R. P. R.

DOS. Nr. 40005 VOL. Nr. 70

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Serviciul „C."

Secţia „C."-Regionala

ARHIVA OPERATIVA

DOSAR

Ancheta *Declaraţiile martorilor privitor*

Weisz Ioan

1532107
P 000148, Vol. 70

P 148/70

Urmează Vol. Nr. 71

I

3

III

DECLARATIILE MARTORILOR PRIVIND TRECUTUL
NUMITULUI WEISZ IOAN.

C.N.S.A.

II

TABEL DE MARTORI

1. ANDREI FRANCISC
2. BOTOS STEFAN
3. CIGHI IOAN
4. COSMA MATEI
5. GLUK MIHAI
6. HERMAN ANDREI
7. MIKE EMERICH
8. MUNTEANU SIMION
9. PAUSAN GAVRILA
10. PERCHAITA ALEXANDRU
11. SIMONCA IOAN
12. VANCEA IOAN
13. VELIA GHEORGHE
14. VULCAN DANIEL
15. WEISSBRUN ZOLTAN
16. ZONGA IOAN

C.N.S.A.S.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

1

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

22 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 20 și 10 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 22 și — minute.

Eu, Lt. Kolbasov Ștefan și Lt. Tabarcea Nicolae am interogat în calitate de anchetatori (pe arestatul, reținutul, martorul)

1. Numele Andrei 2. Prenumele Francisc

3. Anul, luna și ziua nașterii 1899 Iuy. 26 4. Locul nașterii Satu-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiar.

7. Apartenența politică fără de partid din ce an —

8. Studii școala comercială superioară Satu-Mare 1916 (când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia contabil 10. Ultimul loc de muncă și funcția șef contabil la C.R.A.C.A. Satu-Mare

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Mihai Viteazul 11

12. Situația familiară căsătorit cu KÖRÖSKENI IRINA și având de grăit, comună. fără copii (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială Părinții au fost funcționari nu au avut avere. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 nu au avut nici un fel de activitate politică (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit niciodată
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție în armata austro-ungară în anii 1917-1918, la batalionul 12 inf. EGER (R.P.U.) caporal, am fost furier.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost niciodată.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost condamnat niciodată.

Intrebare: De cand il cunosti tu pe WEISS IOAN?
Raspuns: Il cunosc pe WEISS IOAN din anii 1930-1934 (nu stiu precis anul) când a intrat ca funcționar la banca „Banca de Barbare" din Satu-Mare. Stiu ca WEISS in cadrul băncii pe acest timp a fost casier, insa cel mai mult timp a fost corespondentul de bunbi straine si a tinut legatura in problema datoriilor cu banca de stat din Satu-Mare.
Intrebare:
In ce imprejurari a intrat WEISS ca funcționar?
Raspuns: WEISS a intrat ca funcționar ca o urmare a relatiilor de prietenie pe care le

Semnătura,

Urmare: avea cu fostul director HIRȘ ALEX. care cred că l-a propus directorului general să-l numească.

Întrebare: Ce relații avea WEISS în cadrul și în afara băncii?

Răspuns: Nu cunosc relațiile mai intime ale lui WEISS în timpul cât a fost funcționar la banca Casa de Păstrare. Deasemenea nu cunosc ce activitate a dus el în afara băncii. În această privință poate să dea relații BARNA STEFAN care și el a fost funcționar și a lucrat împreună cu WEISS.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și susțin propriu ne-citit de mine.

Anchetatori
Lt. Kolbaner Francisc
Lt. Tabărcea Nicolae

[illegible]

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

3

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

13. August 1953. Orașul Satu Mare

Interogatoriul a început la ora 12 și 25. minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 14 și 30. minute.

Eu, Lecsu Petre L. dr. M.G.S.

am interogat în calitate de anchetator

(pe arestatul, reținutul, martorul)

1. Numele ANDREI 2. Pronumele FRANCISC.

3. Anul, luna și ziua nașterii 1899 August 26. 4. Locul nașterii în Satu Mare

5. Cetățenia Romana 6. Naționalitatea Maghiara

7. Apartenența politică neinscris din ce an

8. Studii Șc. comercială superioara

(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia contabil 10. Ultimul loc de muncă și funcția Șef. contabil la O.R.A.C.A Satu-Mare

11. Ultimul domiciliu în Satu Mare Str. Mălinoschi 11.

12. Situația familiară căsătorit are trei copii

(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Originea socială părinții decedați nu au posedat avere nici eu nu posed avere.

(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 Nu am făcut nici un fel de politică

(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri) Am participat în alegeri ca simplu alegator.

Semnătura,

Andrei Francisc

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit
(inainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție 1914/1918 la Eghera e.r.u la ie obungice

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și cand)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost in străinatate

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost judecat sau condamnat.

Intrebare: Cunoaşteți o persoană cu numele de WEISZ ION?
Răspuns: Da o cunosc aceaste persoană cu numele de WEISZ ION.
Intrebare: Cand și in ce imprejurări l-ați cunoscut?
Răspuns: Pe WEISZ ION l-am cunoscut intre anii 1929-1933 data sau anul nu-l retui insă știu că susnumitul a intrat la banca „Casa de păstrare" a judeţului Satu-Mare in funcția de contabil unde a funcționat până in anul 1940 iar din 1940 până in anul 1948 a funcționat ca șef sucursalei „bancă" din orașul Sighet.
Intrebare: Ce știi despre activitatea lui WEISZ ION pe linie sindicală?

Semnătura,
[signature]

Urmare: Răspuns: Sindicatele în acea perioadă aveau denumirea și forma de breasle. Știu că și WAISZ ION a fost membru în breslă. Mai știu de asemeni că a făcut parte și în conducere însă nu știu în ce funcție. 4

Întrebare: Cu ce împrejurări și de către cine ați fost invitați să participați la ședința de constituire a corporațiilor din Satu-Mare?

Răspuns: Eu nu am fost invitat niciodată pentru a participa la acea ședință când s'au constituit corporațiile.

Întrebare: Pe cine cunoașteți că a participat la acea ședință de constituire a corporațiilor din Satu-Mare?

Răspuns: Nu știu cine a luat parte la acea ședință de constituire a corporațiilor.

Întrebare: Nu cunoașteți ce probleme s'au discutat în acea ședință?

Răspuns: Nu am cunoștință pentrucă nu am luat parte la acea ședință și nici nu am auzit nimic despre acea ședință.

Întrebare: Ce hotărâri s'au luat în acea ședință? de constituire a corporațiilor

Răspuns: Nu am cunoștință nici despre hotărârile ce s'au luat în acea ședință.

Întrebare: Arată D-ta ce funcții i s'a dat lui WAISZ ION în cadrul corporației!

Răspuns: Nu am cunoștință ce funcție i s'a dat lui WAISZ în cadrul corporației!

Întrebare: Arată ce activitate a depus WEISZ ION în cadrul corporației.

Răspuns: Nu cunosc activitatea lui WEISZ ION în cadrul breslelor sau corporațiilor.

Semnătura,
[illegible signature]

Urmare: Întrebare Ce alte lucruri mai cunoști despre WEISZ ION ?

Răspuns - Știu că WEISZ ION - a fost casier la banca corespondent al băncii cu străinătatea și alte bănci din țară - WEISZ IOAN cunoștea limbile: Germana, Romana, Franceza și Engleza era inteligent inițiat de funcționari, avea atitudine prietenească față de funcționari indiferent cine erau. a trăit într-o mod sărac numai din veniturile pe care i le aducea serviciu adică salarul de funcționar.

- Știu că în 1944 - până în 1948 când WEISZ când a fost șeful al Administrației Financiare avea o atitudine oarecare față de subalterni pe care controla.

/ / - Știu de asemeni că WEISZ ION în perioada 1942-1944 a fost imputat în diferite sume pentru că știu că acela trăia în mizerie și era frate slabit. aceasta a fost în anul 1944 când mi-am întâlnit cu WEISZ și data când acesta s-a întors dela muncă și mi-a povestit că a duce foarte greu.

Întrebare Cine sunt cetățenii care îți mai amintesc activitatea lui WEISZ IOAN din timpul cât era funcționar la banca din Satu-Mare?

Răspuns: Activitatea lui WEISZ IOAN din timpul cât a fost funcționar la banca din Satu Mare o mai cunoaște Tov. Horvat Magda, lucrează la O.R.A.C.A. Satu Mare și Goți Maria și Nagy Juliana ing. dela O.R.A.L.A Satu-Mare. de asemeni îl mai cunoaște și Zicher Alexandru cel planificator la întreprinderea forestieră Satu-Mare și Steinfeld fost librar în Satu Mare acum în Baia Mare.

Pe lectura procesului-verbal de interogatoriu după ce l-am citit și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate

Observație: Fiecare pagină a procesului verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Semnătura,

ANCHETATOR

5

Proces-Verbal de interogator

Arestatul BOTOS STEFAN, născut la 20 Aug. 1900 în com. Sînduleşti Satu-Mare, de naţionalitate română, de profesie funcţionar, cu ultimul domiciliu în Cluj Str. Conţ. Lacu Nr. 3
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24 Martie 1953

Oraşul Făgăraş

Interogatoriul a început la ora 13 şi 10 min.

„ s'a terminat la ora 14 şi — min.

Intrebare: Cât timp şi când ai fost detunetă în regiunea din Satu-Mare?

Răspuns: În regiunea din Satu-Mare am fost între anii 1930 şi 1937, cu întreruperi când am fost detunet la Sînd sau am făcut alte servicii în cadrul poliţiei.

Întrebare:

În acel timp regiunea a recrutat informatori?

Răspuns: În acel timp regiunea recruta informatori cu mai regional se poate uşor ca şeful regiunei să recruteze şi personal.

Întrebare:

Pe care informatori i-ai cunoscut dumneata?

Răspuns: Eu nu i-am cunoscut pe cei care erau informatori.

Întrebare:

Când şi de cine a fost arestat IACOB ALEXANDRU?

Răspuns: În anii 1931-1933, din ordinul unei percheziţii pe care i-am efectuat-o la domiciliu, conform ordinului primit l-am arestat şi predat serviciului de siguranţă lui MUNTEANU SIMION, (care era şeful) fără ca să ştiu

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: vreme motorul dela domiciliu. Mai departe nu știu ce s'a întâmplat cu el.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susțin și semnez propriu mânăîmi [illegible]

Anchetator,
Lt. Tarbicea N.

[signature]

Semnătura,

Cazul Vasilescu Edmund Terminat

6

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul CIGHI ION, născut în 1909, la 27 Octombrie în com Bocşa - Sălaj, tehnician constructor, căsătorit, cu ultimul domiciliu în Bucureşti str. Brezoianu nr. 57 biss.-

15 Septembrie 1952, Bucureşti.
Interogatoriul a început la ora 10,15
" s'a terminat " 14,25.

Intrebare:

Când ai făcut serviciu la Siguranţa din Satu Mare şi ce funcţie ai avut?

Răspuns:

In iarna anului 1939 până la începutul lunei Aprilie 194(cu diferite funcţii, ca şef şi subaltern al Biroului de Siguranţă, când după această dată am intrat în concediu medical până în August 1940 şi odată cu cedarea Ardealului m'am refugiat la Bucureşti.-

Intrebare:

Când şi cu ce ocazie ai cunoscut pe BRETTER TIBERIU, fostul preşedinte al Sindicatului Funcţionarilor Particulari?

Răspuns:

După câte îmi amintesc, am fost delegat din partea Siguranţei să asist la o întrunire a Sindicatului pe care îl conducea.-

Intrebare:

Ce relaţii au fost între d-ta şi el?

Răspuns:

Nu am avut nici o relaţie de nici o natură.-

Intrebare:

Care a fost activitatea politică desfăşurată de BRETTER TIBERIU?

Răspuns:

Era un socialist înfocat, activ, dârz şi demn. Mi s'a spus

ss. Cighi Ion

.//.

că la o conferinţă ţinută la Oradea întreaga asistenţă s'a ridicat în picioare şi a ovaţionat când s'a vorbit de rege şi regină, afară de BRETTER care nu s'a ridicat după scaun.-

Intrebare:

Care au fost legăturile lui cu Siguranţa?

Răspuns:

In timpul cât eu am funcţionat la Siguranţă nu ştiu să fi avut vre'un raport. Stiu că a fost internat în lagăr pentru convingerile lui politice.-

Intrebare:

In timpul cât ai locuit la Satu Mare cu ce se ocupa soţia d-tale?

Răspuns:

Se ocupa cu avocatura şi lucra în biroul avocaţial împreună cu av. ZACIU ADRIAN al cărui birou era.-

Intrebare:

Cu ce se ocupa acest birou avocaţial?

Răspuns:

Cu toate cauzele judiciare, începând când era cazul chiar din faza cercetărilor preliminare.-

Intrebare:

Ce alte intervenţii se mai făceau prin acest birou avocaţial?

Răspuns:

Nu se mai făcea nici un fel de intervenţii.-

Intrebare:

Dacă soţia lui BRETTER a avut legături cu Siguranţa?

Răspuns:

Nu ştiu şi nici nu am cunoscut-o.-

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu, cuvânt cu cuvânt şi am constatat că este întocmai cu cele declarate de mine, susţin şi semnez propriu.-

ss. Cighi Ioan

LT. MAJOR DE SECURITATE

Nicolau Ion

CM/5 ex.

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestat al Cighi Ion, născut 1908 la 27 octombrie în com. Bocșa - Sălaj, tehnician constructor, cetățean ultimul (Date de stare civilă, ultimul domiciliu) domiciliu în Buc. str Bozioanu nr 57 Bis —

15 Septembrie 1952

Orașul Bucuresti.

Interogatorul a început la ora 10 și 15 minute

„ s'a terminat la „ 14 și 25 „

Intrebare: Când a-i făcut serviciul le siguranță din Satu-Mare și ce funcție a-i avut?

Răspuns: În iarna anului 1939 până la începutul lunei Aprilie 1940 cu diferite funcții, ca ref și subalternul biroului de siguranță, când după această dată am intrat în concediu medical până în August 1940, și odată cu cedarea Ardealului m-am refugiat la Buc.

Întrebare: Când și cu ce ocazie a-i cunoscut pe Bretter Tiberiu, fostul președinte al Sindicatului Funct. Poștelor?

Răspuns: După cât îmi amintesc, am fost delegat din partea siguranței, să asist la o întrunire a Sindicatului pe care îl conducea.

Întrebare: Ce relații ați fost între dv. și el?

Răspuns: Nu am avut nici o relație de nici o natură.

Întrebare: Care a fost activitatea politică desfășurată de Bretter Tiberiu?

Răspuns: Era un socialist înfocat, activ dar n'dem. Mi se spus că la conferințe ținută la Oradea

Mod. 185

Semnătura,

Ioan Cighi

Urmare: întreaga asistență se ridicat în picioare și a ovaționat când s-a vorbit de rege și regină, afară de Bretter care nu se ridicat după scaun.

Întrebare: Care au fost legăturile lui cu Siguranța?

Răspuns: În timpul cât eu am funcționat la Siguranță nu știu să fi avut vreun raport. Știu că a fost internat în lagăr pentru convingerile lui politice.

Întrebare: În timpul cât ai lucrat la Petru Maior cu ce se ocupa soția d-tale?

Răspuns: Se ocupa cu avocatura și lucra în biroul avocațial împreună cu avocatul Zaciu Adrian al cărui birou era.

Întrebare: Cu ce se ocupa acest birou avocațial?

Răspuns: Cu toate cauzele judiciare, începând când era cazul, chiar din faza cercetărilor preliminare.

Întrebare: Ce alte intervenții se mai făceau prin acest birou avocațial?

Răspuns: Nu se mai făcea niciun fel de intervenții.

Întrebare: Dacă soția lui Bretter Iuliu a avut legături cu Siguranța?

Răspuns: Nu știu și nici nu am cunoscut-o.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că este întocmai cu cele declarate de mine, semnez propriu.

Anchetator. Ioan Cighi

Lt. Maj. de Sec.

Nicolau

NICOLAU. Ion.

Semnătura,

9

Proces-Verbal de interogator

Arestat Cighi Ioan, născut în 1909, la 27 Oct. în com. Bocșa-Sălaj, tehnician constructor, căsătorit, cu ultimul domiciliu în București Str. Brezoianu Nr 57 bis.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

12 Ianuarie 1953

Orașul Constanța Colonia Sulina Vatra-Rea.

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la „ ..... și ..... „

Intrebare: Cunoști dumneata vreo persoană cu numele de Weiss Ioan?

Răspuns: Nu am auzit niciodată de numele acestei persoane.

Întrebare:

Când și de la cine ai aflat dumneata că ești urmărit de securitate?

Răspuns: Mi-a spus soția mea că au venit niște civili nu știa de unde anume și au întrebat când pot ca să vorbească cu mine, având nevoie de ceva referințe. Li s'a răspuns că între orele 3 și 4 după amiază, când eu am venit și a doua zi la orele 5-6 când nu m'au putut găsi. Acesta era pe la mijlocul lunii Iulie. Vecinii mi-au spus că într'o seară, tot în acel timp, niște civili au întrebat niște civili în mod insistent când am mai sosit acasă, lăsând impresia că sunt urmărit. În această situație eu m'am dus imediat la

Semnătura,
Ioan Cighi

Mod. 185

Urmare: un șantier în provincie care era pe lichidate și depuneam și toate formalitățile de recepționare și lichidare pentru a nu lăsa încurcat acest șantier. În dimineața zilei de 19 sau 20 iulie când m-am reîntors am găsit casa răvășită și familia plecată, nu știam unde, din care situație am înțeles că am fost căutat pentru a fi arestat și presupuneam că mi-a fost ridicată familia. Pe urmă n-am mai dormit pe acasă și căutam să-mi găsesc familia și să depun cât mai multe situații de plată și atașamente pentru toate șantierele spre a putea plăti impozitele scadente. În acest timp am dormit în biroul meu [...] „Progresul Tehnic", de pe strada Luterana Nr 20 sau 22. În noaptea de 20-21 August 952 o echipă căuta pe un liberal care locuia într-o casă din Strada Berzei Nr 20 și atunci eu m-am prezentat benevol.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine mai sus și semnez propriu nesilit de nimeni.

Anchetator. Ioan Righi

Lt. de Sec. [illegible]

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

10

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

12 Ianuarie 1953 Orașul Constanța Colonia „Sulina", Volia-Rea.

Interogatoriul a început la ora 16 și 40 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 18 și 10 minute.

Eu, Lt. de securitate Tabârcea Victor.

am interogat în calitate de anchetator pe arestatul Cighi Ioan
(pe arestatul, reținutul, martorul)

1. Numele Cighi 2. Pronumele Ioan
3. Anul, luna și ziua nașterii 27 Octombrie 1909 4. Locul nașterii comuna. Borsa raionul Zalău Regiunea Cluj.
5. Cetățenia Română 6. Naționalitatea Română
7. Apartenența politică fără de partid din ce an —
8. Studii Facultatea de Drept și Institutul de construcții
(când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia conducător de lucrări 10. Ultimul loc de muncă și funcția coordonator de șantier întreprinderea „Progresul Tehnic" Buc.
11. Ultimul domiciliu str. Brezoeanu 57 H. București
12. Situația familiară căsătorit cu Eugenia Banc, are o fiică cu numele de Eugenia Dorina Cighi în etate de 14 ani.
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială țărani mijlocași
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947 nu a dus nici un fel de activitate politică.
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,
Ioan Cighi

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu a primit -
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție sergent în BH 7 Vânători de Munte cls 1931 Zalău

17. Dacă a fost prizonier nu a fost —
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu a fost

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu a participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat În 1934 un consătean comunal l-a reclamat pentru lovire în timpul serviciului, dar la proces a fost achitat.

Intrebare: Care este situația materială a părinților și fraților dumitale și unde locuesc?

Răspuns. Părinții se numesc Dumitru Crișan și Florica Lapoș, locuesc în comuna Boiu raion Zalău Reg. Cluj. au ca avere circa 5 jugăre de pământ arabil, și o casă în locuesc împreună cu fratele meu Vasile Crișan născut în 28 Oct 1912 și sora Valeria Cimbancă născută în 1922. Fratele meu Vasile Crișan s-a căsătorit de 2-3 ani și știu că are ca avere o grădină și pământ arabil însă nu știu câte cvadrate. Sora mea Valeria Cimbancă s-a căsătorit cu Cimbancă Vasile, care au și ei ca avere pământ

Semnătura, Crișan

Urmare: arabil primit dela soră, însă nu știu ce suprafață. 11

Victoria Măcuș sora născută în Aprilie 1915, este văduvă soțul ei-a murit de tuberculoză în 1945. Ea este în prezent funcționară la poșta din satul vecin de com. Bocșa, satul Boclla. Are ca avere ceva pământ arabil cumpărat prin vinderea pământului soțului ei care a decedat.

Maria Heghedus, soră, născută în 1906, este văduvă soțul ei fost frânar C.F.R - Timișoara a murit în timpul bombardamentului în 1944. Locuește cu fiica Maria, care este căsătorită cu un Lt. de Securitate Țărănuț sau Zalău. Ea nu are nici un fel de avere.

Florica Cighi, născută în 1918, soră necăsătorită, a intrat ca muncitoare la uzinele Reșița în 1940-41, apoi o știam ca telefonistă tot acolo. Știu că locuește la Reșița. Fratele Vasile Cighi este încadrat în F.T. surorile: Maria Heghedus și Florica Cighi cât și nepoatele sunt membre de partid.

Întrebare:
Care este situatia materială a rudelor dumitale și unde locuesc?

Răspuns: Toți sunt țărani muncitori și locuesc în comuna Bocșa; Astfel Tatăl meu nu are nici frați nici surori: Mama mea are ca frați și surori pe: Lucreția, Maria, Rahila și Toader Lagoș. Toți au copii despre nu pot da amănunte, neamorcându-i îndeaproape.

Întrebare:
Când te-ai văzut ultima oară cu părinții, frații surorile și rudele?

Semnătura,
Ioan Cighi

Urmare: Răspuns. Eu toți nu ne-am mai văzut din anul 1945, când am fost ultima oară acasă, înafară fratele Vasile Crighi și surorile Maria și Veronica care au venit la București între anii 1947 și 1950. Părinților le mai trimiteam câte o scrisoare însă cam rar, la fel și cu surorile.

Întrebare.

Care este situația materială a părinților, fraților și surorilor soției dumitale și unde locuesc?

Răspuns:

Părinții soției mele sunt morți și n-au lăsat nici un fel de avere;

Mai are doi frați și anume: Banc Dendorin și născut 1909 în com. Hadaras Regiunea Baia-Mare este de profesie technician chimist lucra la Sovrom-Petrol-Băicoi și Câmpina, avea numai o porțiune de teren pentru construirea unei case de locuit.

Banc Gheorghe născut în anul 1920-922, este de profesie laborant și lucrează la aceași instituție cu fratele lui.

Banc Dendorin este căsătorit și are 2 copii cu numele de: Doina și celălalt nume nu-mi scapă (Corneliu).

Întrebare:

Care au fost relațiile dumitale cu aceste persoane și le-ai văzut pentru ultima oară?

Răspuns: Cu aceștia eram în relații bune, când locuiau în București ne făceam vizite reciproce foarte des.

Ultima oară m-am văzut cu ei în luna Iulie 1952, când încă nu locuiau la Băicoi ci în București în Bulevardul 6 Martie Nr 93. Pentru a fi sprijinită soția mea putea să apeleze numai la aceștia.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susțin și semnez propriu nesilit de nimeni. Ioan Crighi

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Anchetator: Adm. Malmon

VV

12

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul CIGHI IOAN, născut în 1909 la 27 Ocromvrie în Com. Bocşa-Sălaj, technician constructor, căsătorit, cu ultimul domiciliu în Bucureşti Str.Brezoianu No.57 bis.

12 Ianuarie 1953
Colonia Sulina-Valea Rea
Interogatoriul a început la ora 9.
" s'a terminat la ora 16,10.

Intrebare ;

Ancheta îţi atrage atenţia că trebue să arăţi în mod sincer activitatea ce ai depus-o Dta în calitate de comisar al Siguranţei în cadrul poliţiei din Satu-Mare ?

Răspuns;

In anul 1939-1940 se acorda cea mai mare atenţie problemei revizionismului maghiar care era în plină activitate. In situaţia aceasta întreaga poliţie era sub ordinele legiunii de jandarmi care avea ca, comandant pe maiorul BOTOAGA şi adjunct căpitan STOICA care se ocupa de oraşul şi împrejurimile Satu-Mare la a cărui dispoziţie era şi Siguranţa din Satu Mare.

Pe linie de Siguranţă au fost luate următoarele măsuri;-razii de zi şi noapte cu schimbul pentru prinderea acelora care treceau fraudulos frontiera, numărul lor fiind foarte mare; filarea exponenţilor centrelor Partidului Naţional Maghiar cât şi identificarea şi supravegherea întrunirilor, descoperirea de material subversiv şi terorist şi contact permanent, cu comenduirea şi grănicerii. In calitatea de comisar eu am îndeplinit următoarele misiuni; Am executat razii cu alţi comisari, agenţi şi jandarmi reangajaţi. Eu ca fiecare ofiţer de poliţie aveam câte o echipă de agenţi şi gardieni, atunci când se organizau razii. In ce priveşte filajul şi identificarea persoanelor suspecte primeam misiuni individuale fie dela comandant, comandant adjunct sau dela şeful poliţiei - COSMA MATEI ! şi chiar dela seccetarul poliţiei- PERHAITA. Personal am filat treptat şi în ture pe toţi exponenţii principali ai mişcării revizioniste maghiare, care erau moşieri, ziarişti, preoţi, medici şi avocaţi.

.//.

13

Conc et îmi amintesc pe EMBERG GHEIZA- care era preşedintele partidului naţional maghiar pentru judeţul Satu-Mare; ziaristul BARADLAI LAŞLO dela ziarul "Szamos"; FIGUS ALBERT; CENGHERI ISTVAN care urmase un curs de conducători de organizaţii subversive în Ungaria; BEICHES avocat şi mulţi alţii al căror nume nu-l mai reţiu. Adeseori redactam rapoartele chenzinale şi lunare în privinţa desvoltării mişcării revizioniste maghiare, depe baza notelor informative date de agenţi şi întregul personal al poliţiei. In cadrul biroului de Siguranţă împreună cu mine erau următorii; Seful biroului de Siguranţă era ajutorul comandantului de jandarmi- Cpt.STOICA, secondat de comisarul şef PERHAITA, comisar şef DANCIU; comisarii ; BOTOS STEFAN sau GH.; ENCIU; VELEA; comisari ajutori; PETREHUS; VULCAN; POCOL, de alţii nu-mi mai amintesc. Cu toţi aceştia nu m'am mai întâlnit dela cedarea Ardealului; ştiu numai că ei cu întreg personalul Poliţiei sau evacuat la Lugoj iar eu m'am putut efacua direct la Bucureşti deoarece eram în concediu de boală. Toţi aceştia au dus o activitate asemănătoare ca a mea. Imi mai aduc aminte că în cadrul biroului de Siguranţă funcţionau ca referenţi pentru extrema stângă (comunistă şi social-democrată) DANISTEANU MIHAI (DANIKSKA MIHAI) care vorbea mai bine limba maghiară decât cea rpmână şi era un element foarte inteligent, iar pentru extrema dreaptă era FILIP IOAN care se ocupa de legionari şi cuzişti şi care era un element mult mai puţin pregătit. Aceştia doi erau buni prieteni, deseori împreună. Eu nu cunosc ce informatori aveau aceştia, deoarece lucrau direct cu şeful poliţiei sau cu maiorul BOTOAGA. DANISTEANU nu era vechi în poliţie, fapt ce-l deduc din acela că stând odată de vorbă cu el mi-a săus că eu fiind mai nou ca el încă nu ştiu cine este el, explicându-mi apoi că a dus activitate în mişcarea comunistă din Valea Jiului unde a deţinut funcţiuni de conducere, că a fost delegat la o şedinţă secretă ce a avut loc la Cluj, unde fiind prins cu mai mulţi participanţi la această şedinţă, a fost lăsat totuşi liber cu condiţia de a se încadra în poliţie şi să se ocupe cu urmărirea activităţii muncitoreşti. Acesta spunea că este prieten cu toţi care erau în conducerea organizaţiilor democratice din Satu-Mare, că area cu ei un fel de înţelegere de a-i lăsa să trăiască, respectiv, adică de a nu duce nici-un fel de activitate, pentru a nu-l pune în situaţia pe el ca prieten să le facă vreun rău. După spusele lui făcuse un fel de armistiţiu, pe baza cărui fapt asigura categoric că atâta timp cât va fi el în Satu-Mare nu se va întâmpla nimic.

.//.

Mai ştiu despre acesta că împreună cu informatorii lui care se pretindeau comunişti, cât şi cu FILIP umblau după prinderea de contrabandişti cu scopul de a realiza beneficii materiale pentru el şi grupul lui. Nu cunosc concret ce anume informatori avea acesta şi nici n'am mai auzit nimic despre el din anul 1940. Susţin că în afară de DANISTEANU şi FILIP, nici un alt funcţionar din biroul de Siguranţă cât şi din întreaga poliţie nu se mai ocupa cu recrutarea informatorilor din mişcările extreme, deoarece aceştia le cunoşteau şi stăpâneau perfect.

Intrebare :

Care este activitatea dusă de Dta. după cedarea Ardealului de Nord ?

Răspuns;

In toamna anului 1940 am venit ca refugiat în Bucureşti unde mi-am găsit locuinţă prin STEINBERG MAURICIU la socrul său IACOB AVNER pe Str.Brezoianu No.57 bis. Pe STEINBERG MAURICIU îl cunoşteam din anul 1936-37 pe când era asociat la biroul de tranzit la care fusesem şi eu reprezentant pentru punctul de frontieră Hamleu. Mi-a împrumutat 30-40.000 lei cu împrumut pentru a-mi procura mobilier şi am lucrat câteva luni la biroul lui comercial. Expirându-se concediul medical şi neaprobându-se nici prelungirea lui şi nici demisia, am reintrat în poliţie pela sfârşitul lunii Noemvrie 1940 şi am funcţionat până la 12 Aprilie 1941 la mai multe circomscripţii din Bucureşti. Astfel am fost 2- 3 zile la circa 6-a? la circa 13, aproximativ o lună; la 37 câteva săptămâni, la Gara de Nord 1-2 săptămâni şi din nou la 13 unde am stat mai mult de o lună, de unde am plecat fără să fi obtinut aprobarea cererilor repetate de demisie, motiv pentru care am fost trimis în judecată curţii marţiale, însă intervenind războiul n'am mai fost judecat. In cadrul poliţiei am dus activitate numai pe linie administrativă, adică mă ocupam de rezolvarea corespondenţilor şi dresări de acte de contravenţie pentru încălcarea ordonanţelor administrative şi a legilor penale, buletine de înscriere în biroul populaţieişi redactarea şi înaintarea de reclamaţii judiciare, eliberări de autorizaţie de călătorie etc.

După ce m'am retras din Poliţie m'am înscris în baroul Ilfov şi apoi am intrat ca funcţionar la Soc.Industria Sanitară din Str. Bratului No.29 unde am lucrat până în anul 1948, între timp această societate a fuzionat cu societatea "Incitehnic", ambele societăţi având acelaş obiect fiind antreprize de construcţii civile şi instalaţii tehnice.

.//.

15

In 1945 am avut intenţia de a mă reintoarce şi a mă stabili în Satu-Mare, pentru a face avocatura, însă am renunţat la aceasta, deoarece m'a sfătuit un cunoscut al meu cu numele OSAN de meserie zidar, care fusese cu mulţi ani înaintea mea în poliţia din Satu-Mare, iar în timpul refugiului portar la blocul Brezoianu în care locuiam cât şi la altele, că mulţi din aceea care au fost hortişti şi revizionişti cu munci de răspundere s'ar simţi jenaţi de prezenţa mea şi a altor poliţişti în Satu-Mare, care le cunoşteau trecutul, deoarece după eliberare detineau posturi de conducere şi se erijau în democraţi.

Intrebare ;

Prin ce afirmaţii te-a convins OSAN de această situaţie ?

Răspuns;

El mi-a spus concret numele acelor persoane, câte ceva din trecutul lor din activitatea hortistă şi revizionistă sau compromisă cât şi funcţiile de conducere ce le îndeplineau după eliberare, însă nu-mi mai reamintesc concret numele lor şi nici funcţiile în afară de primarul oraşului. Acest OSAN mi-a mai spus că ei sunt interesaţi ca acei care în virtutea funcţiunilor ce le-au deţinut le-aş putea cunoaşte trecutul să nu ne reîntoarcem în Satu Mare şi că stând de vorbă cu mai mulţi l-a făcut atent să mă avertizeze ca să nu nă mai reîntorc înapoi. Deoarece nici nu eram decis şi nici nu aveam un interes deosebit de a mă stabili în Satu-Mare, având şi o situaţie oarecum consolidată la Bucureşti, m'am hotărât definitiv de a nu mă mai reîntoarce în Satu-Mare. Cu OSAN nu am mai discutat această situatie şi nici cu alţii. Ultima oară a întâlnirii mele cu OSAN a fost în 1950 sau 1951, când era în trecere prin Bucureşti, venind acasă la mine şi m'a întrebat de un băiat al lui care era militar în Bucureşti şi nu-i ştia adresa.

Intrebare ;

Arată activitatea ce ai dus-o din 1948 până la arestare ?

Răspuns;

Din toamna anului 1948 până în iarna anului 1950, am funcţionat la Coop.de Construcţii "Agenco" din Bucureşti în calitate de tehnician şi şef de şantier. După ce aceasta a fost lichidată, am funcţionat la " Progresul Tehnic" până la data arestării în calitate de coordonator tehnic de lucrări.

Intrebare ;

Care sunt persoanele care le cunoşti din cadrul poliţiei şi întreprinderilor în care ai lucrat din 1940 şi până în prezent?

16

Răspuns:

Comisar ajutor HRISTU dela circa 13, inspector general de poliţie MACELARU OVIDIU, pe care nu i-am mai întâlnit din 1941. Dela întreprinderea industria sanitară cunosc pe Inginerul BARSU care era în conducerea întreprinderii, mai apropiat eram cu MATIAS SCHIMPEL administrator şi LEIB FRANCISC tehnician. La "Agenco" am prieten bun cu; WERTENSTEIN DORE- consilier juridic şi PREMER FRANCISC- gestionar- ISPIR LATANTIU -normator, PLOSCA IOAN-desenator tehnic - deasemeni mai eram prieten cu POP ION, tehnician la întreprinderea "Spic" şi SEIMA STEFAN care stă pe Cal.Victoriei 95.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susţin şi semnez propriu, nesilit de nimeni.

Anchetator,
LT.dE SECURITATE, ss.CIGHI IOAN

N.Tăbârcea

5 ex./E.M.

17

Proces-Verbal de interogator

Arestat ul CIGHI IOAN, născut în 1909, la 27 Octombrie în com. Boșca-Sălaj, tehnician constructor, căsătorit, cu ultimul domiciliu în București Str. Brezoianu Nr 57 bis.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

12 Ianuarie 1953

Orașul Colonia Sultana-Valea Rea-

Interogatoriul a început la ora 9 și — min.
„ s'a terminat la „ 16 și 10 „

Intrebare: Ancheta îți atrage atenția că trebue să arăți în mod sincer activitatea ce ai dus-o dumneata în calitate de comisar al siguranței în cadrul poliției din Satu-Mare.

Răspuns: În anul 1939-1940 se acorda cea mai mare atenție problemei revizionismului maghiar care era în plină activitate. În situația aceasta întreaga poliție era sub ordinele legiunii de jandarmi care avea ca comandant pe maiorul BOTOAGĂ și adjunct căpitan Stoica care ocupa postul orașul și împrejurimile Satu-Mare la a cărui dispoziții era și siguranța din Satu-Mare.

Pe linie de siguranță au fost luate următoarele măsuri: -razii de zi și noapte cu schimbul pentru prinderea acelora care treceau frauduls frontiera, numărul lor fiind foarte mare; filarea exponenților centrelor Partidului Național Maghiar cât și identificarea și supravegherea activităților; descoperirea de material subversiv și teroriști și contact permanent cu comandatura și grănicerii. În calitatea de comisar eu am îndeplinit următoarele misiuni: Am executat

Semnătura,
Ioan Cighi

Mod. 185

Urmare: razii cu alți comisari, agenți și jandarmi reangajați.
Eu ca fiecare ofițer de poliție aveam câte o echipă de agenți și gardieni, atunci când se organizau razii. In ce privește filajul și identificarea persoanelor suspecte primeam misiuni individuale fie dela comandant, comandant ajutor sau dela șeful poliției - Cosma Matei - și chiar dela secretarul ~~poliției~~ - Perhaita. Personal am filat treptat și în ture pe toți exponenții principali ai mișcării revizioniste maghiare, care erau moșieri, ziariști, preoți, medici și avocați. Cunosc îmi amintesc de Emberg GHEIZA - care era președintele partidului național maghiar pentru județul Satu-Mare; ziaristul BARADLAI LASLO dela ziarul SZAMOS; FIGUS ALBERT; ~~[illegible]~~ CENGHERI ISTVAN care urmase un curs de conducători de organizații subversive în Ungaria; BEICHES - avocat - și mulți alții al căror nume nu-l mai rețin. Adesea redactam rapoartele chenzinale și lunare în prezența dezvoltării mișcării revizioniste maghiare, după baza notelor informative date de agenți și întregul personal al poliției. In cadrul biroului de Siguranță împreună cu mine erau următorii: Șeful biroului de siguranță era ajutorul comandantului de jandarmi - cpt. Stoica, secondat de comisarul șef PERHAITA, comisar șef DANCIU; comisarii: BOTOȘ ȘTEFAN sau GHE.; ENCIU; VELEA; comisari ajutori: PETREHUȘ; VULCAN; POCOL, de alții nu-mi mai amintesc. Cu toți aceștia nu m-am mai întâlnit dela cedarea Ardealului, știu numai că ei cu întreg personalul Poliției s-au evacuat la Lugoj, iar eu nu m-am putut evacua direct la București deoarece eram în concediu de boală. Toți aceștia au dus o activitate asemănătoare cu a mea. Îmi mai aduc aminte că în cadrul biroului de siguranță funcționau ca referenți pentru extrema stângă (comuniști și social-

Semnătura,
Ioan Lighi

Urmare: democrată) DANISTEANU MIHAI (DANIKSKAI MIHAI) 18
care vorbea mai bine limba maghiară decât cea română și era
un element foarte inteligent, iar pentru extrema dreaptă
era FILIP IOAN care se ocupa de legionari și cuziști și
care era un element mult mai puțin pregătit. Aceștia
doi erau buni prieteni, discrei împreună. Eu nu cunosc
ce informatori aveau aceștia, deoarece lucrau direct cu
șeful poliției sau cu maiorul BOTOAGĂ. DANISTEANU
nu era vechi în poliție, fapt ce-l deduc din aceea că stând odată
de vorbă cu el mi-a spus că eu fiind mai nou ca el încă nu
știu cine este el, explicându-mi apoi că a dus activitate în
mișcarea comunistă din Valea Jiului unde a deținut funcți-
uni de conducere, că a fost delegat la o ședință secretă ce a
avut loc la Cluj, unde fiind prins cu mai mulți partici-
panți la această ședință, a fost lăsat totuși liber cu
condiția de a se încadra în poliție, și să se ocupe cu
urmărirea activității mișcării muncitorești. Acesta spunea
că este prieten cu toți care erau în conducerea organizațiilor
democratice din Satu-Mare, că avea cu ei un fel de înțelegere
de a-i lăsa să trăiască, respectiv, adică de a nu duce
nici un fel de activitate, pentru a nu-l pune în situ-
ație pe el ca prieten să le facă vreun rău. După spusele
lui făcuse un fel de convenție, pe baza cărui fapt
asigura categoric că atâta timp cât va fi el în Satu-
Mare nu se va întâmpla nimic. Mai știu despre acesta
că împreună cu informatorii lui care se pretindeau comuniști, cât
și cu FILIP umblau după prinderea de contrabandiști cu
scopul de a realiza beneficii materiale pentru el și
grupul lui. Nu cunosc concret ce anume informatori avea acesta și
nici n-am mai auzit nimic despre el din anul 1940. —
Susțin că în sfera de Danisteanu și Filip nici un alt fun-

Semnătura,
Ivan Cighi

Mod. 185

Urmare: chiar din biroul de siguranță cât și din întreaga poliție nu s-a mai ocupa cu recrutarea informatorilor din mișcările extreme, deoarece acestia le cunoșteam și stăpâneam perfect.

Întrebare:

Care este activitatea dusă de dumneata după cedarea Ardealului de Nord?

Răspuns: În toamna anului 1940 am venit venit ca refugiat în București unde mi-am găsit locuință prin STEINBERG MAURICIU la socrul său IACOB AVNER pe str. Brezoianu Nr 57 bis. Pe STEINBERG M. îl cunoșteam cunoșteam din anul 1936-37 pe când era avocat la biroul de tranzit la care funcționa și eu reprezentant pentru punctul de frontieră Hamlen. Mi-a împrumutat 30-40.000 lei cu împrumut pentru ami procura mobilier și am lucrat câteva luni la biroul ~~de tranzit de avocat~~ lui comercial. Expirându-mi concediul medical și neaprobându-mi prelungirea lui și nici demisia, am reintrat în poliție pela sfârșitul lunii Noembrie 1940 și am funcționat până la 12 Ianuarie 1941 la mai multe circumscripții din București. Astfel am fost 2-3 zile la circa 6-a; la circa 13, aproximativ o lună; la 37 câteva săptămâni; la Gara de Nord 1-2 săptămâni și din nou la 13 unde am stat mai mult de o lună, de unde am plecat fără să fi obținut aprobarea cererilor repetate de demisie, motiv pentru care am fost trimis în judecata curții marțiale, însă intervenind rebelionul n-am mai fost judecat. În cadrul poliției am dus activitate mai mult de birou administrativă, adică mă ocupam de rezolvarea corespondenței și dresări de acte de contravenție pentru încălcarea ordonanțelor administrative și a legilor penale, buletine de informare în biroul respectiv.

Semnătura,

Ioan Cighi

Urmare: și redactarea și înaintarea de reclamații judiciare, eliberări de autorizație de călătorie etc. 19

După ce m-am retras din Poliție m-am înscris în baroul Ilfov, și apoi am intrat ca funcționar la societatea Industria sanitară din Str. Bratului 29 unde am lucrat până în anul 1948, între timp această societate a fuzionat cu societatea „Inci tehnic" am societăți având același obiect fiind antreprize de construcții civile și instalații tehnice.

În 1945, am avut intenția de a mă reîntoarce și a mă stabili în Satu-Mare, pentru a face avocatura, însă am renunțat la aceasta, deoarece mi-a sfătuit un cunoscut al meu cu numele OȘAN de meserie zidar, care fusese cu mult înaintea mea în poliția din Satu-Mare, iar în timpul refugiului portarul la Liceul Piaristilor în care locuiam cât și la altele, că mulți din acea care au fost hortiști și revizioniști cu munci de răspundere s-ar simți jenați de prezența mea și a altor polițiști în Satul-Mare, care le cunoșteau trecutul, deoarece după eliberare dețineau posturi de conducere și erijau în democrați.

Intrebare:

Prin ce afirmații te-a convins Oșan de această situație?

Răspuns: El mi-a spus concret numele acelor persoane, câte ceva din trecutul lor din activitatea hortistă și revizionistă sau compromisă, cât și funcțiile de conducere ce le îndeplineau după eliberare, însă nu-mi mai reamintesc concret numele lor și nici funcțiile înafară de primarul orașului. Acest Oșan mi-a mai spus că ei sunt interesați ca acei care în virtutea funcțiunilor ce le-au deținut le-ar putea cunoaște trecutul să nu ne reintoarcem în Satu-Mare și că stând de vorbă cu mai mulți l-a făcut atent să mă

Semnătura,
Ioan Cighi

Mod. 185

Urmare : avertizeze ca să nu mă mai întorc înapoi. Deoarece însă nu eram decis deaici nu aveam un interes deosebit de a mă stabili în Satu-Mare, având și o situație oare-cum consolidată la București, m'am hotărît definitiv de a nu mă mai reîntoarce în Satu-Mare. Cu Orban nu am mai discutat această situație și nici cu alții.

Ultima oară a întâlnirii mele cu Orban a fost în 1950 sau 1951, când era în trecere prin București, venind acasă la mine și m-a întrebat de un băiat al lui care era militar în București și nu-i știa adresa.

Intrebare:

Arată activitatea ce ai dus-o din 1948 până la arestare?

Răspuns: Din toamna anului 1948 până în vara anului 1950, am funcționat la coop. de construcții „Agenco" din București în calitate de tehnician și șef de șantier. După ce aceasta a fost lichidată, am funcționat la „Progresul Tehnic" până la data arestării în calitate de coordonator tehnic de lucrări.

Intrebare:

Care sunt persoanele care le cunoști din cadrul poliției și întreprinderilor în care ai lucrat din 1940 și până în prezent?

Răspuns: Comisar ajutor HRISTU dela cerca 13, inspector general de poliție MACELARU OVIDIU, pe care nu i-am mai întâlnit din 1941. Dela întreprinderea industria sanitară cunosc pe inginerul BÂRSU care era în conducerea întreprinderii, mai apropiat eram cu MATIAS SCHIMPEL administrator și LEIB FRANCISC tehnician. La „Agenco" am fost în relații bune cu: WERTENSTEIN DORE - consilier juridic și PREMER FRANCISC - gestionar - ISPIR LATANTIU - normator, PLOSCA IOAN - desenator tehnic - deasemeni mai eram prieten cu Pop Ion tehnician la întreprinderea „Spic" și Șerma Ștefan care stă pe Calea Victoriei 95.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine mai sus, îl semnez propriu, neluat de nimeni.

Anchetator,
Lt. de Sec.
[signature]

Semnătura,
Ioan Cigli

Proces-Verbal de interogator

Arestatul COSMA I. Matei, născut 27 Martie 1887, în comuna Suciu-de-Sus jud. Someș, de naționalitate română, pensionar, cu ultimul domiciliu Brad Reg. Hunedoara Str. Avram Iancu Nr. 3
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

23 Martie 1953

Orașul Făgăraș

Interogatoriul a început la ora 10 și 5 min.
„ s'a terminat la ora 16 și 10 min.

Intrebare: Ce activitate ai desfășurat dumneata între anii 1937-1940?

Răspuns: In anul 1937 eram inspectoratul Cluj; — In anii 1938-1939 până în primăvara anului 1940, — (când am fost avansat ca subinspector și trimis la Alba-Iulia), am fost șeful poliției Satu-Mare.

Problemele importante și existente în acel timp au fost:
- combaterea iredentismului maghiar și a trecerilor clandestine peste frontieră;
- mănții contra propagandei legionare și a activității lor;
- combaterea contrabandelor de mărfuri din Cehoslovacia și Ungaria;
- probleme de combatere a activității comuniste n'a existat în acel timp, deoarece fabrica de vagoane „Unio" își mutase sediul la Brașov.

In ce privește problema iredentistă ungurească îmi amintesc că conducătorul acesteia era un fost notar public maghiar, care pentru activitatea sa a fost trimis în judecată la consiliul de război, de unde a evadat și fugit în Ungaria.

Semnătura,
M. Cosma

Mod. Nr. 185

Urmare: Numele acestuia nu mi-l amintesc.

În ce privește legionarii, au fost conduși de către avocatul VICTOR SILAGHI, care a fost împușcat la Ploești în timpul rebeliunii, când a încercat să ocupe prefectura județului.

Întrebare:

Cine era șeful siguranței în timpul cât dumneata ai fost șeful poliției Satu-Mare?

Răspuns: În timpul cât eu am fost șef al poliției Satu-Mare, ca șef al siguranței era Dr. CIGHI IOAN, în care funcție a rămas și după plecarea mea.

Întrebare:

Cine mai erau cu el în cadrul siguranței?

Răspuns: Cu CIGHI lucrau în cadrul siguranței următoarele persoane; agenții DANISTEANU; FILIP și alții al căror nume îmi scapă.

Întrebare:

Cu ce se ocupa siguranța?

Răspuns: Siguranța se ocupa cu combaterea iredentismului maghiar, a problemei legionare, a spionajului maghiar pe teritoriul român în județele limitrofe, cât și a al oricărui fel de spionaj din partea statelor străine. În ce privește sectele religioase erau libere în afară de sâmbătiști, studenții în biblie și inochentiștii, a căror activitate a fost interzisă și deci combătută și urmărită.

Întrebare:

De cine era urmărită și combătută activitatea organizațiilor legale și ilegale muncitorești?

Răspuns: Activitatea organizațiilor legale și ilegale muncitorești era urmărită tot de biroul de siguranță.

Întrebare

Care erau organizațiile legale și ilegale muncitorești din Satu-Mare în timpul cât dumneata ai fost șeful poliției?

Semnătura,

21

Răspuns:

Urmare: În timpul cât am fost eu șeful poliției, organizații politice muncitorești, atât legale cât și ilegale nu duceau activitate. Dacă a fost o activitate, aceasta s-a putut petrece înainte de mutarea fabricii de vagoane „Unirea" la Brașov, în care erau angajați mii de muncitori. Li era activitate corporatistă sau de lacoslă în care intrau și patronii către funcționarii și muncitorii. În cadrul bordelor funcționarii și muncitorii își revendicau numai drepturile bănești. În acelaș timp țin să menționez că în acel timp nu-mi amintesc să fi fost trimis în judecată nici un cetățean pentru activitate politică subversivă.

Întrebare:

Care erau organizațiile politice care activau?

Răspuns: Organizațiile politice care activau erau următoarele: P.N.Ț. președinte ANDERCO; P.N.L. președinte Dr. Octavian ARDELEANU; Partidul GOGA-CUZA, președinte Av. Dr. BARBU și clandestin partidul „Totul pentru țară" (legionar) condus de Av. Dr. VICTOR SILAGHI.

Întrebare:

Dar organizațiile comuniste și socialiste nu activau legal sau ilegal?

Răspuns: Organizațiile comuniste și socialiste nu activau legal sau ilegal. De fapt nici nu exista vreo organizație comunistă sau social democrată în Satu-Mare, în perioada cât am fost eu ca șef al poliției Satu-Mare.

Întrebare:

Puteau să existe organizații comuniste și social-democrate fără ca dumneata să cunoști membrii și activitatea acestora?

Răspuns: Organizații nu puteau să existe și nu cunoaște, însă puteau să fie cetățeni care nutreau astfel de idei dar care nu au fost dovediți.

Semnătura,

M. Cosma

Mod. 185

Urmare: Întrebare: Care erau cetățenii bănuiți de a avea concepții comuniste și social-democrate în timpul cât ai fost dumneata șeful poliției la Satu-Mare.

Răspuns: În această privință nu-mi amintesc de nume concrete. De fapt acei pe care noi îi bănuiam de concepții socialiste și comuniste erau membrii ai diferitelor partide legale ca P.N.Ț.; P.N.L.; iredentiști; legionari, pe care le și sprijineau. Cei asupra cărora noi aveam astfel de bănuieli erau numai din acei care erau meseriași și angajații lor.

Întrebare:

Pe ce se întemeiau bănuielile împotriva acestora?

Răspuns: Aceasta făcea parte din uzul polițist de a bănui pe oricine ducea vreo activitate politică.

Întrebare:

Cine din siguranță se ocupa cu activitatea corporațiilor?

Răspuns: Cu activitatea corporațiilor se ocupa șeful biroului de siguranță, care la rândul său delega pentru fiecare breslă câte un agent din cadrul biroului de siguranță, care ținea legătura cu conducerea breslei respective și dacă era cazul lua parte și la întrunirile lor. Motivat și de faptul că în timpul pe când conduceam poliția Satu-Mare, cădea sub zona de ordin, fiind la o depărtare de numai nouă kilometri de frontieră.

Întrebare:

Care erau breslele din Satu-Mare?

Răspuns: Ele erau ale: cizmarilor; tâmplarilor; croitorilor; ale celor din sectorul alimentar și ale funcționarilor și angajaților particulari unde nu-mi amintesc cine erau în conducerea acestora.

Întrebare:

De cine era făcută alegerea conducerii breslelor?

Semnătura,

[signature]

Urmare Răspuns: Ființa conducerii breslelor era influențată în cele mai multe de regimul politic care conducea țara și motivat de dorința obținerii de a cât mai multe avantaje pentru breasla respectivă. Conducerea breslelor în toate cazurile era aleasă de către membrii lor. Siguranța nu se amesteca în alegerea conducerii breslei ci ținea evidența și legătura cu conducerea breslei respective după ce fusese aleasă. O influență mai mare sau mai mică asupra alegerii conducerilor breslelor o aveau prefecții care recrutau agenți politici din rândurile lor.

Întrebare
Când a fost prefectul județului în perioada cât ați fost detașat la Satu-Mare?

Răspuns: Cât am fost la Satu-Mare, prefect a fost domnul SIMION COMAN, care a plecat din Satu-Mare numai cu o lună după plecarea mea.

Întrebare:
Care era influența lui SIMION COMAN asupra conducerilor breslelor?

Răspuns: El era bine văzut de populația orașului Satu-Mare și avea tot concursul din partea conducerii breslelor.

Întrebare:
Cum colabora SIMION COMAN cu conducerea breslelor?

Răspuns: SIMION COMAN, colabora cu conducerea breslelor în felul următor: o dată pe lună, de regulă 2-3 zile luna, la prefectură rădeau de colaborare, la care luau parte atât reprezentanții autorităților cât și ai breslelor. În cadrul acestor ședințe SIMION COMAN expunea programul de lucru, iar reprezentanții breslelor își aduceau la cunoștința acestui program păreri care mai bine primite și uneori odată mi-a exprimat și o divergență între păreri.

Semnătura,
M. Ioanovici

Mod. 185

Urmare: Intrebare: Ce informatori au fost recrutați de siguranță din membrii conducerii breslelor?

Răspuns: Siguranța nu se ocupa recrutarea de informatori din membrii conducerii breslelor deoarece erau elemente de încredere ai prefectului și ai regimului de atunci.

Intrebare:

Cum era apreciat CIGHI pentru activitatea ce-a dus-o el ca șef de siguranță?

Răspuns: Șeful siguranței CIGHI IOAN, era foarte activ și lui i se datorește o mulțime din descoperirile făcute în privința trecerilor clandestine peste frontieră a elementelor iredentiste ungurești din orașul și județul Satu-Mare.

Intrebare:

Dar JANISTEANU, cum era apreciat?

Răspuns: JANISTEANU era bun agent și foarte activ.

Intrebare:

Care au fost principalele misiuni primite de JANISTEANU?

Răspuns: JANISTEANU se ocupa în special de problema iredentistă maghiară, știa perfect ungurește.

Intrebare:

Cum a fost recrutat JANISTEANU ca agent de siguranță?

Răspuns: Eu l-am găsit acolo și nu știu în ce împrejurări a fost recrutat ca agent de siguranță.

Intrebare:

Au fost cazuri când JANISTEAN ți-a raportat personal și prin note diferite probleme din activitatea sa?

Răspuns: El era obligat prin natura serviciului să raporteze șefului biroului de siguranță la un interval de 24 problemele din activitatea lui și eventual asupra executării delegațiilor speciale ce i s-au dat. Mie personal nu-mi raporta decât atunci când eu cerean lămuriri.

Semnătura,

M. [illegible]

Urmare: Întrebare: Dumneata ai cerut lămuriri lui DANISTEANU despre activitatea ce și-o ducea în cadrul biroului?

Răspuns: DANISTEANU fiind foarte activ nu l-am chemat niciodată pentru a-i cere socoteală pentru activitatea ce o ducea în cadrul biroului. Și aceasta se datora în special faptului că șeful biroului său îl lăuda mult și privința activității ce o ducea.

Întrebare:
Pe cine și când și-a recrutat siguranța informatori?

Răspuns: Nu cunosc nici un informator recrutat de personalul poliției. Agenții din biroul de siguranță își culegeau informațiile personal pe teren și dela diferite persoane.
Dealtfel nici nu aveau fonduri pentru acest scop.

Întrebare:
Dela care persoane culegeau informații agenții de siguranță?

Răspuns: Agenții de siguranță culegeau informații din toate straturile sociale, dar mai ales dela acele persoane care făceau parte din sfera problemei iredentiste și legionare.

Întrebare:
Problema comunistă și social-democrată nu era un obiectiv al siguranței?

Răspuns: Aceasta nu era un obiectiv de importanță al siguranței din cauza motivelor arătate mai sus.

Întrebare.
De ce anume se ținea cont în alegerea persoanelor care să dea informații siguranței?

Răspuns: Persoanele se recrutau prin prietenii din anturajul celui urmărit și nu se încerca ca din mediul acestuia

Semnătura,

[signature]

Mod. 185

Urmare: să fie recrutate persoane prin șantaj.

Întrebare:

Care erau persoanele bănuite, cât și persoanele urmărite pentru spionaj în slujba statelor străine?

Răspuns: Știu că au fost asemenea persoane bănuite însă nu-mi amintesc de numele lor. ~~Persoane urmărite nu erau.~~ [semnătură]

Întrebare:

Cu cine erai dumneata în bune relații în timpul cât ai fost șeful poliției la Satu-Mare?

Răspuns: Eu eram în bune relații cu toți șefii de instituții de stat și particulare ca de exemplu: prefectul COMAN SIMION; subprefect Dr. OCTAVIAN SIMU; secretar general al prefecturii Dr. NICOLAE KISS; primarul MOISE fost magistrat; HORVATH proprietarul hotelului în care locuiam; Dr. OCTAVIAN ARDELEANU; medical șef al județului DUMBRĂVICEANU; Dr. BOTA medic st.

Întrebare:

Asupra întrebărilor puse ce mai ai de adăugat?

Răspuns: Asupra întrebărilor puse eu mai am de adăugat faptul că cei mai activi agenți ai propagandei iredentiste erau preoții romano-catolici, care au fost implicați și într-un proces de spionaj fiind dovediți că au transportat clandestin aparate din Ungaria în România pentru scopuri subversive fapt pentru care au și fost judecați.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, mențin și semnez propriu rezultat de mine. [semnătură]

Semnătura,

[semnătură]

Proces-Verbal de interogator

Arestatul COSMA I. MATEI, născut la 27 Martie 1887, în comuna [illegible]-de Sus. Jud. Someș de naționalitate română, pensionar, cu ultimul domiciliu în orașul Brad. Str Avram Iancu Nr 3

(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

23 Martie 1953

Orașul FAGARAS

Interogatoriul a început la ora 17 și 15 min.

" s'a terminat la ora 17 și 50 min.

Intrebare: Dumneta cunoști vreo persoană cu numele WEISS IOAN?

Răspuns: Eu nu cunosc nici o persoană cu acest nume.

Intrebare:

Dar o persoană cu numele de BRETTER TIBERIU?

Răspuns: Nu-mi amintesc să fi cunoscut nici această persoană.

Intrebare:

Dar pe IACOB ALEXANDRU?

Răspuns: Nu-mi amintesc să-l fi cunoscut nici pe IACOB ALEXANDRU.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine mențin și semnez propriu scris de mine:

M. Cosma

Semnătura,

Mod. Nr. 185

25

Proces-Verbal de interogator

Arestat Gluk Mihai, născut la 11 Aprilie 1903 în Șomcuta Mare - fața Mare, fiul lui Israel și Maria Reth, de profesie fost în Poliție, ultimul domiciliu în Cluj str. Turzii 142.—
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

2a. Aug 1953.

Orașul .....

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la ora ..... și ..... min.

Intrebare: Vrați dta. în ce perioadă ați funcționat în codul Poliției?

Răspuns: În Poliție am funcționat din anul 1927-1938 am fost în Poliția Șomcuta Mare în funcția de gardian public deasemeni am mai îndeplinit funcția de dactilograf și registrator la Bir. Judiciar al Poliției Șomcuta Mare.—

Intrebare: Cine se ocupa cu eliberarea pașapoartelor în perioada cât ați fost în Poliția Șomcuta Mare?

Răspuns: În perioada cât eu am fost în Poliție, cu eliberarea pașapoartelor se ocupa numitul SIMONKA IOAN. și numitul MIKE EMERIC care amândoi făceau parte din Bir. Administrativ; domiciliați amândoi în Șomcuta-Mare.—

Intrebare: Pe ce bază se dădeau pașapoartele cetățenilor români care plecau în străinătate?

Răspuns: Pașapoartele se eliberau pe baza unei cereri și acte de stare civilă - personale

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: necesar la eliberarea pașaportelor.— Viza de aprobarea pașaportului era de PAUSAH GAVRILA și COSMA CEZAR care verificau actele și puneau rezoluții că se va elibera sau nu pașaportul.—

Întrebare: Acei cetățeni români care plecau mai des în străinătate, aveau vreo obligație față de statul Român, după primirea pașaportelor?

Răspuns: Obligații aveau toți cetățenii români în sensul ca la plecare să nu uite interesele statului român.— Au fost însă și persoane care au primit instrucțiuni că atunci când va fi în țară respectivă, la întoarcere să (să) informeze cu date ce le va lua din acea țară, pe organele de siguranță.— Despre acest lucru poate vorbi șeful Sr. de siguranță, pentrucă eu știu că el făcea asemenea instructaj cu persoanele care au fost de încredere din partea siguranței Statului,— deasemeni comisarul BOTOȘ ȘTEFAN care se găsește la Făgăraș și BERTI CORNELIU.— care au lucrat în diferite probleme.—

Întrebare: Arătă dta. care au fost persoanele din Satu Mare care au plecat mai des în străinătate.?

Răspuns: Au plecat foarte mulți lucru ce se poate constata din Registrul de pașaporte.— comercianți, valutiști, avocați, și diferite alte categorii de oameni. Amintesc: WEISS DRUMER; KATZ HENRICH?

Întrebare: Deci nu vrei să-i arăți și pe Weiss Jean între aceștia?

Semnătura,

Șeicaru Mihai

Urmare: Răspuns: Eu cunosc pe acest Weisz Ioan din perioada 1932 și legăturile între noi erau în pasul că ne salutam. — Nu știu dacă acesta a fost în străinătate. — Știu că era Contabil casier la o bancă din fosta-Mureș și după câte știu pocea porta dintr'o familie nobilă, având emunat pe Dr. ROZENFELD ANDREI care a plecat în Palestina, ca fiind avocatul unui contrabandist de valută: HERMAN care o fost arestat de Maiorul de Miliție IOSIF VASILE. —

Întrebare: Știți dta. care au fost legăturile lui Weisz Ioan cu Poliția Română?

Răspuns: Nu cunosc să fi avut legături cu Poliția Română, înainte de 23 Aug 1944. —

Întrebare: Știți ce cunoșteți despre legăturile lui Weisz Ioan cu străinătatea?

Răspuns: Știu că avea legături cu Dr. Rozenfeld Andrei plecat în statul Israel. —

Întrebare: Mai aveți ceva de adăugat la cele de mai sus?

Răspuns: Nu mai am nimic de adăugat. — După ce am citit cuvânt cu cuvânt cele declarate de subsemnatul și am constatat că corespunde întocmai, susțin și semnez. —

Semnătura.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

27

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

19 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 9 și 10 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 11 și 40 minute.

Eu, Lt. de securitate Tătărcuș Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

1. Numele HERMAN (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Prenumele ANDREI
3. Anul, luna și ziua nașterii 1911 14 p. 19. 4. Locul nașterii Satu-Mare
5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu.
7. Apartenența politică fără de partid (exclus) din ce an —
8. Studii bacalaureat comercial Satu-Mare și un an academie comercială la Viena în 1929-1930 (când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia funcționar - rectificator 10. Ultimul loc de muncă și funcția Fabrica „UNIO" Satu-Mare
11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Str. 25 Octombrie 11
12. Situația familiară căsătorit cu SOBOS LIZA, 30 ani, fără de (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația) avere de marxism-leninism, geografie și istorie la școala metalurgică. Am doi copii: o fetiță de 5 ani și una de 3 ani.
13. Origina socială tatăl a fost comerciant de mobilă, averea (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent) lor a fost una care și până la mobilă, mult decăzută.
14. Activitatea politică până în 1947 până la 23 August 1944 nu (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri) am dus activitate politică, după aceea mi-a dat ordin să devin m.d.p. la P.C.R. și apoi activez până în februarie 1947. În 1951 am fost exclus pentru că am cerut pentru emigrare în Palestina, deși pe intenția aceasta am renunțat după 2-3 săptămâni.

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale *nu am fost niciodată.*
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție *Eu am făcut ostășia în anul 1932 Nov. – 1933 Nov. la regimentul 2 Vânători București*

17. Dacă a fost prizonier *nu am fost.*
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce *numai anul 1929 când am fost student în WIENA.*

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare *nu am fost.*

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat *nu am fost judecat niciodată.*

Intrebare : *In ce perioada ai urmat școala ? și unde ?*
Raspuns: Intre anii 1921-1925 am făcut 4 clase de școala la Liceul reformat din Satu-Mare, iar din 1925-1929 am urmat școala superioară de comerț din Satu-Mare
Intrebare: În care ați urmat liceul?
Raspuns: Liceul l-am urmat cu TÖRÖK STEFAN actualmente la U.R.C.C. București; Dr. VAGO OCTAVIAN București;
Intrebare: Dar școala superioară de comerț?
Raspuns: Am urmat cu MARELE ALEX. din Satu-Mare, la coop. autovehiculelor; TÖRÖK Stefan din Satu-Mare, expert contabil; CERB BARTOLOMEU la București U.R.C.C.; TAUTU ALEXANDRU, la administrația financiară în raionul Satu-Mare.

Semnătura,

Intrebare:

Urmare: Dar când l-ai cunoscut pe WEISS IOAN?

Raspuns: Pe WEISS IOAN îl cunosc din anul 1925, mai bine zis din copilarie, stiu că a urmat ~~scoala~~ superioară de comerț sau liceul, înaintea mea cu două clase, după aceasta el a plecat în Franța la GRENOBLE unde a luat a luat doctoratul în stiințe economice. Apoi s'a întors la Satu-Mare unde a fost funcționar de bancă la banca „Casa de Pastrare a județului Satu-Mare. 28

Intrebare: Dela data când v'ați cunoscut proba-bil că te-ai mai întâlnit cu WEISS?

Raspuns: Cu el m-am întâlnit numai întâmplator deseori numai la Satu-Mare până în 1945, apoi la regionala P.C.R. Oradea de mai multe ori și odată în 1947-1948 la București, pentru ultima oară.

Intrebare:

Care a fost anturajul lui WEISS când a urmat liceul:

Raspuns: După cum mi-aduc aminte el nu avea prieteni, fiind o fire închisă, „închipuită", avea cunoștințe multe însă era un om rău prin aceea că era un om foarte egoist și-i plăcea să atâte oamenii între ei.

Intrebare:

Cine a mai fost cu WEISS la studii în Franța:

Raspuns: Nu cunosc acest lucru. Stiu că la Paris au fost mai mulți satmareni, însă nu am cunoștință ca la Grenoble să mai fi fost încă cineva în afară de el. La Paris au fost: FOLIAN EMERIC, avocat în Satu-Mare și CSEHI-KLEIN IULIU, profesor uni-versitar la Cluj.

Intrebare: In ce împrejurări a fost luat W. în armată:

Raspuns: Stiu că era un nou că recruții din Ardeal nu pot face serviciul militar în Ardeal și local cel

Semnătura,
Hermann

Urmare: mai apropiat era București. Știu că WEISS avusese amânare pentru studii din care cauză a făcut serviciul militar mai târziu decât cty. lui. Militaria am făcut-o împreună la București la Rgt 2 Vânători. Dar în urma unei certe ce a fost între mine și el ce a avut loc imediat după sosirea noastră la București nu am fost prieteni în timpul militariei. Nu-mi amintesc motivul certei, dar știu că la începutul militariei fiind încazarmați am dormit pe aceeași canapea neavând alt loc (dar nu am vorbit unul cu altul). Mai târziu el și-a găsit o altă cameră unde a locuit singur până la terminarea stagiului militar. Atunci era ceva obișnuit ca cei care aveau posibilități ca să fie descazarmați să locuiască în afară de cazarmă și nici nu i-a mers la cazărmi, ceeace era în avantajul celor dela administrația regimentului.

Din Satu-~~[illegible]~~ Mare a mai fost la acelaș regiment și chiar în aceeași cameră cu noi TÖRÖK ȘTEFAN dela U.R.P.C. București.

Întrebare:
Care a fost comportarea și relațiile lui WEISS în armată?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru fiindcă noi nu am fost în aceeași companie. Știu că avea ținută dezordonată.

Întrebare: Ce mai cunoști dumneata despre WEISS?

Răspuns: Știu că era cult, energic iar pentru a-și atinge scopul făcea orice fără scrupule.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susțin și semnez propriu manual de mâna mea.

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Anchetator,
Lt. Torbăceanu Voc.

Herrmann

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

29

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

14 Octombrie 195 5 Orașul Satu - Mare

Interogatoriul a început la ora 10 și 10 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 11 și 15.- minute.

Eu, Lt. de Securitate KOLBASZER FRANCISC.-

am interogat în calitate de anchetator

(~~pe arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele MIKE 2. Pronumele EMERIC

3. Anul, luna și ziua nașterii 1896 februarie 24 4. Locul nașterii satul Abrud, raionul Abrud, Reg. Alba Iulia.-

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiară

7. Apartenența politică neincadrat din ce an -

8. Studii absolvent în drept în Szeged, în 1920.-
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia funcționar 10. Ultimul loc de muncă și funcția muncitor la Fabrica de țiglă și cărămidă Satu-Mare.

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare str. Dózsa György Nr. 3.-

12. Situația familiară necăsătorit.-
(soția, copii, numele lor, vârsta lor: domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl ex-fost funcționar, avere nu a posedat, în prezent decedat
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 neincadrat
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Am participat la alegerile din 1946 și 1948 ca simplu alegător.-

Semnătura

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție în armata Austro-Ungară Reg. 5 Infanterie, în Rimaszombat, elev plutonier.-

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost.-

Intrebare: Ce atribuțiuni ai avut Dta în poliția din Satu-Mare în anii 1927-1934?

Răspuns: Intre anii 1927-1934 subsemnatul am avut funcția de șeful Bir. administrativ din poliția de reședință din Satu-Mare.-

Intrebare: Pe ce bază se eliberau pașapoartele cetățenilor români care plecau în străinătate?

Răspuns: Pașapoartele au fost eliberate pe baza următoarelor acte: naționalitatea, dovada militară, certificat de achitarea impozitului, moralitatea, bir. populației iar alte acte nu au fost necesare.-

Intrebare: Care erau obligațiile cetățenilor români care plecau în străinătate?

Semnătura,

Urmare: Răspuns: Nu am cunoștință că ce erau obligațiile cetățenilor români ce plecau în străinătate, întrucât nebunoscutul, am făcut singuri actele necesare și am depus cu un raport fostului șef de poliție din Soter-Mare, însă eu nu am eliberat nici un fel de pașaport, neafiind autorizat în acest sens, și toate pașapoartele au fost eliberate de către fostul șef de poliție de atunci.-

Întrebare: Ce acte erau valabile pentru toate persoanele care plecau în străinătate?

Răspuns: După știința mea ce acte toate acte ce trebuie să posede cine pleca în străinătate, adică ce avizul fostei Siguranțe.-

Întrebare: Lui Weiss Ioan ce însărcinări i s-au dat cu ocazia plecării lui în străinătate?

Răspuns: I-am cunoscut pe Weiss Ioan fost funcționar la Administrația Financiară din Soter-Mare, însă nu am avut nici un fel de legături cu dânsul, și deasemenea l-am cunoscut numai atât, când cu ridicat valorile împreună cu Simonca registratorul cererilor de pașapoarte și arhivarul cărora actelor de pașapoarte, însă alte legături nu am avut cu dânsul, întrucât fostul Siguranță și Cheltorul poliției fără știința mea eliberează cu și fără acte legale, și această lucruri ei făceau în secret fără știința mea și lui Simonca.-

Nu știu să-i fie eliberat pașaport numitului Weiss Ioan de mine deoarece nici nu am avut acest drept,-.-

Întrebare: Ce mai cunoști dată din activitatea lui Weiss Ioan după eliberare?

Răspuns: Nu am cunoștință în legătură cu acți-

Semnătura

Urmare: ...nătatea lui Weiss Ioan, întrucât era funcționar simplu, iar dânsul avea legături și prietenie cu foștii șefi de Siguranță și chestori. - Dânsul din oficiu a trebuit să aibă legături cu șefii Siguranței și fostei Poliției.-

Altceva nu cunosc în legătură cu numitul Weiss Ioan.-

Prezentul proces-verbal de interogatoriu după ce am citit cuvânt cu cuvânt am constatat că corespunde cu cele declarate de mine, susțin și semnez.-

[signature]

Anchetator:
Lt. de Securitate
[illegible signature]

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

31

Proces-Verbal de interogator

Arestatul MUNTEANU SIMION, născut 5 Mai 1891 în com. Slimnic-raionul Sibiu, de naționalitate română, de profesie funcționar, cu ultimul domiciliu în Hațeaua Str. Rezel din Oct., Nr. 48
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24 Martie 1953

Orașul FAGARAS

Interogatoriul a început la ora 10 și 30 min.

„ s'a terminat la ora 13 și — min.

. Intrebare: Când și ce funcții ai avut deținute în cadrul siguranței din Satu-Mare?

Răspuns: Din Decembrie 1929 până în Octombrie 1938 am fost șeful siguranței în Satu-Mare.

Întrebare:

Care erau obiectivele principale ale siguranței în acel timp?

Răspuns: Obiectivele principale erau următoarele: problema muncitorească, problema maghiară, germană, legionară, sectele religioase, spionajul și orice alte probleme în leg. cu ordinea.

Întrebare:

Care a fost atitudinea siguranței în problema muncitorească?

Răspuns: De urmărirea tuturor acelor răspândeau manifeste „incendiare" adică comuniste sau care încercau să tulbure ordinea publică.

Întrebare: Cine anume erau autorii de manifeste?

Răspuns: Manifestele erau răspândite în special de către comuniști.

Întrebare: Care din cei urmăriți au fost prinși de siguranță?

Răspuns: Au fost mai mulți dintre cei care mi-au fost [illegible]

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: decât la câțiva ca de ex: STEINBERGER MARTIN; BORGHIDA ANCI; KELNER ZOLTAN; IEREMIAS; BLAER ETA

Întrebare: Ce tratament li s-a aplicat celor ce au fost prinși?

Răspuns: Li se dresau acte și se trimiteau la parchet, unii au fost condamnați iar alții au fost puși în libertate.

Întrebare: Care au fost condamnați și care au fost puși în libertate.

Răspuns: Știu că au fost condamnați mai mulți însă nu mai rețin numele lor deoarece nici al celor cărora li se dădea drumul.

Întrebare: Cei care erau puși în libertate au mai fost prinși și a doua oară împărțind manifeste?

Răspuns: Cei care erau puși în libertate nu au mai fost prinși a doua oară împărțind manifeste.

Întrebare: Pe ce criterii erau puși în libertate cei care răspândeau manifeste?

Răspuns: Pe baza legii existente atunci nu se condamnau aceia care nu erau dovediți că au răspândit personal manifestele.

Întrebare: Atunci pe ce bază au fost reținuți de siguranță dacă dumneata știi că nu erau dovediți personal că au răspândit manifestele?

Răspuns: Au fost reținuți pe baza că au fost găsiți cu manifeste asupra și numai parchetul putea să hotărască dacă vor putea fi trimiși în judecată sau nu.

Întrebare:
Care a fost o altă preocupare a siguranței în problema mișcării muncitorești?

Răspuns: A mai fost o preocupare de a nu se ține adunări neautorizate.

Întrebare: S-au ținut adunări neautorizate?

Răspuns: Știu că s-a ținut o adunare a tineretului unde au luat parte 15 persoane în 1936.

Semnătura,

Intrebare:

Urmare: Ce măsuri au fost luate împotriva acestora?

Răspuns: Au fost trimiși la parchet, după câte îmi amintesc nu au fost condamnați.

Intrebare:

Dar adunări autorizate în cadrul mișcării muncitorești au fost?

Răspuns: Au fost adunări autorizate ale social democraților.

Intrebare: Cine ținea legătura din partea social-democraților cu siguranța?

Răspuns: Legătura nu era ținută de nimeni, ci se depunea o cerere prin care se anunța scopul și data ședinței și dacă se aproba se ținea ședința unde lua parte câte un agent de siguranță.

Intrebare: Care anume venea din partea social-democraților la siguranță pentru a obține astfel de autorizații?

Răspuns: In mod obișnuit venea VIȘNOVSCHI IOAN care era secretar.

Intrebare: Dar comuniștii nu țineau adunări?

Răspuns: Ei nu au ținut adunări cu autorizație și nici nu au cerut vreodată pentru așa ceva.

Intrebare: Și ce li s-ar fi dat voie să țină adunări dacă cereau?

Răspuns: In prezența acestora rămânea să se raporteze forurilor superioare și ei să decidă, noi nu puteam permite.

Intrebare: Care erau persoanele cunoscute de siguranță că duceau activitate comunistă?

Răspuns: Persoanele cunoscute de siguranță că duceau activitate comunistă erau: BENTE; VARGA IOSIF; NISTOR IOSIF; JELLENIK EDUARD; cei care au fost dați că răspândeau manifeste în cadrul tineretului comunist și alții de care nu-mi amintesc.

Intrebare: In ce relații se aflau aceștia cu siguranța?

Răspuns: Nu erau în nici un fel de relații cu siguranța între ei și

Semnătura, [signature]

Mod. 185

Urmare: funcționar de siguranță:

Întrebare: Arată dumneata care au fost recrutați de siguranță ca informatori din persoanele care duceau activitate în mișcarea muncitorească din Satu-Mare?

Întrebare: Personal nu am primit niciodată vreo informație dela cineva.

Deoarece noștri că nu mi-a cerut să avem informatori trecuți în vreo evidență și astfel fiecare funcționar putea să aibă sau să nu aibă informatori.

Totuși se spunea de către agenți sau de către ofițerii de poliție că au informatori, dar aceasta cred eu că spuneau mai mult pentru a primi bani din suma alocată pentru informatori.

Întrebare: S-au dat bani pentru informatori sau nu?

Răspuns: Da, s-au dat bani pentru informatori. Însă nici ofițerii și nici agenții nu erau obligați către mine și nici eu către cei mai mari cărei persoane au dat banii.

Întrebare: Dumneata nu vezi că noștri noate pierdut? Ți se atrage atenția pentru ultima oară, subliniez încă odată că pentru ultima oară, arată care au fost persoanele recrutate ca informatori de către siguranță de dumneata, agenți și ofițerii de siguranță cât timp ai fost în Satu-Mare?

Răspund: Răspund cu capul meu, că nu am nici un informator în cadrul siguranței și nici nu știu vreo persoană care ar fi fost informator al siguranței.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine mai sus, îl semnez propriu nesilit de nimeni.

Semnătura,

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestat ul Muntean Simion născut la 5 Mai 1891 com. Slimnic Raionul Sibiu, fiul lui Simion și Susana
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
de profesie fost polițist, ultimul domiciliu în Slatina, Str. Rev. din Octombrie 48.-

16 Sept. 1958

Orașul Făgăraș

Interogatoriul a început la ora _____ și min. _____

„ s'a terminat „ „ _____ „ „ _____

Intrebare: Arată periodic unde ai funcționat în poliție ?

- Răspuns: Am făcut serviciul în poliție astfel:
-1919-1921 la Poliția Curtici, funcția de agent d. II-a
1921-1925 la Poliția de frontieră Halmeu - funcția de comisar
1925-1929 la Siguranța BAIA MARE, funcția de comisar. -
1929-1938 la Siguranța Satu-Mare, funcția de șef al Bir. de Sig.
1938-1940-la Insp. Sal. Mureș-Alba Iulia, funcția șef al Serv. Sig.
1940-1941-Iulie la Poliția Tr. Severin - funcția comisar șef al Bir. Judiciar. -
1941-1951 (1951) la Poliția Slatina - funcția de Comisar și apoi șef la Miliție. -

Intrebare: Care erau sarcinile dtale ca șef al Siguranței din per. 1925-1938.?

Răspuns: Ca șef al Siguranței îmi revenea ca sarcini problemele următoare: problema iredenta maghiară, problema comunistă, legionară; germană, sovietică, secte religioase. -

Iscălitura,

Urmare: Întrebare: Cine se ocupa cu Biz. de Pasaporte?

Răspuns: Cu Biz. de Pasaporte se ocupa Mike Emeric și d-l Ungvari Mihai; ultima dată l-am văzut în anul 1938; știu că Mike lucra ca muncitor necalificat la o fabrică de cărămidă.-

Întrebare: Ce legături avea Siguranța cu Biz. de Pasaporte?

Răspuns: Știu că după 1929 prea puțin timp Siguranța căuta dacă apare sau nu la fișe diferite persoane care plecau în străinătate.—

Întrebare: Care erau sarcinile Siguranței în legătură cu persoanele care plecau din țară?

Răspuns: Pentru anumite persoane care erau semnalați că pleacă prea des din țară, de către ~~Siguranța~~ Poliția de frontieră, mai luau măsura să li se facă multe perchesiții de către vama de frontieră, fără ca cetățeanul să știe că Siguranța sau Poliția de frontieră a dispus aceasta. Asemenea cazuri erau pentru acei care nu puteau fi justificată plecarea lor din țară.—

Întrebare: Ce categorii de oameni plecau mai des din țară în străinătate?

Răspuns: Categorii de oameni care plecau mai des din țară erau comercianții și cei care plecau la studii în străinătate.—

Întrebare: Ce obligații aveau aceste categorii de oameni care plecau din țară față de Siguranță?

Răspuns: Asemenea categorii de oameni nu au fost care să aibă obligații față de Stat, însă erau persoane care atunci când se întorceau discută cu diferite persoane despre nivelul de trai din țara unde a fost, starea de spirit. Nu lucru cred, ce ar putea să se verifice cei dela I.V.I. - Statul major care pot să cunoască despre persoane care aveau obligații.—

Iscălitura,

34

Urmare: Întrebare: Vreați dta. concret cu care persoane le cae plecau mai des din țară în străinătate?

Răspuns: Nu pot să reții și să-mi amintesc de persoanele care au călătorit mai des în străinătate.—

După ce am citit cuvânt cu cuvânt cele declarate verbal și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate susțin și semnez.—

Ascultător
Slt. de securitate
Kralunghi

Semnătura.

35

Proces-Verbal de interogator

Arestatul PĂUȘAN GAVRILĂ, născut la 22 sept. 1890 în com. Păușa, raionul Zalău Reg. Cluș, de naționalitate română, de profesie funcționar de poliție, cu ultimul domiciliu în Baraolt str. Horea 14
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24 Martie 1953

Orașul Făgăraș

Interogatoriul a început la ora 8 și 20 min.

„ s'a terminat la ora 10 și 30 min.

Intrebare: Când și ce funcții ai avut dumneata în cadrul poliției Sate-Mari?

Răspuns: Din 1929-1931 am fost numit ca polițist Sate-Mari, iar din 1931 până în septembrie 1938 am fost cheestorul poliției; când s'a desființat chestura și a murit șef al poliției COSMA M.

Întrebare:

Cine au fost în biroul de siguranță în această perioadă?

Răspuns: În tot timpul cât am stat la Sate-Mari șef al biroului de siguranță a fost Muntean Simion, iar în cadrul biroului au fost următorii: comisari ajutori: BOTOS STEFAN; BERTI CORNEL; VULCAN DANIEL; POTORAC VASILE și unul POP iar din agenți îmi aduc aminte de DUNCA; SALAJAN; DANISTEANU; FILIP; CHISAN DARIE.

Întrebare:

Ce știi dumneata în legătură despre cei de mai sus?

Răspuns: MUNTEANU SIMION; BOTOS STEFAN și CHISAN sunt ai cât și unul VANCEA care a murit la județ mai știu că BERTI CORNEL este la canal, de restul nu mai știu nimic.

Semnătura,

Gavrilă

Mod. Nr. 185

Întrebare

Urmare: Care erau agenţii din spionajul statelor străine renumiţi de siguranţă în acel timp?

Răspuns: Bănuiam atunci însă fără să-i fi putut dovedi, iar de care m'am convins mai târziu că sunt spioni următoarele persoane: Dr GAL din Baia-Mare şi Dr FICHER av. Satu-Mare. Convingerea aceasta mi-o întemeiez pe faptul că aceştia la intrarea trupelor maghiare în Ardealul de Nord au fost exceptaţi dela legile rasiale, au fost decoraţi de regimul lui HORTI şi au intrat în Satu-Mare odată cu trupele. Aceasta le-am aflat din discuţiile avute ulterior atât cu românii cât şi cu evreii din Satu-Mare al căror nume nu mi-l mai amintesc.

Întrebare:

Cine din siguranţă era cel mai bine apreciat pentru activitatea ce o desfăşura?

Răspuns: Era bine apreciat MUNTEANU SIMION, şeful siguranţei, comisar ajutor BOTOS şi BERŢI şi agenţii FILIP şi DANISTEANU.

Întrebare:

BRETTER TIBERIU a fost recrutat de siguranţă?

Răspuns: Categoric afirm că BRETTER nu a fost recrutat de siguranţă. Ştiu că el făcea politică social democrată şi ori de câte ori avea doleanţe pentru muncitori se prezenta cu ei la mine mai ales în chestiunea [illegible] şi în special în acea a funcţionarilor particulari.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine menţin şi semnez propriu nesilit de nimeni. [semnătură]

Semnătura,

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestat ul Pausan Gavrilă născut la 22 Sept. 1890 în com. Poiana - Sălaj - fiul lui Teodor și Istina (Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
de profesie fost polițist, ultimul domiciliu în Carei - Mario Str. Horia 14. -

16 Sept. 1953

Orașul Făgăraș,

Interogatoriul a început la ora ..... și min.

„ s'a terminat „ „ ..... „ „

Intrebare: Arată cine se ocupa cu Biz. Pașapoarte în per. 1928–1940 în cadrul Poliției din Satu-Mare?

Răspuns: Conducerea problemei pașapoartelor în perioada 1929 – 1938 Septembrie a fost condusă de Comisarul Mike Emeric. – Această problemă intra în cadrul Serviciului Administrativ. —

Intrebare: În ce constau legăturile dintre Biz. de Pașapoarte și Siguranță?

Răspuns: Legăturile dintre Biz. Pașapoarte constau în aceea că Siguranța își dădea avizul dacă persoana solicitată a pașaportului corespunde sau nu să plece în străinătate pe bază de pașaport. –

Intrebare: Ce persoane din Satu Mare călătoreau mai des în străinătate?

Răspuns: Știu că erau persoane care plecau mai des în străinătate, anume: comercianți, familia, studii, evrei... –

Intrebare: Arată concret ce persoane mergeau

Iscălitura,

Urmare: mai des pentru studii!

Răspuns: Știu că erau tineri evrei care plecau pentru studii în Franța și Italia, însă nu-mi amintesc numele.—

Întrebare: Ce obligații aveau persoanele care plecau mai des în străinătate, față de Siguranța?

Răspuns: Obligațiile care le aveau persoanele care plecau în străinătate din țară, Siguranța nu avea nici un amestec aici, ci numai Secția Secret din M. Stat Major - București, pt. care primisem ordin dela Dir. glă. a Siguranței.—

Știu că din partea Armatei era un Cpt. care fusese avansat Maior, nu-mi reamintesc numele.— Altceva nu cunosc în legătură cu obligațiile care le aveau cei care plecau din țară în străinătate.—

După ce am citit cuvânt cu cuvânt cele de mai sus prevăzute în procesul verbal de interogatoriu, și am constatat că cele declarate de mine corespund întocmai, le susțin și semnez.—

[semnătură]

Anchetator

Slt. de securitate

[semnătură]

Iscălitura,

Proces-Verbal de interogator

Arestatul PERHAITA ALEXANDRU născut în 10 Ian. 1892 în com. Jichișul de jos jud. Somes, cetățean de naționalitate română, pensionar, cu ultimul domiciliu în Arad Str. 6 Martie Nr. 11
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

23 Martie 1953

Orașul Făgăraș

Interogatoriul a început la ora 18 și — min.

„ s'a terminat la ora 20 și 50 min.

Intrebare: Dumneata cunoști vreo persoană cu numele de CIGHI IOAN?

Răspuns: Da, eu cunosc o persoană cu acest nume, din anul 1940 luna Mai, el era comisar și conducea biroul de siguranță al poliției Satu-Mare. Am lucrat cu el cu ocazia cu postul numitei mele Dida Dej la poliția Satu-Mare în calitate de secretar de poliție.

Întrebare: Care erau persoanele cu care lucrau în biroul de siguranță Satu-Mare.

Răspuns: Cighi în biroul de siguranță era cu subalternii pe comisarul VELLE și agenții FILIP și DANISTEANU.

Întrebare: Care erau obiectivele de care se ocupa în special siguranța?

Răspuns: Siguranța se ocupa în primul rând de problema iredentismului și spionajului maghiar, de mișcarea muncitorească și comunistă, mai puțin

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: ~~Importantă~~ era problema germană și rusească. ~~Deasemeni importantă~~ era problema mișcării legionare, cât și problema iroșită.

Întrebare:
Știați dumneata cui și ce probleme erau repartizate celor din biroul de cifrare, din care ați făcut mai mult?
Răspuns: Nu pot să dau un răspuns precis la această întrebare. Relații mai bune poate să VELLE care a fost conducător în cadrul acestui birou de cifrare.

Întrebare:
Cui dădeau rapoarte cei din biroul cifrării în afară de șeful biroului de cifrare?
Răspuns: Cei din biroul de cifrare dădeau rapoarte șefului de poliție nu decât prin șeful biroului. Deasemeni instrucțiunile cei din biroul cifrării le primeau direct dela șeful biroului, iar șeful biroului se consulta cu șeful poliției în toate problemele mai importante care șeful cifrării deținea și unele chestiuni pe care șeful poliției nu le cunoștea.

Întrebare:
Ce fel de probleme vă aducea șeful cifrării la cunoștința șefului poliției?
Răspuns: El mă aducea la cunoștința șefului poliției chestiuni în legătură cu spionajul și chestiuni legionare.

Întrebare:
Pe ce fel de bază și dumneata când afirmați că unul din obiectivele importante ale biroului de cifrare era și mișcarea muncitorească și comunistă?
Răspuns: Când spun acest lucru mă bazez pe faptul că direcția generală a poliției punea un mare accent pe această problemă. În ce privește activitatea mișcării

Semnătura,

Urmare: comuniste și muncitorești din Satu-Mare eu nu

o cunosc, deoarece am stat în Satu-Mare numai câteva luni

și nici nu cădea în atribuțiunile mele.

Întrebare:

Cu cine și ce fel de relații avea CIGHI IOAN?

Răspuns: Nu cunosc ce fel de relații avea CIGHI IOAN?

Întrebare:

Cum era apreciat CIGHI pentru activitatea pe care o desfășura?

Răspuns: Din partea colegilor lui nu se bucura de simpatie,

însă sunt sigur că era bine apreciat atunci, atât la Inspectoratul Cluj, cât și la direcțiunea generală a Siguranței

din București pentru activitatea ce o ducea.

Întrebare:

Cu ce se ocupa DANISTEANU în cadrul biroului de siguranță?

Răspuns: DANISTEANU împreună cu FILIP (care din acest

ar fi numit) se ocupau cu problema mișcării muncitorești și problema legionară.

Întrebare:

Cum au activat și care a fost rezultatul activității lor

în legătură cu obiectivele lor din aceste probleme?

Răspuns: Nu cunosc aceste chestiuni din motivele arătate

mai sus. Însă îmi aduc aminte de descoperirea

unei organizații a tineretului comunist în luna Iulie,

când au fost arestați mai mulți U.T.C.-iști.

Întrebare:

Arată dumneata care a fost comportarea lui CIGHI

IOAN față de tinerii ce făceau parte din această organizație?

Răspuns: Comportarea lui CIGHI IOAN, față de tinerii

din această organizație a fost cât se poate de agresivă

și de brutală, se poate spune neomenoasă. Deoarece

le-a aplicat bătăi, cu bâta, cu curaua, pe tălpi și pe

Semnătura, [signature]

Mod. 185

Urmare: picioare pentru a le smulge declarații cât mai defavorabile situației lor. Deci eu am auzit că au fost supuși unei torturi neomenești.

Întrebare:

Arată dumneata tot ce mai știi despre CIGHI IOAN?

Răspuns: Știu despre CIGHI IOAN, că era antipatic, încrezut, încăpățânat, arogant, iar prin atitudinea lui domina și pe șeful poliției COSMA MATEI. Apoi în 1941 a fost acesta legionar la BEIUȘ îmbrăcând chiar și uniforma legionară; acestea am aflat-o dela unii foști colegi pe care i-am avut eu la ARAD.: comisar VULCAN și comisar ajutor OȘORHEAN (amândoi sunt la Canal).

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și susțin ~~propriu~~ nesilit de nimeni.

[signature]

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

39

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

5 Octombrie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 10 și 30 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 11 și 30 minute.

Eu, Lt. de Securitate KOLBA. ZER FRANCISC

am interogat în calitate de anchetator

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele ȘIMONCĂ 2. Pronumele IOAN
3. Anul, luna și ziua nașterii 1897 Octombrie 1 4. Locul nașterii com. Pișcolt rai. Sălăuieni Reg. Oradea
5. Cetățenia română 6. Naționalitatea română
7. Apartenența politică necadrat din ce an —
8. Studii 6 clase primare în comuna Pișcolt 1910
(când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia funcționar 10. Ultimul loc de muncă și funcția șeful serviciului muncă și solidarii Satu-Mare
11. Ultimul domiciliu Satu-Mare, str. Mihai Cotruș Nr. 4.
12. Situația familiară căsătorit cu Matyás Ana, de 50 ani, care cu domiciliul în Satu-Mare, copii: Paula, de 24 ani, de profesie student, actualmente militar la Ploiești.
(soția, copii, numele lor, vârsta lor; domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl a posedat 3 mii. pământ și o cârciumă țărănească, în prezent decedat.-
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947 necadrat
(în ce partide politice a fost.
Participare în alegeri) au participat la alegerile din 1946 și 1948 ca simplu alegător.-

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție la reg. 85 Inf. Oradea, grad sergent, funcția furier.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când).

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost

Intrebare: Ce atribuțiuni ai avut dte în poliția din Satu-Mare, între anii 1927-1934?

Răspuns: Intre anii 1921 și până în anul 1940, am avut funcția registrator arhivar la fosta poliția din Satu-Mare în tot timpul.

Intrebare: Pe ce bază se eliberau pașapoartele cetățenilor români care plecau în străinătate?

Răspuns: Pașapoartele se eliberau pe baza de cereri și actele anexate erau cele legile de atunci ca: certificat de naționalitate, extras de naștere, de căsătorie, certificat de la parchet, certificate de dare oneste și stat, certificat militar și altele cele ne cerute.

Semnătura,

Urmare: Întrebare: Care erau obligațiile cetățenilor români care plecau în străinătate?

Răspuns: Nu am cunoștință să fi avut vreo obligațiune cetățenii care plecau în străinătate, deoarece la mine se prezentau numai când dosarul era complet cu referatul șefului Biroului administrativ și cu aprobarea chestorului, ceeace eu le-am completat, iar pașaportul gata era semnat de șeful Bir. administrativ, chestorul sau locțiitorul. De alte obligațiuni nu am cunoștință să fi avut sau să fie primit cetățenii ce plecau în străinătate.

Întrebare: Această este valabil pentru toate persoanele care plecau în străinătate?

Răspuns: Aceasta era valabil pentru toate persoanele ce plecau în străinătate, afară de U.R.S.S. unde se eliberau pașapoarte.

Întrebare: Lui WEISZ IOAN ce însărcinări i s-au dat cu ocazia plecării lui în străinătate?

Răspuns: Îmi amintesc pe numitul Weisz Ioan fost administrator financiar din Satu-Mare, însă nu mi amintesc dacă dânsul a primit sau nu pașaport. Dacă a primit pașaport trebuia să fie eliberat de fosta poliție din Satu-Mare, sau eventual în mod special de Direcția Gen. a Poliției și atunci în registrele fostei poliția din Satu-Mare nu figurează. Trebuia să figureze în registrele fostei poliție de frontieră, prin care ieșeau din țară. În ce dacă a primit pașaport dela fosta poliție din Satu-Mare, se poate afla și dinr evia pașaportului, în evidența pașapoartelor, ce se afla cred că la Miliția din Satu-Mare. Astfel nu pot să știu dacă a primit sarcini când și dela

Semnătura.

Urmare: cine sau nu.

Întrebare: Care a fost activitatea și legăturile lui Weiss Ioan în timpul războiului?

Răspuns: Nu am cunoștință absolut.

Întrebare: Care a fost activitatea lui Weiss Ioan după eliberare?

Răspuns: Nu cunosc activitatea desfășurată de Weiss după eliberare, deoarece nu ne-am întâlnit cu dânsul după eliberare și nici nu știu unde se află în prezent, și nu eram în relații cu dânsul ci îl cunoșteam numai din vedere.

Întrebare: Ce legături a mai întreținut cu forța opoziției?

Răspuns: Nu am nici o cunoștință în acest sens.

Întrebare: Ce altceva mai cunoști despre Weiss Ioan?

Răspuns: Altceva nu cunosc în legătură cu Weiss declarate mai sus. În acel timp șeful Administrației și pașaportelor era numitul comisar MIKE EMERIC care în prezent lucrează la o fabrică de țiglă din Satu Mare, și fostul comisar Dr. LINGVAI MIHAI care în prezent se află în funcțiune la Sighet știu că era șeful Ofisul Popular.

Prezentul proces-verbal de interogatoriu după am citit cu rând cu rândul, corespunde cu cele declarate de mine, nu știu și semnez.

anchetator:
Lt. de Securitate
Holbaner Ioan

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

41

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul VANCEA IOAN, născut la 16 Februarie 1902 în Sighet- Marmaţi, de naţionalitate maghiară, de profesie agent de poliţie, cu ultimul domiciliu în Bd. Republicii Nr. 45 Satu Mare.-

24 Martie 1953, Făgăraş
Interogatoriul a început la ora
" s'a terminat la "

Intrebare:
Pentru ce ai fost condamnat d-ta.?
Răspuns:
Eu am fost condamnat pentru faptul că am dat evrei pe mâna poliţiei maghiare (unde de fapt eu eram agent) pentru a fi trimişi în Ghettou?-

Intrebare:
Pe care din cei care erau în poliţia maghiară i-ai mai întâlnit după 1944?
Răspuns:
Pe cei care au fost în poliţia maghiară după 1944 i-am întâlnit numai pe GARDOS VASILE care fusese agent, SIMONCA IOAN, care nu a fost agent ci lucra numai la birou.- Despre GARDOS ştiu că şi-a deschis un magazin de electricitate în Satu Mare, iar despre SIMONCA IOAN ştiu că rămăsese mai departe în serviciu.-

Intrebare:
Care a fost comportarea lui GARDOS?
Răspuns:
El executa ordinele ce se dădeau în bune condiţiuni.- Nu cunosc, însă am auzit că a făcut multe afaceri murdare, nu mai ţin minte ce anume. -

După ce am cetit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susţin şi semnez propriu, nesilit de nimeni.-

ss/ Vancea Ioan.-

Lt. de Securitate

Tăbârcea Nicolae.-

42

Proces-Verbal de interogator

Arestat VANCEA ION, născut 16 Feb 1902 în Sighet-Maramureș de naționalitate maghiară, de profesie agent de poliție, cu ultimul domiciliu în Bulevardul Republicii Nr 47 Satu-Mare.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24 Martie 1953

Orașul FAGARAS

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la ora ..... și ..... min.

Intrebare: Pentru ce ai fost condamnat dumneata?

Răspuns: Eu am fost condamnat pentru faptul că am dat ordin pe linia poliției maghiare (unde de fapt eu nam avut) pentru a fi trimiși în GHETO.

Intrebare: Pe cine din cei care nau în poliția maghiară i-ai mai întâlnit după 1944?

Răspuns: Pe cei care am fost în poliția maghiară după 1944 i-am întâlnit numai pe: GARDOS VASILE - care fusese agent - SIMONCA IOAN, care nu a fost agent ci lucra numai la birou. ——— —

Despre GARDOS știu că și-a deschis un magazin de electricitate în Satu-Mare, iar despre SIMONCA IOAN știu că au rămas mai departe în serviciu. ———

Intrebare: Cine a fost comandantul lui GARDOS?

Răspuns: El executa ordinele ce ni se dădeau în bune condițiuni. Nu cunosc nimic că am auzit că a făcut multe afaceri murdare, nu mai știu multe ce anume.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul pro-

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: cu verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susțin și semnez propriu necitit de nimeni.

Anchetator/

Lt. de Sec. Mahărescu

Semnătura,

43

Proces-Verbal de interogator

Arestat Vancea Ioan născut la 16 Feb. 1902 la Ighet-Maramureș, fiul lui Ștefan și Ileana, de profesie fost polițist, ultimul domiciliu în Satu-Mare Bd. Republicii 45
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

..... 195 3

Orașul Făgăraș

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la ora ..... și ..... min.

Intrebare : Când l-ai cunoscut pe Weiss Ioan funcționar la Banca „Casa de păstrare" din Satu-Mare?

Răspuns Nu-mi amintesc de cum astfel de nume?

Intrebare: Ce anume formalități financiare te-ai prezentat în anii 1937-1938?

Răspuns: Știu că am prelungit niște polițe pentru niște bani, prin avocatul meu Dr. Megyesi Ștefan.—

Intrebare: Când anume le-ai prelungit?

Răspuns: Polițele au fost prelungite la Banca Casa de Păstrare?

Intrebare: La cine anume dela Bancă te-ai prezentat acele?

Răspuns: Știu că am dat polițele și apoi nu-mi amintesc cum îl chemau, însă era de statură înaltă, cu părul pieriu

Semnătura,

Vancea ?

Mod. Nr. 185

Urmare: încetăţit, culoarea neagră. —

Întrebare: Ce alte legături au existat între dta. şi casierul arătat mai sus dela susnumita Bancă?

Răspuns: Nu am avut nicicum fel de legături cu acest casier deoarece eu am lucrat la Poliţia Judiciară.—

Întrebare: Ce alte persoane din Poliţie au avut legături cu acel casier?

Răspuns: Nu cunosc nimic din această problemă.—

Întrebare: Ce dta. ce servicii ai făcut acestui casier dela Banca de Răsărit?

Răspuns: Nu am avut nicicum fel de legături cu persoana arătată şi nu am făcut nicicum fel de servicii acestei asemenea persoane. — Altceva nu am ce spune.—

După ce am citit cuvânt cu cuvânt proc.-verbal şi am constatat că corespunde întocmai cu ele declarate îl susţin şi semnez. —

Ascultator
Slt. de securitate
Kraliungh

Semnătura,

Proces-Verbal de interogator

Arestat ul VELEA V. GHE. născut 20 Februarie 1912 în comuna Aruiș raion Cehul Silvaniei Reg. Baia-Mare, de naționalitate română, de profesie funcționar, cu ultimul domiciliu în Suceava str. Turnu Roșu Nr 4
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24 Martie 1953

Orașul Făgăraș

Interogatoriul a început la ora 6 și 50 min.
„ s'a terminat la ora 8 și 10 min.

Intrebare: Când ai lucrat dumneata în biroul de siguranță Satu-Mare?

Răspuns: Am lucrat în biroul de siguranță Satu-Mare dela începutul lunii Mai 1940 până la 30 August 1940.

Intrebare:
Cu cine ai lucrat dumneata în cadrul acestui birou?

Răspuns: In cadrul acestui birou eu am lucrat cu VULCAN care era la controlul străinilor și pașapoarte, IACOBUȚ și FILIP care erau agenți. Cu aceștia din urmă am lucrat la verificarea notelor informative date de subunitățile din raza județului iar majoritatea erau difuzate de centrala siguranței prin inspectorat pentru verificare.

Intrebare:
Care era principalul conținut al notelor informative?

Răspuns: Principalul conținut al notelor informative venite dela centrală era semnalarea preventivă a unor acțiuni sau mișcări de masă cu indicația precisă de a lua cunoștință și măsuri de verificare, urmând în toate cazurile să rapor-

Semnătura
[signature]

Mod 185

Urmare: Iată rezultatul percheziției făcute.

Întrebare: Cine era componența biroului de siguranță și ce obiective principale avea de atins?

Răspuns: Componența lui era următoarea: Șef era comisarul CÎGHI IOAN, apoi erau doi comisari, cu și DRĂGOI (care era mai vechi și un an mai înainte decât el din 1940), comisari ajutori erau: VULCAN DANIEL și PETREHUȘ și agenții: DANIȘTEAN; SALĂJAN; IACOBUȚ; FILIP și încă trei al căror nume nu mi scapă. Iar obiectivele principale erau următoare: urmărirea problemei legionare, comuniste și maghiare, cred că era și cea sionistă.

Întrebare:

Cum era împărțită pe rameri în cadrul biroului urmărirea acestor probleme?

Răspuns: Șeful conducea toate problemele în mâna lui și raporta spre urmărire sau verificare numai informațiile pe care le aprecia el că le poate încredința unuia sau altuia dintre comisari, comisarii pentru verificarea acestor note se foloseau de toți agenții disponibili, exceptând DANIȘTEANU care era la dispoziția șefului.

Întrebare:

Care erau relațiile dintre CÎGHI și cei din biroul de siguranță?

Răspuns: Relațiile dintre CÎGHI și cei din biroul de siguranță erau reci, deoarece el era o fire închisă, ursuz și bănuitoare.

Întrebare:

Cu cine colabora el mai mult din cei din biroul de siguranță?

Răspuns: Cu cei din biroul de siguranță el colabora mai mult cu agentul DANIȘTEANU.

Întrebare: Pe ce se baza această colaborare?

Răspuns: Cred că această colaborare se baza pe faptul că DANIȘTEANU era făcut util și indispensabil lui CÎGHI deoarece ~~pe faptul că~~ de-

Semnătura

Urmare: până nu terminele și nu cred să fi fost vreun caz ca CIGHI să fi întocmit vreun raport fără să se consulte cu SANISTEANU. Mai cunosc faptul că SANISTEANU era foarte inteligent și foarte bun dactilograf.

Întrebare: În ce problema a lucrat mai mult SANISTEANU și care au fost rezultatele activității lui?

Răspuns: După cum știu eu el a lucrat în problema comunistă. Înainte de a intra în poliție a fost membru al Partidului Comunist și a intrat în poliție după ce a trădat pe toți membrii organizației din care făcea și el parte politică. Cunoștea bine și celelalte probleme. Știu că pleca deseori dela birou sub pretextul că se întâlnește cu informatorii fie că venea informațiile și se întorcea mai multă sau mai puțin în stare de ebrietate. În discuțiile avute cu el mi-a afirmat că datorită activității lui din trecut nu există problema comunistă în Satu-Mare.

Întrebare:

Care erau informatorii siguranței în timpul cât ai fost detașat în biroul de siguranță Satu-Mare?

Răspuns: Nu cunosc care erau informatorii siguranței în acel timp, deoarece eu lucram numai prin agenți și consemnările respective. De acord poate să știe șeful poliției și șeful siguranței care mânuiau gruful informatorilor.

Întrebare:

Cu cine te-ai mai întâlnit din acei care erau în biroul de siguranță după 23 August 1944?

Răspuns: Dintre toți cei care erau în biroul de siguranță Satu Mare, după 23 Aug. 1944 m'am întâlnit numai cu: SALAJAN care era la inspectoratul Timișoara, nu știu precis, însă în mod sigur l-am întâlnit pe CIGHI între anii 1945-946 în București și-mi spunea că este colaboratorul meu în treburile de

Semnătura,

Urmare: cunoștințe. Atunci eu el nu am discutat decât foarte puțin, iar discuțiile nu au avut decât un caracter cultural personal. La atunci nu m'am mai întâlnit cu el. —

Întrebare:

Ce anchete au fost făcute de organele Sfatului Popular în legătură cu activitatea mișcării muncitorești?

Răspuns: Știu că în primăvara anului 1940 s'a făcut anchetarea organizației comuniste din Satu Mare. —

Întrebare:

De către cine s'a făcut ancheta?

Răspuns: Ancheta s'a făcut de către șeful biroului C I G H I.

Întrebare:

Care a fost comportarea lui în cadrul anchetei?

Răspuns: Eu nu cunosc care a fost comportarea lui în cadrul anchetei. Știu că el era gură și dus la vorbă. —

Întrebare:

În prezența felului cum s'a făcut această anchetă nu mai cunoști nimic?

Răspuns: Eu nu mai cunosc nimic în această privință, mi-a fost să dau amănunte în această privință secretarul politic PERHAITA și SANISTEANU cu care cred că s'a făcut ancheta. După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine astăzi și semnez propria mea mână de mai sus. —

Semnătura,

Proces-Verbal de interogator

Arestat Fulcean I. Daniel născut la 5 Aug. 1892 în Lunca de Jos, fiul lui Daniilă și Maria; (Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
de profesie fost polițist; ultimul domiciliu în Arad Str. Sobieschi Gherea 18.—

20 Aug. 1953

Orașul

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la ora ..... și ..... min.

Intrebare: Unde și când ai funcționat dta. în Poliție?

Răspuns: În anul 1919 la 16 Dec. am fost numit ca agent de poliție - siguranță până în luna Aug. 1920 când am demisionat, reîncadrându-mă în Siguranță din anul 1921 Aprilie - la Arad unde am funcționat până în Dec. 1923, când am fost mutat la Siguranța Satu-Mare, aici am funcționat până la cedarea Ardealului de Nord, când am plecat din Satu-Mare la Lugoj împreună cu toată Poliția jud. Satu-Mare... - În Poliția Lugoj am funcționat până la 10 Dec. 1940 când am fost mutat la Poliția Arad, unde am lucrat până în anul 1942, când am fost mutat la Insp. de Poliție Galați, aici funcționând până la 23 Aug. 1944 când am funcționat dela această dată și până la 24 Ian. 1949 la Poliția Arad.—

Semnătura,

Iulian D. Daniel

Mod. Nr. 185

Urmare: după care dată au fost pus în cadrul disponibil.-

Întrebare: Ce funcții ai îndeplinit dta. în perioada 1922 până la 24 Ian. 1949, cât ai funcționat în Poliție?

Răspuns: În perioada cât am funcționat în figurantă și Poliție atât la Arad, Satu-Mare și Galați am fost șeful Biroului Controlul Străinilor și al Bir. Populației: deasemeni am condus lucrările în legătură cu problemele legionară, germană și studențească.- unde am verificat, anchetat și dresat actele pentru justiție.-

Întrebare: Care erau sarcinile ce îți reveneau dtale ca șef al Bir. Controlul Străinilor din Satu-Mare?

Răspuns: Sarcinile mele ca șef al Bir. Controlul Străinilor din Satu-Mare au fost că pt. cei care veneau în țară le făceam interogatoare și bilete de liberă petrecere, iar pt cei care plecau din țară le făceam vizele de plecare, controlându-se dacă au părăsit sau nu țara, prin punctele de frontieră.-

Întrebare: Pe ce bază se dădeau pașapoarte cetățenilor români care plecau din țară?

Răspuns: Pașapoartele se dădeau pe bază de acte de stare civilă; și a unui act care arăta scopul pt. care pleacă în străinătate cetățeanul român.- Biroul Controlul Străinilor punea numai viza că nu este trecut în registrul Controlul Străinilor; Pașapoartele pt cetățenii români se eliberau de Bir. Pașaporte

Semnătura,

Iulian D. Daniel

47

Urmare: din Chestura Poliţiei: —

Intrebare: Cine conducea Bir. de Paşapoarte din Poliţia Satu Mare ?

Răspuns: Ştiu că era unul MIKE EMERIC care elibera paşapoarte. — Cu acesta m'am întâlnit ultima dată în anul 1945 la Satu-Mare, care mi-amintesc că după ieşirea din Poliţie a avut un birou de copiat acte. —

Intrebare: Acei cetăţeni care plecau mai des în străinătate aveau vreo obligaţie faţă de organele Statului Român ?

Răspuns: Nu cunosc ce fel de obligaţii ar fi avut aceştia faţă de Statul Român, însă din cătrebuia să se prezinte la Consulatul român din ţara respectivă pt. viză. — Alte obligaţii nu ştiu dacă li se dădea. — Acest lucru îl poate şti acei care au lucrat în Bir. de Paşapoarte al Poliţiei Satu Mare. —

Intrebare: Care au fost persoanele din Satu-Mare care au plecat mai des în străinătate. ?

Răspuns: Ştiu ca erau comercianţi, avocaţi şi medici, şi acei care aveau copii pt studii în străinătate — şi anume: Şudi Tibor, Katz Isidor Braun Desideriu medic, Schwartz şi Leibovici comercianţi. — Aceştia ştiu că pleca în străinătate în perioada cât am dat vize la Controlul străinilor ca şef de birou. —

Intrebare: Ace nu-l arătaţi şi pe Weisz Ioan între cei care plecau mai des în străinătate, din Satu Mare. —

Răspuns Ştiu că era unul Weisz Ioan dar nu-mi reamintesc nimic despre el, deoarece a trecut mult timp. —

Semnătura.

Vulcan D. Daniel

Urmare: Întrebare: Știi tot ce cunoști despre activitatea lui Weisz Ioan?

Răspuns: Știu că era un avocat Weisz Ioan; însă nu cunosc dacă acesta a fost (post) în străinătate; avea o semnalmente: vederea slăbită în sensul că nu se mișca normal; — iar la gură avea o cicatrice ca urmă de vre un fel de operație. —

Întrebare: Știi dta. cine cunoaște mai detaliat activitatea lui Weisz Ioan-avocat?

Răspuns: Ar putea da relații Glück Mihai și Mike Emeric. — Primul este în Colonie, iar al doilea în Satu-Mare. —

După ce am citit cuvânt cu cuvânt cele declarate în procesul verbal, și am constatat că corespunde întocmai, îl susțin și semnez. —

Vulcan D. Daniel.

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

48

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

19 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 12 și 15 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora ..... și ..... minute.

Eu, Lt. de Securitate Tabarcea Nicolae.

am interogat în calitate de anchetator

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele Weissbrun 2. Pronumele Zoltan

3. Anul, luna și ziua nașterii 1910 Luna Sept. 2 4. Locul nașterii Baganiér (R.P. Ungaria)

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu

7. Apartenența politică fără de partid din ce an —

8. Studii facultatea de drept din Cluj între anii 1928-1933.
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia avocat 10. Ultimul loc de muncă și funcția colectivul avocaților Satu-Mare.

11. Ultimul domiciliu Strada Puskin 10.

12. Situația familiară căsătorit cu GLÜCK EVA, în vârstă de 33 ani, (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația) comică, nu am copii.

13. Origina socială tatăl a funcționar (ofițer), nu a avut averea înainte de 23 August 1944 și nici după. (Averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 nu am dus nici un fel de activitate politică. Înainte de 1944 am votat cu (În ce partide politice a fost. Participare în alegeri) P.C.R. după 1944 am votat cu blocul partidelor democratice.

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit, nici (înainte și după 23 August 1944)
înainte nici după 23 Aug. 1944

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție am fost reformat.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce Din anul 1925
până în 1937, am fost de mai multe ori în Ungaria
la familia mea. De atunci nu am mai fost.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am
participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat Nu am fost judecat niciodată.

Intrebare: Ce studii ai urmat dumneata?
Raspuns: Intre anii 1920-1928 am făcut liceul Mihai Eminescu din Satu-Mare. Iar din 1928-1933 am terminat facultatea de drept din Cluj, după terminarea practicii am luat diploma de avocat în anul 1936.
Intrebare:
Cu cine ai urmat dumneata liceul?
Raspuns: Am urmat liceul împreună cu LEVAI VASILE inginer la combinatul metalurgic din Târnăveni; FRIES ERNEST judecător la Sighet; DRAGAN VASILE ziarist colaborator la ziarul „Libertatea" publicat din Cluj.
Intrebare: Când l-ai cunoscut pe WEISS IOAN?
Raspuns: Pe WEISS IOAN l-am cunoscut din timpul

Semnătura,

Urmare: când unul l'cul comercial din Satu-Mare.

Întrebare: Dela data când l-ai cunoscut pe Iosif cât de mai mult te-ai mai întâlnit cu WEISS?

Răspuns: Cu WEISS m'am întâlnit de mai multe ori devenind cunoscuți. În timpul liceului, la sport, când era funcționar la banca „Casa de Păstrare" iar după 1947 (când m'am întors acasă din prizonierat) m'am mai întâlnit la Satu-Mare cu WEISS, rezervat.

Întrebare:

Când te-ai întâlnit ultima oară cu WEISS?

Răspuns: Ultima oară m'am întâlnit cu WEISS în anul 1947-1948.

Întrebare: Te întâlneai des cu WEISS?

Răspuns: Nu mă întâlneam des ci foarte rar fost rezervat, nu mergând relații cu el.

Întrebare:

Știai, dumneata cunoști amănunte lucrări despre WEISS, nu?

Răspuns: Știu că era un om cult, cu multă putere de muncă, la banca în care a lucrat știu că era cunoscut bine pregătit în problemele financiare, de asemeni știu că în ce privește persoana lui era neglijent nedând importanță felului cum se prezintă, cum locuiește și cum se îmbracă. Știu că în școală a învățat bine, după cum auzit unde și-a urmat el studiile universitare, știu că era citit și un om cu multă putere.

Întrebare:

Care era antrenajul lui WEISS IOAN?

Răspuns: Nu cunosc antrenajul lui WEISS din timpul celui și cel de mai târziu.

Întrebare: Cum te întâlneai cu WEISS, singur sau mai participa și altcineva?

Răspuns: Cu el mă întâlneam rezervat, iar nu mai

Semnătura,

Urmare: *setum minte dacă era singur sau cu altcineva.*
Țin minte că în 1933–1934, am fost invitați la familia COVACS din com. Beclean lângă Cluj, unde ne-am dus mai mulți băieți în excursie, printre care a fost și WEISS.
Întrebare: Cunoști dumneata faptul ca WEISS să fi făcut parte din vreo organizație sionistă?
Răspuns: Nu cunosc dacă WEISS a făcut parte din vreo organizație sionistă nici în timpul liceului și nici mai târziu.
Întrebare: Ce activitate politică a dus WEISS?
Răspuns: Până când m-am întâlnit în 1947 cu WEISS, când am aflat că este m.d.p. nu știu ca el să fi desfășurat vreo activitate politică.
Întrebare:
Pe tărâm sindical WEISS, a activat?
Răspuns: Nu-mi aduc aminte ca el să fi activat pe tărâm sindical. Personal eu am activat la sindicatul funcționarilor particulari între anii 1938–1940.
Întrebare:
În cadrul corporațiilor WEISS a dus vre-o activitate?
Răspuns: Nu cunosc acest lucru.
Întrebare: Ce mai cunoști dumneata despre WEISS IOAN?
Răspuns: Neavând relații cu el eu nu mai cunosc nimic.
După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că, corespunde întocmai cu cele declarate de mine mai jos și semnez propria mea de [illegible].
Anchetator,
Lt. de Securitate Tăbârcea Vic. [signature]

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

50

Proces-Verbal de interogator

Arestat Zongor F. Ioan născut la 14 Mai 1901 în com. Petrinăuți Satu-Mare, fiul lui Florian și Elisabeta, de profesie fost polițist, ultimul domiciliu (Date de stare civilă, ultimul domiciliu) Str. 25 Oct. Nr. 11 Satu-Mare. —

..... 195 .....

Orașul .....

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la ora ..... și ..... min.

Intrebare: În ce perioade ai fost în Poliție din Satu Mare și Baia Mare?

Răspuns: În perioadele 1920 Sept.-1924 Aprilie iar din 1924-1929 și din 1932-1934, și din 1 Aprilie 1920 - 1 Ian. 1923 am fost în poliție din Satu Mare și Baia Mare. —

Întrebare: Ce funcție ai îndeplinit dta. în cadrul Poliției?

Răspuns Am fost în funcția de comisar-ajutor. —

Întrebare: Cunoști o persoană cu numele de Weinstein Mihai?

Răspuns: Da, îl cunosc când o lucrat la Siguranța Satu Mare. — în funcție de agent. —

Întrebare: Cine au fost șefii lui Weinstein Mihai în cadrul Poliției?

Răspuns: Șefii lui Weinstein (Mihai (Domicskai) erau următorii: Muntean Simion

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: Botoș Ștefan și Berti Cornel (Ticoan) primii doi sunt la Penitenciarul Făgăraș și Berti Cornel în colonia de muncă; acestia l-au fost șefi în cadrul Siguranței, lui Dănișteanu.-

Întrebare: Ce cunoști dta. despre activitatea lui Dănișteanu Mihai?

Răspuns: Știu că era un bun agent de siguranță.- Altceva nu știu.-

Întrebare: Cum explici dta. faptul că Dănișteanu Mihai era un bun agent de siguranță?

Răspuns: Aceasta am auzit-o dela colegii mei de muncă că e foarte bun polițist.-

Întrebare: Știți dta. cine se ocupa cu eliberarea pașapoartelor pt. cetățenii români în cadrul Siguranței și Poliției din Satu Mare?

Răspuns: La eliberarea pașapoartelor se ocupa cumătrul SIMONKA IOAN, până în anul 1948 era în serviciul Poliției.— Acesta era cheia pașapoartelor.— Are carâ răspic în Satu Mare în cadrul funcționarilor.—

Întrebare: Ce persoane cunoști că au plecat mai des în străinătate, din Satu Mare?

Răspuns: Cunosc mai multe persoane, însă cu toții erau numai evrei, numai nu-mi amintesc de ei.—

Întrebare: Cunoști persoana cu numele de Weis Ioan, din Satu-Mare, fiu de medic?

Răspuns: Cunosc persoane cu numele de Weis și îmi amintesc și de un medic anume Weisz.— Însă despre persoana cu numele de Weisz Ioan nu-mi amintesc să-l fi cunoscut.—

Semnătura,

Urmare: După ce am citit cuvânt cu cuvânt cele declarate de mine, și am constatat că corespund întocmai sunt și semnez. —

Semnătura.

51 bis

DECLARATIILE MARTORILOR PRIVIND ACTIVITATEA

LUI WEISZ IOAN

IN DETASAMENTUL 110/ 15.

C.N.S.A.S.

52 bis

TABEL DE MARTORI

1. ANDREI SAMUEL
2. BANER ANTON
3. BERCEI IULIU
4. CHENDI TIBERIU
5. FOLIAN EMERIC
6. GORUNEANU MAXIM
7. JELENIC EDUARD
8. KAHAN LUDOVIC
9. MOZES CAROL
10. NEUMAN ALEXANDRU
11. ROSEMBERG TIBERIU
12. SANDOR IULIU
13. SANDOR MARTHA
14. SARCANI NICOLAE
15. STEINBERGHER MARTON
16. ZAIAT PETRU

C.N.S.A.S.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

X 61
52

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

21 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 12 și - minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 17 și 10 minute.

Eu, Lt. de securitate Tabârcea Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele Andrei 2. Pronumele Samuel

3. Anul, luna și ziua nașterii 1912 Oct. 7 4. Locul nașterii Satu-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu.

7. Apartenența politică membru P.M.R. din ce an 1946

8. Studii Licențiat în drept la Cluj terminat în 1934
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia funcționar 10. Ultimul loc de muncă și funcția la B.C.J. sucursala Baia-Mare, director.

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Str. Ipatescu 10.

12. Situația familiară căsătorit cu LENKE LINDER în vârstă de 32 ani funcționară la I.R.P.L. are un copil de ani 6.
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială Tatăl a fost mic comerciant, mama casnică au avut o prăvălie și una casă, în prezent sunt decedați.
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 în 1934 am fost membru al partidului evreesc și al unei organizații sioniste de tineret. Român ~~[illegible]~~. Din 1934 nu am mai activat și luat parte până după eliberare deoarece membru de Partid în 1946 (P.C.R.)
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit nicerodată
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție la Reg. 85 Inf. Oradea in anul 1933-1934, ca soldat T.R.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce In anul 1945 in luna Iunie am fost 2 zile la Viena pentru a-mi cauta familia ce fusese deportată.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost [redacted] nicerodată condamnat.

Intrebare: De când ai cunoști domnia pe WEISS IOAN?
Raspuns: Pe WEISS IOAN l-am cunoscut intre anii 1925-1930, din timpul cand urmam scoala medie.
Intrebare: Cu ce s'a ocupat WEISS, până la plecarea sa la studii in străinătate?
Raspuns: Nu cunosc indeaproape ce activitate a dus WEISS in acest timp.
Intrebare: Ce studii are WEISS si unde le-a urmat?
Raspuns: Stiu că are academia comercială si că a studiat in străinătate, fără ca să știu unde.
Intrebare: Cu ce s'a ocupat WEISS după ce s'a intors dela studii?

Semnătura,

Urmare: Răspuns: Știu că era funcționar la banca „Banca de Răsărit" a jud. Satu-Mare. Nu cunosc când a intrat ca funcționar, știu că unii amănunte vorbea că a lucrat până în 1942, când a fost luat la detașamentul de lucru. ——

Întrebare: Care a fost activitatea politică a lui WEISS IOAN, până la plecarea sa în detașament?

Răspuns: Nu cunosc că WEISS ar fi avut vreo activitate politică în acestă perioadă. —— Știu numai că avea un cumnat care era unul din conducătorii comuniști din Satu-Mare. ——

Întrebare: relațiile
Care au fost ale lui WEISS până în anul 1942?

Răspuns: Nefiind în legături mai apropiate cu el nu cunosc care a fost cercul său. ——

Întrebare: În ce împrejurări a fost luat WEISS în detașamentul de muncă?

Răspuns: Știu că detașamentul de muncă în care a fost luat WEISS, a fost alcătuit în felul următor: toate din cei concentrați cu ordin de chemare au fost persoane despre care se știa că activează sau simpatizează mișcarea comunistă, iar cealaltă parte din care făceam și eu parte un rol mai însemnat în viața economică, fiind scoși în depărtări din porturile pe care le ocupau. După cum știu toți aceștia au fost chemați în urma denunțurilor făcute de diferite persoane și organe.

Întrebare:
Care a fost activitatea lui WEISS în detașament?

Răspuns: Nu cunosc care a fost activitatea lui în detașament, deoarece nu am fost luat cu el, ci mai târziu în alt detașament. ——

Semnătura,

Urmare: Intrebare: In ce împrejurări s-a întors WEISS din detașament?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru, știu numai că în Dec. 1944 era la Satu-Mare. Îmi aduc vag aminte că ar fi fost și în luna Noembrie 1944.

Intrebare:
In ce împrejurări v-ați întâlnit după reîntoarcerea din detașament?

Răspuns: Cu el m-am întâlnit în Noembrie sau Decembrie 1944, la organizația democrată evreească ce a luat ființă, și avea sediul pe str. Stefan cel Mare No 1. Știu că din partea acestei organizații în cadrul ședințelor F.N.D. a fost propus WEISS de a fi numit în funcția administrator financiar. Odată cu el au mai fost propuși: GLÜCK ANDREI ca ajutor de primar, iar SIMON VASILE și eu în magistratură, în cursul lunei Dec. 1944, însă activitatea și-au început-o căci care au fost propuși și numiți în cursul lunei Ianuarie 1945.

Intrebare: Care a fost activitatea lui WEISS în cadrul organizației democrate evreești?

Răspuns: La început a fost mai des, participând la ședințe, însă după ce și-a luat în primire postul și-a început să activeze la jud. de Partid, venea mai rar pe la organizație.

Intrebare:
Care a fost activitatea lui WEISS după ce s-a întors din detașament?

Răspuns: Nu cunosc îndeaproape pe activitatea sa. Știu numai că a activat intens pe linia de Partid în mod voluntar, că pe linie finan-

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

54/63

Urmare: acesta ținea legătura numai el din partea administrației financiare cu județeana de Partid. Apoi a fost luat la Oradea, de acolo la Ministerul de Finanțe, iar mai târziu la D. G. C.
In 1951 știu că a fost numit director general la B. C. I. de unde apoi știu că a fost îndepărtat cu ocazia demascării deviației de dreapta.

Intrebare:
Cu cine și de ce natură avea WEISS relații cât a fost în Satu-Mare după Dec. 1944?

Răspuns: Intrucât eu nu am avut relații cu el nu cunosc ce relații a avut el, știu numai că a frecventat la familia HORVATH RADU cu care avea legături de prietenie.

Intrebare: Ce mai cunoști dumneata despre WEISS?

Răspuns: Știu că nu era un om simpatizat, datorită comportărilor sale grosolane.
Cu el după ce a plecat din Satu-Mare m-am întâlnit numai de câteva ori, astfel. Fiind directorul sucursalei B. C. I. din Satu-Mare din luna Aprilie 1950 (la propunerea tov PETRAN fost responsabil de cadre la jud. Partid) m-am întâlnit cu WEISS în anii 1951 - 1952 (după ce el a ajuns director general la B. C. I) cu prilejul conferințelor la care au fost convocați directorii unităților B. C. I. Discuțiile pe care le-am avut cu el nu au fost decât de ordin profesional.

Intrebare: Care a fost rolul lui WEISS în Joint-Bank?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru deoarece nu am avut legături cu Joint-Bank, care ar putea să dea relații în această problemă Isaacson

Semnătura,
Rammy

Urmare: MAIOR VASILE, care a fost conducător al
centralei Joint-Bank, (în anii 1945-1946) și în
prezent director la B. R.P.R. Oradea.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul
proces-verbal de interogatoriu și am constatat că
corespunde întocmai cu cele declarate de mine,
semnez și mențin întreg conținutul de mai sus.

Anchetator:
Lt. Tabără Nic.

Semnătura,

55.-
64

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNA
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

21 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 9 și 30 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 11 și 30 minute.

Eu, Lt de Sec. KOLBASER FRANCISC și Lt. TABARCEANIC

am interogat în calitate de anchetatori

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele BANNER 2. Pronumele ANTON

3. Anul, luna și ziua nașterii 1894 Ianuarie 1922 4. Locul nașterii U.R.S.S. (NADSELEV) Selenul Mare.

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiar

7. Apartenența politică fără de partid (a fost exclus în 1949) din ce an 1945 (P.M.)

8. Studii doctoratul în drept la Cluj 1917 (când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia funcționar 10. Ultimul loc de muncă și funcția funcționar la banca de stat din Satu-Mare

11. Ultimul domiciliu ADY ENDRE 14 Satu-Mare.

12. Situația familiară căsătorit, UNGER ILEANA, 54 ani casnică, are 3 copii. (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Originea socială părinții au fost funcționari, în genere de C.F.R. au avut 5½ jugăre vie, sunt decedați. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 din 1944 până în 1946, a fost casier la organizația Partidului Ardelenesc din Satu-Mare din 1945 membru al Partidul provenit din P.S.D. până în 1949 când a fost exclus pentru motive: că a fost pe frontul de răsărit considerat ca element dușmănos, că a fost un politic în 1949. 4 luni de zile funcționar, ~~[illegible]~~ nu s'a interesat direct în P.C.R. (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,
Banner Anton

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit nici odată.
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție In armata Austro Ungară din 1915-1918, antrenament de rezervă la Reg. 12 Infanterie EGER (Ungaria).

17. Dacă a fost prizonier nu am fost prizonier.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost în „afară" de Ungaria în timpul războiului mondial și în vizită la o soră a mea fiind din Budapesta.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost judecat niciodată.

Intrebare: De când îl cunoști domnule pe WEISS IOAN?

Raspuns: Eu cunosc pe WEISS IOAN din anul 1930 când a fost numit ca contabil la banca Hora de Păstrare din Satu-Mare, în timpul cercetării făcute de el și aprobată de conducerea băncii. Atunci mi-a prezentat la mine și mi-a spus că este fiul doctorului CAROL WEISS, pe care-l cunoșteam din copilărie (județul). Știu că înainte de aceasta a urmat academia comercială, unde nu cunosc în ce localitate și nu am cunoștință că ar fi fost în străinătate. La această bancă unde eu am fost casier, WEISS a fost contabil din 1930 până în 1944, adică știu precis că și din 1941.

Semnătura,

56-65

Urmare: a mai rămas în cadrul băncii însă nu cunosc în ce funcție. Din cele cunosc eu știu că WEISS IOAN nu și-a întrerupt activitatea în perioada 1930-1941. Insă pot să dea relații în această privință ANDREI FRANCISC; VEKEL MARIA și HORVAT CAROL MAGDALENA care au fost funcționari vechi și în prezent lucrează la bancor-Satu-Mare. Deasemeni poate da relații și BARNA STEFAN care a intrat ca funcționar în bancă tot în această perioadă.

Intrebare: Cu cine și ce fel de relații a avut WEISS în cadrul băncii „Casa de Păstrare" și în afară?

Răspuns: WEISS IOAN, avea legături de prietenie numai cu elemente evreești atât în cadrul băncii cât și în afara ei. Din aceștia eu îmi aduc aminte de, SIPSER NANDOR care era devizorul în cadrul băncii, acesta din deportare nu s-a mai întors.

Intrebare:
Cu ce s-a ocupat WEISS în afara băncii?

Răspuns: Nu cunosc ce activitate a dus el în afara băncii, însă știu că a avut posibilitatea să facă contabilitatea în mod particular.

Intrebare:
Care era atitudinea politică a lui WEISS IOAN?

Răspuns: Nu cunosc ca WEISS să fi avut atitudine dușmănoasă. Se comporta față de toți funcționarii în mod prietenește. Deasemeni nu cunosc ce activitate politică a dus el sau pe linie sindicală.

Intrebare: Ce mai cunoști dumneata despre WEISS?

Răspuns: Neavând relații apropiate cu el nu cunosc ce activitate a desfășurat.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezen-

Semnătura

Urmare: tot procesul-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, semnez și susțin propriu scrisul de mâna mea.

Anchetatori

Lt. Holbaner Ioranin

Lt. Tabarcea Nic.

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

17-66

SECURITATEA STATULUI

Proces Verbal de interogare a martorilor.

Numele şi pronumele martorului; Dr.BERCSE IULIU
Data şi locul naşterii; 13 Noemvrie 1895-Radna-Veche
Numele Mamei ; SZAICZ GIZELA
Naţionalitatea; maghiară
Limba maternă; maghiară
Cetăţenia ; maghiară
Domiciliul ; (adresa precisă);Tata II Str.Corvin No.10
Originea socială; intelectual
Starea socială; fără avere
Locul de muncă şi repartizarea ; avocat
Pregătirea şcolară; 8 cl.gimnaziu şi doctoratul în ştiinţe politice (drept)
Incadrarea politică; fără de partid
Incadrarea politică în prezent; fără de partid
Din ce org.de masă face parte şi ce funcţie îndeplineşte;
M.S.Z. H.S.Z.- responsabil organizatoric.
Dacă a fost condamnat; nu a fost
Care este realitatea dintre el şi cel bănuit sau cei bănuiţi în cauză; indiferentă.

Am înţeles avizul legal şi în această cauză declar următoarele ;

- Dacă aţi fost Dvs.vreodată comandantul formaţiunii de muncă?

- Dela 4 Decemvrie 1942 până la 27 Octomvrie 1943 am fost comandantul de companie al formaţiunii de muncă No.110/15. După câte ştiu această formaţiune a fost formată în vara anului 1942 în localitatea SEINI, Jud.Satu Mare şi când în timpul arătat mai sus am preluat campania aceasta se afla deja în com.Verchhe Abamacka. Cu conducerea acestei companii am fost însărcinat prin ordin de către Lt.Col.KREGCY VALDEMAR care a fost comandantul de ocupaţie din Seini.

- Pe cine aţi cunoscut mai bine din cei ce erau în formaţiune şi prin ce împrejurări i-aţi cunoscut ?

.//.

- Pe Dr.LOB TIBERIU, medic, cu domiciliul în com. Tâsnad, Jud.Satu Mare, Dr.MAYER IZIDOR, medicm dentist, din Jud.Satu Mare, FRIDMANN EMERIC, medic în Satu Mare, PRINC PAVEL, care după cum ştiu în prezent se află în America, DELMAN ENDRE, JEGER SIMON cărăuş, agricultorul SALAMON VIIMOS care mai târziu a dispărut din deportare şi învăţătorul SALAMON VADIS. După cum îmi amintesc aceste persoane erau acolo, însă în afară de aceştia am mai avut sub comanda mea circa 100 persoane.

Dintre aceste persoane cu unii am avut legături mai strânse însărcinându-i să-mi raporteze sincer cazurile de boală- adică numai pe cei într'adevăr bolnavi şi totodată să fiu anunţat în cazul de începere a unei epidemii. Aceasta însărcinare se referea mai mult la cei doi medici însă şi ceilalţi au ajutat la împărţirea alimentelor, aceasta fiind necesar ca toţi să primească porţia la fel.

- După ce aţi primit comanda formaţiei obişnuiaţi să chemaţi la locuinţa Dvs. evrei care făceau parte din formaţie?

- Cum am arătat mai sus în mai multe ocazii am cerut relaţii despre situaţia de mai sus însă aceasta nu numai acasă ci şi la formaţie şi întotdeauna numai pentru scopurile arătate mai sus. Trebue să menţionez că WEISS IOAN şi NICOLAE SARKANY s'au îmbolnăvit de tifos exantematic şi m'au rugat să nu-i izolez lucru pe care l-am făcut şi bolnavii s'au făcut mai bine.

- Dece aţi chemat aceste persoane la locuinţa Dvs.?

- După cum am mai arătat i-am însărcinat ca să vegheze ca nu cumva în cadrul formaţiei să existe înşelătorii, să primească toţi nafia necesară cantitativ şi calitativ, aceasta fiind necesar deoarece într'o ocazie GLUKK EUGEN a raportat că oamenii nu primesc porţia cuvenită deoarece băeţii di răsărit le-au sustras din alimente. Eu am cercetat acest lucru şi le-am dat dispoziţii ca alimentele să fie restituite ceeace s'a şi făcut.

- Dacă aţi folosit evrei din cadrul formaţiunii în scopul observării de către ei a spiritului din formaţiune?

- In legătură cu aceasta întrebare vreu să arăt că pentru aflarea stării de spirit nu am folosit niciodată oameni, deoarece această sarcină am făcut-o personal.

.//.

59 68

In legătură cu starea de spirit vreau să arăt că am folosit oameni numai după ce m'am reîntors în companie după vindecarea mea (am fost rănit) prin aceea că ei adică atât băeţii din răsărit cât şi cei ce prestau muncă obligatorie s'au plâns că în lipsa mea stegarul SULAN STEFAN care mă înlocuia îi flămânzeşte şi se poartă brutal cu ei, deasemeni că forţează femei ruse din împrejurimi să vină la locuinţa lui. Eu am raportat aceasta şi urmările au fost că tribunalul Militar din Jels l-a condamnat la mai mulţi ani de închisoare pe care să le ispăşească după război şi a fost degradat. După cum au auzit mai târziu a murit pe front ca soldat. In locul lui SULAN STEFAN a fost trimis stegarul SANDOR IULIU căruia i-am atras atenţia despre cazul lui SULAN arătându-i cum să se poarte cu cei ce prestează muncă obligatorie şi cu băeţii din răsărit deoarece ştiam că el va fi comandantul după eliberarea mea. Când s'a apropiat eliberarea mea oamenii au început să se plângă presupunând că SANDOR IULIU nu se va purta cu ei bine cu care ocazie eu iar am atras atenţia lui SANDOR IULIU.

Comportarea lui SANDOR IULIU s'a confirmat a fi nejustă în faţa Tribunalului Poporului din Cluj, când a fost acuzat împreună cu complicii lui.

- In ce împrejurare l-aţi recrutat pe WEISZ IOAN şi pe tovarăşii săi?

- Recrutări nu am făcut ci numai i-am rugat pe aceştia pentru ducerea la îndeplinire a celor de mai sus, în interesul companiei.

- Ce informaţii a dat WEISZ IOAN şi tovarăşii lui în legătură cu formaţiunea?

- Informaţii nu mi-au furnizat nici despre starea de spirit şi nici despre alte chestiuni ci au raportat numai cele de mai sus şi aceasta o susţin cu tărie.

- Dacă au furnizat date despre lucruri fin afara formaţiei?

- Nici WEISZ nici alţii nu mi-au furnizat informaţii despre lucruri din afară formaţiunii întrucât ei nici nu ar fi putut face acest lucru neavând posibilitate iar eu nu le-am cerut.

.//.

60 09

- Dacă Dvs. personal sau altul din conducerea formaţiuni au creat unele avantaje pentru WEISZ IOAN şi tovarăşii lui în timpul cât au stat în formaţiune?

- Din partea mea cei de mai sus nu au primit nici-un fel de recompense şi nici avantaje cu excepţia că odată lui LOB TIBERIU şi Dr.MAYER IZIDOR le-am dat vinu pe care l-am primit pentru mine personal dela formaţiune. Afară de acesta nu au primit nimic din partea mea şi nici despre aceea nu am cunoştinţă ca alcineva le-ar fi dat mai ales că nici nu erau în drept.

- In general ce legături aveau WEISZ şi tovarăşii lui cu comandanţii şi sentinelele formaţiunii Nr.110/15.

- Persoanele de mai sus nu aveau legături decât cu mine, numai mie îmi dădeau relaţii. Cu alte persoane nu aveau legături deoarece nici nu simpatizau cu ei.

- Cum s'a purtat WEISZ IOAN faţă de ceilalte persoane din formaţiune şi ce relaţii a existat între el şi aceştia?

- Relaţiile dintre WEISS şi tovarăşii lui erau bune, deasemeni şi cu celelalte persoane, totuşi se poate că persoana lui WEIS nu a fost iubită de toţi deoarece era foarte murdar şi într'o ocazie eu personal am dat ordin să-l spele. Faptul că nu-l simpatizau l-am aflat dela ceilalţi membrii ai formaţiunii.

- Dacă aţi luat măsuri de violenţă faţă de evreii din formaţiune în urma datelor primite dela WEISZ şi ceilalţi tovarăşi ai lui?

- **Măsuri de violenţă nu am folosit niciodată faţă de membrii formaţiunii şi mai ales în urma datelor furnizate de cei de mai sus, deoarece ei nu mi-au furnizat asemenea informaţii, pentru care eu să trec la măsuri prin violenţă.**

- Dacă aveţi cunoştinţă de părăsirea în repetate rânduri a formaţiunii de către WEISS IOAN?

- Despre aceasta nu am cunoştinţă şi nici nu era posibil deoarece erau santinele şi părăsirea formaţiunii era posibilă numai cu aprobarea mea, iar eu , lui WEISZ IOAN nu i-am dat niciodată aprobare de părăsire a formaţiunii.

- In ce relaţii aţi fost cu WEISZ IOAN după desfiinţarea formaţiunii?

- După ce în anul 1945 s'a desfiinţat formaţiunea şi M'am dus la Satu Mare, WEISZ şi tovarăşii lui erau deja acolo şi am auzit că WEISZ este subdirector de finanţe.

.//.

~~70~~ 61

M'am întâlnit de vre-o două ori cu el , ne-am salutat, aceasta fiind toată discuţia purtată cu el.

- Dacă WEISZ va făcut vreun bine în timpul cât aţi stat în Satu Mare?

- In timpul cât am stat la Satu Mare, WEISZ nu mi-a făcut nici-un bine. Nu m'a ajutat nici la obţinerea biroului de avocatură pe care nici nu l-am primit.

Procesul Verbal conţine mărturisirea mea pe care am făcut-o după cum mi-am amintit mai bine şi pe care după recitire o semnez.

Intocmit
SERENY ALEXANDRU

Dr.BERCSE IULIU
-martor-

3 ex./E.M.

C.N.S.A.S.

Securitatea Statului

Procesverbal de interogare a martorilor.

Numele și prenumele martorului: Dr. BERCSE IULIU.
Data și locul nașterii: 13 Noiembrie 1891 - RADNA-VECHE.
Numele mamei: SZAICZ GIZELA.
Naționalitatea: maghiară.
Limba maternă: maghiară.
Cetățenia: maghiară.
Domiciliu (adresa precisă): TATA str. Sf. Corvin Nr. 10.
Originea socială: intelectual.
Starea socială: fără avere.
Locul de muncă și repartizarea: avocat
Pregătirea școlară: 8 cl. gimnaziu și doctorat în științe politice (Drept)
Încadrarea politică: fără de partid
Încadrarea politică - în prezent: fără de partid
Dacă pe organizație de masă fără partid și ce funcție îndeplinește: M.SZ.H.SZ - responsabil organizație
Dacă a fost condamnat: nu a fost.
Care este relația dintre el și cel bănuit sau de bănuit în cauză: indiferentă

- Am înțeles avizul legal și în această cauză declar următoarele:
- Dacă ați fost dvs. vreodată comandantul formațiunii de muncă?
- Dela 4 Decembrie 1942 până la 27 Octombrie 1943 am fost comandantul de companie al formațiunii de muncă Nr. 110/15. După câte știu această formațiune a fost formată în vara anului 1942 în localitatea SEINI, județul SATU MARE

și când în timpul arătat mai sus am părăsit compania, aceasta se afla deja în comuna VERCHHE ATAMACKA. Cu conducerea acestei companii am fost însărcinat prin ordin de către Lt.col. KREGCY VALDEMAR, care a fost comandantul de ocupație din SEINI.

— Pe cine ați mai putut mai bine din cei ce erau în formațiune și prin ce împrejurări ați-i putut?

— Pe Dr. LÖB TIBERIU, medic, pe domiciliu în com. TĂȘNAD, județul SATU MARE, Dr. MAYER IZIDOR, medic dentist din județul SATU MARE, FRIDMANN EMERIC, medic în Satu Mare, PRINC PAVEL care după cum știu în prezent se află în America, DELMAN ENDRE, JEGER SIMON țăran, agricultorul SALAMON VILMOS care mai târziu a dispărut din deportare, și învățătorul SALAMON DAVID. După cum îmi amintesc aceste persoane erau acolo, însă pe lângă de acestia au mai avut sub comanda mea circa 100 persoane.

Dintre aceste persoane cu unii am avut legături mai strânse însărcinându-i să-mi raporteze zilnic cazurile de boală, adică numai pe cei întradevăr bolnavi și totodată să fie anunțat în cazul de începere a unei epidemii. Această însărcinare se referea mai mult la cei doi medici însă și ceilalți au ajutat

la împărțirea alimentelor, aceasta fiind necesar ca toți să primească porția la fel.

- După ce ați primit comanda formației obișnuiați să chemați la bucătăria Ad. forței care făceau parte din formație?

- Așa cum am arătat mai sus în mai multe rânduri am venit pe calea despre situația de mai sus nu numai cu mine acasă ci și la formație și întotdeauna numai pentru scopurile arătate mai sus. Știu să menționez că WEIS IOAN și SARKANY NICOLAE s'au îmbolnăvit de tifos exantematic și m'au rugat să nu-i izolez lucru pe care l-am făcut și bolnavii săi au făcut mai bine.

- De ce ați chemat acești persoane la bucătăria Ad.?

- După cum am mai arătat i-am însărcinat cu să vegheze ca nu cumva în cadrul formației să existe însălători, să primească toți porția necesară cantitativ și calitativ, aceasta fiind necesar deoarece într'o ocazie GLÜKK EUGEN a raportat că oamenii nu primesc porția cuvenită deoarece bătăi din răsărit le-au sustras din alimente. Eu am aflat acest lucru și le-am dat dispoziții ca alimentele să fie restituite, pentru să și facut.

65
14

- Dacă ați folosit forțe din cadrul formațiunii în scopul observării de patre și a spiritului din formațiune?

- În legătură cu această întrebare vreau să arăt că pentru aflarea stării de spirit nu am folosit niciodată oameni, deoarece această sarcină am făcut-o personal.

În legătură cu starea de spirit vreau să arăt că am folosit oamenii numai după ce m-am reîntors în companie după vindecarea mea (am fost rănit) prin aceea că ei adică atât băeții din răsărit cât și cei ce prestau muncă obligatorie s-au plâns că în lipsa mea stegarul SULAN STEFAN care mă înlocuia îi flămânzește și se poartă brutal cu ei, deasemeni că forțează femei ruse din împrejurimi să vină la locuința lui. Eu am raportat aceasta și urmările au fost că tribunalul militar din JELS l-a condamnat la mai mulți ani de închisoare pe care să le ispășească după război și a fost degradat. După cum am auzit mai târziu a murit pe front ca soldat. În locul lui SULAN STEFAN a fost trimis stegarul SANDOR IULIU căruia i-am atras atenția despre cazul lui SULAN arătându-i cum să se poarte cu cei ce

prestează munca obligatorie și pe baiul din răsărit deoarece știam că el va fi comandantul după eliberarea mea. Când s-a aprobat eliberarea mea oamenii au început să se plângă presupunând că SANDOR IULIU nu se va putea mișca bine pe picioare așa încât am atenuat lui SANDOR IULIU.

Învățarea lui SANDOR IULIU s-a confirmat a fi neîntemeiată în fața TRIBUNALULUI POPORULUI DIN CLUJ, când a fost amendat împreună cu complicii lui.

- În ce împrejurare l-ați recrutat pe WEISZ IOAN și pe frații săi?

- Recrutări nu am făcut ci numai v-am rugat pe acestia pentru durata de îndeplinire a ordinelor de mai sus, în interesul cauzei.

- Ce informații a dat WEISZ IOAN și frații lui în legătură cu formațiunea?

- Informații nu mi-au furnizat nici despre starea de spirit și nici despre alte chestiuni și am raportat numai cele de mai sus și aceasta o bucăți cu față.

- Dacă au furnizat date despre lucruri din afara formației?

- Nici WEISZ nici alții, nu

nu mi-au furnizat informații despre lucrul din afară formațiunii întrucât ei nici nu ar fi putut face acest lucru neavând posibilitate iar eu nu le-am cerut.

— Dacă Avs. personal sau altul din conducerea formațiunii au creat unele avantaje pentru WEISZ IOAN și tovarăși din timpul cât au stat în formațiune?

— Din partea mea pe lângă cele mai sus nu au primit nicăieri fel de recompense și nici avantaje în afară de odată cu LÖB TIBERIU și Dr. MAYER IZIDOR le-am dat vina pe care i-am primit pentru muncă personal dela formațiune. Afară de aceasta nu au primit nimic din partea mea și nici despre aceea nu am pomenit că altcineva le-ar fi dat mai ales că nici nu erau în drept.

— În general ce legături aveau WEIS și tovarăși lui cu comandanții și santinelele formațiunii IX. Nr. 110/15.

— Persoanele de mai sus nu aveau legături decât cu mine, numai mie îmi dădeau relații. Cu alte persoane nu aveau legături deoarece nici nu s-au putut înțelege cu ei.

— Cum s-a purtat WEIS IOAN față de celelalte persoane din formațiune și ce relații a

a existat între el și acestia ?

— Relațiile dintre WEIS și tovarășii lui erau bune, deoarece cu celelalte persoane, toți știau că persoana lui WEIS nu a fost iubită de toți deoarece era foarte murdar și într-o ocazie un personal am dat ordin să-l spele. Faptul că nu-l simpatizam l-am aflat dela ceilalți membrii ai formațiunii.

— Dacă ați luat măsuri de violență față de acești din formațiune în prima dată primită dela WEIS și ceilalți tovarășii ai lui ?

— Măsuri de violență nu am folosit niciodată față de membrii formațiunii și mai ales în prima dată fiindcă de pe de mai sus, deoarece ei nu mi-au furnizat asemenea informații pentru care eu să fac la măsuri de violență.

— Dacă ați luat cunoștință de părăsirea în repetate rânduri a formațiunii de către WEIS IOAN ?

— Despre aceasta nu am cunoștință și nici nu era posibil deoarece grănicerele și părăsirea formațiunii era pentru mine cu aprobarea mea, iar cu WEIS IOAN nu i-am dat niciodată aprobare de părăsire a formațiunii.

— Ați pe relații ați fost în

WEIS IOAN După desființarea formațiunii.

– După ce în anul 1945 s'a desființat formațiunea și m'am dus la SATU MARE, WEIS și tovarășii lui erau deja acolo și am auzit că WEIS este subdirector de finanțe. N'am întâlnit de vreo două ori cu el pe-am salutat, aceasta fiind toată discuția purtată cu el.

– Dacă WEIS va face vreun bine pe timpul cât ați stat în SATU MARE?

– Pe timpul cât am stat la SATU MARE WEIS nu mi-a făcut niciun bine. Nu mi-a ajutat nici la obținerea biroului de avocatură pe care nici nu l-am primit.

Procesul-verbal conține mărturisirea mea pe care am făcut-o după cum mi-am amintit mai bine și pe care după recitire o semnez.

Dr. BERCSE IULIU
– martor

Întocmit
SCREMY ALEXANDRU.

70

ÁLLAMVÉDELMI HATÓSÁG

Szám: ____/____—19____

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

A jegyzőkönyv készült Tatabánya, 1953 évben December hónap 23. napján.

A tanú vezeték- és utóneve: Dr, Bercse Gyula

Születési hely és év: Óradna 1895 November 13.

Anyja neve: Szájtz Gizella

Nemzetisége: Magyar

Anyanyelve: Magyar

Állampolgársága: Magyar

Lakóhelye (pontos címe): Tata II. Corvin u 1o.

Szociális származása: Értelmiség

Szociális helyzete: Vagyontalan

Munkahelye és beosztása: Ügyvéd

Iskolai végzettsége: 8 gimn. tudomány egyetem.

Pártállása: Pártonkivüli

Pártállása a multban: Pártonkivüli

Milyen tömegszervezetnek tagja és milyen funkciója van: MSZHSZ. szervezési felelős.

Volt-e büntetve: Nemvolt

Az ügyben szereplő gyanusított vagy gyanusítottakhoz való viszonya: Érdektelen

A törvényes figyelmeztetést megértettem, az ügyben az alábbiakat adom elő:

./.

Ü. 18. minta. — 77634/5 — Vörös Csillag Nyomda, Budapest

Volt-e Ön valamikor egy munkaszolgálatot parancsnoka?

1942 December 4 től 1943 októbet 27 ig a 110/15 számu tábori munkás század parancsnoka voltam. Tudomásom szerint ez az alakulat az 1942 év nyarán alakult meg az elcsatolt Szatmármmegyei Szinérváraljaán,amikor én a mondott időben VerChne-Atamacka községben átvettem a századot,az már ott volt. A század vezetésével parancsal a Szinérváraljai bevunulás parancsnoka Kregcy Valdemár ales.bizott meg.

Kit ismert jobban az alakulatban szolgált munkaszolgálatosok közül,és milyen körülmények között jött létre ismeretségük?

dr.Lőb Tibor orvos,jelenleg az elcsatolt Szilágymegyei Tasnád községi lakós,Dr.Meyer Izidor,Szatmár megyei,fogorvos,Dr.Fridmann Imre shatmárnémeti orvos,Princ Pál,aki ezidő szerint tudomásom szerint Amerikában van,Delman Endre,Jéger Simon fuvaros és a deportálásban később eltünt Salamon Vilmos földmüves bérlő és Dávid Salamon tanitó foglalkozásu. Emlékezetem szerint ezek a személyek voltak ott,azomban ezenkivül még voltak többen is kb.loo személy volt alám rendelve.
Ezenszemélyek között voltak olyan személyek akikkel gyakrabban érintkeztem olyan formába,hogy megbiztam olyan feladattal,hogy válalják a felelőséget hogy a gyengélkedő jelentéseknél csak a tényleges betegeket jelentsék betegeknek,és jelezték ha járvány volt kitörőbe ezen megbizatás inkább a két orvosra vonatkozott azomban a többiek is segitkeztek az élelem elosztásba ez azért volt szükséges,hogy eggyenlő arányba kapja meg mindenki a fejadagját.

Miután átvette az alakulat parancsnokságát szokott-e lakására felrendelni személyeket az alakulatban szolgáló zsidók közül?

Mint fentebb elődtam,a fentiekkel többször referáltattam magamnak a fenti viszonyokról azomban ez felváltva hol a lakásomon,hol az alakulatnál történt,és mindig a fenti cél érdekében. Weisz János,Sárkány Miklós ezen személyel előadni kivánom,hogy kiütéses tifuszba volt és kérték, hogy nekülönitsék el,ezen kérésüknek eleget is tettem és nevezett megis gyógyült.

Minek rendelte fel ezen személyeket lakására?

Mint már emlitettem azért biztam meg őket,hogy az alakulaton bellül nincsenek-e tulkapások,mindenki megkapja a az élelmiszer mennyiségét és minőségét,ez azért vált szükségessé mivel egy alkalommal Glükk Jenő jelentette

./.

hogy a legénység nemkapja meg a rendes fejadagját mert a kelet legények elvonták,én ezt kivizsgáltam és utasitottamőket,hogy azonnal adják vissza ami megis történt.

Szokott e felhasználni az alakülaton bellül lévő zsidók közül,arra,hogy az alakulaton bellül a hangulatot figyelje?

A kérdéssel kapcsolatban előadni kivánom,hogy én hangulat kutatásra embereket soha nemhasználtam fel mivel ezen feledatot én sajátmegam végeztem.

A hangulattal kapcsolatban csupán annyiba foglalkoztattam embereim,hogy amikor 1943 október elején sebesülésem után visszakerültem a századhoz panaszkodott ugy a kelet legénység mint a munkeszolgálatosok, hogy a távollétemben oda vezényelt Sulán István zls. éhezteti őket,kegyetlenkedik a munkaszolgálatosokkal és a környékből orosz nőket kényszerit a magánlakására.Ezt jelentettem és jelentésem folytán a Jelsz-ki honvéd hadbiróság Sulán István lefokozta és a háboru után kitöltendő több évi börtönre itélte,s amint később értesültem elis esett mint közlegény.Sulán Istvá pótlására vezényelték Sándor Gyula zls-t akit Sulán esetére figyelmezetettem,hogy miként bánjon a munka szolgálatot és kelet legénységgel.mert tudta,hogy ő lessz a századparncsnok az én leszerelésem folytán. Mikor leszerelésem ideje közeledett akkor panaszkodtak a munkaszolgálatosok,hogy Sándor Gyula nemigen fog velük jól bánni erre figyelmeztettem Sándor Gyulát a fentiekre. Ez bizonyitva lett a Kolozsvári Népbiróságon mikor Sándor Gyulát és társait vádalá helyezték.

Milyen körülmények között szervezte be Weisz János és társait?

Beszervezést nemvégeztem csupán ezen személyeket kértem meg a fentiek végrehajtására,a század érdekébe

Milyen adatokat adott az alakulattal kapcsolatba Weisz János és társai?

Adatokat részemre nemszolgáltattak sem hangulat kérdésében sem másra vonatkozólag nekem csak a fentieket jelentették és ez mellett határózottan kiállok.

Szolgáltattak-e adatokat az alakulaton kivüli dolgokról?

Sem Weisz,sem más nekem az alakulaton kivüli dolgokról semminemü tájékoztatást ne adott mivel ők nemistudtak volna illetve ez nemmált módjukba mert elsősorban ilyen körültekintésük nemvolt,másodsorban nem kértem őket ijesmire.

./.

Ön személyesen,vagy valaki más az alakulat parancsnokai közül részesitette-e Weisz Jánost és társait valamilyen előnyökben az alakülatban eltöltött ideük alatt?

Részemről semminemő kivételbe vagy jutalomba a fenti személyek nemrészesültek,egy alkalommal Löb Tibor és Dr.Meyer Izidor személyeknek ajándékoztam bort amit saját részemre kaptam az alakulatomtól saját részemre. Ezenkivül semmi mást tőlem nemkaptak,arról sincs tudomásom,hogy más személyek adtak volna mivel erre nemvoltak jogosultak?

Általában milyen kapcsolatokkal rendelkeztek Weizs és társai a 110/15-ős alakulat parancsnokaival,vagy őrségével?

A fenti személyeknek csupán velem volt érintkezési lehetőségük,és nekem referáltak aggyes kérdésekről. Más személyekkel kapcsolatba nemálltak mivel nemis szimpatizáltak velük.

Hogyan viselkedett Weisz János az alakulat többi tagjaival szemben,és milyen viszony ált fel azok között és közte?

A viszony jó volt Weisz és többi társa között ugyan igy a többi személyekkel is megvolt a kapcsolat lehet azomban,hogy Weisz személyét a többi társai nem szerették annyira mivel piszkos volt és eggy esetbe és adtam rá parancsot,hogy fürdessék meg.Hogy nemvolt nekik szinpatiküs arról az alakülat többi tagjaitól szereztem tudomást.

Alkalmazott-e erőszakot az alakulatban lévő zsidók között Weisztől és társaitól szerzett datok alapján?

Erőszakot eggyetlen egy esetben sem alkalmaztam az alakulatom tagjaival szembe és főleg a fenti személyek adatai alapján,mivel nekem ijen értesitéseket nem szolgáltattak,hogy valakit megrovásba kelett volna részesiteni végettük.

Tud-e arról,hogy Weisz János többesetben elhagyta az alakulatot ?

Erről nincs tudomásom és nemis volt lehetséges mivel őrség állt és csak engedélyemmel mehetett mindenki el én edig engedélyt távozásra nemadtam egy alkalommal sem Weisz Józsefnek.

Milyen viszonyba állt Ön Weisz Jánossal az alakulat feloszlatása után ?

Mikor az alakulat feloszlott 1945 junius végén mentem Szatmárra akkor már Weisz és társai othon voltak, ekkor hallottam,hogy Weisz pénzügyigazgató helyettes talán két esetben találkoztam vele üdvözöltük egymást csupán ez volt az egész beszélgetésünk.

./.

82 73

Tett-e önnek Weisz valamilyen szolgálatot Szatmár városban való tartózkodása alatt ?

Weisz János nekem Szatmár városba való tartózkodási időm alatt szivességet nemtett. Az ügyvédi irodához sem segitett elő sőt még nemis kaptam meg az ügyvédi irodát.

A jegyző könyv a vallomásom tartalmazza melyet a legjobb tudosom szerint adtam elő melyet elolvasásában aláirok.

Felvette:

Serényi Sándor
áv.alhdgy.

Dr.Bercse Gyula.
Tanu.

C.N.S.A.

V 132

274

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul CHENDI TIBERIU, născut în anul 1915 Martie 12 în comuna Cvaiordtz Raionul Carei Reg Baia Mare, fiul lui EMANOIL şi NORA de profesie funcţionar căsătorit am un copil încadrat în C.D.E. cu domiciliu în Baia-Mare Str. Malinovschi Nr. 19.-

15 Martie 1953 Baia-Mare.-
Interogatoriul a început la ora 9,2
" s'a terminat la " 13,27

Intrebare:
Când ai fost luat în detaşamentul de muncă ?
Răspuns:
In detaşamentul de muncă am fost luat în 1942 Iunie 20.-

Intrebare:
Prin ce localităţi ai fost D-ta încadrat detaşamentului ?

Răspuns:
Am plecat din Seini Raionul Sorcuţa cu detaşamentul în tren şi ne-am debarcat la Goruel URSS, de acolo am mers până la Starioscol prin Chiev, apoi la Boeaţchi o cumună unde aveam locul de muncă, de acolo la Cernianca Lot, loc de muncă apoi la Atamascoe acolo am stat până când armata Roşie în 1942 Decembrie, Armata Roşie a spart frontul când ne-am reântors la Ceska-Krosnia lângă Gito-mir aici am fost bolnav de tifos şi am stat 2 luni, de aici m'a dus la Vigov, de aici am fost dus la Mihalchi unde am stat 3 luni şi pe urmă ne-am retras prin mlăştinile Pripetulin până la Sarini unde am stat câteva săptămâni după care ne-am dus la Sielm aici ne-am îmbarcat în tren şi ne-a dus la Proscrov de aici pe jos până la Tatarov unde am trecut graniţa în ţară. In şară am venit până la Sighet, de aici ne-am întors înapoi în munţii Carpaţi.-

De acolo am dezertat şi am venit în Mai 1944 la Baia Mare aici am fost arestat şi trimis la detaşamentul care se

.//.

75 84

găsea în comuna Miculiţin în Polonia. De aici ne-a dus la un santier în munţi " Ghiojarsolaş" de aici ne-am retras în Oct 1944 în ţară şi nea am dus la Kirailemety în lagăr. De aici ne-a dus până la Koşyţe R.I.U. aici am fost predaţi la germani care ne-au depărtat în Austria în lagărul din Aghendorff de acolo în Martie 1945 fiind bolnav m'am dus la oraşul Sorpon RIU în lagăr de bolnavi unde la 1 Aprilie 1845 am fost eliberat de Aramata Roşie venind în patrie.-

Intrebare:

Ce urmare avea ca efectiv detaşamentul şi ce număr de oridine ?

Răspuns:

Detaşamentul la plecare a avut 214 oameni iar numărul de oridine era 110/15.-

Intrebare:

Pe cine conoşti d-ta din cei ce au făcut parte din acelaşi detaşament de muncă cu D-ta ?

Răspuns:

Il cunosc pe ROSEMBERG TIBERIU, MOZESS STEFAN, CALAN LUDOVIC şi NAIMAN ALEXANDRU, Dr. LIVIANU TIBERIU din Baia Mare, SORKANI NICOLAE, şi STAIMBERGHER MARTIN din Satu-Mare.-

Întrebare:

Care a fost comportarea lor ?

Răspuns:

Comportarea celor arătaţi mai sus a fost foarte bună pentrucp nu am avut funcţii înnconducerea detaşamentului pentru a aduce restricţii munctorilor din detaşament.-

Intrebare:

Arată d-ta care a fost comoprtarea lui WAIS IOAN în timpul cât aţi fost împreună în detaşament ?

Răspuns:

WIAS IOAN a fost un element care în prealabil se avântă în muncii uşoare pentru a scăpa de muncile grele ca; tăetor de lemne, birjar, cărător de apă etc. a fost un element care nu a fost privelgiat de conducerea detaşamentului.-

Intrebare:

In ce relaţii era acesta cu oamenii din detaşament la fel şi ca administraţia detaşamentului ?

Răspuns:

Cu administraţia detaşamentului nu a avut legături însă în ceace priveşte legătura sau relaţiile cu oameni din detaşament acesta era izolat tocmai din cauza muncilor uşoare pe care le presta.-

.//.

8576

Intrebare:

De câte ori a fugit WAIS IOAN din detaşamentul de muncă, unde când şi cu ce scop ?

Răspuns:

Nu am cunoştinţă că ar fi fugit niciodată însă în 1944 când noi am fost împărţiţi în diferite compartimente de muncă am auzit că el ar fi fugir dela brutărie de unde fusese repartizat. Lucru ce el mi-la mărturisit în 1945 luna Mai cadin 1944 ce a fugit şi că nu s'a mai reîntors. Atunci se afla în Satu-Mare responsabil al secţiei financiare pe deţeac.-

Intrebare:

Ce consecinţă a avut aceasta pentru el ?

Răspuns:

Acesta nu a suferit nici un fel de consencinţe atât în timpul cât a stat în detaşament cât şi după ce a fugit a fost considerat ca element conştiincios, devotat dându-i-se funcţii de răspundere ?

Intrebare:

Alţi ia această situaţie cum au fost dotaţi de administraţia detaşamentului a închisorii ?

Răspuns:

Alţii în situaţia lui în timpul muncii, pentrucă nu mu munceau, au fost controlaţi, condamnaţi la fel şi pentru fuga şi prinderea erau condamnaţi şi mastrataţi.-

Intrebare:

Ce ţe-a povestit d-nul WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripeţiile ce le-a avut ?

Răspuns:

Nu-mi amintesc ca acesta să-mi fi povestit ceva despre peripeţiile lui în toamna anului 1943.-

Intrebare:

Pe ce bazez când afirmi acest lucru ?

Răspuns:

Tocmai pentru faptul că el era izolat şi nu mi-a povestit.-

Intrebare:

Care crezi d-ta că e realitatea ci WIAS IOAN ?

Răspuns:

Eu cred că WIAS IOAN a fost un element cinstit şi nu a avut legături, de vreo manieră cu conducerea.-

Intrebare:

Dacă lui WAIS i sa dat drumu acasă şi dacă a fost în

.//.

legătură cu conducerea administrativă la problema de alimentare

Răspuns:

Da, cunosc când comandantul detaşamentului în anul 1944 l-a învoit pe VAIS pentru patru zile acasă de asemeni cunosc faptul că din conducerea detaşamentului un gradat din detaşament căruia nui cunosc numele i-a adus pachete de acasă.-

Intrebare:

Arată d-ta ca eveniment deosebit a fost în Ianuarie 1943?

Răspuns:

In 1943 la sfărşitul lui Decembrie şi începutul lui Ianuarie ne aflam în Atamoskoc când Armatele Roşii au spart frontul şi am început înaintarea. In acel moment conducerea detaşamentului a luat elementele sănătoase şi s-au refugiat iar oameni din lagăr care erau bolnavi au fost lăsaţi acolo în Atamoskoc. Aceasta s'a întâmplat din cauză că în detaşamentul existau elemente chiabureşti ca PRINT PAUL, DERMAN ANDREI, şi încă alţii care nu le reţin numele toţi fugiţi din ţară acesta a pus în cale prin sumele pe care le manipulau ca în caz de retragere să se refugieze ei cu comandantul şi să lase pe ceilalţi în urmă pentru a fi sinucişi de armata S.S. ca în felul acesta să scape ei lcru pe care s'a întâmplat pentrucă comandantul fiind un chefliu a acceptat acest lucru lăsând restul elementelor sărace în Atamascoe.-

Intrebare:

Cine încă din evrei în afară de cei arătaţi au mai fost în legătură cu administraţia detaşamentului ?

Răspuns:

A mai fost Dr.LIVIAN TIBERIU în prezent în Baia Mare, FOLIAN EMERIC(atunci Fridman) se găseşte în Satul Mare GRIUNFELD MAXIMILIAN judecător la Oradea.-

Intrebare:

Ce fel de servicii a adus aceştia administraţiei detaşamentului de muncă ?

Răspuns:

Dr. LIVIAN TIBERIU a fost medicul copmaniei şi a avut legături străine cu conducerea , FRIDMAN a fost comandant din rândul celor fin lagăr trasmiţând oridinele ce le dădea comandanţii şi administraţia detaşamentului iar GRIUMFELD MAXIMILIAN a fost furnierul detaşamentului care deasemeni a fost în legătură şi relaţii bune cu conducerea.-

.//.

87 78.

Intrebare:

In afară de cele arătate despre FRIDMAN, ce mai ştii despre serviciile aduse se către acestă administraţie şi conducerii detaşamentului ?

Răspuns:

Nu cunosc să fi adus servicii însă era privelgiat de către conducere rpin faptul că i se permitea să meargă acasă sau faptul că în anul 1944 când Org, O.M.Z.S.A. din Budapesta a acordat ajutor evreilor din lagăre de muncă şi acesta a fost trimis reîntorcându-se cu ceilalţi delegaţi ci rămânânîn Budapesta după care îşi ducea şi data remaiîntorcându-se la detaşament.-

Intrebare:

Ce mai ştii în plus despre WIAS şi F RIDMAN ?

Răspuns:

Nimic altceva de arătat faţă de cele de mai sus.-

Prezentul proces verbal de interogatoriu după ce l-am citit şi am consatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl susţin şi semnez.-

ss.Chendi Tiberiu

C.N.S.A.

3.ex.N.C.

88 4/19

Proces-Verbal de interogator

Martorul ~~Arestat~~ CHENDI TIBERIU născut în anul 1913 Martie 12 în Com. Craiovelz Raionul CAREI Reg. BAIA MARE fiul lui EMANOIL și NORA, de profesie funcționar
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
căsătorit are un copil încadrat în C.D.L. cu domiciliu în Bai Mare Str. Malinovschi No. 19.

5/III 1953.

Orașul Baia Mare

Interogatoriul a început la ora 9 și 2 min.
„ s'a terminat la „ 13 și 27 „

Intrebare: Când ai fost luat în detașamentul de muncă?

Răspuns: În detașamentul de muncă am fost luat în 1942 Iunie 20.

Întrebare Spune cu ce localități ai fost dus în cadrul detașamentului

Răspuns: Am plecat din Seini Raionul Șorcuța cu detașamentul în Tren și ne-am debarcat la Gomel URSS. de acolo am mers până la STARIOSCOL-pin CHIEV. apoi la Boțatchi o comună unde oream locul de muncă de acolo la Cerniauca Lot loc de muncă apoi la ATAMANOE acolo am stat până când armata rosie în 1942 Dec. armata rosie a spart frontul când ne-am retras la Cerka-Krașnia-Sauga Jito-mir aici am fost bolnav în tifos și am stat 2 luni. de aici m'a dus la Vigov de aici am fost dus la MIHALCHI unde am stat 3 luni și pe urmă ne-am retras prin mlaștinile PRIPETULUI până la SARNI unde am stat câteva săptămâni după care ne-am dus la HELM. aici ne-am îmbarcat în Tren și ne-a dus la BROSCROV de aici pe jos până la TATAROV unde am făcut granița în față. În Iași am venit până la Sighet.

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: de aici ne-am întors înapoi în munți capați - De acolo am dezertat și am venit în Mai 1944. la Baia Mare aici am fost arestat și trimis la detașamentul care se găsea în Com. NICULIȚIN în POLONIA. De aici ne-a dus la un șantier în munți „ghiganteasca" de aici ne-am retras în Oct 1944 în țară și ne-a dus la Kiraikemeți în lagăr. De aici ne-a dus până la KASSE R.I.U. aici am fost predați la germani care ne-au deportat în Austria în lagărul din Aghendorff. De acolo în Ianuarie 1945 fiind bolnav m'am dus în orașul SOPRON R.U. în lagăr de bolnavi unde la Aprilie 1945 am fost eliberat de Armata Roșie venind în patrie.

Întrebare: Ce număr avea ca efectiv detașamentul și nu mai de ordine

Răspuns: Detașamentul la plecare a avut 214 oameni iar numărul de ordine era 110/15.

Întrebare Ce vine numiți D-ta din acei ce au făcut parte din acelaș detașamentul de muncă cu D-ta

Răspuns: Îi cunosc pe Rozenberg Tiberiu, Mozeș Ștefan Cohan Ludovic Filimon Alexandru. Dr. Liviu Tiberiu din Baia Mare, Sarkani Nicolae și Steinberger Martin din Satu Mare.

Întrebare Care a fost comportarea lor?

Răspuns: Comportarea celor arătați mai sus a fost foarte bună întrucât nu au avut funcții în conducerea detașamentului pentru a aduce restricții muncitorilor din detașament.

Întrebare: Știți D-ta care a fost comportarea lui WAIS IOAN în timpul cât ați fost împreună în detașament?

Răspuns: WAIS IOAN a fost un element care în prealabil se orienta în mare măsură pentru a scăpa de muncile grele ca: făcător de lemne, birjar, cărător de apă etc. a fost un element care nu a fost privilegiat de conducerea detașamentului.

Semnătura,

Hendrich

Urmare: Întrebare: În ce relații era acesta cu oamenii din detașament la fel și cu Cdția detașamentului?

Răspuns: Cu administrația detașamentului nu a avut legături însă în ceia ce privește legătura sau relațiile cu oamenii din detașament acesta era izolat tocmai din cauza muncilor ușoare pe care le presta.

Întrebare: De câte ori a fugit WAIS IOAN din detașamentul de muncă, unde, când și cu ce scop?

Răspuns: Nu am cunoștință să ar fi fugit niciodată însă în 1944 când noi am fost împărțiți în diferite compartimente de muncă am auzit că el ar fi fugit dela Brutăria de unde fusesera repartizat. Lucru ce el mi-le mărturisit în 1945 luna Mai că din 1944 el a fugit și că nu s'a mai reîntors. Atunci el se afla în Satu-Mare Resp. al secției financiare pe deteac.

Întrebare: Ce consecință a avut aceasta pentru el?

Răspuns: Acesta nu a suferit nici un fel de consecință atât în timpul cât a stat în detașament cât și după ce a fugit ba după ce a fugit a fost considerat ca element conștiincios, devotat dându-i-se funcții de răspundere!

Întrebare: Alții în această situație cum au fost tratați de administrația detașamentului a închisorii?

Răspuns: Alții în situația lui în timpul muncii pentru că nu munciau au fost maltratați, condamnați la fel și pentru fugă și prindere erau condamnați și maltratați.

Întrebare: Ce ți-a povestit Lt. WEIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripețiile ce le-a avut?

Răspuns: Nu-mi amintesc ca acesta să-mi fi povestit ceva despre peripețiile lui în toamna anului 1943.

Întrebare: Pe ce te bazezi când afirmi acest lucru

Răspuns: Tocmai pentru faptu că el era izolat și nu mi-a povestit.

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: Intrebare - Care crezi D-ta că e realitatea cu WAIS IOAN?

Răspuns: Eu cred că WAIS IOAN a fost un element cinstit și nu a avut legături de orice manieră cu conducerea.

Intrebare: Dacă lui WAIS i s'a dat drumu acasă și dacă a fost în legătură cu conducerea D-voastră la problema de alimentare:

Răspuns: Da! cunosc când comandantul detașamentului în anul 1944 l-a învoit pe WAIS pentru patru zile acasă de asemeni cunosc faptul că din conducerea detașamentului un gradat din detașament căruia nu-i cunosc numele i-a adus pachete de acasă.

Intrebare: Arată D-ta ce eveniment deosebit a fost în Ianuarie 1943.

Răspuns: În 1943 la sfârșitul lui Dec. și începutul lui Ianuarie ne aflam în Atamaskoe când armatele Roșii au spart frontul și au început înaintarea. În acel moment conducerea detașamentului a luat elementele sănătoase și s'au refugiat iar oamenii din lagăr care erau bolnavi au fost lăsați acolo în Atamaskoe. Aceasta s'a întâmplat din cauză că în detașament existau elemente sfiabureți ca: Print Paul, Dezman Andrei și încă alții care nu le rețin numele toți fugiți din țară aceștia au pus la cale prin sumele pe care le manipulau ca în caz de retragere să se refugieze ei cu comandantul și să lase pe ceilalți în urmă pentru a fi sinucăși de armata S.S. ca în felul acesta să scape ei lucru pe care s'a și întâmplat pentrucă comandantul fiind un cheflin a acceptat acest lucru lăsând restul elementelor săracă în ATAMASCOE.

Intrebare: Cine încă din evrei în afară de cei arătați au mai fost în legătura cu D-voastră detașamentului?

Semnătura,

[signature]

9681

Urmare: Răspuns: A mai fost Dr. LIVIAN TIBERIU în prezent în BAIA MARE, IOLIAN EMERIC (cătunul FRIDMAN) se găsește în Satu-Mare. Iar Grünfeld Maximiliam judecător la Oradea.

Întrebare: Ce fel de servicii a adus acestui Administrație detașamentului de muncă.

Răspuns: Dr. LEVIAN TIBERIU a fost medicul companiei și a avut legături strânse cu conducerea, FRIDMAN a fost comandantul din rândul celor din lagăr transmițând ordinele ce le dădea comandantul și administrația detașamentului, iar Grünfeld Maximiliam a fost juristul Detașamentului care deasemenea au fost în legătură și relații bune cu conducerea.

Întrebare: Ce știți de cele arătate despre FRIDMAN, ce mai știți despre serviciile aduse de către acesta administrației și conducerii detașamentului?

Răspuns: Nu cunosc să fi adus servicii însă era privilegiat de către conducere prin faptul că îi era permis să meargă acasă sau peste tot în anul 1944 când org. O.M.Z.S.A. din Budapesta a acordat ajutor evreilor din lagăre de muncă și acesta a fost trimis reîntorcându-se cu ceilalți delegați și rămânând în Budapesta după care își duce și toată familia reîntorcându-se la detașament.

Întrebare: Ce mai știți în plus despre Wais și FRIDMAN?

Răspuns: Nimic altceva de arătat față de cele de mai sus

Prezentul proces-verbal de interogatoriu după ce l-am citit și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl subscriu și semnez.

anchetator
Lt. de securitate
[illegible]

Semnătura,
[illegible]

Mod. 185

Semnătura,

X
82
91

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

24 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 9 și 20 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 10 și 10 minute.

Eu, Lt. de ms. Toldoca Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

(pe arestatul, reținutul, martorul)

1. Numele Foltan 2. Pronumele Emerik

3. Anul, luna și ziua nașterii 1 Aprilie 1912 4. Locul nașterii Satu-Mare reg. Baia-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu

7. Apartenența politică fără de partid din ce an —

8. Studii licențiat în drept, 1928-1931 la Paris iar 1932-33 doctoratul la Cluj.
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia avocat 10. Ultimul loc de muncă și funcția în colectivul de avocați Satu-Mare, avocat stagiar.

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Str. Gh. Doja 9.

12. Situația familiară divorțat din Februarie 1953, are un copil minor care locuește la mine
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl a fost avocat, nu a avut avere. Decedat în deportare
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 din 1928-1936 am fost membru în P.N.Ț., de unde am ieșit, din 1945 membru în P.C.R. fără
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)
carnet până în 1948, când am fost exclus de secretarul județean, fără hotărâre organizației de bază, nici contestația depusă atunci nu a până astăzi încă soluționată.

Semnătura, D. Foltan Emerik

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit
(înainte și după 23 August 1944)
nicrodată

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție Am fost mobilizat T.R.
în reg. 32 Artilerie Satu-Mare în anul 1934.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost prizonier
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce pentru studii
la Paris între 1928-1931; în 1936 vara timp de două
săptămâni în cadrul excursii, de mai multori până în anul
1939 în Ungaria și Cehoslovacia în vizite la bunici și rudenie.
19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am
participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat am fost judecat de curtea de apel din Oradea
în anul 1948, pentru luare de mită care mi-a achitat
în mod definitiv. Din Iunie 1952 am fost reținut
de D.G.H. până în Dec. 3 1952 pentru delict la legea
devizelor. Procesul nu s-a terminat și am fost pus în
libertate de tribunalul Cluj.

Intrebare: Ce studii ai la bază?

Raspuns: Am urmat între anii 1928-1931 facul-
tatea de drept din Paris, iar între 1932-1933 Universi-
tatea Oradea Cluj.

Intrebare: Ce persoane au fost împreună cu dumneata
la studii, din Satu-Mare și din țară?

Raspuns: Împreună cu mine au fost la studiile
urmate la facultatea de drept dela Paris: Dr ARANYOSI
din Timișoara; KUN din Timișoara; JEZSÖ din
Petroșani sau Reșița; Dr Deutsch Martin dela
spitalul T.B.C. din Satu-Mare urmă la facultatea de
medicină, am mai fost și alții care au urmat
acolo toți unii au murit în deportare.

Semnătura

83

Urmare : La Cluj am fost în acelaş an cu Dr. WEISSBRUN ZOLTAN; Dr. BURGER VASILE din Timişoara.

Intrebare:

In ce relaţii ai fost mai ales în timpul studiilor?

Răspuns: Cu ei am fost în relaţii de colegialitate studenţească.

Intrebare: Cu ce activitate politică te-ai ocupat dumneata în timpul studiilor?

Răspuns: In ţară am fost înscris în P.S.D. în străinătate, adică la Paris, am asistat la câteva meetinguri organizate de „Frontul Popular", „S.F.I.O." şi Partidul Comunist.

Intrebare:

Cu ce persoane cunoscute de dumneata te-ai întâlnit în timpul studiilor la Paris?

Răspuns: In timpul studiilor la Paris, m-am întâlnit întâmplător cu: Dr. MAIOR Alexandru dela Dorna Vatra; inginerul GAL IOAN din Satu-Mare şi OLEFANT ALEX. tot din Satu-Mare. De altfel care să fie în ţară nu-mi amintesc.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez şi susţin propriu rezultat de mâna mea.

Anchetator,

Lt. Tabărcea Nic.

[signature]

Semnătura,

83

Proces-Verbal de interogatoriu

Martorul ~~Arestat~~ Foltan Emeric, născut la 8 Aprilie 1912 în Satu-Mare, de profesie avocat, de naționalitate evreu, cu domiciliul în Satu-Mare Str. I. Gh. Duca. 9
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24 Iunie 1953

Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 10 și min. 10

„ s'a terminat „ „ 12 „ „ 30

Intrebare: De când îl cunoști dumneata pe WEISS IOAN?

Răspuns: Pe WEISS IOAN îl cunosc din anul 1922-1923, după timpul când eram elevi la licee diferite.

Întrebare: Unde și-a urmat WEISS studiile universitare?

Răspuns: După cunoștința mea și din cele spuse de el știu că o școală superioară din GRENOBLE. Știu precis că în timpul studiilor în Franța nu ne-am întâlnit.

Întrebare: Ce a făcut WEISS după ce a terminat școala?

Răspuns: După ce a terminat WEISS școala știu că s'a plasat la o întreprindere forestieră din Ardeal sau Moldova (nu știu precis), de unde a plecat în urma unei certe (din auzite) și a intrat ca funcționar la „Casa de Pământuri" a județului, unde un cunoscut a funcționat, dar știu că la un moment dat a fost concediat.

Lectura

Foltan Emeric

Urmare: Nu cunosc dacă a avut vreo activitate politică în acestă perioadă şi nici relaţiile pe care le-a avut deoarece eu el nu mă cunosteam decât din vedere.
Cu el mă cunosc mai bine din Iunie 1942 când am fost concentraţi în detaşamentul 110/115 la SEINI. În detaşament am fost cu el până în luna Mai 1944, când eu am părăsit compania fiind trimis de către comandantul companiei CSAPO, la O.M.Z.S.A. la Budapesta pentru a ridica hainele repartizate detaşamentiştilor. Cu mine au fost astfel la Budapesta şase detaşamentişti şi un soldat, ei care nu ne-am mai întâlnit deoarece eu am fugit la Satu-Mare.

Întrebare: Cu ce s'a ocupat WEISS în detaşament?

Răspuns: WEISS în detaşament a fost un timp lemnar, iar în timpul retragerii la 23-24 Ianuarie 1943 a rămas în com. VERCHNOE ATAMANSKOE cu mai mulţi din detaşament, din care îmi aduc aminte de: STEINBERGER; LAZAR; KAMIL şi alţii, însă peste câteva săptămâni au reapărut. Ei au rămas pe motivul că voiau să aştepte trupele sovietice, însă din frica jandarmilor nu au mai rămas.

Întrebare:
Ce funcţie a avut WEISS în cadrul detaşamentului?

Răspuns: Îmi amintesc că la început în oraşul Cerniavka WEISS a fost numit ajutor de comandant de pluton, ~~când~~ şi a deţinut acestă funcţie până la ATAMANSKOE. A fost în subordinea comandantului de plut. serg. KAPOSI, care a fost condamnat de tribunalului poporului Cluj la 15 ani muncă silnică şi a murit în închisoare. Mai târziu WEISS nu a avut nici o funcţie. Nu cunosc cauzele

c. 5365

Iscălitura: [signature]

85

Urmare: care au dus la schimbarea lui din funcție.

Întrebare

De ce privilegii s'a bucurat WEISS în detașament:

Răspuns: Știu că el ca lucrar primea o mâncare în plus, nu cunosc să fi avut alte privilegii.

Întrebare:

În ce fel de relații a fost WEISS cu cei din garda detașamentului:

Răspuns: Până la venirea lui BERCE IULIU, au fost toți persecutați; apoi s'a bucurat și el de atmosfera cordială care s'a creat între detașamentiști și soldați.

Întrebare: Cu ce s'a ocupat WEISS după ce s'a întors din detașament:

Răspuns: Când m'am întors acasă, l-am găsit pe WEISS, ca funcționar la administrația Satu-Mare. L-am mai întâlnit pe la Oradea și odată s'au de două ori la Ministerul de Finanțe, iar ultima oară în 1951 la București când era la B.C.T. ultima oară pe stradă. Discuțiile au avut un caracter de reamintire a timpurilor petrecute împreună. Nefiind în relații apropiate cu el nu cunosc activitatea lui concretă.

Nu cunosc ~~[illegible]~~ că ar fi avut vreo activitate în legătură cu Jointul întrucât eu lucrând la C.D.E. în rapoarturi evreești pe el niciodată nu l-am văzut.

Întrebare: Ce mai cunoști dumneata despre WEISS IOAN:

Răspuns: Mai cunosc unele detalii fără nici o importanță.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și susțin propriu rezultat de mâna mea.

Anchetator:
Lt. Tatărcu Nic.

Semnătura: [signature]

Dosarul lui WEISS 86

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

28 Aprilie 1953 Arad.-
Interogatoriul a început la ora 2o.25
" s'a terminat la " 23.45

Eu. Slt. POP IOAN am interogat în calitate de anchetator pe martorul GORUNEANU MAXIM, născut la 5 Martie 1909 în Magyorhalmágy R.P.U. de cetăţenie română, cetăţenie evreu, apartenenţă politică fost membru P.M.R. şi exclus 1950, din ce an 1946, studii, facultatea în Drept Oradea terminat 1931, de profesie judecător, ultimul loc de muncă şi funcţia, judecător la Tribunalul Reg Arad, ultimul domiciliu Arad. Vladimiri Ilici Nr. 2, situaţia familiară căsătorit, KLEIN ELISABETA ani 42 casnică, fără copii, nu posed avere orginea socială, fiul lui BENIAMIN şi ILEORMA, Tata a fost fochi nu a posedat avere, adtivitatea politică până în 1947, am fost înscris numai în P.M.R. în 1946, în alte partide nu am activat. I alegerile din 1948 am fost delegat şi responsabilul secţiei de votare Com-Alesd- Bihor, nu am fost decorat, am satisfăcut serviciul militar, în Română Reg. 32 Artilerie Cluj-Satu- Mare, sergen T.R., nu am fost prizioner, în 1937 în Iogoslavia o Duminică cu echipa de fottbal C.A.U.- In Monthausen şi Gunschirchier (Austria) deportare 1944-1945, nu am participat la nicio bandă, şi nici în organizaţii contra-revolţionare, nu am fost judecat.-

Intrebare:

Când v'aţi schimbat numele şi care va fost numele înainte ?

Răspuns:

Mi-am schimbat numele în 1949 vara, când a fost propus procuror şef al Parchetului-Tribunalului Bihor. Inainte am avut numele de GRÜNFELD MAXIMILIAN.-

Intrebare:

Când ai fost luat d-ta în detaşamentul de muncă?

Răspuns:

Am fost luat în detaşamentul de muncă la 19 Iunie 1942. Acesta a fost primul detaşament de muncă format în Ardeal.-

.//. ss. Goruneanu Maxim,

Am fost chemat în Comuna Marghita, şi am fost repartizat în detaşamentul 110/2.-

Intrebare:

Prin ce localităţii şi cu cine ai fost d-ta în cadrul acestui detaşament ?

Răspuns:

Detaşamentul a plecat din Comuna Marghita în primele zile ale lunei Iulie 1942 şi a fost debarcat în gara "Gomel" Belorusia. Am făcut drumul pe jos până în orăşelul Kaloconovka unde am stat până în Decembrie 1942. Am pornit cu detaşementul spre front şi ne-am stabilit pentru câteva săptămâni într' un sat la cca.15 Km de Nicolaevka. Aici am stat până la 14 Ianuarie 1943 când sa început retragerea fiind spre frontul la Voronej. Retragerea a durat până în primele zile ale lunei Martie, când am ajuns la Kiev, şi am fost internat în spital, întrucât degerătul mare dela piciorul drept, a fost degerat. Am rămas în spital cca. 3 luni de zile întrucât între timp m'am îmbolnăvit de tifox exantematic. Din spital am ajuns la un centru unde s'au strâns rămăşiţele detaşamentelor desfăcute în timpul retragerii.

Acest centru a fost într'o comună la cca. 15 Km. de oraşul Korosten. In aceste detaşamente am fost împreună cu LEHÖN LUDOVIC directorul Cooperativei de Producţie Meşteşugăreasc „Volga" din Marghita, Am fost împreună cu Dr. FRIDMAN LUDOVIC medic dentist din Cluj, cu Directorul FRIDMAN EMERIC funcţionar la I.P.E.I.L. Satu Mare, cu WEISS IOAN în prezent reţinut întrucât a fost directorul general al Băncii de Investiţii. Am fost împreună cu KENDI TIBERIU (SÁRKÁNY VIC) din Baia Mare funcţionar şi alţii; ca LÖB TIBERIU medic de prin Cluj pri Dej.-

Intrebare:

Când ai fost repartizat d-ta în detaşamentul 110/15, de cine şi în ce scop ?

Răspuns:

Am fost repartizat în detaşamentul 110/15 detaşamentul din Satu Mare care a rămas cu un efectiv de vreo 50 de oameni şi sa complectat până la efectivul de 214, la data când am ieşit din spital din oraşul Kiev prin luna Iunie sau Iulie, am fost repartizat de un colonel bătrân, al cărui nume în prezent nu-l amintesc cu scopul ca să execut munci în spatele frontului. Nu am avut alte relaţii, cu acest colonel.-

Intrebare:

Pe cine cunoşti din acei care au fost împreună cu d-ta în detaşamentul 110/15 ?

.//.

97 88.

Răspuns:

Mi-am amintit că comandantul acelui centru de refacere era colonelul KALTAI, în detaşamentul 1lo/15 am fost împreună din cei arătaţi mai sus cu Dl.FRIDMAN EMERIC, WEISS IOAN, LARLEANY NICOLAE, LEBÄNT LUDOVIC, KENDI TIBERIU, Dr. FRIDMAN LUDOVIC şi Dr. LEI şi alţii a căror nume în prezent nu- l amintesc.-

Intrebare:

WEISS IOAN a fost cu d-ta în acest detaşament ?

Răspuns:

WEISS IOAN a fost cu mine în cadrul acestui detaşament din Iunie sau Iulie 1943 până în toamna anului 1944.-

Intrebare:

Care au fost cauzele de viaţi despărţit ?

Răspuns:

WEISS IOAN împreună cu cca.3o oameni au fost trimişi să lucreze în brutăria militară de companie, într'o comună din Slovacia de atunci. Am auzit că în parte mult timp a fost ocupat acel teritoriu. Alte cauze (motive) nu au determinat despărţirea noastră. Cred că vreo doi dintre cei amintiti au plecat împreună cu WEISS IOAN cred că era cu ei şi SARKÄNY (ZIKEDI) TIBERIU din Baia Mare.-

Intrebare:

Arată d-ta în mod detaliat, când şi cât timp aţi stat în localităţile prin care aţi trecut împreună cu WEISS IOAN ?

Răspuns:

In Slovecia am stat câteva săptămâni în vara anului 1943, iar apoi am stat pe lângă calea ferată "Jelsk-chiz" până la 15 Noembrie 1943 când s'a început din nou retragerea. Am trecut prin oraşele "Davidgradek, Kelm. Din Kelm, am fost înbarcaţi în vagoane şi am fost duşi spre front în Reg. Padalic. In drum am trecut şi prin oraşul Vladimir Valensk. Am debarcat într'un oraş centru militar al cărui nume acuma nu-l amintesc de unde am fost respinşi spre Bug. In Ianuarie 1944 am fost în oraşul Sarni de unde am fost scoşi în ziua de 8 Ianuarie. In cursul retrageri prin Calomea, Miculicin, Tatarov, am intrta în ţară prin trecătoarea tătarilor "Tatar Moga" Maramureş.- Am ajuns în ţară în Martie 1944. Am stat în ţară până la începutul lunei Mai 1944, când am fost duşi la Miculicin în Polonia unde am stat până în luna Septembrie când am intrat din nou în ţară fiind înpinşi de front, am traversat Maramureşul şi am trecut prin Mihaesen (Cehoslovacia). Am trecut prin Hidaşvenţi (Ungaria) şi am staţionat câteva săptămâni în jurul oraşului Tokai. In regiunea Tokai aproape de graniţă Slovacă, WEISS IOAN în împrejurările arătate mai sus am fost trimis la muncă în alte,

./.

2089

loc.-

Intrebare:

Care a fost comportarea lui WEISS în cadrul detaşamentului de muncă ?

Răspuns:

Cât timp am fost împreună cu WEISS IOAN era un simplu membru de rând al detaşamentului, însă provenit din detaşamentul original Satu Mare având şi comandantul lor Dr. BERCE/ IULIU originar din Baia Mare ori Satu Mare sătmăreni printre care şi WEISS IOAN am avut un tratament deosebit, comandantul discuta cu WEISS IOAN, Dr FRIDMAN EMERIC şi alţi sătmăreni, aproape egal la egal. Am avut o mai mare libertate, decât ceilalţi. Ei ocupau toate funcţiile de puteau fii ocupate de detaşamentişti, FRIDMAN EMERIC a fost în relaţii strânse cu comandantul BERCE/ IULIU şi apărea ca un reprezentant al grupului sătmărenilor. Indeplinirea funcţia de aranjator a treburilor în cadrul detaşamentului, împărţirea alimentelor. WEISS IOAN într'un timp a fost ordonanţa sergentului DORAI SAMU originar din Piispéklodiny care după cum am auzit a fost condamnat ca criminal de război, condamnat la moarte. WEISS IOAN într'un timp a făcut parte din acei detaşamentişti care se ducea de două ori sau de trei după alimente la centrul de distribuire şi aşa îmi aduc aminte într'un timp era conducător şi avea o căruţă cu doi cai în primire. Acest post este socotit un post de mare valoare fiindcă permitea să-se deplaseze şi să ia contact cu soldaţi străini, să ridice împrumuturi şi să achiziţioneze alimente.-

Intrebare:

Ce fel de preocupări a avut WEISS IOAN în cadrul detaşamentului ?

Răspuns:

In afară de cele arătate mai sus avea şi preocupări principale ca să-şi creeze o viaţă comportabilă şi să ajungă acasă.-

Intrebare:

Ce fel de afaceri sau făcut în cadrul detaşamentului?

Răspuns:

S'au luat împrumuturi pe bani dela soldaţii care ne-au părit şi dela soldaţii şi ofiţerii străinii.- Aceste împrumuturi se luau că aceste datorii să se plătească acasă de rudele acelor care ridicau sumele respective, le socotea 1 la 2 şi 1 la 3 adică 1 marcă pe bani egal cu 2 până la 3 pengă. Se procurau în acest fel şi alimente, în special dela soferi, Stiu că prin concursul comandantului BERCE/ IULIU grupul sătmărenilor era să plece acasă. Comandantul amintit aranjând aşa ca şi era, care cum detaşamentul 110/15 să fii sosit pe front la

.//.

3o Iunie 1942 şi astfel prin expirarea ~~stăpânului~~ permenului de un an să aibe acest drept deşi în realitate au sosit mai târziu, Grupul a şi plecat din detaşament însă din motive necunoscute de mine nu a ajuns acasă şi o parte din ei după luni de zile s'au reântors la detaşament Cred că a făcut unele promisiuni lui BERCEI.-

Intrebare:

Care a fost amestecul lui WEISS în aceste afaceri şi cu cine ?

Răspuns:

In principiu cei care ~~proban~~ proraau împrumuturi şi alimente ~~la~~ adresa lui WEISS şi celorlalţi care se ~~alergau după~~ deplasau pentru alimente. Aceştia executau ~~cauzele~~ comenzile realizând şi benefici. Noi nu cunoşteam preţurile de unde procurau alimente şi le plăteau la preţurile ~~şi cât~~ le cereau şi cum se plătea, deastfel în detaşament. Asemenea afaceri făceau cu fiecare care cerea.-

Intrebare:

Dar amestecul lui FRIDMAN EMERIC care era ?

Răspuns:

FRIDMAN era instărit ~~degeaba~~ deacasă, a trăit bine, el sa aranjat ca viaţa lui să fie mai uşoară, căutând să facă acelaşi lucru prin influneţa ce a avut-o faţă de comandant şi celorlalţi sătmăreni care formau un grup aparte.-

Intrebare:

Care au fost relaţiile între WEISS şi FRIDMAN EMERIC?

Răspuns:

Au existat relaţii de prietenie strânsă fiind ~~concurăţii~~ cunoscuti de acasă.-

Intrebare:

Care au fost funcţiile şi ~~prelegările~~ preocupările lui FRIDMAN EMERIC în detaşament ?

Răspuns:

FRIDMAN EMERIC era acela care dirija serviciul interior între ~~vechile~~ membrii detaşamente. El făcea legătura între comandant şi detaşament, acest lucru până la data când au pornit spre casă în luna Iunie 1943. După ce sa reântors la detaşament toţi au devenit membrii de rând. Nu avea alte preocupări.-

Intrebare:

De câte ori, când, pentru cât timp au fost invoiţi şi în ce scop, de a pleca WEISS IOAN şi FRIDMAN EMERIC din cadrul detaşamentului ?

Răspuns:

FRIDMAN a fost acasă ~~originar, odată~~ o singură dată în Aprilie 1944 pe

100 91

două zile, sub pretextul că împreună cu alţi câţiva vor duce o maşină de scris şi rechizite de birou. Nu-mi aduc aminte că WEISS IOAN să fi fost în cazul optim o singură dată împreună cu FRIDMAN EMERIC. Am fost acasă cum îmi amintesc împreună cu FRIDMAN şi Dr. SLERAK IOSIF din Satu Mare, în prezent în Austria. Am fost şi eu învoit în Aprilie 1944 pe o zi. Eu eram furier şi i-am propus ca să aducă maşina mea de scris pentru detaşamentul dacă mă învoeşte acasă

Comandantul a fost de acord, însă sătmărenii au luat-o înainte. După multe insistenţe în urma faptului că a învoit şi pe alţii, am fost şi eu învoit pe o zi.-

Intrebare:

Dacă FRIDMAN după ce a plecat la Budapesta pentru a lua legătură cu joinitul s'a mai întors, s'au nu ?

Răspuns:

Precis nu ştiu, dar cred că WEISS în nici în caz, n'a fost la Budapesta, FRIDMAN nu este exclus să fi fost dar dacă a fost atunci, nu s'a mai reîntors la detaşament, a fost deportat împreună cu familia lui. Stiu că el a fost la Satu Mare şi de acolo afost deportat însă nu ştiu dacă el a fost şi la Budapesta sau a fost învoit numai laSatu Mare, Este posibil să fi fost întrucât au plecat la Budapesta două echipe cu scopul de a lua legătură cu "OMGA" şi nu cu JOINT, au şi adus două baloturi de haine, încălţăminte şi pături. Nu pot să precizez dacă FRIDMAN a fost ori nu.-

Intrebare:

Dacă WEISS a fost învoit şi cu ce scop, dacă sa mai întors dela ultima învoire şi când a avut loc acest fapt ?

Răspuns:

Numi aduc aminte dacă a fost, însă dacă a fost putea să fie în Aprilie 1944 o singură dată pe două zile împreună cu ceilalţi arătaţi mai sus şi să reîntors. Pretextul era aducerea de rechizite de birou, însă în realitate comandantul a dat posibilitatea să-şi vadă familia şi să aducă şi rechizitele de birou.-

Intrebare:

Care din Evreii cunoşti d-ta, că erau în bune relaţii cu administraţia şi paza detaşamentului de muncă şi ce servicii şi-au adus aceştia reciproc ?

Răspuns:

Cu comandantul BERCEI IULIU, grupul sătmănarilor prin FRIDMAN EMERIC au avut relaţii strânse, cu BERECI, au fost înafara graniţelor şi de acolo nu puteam fi invoit nimeni. Nu cunosc să fi avut servicii speciale reciproce în afară de cele arătate mai sus. La cei doi comandanţi următori nu au existat nici-o legătură înafară de cele de serviciu. Comandanţi au mai fost SULAN şi SANDOR. coman-

92

dantuk CROKA era un comandant bun, care a lăsat acasă pe membrii celor două echipe ce au plecat la Budapesta, pe unii sătmăreni şi pe alţi câţiva din Oradea, cărei, însă nu a pretins nimic. Intre paza detaşamentului au existat relaţii de afaceri, de felul celor amintite mai înainte.- FRIDMAN EMERIC şi WEISS în aceste afaceri au avut relaţiile cele mai bune în aceste afaceri.-

Intrebare:

Ce mai şti d-ta în plus despre FRIDMAN şi WEISS?

Răspuns:

Inafară de cele arătate mai sus nu mai am de declarat în plus nimic asupra lui FRIDMAN şi WEISS ?

După ce am citit prezentul proces verbal şi am constatat că el corespunde cu cele declarate de mine îl susţin şi semnez propiu.-

SLT. DE SECURITATE. ss. Goruneanu Maxim,

Pop Ioan,

C.N.S.A.S.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL SECURITĂȚII STATULUI

102 93

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

28 Octombrie 1953 Orașul Arad -

Interogatoriul a început la ora 20 și 25 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 23 și 45 minute.

Eu, Lt. Pop Ioan

am interogat în calitate de anchetator

1. Numele Goronzan (pe arestatul reținut, martorul) 2. Pronumele Maxim.
3. Anul, luna și ziua nașterii 5 Martie 1909 4. Locul nașterii Magyarhomorod - R.P.R.
5. Cetățenia Română 6. Naționalitatea Evreu.
7. Apartenența politică fost membru P.M.R. până în 1950 din ce an 1946
8. Studii Facultatea în drept - Oradea - terminat 1931. (când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia jurisconsult 10. Ultimul loc de muncă și funcția jurisconsult la Tribunalul Reg. Arad.
11. Ultimul domiciliu Arad Bld. Lenin Nr. 2.
12. Situația familiară Căsătorit: Klein Elisabeta ani 42 - Casnică - fără copii. (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliul și ocupația)
Nu posed avere.
13. Origina socială fiul lui Benjamin și Flora. Tată a fost fabricant. Nu a posedat avere. (averea părinților până la 23 August 1944 și până în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947 nu am fost înscris în nimic. în P.M.R. în 1946. În alte partide nu am activat. (din ce partide politice a fost. Participare în alegeri). În alegerile din 1948 am fost delegat și responsabilul secției de votare com. Aleșd - Bihor.

Semnătura

Mod. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am fost.
(Înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție Romînă: Reg. 32 Artil. Cl. Cluj - Lotn. major, grad. Legent i. R.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost -
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce în 1937 în Jugoslavia o Dumnică cu echipa ok fotbal C.A.U. - In Buchenwald ș' Gunskirchen. Austria. ofensiva 1944-45 -

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am fost în nici un fel -

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost.

Intrebare: Când ai rămas rămas ș' cine va fost rămas înainte?

Răspuns: Am rămas rămas în 1949 rana când a fost grupul procur. șef al Parchetului Tribunalului Sibiu.

Înainte am avut rămas Grănfald Maximilian.

Intrebare: Când ai fost luat în efectivul de război?

Răspuns: Am fost luat în efectivul de război la 19 Iunie 1942. Acesta a fost primul efectiv de război format în acest. Am fost chemat în com. Mureșului ș' am fost repartizat în efectivul 110/2

Intrebare: Prin ce localități ș' cu cine ai fost D-ta.

Semnătura,

Urmare: în cadrul acestui detașament?

Răspuns: Detașamentul a plecat din com. Marghita în primele zile ale lunii Iulie 1942 și a fost debarcat în gara „Gomel" Belorusia. Am făcut drumul pe jos până în orășelul Kalasanovka unde am stat până în Decembrie 1942. Am cu detașamentul apoi plecat și neam stabilit pentru câteva săptămâni într-un sat la cca. 15 km. de Nicolaevka.

Aici am stat până în 14 Ianuarie 1943, când s-a început retragerea fiind spart frontul la Voronej. Retragerea a durat până în primele zile ale lunii Martie când am ajuns la Kiev și am fost internat în spital întrucât degetul mare dela piciorul drept a fost degerat. Am rămas în spital cca. 3 luni de zile întrucât în acest timp m-am îmbolnăvit de tifos exantematic. Din spital am ajuns la un centru unde s-au strâns rămășițele detașamentelor destrămate în timpul retragerii. Acest centru a fost într-o comună la cca 15 km. de orașul Korosten. In aceste detașamente am fost împreună cu Schön Ludovic directorul Coop. de prod. [illegible] „Volga" din Marghita. Am fost împreună cu Dr. Fridman Ludovic medic dentist din Cluj, cu Dr. Fridman Emeric funcționar la I.P.E.I.L. Satu-Mare, cu Weisz Ioan în prezent reținut întrucât a fost directorul general al Băncii de Investiții. Am fost împreună cu Sárkány Nicolae și Kende Tiberiu din Baia-Mare funcționari și alții ca Láb Tiberiu medic de prin Cluj sau Dej.

Întrebare: Când ați fost repatriat dta în detașamentul 110/15 de cine și cu ce scop?

Semnătura,
[signature]

Urmare: Răspuns: Am fost repartizat în detașamentul 110/15 detașamentul din Satu-Mare care a rămas cu un efectiv de vreo 50 de oameni și s-a completat până la efectivul de 214 la data când am ieșit din spitalul din orașul Kiev prin luna Iunie sau Iulie. Am fost repartizat de un colonel bătrân al cărui nume în prezent nu-l amintesc cu regimul ca să executăm muncă în spatele frontului. Nu am avut alte relații cu acest colonel.

Întrebare: Pe cine cunoști din aceia care au fost împreună cu Dta. în detașamentul 110/15?

Răspuns: Mi-am amintit că comandantul acelui centru de represie era Colonelul Kattai. În detașamentul 110/15 au fost împreună din cei arătați mai sus a Dr. Fridman Emeric, Weisz Izaac, Lörkány Nicolae, Lebán Ludovic, Hendi Tiberiu, Dr. Fridman Ludovic și Dr. Zeb. și alții a căror nume în prezent nu-l amintesc.

Întrebare: Weisz Izaac a fost cu Dta în acest detașament?

Răspuns: Weisz Izaac a fost cu mine în cadrul acestui detașament din Iunie sau Iulie 1943 până în toamna anului 1944.

Întrebare: Care au fost cauzele de viață despărțirii?

Răspuns: Weisz Izaac împreună cu cca. 30 oameni au fost trimiși să lucreze în brutăria militară de campanie într-o comună din Slovacia de atunci. Am auzit că în scurt timp a fost ocupat acest teritoriu. Alte motive nu au determinat despărțirea noastră. Cred că vreo doi dintre cei amintiți au plecat împreună.

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator

Urmare: cu Weisz Ioan. Cred că era cu ei și Sárkány Tiberiu din Baia-Mare.

Întrebare: Arătă Dvs. în mod detaliat, când și cât timp ați stat în localitățile prin care ați trecut împreună cu Weisz Ioan?

Răspuns: În Ucraina am stat câteva săptămâni în vara anului 1943 iar apoi am stat pe lângă calea ferată „Jelok-dozin" până la 15 Nov. 1943 când s-a început din nou retragerea. Am trecut prin orașele Donia-Gradek, Kelm, Din Kelm am fost îmbarcați în vagoane și am fost duși spre front în reg. Padalsc. În plus am trecut și prin orașul Vladimir-Volinsk. Am debarcat într-un oraș central militar al cărui nume acuma nu-l amintesc de unde am fost împinși spre Bug. În Ianuarie 1944 am fost în orașul Sarni de unde am fost seri în ziua de 8 Ianuarie. În cursul retragerii prin Colomea, Micolicin, Tatarov am intrat în țară prin trecătoarea Tătarilor „Tatar hágó" Maramureș. Am ajuns în țară în Martie 1944. Am stat în țară până la începutul lunii Mai 1944, când am fost duși la Micolicin în Polonia unde am stat până în luna Septembrie când am intrat din nou în țară fiind împinși de front, am traversat Maramureșul am trecut prin Cehoslovacia. Am trecut prin Hidasnémeti-Ungaria, și am staționat câteva săptămâni în jurul orașului Tokai. În regiunea Tokai aproape de granița slovacă Weisz Ioan în împrejurările arătate mai sus a fost trimis la muncă în alt loc.

Semnătura,
[signature]

Mod. 185

95

Urmare: Întrebare: Care a fost comportarea lui Weisz în cadrul detașamentului de muncă?

Răspuns: Cât timp am fost împreună cu Weisz I. era un simplu membru de rând al detașamentului, însă provenit din detașamentul originar Satu-Mare, precum și comandantul lor Dr. Bercea Iuliu originar din Baia-Mare, ori Satu-Mare. Sătmărenii printre care și Weisz Ioan, au avut un tratament deosebit. Comandantul discuta cu Weisz Ioan, Dr. Fridman Emeric și alți sătmăreni, aproape egal la egal. Au avut o mai mare libertate decât ceilalți. Ei ocupau toate funcțiunile ce puteau fi acordate detașamentiștilor. Fridman Emeric a fost în relații strânse cu comandantul Bercea Iuliu și [illegible] ca un reprezentant al grupului sătmărenilor. Îndeplinea funcția de magazioner a [illegible] în cadrul detașamentului. Împărțea alimentele. Weisz Ioan într-un timp a fost ordonanța sergentului Dan Samuel originar din Püspökladány, care după cum am auzit a fost condamnat ca criminal de război, condamnat la moarte. Weisz Ioan într-un timp a făcut parte din acei detașamentiști cari se duceau de două sau de trei ori după alimente la centrul de distribuire și [illegible] aduce alimente. Într-un timp era conducător și [illegible] cămășii cu obiecte imprimate. Acest post era socotit un post de mare valoare fiindcă permitea să-și [illegible] și să ia contact cu soldați străini, să ridice [illegible] și să obțină mai multe alimente.

Întrebare: Ce fel de preocupări a avut Weisz Ioan în cadrul detașamentului?

Semnătura,
[signature]

Urmare: __Răspuns:__ Înafară de cele arătate mai sus ară-
și precizarea principală ca să-și creeze o situație
suportabilă și să ajungă acasă.
__Întrebare:__ Ce fel de afaceri s-au făcut în cadrul
detașamentului?
__Răspuns:__ S-au luat împrumuturi pe bani de la soldații
care veneau până și de la soldații și ofițerii străini.
Aceste împrumuturi se luau ca aceste datorii
să-se plătească acasă de rudele acelor cari
și-au luat sumele respective. Se socotea 1 la 2
și 1 la 3 adică 1 marcă de fapt egal cu 2
până la 3 pengő. Se procurau în acest fel
și alimente în special de la șoferi. Știu că
prin concursul comandantului Bercea Iuliu, grupul
sătmărenilor era să plece acasă. Comandantul anunțase
aranjând așa, cari cum detașamentul 110/15 să fie
scos pe front la 30 Iunie 1942 și astfel prin expi-
rarea stagiului de un an să aibă acest drept deși
în realitate au fost mai târziu. Grupul a și
plecat din detașament însă din motive necunoscu-
te de mine nu a ajuns acasă și o parte din ei
după bani de zile s-au reîntors la detașament.
Cred că au făcut unele promisiuni lui Bercea.
__Întrebare.__ Care a fost amestecul lui Weisz în aceste
afaceri și cu cine!
__Răspuns:__ În principiu cei care procurau împrumuturi și
alimente se adresau lui Weisz și celorlalți cari se
deplasau __deplasau__ pentru alimente. Aceștia executau comenzile
realizând și beneficii. Noi nu cunoșteam prețurile
de unde procurau ei alimente și le plăteam la
prețurile cum le cereau ei și cum se plătea

Mod. 185

Semnătura,
Sommeaz

Urmare: deosebit în detașament. Asemenea afaceri făcea cu fiecare care pleca.

Intrebare: Dar atitudinea lui Fridman Emeric care era?

Răspuns: Fridman era instruit, deștept, a trăit bine el și-a aranjat ca viața lui să fie mai ușoară, căutând să facă acelaș lucru prin influența ce o avea față de comandant și ceilalți sătmăreni care formau un grup aparte.

Intrebare: Care au fost relațiile între Weiss și Fridman E.?

Răspuns: Au existat relații de prietenie strânsă fiind cunoscuți de acasă.

Intrebare: Care au fost funcțiile și preocupările lui Fridman Emeric în detașament?

Răspuns: Fridman Emeric era acela care dirija serviciul interior între membrii detașamentului. El făcea legătura între comandant și detașament, acest lucru până la data când am plecat spre casă în luna Iunie 1943. După ce m-am reîntors la detașament toți au devenit membri de rând. Nu avea alte preocupări.

Intrebare: De câte ori, când, pentru cât timp au fost învoiți și în ce scop, de a pleca Weiss Ioan și Fridman Emeric din cadrul detașamentului?

Răspuns: Fridman a fost acasă o singură dată în aprilie 1944 pe două zile sub pretextul că împreună cu alți câțiva vor aduce o mașină de scris și rechizite de birou. Nu-mi aduc aminte ca Weiss Ioan să fi fost acasă în cursul anului o singură dată împreună cu Fridman E. Am fost acasă eu îmi amintesc împreună cu Fridman și dr. Slezak Iosif din Satu Mare, în prezent în Australia. Am

Semnătura,

Urmare: a dat posibilitatea să-i vadă familia și să-i aducă și rechizitele de birou.

Întrebare: Care din evreii cunoști Dta că erau în bune relații cu administrația și paza detașamentului de muncă și ce servicii își aduceau reciproc?

Răspuns: Cu comandantul Bercea Iuliu, grupul sătmărenilor prin Tridman Ernest au avut relații strânse. Cu Bercea, au fost în afară prieteniei și de acelea nu-putea fi invinuit nimeni. Nu cunosc să-și fi adus servicii speciale reciproce în afară de cele arătate mai sus. La cei doi comandanți următori nu au existat nici o legătură în afară de cele de serviciu. Comandanți au mai fost Iulian și Lomolor. Comandantul Cratcă era un comandant bun care a lăsat acasă pe membrii echipei ce au plecat la Buda-pesta pe unii sătmăreni și pe alții câțiva evrei. Care însă n-a pretins nimic. Între paza detașamentului au existat relații de afaceri de felul arătate mai înainte. Tridman E. și Weiss în aceste afaceri au avut relațiile cele mai bune în aceste afaceri.

Întrebare: Ce mai știi Dta în plus despre Tridman și Weiss?

Răspuns: În afară de cele arătate mai sus nu mai am de declarat în plus nimic despre lui Tridman și Weiss.

După ce am citit prezentul proces-verbal și am constatat că el corespunde cu cele declarate de mine îl susțin și-l semnez propriu.

Dr. Anchetator: — . —

[signature]

Semnătura, [signature]

Urmare: fost și eu învoit în Aprilie 1944 pe o zi. Eu aveam familie și i-am propus ca să aduc mașina mea de cusut pentru detașament dacă mă învoește acasă. Comandantul a fost de acord însă Sătmăreanu au luat-o înainte. După multe insistențe în urma faptului că a învoit și pe alții, am fost învoit și eu pe o zi.

Întrebare: Dacă Friedman după ce a plecat la Budapesta pentru a lua legătura cu Joint-ul s-a mai întors sau nu?

Răspuns: Precis, nu știu dar cred că Weisz în nici-un caz s-a fost la Budapesta. Friedman nu este exclus să fi fost dar dacă a fost atunci nu s-a mai reîntors la detașament ci a fost deportat împreună cu familia lui. Știu că el a fost la Satu-Mare și de acolo a fost deportat însă nu știu dacă el a fost și la Budapesta sau a fost învoit numai la Satu-Mare. Este posibil să fi fost întâmplător am plecat la Budapesta dar cu scopul de a lua legătura cu „Ojma" și nu cu Joint, am și adus două baloturi de haine, încălțăminte și pături. Nu pot să precizez dacă Friedman a fost ori nu.

Întrebare. Dacă Weisz a fost învoit și cu ce scop, dacă s-a mai întors dela ultima învoire și când a avut loc acest fapt.?

Răspuns. Nu-mi aduc aminte dacă a fost însă dacă a fost putea să fie în Aprilie 1944 o singură dată pe două zile împreună ceilalți. Atunci mai nu s-a reîntors. Pretextul era aducerea de rechizite de birou însă în realitate comandantul

Semnătura,
Sărmărean

Mod. 185

~~47~~ 98

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul JELENIK EDUARD, născut la 31.III. 1915 în Satu Mare, fiul lui EDUARD şi ILEANA, de profesie legăto de cărţi, cu domiciliul în Satu Mare Str. Dreptăţii Nr. 19.-

2 Iunie 1953, Aiud

Interogatoriul a început la ora 14,2o

" s'a terminat la " 17,21

Intrebare:

De când şi până când ai fost d-ta în paza detaşamentului 11o/15?

Răspuns:

La acest detaşament am funcţionat dela 2o Iunie 1942 până la 1 Noembrie 1943.-

Intrebare:

Cine din Satu Mare mai era cu d-ta în paza acestui detaşament?

Răspuns:

In acest detaşament au mai fost ca persoane din Satu Mare numiţii ZAIATI PETRU în grad de Plutonier, Dr. FRIDMAN EMERIC, Dr. BERES IULIU, SCHWARTZ KAROL, SARKANY EMERIC. Dr. WEISS ION, DEIMAN ANDREI.-

Aceştia sunt persoanele care au fost în detaşament însă profesia şi domiciliile lor nu le cunosc.-

Intrebare:

Până când au fost aceştia în pază şi unde se aflau ei în momentul arestării d-tale?

Răspuns:

Impreună cu persoanele arătate mai sus am stat în acelaş detaşament până în 1 Noembrie 1943, data la care eu m'am reîntors în Satu Mare, iar ei au rămas pe mai departe la detaşament, până când au stat nu pot să ştiu, însă în anul 1949, luna Aprilie 12 când subsemnatul am fost arestat, cei de mai sus notaţi se găseau acasă în Satu Mare.-

ss/Jelenik Eduard.-

.//.

1899

Intrebare:

Cine din evreii din Satu Mare au fost în acest detaşament?

Răspuns:

Evrei din Satu Mare în detaşament au fost tocmai WEISS ION, SARCANY EMERIC, Dr. FRIDMAN EMERIC, SCHWARTZ CAROL şi STAINBERGHER MARTIN toţi ostaşi la muncă.-

Intrebare:

Unde se găseau aceştia în momentul arestării d-tale?

Răspuns:

Aceşti evrei când eu am fost arestat se găseau după câte ştiu la domiciliile lor din Satu Mare.-

Intrebare:

In ce relaţii ai fost d-ta cu dr. WEISS ION?

Răspuns:

Cu Dr. WEISS ION personal nu mă găseam în nici-o relaţie, dar că ne salutam unul pe altul.-

Intrebare:

Cu cine din cei care era în paza detaşamentului avea WEISS, relaţii mai strânse şi care era baza acestor relaţii?-

Răspuns:

Nu aş putea da amănunte în acest sens, întrucât eu nu am cunoştinţă, nu l-am văzut şi nici cel puţin nu am auzit dela nimeni ca WEIS să fi avut relaţii cu cineva din paza detaşamentului.-

Intrebare:

De când şi până când ai fost d-ta împreună cu WEISS ION?

Răspuns:

Impreună cu susnumitul subsemnatul am fost din luna Iunie 2o-1942 şi până în 1943 - 1 Noembrie.-

Intrebare:

Arată-ne d-ta în mod amănunţit data şi localităţile prin care aţi stat sau ai trecut împreună cu WEISS?

Răspuns:

La data de 2o Iunie 1942 am fost înbarcat cu întreg detaşamentul într'un tren în care era şi WEISS din gara Sein de lângă Satu Mare şi de unde am luat direcţia frontului

ss/Jelenick Eduard.-

.//.

Astfel că am trecut prin Debreţin, Budapesta, Srek Uivar, Galanto, apoi prin Polonia oraşul Breslitovsc şi Gomel, gara la care ne-am debarcat, de unde după 3 zile de odihnă aceasta fiind prin 2-3 Iulie 1942, am plecat deasemeni împreună cu WEISS spre Starioscor, în care localitate am odihnit circa 2_3 zile în August 1952 după care ne-am reîntors îndărărăt într'un sat din apropierea oraşului Starioscor anume Verchei atamanscaia în care sat detaşamentul a lucrat timp de 2 sau 3 luni, începând din Noembrie 1942.-

Intrucât se începuse retragerile trupelor şi detaşamentul nostru s'a retras astfel ajungând în localitatea Coracia, odihnind 9-lo zile.-

Menţionez că numitul WEISS din localitatea de unde detaşamentul începuse să se retragă el a fost lipsă timp de 2-3 săptămâni, după care timp în această localitate Corocia s'a prezentat, conducerii detaşamentului, aproximativ prin luna Februarie 1943.-

Din localitatea Corocia în luna Februarie 1943 am plecat împreună cu WEISS şi detaşamentul în comuna Slovacino în care loc detaşamentul a început lucru.-

La 1 Noembrie 1943 ne-a sosist schimbul şi astfel că eu m'am reîntors acasă, iar detaşamentul în care era şi WEISS a rămas pe mai departe.-

Intrebare:

La ce munci erau folosiţi evreii?

Răspuns:

La început evreii erau folosiţi la repararea şosilei, apoi în timpul retragerii au fost folosiţi la tăiatul buştenilor din pădure.- Ca şi restul de evrei WEISS lucrase la lopată şi apoi la tăiatul lemnelor din pădure.-

Intrebare:

Care a fost comportarea lui WEISS?

Răspuns:

Comportarea pe care WEISS a avut-o în tot timpul nu o cunosc, întrucât eu nu eram împermanenţă cu ei spre al putea vedea şi a-i cunoaşte comportarea lui.-

Intrebare:

Din cine era format serviciul informativ din detaşament?

Răspuns:

In cadrul acestui detaşament subsemnatul nu am cunoştinţă să fi fost un asemenea serviciu.-

ss/Jelenik Eduard.-

.//.

f. 107

Intrebare:

Nu-i concret răspunsul, încă noi cunoaştem că a existat şi că WEISS a lucrat în acest serviciu.-

Răspuns:

Acest lucru s'ar fi putut să fie însă eu declar în mod corect că nu am cunoştinţă de el şi nici de WEISS sau FRIDMAN EMERIC care munceau unde erau puşi să fi avut vreun rol în serviciul Informativ.-

Intrebare:

Ce funcţii au avut WEISS şi FRIDMAN EMERIC în detaşament?

Răspuns:

Nu am nici-o cunoştinţă ca aceşti doi evrei să fi deţinut vreo funcţiune în cadrul detaşamentului şi nici în afară, doar că erau simpli lucrători.-

Intrebare:

In ce relaţii se găseau susnumiţii cu conducerea detaşamentului?

Răspuns:

Nu cunosc în ce relaţii se găseau ei cu conducerea detaşamentului, însă îmi reamintesc că cei doi de mai sus au fost protejaţi în oarecare măsură de fostul sublocotenent ce era comandantul detaşamentului anume Dr. BERCE IULIU din Satu Mare apoi şi de caporalul DOROI SAMOIL, ce era din apropierea Debreţinului, precum şi de Plutonierul ZAIAT PETRU.-

Aşa cum am arătat mai sus au fost protejaţi prin faptul că atunci când se făceau cumpărături din oraş ei erau aleşi pentru a pleca dându-le posibilitatea lor să-şi cumpere ce vroiau.-

Intrebare:

Cine din restul evreilor mai erau în situaţia lor?

Răspuns:

După câte ştiu eu îmi mai reamintesc că erau protejaţi şi PRINT PAUL, DEIMON EMERIC ambii din Satu Mare.-

Intrebare:

Cu cine şi ce fel de afaceri au făcut în acest timp WEISS şi FRIDMAN?

Răspuns:

Nu cunosc nici-o afacere făcută de către ei în timpul când erau la detaşament.- S'ar putea să fi făcut afaceri în timp ce erau aleşi să plece în oraş după cumpărături însă eu nu cunosc. -

ss/Jelenik Eduard.-

.//.

Intrebare:

De câte ori, când de cine şi cu ce scop au fost învoiţi WEISS ION şi FRIDMAN EMERIC, pentru a pleca din detaşament?

Răspuns:

De câte ori s'au făcut cumpărături pentru detaşament au plecat şi ei aşa cum de altfel am declarat mai sus.- Singuri să plece din detaşament fără să fie însoţiţi aşa cum plecase şi după cumpărături nu ştiu să fi fost.-

Intrebare:

In ce relaţii se găsea tatăl d-tale cu aceştia doi şi pe ce se bazau aceste relaţii?

Răspuns:

Nu am nici-o cunoştinţă ca tatăl meu să fi avut vreo legătură sau relaţii, sar putea să fi avut împreună întrucât atât tatăl cât şi ei au fost membrii în P.S.D.-

Intrebare:

Ce discuţii ai avut d-ta cu WEISS şi FRIDMAN EMERIC, după ce s'au reîntors din detaşament?

Răspuns:

După ce ei s'au reîntors din detaşament discuţii de nici-o natură nu am purtat doar la o întâlnire mi-au mulţumit de buna comportare a mea faţă de ei şi apoi pe mai departe doar că ne salutasem unul pe altul.-

Intrebare:

Ce activitate au dus ei după ce s'au reîntors la Satu Mare?

Răspuns:

După reîntoarcerea lor în Satu Mare aşa cum ştiu eu au trecut din P.S.D. în P.C.R. Altă activitate nu cunosc şi nici nu sunt precis de activitatea arătată mai sus.-

Intrebare:

Ce ai discutat d-ta cu ZAIAT referitor la WEISS şi FRIDMAN?

Răspuns:

Cu ZAIAT personal nici direct şi nici indirect nu am discutat nimic referitor la susnumiţii.-

Intrebare:

Ce sprijin ţi-a dat WEISS ION pentru a te scăpa dela judecata Tribunalului Poporului şi pe ce bază?

ss/Jelenik Eduard.-

.//.

Cerere.

Subsemnatul [redacted] Slt.
în M.I.G. Dir. [redacted]-a, constient

f.103

Răspuns:

Dela WEISS ION, nu am primit nici-odată vreun sprijin şi nici dela alţii, nu mi-a promis şi nici nu i-am cerut nimica, întrucât o singură dată m'am întâlnit după venirea lui din detaşament dela care dată nu l-am mai văzut.-

După ce am cetit procesul verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că el corespunde întrutotul celor declarate de mine, susţin şi semnez.-

ss/Jelenik Eduard.-

ANCHETATOR,
SLT.DE SECURITATE

C.N.S.A.S.

Nr 104

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestatul Jelinek Eduard, născut la 31.III-1915, în Satu Mare, fiul lui Eduard și Ileana, de profesie (Date de stare civilă, ultimul domiciliu) negotor de cărți, cu domiciliu în Satu Mare Str. Bujorului 14.

2 Iunie 1953

Orașul Huedin.

Interogatoriul a început la ora 14 și min 20

„ s'a terminat „ „ 17 „ „ 21.

Intrebare: De când și până când ai fost dusă în poza detașamentului 110/15.!

Răspuns: La acest detașament am funcționat dela 20 Iunie 1942 până la 1. Noiembrie 1943.

Întrebare: Cine din Satu Mare mai era pe lângă în poza acestui detașament.?

Răspuns: În acest detașament au mai fost ca persoane din Satu Mare numiții Zaiați Petru în grad de plutonier dr. Fischman Emeric, Dr. Beres Iuliu, Szvatz Karol, Sarkany Emeric dr. Weiss Ioan, Delman Andrei.

Acestia sunt persoanele cari au fost în detașamen, însă proprie și domiciliile lor nu le cunosc.

Întrebare: Până când au fost acestia în poză și unde se află ei în momentul acesta?

Iscălitura.

Jelinek

Urmare: D-tale ?

Răspuns: Împreună cu persoanele arătate mai sus am stat în acelaș detașament până în 1 noiembrie 1943, dată la care eu m-am reîntors în satu Mare, iar ei au rămas pe mai departe la detașament, până când am stat nu pot să știu, însă în anul 1949 luna Aprilie 12. când subsemnatul am fost arestat eu de mai sus relați se găseau acasă în satu Mare.

Întrebare: Cine din Evrei din satu Mare au fost în acest detașament ?

Răspuns: Evrei din satu Mare în detașament au fost tocmai: Waiss Ioan, Sarcazi Emeric Dr. Friedman Emeric, Szvoarc Karol și Staibergher Martin toți astăzi la muncă.

Întrebare: Unde se găseau aceștia în momentul arestării D-tale ?

Răspuns: Acești Evrei când eu am fost arestat se găseau după câte știu la domiciliile lor din satu Mare.

Întrebare: În ce relați ați fost D-ta cu Dr. Waiss Ioan ?

Răspuns: Cu Dr Waiss Ioan personal nu mă găseam în nici o relați, doar că ne salutam unul pe altul.

Întrebare: Ce cine din cei care era în poza detașamentului avea Weiss, relați mai strânse și care era poza acestor relați ?

Răspuns: Eu aș putea să amintesc în acest sens, întrucât eu nu am

c. 5305

Iscălitura,

Urmare: cunoștință; nu l-am văzut și nici cel puțin nu am auzit dela nimeni ca Weiss să fi avut relații cu cineva din paza detașamentului.

Întrebare: De când și până când ai fost D-ta împreună cu Weiss Ioan. ?

Răspuns: Împreună cu susnumitul subsemnatul am fost din luna Iunie 20-1942 și până în 1943. 1. Noembrie.

Întrebare: Arătăm D-ta în mod amănunțit date și localitățile prin care ați stat sau ai trecut împreună cu Weiss. ?

Răspuns: La data de 20. Iunie 1942 am fost îmbarcat cu întreg detașamentul într-un tren în care era și Weiss din gara Sein de lângă Satu Mare și de unde am luat direcția frontului.

Astfel că am trecut prin Debrețin, Budapesta, Sr-șek Uivar, Galanta, apoi prin Polonia orașul Breslitovsc și Gomel gara la care ne-am debarcat, de unde după 3. zile de odihnă acesta fiind între 2-3. Iulie 1942. am plecat deasemeni împreună cu Weiss spre Stariooscol, în care localitate am odihnit timp de 5 zile și apoi am plecat în orașul Cernianca unde deasemeni am odihnit circa 2-3. zile în August 1942. după care ne-am reîntors înapoi într-un sat din apropierea orașului Stariooscol anume Verchei atamanscoie în care sat detașamentul a lucrat timp de 2 sau 3. luni. Începând din Noembrie 1942.

Întrucât se începuse retragerile trupelor și detașamentul nostru s-a retras astfel ajungând

Semnătura,
[signature]

Mod. 185

Urmare: în localitatea Cotocia, aceștia au stat 9-10 zile.

Menționez, că numitul Weiss din localitatea de unde detașamentul începuse să se retragă, el a fost lăsat timp de 2-3 săptămâni, după care timp în această localitate Cotocia s'a prezentat conducerii detașamentului, aproximativ pe luna Februarie 1943.

Din localitatea Cotocia în luna Februarie 1943 am plecat împreună cu Weiss și detașamentul în comuna Slavocino în care loc detașamentul a început lucru.

La 1. Decembrie 1943. ne-a sosit schimbul și astfel că eu m-am reîntors acasă, iar detașamentul în care era și Weiss a rămas pe mai departe.

Întrebare: La ce munci erau folosiți Evrei. ?

Răspuns: La început Evrei erau folosiți la reparcurea șoselei, apoi în timpul retragerii au fost folosiți la tăiatul bustenilor din pădure.

Ca și restul de Evrei Weiss lucrare la șoșeă și apoi la tăiatul lemnelor din pădure.

Întrebare: Care a fost comportarea lui Weiss. ?

Răspuns: Comportarea pe care Weiss a avuto în tot timpul nu o cunosc, întrucât eu nu eram împermanență cu el spre al putea vedea și a cunoaște comportarea lui.

Întrebare: Din cine era format serviciul de formații din detașament ?

Semnătura,

Urmare : Răspuns: În cadrul acestui detașament subsemnatul nu am cunoștință să fi fost un oarecare Ștefăcie.

Întrebare: Știți corect răspunsul pentru că noi cunoaștem că a existat și că Weiss a lucrat în acest serviciu.

Răspuns: Acest lucru s-ar fi putut să fie însă eu declar în mod corect că nu am cunoștință de el și nici de Weiss sau Fridman Emeric care numai cunoscut unde nu pot să fi avut vreun rol în serviciul de informații.

Întrebare: Ce funcții au avut Weiss și Fridman Emeric în detașament?

Răspuns: Știu am nicio cunoștință ce acești doi Emeri să fi deținut vreo funcțiune în cadrul detașamentului și nici măcar doar că erau simpli lucrători.

Întrebare: În ce relații se găseau subsemnații cu conducerea detașamentului?

Răspuns: Știu cunosc în ce relații se găseau ei cu conducerea detașamentului, însă îmi reamintesc că cei doi de mai sus au fost protejați în oarecare măsură de postul ~~Căpitan~~ Sublocotenent ce era Comandantul detașamentului anume Dr. Betce Iuliu din Satu Mare, apoi și de caporalul Botai Ismail, ce era din apropiere Dobrițanului precum și de Plutonierul Zaiaț Petre.

Asta cum am arătat mai sus au fost protejați, mai fostul că atunci când se făceau cumpărături din oraș ei erau aleși pentru a pleca dânșilor pentru bibliotecă loc să-și cumpere ce voiau.

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: Întrebare: Cine din restul evreilor mai erau în situație lor ?

Răspuns: După câte știu eu îmi mai amintesc că erau protejați și Frații Paul, Delmon Emeric amândoi din Satu Mare.

Întrebare: Ce cine și ce fel de afaceri au făcut în acest timp Weiss și Friedman ?

Răspuns: eu cunosc nicio afacere făcută de către ei în timpul când erau la detașament. S'or putea să fi făcut afaceri în timp ce erau cleri să plece în oraș după cumpărături însă eu nu cunosc.

Întrebare: De câte ori, când de cine și cu ce scop au fost învoiți Weiss Ioan și Friedman Emeric, pentru a pleca din detașament?

Răspuns: De câte ori s'au făcut cumpărături pentru detașament au plecat și ei așa cum de altfel am declarat mai sus. Singuri să plece din detașament fără să fie însoțiți eu nu cunosc și după cumpărături nu știu să fi fost.

Întrebare: Ăn ce relații se găsea tatăl D-tale cu acești doi și pe ce se bazau aceste relații ?

Răspuns: eu am nicio cunoștință ca tatăl meu să fi avut vreo legătură decât relații, nu putea să fi avut împrejurări întrucât atât tatăl cât și ei au fost membri în P.S.D.

Întrebare: Ce discuții ai avut D-ta cu Weiss și Friedman Emeric, după ce s'au reîntors din detașament ?

Răspuns: După ce s'au reîntors din

Semnătura,

~~#6~~ 107

Urmare: detașament discuții de mică natură nu am putut doar la o întâlnire mi-au mulțumit de buna comportare a meo față de ei și apoi pe mai departe doar că ne salutăm unul pe altul.

Întrebare: Ce activitate au dus ei după ce s'au reîntors la Satu Mare.?

Răspuns: După reîntoarcere iar în Satu Mare eu nu știu ce au trecut din P.S.D. în P.C.R. Altă activitate nu cunosc și nici nu sunt pregătit de activitate ordătată mai sus.

Întrebare: Ce ai discutat D-ta cu Zaiat referitor la Weiss și Friedman.?

Răspuns: Cu Zaiat personal mai direct și mai indirect nu am discutat nimic referitor la asemenea.

Întrebare: Ce sprijin ți-a dat Weiss Ioan pentru a te scăpa dela judecata Tribunalului Poporului și pe ce bază.?

Răspuns: Dela Weiss Ioan nu am primit nici data vreun sprijin și nici dela alții, nu mi-a promis și nici nu i-am cerut nimica, întrucât a singură dată m-am întâlnit după venirea lui din detașament dela care dată nu l-am mai văzut.

După ce am citit procesul verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că el corespunde întrutotul celor declarate de mine acestia și semnez.

Anchetator
Alt de Securitate

Anchetat.

Semnătura

B2 ii 108

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul KAHAN LUDOVIC, născut în anul 1909 Martie 8 în Com.Copalnic-Mânăştur, Raionul Tg.Lăpuş, fiul lui IACOB şi EMILIA de profesie muncitor, căsătorit fără copii, cu ultimul domiciliu în Baia Mare Str.Ivan Igumvrold No.3.

15 Martie 1953- Baia Mare
Interogatoriul a început la ora 16,03
" s'a terminat la ora 19,20.

Intrebare ;
Când ai fost luat în detaşamentul de muncă?
Răspuns;
Am fost luat în anul 1942 luna Iunie.
Intrebare ;
Prin ce localităţi ai fost cu detaşamentul de muncă şi ce număr avea acesta ?
Răspuns;
Din Seiai- Regiunea Baia Mare am plecat până la Gomel U.R.S.S. îmbarcaţi în tren. Dela Gomel la Cernikov, Nejui, Sotiorsol, până în Com.Versceatamaskoe. In retragere am trecut Biolgorad, Corocia, Jetomir, Tarnopol, Procurov, Shini unde am stat la Spital bolnav. După aceia în 1944 negăsindu-se unitatea mea, am fost trimis la Bat.Baia Mare. De aici am fost retrimis la unitate cari se găsea la Brustura U.R.S.S., iar de aici cu ordine am fost duşi la Mikuliţie URSS de unde am început retragerea trecând prin Hust, Ungov şi Mankaci tot U.R.S.S. şi în luna Noemvrie 1944 am venit acasă după care ce în orealabil am fost eliberat de armatele Sovietice la Ungrad.

Detaşamentul la plecare a avut indicativul 110/15, Oficiul poştal a fost 263 iar mai târziu a fost E.821 iar efectiv a avut 214 oameni.

Intrebare ;
Pe cine cunoşti din cei ce au fost cu Dta în cadrul detaşamentului de muncă?
Răspuns;
Cunosc pe KHENDI TIBERIU, Baia Mare, MOSEZ STEFAN, ROZEMBERG TIBERIU, SARCANI NICOLAE din Satu Mare, GHERENDAS EUGEN,

STAINBERGER MARTIN şi Dr.FLORIAN EMERIK toţi existenţi în Satul Mare şi Dr.LEVIAN TIBERIU din Baia Mare fost medic al detaşamentului

Intrebare ;

Care a fost comportarea lor în cadrul detaşamentului?

Răspuns;

Toţi cei arătaţi au avut o comportare şi atitudine de muncă tovărăşească executând la timp ordinile ce le primeam.

Intrebare ;

Arată Dta care a fost comportarea lui WAIS IOAN în timpul cât ai fost cu el în detaşament ?

Răspuns;

Acesta tot timpul a fost conştiincios în muncă, la fel a fost în bune relaţii cu conducerea detaşamentului însă cu scopul de a sprijini şi uşura munca detaşamentului.

Intrebare ;

In ce relaţii se afla acesta cu oamenii din detaşamentul de muncă şi cu administraţia detaşamentului?

Răsp uns;

Cu oamenii din detaşament acesta a avut relaţii bune. La fel şi cu administraţia detaşamentului avea relaţii bune şi în specual cu paza unde avea mulţi ostaşi din Satu-Mare.

Intrebare ;

De câte ori a fugit WAIS IOAN din cadrul detaşamentului, când , unde şi cu ce scop?

Răspuns;

Stiu că acesta a fugit, a lipsit din cadrul detaşamentului aproximativ 3 săptămâni în anul 1943 după care a fost adus la unitate.

Intrebare ;

Ce consecinţă a avut aceasta pentru el ?

Răspuns;

Nu cunosc ca acesta să fi avut vreun fel de consecinţă pentru acest lucru.

Intrebare ;

Alţii în această situaţie cum au fost trataţi de administraţia închisorii? a detaşamentului?

Răspuns;

Alţii în această situaţie au fost bătuţi , schingiuiţi şi maltrataţi de către conducerea detaşamentului.

.//.

~~119~~ 110-

Intrebare ;

Ce ţi-a povestit Dl.WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripetiile ce le-a avut ?

Răspuns;

Nu reţin ca acesta să-mi fi povestit ceva din peripeţiile pe care le-ai avut cu el.

Intrebare ;

Care crezi că a fost realitatea cu WAIS ?

Răspuns;

Realitatea cu WAISS este că acesta a fost totdeauna în srpijinul celor din detaşament cu toate că era în bune relaţii cu conducerea detaşamentului, acesta căuta totdeauna ca prin aceasta să aducă privolegii tuturor oamenilor din detaşament.

Intrebare ;

Pe ce te bazezi când arăţi acest lucru ?

Răspuns;

Pentrucă totdeauna am fost bun prieteni şi alături de el în timpul muncii.

Intrebare ;

In Ianuarie 1943 a fost ruperea frontului dela Stalingrad şi retragerea noastră.

Intrebare ;

In ce condiţii s'a retras sau s'a deplasat detaşamentul 110/15 spre Vest în 1943?

Răspuns;

Condiţiile în care s'a deplasat detaşamentul spre Vest în 1943 au fost următoarele; O mare parte au rămas în Autavoskoc pentru faptul că erau bolnavi şi nu i-a luat. A fost o altă parte care au venit pe jos în condiţii foarte grele. Iar o altă parte s'au deplasat cu săniile cu cai împreună cu conducerea detaşamentului, aceştia care s'au deplasat împreună cu conducerea detaşamentului cu sănii în general au fost din elementele cu situaţie bună acasă- cum au fost; PRINT PAUL, din Satu Mare, EGOR SIMION tot din Satu Mare şi BRAUM IOSIF dintr'o comună de lângă Satu Mare.

Intrebare ;

Care dintre evrei au fost în legătură cu administraţia detaşamentului?

Răspuns;

Legături cu administraţia detaşamentului a avut PRINT PAUL, şi Dr.FRIDMAN EMERIC din Satu Mare.

.//.

121/115

Intrebare ;

Ce servicii a adus aceştia detaşamentului şi conducerii detaşamentului?

Răspuns;

Aceştia s'au angajat să ţină în mână şi ordine detaşamentul, să le trimită ordinile comandanţilor celor din detaşament pentru a nu se deranja cei din conducere.

Intrebare ;

Arată Dta ce fel de servicii a adus FRIDMAN EMERIK, conducerii detaşamentului şi administraţiei acestuia ?

Răspuns;

Alte servicii nu cunosc că FRIDMAN să fi adus în afară că a fost ajutor al comandantului de detaşament ţi ţinea în ordine detaşamentul plus că făcea comunicările din partea comandantului către detaşament.

Intrebare ;

Ce mai ştii în plus despre WAIS IOAN şi FRIDMAN EMERIK?

Răspuns;

Nimic nu mai cunosc în afară de cele arătate pentrucă nu i-am cunoscut decât la plecarea noastră din Seini.

Prezentul proces verbal de interogatoriu după ce l-am citit şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl sustin şi semnez.

LT.DE SECURITATE,

ss.KAHAN LUDOVIC

3 ex.E.M.

112

Proces-Verbal de interogator

~~Arestat~~ Martorul KAHAN LUDOVIC născut în anul 1909 Martie 8 în Com. Coyalnic Mănăștur raionul Tg. Lăpuș fiu a lui IACOB și EMILIA de profesie muncitor căsătorit fără copii cu domiciliu în Baia Mare Str. IVAN IGUMVROLD Nr. 3.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

16/III 1953.

Orașul Baia Mare

Interogatoriul a început la ora 16 și 3. min.

" s'a terminat la " 19 și 20. "

Intrebare: Când ai fost luat în detașamentul de muncă?

Răspuns: Am fost luat în 1942 luna Iunie

Intrebare Prin ce localități ai fost cu detașamentul și ce numai orea acesta?

Răspuns: Din Seini - Reg. Baia Mare am plecat până la Gomel U.R.S.S. îmbarcați în tren. De la Gomel la Cernikov, Dejin, Sotiorsol pana în Com. Versecatamaskoe. In retragere am trecut Bialgorad, Corocia, Jitomir, Tarnopol, Proscurov, Shimi unde am stat la spital bolnav. După aceia în 1944 negăsindu-se unitatea mea am fost trimis la Bat. 10 Baia Mare. De aici am fost retrimis la unitate care se găsea la Brustura U.R.S.S. iar de aici cu ordine am fost duși la Mikulițin URSS de unde am început retragerea trecând prin Huszt, Ungvar și Munkaci tot URSS. și în luna Nov. 1944 am venit acasă - după ce în prealabil am fost eliberați de armatele Sovietice la Ungvar.

Semnătura,
Kahan Ludovic

Mod. 185

Urmare: Detașamentul la plecare a avut indicativul 110/15, Oficiul poștal a fost 263 iar mai tarziu a fost F. 821. iar efectiv a avut 214 oameni.

Intrebare: Pe cine cunoști din cei ce au fost cu D-ta in cadrul detașamentului de muncă?

Răspuns: Cunosc pe KHENDI TIBERIU, Baia Mare, MOSEZ ȘTEFAN ROZENBERG TIBERIU, SARCANI Nicolae din Satu Mare GHERENDAS EUGEN, STAINBERGHER MARTIN, și Dr. FOLIAN EMERIK toți existenți în Satul Mare. și Dr. LEVIAR TIBERIU din Baia Mare fost medic al detașamentului.

Intrebare: Care a fost comportarea lor in cadrul detașamentului?

Răspuns: Toți cei arătați au avut o comportare și atitudine de muncă tovarășească executand la timp ordinele ce le primeau.

Intrebare Arată D-ta care a fost comportarea lui WAIS IOAN în timpul cât ai fost cu el in detașament?

Răspuns: Acesta tot timpul a fost conștiincios în muncă la fel a fost in bune relații cu conducerea detașamentului însă cu scopul de a sprijini și ușura munca detașamentului.

Intrebare In ce relații se afla acesta cu oamenii din detașamentul de muncă, și cu administrația detașamentului?

Răspuns: Cu oamenii din detașament acesta a avut relații bune. La fel și cu administrația detașamentului avea relații bune și în special cu Jaja unde avea mulți ortaci din Satu-Mare.

Intrebare: De câte ori a fugit WAIS IOAN din cadrul detașamentului, cauza, unde și cu ce scop?

Răspuns: Știu că acesta a fost fugit a lipsit din cadrul detașamentului aproximativ 3 săptămâni în anul 1943 după care a fost adus la unitate.

Semnătura, [signature]

Urmare: Intrebare Ce consecință a avut aceasta pentru el?

Răspuns: Nu mior ca acesta să fi avut vreun fel de consecință pentru acest lucru.

Intrebare Ceți în această situație cum au fost tratați de administrația închisorii/a detașamentului?

Răspuns: Alții în această situație au fost bătuți schingiuiți și maltratați de către conducerea detașamentului.

Intrebare Ce ți-a povestit Dl WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripețiile ce le-a avut?

Răspuns: Nu rețin ca acesta să-mi fi povestit ceva din peripețiile pe cari le-a avut el.

Intrebarea: Care crezi că a fost realitatea cu WAIS

Răspuns: Realitatea cu WAIS este că acesta a fost todeauna în sprijinul celor din detașament cu toate că era în bune relații cu conducerea detașamentului acesta căuta todeauna ca prin aceasta să aducă privelegii tuturor oamenilor din detașament.

Intrebare Pe ce te bazezi când arăți acest lucru?

Răspuns. Pentrucă todeauna am fost buni prieteni și alături de el în timpul muncii.

Intrebare: Arată Dta ce eveniment mai important a fost în Ianuarie 1943?

Răspuns: In Ianuarie 1943 a fost ruperea frontului dela Stalingrad și retragerea noastră.

Intrebare: In ce condiții s'a retras sau s'a deplasat detașamentul 110/15 spre Vest în 1943?

Răspuns: Condițiile în care s'a deplasat detașamentul spre Vest în 1943 au fost următoarele: o mare parte au rămas în Antonovskoe pentru faptul că erau bolnavi și nu i-a luat. A fost o altă parte care au venit pe jos în condiții foarte grele. Iar o altă parte s'au

Semnătura,
Ratiu Ludovic

Urmare: deplasat cu sarcinile ce erai insarcinat cu conducerea detașamentului arestat care s'au deplasat impreună cu conducerea detașamentului cu sarcini in general au fost doi elemente cu situații bune acasă - cum au fost: Print Paul, din Satul Mare, Egăr Simion tot din Satul Mare și Brassu Ion f. din Șt'a comună de lângă Satu-Mare.

Intrebare care dintre evrei au fost in legatură cu administrația detașamentului?

Răspuns = Legături cu administrația detașamentului a avut Print Paul, și Dr. FRIDMAN EMERIC din Satu Mare.

Intrebare Ce servicii a adus acestia detașamentului și conducerii detașamentului?

Răspuns: Aceștia s'au angajat să țină in mână și ordine detașamentul, să le transmită ordinele comandanților celor din detașament pentru a nu se dezbina ei din conducere.

Intrebare Arată-ți ce fel de servicii a adus FRIDMAN EMERIK conducerii detașamentului și administrației arestului?

Răspuns: Alte servicii nu cunosc ca FRIDMAN să fi adus in afară că a fost ajutor al comandantului de detașament și ținea in ordine detașamentul plus că făcea comunicările celor și partea comandantului către detașament.

Intrebare: Ce mai știi in plus despre VAIS IOAN și FRIDMAN EMERIK?

Răspuns: Nimic nu mai cunosc in afară de cele arătate pentrucă nu i-am cunoscut decât la plecarea noastră din Seini.

Prezentul proces-verbal de interogatoriu după ce l-am citit și am constatat că corespunde intocmai cu cele declarate de noi ne semnăm.

Anchetator
Lt. Șef Ec. [illegible]

Semnătura,

183 114.

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul MOZES STEFAN CAROL, născut în anul 1905 Dec. 31 în com. Ghilvaci Raionul Satu Mare, fiul lui ALEXANDRU şi BERTA, de profesie mecanic - lăcătuş, membru P.M.R. , căsătorit am doi copii, cu domiciliul în Baia Mare Str. Sâmbetei Nr. 7.-

15 Martie 1953, Satu Mare.-

Interogatoriul a început la ora 15,30

" s'a terminat la " 19,03.-

Intrebare:

Când ai fost luat d-ta în detaşamentul de muncă?

Răspuns:

Am fost luat în detaşamentul de muncă în anul 1942 luna Iunie.-

Intrebare:

Din ce localităţi ai fost d-ta în cadrul detaşamentului?

Răspuns:

Eu am fost încadrat în detaşament la Seini Raionul Boncuta am trecut prin punctul de frontieră Cehoslovacia şi am mers în continuare în oraşele: Gamel unde am stat 3 zile pentrucă până acolo am mers cu trenul.- De acolo detaşamentul a străbătut oraşele U.R.S.S. ca: Cernicov, Kursk, Starioskol şi am ajuns apoi la Cernianca. Dela Cernianca am mai plecat încă într'o comună căreia nu-i cunosc numele unde am stat timp de o lună unde am lucrat la o sosea pentru înaintarea armatei germane.- De acolo iar m'am întors la Cernianca unde am stat 3 luni de zile.- După ce frontul sovietic s'a întărit,(armata sovietică) la Cotul Donului pe noi ne-a retras în com. Veşaratamaskaia, unde am stat în 1943,- Ianuarie când a fost respins frontul german.- Atunci compania noastră s'a retras,iar o parte dintre noi din cauza bolii am fost lăsaţi acolo şi am lucrat în altă unitate până când din nou ne'am găsit unitatea.- De acolo detaşamentul a fost dus la o tabără de unde spunea că ni se va da drumul acasă, însă ne-a repartizat şi am lucrat la pădurile Briansc cu scopul

ss/Moses Stefan Carol.-

.//.

de a defişa pădurea de pe lângă calea ferată pentru a nu se putea apropia partizanii sovietici de linie, la aeroportul german din Mojir şi apoi ne-am retras la Sighet de aici am fost duşi din nou în Austria într'un lagăr trecuţi apoi peste Dunăre la Gurkirhen de unde am fost şi eliberaţi după care prin Jugoslavia prin apropierea Timişoarei am intrat în ţară.-

Intrebare:

Ce număr avea detaşamentul?

Răspuns:

Numărul ca efectiv era de 2oo de inşi iar numărul de ordine era 11o/15.-

Intrebare:

Pe cine cunoşti din aceia care au fost împreună cu d-ta în detaşamentul de muncă?

Răspuns:

Din cei ce au fost cu mine în detaşament cunosc pe numiţii: KENDI TIBERIU, KAHAN LUDOVIC şi NAIMAN ALEXANDRU toţi din Baia Mare, KISUER IOSIF din Satu Mare şi Dr. LEVIAN TIBERIU medic la spitalul de stat unificat Baia Mare şi Dr. FRIDMAN EMERIK din Satu Mare, şi FRIDMAN IOSIF din Asini.-

Intrebare:

Care a fost comportarea lor în cadrul detaşamentului?

Răspuns:

Comportare bună a avut Dr. LEVIAN TIBERIU din Baia Mare şi Dr. FRIDMAN EMERIC, care ne-a ajutat efectiv prin faptul că doctorii era în bune condiţii cu comandantul detaşamentului Slt. BERCENI din Satu Mare şi cu Slt. CHIS ION din R.P.U. deasemeni Dr. LEVIAN TIBERIU şi lui FRIDMAN EMERIK li s'a dat posibilitate să consulte populaţia pentru care primea în schimb alimente cu care aprovizona detaşamentul- Tot pentru faptul că aceşt doi doctori aveau bune relaţii cu comandantul aveam şi noi mai multe favoruri din partea comandantului datorită intervenirii celor 2 doctori.-

Comportare rea în cadrul detaşamentului avea numitul NAIMAN ALEXANDRU care cu toate că avea bani şi avea relaţii foarte bune cu un sergent maghiar acesta nu a vrut să ajute niciodată pe oamenii din detaşament ci din contră acesta bea permanent şi făcea diferite chefuri cu acel sergent maghiar din conducerea unei companii care-l proteja permanent.-

ss/Mozes Stefan Carol.-

.//.

Intrebare:

In ce relaţii ereu aceştia cu oamenii din detaşamentul de muncă la fel şi cu Administraţia detaşamentului?

Răspuns:

Relaţii bune cu conducerea detaşamentului a avut: KENDI TIBERIU, KAHAN LUDOVIC, LEVIAN TIBERIU şi FRIDMAN EMERIC, pentrucă toţi aceştia au avut posibilităţi fie din cauza funcţiilor pe care le avea ca de ex. Doctorii LIVIAN TIBERIU şi FRIDMAN EMERIK cât şi din cauza situaţie materiale care le înlesnea aceste posibilităţi din cauză că aceştia erau mai instăriţi faţă de ceilalţi.- In bune relaţii cu oamenii din detaşament au fost numiţii NAIMAN ALEXANDRU care era bucătarul detaşamentului şi FRIDMAN IOSIF care era cismarul detaşamentului aceştia erau permanent în bune legături cu oamenii ajutându-i oricând.- In ceiace priveşte legăturile cu administraţia detaşamentului nu putea să aibă nimeni legături deoarece în conducerea administraţiei se găsea numitul PRINTZ PAUL, fiul proprietarului fabricei 1 Septembrie din Satu Mare şi un avocat din Oradea căruia nu-i cunosc numele.-

Intrebare:

Arată d-ta care a fost comprtarea lui WAIS IOAN în timpul cât aţi fost împreună în detaşament?

Răspuns:

Comportarea lui WAIS IOAN în cadrul detaşamentului a fost aceia că acesta căuta să nu munciască era un om egoist având relaţii cu un plutoner din conducerea detaşamentului care era de loc din Satu Mare, dar căruia nu-i cunosc numele şi care-i acorda aceste privilegii lucru ce se concretizează prin faptul că atunci când plutonierul respectiv a fost acasă la Satu Mare i-a adus lui WEIS IOAN un pachet dela ai săi.-

Intrebare:

In ce relaţii era WEISZ cu conducerea administraţiei detaşamentului şi la fel cu oamenii din detaşament?

Răspuns:

Acesta era în bune relaţii cu conducerea detaşamentului la fel şi cu Ad-ţia, însă faţă de oameni acesta totdeauna era egoist pentru a obţine privilegii individual.-

Intrebare:

De câte ori a fugit WEISZ din detaşamentul de muncă unde, când şi cu ce scop?

ss/Mozes Stefan Carol.-

.//.

116 117

Răspuns:

Nu cunosc că acesta ar fi fugit din cadrul detaşamentu lui cu vreun scop cunoscut de el sau altcineva, însă ştiu că numiţilor WEISZ IOAN, CHENDI TIBERIU şi CAHAN LUDOVIC li s'a dat drumul de către comandantul detaşamentului un fiu de moşier din R.P.U. Nu reţin dacă WEISZ s'a reîntors înapoi însă despre CHENDI TIBERIU şi CAHAN LUDOVIC ştiu precis că aceştia s'au reîntors pentrucă CHENDI mi-a adus pachet.-

Intrebare:

Ce consecinţe cunoşti că a avut pentru el WEISZ în timpul când a stat în detaşament.-

Răspuns:

Nu cunosc nici un fel de consecinţă a acestuia în cadru detaşamentului pentrucă acesta se eschiva şi de la muncă.-

Intrebare:

Asemeni elemente asemănătoare lui care se eschivau dela muncă cum erau trataţi de administraţia închisorii?

Răspuns:

Alte elemente în situaţia lui erau bătute maltratate şi forţate uneori să muncească cu toate că aceştia nu făceau acest lucru din rea voinţă ci din cauza slăbirii lor ca fizic, însă WEISZ n'a suferit acestea niciodată pentrucă el era bine văzut de administraţia detaşamentului.-

Intrebare:

Ce ţi-a povestit d-tale WEISZ IOAN în toamna anului 1943 despre peripeţiile ce le-a avut?

Răspuns:

Cu acesta în cadrul detaşamentului aveam relaţii bune de prietenie pentrucă uneori îi ajutam la oucru ce el avea el de făcut iar el în schimb îmi dădea alimente pe care el le putea procura din cauză că îi dădea împrumut sume de bani conducerea detaşamentului.- In ceiace priveşte povestiri despre peripeţiile sale nu mi-a prea povestit decât că a trăit bine că a fo fost contabil la banca din Satu Mare.- Cu acesta m'am mai întâlnit în 1946 după ce am venit acasă când m'a întrebat pe unde am fost, pe unde am lucrat şi deasemeni mi-a arătat că el a duce foarte bine în postul pe care-l are ca consilier la Ministerulde Finanţe în Bucureşti.-

Intrebare:

Care crezi că a fost realitatea cu WEISZ?

ss/Mozes Stefan Carol.-

.//.

127 118.

Răspuns:

Mă bazez pentrucă vedeam cu toţii acest lucru că ei erau în bune relaţii şi erau protejaţi de conducere prin faptul că acesta şi alţii chiaburi puteau împrumuta bani dela soldaţi pe care apoi cu scrisori ei timitea la familiile lor şi le restituia aceste sume.-

Intrebare:

Arată d-ta ce eveniment deosebit a fost în 1943?

Răspuns:

In 1943 în com. Versnaatamaskaia a fost rupt frontul şi înaintau armatele sovietice dintre noi erau bolnavi vreo 28 înşi şi apoi 37 bolnavi grav la plecarea detaşamentului ni s'a spus că nu vom putea merge pe jos şi că şi aşa vom muri spunându-ni-se să stăm acolo.- Când s'a dat alarma conducerea detaşamentului precum şi elementele sănătoase şi chiabure şi-au plecat cu săniile pe care le-au procurat din comună lăsându-ne pe noi cei 65 de înşi bolnavi în localitatea pe unde se rătrăgeau nemţii şi care ne-au purtat din localitate în localitate prin lagăr, până când ne-am intors în patrie în 1945 luna Septembrie.-

Intrebare:

Care dintre evrei a fost în legătură mai strânsă cu conducerea şi administraţia detaşamentului?

Răspuns:

Au fost în strânsă legătură cu conducerea şi Ad-ţia numiţii evrei: PRINTZ PALY din Satu Mare, RENDI TIBERIU, WEISZ IOAN, FRIDMAN EMERIC şi LEVIAN TIBERIU, care şi-a schimbat numele de când a venit acasă la Baia mare Dr. din LEOVE, a făcut LIVIAN.

Intrebare:

Ce servicii au făcut aceştia conducerii şi administraţiei detaşamentului?

Răspuns:

Nu cunosc alte servcii pe care le-au adus aceştia decât că au cumpărat cu sumele lor conducerea, înlesnindu-se astfel personal să nu mai muncească.-

Intrebare:

Arată d-ta ce fei de servicii a adus administraţiei detaşamentului FRIDMAN EMERIC?

Răspuns:

In 1943 când Jointu din Budapesta a comunicat comandaturii că ajută pe evrei cu echipament numitul FRIDMAN a plecat delegat din pădurea Briank împreună cu un plutonier la Buda-Pesta, pentru a aduce hainele la întoarcerea cu hainele, a venit din Budapesta numai plutonierul pentrucă FRIDMAN a rămas,

.//. ss/Mozes Stefan Carol.-

în Budapesta nu s'a mai reîntors înapoi.- Cu FRIDMAN m'am întărit în 1947 când acesta mi-a povestit că atunci când el a plecat la Budapesta a rămas acolo şi că pe urmă a venit în ţară şi şi-a luat soţia pe care a dus-o în 1944 în Budapesta.-

Intrebare:

Ce mai ştii în plus despre WEISZ şi FRIDMAN?

Răspuns:

Atât ştiu despre WEISZ că în anul 1947 m'am întâlnit în Baia Mare când mi-a spus că o duce bine în postul în care se află la Bucureşti, iar despre FRIDMAN deasemeni în anul 1952 m'am întâlnit cu acesta în luna Martie la Tribunalul Satu Mare care deasemeni mi-a spus că se simte bine că lucrează în colegiul avocaţial dela Tribunalul Satu Mare.-

Prezentul proces verbal după ce l-am citit şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, îl semnez şi susţin.-

ss/Mozes Stefan Carol.-

Lt. de Securitate

BN/3/ex.

C.N.S.A.

~~124~~ 120.

-1-

Proces-Verbal de interogator

~~Arestat~~ Martorul MOZES ȘTEFAN CAROL născut în anul 1905 Dec. și în Com. GHÎLVACI Raionul SATU-MARE fiu a lui ALEXANDRU ȘI BERTA, de profesie (Date de stare civilă, ultimul domiciliu) meseric lăcătuș membru P.M.R căsătorit am doi copii cu domiciliu în BAIA-MARE Str. Baimbetei 7.

15/VII 1952.

Orașul Satu Mare.

Interogatoriul a început la ora 15 și 30 min.

„ s'a terminat la „ 19 și 30 „

Intrebare: Când ai fost luat Sta în detașamentul de muncă?

Răspuns: Am fost luat în detașamentul de muncă în anul 1942 luna Iunie

Intrebare: Spune ce localități ai fost Sta în cadrul detașamentului?

Răspuns: Eu am fost încadrat în detașament la Seini Raionul Sighetu. am făcut prin punctul de frontieră cehoslovacia și am mers în continuare în orașele: Gomel unde am stat 3 zile pentrucă până acolo am mers cu trenul. De acolo detașamentul a străbătut orașele URSS ca: Bernicol, Cursk, Starioskol și am ajuns apoi la Cerniauca. De la Cerniauca am mai plecat încă într'o comună căreia nu-i cunosc numele unde am stat trei de o lună unde am lucrat la a osea pentru înaintarea armatei germane. De acolo iar ne-am întors la Cerniauca unde am stat 3 luni de zile. După ce frontul Sov. s'a îndepărtat comanda Sov. la ordinul Domnii pe noi ne-a retras în Com. Vesneaatamaskaia unde am stat în 1943 Ianuarie când a fost respins frontul german - Chiuci compania noastră s'a retras iar o parte dintre noi din cauza bolii am fost lăsați

Semnătura,

Mozes Ștefan

Mod. 185

Urmare: arolo, si am lucrat in alta unitate pana cand din noua ne-am găsit unitatea - de arolo detasamentul a fost dus la a taiere de unde spunea ca ni se va da drumul acasa insa ne-a repartizat s-am lucrat la padurile BRIANSC cu scopul de a despica padurea de pe langa calea ferata pentru a nu se putea apropia partizanii sov. de linie, la acroportul german din Kojit si apoi ne-am retras la Sighet de aici am fost dusi din nou in Austria intr'un lagar trecuti apoi prin Ungaria la Cruskshen de unde am fost si eliberati dupa care prin Iugoslavia prin apropiere Timisoarei am intrat in tara.

Intrebare: Ce numar avea detasamentul?

Raspuns: Numarul ca efectiv era de 200 de insi iar numarul de ordine era 110/iv.

Intrebare Ce cine cunosti din acela care au fost impreuna cu dta in detasamentul de munca?

Raspuns: Din cei ce au fost cu mine in detasament amintesc pe urmatii: Kendi Tiberiu, Kalan Ludovic si Naiman Alexandru toti din Baia Mare, Kisner Iosif din Satu Mare si Dr. Levian Tiberiu medic la Spitalul de stat unificat Baia-Mare si Dr. Friedman [illegible] din Satu Mare, si Friedman Iosif din Cehiu-

Intrebare: Care a fost comportarea lor in cadrul detasamentului?

Raspuns: Comportare buna a avut Dr. Levian Tiberiu din Baia Mare si Dr. Friedman [illegible] care ne-a ajutat efectiv prin faptul ca "doctorii" era in bune conditii cu comandantul detasamentului Slt. BERCENI din Satu-Mare si cu Slt. Chis Ioan din R.P.R. deasemeni Dr. Levian Tiberiu si lui Friedman [illegible] li s'a dat posibilitate sa consulte populatia pentru care primea in schimb alimente cu care aproviziona detasamentul. Tot prin faptul ca acesti doi doctori aveau bune relatii cu comandantul aveam si noi mai multi favoruri din partea comandantului datorita intervenirii celor 2 doctori.

Semnătura,

Moyes Stefan

Urmare : Comportare rea în cadrul detașamentului avea numitul NAIMAN ALEXANDRU care cu toate că avea bani și avea relații foarte bune cu un sergent maghiar acesta nu a vrut să ajute niciodată pe oamenii din detașament ci din contră acesta bea permanent și făcea diferite chefuri cu acel sergent maghiar din conducerea unei companii care-l protejea permanent.

Intrebare: In ce relații erau aceștia cu oamenii din detașamentul de muncă la fel și cu administrația detașamentului -

Răspuns: Relații bune cu conducerea detașamentului a avut: KENDI TIBERIU, KAHAN LUDOVIC, LEVIAN TIBERIU și FRIDMAN ~~EMERIC~~ pentrucă toți aceștia au avut posibilități fie din cauza funcțiilor pe care le avea ca de ex: Doctorii Levian Tiberiu și Fridman Emerik cât și din cauza situației materiale care le înlesnea aceste posibilități din cauză că aceștia erau mai înstăriți față de ceilalți - In bune relații cu oamenii din detașament au fost numiții Naiman Alexandru care era bucătarul detașamentului și Fridman Iosif care era cismarul detașamentului aceștia erau permanent în bune legături cu oamenii ajutându-i oricând.

In ceia ce privește legăturile cu Ad-ța detașamentului nu putea să aibă nimeni legături deoarece în conducerea Ad-ței se găsea numitul Print Paul fiul proprietarului fabricii Ideal din Satu Mare și un ofițer din Oradea căruia nu-i cunosc numele.

Intrebare: Arată D-ta care a fost comportarea lui VAIS IOAN în timpul cât ați fost împreună în detașament?

Răspuns: Comportarea lui VAIS IOAN în cadrul detașamentului a fost aceia că acesta căuta să nu muncească era un om egoist avand relații cu un plutonier din conducerea detașamentului care era de loc din Satu-Mare dar căruia

Semnătura,
Moges Stefan

Mod. 185

Urmare: nu-i cunosc numele și cărei acorda aceste privilegii lucru ce se concretizează prin faptul că atunci când gluteanele respectiv a fost acasă la Satu-Mare i-a adus lui VAIS IOAN un pachet de la ai săi.

Întrebare În ce relații era VAIS cu conducerea și administrația detașamentului și la fel cu oamenii din Detașament?

Răspuns: Acesta era în bune relații cu conducerea detașamentului la fel și cu ț-ia însă față de oameni acesta întotdeauna era egoist pentru a obține privilegii individual.

Întrebare: De câte ori a fugit VAIS din detașamentul de muncă unde, când și cu ce scop?

Răspuns Nu cunosc că acesta ar fi fugit din cadrul detașamentului cu vreun scop cunoscut de el. Sau altcineva, însă știu că împreună cu VAIS IOAN, CHENDI TIBERIU și CAHAN LUDOVIC li s'a dat drumu de către comandantul detașamentului [illegible] de nosier din R.U.S. Nu reține dacă VAIS s'a reîntors înapoi însă despre CHENDI TIBERIU și CAHAN LUDOVIC știu precis că aceștia o'au reîntors pentrucă CHENDI mi-a adus pachet.

Întrebare: Ce consecințe cunoști că a avut pentru el VAIS în timpul când a stat în detașament.

Răspuns! Nu cunosc nici un fel de consecințe a acestuia în cadrul detașamentului pentrucă acela se eschiva și de la muncă.

Întrebare asemeni elemente osemnalăate lui care se eschivau de la muncă cum erau tratați de administrația închisorii?

Răspuns: Alte elemente în situația lui erau bătute maltratate și forțate uneori să muncească cu toate că aceștia nu făceau acest lucru din rea voință ci din cauza stării lor ca fizic însă VAIS n'a suferit aceste neajunsuri pentrucă el era bine văzut de administrația detașamentului.

Semnătura,
Mozeș Ștefan

13 122

Urmare: Întebare ce ți-a povestit D-lui VAIS ioan în toamna anului 1943. despre peripetiile ce le-a avut?

Răspuns: Cu acesta în rodul detașamentului eveam relații bune de prietenie pentrucă uneori îi ajutam la lucru ce il avea el de făcut iar el în schimb îmi dădea alimente pe care el le putea procura din cauză că îi dădea important sume de bani conducerea detașamentului. În ceia ce privește povestiri despre peripetiile cale mi-a povestit decât că a făcut linie că a fost contabil la banca din Satu-Mare. Cu acesta m'am mai întâlnit în 1946 după ce am venit acasă când mi-a întrebat pe unde am fost, pe unde am lucrat și deasemenea mi-a arătat că el o duce foarte bine în postul pe care l-are ca consilier la Ministerul de finanțe în București.

Întebare Care merzi că a fost realitatea cu VAIS?

Răspuns: Realitatea despre VAIS este că acesta împreună cu cei bogați manevrau sume de bani conducerii detașamentului fapt care făcea ca ei să nu fie trimiși la muncă prin sate și să fie lăsați pe lângă administrație ei fiind ca noi munceam pentru tot locul. Aceștia erau protejați

Întebare De ce te bazezi când afirmi acest lucru?

Răspuns: Mă bazez pentrucă vedeam cu toții acest lucru că ei erau în bune relații și erau protejați de conducere prin faptul că acesta și alți ofițeri puteau împrumuta bani dela soldați pe care apoi ca scrisori îi trimeteau la familiile lor și le restituia aceste sume.

Întebare Arata D-ta ce eveniment deosebit a fost în 1943.

Răspuns: În 1943 în Com. Verșnaatamaskaia a fost mult frontul și înaintau armatele sovietice dintre noi erau bolnavi vreo 28 inși și apoi 37 bolnavi grav. La plecarea detașamentului ni s'a spus că nu vom putea merge pe jos ci că și așa vom muri

Semnătura,
Mureș Ștefan

Urmare: spunându-mi-se să stăm acolo. Când s'a dat alarma conducerea detașamentului precum și elementele sănătoase și oliabere și-au plecat în sănii pe rare le-au format din comună lăsându-ne pe noi cei 65 de inși bolnavi în localitate pe unde se refugiau evreii și care ne-au purtat din localitate în localitate prin bagaje, până când ne-au intors în patrie în 1945 luna Septembrie.

Întrebare: Care din ce evrei a fost în legătură mai strânsă cu conducerea și administrația detașamentului?

Răspuns: Au fost în strânsă legătură cu conducerea și administrația numiții evrei: Brînt Ialy din Satu-Mare, LENDI TIBERIU WAIS IOAN FRIDMAN EMERIC și LEVIAN TIBERIU care și-a schimbat numele de când a venit acasă la BAIA MARE Dr. din LEVIE, a făcut LIVIAN.

Întrebare Ce servicii au făcut aceștia conducerii și administrației detașamentului?

Răspuns: În rimon alte servicii pe care le-au adus aceștia decât că au emigrat cu numele lor conducerea înlesnindu-se ospul personal să nu mai numiască.

Întrebare: Arată în fel de servicii a adus administrației detașamentului FRIDMAN EMERIC

Răspuns: În 1943 când IOENTU din Budapesta a comunicat comandantului că ajută pe EVREI cu echipament numitul FRIDMAN a plecat delegat din grădina BRIANSC împreună cu un plutonier la Budapesta pentru a aduce hainele la întoarcerea cu hainele, a venit din Budapesta numai plutonierul pentrucă FRIDMAN a rămas în Budapesta să o'a mai revinit înapoi. Cu FRIDMAN m'am întâlnit în 1947 când acesta mia povestit că atunci când el a

Semnătura,
Moțeș Ștefan

TSC 123

Urmare: plecat la Budapesta a rămas acolo și că pe urmă a venit în țară și și-a luat soția pe care a adus-o în 1944. în Budapesta.

Întrebare: Ce mai știi în plus despre WEIS și FRIDMAN

Răspuns: Atât știu despre WAIS că în anul 1947 m'am întâlnit în Baia-Mare când mi-a spus să o duc bine în portul în care se află la București - iar după fricțiune de oameni în anul 1952 m'am întâlnit cu acesta în luna Martie la Tribunalul Satu-Mare care de asemeni mi-a spus să o duc bine și încercați ca colegul avocatul dela tribunalul Satu-Mare

Prezentul proces-verbal slujește-re l-am citit și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl semnez și susțin

Semnătura,
Moyeș Ștefan

Ancheta tor
Lt. de Securitate

Mod. 185

Semnătura,

+ ~~423~~ 124.

Proces-Verbal de interogatoriu

Martorul ~~Arestat~~ MOZES STEFAN CAROL, născut în anul 1905 XI 31
în com. GHILVACI, de profesiune lăcătuș-mecanic cu domi-
ciliul în Baia-Mare Str. Sâmbetei Nr 7.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

18 Iunie 1953

Orașul Baia-Mare

Interogatoriul a început la ora 20 și min. —

„ s'a terminat „ „ 24 „ „ —

Intrebare: Cu cine și ce fel de relații avea WEISS IOAN în
detașament?

Răspuns: WEISS IOAN a avut relații în cadrul detașamen-
lui cu unatorii care făceau parte din poză: Plut. maj.
ZAIATZ și soldat JELLENEK. Tot în toamna anului
1942 ZAIATZ a fost în Satu-Mare și adus lui WEISS
un pachet cu haine de iarnă și mâncare dela familia sa. Deasemeni JELLENEK i-a adus lui WEISS ~~fot~~ dela
familia sa un pachet în care era mai mult mâncare,
fără primăvara anului 1943.
Știu că WEISS a împrumutat sume mari de bani dela
ZAIATZ și JELLENEK care le-au fost restituiți de
către familii prin poștă.

Știu că WEISS, fiind prieten cu PRITZ PAUL; FRIS-
MAN EMERIC; GRÜNFELD MAXIMILIAN din Oradea și
DELMAN ANDREI, a fost în bune relații și cu coman-
dantul detașamentului Lt. BEGEI IULIU.

Prima dată a fost comandant al detașamentului 110/15
un alt nelocotenent (nu-i știu numele). Apoi a venit

Iscălitura,
Mozes Stefan

Urmare: o comportare foarte proastă. După circa 5 luni el fost schimbat datorită intervenţiei lui PRINT PAUL prin tatăl său care avea legătură cu ministerul armatei. Astfel pentru comportarea sa vechiul comandant a fost condamnat la 4 ani închisoare şi a fost adus în locul lui Slt. BERCEI IULIU.

Intrebare: Pe ce se baza aceste relaţii?

Răspuns: Relaţiile bune ale lui WEISS cu cei din pază se bazau pe deoparte datorită faptului că pe unii din ei îi cunoştea din Satu-Mare, iar pe de altă parte, datorită prieteniei sale cu cei mai bogaţi din detaşament (arătaţi mai sus), care urmăreră să cumpere paza prin bani.

Intrebare:
Care era rolul lui WEISS în serviciul secret din detaşament?

Răspuns: Nu cunosc că WEISS IOAN, ar fi făcut parte din serviciul secret al detaşamentului şi nici nu am observat să fi existat vreun astfel de serviciu.

Intrebare:
Cu ce s'a ocupat WEISS în cadrul detaşamentului?

Răspuns: In primele luni, WEISS, a lucrat împreună cu noi, iar după ce s'a îmbolnăvit, (timp în care a venit şi Slt. BERCEI IULIU) când s'a însănătoşit nu a mai lucrat împreună cu noi, el căutând cu orice preţ să nu mai muncească. Astfel el a stat mai mult pe la casele în care am fost cazaţi, decât să fie cu noi la muncă.

Intrebare:
Ce afaceri a făcut WEISS în detaşament?

Răspuns: WEISS în cadrul detaşamentului, a împrumutat deseori bani dela Z HIATZ, BERCEI IULIU; JELLENEK şi dela alţii din pază sau chiar dela aceşti

c. 5305

Iscălitura,
/Mozes Stefan

 434 125

Urmare: soldaţi din alte detaşamente care erau cunoscuţi cu el, (cărora li se restituia banii tot prin partea dela familia sa) şi cu aceştia cumpăra alimente pentru a se întreţine mai bine, totodată dând şi altora din cei care făceau parte din detaşament pentru serviciile ce i le făceau în diferite ocazii. Astfel chiar eu am primit dela el alimente pentrucă în timpul marşurilor eu îi purtam alimentele ce le avea.

Între noi WEISS, în afară de cele arătate mai sus nu a făcut afaceri. El de fapt ca toţi din detaşament a făcut afaceri cu populaţia prin aceea că vindea din hainele şi alte lucruri pe care le primea de acasă în schimbul alimentelor.

În timpul cât el a fost bolnav din luna Ianuarie 1943 până la mijlocul lunii Martie 1943, a avut posibilitatea mai mare de a face afaceri, însă eu personal nu cunosc, pentrucă atunci nu am fost împreună cu el. Eu nu am fost împreună cu el din cauză că fiind bolnav de tifos exantematic, când s'a început retragerea, am fost lăsat în satul WERCHNOE-ATAMANSKOE împreună cu alţi 40 bolnavi, iar cei sănătoşi au fugit cu poza, printre aceştia care au fugit se afla şi WEISS.

Întrebare: Arată dumneata cum au fugit cei sănătoşi?

Răspuns: Fiind bolnav nu am văzut când şi cum au fugit, însă am aflat dela KIRSNER din Satu-Mare, că aceştia împreună cu poza au luat cu forţa căruţele care le-au fost necesare dela locuitori fără să le dea nimic în schimb.

Întrebare:

Când a fost în mod WEISS din detaşament împreună cu KENDI TIBERIU şi NEUMAN ALEXANDRU?

Semnătura: Mojes Ştefan

Urmare: Răspuns: WEISS a fost liberat împreună cu NEUMAN și KENDI în primăvara anului 1944, aproximativ o săptămână, la Satu-Mare, de către comandantul detașamentului: (Atunci nu mai era BERCEI, ci un altul al cărui nume nu-l mai rețin). Atunci ne aflam în repaus într-o comună în apropiere de Sighet. —

Întrebare: În ce scop a fost liberat WEISS?

Răspuns: Nu cunosc în ce scop a fost liberat. Știu că și nouă ni s-a promis că vom fi liberați, ceeace nu s-a întâmplat și au plecat numai cei propuși în prima serie.

Întrebare: Cine au fost aceia care au făcut propunerile de liberare?

Răspuns: Nu cunosc cine anume au făcut aceste propuneri, însă era normal ca ele să fie făcute de FRIDMAN EMERIC și Dr. FRIDMAN din Cluj.

Întrebare: Cine a ținut legătura cu Jointul din cei care făceau parte din detașament?

Răspuns: Știu că în vara anului 1943 am venit dispoziții ca să primim din partea Jointului echipament, atunci ne aflam în pădurile Bacanskului; astfel la propunerea celor din care făcea parte și WEISS, cu aprobarea comandantului detașamentului, FRIDMAN EMERIC a fost delegat la Budapesta de unde a adus haine pentru noi dela Joint. —

Echipamentul care ni s-a adus prima dată fost împărțit în condițiuni bune. Paza a luat ce a fost mai bun, restul a fost împărțit în cadrul companiei după criteriul că cei care au fost mai bogați au primit de mai bună calitate iar cei săraci de calitate mai inferioară. Echipamentul a fost împărțit de FRIDMAN EMERIC și de GRUNFELD MAXIMILIAN în prezența celor din paza detașamentului.

Semnătura: Mozes Ștefan

Urmare: noapte, sustrăgându-se dela aceasta dând numai sărac 3 mărci; fiind descoperit de caporalul OARAI, a primit dela acesta o bătae serioasă. Nu mai cunoaște să el să mai fi primit bătae în afară de cazul arătat. ——

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și susțin propriu mandat de mâna mea.

Anchetator,
Lt. Tabăcea Vic.

Mózes Ștefan

Semnătura,

C.N.S.A.S.

Urmare: Ajutorul Joint s'a mai distribuit pentru a doua oară în vara anului 1944. Tot FRIDMAN a fost delegat la Budapesta, de unde nu s'a mai reîntors. Nu mai rețin cine anume au distribuit acest echipament a doua oară. Știu că prima dată și WEISS a primit echipament, însă nu mai țin minte dacă a primit și a doua oară.

Întrebare:

Pe ce se bazau relațiile dintre WEISS și FRIDMAN EMERIC?

Răspuns: Baza relațiilor dintre WEISS și FRIDMAN EMERIC, nu o cunosc decât sub aspectul că ei erau buni prieteni datorită faptului că erau din același oraș.

Întrebare:

Legătura cu Jointul nu era una din principalele cauze ale prieteniei lor în cadrul detașamentului?

Răspuns: Nu aș putea să afirm acest lucru.

Întrebare:

În ce împrejurări a părăsit WEISS detașamentul?

Răspuns: Știu că WEISS a încercat împreună cu DELMAN să rămână în urmă de detașament, dar a fost descoperit de comandatul și instruit. După câteva zile WEISS împreună cu DELMAN, totuși a reușit să părăsească compania, rămânând totuși un rat, iar de atunci nu l-am mai văzut până în 1946. El a părăsit detașamentul în condițiile arătate mai sus în luna Iulie sau August 1944, cu puțin timp înainte de a se petrece actul dela 23 Aug. 1944. Direcția lui a avut loc în regiunea subcarpatică a Cehoslovaciei.

Întrebare:

Ce mai cunoști dumneata despre WEISS?

Răspuns: Știu că în toamna anului 1942, când WEISS a fost numit împreună cu alți 4-5 să facă pază de

Semnătura: [signature] Stefan

V Bz

~~136~~ 127

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul NEUMAN ALEXANDRU, născut în 1911 Aprilie 12 în Comuna Seiai Raionul Sarcuta Reg. Baia-Mare, fiul lui MAURITIU şi SERENA de profesie funcţionar căsătorit am 2 copii încadrat în sindicat co domiciliu în Baia Mare Str. Tatrului Nr. 4.-

15 Martie 1953 Baia-Mare.-
Interogatoriul a început la ora 13,31
" s'a terminat la " 15.22

Intrebare:
Când ai fost luat d-ta în detaşamentul de muncă ?
Răspuns:
Am fost luat în detaşamentul de muncă în 1942 2o Iunie.-

Intrebare:
Prin ce localităţi ai fost d-ta cu detaşamentul de muncă ?

Răspuns:
Plecat din Seini înbarcat în tren la 28-3o Iunie 1942 am coborât în Oraşul Gavio U.R.S.S. de aici am plecat pe jos până la Atamaskoe ultimul punct spre Don unde am stat până la 22 Decembrie, când ne-am retras venind înapoi spre Chiev unde am stat într'o localitate apropiată, de acolo am plecat spre Jitomir în Februarie 1943 unde ne-am oprit în Ceskakrosnia unde am stat una lună şi jumătate, de acolo am plecat spre Roroşteu unde am stat Hatinovaka unde am stat 4 săptămâni şi am primit oridin ca cei ce au împlinit un an să meargă în lagăr de concentrare când am mers la Vigov pentrucă şi eu depăşisem un an. Acolo am stat o lună de zile de acolo ne-a dus la o campanie de lucru TANGA KOROSTEN, cu indicativul 1oo/67 unde am stat până la 18 Oct. 1943. Atunci a venit un oridin şi a venit circa 18oo concentraţi cu care a venit până la Proskorod iar de acolo înbarcaţi pe tren am venit până la Lavocini acolo am stat 2 zile după care ne-a dus până la Debretui unde am stat 24 zile de acolo ne-a dus

.//.

ss. Neman Alexandru,

până la Seiai cu un delegat, desconcertându-ne. Aceasta a fost la sfârşitul lunei Decembrie 1943.-

Intrebare:

Ce număr indicativ avea detaşamentul cu care aţi plecat şi ce efectiv numeric în oameni cuprindea acesta ?

Răspuns:

Avea în îndicativul 110/15 iar efectiv numeric de oameni a fost circa 230-300

Intrebare:

Pe cine cunoşti din acei ce a fost împreună cu d-ta în detaşamentul de muncă ?

Răspuns:

Cunosc pe ROZEMBERG TIBERIU director al O.C.L. Baia Mare, CON MAXIMILIAN director asigurări Baia Mare, CAHAU LUDOVIC muncitor la Uzinele Electrice Baia Mare, KENDI TIBERIU din Baia Mare, KIRSUCR IOSIF din Satu-Mare şi STERN TAL din Satu Mare.-

Intrebare:

Care a fost comportarea lor în cadrul detalamentului ?

Răspuns:

Toţi cei arătaţi au fost elemente conştiincioase şi sârguitoare în cadrul munci din detaşamentul nostru.-

Intrebare:

Arată d-ta care a fost comportarea lui WAIS ION în timpul cât aţi fost împreună în cadrul detaşamentului ?

Răspuns:

Comportarea lui WEIS IOAN în cadrul detaşamentului nu o cunosc decât până în anul 1944 când noi am fost despărţiţi din detaşamentul din care făceam parte până atunci susnumitul a avut o comportare bună atât faţă de ceilalţi muncitori cât şi faţă de conducerea detaşamentului şi a administraţiei acestuia.-

Intrebare:

De câte ori a fugit WEIS IOAN din detaşament unde când şi cu ce scop ?

Răspuns:

Nu am cunişţină că WEIS să fi fost fugit din detaşament.-

Intrebare:

Dacă acesta a avut asuora sa vreo consencinţă în timp cât a stat în detaşament ?

Răspuns:

Nă cunosc că acesta să fi avut consencinţe în

.//.

timpul cât am fost cu el în detaşament.-

Intrebare:

Dacă au fost alţii care au suferit din cauza conducerii detaşamentului sau închisorii ?

Răspuns:

Toţi au suferit de foame, frig şi greutatea muncii.

Intrebare:

Ce ţi-a povestit d-nul WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripeţiile ce le-a avut ?

Răspuns:

Mie nu mi-a povestit nimic despre peripeţiile lui pentrucă nu ne-am cunoscut prea mult decât atunci în tren în timpul transportări noastre.-

Intrebare:

Care crezi că a fost reabilitatea cu WAIS?

Răspuns:

Acesta a fost un om care a ajutat pe cei din jur şi chiar şi pe mine personal a fost un om energic şi nervos, însă nu a fost un element contra acţiunilor noastre de muncă .-

Intrebare:

Pe ce te bazezi când afirmi acest lucru ?

Răspuns:

Când afirm acest lucru mă bazez pe faptul că acesta cât a avut sarcini de răspundere date de către conducerea acesta a făcut în aşa fel ca să nu ne supere sau să se jignească cineva la oridinile pe care le trasmitea.-

Intrebare:

Arată d-ta ce mare eveniment s'a întâmplat în Ianuarie 1943 ?

Răspuns:

In Ianuarie 1943 pe când ne găseam la Vilov, U.R.S.S s'a petrecut unele evenimente că armatele Roşii au respins armetele fasciste.-

Intrebare:

In ce condiţii s'a deplasat detaşamentul 110/15 spre Vest în Ianuarie 1943 ?

Răspuns:

Condiţiile în care s'a retras detaşamantul spre Vest au fost următoarele; Nu s'a ştiut nimic despre înaintarea armatei Roşii însă în momentul când comandanţii au aflat acest lucru au adunat sănii cu cai din satul respectiv s'au folosit oameni din dataşamentul pentru magaziilor şi cei sănătoşi au plecat. Au rămas însă acolo în Antamsokoe cauza pen-

130
135

tru care ei au rămas acolo, nu o cunosc.-

Intrebare:

Care dintre evrei a fost în legătură cu administraţia detaşamentului ?

Răspuns:

La pornire a fost SORTZ FRANCISC fost din Baia-Mare decedat acolo, pe urmă a preluat KIEK EUGEN fost din Seini acum decedat, iar la cei care au fost în legătură cu administraţia la reîntoarcerea nu-mi reamintesc.-

Intrebare:

Arată d-ta ce fel de servicii a adus FRIDMAN EMERIC administraţia detaşamentului ?

Răspuns:

Aceasta a adus servicii administraţiei detaşamentului prin faptul că era ajutor ale comandamentului care dădea oridine pentru muncă,asigura oridine la masă în general punea în practică oridinele comandamentului d e detaşament.-

Intrebare:

Ce mai şti d-ta în afară de cele arătate despre WAIS IAON şi FRIDMAN EMERIC ?

Răspuns:

Nimic nu mai cunosc afară de cele arătate.-

Prezentul proces verbal după ce l-am citit şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl semnez şi susţin.-

ss.Neuman Alexandru.-

C.N.S.A.S.

~~140~~ 131

Proces-Verbal de interogator

~~Arestat~~ NEUMAN ALEXANDRU născut în 1911 Aprilie 12 în Com. Seini Raionul Șorcuta Reg. BAIA MARE fiul lui MAURIȚIU și SEREHA de profesie funcționar căsătorit are 2 copii încadrat în Sindicat cu domiciliul în Baia Mare
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
Str. Teatrului Nr. 4

15/IV 1953

Orașul Baia-Mare

Interogatoriul a început la ora 13 și 30 min.
„ s'a terminat la „ 15 și 22 „

Intrebare: Cînd ai fost luat dta în detașamentul de muncă?
Răspuns: Am fost luat în detașamentul de muncă în 1942 20 Iunie.
Intrebare: Știu ca și alți ai fost dta în detașamentul de muncă?
Răspuns: Plecat din Seini îmbarcat în tren la 28-30 Iunie 1942 am coborît în orașul Gorkio URSS - de aici am plecat pe jos pînă la Atamaskoe ultimul punct spre dom unde am stat pînă în 22 Dec. cînd ne-am retras venind înapoi spre Chiev unde am stat într-o localitate apropiată - de acolo am plecat spre Jitomir în Februarie 1943 unde n'eam oprit în Cerkakorșnia unde am stat una lună și jumătate de acolo am plecat spre Korosten unde am stat în Gatinovka unde am stat 4 săptămîni și am primit ordin ca cei ce am împlinit un an să meargă în lagăre de concentrare cînd am mers la Rigov pentruca și eu deponîndu-mi am - acolo am stat 1 lună zile de acolo ne-a dus la o companie de lucru lîngă Korosten, cu indicativul 100/67 unde am stat

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: până în 18 Oct. 1943. Aici a venit un ordin și a venit circa 800 concentrați cu cari am venit până la Troskovod iar de acolo îmbarcați pe tren am venit până la Lavocini acolo am stat 2 zile după care ne-a dus până la Debreți unde am stat 24 zile de acolo ne-a adus până la Seini cu un delegat. Desconcentrându-ne - aceasta a fost la sfârșitul lunei Dec. 1943.

Întrebare: Ce număr indicativ avea detașamentul cu cari ați plecat și ce efectiv numeric în oameni cuprindea acesta?

Răspuns: Avea indicativul 110/15 iar efectiv numeric de oameni a fost circa 230-300 -

Întrebare: Ce știți cum ați, dvs. alți ce au fost împreună cu dta în detașamentul de muncă?

Răspuns: Amintesc pe Rozenberg Tiberiu director la O.C.L Baia Mare, Cosa Maximilian Director asigurări Baia Mare, Calvan Ludovic mecanic la Uzinele Electrica Baia Mare, Lerdi Tiberiu din Baia Mare. Kiș Iuer Josif din satul Mare și STERN TAL din Satul Mare,

Întrebare: Care a fost comportarea lor în cadrul detașamentului?

Răspuns: Toți cei arătați au fost elemente conștiincioase și sârguitoare în cadrul muncii din detașamentul nostru.

Întrebare: Arătați ce a fost comportarea lui Weis Ioan în timpul cât ați fost împreună în cadrul detașamentului?

Răspuns: Comportarea lui Weis Ioan în cadrul detașamentului nu a umbrit decât până în anul 1944 când noi am fost despărțiți din detașamentul din care făceam parte până atunci susnumitul a avut o comportare bună atât față de ceilalți muncitori cât și față de conducerea detașamentului și a administrației acestuia.

Semnătura,

141
132

Urmare: Intrebare: De câte ori a fugit WAIS IOAN din detașament unde, când și cu ce scop?

Răspuns: Nu am cunoștință ca WAIS să fi fost fugit din detașament.

Intrebare: Dacă acesta a avut asupra sa vreo consecință în timpul cât a stat în detașament?

Răspuns: Nu cunosc ca acesta să fi avut consecințe în timpul cât am fost cu el în detașament.

Intrebare: Dacă au fost alții care au suferit din cauza conducerii detașamentului sau închisori?

Răspuns: Toți au suferit de foame, frig și greutatea muncii.

Intrebare Ce ți-a povestit Dl. WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripețiile ce le-a avut?

Răspuns: Mie nu mi-a povestit nimic despre peripețiile lui pentrucă nu ne-am cunoscut prea mult decât atunci în tren în timpul transportării noastre.

Intrebare: Care crezi că a fost realitatea cu WAIS!

Răspuns: Acesta a fost un om care a ajutat pe cei din jur, și chiar și pe mine personal a fost un om energic și nervos. Insă nu a fost un element contrar acțiunilor noastre de muncă.

Intrebare Ce ce te bazezi când afirmi acest lucru?

Răspuns: Când afirm acest lucru mă bazez pe faptul că acesta cât a avut sarcini de răspundere date de către conducere acesta a lucrat în așa fel ca să nu ne supere sau să se joace cineva cu ordinile pe care le transmitea.

Intrebare Arata Dta ce mare eveniment s'a întâmplat în Ianuarie 1943.

Răspuns: In Ianuarie 1943 pe când ne găseam la Vilcov-URSS-

Semnătura,
[signature]

Mod. 185

Urmare: s'a petrecut această eveniment că armatele Roșii au respins armatele fasciste.

Intrebare: In ce condiții s'a deplasat detașamentul 110/15 spre Vest în Ianuarie 1943?

Răspuns: Condițiile în care s'a retras detașamentul spre Vest au fost următoarele: Nu s'a știut nimic despre înaintarea armatei Roșii însă în momentul când comandanții au aflat acest lucru au admis săniile numai din satul respectiv s'au folosit oameni din detașament pentru împachetarea magazinelor și cei sănătoși au plecat. Au rămas însă acolo în Antamoskoe. cauza pentru care ei au rămas acolo nu o cunosc.

Intrebare: Care dintre evrei a fost în legătură cu administrația detașamentului

Răspuns: La pornire a fost Soltz Francisc fost din Zalău care decedat acolo. pe urmă a preluat Klück Eugen fost din Seini acum decedat - iar la cei care au fost în legătură cu administrația la reîntoarcere nu-mi reamintesc.

Intrebare: Arată D-ta ce fel de servicii a adus FRIDMAN EMERIC administrației detașamentului?

Răspuns: Acesta a adus servicii administrației detașamentului prin faptul că era ajutor al comandantului care dădea ordinele. pentru muncă, asigura ordine la masă în general punea în practică ordinele comandantului de detașament.

Intrebare: Ce mai știi D-ta în afară de cele arătate despre Weisz Ioan și Fridmann Emeric?

Răspuns: Nimic nu mai cunosc afară de cele arătate.

Prezentul proces verbal după ce l-am citit și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl semnez și menținem[?].

Anchetator

Lt. [illegible]

Semnătura,

[illegible]

B2

133.-
142

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul ROZENBERG TIBERIU, născut în anul 1915 Decemvrie 21 în Com.Baja Mare, Regiunea Baia Mare, fiul lui EUGEN şi HILDA decedaţi, de profesie şofer, căsătorit am una fetiţă, cu domiciliul în Baia Mare Str.Dacia No.10.

16 Martie 1953- Baia Mare
Interogatoriul a început la ora 9,13.
" s'a terminat la ora 12,41.

Intrebare ;
Când ai fost luat Dta în detaşamentul de muncă?
Răspuns;
Am fost încadrat în detaşamentul de muncă pe baza ordinului de chemare în anul 1942 Iunie- 21.

Intrebare ;
Prin ce localităţi ai trecut Dta cu detaşamentul şi ce număr avea acesta ?
Răspuns;
Am plecat din Seini - spre Budapesta până la Gomel U.R.S.S. unde am fost debarcaţi. Dela Gomel am plecat la Cernigov, Neghin, Cursk, Starioskol şi Cernianka. Numărul de ordine a detaşamentului era 110/15 iar ca efectiv erau 215 inşi.

Intrebare ;
Pe cine cunoşti din acei ce au fost împreună cu Dta în detaşament ?
Răspu s;
Cunosc pe KENDI TIBERIU din Baia Mare, NOIMAN ALEX., COHAN LUDOVIC, toţi din Baia Mare la fel şi Dr.LEVIAN TIBERIU. Iar din Satu Mare cunosc pe; STEINBERGHER MARTIN, SARCARI NICOLAE, CHIRISNER IOSIF, STERNTAL IOSIF, IAGER SIMION şi pe MOZES STEFAN, din Baia Mare.

Intrebare ;
Care a fost comportarea lor în cadrul detaşamentului?
Răspuns;
Aceşti tovarăşi arătaţi au fost oameni ce au executat

ordinile şi au muncit conştiincios căutând să-i fie viaţa cât mai uşoară în cadrul detaşamentului, au luat bani dela ostaşi împrumut după care apoi trimeteam prin acei soldaţi sau ofiţeri acrisori către familii care le restituiam sumele- acest lucru l-am făcut şi eu.

Intrebare ;

Arată Dta care a fost comportarea lui WAIS IOAN în timpul cât aţi fost împreună cu detaşamentul?

Răspuns;

Stiu că acesta în timpul anului 1942 a fost numit ajutor al comandantului de secţie tocmai pentru a nu lucra la diferite munci.

Intrebare ;

Ce atitudine a avut acesta faţă de oamenii din detaşament la fel şi faţă de administraţie.

Răspuns;

Faţă de oamenii din detaşament acesta nu a avut atitudine duşmănoasă, s'a purtat cu oamenii foarte înţelegător însă cu conducerea administrativă acesta a avut legături şi era văzut bine, lucru ce se concretizează că acestuia i se aducea colete de un plutonier din conducerea detaşamentului.

Intrebare ;

De câte ori a fugit WAIS IOAN din detaşament, unde, când şi cu ce scop?

Răspuns;

Nu cunosc ca acesta să fi fugit vreodată din detaşament în timpul cât am fost cu el până în 1943 luna Noemvrie.

Intrebare ;

Dacă cunoşti că a avut vre-o consecinţă el în cadrul detaşamentului pentru faptele ce le făcea ?

Răspuns;

Nu cunosc ca acesta să fi avut vreun fel de consecinţă.

Intrebare ;

Alţii ca el, cum au fost trataţi de conducerea şi administraţia închisorii sau a detaşamentului?

Răspuns;

Toţi care se găseau în cadrul detaşamentului şi aveau ceva greseli erau bătuţi, schingiuţi şi ţinuţi în mizerie. Mai erau însă şi elemente care din cauza sumelor pe care le predau ajunseseră să cumpere conducerea detaşamentului şi să nu fie puşi la muncă cum a fost; PRINT PAUL care în 1943 ajunsese sdătuitorul comandantului.

135
144

Intrebare ;

Ce ţi-a povestit Dl.WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripeţiile ce le-a avut în timpul cât a fost în detaşament?

Răspuns;

Nu mi-a povestit nimic despre principiile lui tot timpul cât am stat cu el în detaşament ? pentrucă nu eram în bune condiţiuni cu el.

Intrebare ;

Care crezi Dta că a fost realitatea cu WAIS ?

Răspuns;

Răspunsul îmi este că acesta avea legături cu cineva din conducerea căruia îi dădea bani. Nu ştiu cui, însă se poate vedea că este privelegiat deoarece a fost pus ajutor al comandantului tocmai cu scopul de a nu munci.

Intrebare ;

Pe ce te bazezi când afirmi acest lucru?

Răspuns;

Mă bazez pentrucă aşa am cunoscut lucrurile şi în felul acela le expuun cum îmi amintesc eu despre WAIS IOAN.

Intrebare ;

Arată Dta ce eveniment mai deosebit s'a petrecut în Ianuarie 1943?

Răspuns;

In Ianuarie 1943 s'a schimbat comandantul comp. care nu m=a scos timp de 2 săptămâni, scoţând populaţia Sovietică din Werchereatamaskoc care în acest timp au lucrat în pădure în locul nostru. După acest eveniment important a fost şi faptul că armata Roşie respingea armatele fasciste cari erau în retragere.

Intrebare ;

In ce condiţii s'a deplasat detaşamentul 110/11 spre Vest în Ianuarie 1943?

Răspuns;

Stiu că la retragerea detaşamentului acesta a folosit şi sanii deplasându-se cei ce erau sănătoşi fiind lăsaţi vre-o 65 de tovarăşi care erau bolnavi şi istoviţi de muncă, cauză pentru care au fost lăsaţi nu o cunosc însă eu personal am cerut acest lucru de a rămâne.

Intrebare ;

Care dimtre evrei a fost în legătură cu administraţia detaşamentului?

136
445

Răspuns;

Erau în legătură cu administraţia numiţii; GLUK, de loc din Seini,decedat, PRINT PAUL de loc din Satu Mare fugit din ţară, BER, SISTENTAL MIHAI,decedaţi, NOIMAN ALEXANDRU este în Baia Mare, ce lucează la întreprinderea Cloşca, LAZAR DEZIDERIU de loc din Sovcuta acum decedat şi FILDMAN EMERIK de loc din Satu Mare.

Intrebare ;

Ce fel de servicii a adus aceştia administraţiei detaşamentului de muncă ?

Răspuns;

Aceştia pentrucă manevrau sume de bani erau protejaţi şi încadraţi în munci de răspundere ca furieri, ordonanţe şi ajutori de şefi, iar alţii erau privelegiaţi pentrucă li se dădea bani împrumut uneori sau alimentaţie.

Intrebare ;

Arată Dta ce fel de servicii a adus Administraţiei FROIMAN EMERIC?

Răspuns;

Acest FRIDMAN era ajutor al comandantului din rândul nostru a celor din detaşament conducând serviciile, la lucru , şi altele pe care le întreprindea,detaşamentul era în foarte bune relaţii cu conducerea detaşamentului , alte servicii nu cunosc să fi adus.

Intrebare ;

Arată Dta ce mai ştii în plus despre WAIS IOAN şi FRIDMAN EMERIC ?

Răspuns;

Altceva afară de cele arătate în legătură cu WAISS şi FRIDMAN nu mai cunosc decât acea că WAIS lucrează la Ministerul de Finanţe în Bucureşti iar că FRIDMAN locueşte în Satul Mare şi că a avut birou avocaţial.

Prezentul proces verbal de interogatoriu după ce l-am citit şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl semnez şi susţin.

LT.DE SECURITATE,

ss.ROZENBERG TIBERIU

3 ex./E.M.

146
137.

-1-

Proces-Verbal de interogator

~~Arestat~~ ROZENBERG TIBERIU născut în anul 1915 Dec. 21 în Com. B. Mare Reg. B. Mare fiul a lui Eugen și Hilda de ocupație de profesie (Date de stare civilă, ultimul domiciliu) sofer, căsătorit am 1 fetiță cu domiciliu în B. Mare Str. Dacia 10

16/III 1953.

Orașul Baia Mare

Interogatoriul a început la ora 9 și 15 min.

„ s'a terminat la „ 12 și 45 „

Intrebare: Când ai fost luat Stă în detașamentul de muncă?

Răspuns: Am fost încadrat în detașamentul de muncă pe baza ordinului de chemare în anul 1942 Iunie 21.

Întrebare: Prin ce localități ai trecut Stă cu detașamentul și ce muncă ați făcut?

Răspuns: Am plecat din Seini - spre Bucharesta până la Gomel U.R.S.S. unde am fost debarcați - Dela Gomel am plecat la Cernigov, Negin, Cursk, Stariskol și Cerniauka. Numărul de ordine a detașamentului era 110/15 iar ca efectiv eram 215 inși.

Întrebare: De cine cunoști din acei ce au fost împreună cu Stă în detașament?

Răspuns: Cunosc pe Kerekes Tiberiu din Baia Mare, Neiman Alex, Cohan Ludovic, toți din Baia Mare la fel și Dr. Levian Tiberiu. Tot din Satu Mare cunosc pe: Haimberger Martin, Sarcani Nicolae, Chinișan Iosif

Semnătura

Mod. 185

Urmare: Sternthal Iosif, Jäger ~~Eghed~~ Simion, - şi pe Mozes Ştefan
din Baia Mare.

Întrebare Care a fost comportarea lor în cadrul detaşamentului?

Răspuns: Aceşti tovarăşi arătaţi au fost oamenii ce au executat ordinele şi au muncit constructiv căutând să-i fie viaţa cât mai uşoară în cadrul detaşamentului au luat bani dela ostaşi împreună după care apoi trimeteam prin acei soldaţi sau ofiţeri scrisori către familii cari le restituiau sumele - acest lucru l-am făcut şi eu

Întrebare: Arată D-ta care a fost comportarea lui WAIS IOAN în timpul cât aţi fost împreună în detaşament?

Răspuns: Ştiu că acesta în timpul anului 1942 acesta a fost numit ajutor al comandantului de secţie tocmai pentru a nu lucra la diferite munci-

Întrebare: Ce atitudine a avut acesta faţă de oamenii din detaşament la fel şi faţă de administraţie.

Răspuns: Faţă de oamenii din detaşament acesta nu a avut atitudine duşmănoasă s'a purtat cu oamenii foarte înţelegător însă cu conducerea administrativă acesta a avut legături şi era văzut bine lucru ce se concretizează că acestuia i se aducea colete de un plutonier din conducerea detaşamentului.

Întrebare De câte ori a fugit WAIS IOAN din detaşament, unde când şi cu ce scop?

Răspuns: Nu cunosc ca acesta să fi fugit vreodată din detaşament în timpul cât am fost cu el până în 1943. luna Nov.

Întrebare Dacă cunoşti că a avut vreo consecinţă el în cadrul detaşamentului pentru faptele ce le făcea?

Semnătura,
[signature]

~~Răspuns~~ Declarație: Nu cunosc ca acesta să fi avut vreun fel de consecință.

Intrebare: Alții ca el, cum au fost tratați de conducerea și administrația închisorii sau a detașamentului

Răspuns: Toți care se găseau în cadrul detașamentului și aveau ceva greșeli erau bătuți, schingiuiți și ținuți în mizerie. Mai erau însă și elemente care din cauza sumelor pe care le posedau ajunseseră să cumpere conducerea detașamentului și să nu fie puși la muncă cum a fost: Brînz Saul care în 1943 ajunsese la ofățuitorul comandantului.

Intrebare: Ce ți-a povestit Dl. WAIS IOAN în toamna anului 1943 despre peripețiile ce le-a avut în timpul cât a fost în ~~detaș~~ detașamentului?

Răspuns: Nu mi-a povestit nimic despre peripețiile lui tot timpul cât am stat cu el în detașament? pentrucă nu eram în bune relații cu el.

Intrebare: Care crezi Dta că a fost realitatea cu WAIS?

Răspuns: Răspunsul meu este că acesta avea legături cu cineva din conducere căruia îi dădea bani - nu știu cui, însă se putea vedea că este privilegiat deoarece a fost pus ajutor al comandantului tocmai cu scopul de a nu munci.

Intrebare: Pe ce te bazezi când afirmi acest lucru?

Răspuns: Mă bazez pentrucă așa am cunoscut lucrurile și în felul acela le expun cum îmi amintesc eu despre WAIS IOAN.

Intrebare: Arată Dta ce eveniment mai deosebit s'a petrecut în Ianuarie 1943?

Răspuns: In Ianuarie 1943 s'a schimbat comandantul comp.

Semnătura [signature]

Mod. 185

3.

Urmare: care nu ne-a scos timp de 2 săptămâni nici a scoțând populația sovietică din Verchneatamaskoe care în acest timp au lucrat în pădure în locul nostru. După aceasta eveniment important a fost și faptul că armata Rosie respingea armatele fasciste care erau în retragere.

Intrebare În ce condiții s'a deplasat detașamentul 110/V spre vest în Ianuarie 1943?

Raspuns: Stiu că la retragerea detașamentului aceasta a prevăzut căi și sănii deplasându-se cei ce erau sănătoși fiind lăsați cca 65 de tovarăși care erau bolnavi și istoviți de muncă, cauza pentru care au fost lăsați nu o cunosc însă eu personal am cerut acest lucru de a rămâne.

Intrebare Care dintre evrei a fost în legatura cu administrația detașamentului?

Răspuns: Erau în legătură cu administrația numiții: Glück de loc din Seini, decedat, Frint Paul de loc din Satu-Mare fugit din țara, Ber, Sișcutul Mihai decedați; Daimon Alex care este în Baia Mare, ce lucrează la întreprinderea Clorca, Lazar Dezideriu de loc din Sovcuta acum decedat și Fridman Emerik de loc din SATU-MARE.

Intrebare: Ce fel de servicii a adus aceștia administratiei detașamentului de muncă?

Răspuns: Aceștia pentrucă manevrau sume de bani erau protejați și încadrați în munci de răspundere ca furieri, ordonanțe și ajutori de ofi-ieri alții erau privilegiați pentrucă li se dădeau bani împrumut urmări sau alimentații.

Intrebare Arata-ne ce fel de servicii a adus administratiei FRIDMAN EMERIC?

Semnătura,
[signature]

Urmare: Răspuns: Acest FRIDMAN era ajutor al comandantului din rândul nostru a celor din detaș. au avut conducând serviciile, la lucru, și altele pe care la întreprinderea detașamentului era în foarte bune relații cu conducerea detașamentului alte servicii nu cunosc să fi adus.

Întrebare: Arată ce mai știi în plus despre WAIS IOAN și FRIDMAN EMERIC?

Răspuns: Altceva afară de cele arătate în legătură cu Wais și Fridman nu mai cunosc decât atât că Wais lucrează la Ministerul de Finanțe în București iar că FRIDMAN locuește în Satu Mare și că a avut birou avocațial.

Prezentul proces-verbal de interogatoriu după ce l-am citit și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine îl semnez și susțin.

Semnătura
[illegible]

Anchetator
Lt. de securitate
[illegible]

Semnătura,

Mod. 185

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL SECURITĂȚII STATULUI

~~149~~ 140

2/

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

20 August- 195 3. Orașul Arad-

Interogatoriul a început la ora 10 și ..... minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 21 și 15- minute.

Eu, Ș. de Securitate - Gyula Traian-

am interogat în calitate de anchetator -

1. Numele Sandor (pe arestatul, reținutul, martorul) 2. Pronumele Iuliu -
3. Anul, luna și ziua nașterii 1915 - Iunie - 1 - 4. Locul nașterii com. Ratin Reg. Cluj.-
5. Cetățenia română- 6. Naționalitatea maghiară-
7. Apartenența politică — din ce an -
8. Studii Academia agricolă- 1938- școală prin corespondență-
(când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia Agronom- 10. Ultimul loc de muncă și funcția „I.C.I.A."-Arad cu funcția de referent tehnic-
11. Ultimul domiciliu Str. Liniorei Nr 4- Arad-
12. Situația familiară căsătorit cu Clara de ani 31, de profesie casnică- am 2 copii: Ladislau- de 5 ani- elev școlar de 2 ani-
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliul și ocupația) domiciliați în Arad Str. Liniorei Nr 4/1 —
13. Origina socială fiul lui Mihai (decedat) și al Elisabetei (decedată) care au posedat averea- Tatăl de profesie țăran-
(averea părinților până la 23 August 1944 și până în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947 P.C.R. din 1946 - Exclus în anul 1949.-
(în ce partide politice a fost.
Participare în alegeri). am participat la alegerile din 1946-1948-1950-1952 exercitându-mi dreptul de vot ca alegător.-

Semnătura,

Mod. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am fost -
(Înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție Rgt. I Roșiori - trad. cu gradul de caporal, și funcția de șef echipă de pușcă mitraliere -

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce în Franța în anii 1936 - 1938 pentru studii -

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat -

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat am fost judecat de Tribunalul Poporului Cluj. în anul 1946 pentru crime de război fiind achitat. -

Intrebare: Dacă în afară de Rgt. I Roșiori, ai mai făcut parte și din alte unități militare? -

Răspuns: Da, am făcut parte din armata maghiară în anul 1941 fiind concentrat la Sebeș în trenuri de luptă. - La aceste trenuri de luptă ale armatei maghiare am stat cca. 3-4 săptămâni după care am fost demobilizat. -

Întrebare: Dacă după demobilizarea din 1941 ai mai fost concentrat? -

Răspuns: Da în anul 1943 toamna am fost din nou concentrat și trimis pe frontul de răsărit. La început am făcut parte din compania de lucru Nr. 110/15 iar apoi am intrat în spital stând cca 4 luni după care

Semnătura,

Urmare: am fost vărsat la grupul de comandă N: 112 unde am stat până în luna Martie 1945.-

Intrebare: In ce localități ai fost pe frontul de răsărit?-

Răspuns: Cu compania de lucru 110/15 am fost în orașul Sarne, cu care eram în retragere. In acest oraș Sarne am stat cca. 1 săptămână, după care ne-am retras către Cernăuți prin care nu am intrat și am continuat retragerea către Carpații de Nord.-

Intrebare: Arată-mi data precisă când ai intrat în detașamentul 110/15?-

Răspuns: In detașamentul N: 110/15 am intrat la sfârșitul lunei Oct. sau începutul lunei Noembrie 1943.-

Intrebare: Cât timp ai stat în acest detașament?-

Răspuns: In detașamentul 110/15 am stat până la data de 15 Martie 1944 când am intrat într-un spital din Budapesta fiind bolnav de febră tifoidă. La ieșirea din spital după 4 luni am fost vărsat la grupul de comandă N: 112.-

Intrebare: Cu ce se ocupa această companie de lucru N: 110/15?-

Răspuns: Cât timp am stat eu în compania de lucru 110/15 am fost în general numai în retragere însă menirea ei era de a întreține liniile ferate și de a exploata pădurile de pe lângă liniile ferate.-

Intrebare: Cine a fost comandantul acestei companii de lucru N: 110/15?-

Răspuns: Comandantul companiei la început timp de 2-3 săptămâni a fost un Lt. iar până la sfârșitul lui comandant am fost lăsat eu ca locțiitor cca 2 luni și vreo săptămână după care am fost înlocuit

Semnătura,

Urmare: cu Ștefan Czako. - După câteva zile dela venirea acestui comandant eu am plecat în spital.-

Întrebare: Cât timp ai stat în compania de lucru 110/15, ai cunoscut vre'o persoană cu numele de Waisz Ioan?-

Răspuns: Da am cunoscut. Menționez că în această companie eram mai mulți cu numele de Waisz Ioan și nu știu despre care anume este vorba și despre care vă interesați.-

Întrebare: Ne interesează numitul Waisz Ioan căruia i-ai fost profesor de franceză. Pe acesta îl cunoști?-

Răspuns: O persoană cu numele de Waisz cu care am discutat câteva ore în limba franceză am cunoscut-o sub numele de Waisz Kamell sau Kauș precis nu știu însă cred că acest nume de Kamel sau Kauș era o poreclă.-

Întrebare: Care naționalitate era acest Waisz Ioan?

Răspuns: Era de naționalitate evreu.-

Întrebare: Ce cunoști din datele sale biografice?-

Răspuns: Cred că este din Satul-Mare, era funcționar și că ar avea doctoratul în contabilitate. Alte date personale nu cunosc însă și acestea nu le pot spune că sunt precise și numai după câți îmi amintesc că am discutat cu el.-

Întrebare: Ce funcție ocupa Waisz Ioan în detașamentul 110/15?-

Răspuns: Waisz Ioan nu a avut nicio funcție de conducere specială, fiind simplu soldat, nu era decât mai grupe. Nu cunosc cine l-a fost comandant de grupă sau plutonier, întrucât aceștia erau alegi de plutoane.-

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator

Urmare : rămânea că ar fi lucrat pe la bucătărie deoarece acolo l-am văzut de mai multe ori tăind lemne ș.a.m.d.-

Intrebare: In ce raporturi era el cu conducerea detașamentului 110/115?-

Răspuns: Raportul între Waisz Ioan și conducerea companiei, plutonului sau a grupei au fost numai oficiale-militare.- Cât timp eu am fost bucătăr la conducerea companiei am discutat cu el câteva ore în limba franceză și i-am dat de mâncare. Menționez că acest Waisz Ioan nu era un om normal ci era cam anormal întrucât fusese bolnav de febră și tifos. Cred că mai era anormal și din cauza supra-inteligenței sale.- Și în cadrul detașamentului era luat în batjocură de ceilalți evrei întrucât i se spunea să facă un lucru și el făcea alte lucruri. Deasemeni și din gură îi curgea mereu salivă fiind socotit ca un om nesimțit și era mereu luat în râs.-

Intrebare: Cum ai spus ca dta ai ore de limba franceză cu Waisz Ioan?-

Răspuns: In cadrul detașamentului având timp liber neavând de lucru, eu am întrebat în detașament cine cunoaște limba franceză întrucât eu cunoșteam puțin din această limbă și nu vroiam să pierd din ceeace cunoșteam. In urma întrebării mele s-a prezintat acest Waisz Ioan că el ar cunoaște limba franceză și că este profesor. Astfel am stat de vorbă cu el de vreo 4 ori câte cca. 15 minute, având conversații ușoare pentrucă eu nu cunoșteam prea mult.-

Intrebare: Cât timp a stat Waisz Ioan în cadrul detașamentului?-

Răspuns: Nu știu când a venit și nu știu nici când

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: a plecat însă aproximativ a doi ca. 2 ani.

Întrebare: Ce alte legături a mai existat între Waisz Ioan și dvs.?-

Răspuns: În toamna anului 1944 m'am întâlnit cu Waisz Ioan și-mi spune că el numai frate stă în detașament și că vrea să dezerteze să fugă la partizani. Eu i-am atras atenția că acest fapt este cam periculos întrucât nu are dete și poate fi prins. El totuși a insistat că va pleca. Văzând acest lucru că nu-l poate convinge să rămână mai departe în detașament, am scos din buzunar un carnet de plata soldelor care servea ca și legitimație militară și i l-am dat lui să le servească de el ca legitimație în fața patrulelor.- Acest carnet de soldă (legitimație) aparținea unui alt soldat care era în viață însă nu știu cum a ajuns la mine.-

Întrebare: Când dvs ați plecat din detașament în spital în luna martie 1945, Waisz Ioan nu dv se găsea?

Răspuns: Când eu am plecat pe 15 martie 1945 în spital la ungheni, Waisz Ioan a stat mai mult detașamentului. La ieșirea din spital după 4 luni când eu eram la grupul de cercetași Nr 112 m'am întâlnit din nou cu acest detașament 110/15 cât și detașamentul era și Waisz Ioan.-

Întrebare: Ce te-a determinat ție ajuți pe Waisz Ioan pentru a fugi din detașamentul 110/15?-

Răspuns: Eu-am ajutat să fugă întrucât în detașament a ducea foarte greu, fiind lipsă de echipament și am crezut că poate odată îi voi fi cu folos. Acest ajutor l-am dat și la alți evrei.-

Semnătura.

~~152~~ 143

Urmare: Întrebare: Oară Weisz Ioan în discuțiile purtate cu el
ți-a transmis ceva informații?-
Răspuns: Weisz Ioan în discuțiile purtate cu el nu mi-a
transmis nicicum fel de informații și nici nu a voit să-mi
raporteze de vre'o situație ce ar fi petrecut în cadrul
detașamentului 110/15.-
Întrebare: Dar altor persoane Weisz Ioan ți-a transmis
ceva informații-?-
Răspuns: Ba cunosc oară Weisz Ioan a transmis
altor persoane din cadrul detașamentului s'au din
afară lui ceva informații. Deasemeni cunosc nici
persoanele cu care Weisz Ioan a avut legături în
cadrul detașamentului s'au în afară lui asupra cărora
să bănuesc că ți-ar fi transmis informații-
Întrebare: Weisz Ioan a fost vreodată sancționat
în cadrul detașamentului și de cine anume a fost
sancționat?-
Răspuns: Ba cunosc oară Weisz Ioan a fost sancționat
vreodată în cadrul detașamentului s'au mai bine
spus eu-mi amintesc, iar dacă cumva a fost și eu
eu-mi amintesc această sancțiune nu ar fi putut
să fie dată de cât de mine atât timp cât am
funcționat ca locțiitor de comandant al detașa-
mentului.-
Întrebare: În prezentul proces-verbal ai declarat că ai fost
judecat pt. crime împotriva umanității și ai fost achitat,
oară care a fost contribuția lui Weisz Ioan pentru ca
dta să nu fi condamnat?-
Răspuns: Ba cunosc eu nu a contribuit și nu dacă a
contribuit Weisz Ioan pentru ca eu să nu fiu condamnat
pentru crime împotriva umanității. Știu însă că după

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: acelarea mea, Soția mea (fosta) Sandor Maria a plecat să caute martori care să declare că eu nu am crime la activul meu. Știu că pentru acest scop a plecat și la Satu-Mare unde am trimis chiar eu și unde a luat legătura cu numitul Helman Andrei com. mi făcuse denunțul. În urma acestor fapte știu că Helman Andrei și-a retras denunțul dându-mi seama cum s-a făcut că el a fost dat din nou. Nu cunosc împrejurările în care Helman Andrei și-a retras denunțul întrucât Soția mea (fosta) nu mi-a spus prea multe despre acest lucru. — La această frățească poate da răspuns mai clar Soția mea (fosta) Sandor Maria din Brad str. Unirii Nr. 19 care s-a ocupat în mod special de a aduna martori și declarații care să-mi confirme că eu nu am crime la activul meu din timpul cât am fost luptător comandat la detașamentul 110/15. —

Întrebare: Dacă înțelegi cele declarate?-

Răspuns: Da înțeleg tot ce am declarat până în prezent.-

După ce am citit prezentul proces-verbal cuvânt cu cuvânt și am constatat că el corespunde întocmai cu cele declarate de mine, îl semnez și semnez personal.-

Auditat n.

Lt. de Securitate

Semnătura:

Semnătura,

144-

Proces-Verbal de interogator

Martor: ~~Arestat~~ Sandor Iulius. născut-1915-Iunie-1 în Com. Rătin Reg. Cluj. fiul lui Lukaci și al Elisabetei, de profesie agricultor, cu ultimul domiciliu în Arad. Str. Lucrării Nr. 4.-
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

20 - August - 1953.

Orașul - Arad -

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la „ ..... și ..... „

Intrebare: Dacă Weisz Ioan a fugit vre'o sancțiune s'au pedepsit în cadrul detașamentului 110/15!?-

Răspuns: Nu cunosc dacă Weisz Ioan a fugit vre'o sancțiune s'au pedepsit în cadrul detașamentului Nr. 110/15 - iar dacă a fugit eu nu-mi aduc aminte să fi fugit și de care a fost dată. Când eu am fost trecut comandant al detașamentului aveam dreptul să dau și sancțiuni însă lui Weisz Ioan nu mi amintesc să-i fi dat.-

Intrebare: Dacă Weisz Ioan a fost vreodată în vreun colț de gâini pentru a-i executa vre'o pedeapsă?-

Răspuns: Eu nu mi-aduc dacă Weisz Ioan a fost vreodată în vreun colț de gâini pentru a-i executa vre'o pedeapsă - iar dacă s'ar fi întâmplat acest lucru cât eu am fost trecut comandant, de acest fapt nu știu. Posibil să fie în întâmplat înainte ca eu să fiu repartizat la detașamentul

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: 110/15 - s'au dupa plecarea din acest detasament casa nu mai stiu nimic ce sa mai intamplat -

Dupa ce am citit prezentul proces-verbal curatit cu curatit si am constatat ca el corespunde cu cele declarate de mine il subscriu si semnez personal -

Anchetator:
Lt. de sanitate

Semnatura:

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL SECURITĂȚII STATULUI

154
145.

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

20-August- 195 3. Orașul Arad-

Interogatoriul a început la ora 18- și ..... minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 19 și 45 minute.

Eu, Ț. de securitate Ghilă-Traian-

am interogat în calitate de arestat-

(pe arestatul; reținutul, martorul)

1. Numele Sandor- 2. Pronumele Maria

3. Anul, luna și ziua nașterii 1923-Septembrie-2- 4. Locul nașterii în Arad-

5. Cetățenia română- 6. Naționalitatea română-

7. Apartenența politică — din ce an —

8. Studii 6 cls. liceu limbi- 1940- în Arad-

(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia fără școlară 10. Ultimul loc de muncă și funcția Policlinica de copii-Arad- fără-

11. Ultimul domiciliu Bdul Lenin Nr. 19 Ap. 2. Sc. II-16- Arad-

12. Situația familiară necăsătorită-

(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliul și ocupația)

13. Origina socială fiica lui Nicolae și Elisabeta - avere nu au (averea părinților până la 23 August 1944 și până în prezent) posedă și nu posedă-

14. Activitatea politică până în 1947 — (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri). am participat la alegerile din 1946-1948-1950 1952 ca alegătoare:

Semnătura,

Mod. 186

15. Decoraţii, distincţii şi premii guvernamentale Nu am fost —
(înainte şi după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcţie —
nu

17. Dacă a fost prizonier Nu am fost —
(unde şi când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când şi în legătură cu ce în Ungaria — cu ocazia cedării Ardealului —

19. Dacă a participat în bande, în organizaţii contra-revoluţionare —

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine şi la ce pedepse a fost condamnat
nu am fost —

Intrebare: Ai fost căsătorită? —
Răspuns: Da, am fost căsătorită cu numitul Sandor Iulia din Arad str. Livezei, ştiu că lucrează la I.R.C.I.A. în funcţie de referent tehnic. —
Intrebare: Când ai divorţat de Sandor Iulia? —
Răspuns: În anul 1949 luna Septembrie am divorţat de fostul meu soţ Sandor Iulia —
Intrebare: Sandor Iulia a fost concentrat în timpul războiului 1940-1945? —
Răspuns: În timpul războiului din 1941-1945 a fost concentrat şi trimis pe frontul de răsărit. —
Intrebare: Când a fost concentrat? —
Răspuns: A fost concentrat în toamna anului 1943. —

Semnătura,
Sandor Ioana

Urmare: Întrebare: Când să descreierat?-

Răspuns: A fost descreierat în luna Mai 1945 când a venit acasă.-

Întrebare: Fostul dvăle tău Sandor Iulius a suferit vreo condamnare în viața lui?-

Răspuns: Nu a suferit nici-o condamnare însă a fost judecat pentru crime împotriva umanității.- După judecarea procesului a fost eliberat.-

Întrebare: Pentru ce a fost eliberat?-

Răspuns: În anul 1945 tatăl meu a fost arestat pe baza unui denunț falș făcut de un anume SELYMAN ANDREI din Satu-Mare în care le arăta că Sandor Iulius în timp ce a funcționat ca comandant al unui detașament de evrei pe frontul din răsărit ar fi comis crime împotriva umanității. După două zile Sandor Iulius a fost pus în libertate venind acasă și continuând serviciul mai departe. La venirea tatălui meu acasă- Sandor Iulius mi-a spus să merg pe la diferite persoane dela care să aduc declarații în care să confirme comportarea lui pe frontul din răsărit. În urma acestui scop mi-a dat mai multe adrese, ale persoanelor ce urmau să fie martore lui la un eventual proces ce s'ar fi deschis împotriva lui Sandor Iulius și în urma căreia ar fi putut fi condamnat ca criminal de război.-

Întrebare: Ce adrese ați primit dela Sandor Iulius la care să mergeți pentru a lua declarații?-

Răspuns: Am primit mai multe adrese însă nu-mi amintesc persoanele. Știu precis că printre aceste adrese figura și un anume Weisz Ioan (Karoly) din Satul-Mare care era după câte-mi amintesc director financiar sau inspector financiar.-

Semnătura,

Sandor Ioan

Urmare: Intrebare: Ați fost la Waisz Ioan (Karoly)?-
Răspuns: Da, am fost prin vara anului 1945 cred în luna Iulie. Pe Weisz Ioan l-am găsit la birou unde am intrat și am stat de vorbă cu el spunându-i că sunt trimisă de Șandor Iuliu pentru al anunța că soțul meu a fost arestat pe baza unui denunț făcut de Zelman Andrei în care se spunea că Șandor Iuliu ar avea la activul său crime împotriva umanității.-
Intrebare: Ce răspuns ați primit dela Waisz Ioan (Karoly)?-
Răspuns: Când l-am pus în cunoștința de situația soțului meu Șandor Iuliu, acest Waisz Ioan a fost foarte supărat afirmând „că a avut un singur comandant de companie care a fost bun cu ei și tocmai lui să i se întâmple o asemenea nenorocire!" În încheerea discuțiilor Weisz Ioan mi-a spus că el va vorbi și cu alți avocați care au fost în detașamentul condus de fostul meu soț și împreună cu aceștia va merge la Zelman Andrei care a făcut denunțul și-l va convinge să-și retragă declarația dată prin care la denunțat pe Șandor Iuliu.-
Intrebare: Ce a făcut Weisz Ioan în urma vizitei ce i-ai făcut-o la soțul tău?-
Răspuns: În urma vizitei mele făcută lui Weisz Ioan la soțul meu acesta sa dus la avocatul pe care nu-l cunosc și împreună cu acesta au făcut o declarație bătută la mașină în numele lui Zelman Andrei prin care acesta declara că a stat de vorbă cu persoane ce au făcut parte din detașament și în urma acestor discuții cu persoanele din detașament sa convins că Șandor Iuliu nu se face vinovat de crime împotriva umanității. În încheerea declarațiilor se cerea retragerea denunțului făcut împotriva lui Șandor Iuliu, întrucât a făcut o greșală

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către ~~arestat~~ sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator

Urmare: când la fiind.— După ce Waisz Ioan împreună 147/156
cu acel avocat din satu care au făcut declarația s-a
dus cu ia la Selman Andrei să i-o citească și să o
semneze.— Selman Andrei a semnat declarația făcută de
Waisz Ioan și avocat, ca a fost predată la mine iar
eu am predat-o la Poliția Jud. ~~Arad~~ SATU-MARE - Șefului de poliție.—
In urma declarațiilor martorilor, a retragerii denunțului
prin declarația făcută de Waisz Ioan și a declarației date
de Selmán Andrei prin care confirma că Șandor
Iuliu nu are crime la activul său, președintele procesului
a hotărât punerea lui Șandor Iuliu în libertate prin
achitare.—

Intrebare: Ce alte legături au mai existat între
Șandor Iuliu și Waisz Ioan?—

Răspuns:— După venirea soțului meu depe front, în
discuțiile purtate cu el mi-a povestit și despre acest
Waisz Ioan care a făcut parte din detașamentul condus de
el. Astfel mi-a spus că acest Waisz Ioan era cam bolnav
pe front și soțul meu la scutit de a face diferite
munci lăsându-l pe lângă el. Acest Waisz Ioan cunoștea
bine limba franceză iar Șandor Iuliu în măsură
mai mică, pentru care fapt au avut și mai multe
conversații în limba franceză în timpul lor liber.— Alte
legături între Waisz Ioan și Șandor Iuliu nu cunosc.—

După ce am citit prezentul proces-verbal
cuvânt cu cuvânt și am constatat că el corespunde
întocmai cu cele declarate de mine îl susțin și
semnez personal.—

Anchetator: | Semnătura:
Lt. de securitate | Sandor Marta
[signature]

Semnătura,

Mod. 185

148.
~~157~~

Proces-Verbal de interogatoriu

~~Martor~~ Arestat Sandor Martin, născut la 8 Septembrie 1924, în com. Arad, fiul lui Nicolae și Elisabeta, (Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
domiciliu Arad. Bul. Lenin 19 Apart. 16. -

29 Septembrie 1953

Orașul Arad.

Interogatoriul a început la ora 0- și min. 40

„ s'a terminat „ „ „ „

Intrebare: La procesele verbale anterioare ați arătat că, fostul soț al meu Sandor Iulia a fost judecat pentru crime de război. Arătați de ce instanță a fost judecat?

Răspuns: Sandor Iulia a fost judecat în anul 1946, de către Tribunalul Poporului Cluj, cabinetul 1. Procesul a avut loc în luna Martie 1946

Întrebare: A fost vinovat în acest proces și alți acuzați?-

Răspuns: În total în acest proces au fost implicați un număr de 24 acuzați, pe care nu îmi amintesc cum îi chiamă, totuși vă voi putea aminti din fire unele dintre numele lor. -

Întrebare: Cunoașteți vreo persoană cu numele de Weisz Ion?.

Răspuns: Da îl cunosc, deoarece fostul Lt. Iuliu -

Iscălitura,
Sandor Martin

Urmare: meu în anul 1945 vara când a fost arestat, mi-a spus că Waisz a fost unul din evreii ce au făcut parte din detașamentul pe care el la condus, spunându-mi să-l caut ca pe unul ce poate motiva în acuzele ce i se aduc, de crime de război.-

Intrebare: Dacă ai luat legătura cu acest Waisz Ioan?

Răspuns: In urma celor comunicate de soțul meu, am mers la avocatul Schlezok cu domiciliu în Satul Mare, care mia comunicat că pe Waisz îl pot găsi în calitate de director la administrația financiară din Satul-Mare.

După aceasta am mers la Waisz căruia iam comunicat cele petrecute cu soțul meu că a fost arestat, în baza declarației date de Delman Andrei, împotriva sa. Waisz s'a scandalizat în urma acestui lucru, promițându-mi că va vorbi cu Delman împreună cu alții ce au fost în acest detașament și vor reuși să-l convingă pentru ași retrage declarațiile date, împotriva lui Sandor Iuliu.

Tot atunci mi-a dat o întâlnire în biroul avocatului Schlezok, de unde voi putea prelua declarația prin care Delman să-și retragă declarațiile făcute împotriva lui Sandor Iuliu, prin care îl acuza de crime de război.-

Intrebare: Ai mers la biroul avocatului Schlezok, ?

Răspuns: Conform înțelegerii anterioare

Lt. [signature]

c. 5303

Iscălitura,
Sandorchanta

Urmare: avute cu Weisz, la data indicată m'am prezentat la biroul advocatului unde l'am întâlnit și pe Weisz, și unde l'am așteptat pe Délmon să vie să semneze declarația de contramandare, care de altfel era întocmită dinainte de advocat la mașină, așteptându-se numai să fie semnată.- Délmon nu a venit în acea zi să semneze declarația. Declarația a rămas la Dr. Schlezak, iar după o zi s'au două, (după) am primit declarația semnată de Délmon dela Schlezak.-

Intrebare: Dacă Dr. Schlezak a fost acela care s'a sfătuit cu Weisz în luarea acestor declarații.?

Răspuns: Da el a fost.-

Intrebare: Ce ați făcut cu aceste declarații?.

Răspuns: Declarațiile după cât mi amintesc știu că le-am predat șefului de Siguranță din satul Nora, pe atunci un oarecare Weisz Andrei sau Ladislau.-

Intrebare: Care a fost contribuția lui Weisz Ioan, în toată această problemă.?

Răspuns: Contribuția lui Weisz Ioan, a fost aceia că el personal a fost la Délmon și la comisie, pentru a-i retrage primele declarații date împotriva lui Sandor Iuliu.-

După ce am citit cuvânt cu cuvânt procesul verbal de interogatoriu și am constatat că el corespunde în totul celor declarate de mine îl susțin și-l semnez personal.-

Lt. [signature]

Semnătura,
Sandor Marta

150
~~159~~

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

23 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 16 și 35 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 17 și 20 minute.

Eu, Lt. de securitate Kolbaner Francisc și Lt Tătărescu Nic
am interogat în calitate de anchetator
(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele SARKANY 2. Pronumele NICOLAE
3. Anul, luna și ziua nașterii 1914 22 Februarie 4. Locul nașterii Satu-Mare
5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu
7. Apartenența politică membru de partid din ce an 1947
8. Studii patru clase de liceu la Satu-Mare terminat în 1928
(când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia droghist 10. Ultimul loc de muncă și funcția GOSTAT Satu-Mare - grădinar.
11. Ultimul domiciliu Str. VERES MARTI 18.
12. Situația familiară căsătorit cu BEATRICE SCHWARTZ. în vârstă de 30 ani funcționară la bentexfer, am un copil de 6 luni.
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl dentist, a avut una casă de locuit. A decedat în deportare.
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947 în ilegalitate am lucrat pentru ajutorul roșu; din anul 1928 am fost la social-democrați până în 1933, iar din 1947 până în prezent membru în P.M.R provenit din P.C.R.
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,
Sarkany N

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale *în anul 1949 am*
(înainte și după 23 August 1944)
primit medalia de bronz de mb. fiind forțat

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție *la Rgt. 33 că'loraș*
cu schimbul în anul 1936, Satu-Mare, soldat.

17. Dacă a fost prizonier *nu am fost.*
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce *în 1945*
am fost trimis de către Apărarea Patriotică din
Oradea la Zuchmitz timp de 3 luni, în cadrul deportărilor.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare *nu am*
făcut parte.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat *nu am fost judecat sau condamnat.*

Intrebare: *De cand il cunosti dumneata pe WEISS IOAN?*
Raspuns: Pe WEISS IOAN il cunosc din copilărie,
mai indeaproape il cunosc însă din 1942 fiind când
am fost luați împreună în detașamentul 110/45.
Intrebare:
In ce împrejurări a fost luat WEISS în detașamentul
de muncă?
Raspuns: El a fost luat în detașamentul de muncă
în baza unui ordin de chemare, în care se specifica
concentrarea pentru 30 zile.
Intrebare: Ce funcție a avut WEISS în detașament?
Raspuns: Nu-mi amintesc ce funcție a avut WEISS
în detașament.

Semnătura,

Intrebare

Urmare: Până când ai fost împreună cu WEISS în cadrul detaşamentului?

Răspuns: WEISS a fost cu mine în cadrul detaşamentului până la sfârşitul anului 1943 sau începutul anului 1944, când WEISS a dezertat din detaşamentul 110/15 şi nu s'a mai reîntors. Eu am rămas în cadrul acestui detaşament până în octombrie 1944 când am dezertat.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine mărturisesc şi semnez propriu scris de mine.

Anchetatori:

Lt. Kolbauer Francisc

Lt. Tahârcea Nic.

Semnătura,

152 ~~153~~ ~~161~~

Referință

Subsemnatul Steinberger Martin născut în anul 1909. 16. Sept. în Sighetul Marmației, de meseria croitor în prezent activist al C.D.E. al Reg. Baia-Mare membru de partid din 1943 dau următorul ref. despre ~~Weisz~~ Weisz Ionas.

Cunosc pe susnumitul din copilărie, știu că tata lui fost medic, și el funcționar Băncii.

Cunosc mai aproape din 1942 Iunie când am fost concentrat la detașament de lucru la Sere. Am fost împreună 1 ani și jumătate când eu am plecat la detașament de partizani. Din acest timp cunosc pe susnumitul ca un om de natură brutal care nu se înțelege cu nimeni (kötekedő). Nu a putut înțelege cu întreg domnii intelectual și nici nu a simpatizat cu ei însă nici cu colectivul nostru care era compus din tovarăși, însă această neînțelegere nu a avut caracter politic. S-a prezentat ca element ~~care~~ simpatizează cu ideea noastre, însă noi nu am luat în colectivul nostru.

Dela detașament de lucru cunoaște Lősking Nicolae Întreprinderea "Dorna" tata Mare membru de partid.

Markovits Arthur, Centrofarm tata Mare m.d.p. – Rozenberg Tiberiu "Alimentara" Baia-Mare m.d.p.

După 1945 când eu am întors susnumitul Weisz deja a activat pe linia partidului în 1946 când am fost ridicat din producție ca activist de partid, el a muncit la Regiunea de partid, astfel am întâlnit cu el de multe ori și după cum am văzut a muncit activ.

După ce a fost rădicat la Bucureşti la dimisterul Finanţelor nu mai am avut legătură şi nici nimic cunoaşte activitatea dânsului.

Doi cunoaşte tov. Varga Zaiţ Carp "dondiola" Satu-Mare şi Kirchner Zaiţ combustibil Satu-Mare

Satu-Mare la, 23. V 952.

Steinberger Alexa

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

X
~~155~~
~~163~~
154

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

22 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 10 și 45 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 16 și 10 minute.

Eu, Loct. de Sec. KOLBASER FRANCISC și Lt. TABARCEA NIC.

am interogat în calitate de anchetator

1. Numele STEINBERGER (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Pronumele MARTON

3. Anul, luna și ziua nașterii 1908 sept. 12 4. Locul nașterii Sighet Maramureș

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu

7. Apartenența politică m. d. p. P.M.R (P.C.R) din ce an 1943

8. Studii 5 clase primare la Satu-Mare.
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia croitor 10. Ultimul loc de muncă și funcția membru al sfatului popular raional Satu-Mare

11. Ultimul domiciliu Piața Roșie Nr 2

12. Situația familiară căsătorit cu Lazăr Irina în vârstă de 33 ani, gravidă și are un copil de 6 ani
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială croitor, nu a avut averea, este decedat.
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 din anul 1931 am dus activitate ilegală în P.C.R. pe linie de ajutorul Roșu și U.T.C. pe linie sindicală înscris de 1931.
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,
Steinberger Marton

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale decoratie - luptătorul (înainte și după 23 August 1944)
anti-fascist, medalia muncii și medalia a 5-a aniversare R.P.R

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție Nu a fost 3 luni la C.T. ulterior Gheorghe apoi am fost lăsat la vatra ca susținător de familie.

17. Dacă a fost prizonier din Oct. 1944 până în Februarie 1945 în (unde și când)
localit. CAMENESK-PODSK și KRASNA-GORS lagărul 27.

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce în 1942 - Febr. 1945 în URSS. cu detașamentul de muncă 110/45 și în 1947 în Ungaria de două ori câte o zi în vederea rezolvării unor audieri.

19. Dacă a participat în bănci, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat în 1934 am fost condamnat de Tribunalul Satu-Mare pe 5 luni închisoare pentru activitate ilegală comunistă.

Intrebare: De când îl cunoști domnule pe WEISS IOAN?
Raspuns: Pe WEISS IOAN îl cunosc din copilărie, din vedere mai bine îl cunosc din timpul detașamentului de muncă.
Intrebare: În ce împrejurări a fost luat WEISS în detașamentul de muncă?
Raspuns: Nu cunosc în ce împrejurări a fost luat WEISS în detașamentul de muncă. În detașament au fost luați evrei bogați, țărani și cunoscuți comuniști. Știu că au ajutat poliția maghiară, denunțând pe cei care au fost luați în acest detașament unguri: ROSGONY meseriaș la școala de hârtie metalurgică din Satu-Mare; SICOLA ZOLTAN fost agent al K.H.

Semnătura,
Steinberger Maria

Urmare: (contra personajul maghiar) așa este contra faptului
în Satu-Mare. Presupunerea mea se bazează pe ~~116~~
faptul că aceste elemente atunci, erau elemente ~~164~~ 155
de încredere ale regimului horthist.

Întrebare: Unde a fost format detașamentul și câți oameni avea?

Răspuns: Detașamentul a fost format în SEINI în luna Iunie 1942 avea circa 200-250 oameni, din toate categoriile sociale.

Știu că corupția era în floare putându-se înțelege cu cei din conducerea detașamentului ca să permită bani și pe unii să-i lase acasă.

Întrebare: Arată dumneata când și cât timp ai stat, ce anume ați făcut prin localitățile în care ai fost împreună cu WEISS IOAN?

Răspuns: La SEINI am stat 10 zile, apoi am fost îmbarcați în tren până la Budapesta unde am stat o noapte, de acolo prin GALANȚA (graniță cehoslovacă) am plecat mai departe trecând prin Polonia până la GOMEL unde am ajuns în luna Iulie și am stat câteva zile. De la GOMEL am plecat la ATAMANSKOE (lângă orașul STARIOSKO la 10 Km). Pe acest drum am stat în următoarele localități: GERNIGOV câteva zile, NYEJIN câteva zile, lângă KURSK în pădure câteva zile, apoi la orașul CERNIANCA câteva zile de unde am plecat într-un sat lângă CERNIANKA unde am început să lucrăm la drum. După câteva săptămâni am plecat înapoi la CERNIANKA unde am mai lucrat încă câteva săptămâni la tăiatul lemnelor în pădure, după care am plecat la ATAMANSKOE unde

Semnătura,

Steinberger Marton

Urmare: am început să lucrăm la repararea drumurilor, până în luna Ianuarie 1943.
Din Ianuarie 1943, când frontul Rusă a început retragerea, detașamentul a primit dispoziția să înceapă să se retragă. Știu că în acel timp BERCEI IULIU era comandantul detașamentului neputându-i lua și pe cei bolnavi, a lăsat alimente, delegații și acte pe baza cărora ei rămași puteau să-și justifice prezența. Astfel el a lăsat cu noi cei care eram bolnavi pe LAZAR WILHELM și ROSENBERG TIBERIU. Nu știu dacă WEISS a rămas cu cei bolnavi, dar cred că nu a plecat mai departe cu BERCEI IULIU. Astfel detașamentul s-a împărțit în două, majoritatea cu BERCEI IULIU iar o parte cam 100 oameni au rămas, mai mulți din cauză că erau bolnavi. După câteva zile, împreună cu cea altă parte din detașament am pornit după detașamentul inițial pe care l-am ajuns lângă un sat la 25 Km. de ATHANASKOE Atunci în detașament m-am reîntâlnit cu WEISS. Imediat am plecat în direcția BELGOROD trecând prin mai multe localități unde am stat câteva săptămâni lucrând la repararea drumurilor. În fiecare localitate la 50 Km unul de altul am stat câteva săptămâni lucrând și pentru mențenanța la drumuri și la întoarcerea eșaloanelor. După 2 zile de la plecarea din orașul BELGOROD, am rămas de detașament cu alte câteva în urmă, ajungându-l din nou după 17 zile lângă IVEȚIN.

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Urmare: Dela NIEJIN după ce am stat 1-2 săptămâni am pornit spre KIEV, oprindu-ne într'o comună din apropierea acestuia unde am stat 1-1½ săptămână. De aci am mers mai departe și ne-am oprit într'o altă comună la distanța de 20 km de KIEV. De aci am mers la JITOMIR stând la KRASNACESKI vreo 2-2½ luni unde nu am lucrat la nimic ~~[illegible]~~ eram izolați deoarece o parte din cei din detașament se îmbolnăvseră de tifos. Până aci mai rămăsesera din detașamentul 110/1 circa 60 oameni. (Martie-Mai 1943)
Dela KRASNACESKI am mers până lângă orașul KOROSTEN unde am stat 1-2 săptămâni, unde s'a format un lagăr pentru cei care aveau mai mult de un an la detașament pentru a fi trimiși acasă (Iunie - Iulie 1943) Aci detașamentul a fost reorganizat completându-se cu oameni sosiți dela alte detașamente. De aci am fost îmbarcați în vagoane și duși în pădurile BRIANSK, stând în Statia MIHALCA până în Oct. 1943 unde am tăiat lemne la pădure. Din Noembrie 1943 eu plecând la partizani de lângă orașul SAMO-GOROD nu am mai fost împreună cu WEISS IOAN.

__Intrebare:__
Cum s'a purtat WEISS în detașament?

__Răspuns:__ In detașament au fost 4-5 plutoane. WEISS a fost locțiitorul unui comandant care făcea parte din paza detașamentului. El a fost numit în această funcție dela Seim și a fost schimbat la ATAMANSKOE, când a fost pus la tăiat lemne la bucătărie, apoi, când a venit BERCEI IULIU, și când nu a mai fost

Semnătura,
[signature]

Urmare: mers de lucru, WEISS a avut acelaşi preocupări ca şi cei din detaşament.

Întrebare: Cine l-a numit pe WEISS în acest funcţie?

Răspuns: În acest funcţie a fost numit de comandantul detaşamentului Lt. IAKO din Reini (care era fiu de mosier).

Întrebare: Pe ce criterii a fost numit WEISS în acest funcţie?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru.

Întrebare: În subordinea cărui a fost WEISS?

Răspuns: WEISS a fost în subordinea unui regent al cărui nume în acest moment nu mi-l amintesc. Acest regent era comandant de pluton cu WEISS bucătarul rău. Acest regent era în subordinea lui ZAIATZ PETRU, iar acesta în subordinea lui IAKO.

Întrebare:

- Care era rolul lui WEISS în cadrul regentului detaşamentului?

Răspuns: Nu cunosc cum să fi fost aşa cum era în cadrul detaşamentului.

Întrebare: Ce atribuţii avea WEISS şi cum şi le-a îndeplinit?

Răspuns: În funcţia ce a avut-o WEISS repetiţia rămâne la locul, în poziţia altmintrelea şi făcea acelaşi muncă ca şi comandantul de plutoane.

Întrebare:

De ce privilegii s-a bucurat WEISS în detaşament după ce nu a mai fost bucătar de plutoane?

Răspuns: Nu cunosc ca WEISS să fi fost favorizat după ce a fost bucătar de plutoane. Ştiu că erau favorizaţi FRIEDMAN EMERIC, care a fost bucătarul comandantului unui plutoane şi PRINTZ PAUL, fiul unui folcrean din Satu-Mare.

Semnătura,

Steinberg Albert

Întrebare:

Urmare: Care au fost relațiile lui WEISS în cadrul detașamentului?

Răspuns: WEISS în cadrul detașamentului era în bune relații cu cei din pază și comandantul detașamentului. Astfel nu am văzut nici un caz când WEISS să fie maltratat ci dimpotrivă se vorbea frumos cu el. ~~Nu știu~~ nu cunosc pe ce anume se bazau aceste relații între ei. —
Cu cei din detașament WEISS era în relații proaste datorită comportării sale [illegible], adică înjura oamenii și căuta să-i ațâțe. Pentru aceasta în cadrul colectivului meu format din 13-15 oameni pe el nu-l primeam deoarece nu aveam încredere în el.

Întrebare:

Cu ce este amestecat WEISS în afacerile care s-au făcut în cadrul detașamentului?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru.

Întrebare: Când și în ce împrejurări a luat WEISS legătura cu Joint?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru.

Întrebare: Cine din detașament a luat legătura cu Joint și în ce scop?

Răspuns: În toamna anului 1943 s-a împărțit în detașament ajutorul Joint, de către comandantul detașamentului Lt. SANDOR, care cred că a fost ajutat de FRIDMAN EMERIC (nu-mi amintesc precis)

Întrebare: Cu ce s-a ocupat WEISS după ce s-a întors din detașament la Satu-Mare?

Răspuns: Știu că era la administrația financiară, apoi a fost activist de partid iar mai târziu la Oradea și apoi la București în Min. de Finanțe.

Semnătura,
Steinberger Mat

Urmare: Întrebare: Ce alte preocupări a mai avut WEISS la Satu Mare?
Răspuns: Nu cunosc ca WEISS să fi avut preocupări care să fie semnate.
Întrebare: Dar în comitetul evreiesc ce a dus WEISS?
Știu că a fost membru în comitetul evreiesc însă nu știu ce funcție a avut. Acest comitet evreiesc era format din elemente naționaliste burgheze și mic burgheze, care pur și simplu și-a însușit în interesul lor personal toate averile evreilor neîntorși din deportare. Aceștia au jefuit astfel averi fabuloase cu care s-ar fi putut reconstrui în scurt timp orașul Satu-Mare și chiar toată regiunea Satu-Mare.
Întrebare: Care a fost rolul lui WEISS în Joint-Bank?
Răspuns: Nu cunosc acest lucru, poate să dea relații Dr FISCHER IOSIF care a fost în Joint-Bank.
Întrebare:
Ce mai cunoști dumneata despre WEISS în afară de cele arătate în actualul P.V. de interogatoriu?
Răspuns: Știu că în 1946-1947, WEISS s-a căsătorit cu ROTH MANTI azi GAL. Tatăl a lucrat la gazeta IGOSAG din Cluj: acum este profesor la universitatea BOYAI din Cluj. (și ea este tot profesoară). Împreună cu ea a plecat la Oradea de unde apoi a divorțat de ea. Altceva în afară de cele arătate nu mai cunosc despre WEISS IOAN.
După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și pentru propriu scris de mâna mea:

Anchetatori:
Lt. Tabărcea Nic.
Lt Kolbainer Francisc

Steinberger Mat

Semnătura,

~~109~~
~~167~~ 158

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

24 Iunie 1953, Satu Mare
Interogatoriul a început la ora 13
" s'a terminat la " 15,15.-

Noi Lt. de Securitate KOLBASER FRANCISC şi Lt. de Securitate TABARCEA NICOLAE, am interogat în calitate de anchetatori pe martorul:

ZAJATZ PETRU, născut la 25 Iulie 1889 în com. Biutsenf Mihai (R.P.U.), de cetăţenie română, naţionalitate maghiară, fără de partid, studii 6 clase primare, de prof. muncitor C.F.R. pensionar, actualmente muncitor la construcţia de drumuri şi poduri, domiciliat în Satu Mare Str. Rosetti Nr. 3 căsătorit cu FARKAS FLOAREA în vârstă de 65 ani, casnică, am un copil dela prima căsătorie cu numele de ANDREI în vârstă de 43 ani, de profesie lăcătuş, care lucrează la Baia Mare.- Părinţii au fost agricultori, au avut una casă şi un jugăr de vie. Nu am fost membru la niciun fel de partid sau org. politică.- Am cinci decoraţii din războiul din 1914-1918. Serviciul militar satisfăcut în armata Austro-Ungară în Regt. 65 Infanterie în localitatea Muncaci cu gradul de plutonier în t termen. Nu am fost prizonier. Cu ocazia războiului am fost pe frontul Italian şi Rus. Nu am fost judecat sau condamnat.-

Intrebare:
De când îl cunoşti d-ta pe WEISS ION?
Răspuns:
Pe WEISS IOAN îl cunosc din luna Iunie 1942 când subsemnatul am fost concentrat şi repartizat în paza detaşamentului 110/15 dela Secui.- Acolo l-am cunoscut şi pe WEISS întrucât făcea parte din compania la care eu eram conducător de serviciu.-

Intrebare:
Ce funcţie a avut WEISS în detaşament?

ss/Zaiaţ Petru.-

.//.

~~165~~/160
159

Răspuns:

Nu cunosc ce funcţiuni a îndeplinit WEISS în cadrul detaşamentului.- Stiu numai că FRIDMAN EMERIC era locţiitorul meu.-

Intrebare:

Ce rol a îndeplinit WEISS în Serviciul Secret?

Răspuns:

Stiu că WEISS IOAN, făcea parte din Serviciul Secret ca informator, condus de BERCSEI IULIU, comandantul detaşamentului împreună cu alţii ca: FRIDMAN EMERIC, PRINTZ PAUL, GRUNFELD MAXIMILIAN, DELMAN ANDREI, Dr. LOB TIBOR, SARKANY MICLOS şi mai este încă unul al cărui nume nu mi-l reamintesc.-

Aceştia au fost recrutaţi în felul următor: In luna Noembrie sau începutul lui Decembrie 1942, a venit ca comandantu al Companiei de muncă Slt. BERCSEI IULIU.- Imediat cum a venit el am primit ordin ca să_i prezint lista cu evreii din companie.- Când m'am prezentat la el mi-a spus că este mare nilosist şi că pe "aceştia" îi vom distruge.- După ce a văzut lista mi-a dat ordin să-i chem ca să fie audiaţi de el cei arătaţi mai sus.- Astfel eu am fost de faţă când BERCSEI s'a recomandat şi a dat mâna cu fiecare personal cu cei arătaţi de mine mai sus, creindu-se o atmosferă cordială între ei.-

După aceasta cei de mai sus împreună cu BERCSEI în prima sau a doua zi au plecat la locuinţa lui, care se afla la 1 km. depărtare de localitatea Atamanskoe unde au discutat.- Stiu că au plecat seara însă nu ştiu când s'au întors.-

Eu nu am cunoscut în ce scop au fost chemaţi şi nici nu cunosc dacă ei au dat informaţii scrise.- Stiu însă că ei erau mai bine informaţi asupra oricăror evenimente ca cei din pază.-

Astfel eu am dedus în mod sigur că ei sunt informatorii lui, convingere ce mi-a fost întărită prin faptul că BERCSEI IULIU era mult mai apropiat şi intim cu aceştia decât cu subsemnatul şi cei din pază.- Nu cunosc ce informaţii a dat acest grup lui BERCSEI şi la ce se refereau acestea, însă am aflat dela aceştia încă de când primisem dela Seini, lucruri pe care eu le aflam numai prin comandantul de companie cu mult mai târziu.-

ss/Zaiaţ Petru.-

.//.

169 161

Astfel, la plecarea noastră din Seini, venise un ordin că cei din paza detaşamentului nu vor veni înapoi cu evreii ci să rămână acolo unde vor fi duşi adică vor fi exterminaţi.- Acest ordin s'a citit numai în faţa pazei.- 160 Aceştia aflând de aceasta au spus că nu va fi aşa deoarece peste două săptămâni va veni un alt ordin prin care se va spune că evreii în general nu vor fi atinşi nici măcar cu degetul, ceace s'a şi întâmplat.-

Nu mai reţin minte toate ordinile care au venit, ca de exemplu cele care se refereau la rămânerea sau plecarea mai departe a detaşamentului şi multe altele,toate erau ştiute de ei înaintea mea.- Aceasta m'a determinat pe mine să-i întreb: " ce au o reţea de spionaj aşa de bine organizată încât să ştie totul înaintea mea".- Acestea le-am spus fiecăruia individual de mai multe ori, iar răspunsul lor a fost acelaş: " nu te interesează pe dumneata de unde ştim noi"!

Referitor la WEISS îmi aduc aminte că în 1943 luna Aprilie mi-a spus că voi pleca acasă(ceace am aflat dela comandant mai târziu), şi m'a rugat să-i dau bani, ceace am şi făcut,. dându-i 60 mărci şi una pereche de cisme pe care le-a vândut cu două sute de mărci, deoarece acasă îmi va înapoia banii.-

Aceşti bani nu mi i-a mai restituit ci în 1948-1949 fiind la Oradea, neavând bani să mă înapoiez acasă m'am dus la locuinţa lui WEISS şi i-am cerut să mă ajute, atunci el mi-a dat 200 lei.- Din 1943 luna Aprilie nu am mai ştiut nimic de ei căci m'am întors acasă.- M'am întâlnit întâmplător cu unii din ei în cursul anilor 1944-1945.- După eliberarea Ardealului de Nord, am aflat că în cinstea lui BERCSEI IULIU sprijinit de informatorii lui s'a organizat un banchet la Satu Mare, în timpul când eu şi alţii care am făcut parte din pazză eram închişi la penitenciarul din Satu Mare.-

Stiu că acuzaţiile neîntemeiate care ni s'au adus au fost făcute în marea lor majoritate numai de către aceşti informatir, care de fapt ei au fost acuzatorii principali.- Astfel aceste declaraţii bazate pe nerealităţi au fost date de PRINTZ PAUL, WEISS IOAN, KIRSNER, SARKANY MICLOS, LOT TIBOR, şi alţii care au plecat în Palestina.La aceste procese ştiu că a fost de faţă toţi cei arătaţi mai sus în afară de WEISS IOAN.-

Imi aduc aminte că în timpul când am fost reţinut în cursul anului 1945, a venit la penitenciarul în care mă aflam BERCSEI IULIU, pentru a lua legătura cu un

//. ss/Zaiaţ Petru.-

161 170162.

poiet care fusese reţinut, iar când eu l-am întrebat: "D-ta ai fost comandant, cunoşti mai bine situaţia ca noi, spune dece sumtem arestaţi"? Atunci el nici nu a voit să vorbească cu noi şi a plecat.(Atunci el era avocat). Astfel că noi care am fost ostaşi şi gradaţi simpli în pază am fost condamnaţi pe bază de declaraţii neîntemeiate la ani grei de închisoare, iar BERCSEI IULIU şi informatorii lui, care s'au transformat în acuzatorii lui, care sau transformat în acuzatorii noştri şi care de fapt ei sunt vinovaţi, au rămas şi până azi în libertate şi chiar deţin munci de răspundere.- Altceva eu nu mai cunosc despre WEISS IOAN decât lucruri fără importanţă.-

După ce am cetit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, semnez şi susţin propriu nesilit de nimeni.-

ss/Zaiaţ Petru.-

ANCHETATORI:
LT. DE SECURITATE
Tăbârcea Nicolae

LT.DE SECURITATE
Kolbaser Francisc.-

BN/3/ex.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

~~165~~ 162

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

24 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 13 și — minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 15 și 15 minute.

Noi Lt. de Sc. Kolbasov Francisc și Lt. de Sc. Văsâncuțe

am interogat în calitate de anchetatori

1. Numele ZAJATZ (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Pronumele Petre
3. Anul, luna și ziua nașterii 1889 25 Iulie 4. Locul nașterii în com. BIUT-SENTMIHAI (R.P.U)
5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiar
7. Apartenența politică fără de partid din ce an —
8. Studii 6 clase primare în com. natală. (când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia muncitor C.F.R. pensionar 10. Ultimul loc de muncă și funcția muncitor la construcția de clădiri și poduri.
11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Str. Rosetti Nr 3
12. Situația familiară căsătorit cu FARKAS FLOAREA în vârstă de 65 ani, casnică, are un copil adult (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația) fiul căsătorit cu numele de ANDREI în vârstă de 43 ani, de profesie lăcătuș, care lucrează la Baia-Mare.
13. Origina socială Părinții au fost agricultori, au avut casă și mic ~~fugăr~~ de vie. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947 nu am fost membru la nici un fel de partid sau org. politice (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura Zajatz Petre

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale am 5 decorații din (înainte și după 23 August 1944)
razboiul din 1914-1918

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție In armata austro-
Ungară în Reg. 65 Infanterie în localitatea MUNCACI
cu gradul de plutonier în termen.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost prizonier.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce cu ocazia
războiului am fost pe frontul italian și rus.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu
am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat nu fost judecat sau condamnat. —

Intrebare: De când îl cunoști domnule pe WEISS IOAN?
Răspuns: Pe WEISS IOAN îl cunosc din luna
Iunie 1942 când subsemnatul am fost concentrat
și repartizat în poza detașamentului 110/15 dela Jemi.
Acolo l-am cunoscut și pe WEISS întrucât făcea
parte din compania la care eu eram conducător
de serviciu.
Intrebare: Ce funcție a avut WEISS în detașament?
Raspuns: Nu cunosc ce funcțiune a îndeplinit
WEISS în cadrul detașamentului. Știu numai
că FRISHAN EMERIC era locțiitorul meu.
Intrebare: Ce rol a îndeplinit WEISS în serviciul acesta?
Răspuns: Știu că WEISS IOAN, făcea parte din serviciu

Semnătura,
Zoldi Petru

Urmare: venit, ca informator, condus de BERCSEI IULIU ~~164~~ ~~172~~ 163
comandantul detaşamentului, împreună cu alţii
ca: FRIDMAN EMERIC; PRINTZ PAUL; GRÜNFELD
MAXIMILIAN; DELMAN ANDREI; Dr LÖB TIBOR; SAR-
KANY MICLOS; ~~STEINBERG~~ şi mai este încă unul
al cărui nume nu mi-l amintesc.

Aceştia au fost recrutaţi în felul următor: În luna
Noembrie sau începutul lui Decembrie 1942, a venit
ca comandant al companiei de muncă Lt. BERCSEI
IULIU. Imediat cum a venit el am primit ordin ca
să-i prezint lista cu evreii din companie. Când
m-am prezentat la el mi-a spus că este mare
nyilasist şi că pe „aceştia" îi vom distruge. După
ce a văzut lista mi-a dat ordin să-i chem ca să
fie audiaţi de el cei arătaţi mai sus. Astfel eu
am fost de faţă când BERCSEI s-a recomandat
şi a dat mâna cu fiecare personal cu cei ară-
taţi de mine mai sus, creându-se o atmosferă cor-
dială între ei.

După aceasta cei de mai sus împreună cu BERCSEI
în prima sau a doua zi au plecat la locuinţa
lui, care se afla la 1 km. depărtare de localitatea
ATAMANSKOE unde au discutat. Ştiu că au plecat
seara şi nu ştiu când s-au întors.

Eu nu am cunoscut în ce scop au fost chemaţi şi
nici nu cunosc dacă ei au dat informaţii ruşilor.
Ştiu însă că ei erau mai bine informaţi despre di-
ferite evenimente ca cei din pază.

Astfel eu am dedus în mod sigur că ei sunt informatorii
lui, convingere ce mi-a fost întărită prin faptul că
BERCSEI IULIU era mult mai apropiat şi intim cu aceştia
decât cu subsemnatul şi cei din pază.

Semnătura,
[illegible signature]

Urmare: Nu cunosc ce informații au dat acest grup lui BERCEI și la ce se refereau acestea, însă am aflat dela aceștia încă de când porneam dela SEINI, lucruri pe care eu le aflam numai prin comandantul de companie cu mult mai târziu.

Astfel, la plecarea noastră din SEINI, venise un ordin că cei din paza detașamentului nu vor veni înapoi cu evreii care rămâne acolo unde vor fi duși adică vor fi exterminați. Acest ordin s'a citit numai în fața pazei. Aceștia aflând de aceasta au spus că nu va fi așa deoarece peste două săptămâni va veni un alt ordin prin care se va spune că evreii în general nu vor fi atinși nici măcar cu degetul, ceea ce s'a și întâmplat.

Nu mai rețin multe toate ordinele care au venit, ca de exemplu cele care se refereau la rămânerea sau plecarea mai departe a detașamentului, și multe altele toate erau știute de ei înaintea mea. Aceasta m'a determinat pe mine să-i întreb „ce au o rețea de spionaj așa de bine organizată încât să știe totul înaintea mea:" Acestea le-am pus fiecăruia individual de mai multe ori, iar răspunsul lor a fost acelaș: „nu te interesează pe dumneata de unde știm noi".

Referitor la WEISS îmi aduc aminte că în 1943 luna Aprilie mi-a spus că voiu pleca acasă ((ceea am aflat dela comandantul mai târziu) și m'a rugat să-i dau bani, ceea ce am și făcut, dându-i 60 mărci și una pereche de cizme pe care le-a vândut cu două sute de mărci, deoarece acasă îmi va înapoia banii.

Acești bani nu mi-i-a mai restituit nici în 1968-1969

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

[signature]

Urmare: fiind la Oradea, neavând bani să mă înapoiez acasă m-am dus la locuința lui WEISS și i-am cerut să mă ajute, atunci el mi-a dat 200 lei.
Din 1943 [illegible] nu am mai știut nimic de ei căci m-am întors acasă. M-am întâlnit întâmplător cu unii din ei în cursul anilor 1944-1945.
După eliberarea Ardealului de Nord, am aflat că în cinstea lui BERCSEI IULIU sprijinit de informatorii lui s-a organizat un banchet la Satu-Mare, în timpul când eu și alții care am făcut parte din poza eram închiși la penitenciarul din Satu-Mare.
Știu că acuzațiile neîntemeiate care mi s-au adus au fost făcute în marea lor majoritate numai de către acești informatori, care de fapt ei au fost acuzatorii principali. Astfel aceste declarații bazate pe nerealități au fost date de PRINTZ PAUL; WEISS IOAN; KIRSNER; SARKANY MICLOS; LÖB TIBOR și alții care au plecat în Palestina. La aceste procese știu că a fost de față toți cei arătați mai sus în afară de WEISS IOAN.
Îmi aduc aminte că în timpul când am fost reținut în cursul anului 1945, a venit la penitenciarul în care mă aflam BERCSEI IULIU, pentru a lua legătura cu preot care fusese reținut, iar când eu l-am întrebat: „D-ta ai fost comandant, cunoști mai bine situația ca noi, spune deci suntem vinovați?" Atunci el nici nu a vrut să vorbească cu noi și a plecat. (Atunci el era avocat).
Astfel că noi care am ostași și gradați simpli în poză am fost condamnați pe bază de declarații neîntemeiate la ani grei de închisoare, iar

Semnătura: Zaharia Petru

Urmare: BERCSEI IULIU și informatorii lui, care s-au transformat în acuzatorii noștri și care de fapt ei sunt vinovați, au rămas și până azi în libertate și [illegible] de răspundere.
Altceva eu nu mai cunosc despre WEISS IOAN decât lucruri fără importanță.
După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că cuprinde întocmai cele declarate de mine semnez și susțin propriu [illegible] de mine.
Anchetatori:
Lt. de securitate Tcharcev Nic.
Lt. de securitate: Kolbaner Francisc Zaicoș Petru

Semnătura,

165

DECLARATIILOR MARTORILOR PRIVIND ACTIVITATEA

LUI WEISZ IOAN INTRE ANII 1945 - 1949

C.N.S.A.S.

165 bis

TABEL DE MARTORI

1. AGARICI CONSTANTIN
2. BRETER TIBERIU
3. CRAIU IOAN
4. EIDLITZ ZOLTAN
5. GHETE VASILE
6. IONAS POMPILIU
7. JEENIC EDUARD
8. JEKLI MARIA
9. KATZENDER ERNEST
10. KLEIN SAMOIL
11. LAZAR STEFAN
12. MATOLCI LUDOVIC
13. MIHALCA ALEXANDRU
14. MIHALCA VASILE
15. PUSCAS ANDREI
16. VARGA LUDOVIC
17. WIEZLER ADALBERT
18. CONFRUNTARE - GHETE VASILE şi IONAS VASILE
19. " - GHETE VASILE şi MIHALCA VASILE

C.N.S.A.S.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

MINISTERUL SECURITAŢII STATULUI

166
~~174~~

PROCES-VERBAL DE IDENTIFICARE

C.N.S.A.S.

c. 1797

Comuna Pitești anul 1954 luna Mai ziua 29

Interogatorul a început la ora 7[30]

„ s'a terminat „ „ 8

Eu, Lt. maj. Bashu Leonhel
(gradul, numele, pronumele și funcția)

am procedat la identificare și am interogat în calitate de arestat
(martor sau arestat)

1. Numele și pronumele Agarici I. Constantin
2. Data nașterii 27 Iulie 1912
3. Locul nașterii com. Dămienești - Roman
4. Domiciliul actual Buc. Calea Victoriei 128 A.
5. Naționalitatea și cetățenia Română
6. Apartenența politică (în trecut și prezent) nemembrat
7. Studii (școli teoretice, speciale, etc.) Sc. Ofițeri de aviați, Academia militară
8. Ocupațiunea fost referent tehnic la întreprindere și instalați
(întreprinderea sau instituția și funcția)
Buc. fost capitan aviator.
9. Starea materială 260 hectare pământ și pădure, 1/3 diviza vară.
10. Origina socială tatăl fost inv. agronom, părinți au posedat
(ocupațiunea părinților și starea lor materială)
800 hectare pământ arabil și pășune
11. Dacă a fost arestat, judecat, condamnat, etc. arestat 24 Mai 1950, judecat de
(când, de către cine)
Trib. Militar Buc. în Noembrie 1951 și condamnat la munca
și pentru ce).
silnică pe viață pt. spionaj.

Observație: *Fiecare pagină a procesului verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.*

C. Agarici

1

2

3

Locul pentru fotografii

Declarația de identificare

Intrebarea: Ți se prezintă 3 fotografii în care recunoști o persoană cunoscută dumitale?

Răspuns

Dintre persoanele din cele 3 fotografii îmi este cunoscută numai persoana din fotografia Nr. 1. care reprezintă pe Radu Cesianu - fost avocat

Identificarea a fost dusă de Lt. mjr. Bortuhendel

C. Mavici

C.N.S.A.S.

~~176~~ 168.

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 Parniţa (Cehoslovacia), de naţionalitate evreu, de profesie funcţionar de bancă, cu ultimul domiciliu în Satu Mare Str.Samoil Micu No.1.

24 Februarie 1953- Bucureşti
Interogatoriul a început la ora .....
" s'a terminat la ora .....

Intrebare ;
Dta cunoşti vre-o persoană cu numele de WEISS IOAN?
Răspuns;
Da, eu cunosc o persoană cu numele de WEISS IOAN.
Intrebare ;
Când şi în ce împrejurări ai cunoscut Dta pe WEISS IOAN
Răspuns;
Îl cunosc pe Dr.WEISS IOAN din anul 1937, când era funcţionar la " Cassa de Păstrare" a judeţului din Satu-Mare. Aceasta după întoarcerea sa din străinătate unde obţinuse doctoratul în ştiinţe economice.
Intrebare ;
Cu cine a mai fost din Satu-Mare, WEISS IOAN în străinătate pentru studii?
Răspuns;
WEISS IOAN a fost în străinătate pentru studii cu următoarele persoane din Satu-Mare; FRIDMAN (FLORIAN) EMERIC (şi-a schimbat numele de vre-o câţiva ani, ştiu că a fost arestat în 1949 pentru speculaţie de valute şi devize, iar după 6 luni i s'a dat drumul, îmi este bine cunoscut, nu l-am mai văzut din perioada de când am fost arestat) este de profesie avocat la I.P.E.I.L. Satu-Mare şi doctorul BENEDEK PAUL nu ştiu precis dacă a dost în acelaş timp cu el. BENDEK PAUL a fost moşier şi avocat, pentru care a trebuit să plece din Satu-Mare, astfel a venit la Bucureşti după care am aflat că a plecat în Palestina. Ambii au fost la studii în Franţa.

.//.

169

Cred că şi WEISS a fost cu aceştia tot în Franţa, însă în ce priveşte doctoratul în ştiinţe economice eu ştiu că majoritatea tinerilor din Satu-Mare care-l -au luat l-au dobândit la Universitatea de ştiinţe economice din Lansane (Elveţia). Ca de exemplu; IULIAN POTRA fost director la Banca Românească din Satu-Mare, până în anul 1948, care până la arestarea mea era inspector la banca de stat din Odorhei, au mai fost şi alţii însă nu-mi aduc aminte de numele lor.

Intrebare ;

Ce ţi-a arătat WEISS IOAN din activitatea dusă de el în străinătate ?

Răspuns;

Nu mai reţiu precis ce mi-a spus WEISS IOAN în această privinţă. Stiu numai că FRIDMAN (FLORIAN) EMERIC şi BENEDEK PAUL, ca dealtfel toţi tinerii care au fost din Satu-Mare- şi în special tinerii evrei, pentru studii în Franţa, am frecventat cursurile socialiste ţinute sub auspiciile lui LEON BLUM şi deci presupun că şi WEISS a urmat aceste cursuri.

Intrebare ;

Ce activitate a dus sora lui WEISS ?

Răspuns;

Stiu că era farmacistă, însă nu am cunoştinţă dacă ea ar fi avut vre-o activitate politică sau în viaţa publică. Stiu că era căsătorită cu fostul avocat doctor ROSENFELD ANDREI, din Satu-Mare.

Intrebare ;

Care a fost activitatea lui ROZENFELD ANDREI ?

Răspuns;

Ducea activitate politico socială naţionalistă evreească după Octomvrie 1944. Nu cunosc activitatea lui politică dinainte de Octomvrie 1944.

Intrebare ;

Din care organizaţie sionistă a făcut parte WEISS IOAN?

Răspuns;

Nu ştiu dacă el a făcut parte din vre-o organizaţie sionistă

Intrebare ;

Ce legături a avut WEISS cu mişcarea muncitorească din Satu-Mare între anii 1934-1944?

Răspuns ;

Nu am cunoştinţă ca WEISS IOAN să fi activat sau să fi fost înscris în vre-o organizaţie politică muncitorească din Satu-Mare în această perioadă. Dacă ar fi fost înscris sau activat eu aş

fi ştiut, deci n'a făcut aceasta în mod precis, deoarece el era unul din colaboratorii mei intimi în Sindicatul Funcţionarilor partidulari, astfel aflam dela el dacă are vre-o legătură cu vreo organizaţie politică muncitorească sau nu.

Intrebare ;

Dta nu i-ai propus să se înscrie şi să activeze în P.S.D.?

Răspuns;

In mod obişnuit eu niciodată nu făceam propuneri individuale de a se înscrie cineva în P.S.D. mai cu seamă în rândurile funcţionarilor particulari, cunoscând riscurile ce şi le asumau în cazul când ar fi acceptat să se înscrie şi să activeze în cadrul P.S.D.

Intrebare ;

Care era atitudinea politică a lui WEISS până în 1942?

Răspuns;

Atitudine politică propriu zisă nu şi-a manifestat-o sub nici-o formă, nedepăşind niciodată cadrul legal al activităţii ce a dus-o în mişcarea sindicală. Activitatea lui în cadrul sindicatului în sine, denotă inclinaţiunea şi simpatia da pentru clasa muncitoare.

Intrebare ;

Cine l-a atras pe WEISS în mişcarea sindicală din Satu-Mare ?

Răspuns;

Eu l-am atras pe WEISS în mişcarea sindicală din Satu-Mare, deoarece eu am fost preşedintele sindicatului şi aproape pe fiecare funcţionar de bancă l-am convins să se înscrie .

Intrebare ;

Dta cunoşti bine activitatea mişcării sindicale în general din Satu-Mare în perioada 1920-1944?

Răspuns;

Da, eu cunosc bine activitatea mişcării sindicale în general şi în special din 1929 - când m'am încadrat şi eu în mişcarea muncitorească.

Intrebare ;

In perioada 1920-1929 funcţionarii din bănci erau încadraţi în vreun sindicat din Satu-Mare ?

Răspuns;

Răspund în mod precis că în perioada 1920-1929 nici-un functionar de bancă nu s'a înscris în vreun sindicat muncitoresc

.//.

(deoarece din acestea existau) şi nici nu a existat funcţionarilor de bancă, subsemnatul participând în 1929 chiar în comitetul de iniţiativa de organizare al unui astfel de sindicat. Astfel în această acţiune am mai fost împreună cu ; NEMES STEFAN, din partea funcţionarilor dela asigurări, FRIED IOSIF, BEER NIC. ZIHER ALEX, şi alţii doi de care nu-mi amintesc. In acest comitet de iniţiativă am fost şapte perdoane.

Intrebare ;

Dar Sindicatul Funcţionarilor Particulari şi al calfelor exista în această perioadă?

Răspuns;

In această perioadă exista un sindicat al funcţionarilor particulari şi calfelor (angajaţilor comeriali - adică vânzători de prăvălie), însă avea mai mult un caracter simbolic fără vre-o activitate profesională.

Intrebare ;

Care a fost activitatea lui WEISS în cadrul sindicatelor funcţionarilor particulari şi (calfelor) angajaţilor comerciali din Satu-Mare?

Răspuns;

Prin anul 1937-1938, WEISS s'a înscris în acest sindicat şi a început să activeze ca simplu membru, adică luând parte numai la adunările de membrii. Aci în domeniul profesional şi cultural şi-a început activitatea prin ţinerea unor cursuri de contabilitate în cadrul cercului tinerilor comercianţi (o organizaţie mixtă a patronilor şi salariaţilor din sectorul comercial). In anul 1939 a fost ales de către funcţionari în conducerea sindicatului în funcţie de secretar, la care eu eram preşedinte. Amândoi am avut aceste funcţii până în Iulie 1940, când subsemnatul am fost internat în lagărul dela Caracal unde am stat până după dicatul dela Viena, iar el a rămas în această funcţie până la dictatul dela Viena. Cred că în adunarea generală din 1939 în această funcţie l-am propus eu pe WEISS, mai precis pot afirma că i-am susţinut candidatura pentru funcţia ce a avut-o.

Intrebare ;

Ce discuţii ai avut Dta cu Colonelul COMAN ?

Răspuns;

Cu Colonelul COMAN nu am avut nici-o discuţie în legătură cu mişcarea sindicală sau corporatistă. Am avut discuţii numai cu subprefectul judeţului - POP MIHAI- care venise, cu prilejul instaurării dictaturii carliste, să-mi ceară sigiliile şi registrele

de procese verbale ale sindicatului şi P.S.D. şi mi-a comunicat unele dispoziţiuni cu privire la activitatea de breslă sau corporatistă pe care eu le-am aplicat. Atunci nici mai târziu eu nu am predat acestuia sau autorităţilor cele mai sus arătate că mi le-au cerut. Motez că în locurile unde am vorbit de mişcarea sindicală în timpul când fusese instaurată dictatura carlistă este de a se înţelege ca organizaţie de breslă sau carlistă.

Intrebare ;

Referitor la WEISS IOAN ai avut discuţii cu colonelul COMAN ?

Răspuns;

Categoric eu nu am avut discuţii cu colonelul COMAN referitoare la persoana lui WEISS .

Intrebare ;

WEISS IOAN a fost atins de măsurile luate în general împotriva evreilor de către dictatura carlistă?

Răspuns;

Despre WEISS IOAN ştiu (şi nici el nu mi-a spus niciodată că nu a fost atins în soarta sa personală de măsurile luate în general împotriva evreilor de către dictatura carlistă.

Intrebare ;

Ce legături a avut WEISS IOAN, cu Siguranţa ?

Răspuns;

Legăturile lui WEISS IOAN cu Siguranţa în mod particular nu le cunosc. In ce priveşte legăturile lui WEISS IOAN cu siguranţa ca secretar al corporaţiei la care eu eram presedinte au constat în următoarele ;

1. Anunţa siguranţa dată şi locul când au loc adunările membrilor corporaţiei sau breslei.

2. Preda siguranţei procesele verbale ale şedinţelor comitetului de conducere şi adunărilor generale ale breslei.

3. Aproba atât el cât şi eu, de a se da bani, cam câte 500 lei periodic (eu cunosc 2 sau 3 cazuri de acestea) lui MIHAI DANISTEANU care era agent de siguranţă.

Dela HERSMAN IOSIF, fost casier al breslei şi reprezentantul comuniştilor în bresla funcţionarilor am auzit că acest DANISTEANU, a fost comunist şi a fost arestat în Valea Jiului pentru activitate comunistă. Sub presiunea la care a fost supus a trădat întradevăr o serie de comunişti şi a intrat în serviciul siguranţei.

.//.

173.

Nu a încetat însă să simpatizeze şi să caute apropierea cercurilor comuniste, pe care le informa despre dispoziţiunile anti-comuniste care soseau la siguranţa din Satu-Mare. Astfel au putut să fie salvaţi mulţi comunişti de anumite riscuri. De aceea comuniştii din Satu-Mare îl sprijineau pe DANISTEANU materialiceşte. Si astfel s'a întâmplat că din fondurile de ajutor ale breslei, HERSMAN, a cerut în două sau trei cazuri dela mine personal să aprob să i se dea lui DANISTEANU câte 500 lei.

Intrebare ;

Care erau comuniştii din Satu Mare ce sprijineau materialiceşte pe DANISTEANU.

Răspuns;

Sunt convins, fără să ştiu precis ca comuniştii din gruparea condusă de EREMIAS EMERIC care totodată era şi conducătorul ajutorului roşu, îl sprijinea permanent pe DANISTEANU- chiar şi din fondurile colectate pentru ajutorul roşu. După câte presupun HERSMAN IOSIF, MARK EMMA (BABA) şi WIEDER IACOB membrii breslei funcţionarilor particulari aparţineau de gruparea condusă de EREMIAS EMERIC. Cred că şi IACOB ALEXANDRU , ca exponent al comuniştilor a întreţinut legături cu DANISTEANU nu ştiu cine erau cei care făceau parte din gruparea lui, ştiu că întreţinea legături mai strânse cu Av.TOROK FALVI STEFAN, Dr.FEYES ; BIRO IOSIF croitor, care treceau în opinia mai largă ai muncitorimii drept conducători ai comuniştilor.

Intrebare ;

Ce legături ai avut Dta cu DANISTEANU ?

Răspuns;

In afară de ajutorul bănesc pe care i l-am ordonanţat să i se dea din fondul sindicatului nu am avut altă legătură cu DANISTEANU.

Intrebare ;

In breslele care au luat fiinţă sub dictatura carlistă intrau salariaţii la un loc cu patronii?

Răspuns;

In breslele din Satu Mare nu intrau la un loc salariaţi cu patronii, deoarece şi patronii ereau breslele lor şi nu era cazul ca să intre în breslele salariaţilor.

Intrebare ;

Dar la adunările breslei la care ai fost Dta preşedinte şi WEISS secretar, nu luau parte şi directorii băncii?

174-
152

Răspuns;

La bresla unde eu am fost preşedinte iar WEISS secretar la adunările salariaţilor nu luau parte ci numai cu ocazia tratativelor.

Intrebare ;

Ancheta îţi atrage atenţia că Dta la toate întrebările puse până în prezent n'ai răspuns în mod sincer?

Răspuns;

Am răspuns la toate întrebările în mod sincer şi îmi iau răspunderea integrală asupra răspunsurilor date.

Intrebare ;

Pentru ce a fost arestat WEISS IOAN de poliţia maghiară?

Răspuns;

Nu ştiu şi nici nu am auzit vreodată atât de el cât şi dela altcineva ca WEISS IOAN să fi fost arestat vreodată de autoritătile maghiare. Si nici nu-mi închipui ca el să fi fost arestat fără ca eu să fi auzit şi nu putea să existe vreun motiv pentru care să ajungă în situaţia aceasta.

In privinţa mea pot să arăt că după ce m'am întors din lagărul dela Caracal în ziua de 15 Septemvrie 1940 împreună ;MARK EMMA, IEREMIAS EMERIC, VARGA IOSIF, CZIMENT EMERIC, Dr.BLUMFELD STEFAN, LAZAR WILHEIM, MOZES DESIDERIU, MESZAROS EUGEN şi încă unul de care nu-mi amintesc , care şi eu am fost în lagăr, cu toţii am fost arestaţi de poliţia sau siguranţa maghiară şi duşi în închisoarea şi lagărul din Satu-Mare, de unde am fost lăsaţi treptat în libertate. Alte arestări, după cele cunoscute de mine, nu s'au mai făcut în legătură cu mişcarea muncitorească de către siguranţa sau poliţia maghiară, după intrarea armatei hortiste până în toamna anului 1944. Si astfel nici nu se poate presupune că WEISS să fi fost arestat în legătură cu activitatea lui sindicală, ca exemplu în această privinţă poate fi dat HERSMAN care era casierul sindicatului şi cunoscut de toată lumea ca un comunist cu un rol mai însemnat, şi totuşi nu a fost arestat.

Intrebare ;

Pentru ce se prezenta în mod periodic WEISS IOAN la poliţia şi siguranţa maghiară?

Răspuns;

Nu am avut niciodată cunoştinţă de faptul că WEISS IOAN să fi avut vre-o astfel de obligaţiune.

.//.

175—

Intrebare ;

Care erau personale care aveau o astfel de obligaţiune?

Răspuns;

Astfel de obligaţiune, o aveau următoarele persoane cunoscute de mine; VARGA IOSIF croitor din Satu-Mare, ZELLINEK EDUARD,tipograf şi BERGER MARCEL ,ziarist, tot din Satu Mare.Ei se prezentau săptămânal. Din discuţiile avute cu ei mi-au spus că atunci când se prezentau anunţau numai că nu au părăsit localitatea. Eu mă prezentam preiodic şi numai pe bază de citaţie. Eu mă prezentam numai la VARDI - detectiv - şi la Dr.SARKOZY care era şeful siguranţei la care justificam că sunt în câmpul muncii. Toate persoanele care aveau astfel de obligaţii mergeau tot la SARKOZY şi VARDI.

Intrebare ;

Arată Dta care a fost atitudinea lui WEISS faţă de regimul hortist?

Răspuns;

Nu ştiu care a fost atitudinea lui WEISS faţă de regimul hortist, deoarece ne întâlneam foarte rar . Stiu numai că el trăia foarte bine. Stiu că WEISS chefuia mult la strandul JELINEK, cu funcţionarii maghiari dela diverse instituţii şi în special cu cei dela autorităţi, printre care erau şi dela poliţie şi siguranţă, între care cred că şi cu GARDOS VASILE- care era detectiv - (grad de comisar) azi cu atelier electro-tehnic la Satu-Mare. Acest Dr.GARDOS VASILE a fost şi după eliberarea Ardealului de Nord în siguranţă sau poliţia din Satu-Mare, mai târziu a fost dat afară şi apoi arestat pentru sabotaj economic, după care i s'a dat drumul. Deasemeni ştiu că WEISS mergea aproape zilnic sau de mai multe ori pe zi la politica şi siguranţa din Satu-Mare în acest timp, până când a plecat la Oradia.

2

Intrebare ;

Arată Dta care a fost activitatea lui WEISS în timpul cât a fost în lagăr sau detaşamentul de muncă?

Răspuns;

După câte ştiu WEISS IOAN nu a fost în lagăr. Stiu din auzite că în detaşamentul de muncă cu care a fost în Ukraina, a dat dovadă de multă abilitate câştigând încrederea organelor militare de pază. Astfel a fost reprartizat , după cum mi s'a spus, la bucătărie şi la aprovizionare, era deci scutit de lucru şi dispunea de anumite libertăţi mergând să facă aprovizionări atât pentru trebuinţele armatei cât şi pentru trebuinţele camarazilor,

săi evrei din detaşament, graţie acestei abilităţi i-a reuşit primi, să se întoarcă acasă sănătos. Se comenta între camarazii lui din detaşament, că aceste favoruri ar fi fost obţinute pe preţul lipsei de loialitate faţă de tovarăşii lui de suferinţă, din care cauză erau porniţi împotriva lui. Astfel ei mai erau porniţi şi împotriva lui DELLMANN ANDREI- cu care WEISS a fost prieten în detaşament. DELLMANN a reuşit să vină în vizită pe acasă, în învoire, pela mijlocul anului 1944. Acesta a plecat în Palestina în 1950-1951. S'a svonit că el ar fi fost chiar ucis de camarazii lui evrei, cu care fusese în detaşament şi plecaţi înainte în Palestina, pentru faptele ce le comisese împotriva lor. Insă acest svon s'a dovedit a fi exagerat, deoarece a fost numai crunt bătut şi constrâns să plece din Palestina, plecând în Canada. Acestea sunt din comentăriile care s'au făcut la Satu-Mare pe baza corespondenţelor ce au venit din Palestina.

Intrebare ;

Care a fost activitatea lui WEISS IOAN după reîntoarcerea sa din detaşamentul de muncă?

Răspuns;

WEISS IOAN după reîntoarcerea sa din detaşament a activat în cadrul organizaţiilor naţionale evreeşti luând parte activă la administrarea şi gestionarea fondurilor şi ajutoarelor în natură venite din America prin "Joint" precum şi la administrarea şi gestionarea bunurilor mobiliare şi imobiliare ale evreilor nereîntor şi din depărtare. După reîntoarcerea mea la Satu Mare , împreună cu WEISS am pornit la reorganizarea sindicatului funcţionarilor particulari. Aceasta în Decemvrie 1944, WEISS a fost foarte activ mai cu seamă la operaţiile de purificare a cadrelor funcţionărimii particulare. In legătură cu aceste operaţiuni el ţinea contact cu Siguranţa din Satu-Mare. Prin contribuţia lui s'a reuşit a fi reparat localul sindicatului.

A fost numit subadministrator financiar al judeţului Satu-Mare, de comandamentul sovietic şi după depunerea unui examen a fost menţinut în serviciul administraţiei financiare şi după reinstaurarea puterii de stat române. Sub conducerea lui s'au făcut şi compunerile.

- In 1945 s'a înscris în P.C.R. Activitatea lui în Partid nu i-o cunosc, dar ştiu că cei care erau în conducerea Partidului din Satu-Mare în acel timp erau mulţumiţi.

Intrebare ;

Arată Dta tot ce ştii despre activitatea lui WEISS cât

şi a acelora cu care a conlucrat în administrarea şi gestionarea ajutoarelor venite prin "Joint ", precum şi activitatea lui cât şi a acelora care au fost cu gestionarea şi administrarea bunurilor mobiliare şi imobiliare, ale evreilor nereîntorşi şi din deportare.

Răspuns:

Din cauză că subsemnatul în 1940 am revenit la religia creştină, româno-catolică, mi s'a creiat un complex de inferioritate care m'a împiedicat în executarea atribuţiunilor mele de subprefect însărcinat cu dirijarea şi controlul economic al judeţului Satu-Mare în relaţiunile cu comunitatea evreiască "Jointul" şi organizaţiile sioniste, pentru a evita orice interpretare, ce s'ar putea da în mod tendenţios, imixtiunei mele în treburile economice ale organizaţiilor evreeşti. Afară de singurul caz pe care îl voi arăta mai jos, eu m'am mai interesat nici în calitate oficială şi nici în particular de problemele care frământau populaţia evreească în legătură cu repartizarea ajutoarelor prin Joint şi administrarea bunurilor evreilor. Am declinat orice intervenţie decretă oficială sau neoficială chiar şi în cazurile care mi-au fost sesizate, din motivele arătate. Regret astfel că nu pot servi ancheta cu date suficiente şi precise precum aş dori să o fac. Declar următoarele la întrebarea ce mi se pus ;

In această perioadă (toamna anului 1944-1947), nu cunosc activitatea concretă a lui WEISS IOAN şi nici a persoanelor care au fost în conducerea comunităţii evreeşti, Joint şi organizaţiilor sioniste. Stiu că Jointul a distribuit ea prin ajutor evreilor reîntorşi câte 2.000 pengo, şi în natură haine, lingerie, încălţăminte, pături şi articole alimentare. Stiu că anumite stocuri de mărfuri venite prin Joint au fost deturnate dela scopul iniţial şi au fost vândute pe piaţa liberă. Din nefericire trebuie să recunosc că chiar şi subsemnatul am cunpărat unele articole. Deasemenea şi eu am fost invitat de un comerciant din Corei (al cărui nume îmi scapă şi care era membru în conducerea Jointului) să mă prezint pentru a-mi ridica drepturile de ajutor dela WEISS IOAN care era distribuitorul fondurilor dela Joint. Am declinat să mă prezint arătând că din 1940 nu mă mai consider evreu şi ar fi imoral ca de dragul ajutorului să mă declar din nou evreu. Au circulat versiuni că la baza operaţiunilor de ajutorare stau anumite operaţiuni de devize. Nu cunosc cazuri concrete.

.//.

Am fost sesizat însă, în calitate de subprefect însărcinat cu chestiuni economice şi financiare, că administrarea bunurilor nu corespunde intereselor obşteşti ale evreimii şi că această activitate urmăreşte mai mult căpătuirea unor persoane din conducerea acestor organizaţii. Astfel sesizat am intervenit şi personal la organizaţiile evreeşti din Satu-Mare precum şi la Uniunea Comunităţilor evreeşti din Bucureşti depe Str.Oţetari, unde am vorbit cu Dr.MARTON ERNEST şi Dr.BENEDEK PAUL- acesta din urmă originar din Satu-Mare. Am solicitat şi am recomandat să se procedeze şi gestionării bunurilor mobiliare şi imobiliare ale evreimii, dând şi sugestii în scris ca economist şi om de finanţe. Am făcut aceasta atât în interesul colectivităţii evreeşti cât şi pentru liniştirea opiniei publice generale care privea în bună parte justificat cu multă neîncredere activitatea comunităţii evreeşti, "Jointului" şi a organizaţiilor sioniste. Această nemulţumire o producea nu numai lezarea intereselor evreimii care s'a întors mai târziu din deportare sau din detaşamentele de lucru ci şi neglijarea conservării averilor mobiliare şi imobiliare, dar în special modul lipsit de orice scrupule exercitat în înstrăinarea unor bunuri pe baze de legături de rubedenie create în mod fictiv şi imaginar prin abuzuri şi aducerea la tăcere în mod arbitrar şi prin santagii a unor îndreptăţiţi legali, deposedaţi de drepturile lor legitime prin căile şi metodele arătate. Intervenţia mea nu a dus la rezultat nefiind luată în seamă.

Valul nemulţumirilor a fost şi mai mare în jurul metodelor de afaceri puţin oneste exercitate sub egida unei ficţiuni de cooperativă pentru circulaţia mărfurilor care în acelaş timp administra şi întreprinderile de mică industrie ale evreimii şi care atingeau şi codul penal datorită înstrăinărilor şi excrocheriilor făcute. Astfel această cooperativă a trebuit să fie lichidată în mare grabă pentru a se îmormânta trecutul şi activitatea ei nejustă şi pentru a opri evalanşa care periclita situaţia unora dintre conducătorii cooperativei, evalanşă pornită din nemulţumirea crescândă a tot mai numeroşi evrei lezaţi în interesele lor. Trebuie de relevat faptul că această nemulţumire a găsit ecou şi în opinia publică creştină, care era interesată în modul de desfacere a produselor aduse în circulaţie prin această cooperativă. Cred că în conducerea acestei cooperative a fost şi WEISS IOAN. Directorul acestei cooperative a fost KOSZEGI ALEX. şi preşedinte GLUK ANDREI. După lichidarea acestei cooperative s'a organizat în cadrul evreimii o nouă cooperativă sub denumirea " Unirea ". In urma unor scandalu-

ri ce s'au produs dstoritã activitãţii conducerii ei şi aceastã cooperativã după o scurtă activitate " puţin onorabilă" a trebuit să fie lichidată. Preşedintele acestei cooperative a fost GLUK ANDREI- fost preşedinte al C.D.E. din Satu-Mare şi actualmente director al trustului de lemne din Cluj.

Pentru a scoate în evidenţă moralitatea persoanei lui GLUK ANDREI, care era bun prieten cu WEISS şi care va face să se înţeleagă mai uşor cum s'au putut produce nemulţumirile justificate ale evreimii păgubite, fără milă şi cruţare, va fi suficient să relev unicul caz mai concret cunoscut personal de mine şi dealtfel şi de notoriatate publică la Satu-Mare. Un evreu, KATZ ADLABERT, care locuia în vecinătatea lui GLUK în Satu-Mare în Str.Eminescu, a fost atras de GLUK în mrejele sale şi a fost deposedat de fabuloasa sumă de 15.000 dolari. Numitul nici după multe intervenţii nu a putut să reintre în posesia banilor şi a recurs chiar la acte agresive spărgând şi vitrina dela locuinţa lui GLUK. In urma acestui fapt GLUK a avut tupeul să denunţe pe KATZ la D.G.M. pentru operaţiuni ilicite de valute şi devize. După îndelungate anchetări, KATZ, nefiind găsit vinovat a fost eliberat de D.G.M. Perseverând în revendicarea munci, a fost supus, în urma relaţiilor şi autorităţii lui GLUK unei prigoane de neînchipuit, încât a fost nevoit să părăsească ţara plecând în Cehoslovacia. Nu aş dori să se creadă că am arătat acest caz concret cunoscut de toată lumea de afaceri din Satu-Mare din spirit de răzbunare pentrucă şi eu am fost grav păgubit de cooperativa condusă de el şi eu asemenea am fost denunţat în mod calomnios de el la D.G.M. împrejurare în urma căreia am fost arestat la data de 13 Mai 1952 şi pentrucă am căutat să fiu sincer în cadrul anchetei.

Intrebare ;

Arată Dta prin ce metode au fost jefuiţi de averile lor mobiliare şi imobiliare, evrei nereîntorşi sau reîntorşi mai târziu din deportare, lagăr sau detaşament ?

Răspuns;

Inventarierea bunurilor evreeşti se făcea în timpul când am sosit acasă din lagărul de condamnaţi politici de lângă Debreţin, într'un birou care funcţiona pe lângă primăria oraşului Satu-Mare. Seful acestui serviciu era GLUK ANDREI. Aci se întocmeau actele de luare în primire, de eliberare, de dare în chirie şi conservare, precum şi de vânzare a diferitelor bunuri ale evreilor încă nereîntorşi. Deci operaţiunile de înstrăinare şi păgubire a evreimii din Batu-Mare, am primit din primele momente dela acest serviciu.

.//.

~~188~~ 180.

Ulterior GLUK ANDREI, la propunerea Judeţenei de Partid, unde era atunci sec etar EIDLITZ ZOLTAN, care era prieten intim cu el- a fost numit ajutor de primar al oraşului Satu-Mare. Astfel s'a întărit poziţia lui GLUK, dându-i-se un câmp mai larg pentru operaţiunile şi acţiunile sale.

Din domeniul acestor acţiuni cunosc asemenea numai un singur caz concret, fiind sesizat de cei păgubiţi şi care reflectă viu metodele " îndrăzneţe" la care s'a recurs. Si anume; am fost vizitat de cumnata colegului meu de bancă HIRS IOSIF (care a murit la Auchwitz) şi care a sosit din Ungaria în mod special să se intereseze de bunurile rămase dela familiile ; HIRSCH IOSIF şi ALEX. IANOVICI care ţineau în căsătorie surorile doamnei venite din Ungaria şi al cărui nume îmi scapă. Numita mai avea la Satu-Mare o cumnată care era soţia defunctului ei frate -SWARTZ, care deasemeni a fost la mine. Ele mi-au arătat următoarele; ALEX.IANOVITZ, a avut la Satu-Mare o casă frumoasă şi bine mobilată şi aranjată şi un depozit de radio şi articole tehnice.

Dânda s'a prezentat la organele comunităţii evreeşti şi a solicitat-o pe baza legăturilor de rudenie drepturile ei la moştenire. Acolo a aflat că imobilul a fost vândut şi nici mobilierul şi nici mărfurile din depozit nu mai existau. A cerut actele de inventariere a bunurilor mobiliare şi actul de înstrăinare a casei lui IANOVITZ ALEX. Nu a putut obţine nici aceste acte. Dna- din Ungaria avea bănueli că sustragerea acestor bunuri s'ar fi făcut cu ştiinţa şi învoirea Dnei.SCHWARTZ (cumnata creştină din Satu-Mare de care am vorbit mai sus). Luând contact cu Dna.SCHWARTZ a aflat că deşi se cunoşteau legăturile ei de rudenie cu familiile HIRS şi IANOVITZ şi cu toate că chiar dânsa a urmărit să obţină aceste bunuri, acestea au fost în străinătate fără cunoştinţa şi învoirea ei. Dna.din Ungaria nu mi-a putut arăta prin ce metode a fost redusă la tăcere, Dna.SCHWARTZ, care era cetăţeană română cu domiciliul stabil la Satu-Mare, unde locueşte şi în prezent, însă ei i s'a recomandat să părăsească ţara cât mai repede, fapt ce l-a şi făcut. Cu toate cunoştinţele Dnei din Ungaria, subsemnatul am declinat să mă amestec sau chiar să cer lămuriri în cazul ei, deşi era vorba de colegul meu de bancă HIRS IOSIF.

In opinia publică s'au comentat nenumărate cazuri similare ;

Intrebare ;

Arată Dta ce servicii i-a adus GLUK lui EIDLITZ ?

.//.

181.

Răspuns;

Nu ştiu ca GLUK să fi onorat pe EIDLITZ pentru numirea sa ca ajutor de primar. Atâta ştiu personal că EIDLITZ, a obţinut în judeţul nostru, o jumătate dintr'o casă cu etaj- valoroasă şi o moşie cu toate angarelele la Meleşul Mare. Din cele spuse de EIDLITZ, acestea ar fi fost o moştenire ce-i revenea dela o mătuşă.

Intrebare ;

Arată Dta ce afaceri murdare s'au făcut prin organizatrea cooperativelor sub egida comunităţii evreeşti din Satu-Mare şi ce metode au întrebuinţat în acest scop?

Răspuns;

Nici în acest caz nu ştiu date concrete, din auzite am aflat în linii mari următoarele. Prima Cooperativă evreească a luat fiinţă prin aducerea în patrimoniul ei a mărfurilor şi bunurilor găsite în magazinele, locuinţele, atelierele şi făbricuţele evreeşti. In aceste făbricuţe cooperativa a prelucrat materiile prime găsite şi întreprinderile care prezentau rentabilitate au fost puse de ea în funcţiune. La trecerea în patrimoniul cooperativei a acestor bunuri s'au făcut afirmativ abuzuri, neghizându-se total facerea formelor, care să dea cel puţin aspectul legalităţii. In atari conţitiuni s'a găsit cooperativa faţă de unii evrei care fatal s'au întors la Satu Mare cu întârziere. Nemulţumirea celor păgubiţi a grăbit lichidarea acestei cooperative pentru a se evita înscrierile revendicărilor lor. In urma lipsei de materii prime precum şi din alte motive, cooperativa nu putea asigura producţia şi desfacerea mărfurilor la preţuri oficiale. Deasemeni avea şi greutăţi financiare. Astfel conducerea cooperativei - care prin cooperativă urmărea pe primul plan căpătuirea sa- n'a ezitat să recurgă , chiar şi la mijloace ce atingeau codul penal ca; luarea de avansuri asupra comenzilor fără chitanţă şi negarea ulterioară a avansurilor primite, neexecutarea comenzilor în condiţiile calitative şi cantitative contractate, luarea de suprapreţuri necontrolabile în evidenţele cooperativei etc.

Intrebare ;

Arată Dta care a fost activitatea lui WEISS în cadrul organizaţiilor sioniste, Joint şi comunitatea evreiască , după ce s'a întors din detaşament l de muncă;şi care era opinia populaţiei evreeşti asupra activităţii lui în această privinţă.

Răspuns;

Pentru a răspunde clar la această întrebare nu am suficiente date concrete. Stiu că Jointul a avut convenţie cu Statul

190/182

Român pentru transferuri de devize şi operaţiuni de valută cu oficialităţile guvernamentale. Cu inducerea în eroare a Jonitului şi oficialităţilor române unii conducători ai Jointului au operat transferuri de devize în interese personale. Nu ştiu concret dacă şi WEISS a făcut asemenea fapte se vorbea însă în opinia publică că şi el ar fi făcut asemenea operaţiuni pe cont propriu din veniturile ce şi le acumula în mod legal şi ilegal din funcţiunile ce le exercita ca mandatar al Jointului şi al comunităţii evreeşti, ca madatar al organizaţiilor sioniste- unde se spunea că făcea trafic de influenţă - şi ca administrator financiar, unde a avut deasemeni abilitatea să-şi acumuleze venituri care treceau peste cele legale- (se spunea că primea şperţuri din toate locurile abuzând în aceste matropazlâcuri de a face intimidări cu influenţa sa la Partid deoparte, iar pe de altă parte recurgând la mijloace emotive de a impresiona pe negustorii şi industriaşii evrei că ar revendica aceste sume pentru organizaţiile evreeşti în vederea ajutorării evreimii). La acordarea ajutoarelor avea ieşiri faţă de cei ajutoraţi, care îi jigneau şi umileau, ieşiri care desminţeau, cresterea, educaţia şi în special bunul simţ de care trebuia să dispună ca unul care era fiu de medic şi avea la bază doctoratul. Matraăazlâcurile şi comportarea lui au culminat într'un atentat grav la adresa fostului său director de bancă, dacă mi-aduc bine aminte- cu numele de - BARTHA ARPAD, punând la cale arestarea acestuia- care dealtfel era un om suferind - ceeace a pricinuit moartea prematură a acestuia. Acest atentat a indignat la maximum opinia publică împotriva lui WEISS, ştiut fiind că a făcut-o din carierism, urmând să ocupe postul de director al băncii în care a lucat.

Intrebare ;

Ce ţi-a spus Dtale WEISS, despre activitatea pe care a dus-o în cadrul comunităţii evreeşti, Jointului şi organizaţiilor sioniste ?

Răspuns;

In mod concret, din conversaţiile avute cu el, nu-mi aduc aminte. Stiu că se lăuda cu influenţa pe care o are la judeţeana de Partid şi comandamentul sovietic, datorită funcţiilor de conducere pe care le deţinea în organizaţiile evreeşti şi Joint.

Intrebare ;

Cu ce persoane avea WEISS relaţii şi de ce natură erau aceste relaţii?

2 Răspuns;

WEISS ţinea relaţii cu toate vârfurile organizaţiilor politice, economice şi morale din Satu_Mare. Natura acestor relaţii ereau pedeoparte amicale iar pe de altă parte de afaceri;Principalii lui colaboratori şi prieteni erau; EIDLITZ ZOLTAN; CATZ MARCEL (BALAN), dela Jud.de Partid şi GLUK ANDREI dela comunitatea evreească.

Intrebare ;

In ce împrejurări a ajuns WEISS subadministrator ?

Răspuns;

WEISS a ajuns administrator ca urmare a înţelegerii dintre diferitele organizaţiuni politice din Satu Mare, când la îndemnarea comandantului militar sovietic s'a preluat administraţia publică civilă. Numitul figura drept un candidat al organizaţiilor evreeşti şi a fost susţinut în primul rând de subsemnatul, la locuinţa căruia au avut loc tratativele dintre partide politice şi organizaţiile evreeşti.

Entrebare ;

Care a fost activitatea lui WEISS dusă în cadrul sindicatului funcţionarilor particulari?

Răspuns;

In perioada dela eliberarea şi până la plecarea sa din Satu-Mare a fost secretarul sindicatului funcţionarilor particulari era un intim colaborator al subsemnatului deoarece eu eram la acest sindicat preşedinte. Pela spate ştiu că mă submina, dar în faţă îmi arăta prietenie. Astfel că colaborarea dintre noi a fost ceeace era în folosul intereselor pe care le repezenta sindicatul. Numitul şi-a dat concursul în special la repararea localului sindicatului. Era foarte activ mai cu seamă în lucrările de verificare a cadrelor, el ţinând legătura cu siguranţa şi poliţia.

Intrebare ;

Care a fost rezultatul verificării cadrelor de către ei?

Răspuns;

Din sutele de funcţionari verificaţi s'a respins cererea unui singur funcţionar şi a fost unul singur sancţionat că nu va putea fi membru al sindicatului câteva luni. Eu am fost preşedintele comisiei de verificare, trebue să recunosc că după era hortistă şi fascistă maghiară, rezultatul verificării nu reflectă spiritul revoluţionar de care a trebuit să fie pătrunsă în acele timpuri comisia de verificare. Comisia însă se supunea hotărârilor cu care se înapoia WEISS dela autorităţile în drept.

Astfel din sindicat nu a fost apreciat nici-un membru deşi despre unii se ştia că au avut un rol destul de însemnat în organizaţiile fasciste.

Intrebare ;

Cu ce persoane venea în contact WEISS când mergea la autorităţi, pentru a se consulta în treburile comisiei?

Răspuns;

El atât ne spunea, că merge cu actele fiecărei persoane verificate la Partid, la poliţie şi la siguranţă fără să ne indice numele vreunei persoane care verifica datele din actele membrilor. Rezultatul demersurilor la autorităţi şi la Partid îl comunica comisiei numai verbal.

Intrebare ;

Care era persoanele mai intime cu WEISS dela siguranţă şi poliţie ?

Răspuns;

Nu ştiu precis, însă WEISS ne spunea că pentru orice treburi merge să le rezolve la şefii acestor autorităţi, adică WEISS LUDOVIC şeful siguranţei, iar despre şeful poliţiei nu-mi amtinesc numele.

Intrebare ;

Ce mai ştii altceva despre WEISS de când îl cunoşti şi dela plecarea lui la Oradia ?

Răspuns;

Eu am urmărit cu mult interes prietenesc ascensiunea în carieră a lui WEISS, ca a unei persoane în lansarea căreia am avut şi eu o modestă parte, însă după plecarea lui din Satu-Mare am vorbit cu el numai odată când s'a întors din Oradia unde era inspector financiar şi odată la Constanţa unde era director financiar la Canalul Dunărea Marea Neagră.

Când a venit dela Oradia, mi-a povestit într'un cerc mai restrâns de cunoscuţi (nu-mi amintesc cine erau) despre activitatea sa şi între altele ne-a arătat că a avut un conflict în sfera sa de activitate şi influenţă cu CATZ MARCEL. In acest conflict ar fi intervenit chiar Comitetul Central al Partidului şi depe urma anchetei i s'ar fi dat lui WEISS câştig de cauză, lărgindu-se zona lui de activitate . Iar la CATZ făcându-se percheziţie domiciliară s'ar fi găsit peste două Kgr.de aur, monezi străine şi valute. In anul 1950 fiind în vigiliatură la Constanţa l-am vizitat pe WEISS în biroul său din Direcţiunea Canalului. Intâmplător în momentul în care m'am aşezat la dânsul în virou a intrat o funcţionară şi

185
193

i-a spus lui WEISS, că este chemat de Ministrul IACOB. WEISS m'a întrebat dacă mai ţiu relaţii de prietenie cu miţistrul IACOB şi dacă doresc să-l văd. I-am arătat că în urma situaţiei întreţinerea relaţiunilor nu de mine depind, eu văzându-l pe ministrul IACOB ultima oară în Februarie 1945, când era secretarul de partid al oraşului Cluj. I-am mai spus că ar fi mare plăcere şi cinste, pentru mine dacă ministrul IACOB mi-ar acorda o scurtă intrevedere, respectiv audienţă. WEISS şi-a luat repede rămas bun dela mine, notându-şi adresa domiciliului meu din Constanţa spunându-mi că va trimite maşina după mine. L-am mai văzut pe WEISS de câteva ori pe stradă la Constanţa şi într'un restaurant însă nu am mai vorbit cu el niciodată şi nici n'a mai trimis maşina după mine pentru a mă întâlni cu ministrul IACOB. Interesul meu de a mă intâlni cu IACOB, era privit din dorinţa de a-l vedea şi de a-l felicita pentru funcţia ce o deţinea.

Din anul 1950 nu l-am mai văzut pe WEISS şi precum am arătat afară de cele relatate nu mai cunosc nimic concret din activitatea lui WEISS.

Intrebare ;

Cu cine din persoanele cunoscute de Dta . a mai avut WEISS relaţii după plecarea sa din Satu-Mare ?

Răspuns;

Când WEISS era la ministerul de Finanţe ştiu că era vizitat de unii avocaţi din Satu-Mare pentru anumite intervenţii. Concret mi-aduc aminte de av.dr.BENEDEK PAUL. De când a fost director la B.C.I. am vorbit despre WEISS numai cu Dr.SAMUEL ANDREI, directorul B.C.I. la Satu-Mare, respectiv Regiunea Baia Mare care îl vizita în calitate oficială ca subaltern. Iar despre ce relaţii au mai existat între el (WEISS) şi GLUK ANDREI şi KOSZEGI AIEX. care erau prietenii lui intimi şi colaboratorii în organizaţiile evreeşti, nu mai ştiu nimic deoarece GLUK a fost transferat cu serviciul la Cluj, iar KOSZEGI la Oradia, întrucât cu aceştia nu m=am mai văzut de ani de zile.

Despre relaţiile cu defunctul său cumnat Dr.ROSENFELD ANDREI din Satu-Mare, ştiu numai din svonurile comentate la Satu-Mare în cercuri largi, că plecarea cu precădere în Palestina- în pragul arestării sale pentru anumite delicte la legaa devizelor, ar fi fost aranjată la Bucureşti de WEISS.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susţin şi semnez propriu nesilit de nimeni.

Anchetator,
Tăbârcea Nicolae

ss.BRETTER TIBERIU

186-
194

Proces-Verbal de interogator

Arestat pe BRETTER TIBERIU, născut 24 IV 1900 Palanca (Bahrlovacia) de naționalitate evreu, de profesie funcționar de bancă cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samuel Vlaicu 1.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

24-29 Februarie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora ..... și ..... min.

„ s'a terminat la „ ..... și ..... „

Intrebare: Dumneata cunoști vreo persoană cu numele de WEISS IOAN?

Răspuns: Da, cunosc o persoană cu numele WEISS IOAN.

Întrebare:

Când și în ce împrejurări ai cunoscut dumneata pe WEISS IOAN?

Răspuns: Îl cunosc pe dr. WEISS IOAN din anul 1937, când eram funcționar la „Casa de Păstrare" a județului din Satu-Mare. Imediat după întoarcerea sa din străinătate unde obținuse doctoratul în științe economice.

Întrebare:

Cu cine a mai fost din Satu-Mare, WEISS IOAN în străinătate pentru studii?

Răspuns: WEISS IOAN a fost în străinătate pentru studii cu următoarele persoane din Satu-Mare: FRIDMAN (FLORIAN) EMERIC (și-a schimbat numele de vreo câțiva ani, știu că a fost arestat în 1949 pentru speculații de valute și devize, iar după 6 luni i-s'a dat drumul, însă este bine cunoscut, nu de l-am mai văzut din perioada de când am fost arestat) este de pe-

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: fost avocat la I.P.E.I.L. Satu-Mare; și doctorul BENEDEK PAUL nu știu precis dacă a fost în acelaș timp cu el. BENEDEK PAUL, a fost moșier și avocat, pentru care a trebuit să plece din Satu-Mare, astfel a venit la București după care am aflat că a plecat în Palestina. Am bănui au fost la studii în Franța.

Cred că și WEISS a fost cu aceștia tot în Franța, însă în ce privește doctoratul în științe economice eu știu că majoritatea tinerilor din Satu-Mare care l-au luat l-au dobândit la universitatea de științe economice din Lausane (Elveția). Ca de exemplu: IULIAN POTRA fost director la "Banca Românească" din Satu-Mare până în anul 1948, care până la arestarea mea era inspector la banca de stat din Odorhei, au mai fost și alții însă nu-mi aduc aminte de numele lor.

Intrebare:

Ce ți-a arătat WEISS IOAN din activitatea dusă de el în străinătate?

Răspuns: Nu mai rețin precis ce mi-a spus WEISS IOAN în această privință. Știu numai că FRIDMAN (FLORIAN) EMERIC și BENEDEK PAUL, ca de altfel toți tinerii care au fost din Satu-Mare - și în special tinerii evrei - pentru studii în Franța, au frecventat cursurile socialiste ținute sub auspiciile lui LEON BLUM. Și deci presupun că și WEISS a urmat aceste cursuri.

Intrebare:

Ce activitate a dus sora lui WEISS?

Răspuns: Știu că era farmacistă, însă nu am cunoștință dacă ea ar fi avut vreo activitate politică sau în viața publică. Știu că era căsătorită cu fostul avocat doctor ROSENFELD ANDREI din Satu-Mare.

Semnătura,

[signature]

Întrebare: Care a fost activitatea lui ROZENFELD ANDREI?
Urmare:

Răspuns: După activitate politică revelată ișionalistă evreiască după octombrie 1944. Nu cunosc activitatea lui politică dinainte de octombrie 1944.

Întrebare

Din care organizație sionistă a făcut parte WEISS IOAN.

Răspuns: Nu știu dacă el a făcut parte din vre-o organizație sionistă.

Întrebare:

Ce legături a avut WEISS cu mișcarea muncitorească din Satu-Mare între anii 1934-1944?

Răspuns: Nu am cunoștință ca WEISS IOAN să fi activat sau să fi fost încadrat în vreo organizație politică muncitorească din Satu-Mare în această perioadă. Dacă ar fi fost încadrat sau activat eu aș fi știut, deci nu a făcut acestea în mod public, deoarece el era unul din colaboratorii mei cunoscuți în sindicatul funcționarilor particulari, astfel aș fi aflat dela el dacă are vreo legătură cu vreo organizație politică muncitorească sau nu.

Întrebare:

Dumneata nu i-ai propus să se înscrie și să activeze în P.S.D.?

Răspuns: În mod obișnuit eu ocazional nu făceam propuneri individuale de a se înscrie cineva în P.S.D. mai cu seamă în sindicatele funcționarilor particulari, cunoscând regulile ce și le asumam în cazul când ar fi acceptat să se înscrie și să activeze în cadrul P.S.D.

Întrebare:

Care era atitudinea politică a lui WEISS până în 1942?

Răspuns: Atitudine politică proprie nu i-am manifestat-o sub nici o formă, neglijând ocazional cadrul legal al activității ce a dus-o în mișcarea sindicală. Activitatea lui în cadrul sindicatului în rest, destul de slabă,

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: mea și simpatia față de clasa muncitoare.

Întrebare

Cine l-a atras pe Weiss în mișcarea sindicală din Satu-Mare?

Răspuns: Eu l-am atras pe WEISS în mișcarea sindicală din Satu-Mare, deoarece eu am fost președintele sindicatului și aproape pe fiecare funcționar de bancă l-am convins să-și treacă.

Întrebare:

Dumneata cunoști bine activitatea mișcării sindicale în general din Satu-Mare în perioada 1920-1944?

Răspuns: Da, eu cunosc bine activitatea mișcării sindicale în general și în special din 1929 - când m-am încadrat și eu în mișcarea muncitorească.

Întrebare:

În perioada 1920-1929 funcționarii din bănci erau încadrați în vreun sindicat din Satu-Mare?

Răspuns: Răspund în mod precis că în perioada 1920-1929 nici un funcționar de bancă nu s-a înscris în vreun sindicat muncitoresc (deoarece din acestea existau) și nici eu n-am existat al funcționarilor de bancă, subsemnatul participând în 1929 chiar în comitetul de inițiativă de organizare al unui astfel de sindicat. Împreună în această acțiune au mai fost implicați cu: NEMES ȘTEFAN, din partea funcționarilor delegați originari; FRIEDIOSIF; BEER NIC. ZIHER ALEX. și alții dintre care nu-mi amintesc. În acest comitet de inițiativă am fost șapte persoane.

Întrebare:

Dar sindicatul funcționarilor particulari și al calfelor exista în această perioadă?

Răspuns: În această perioadă exista un sindicat al funcționarilor particulari și calfelor (angajaților comerciali - adică vânzătorii de prăvălie), dar avea mai mult un caracter umanitar.

Semnătura,

/ Weiss

Urmare: fără vreo activitate profesională.

Întrebare: Cine a fost activistul lui WEISS în cadrul sindicatului funcționarilor posturilari și (colegilor) angajaților comerciali din Satu-Mare?

Răspuns: Încă anul 1937-1938 WEISS a încercat să activeze ca simplu membru, adică luând parte numai la adunările de membri. În domeniul profesional și cultural s-a început activitatea prin ținerea unor cursuri de contabilitate în cadrul cercului funerilor comercianți (o organizație unită a patronilor și salariaților din sectorul comercial). În anul 1939 a fost ales în de către funcționari în conducerea sindicatului în funcția de secretar, la care eu am președinte. Amândoi am avut această funcție până în Iulie 1940, când președintele am fost internat în lagărul dela Caracal unde am stat până după dictatul dela Viena, iar el a rămas în această funcție până la dictatul dela Viena. Când eu în adunarea generală din 1939 în această funcție l-am propus eu pe WEISS, mai precis pot afirma că i-am susținut candidatura pentru funcția ce a avut-o.

Întrebare:

Ce discuții ai avut dumneata cu colonelul Roman?

Răspuns: Cu colonelul Roman nu am avut nici o discuție în legătură cu mișcarea sindicală sau cooperatistă. Eu am avut discuții numai cu subprefectul județului - POPOVICI, care venise, cu prilejul instaurării dictaturii carliste, să-mi ceară sigiliile și registrele de procese-verbale ale sindicatului și P.S.D. și mi-a comunicat unele dispoziții cu privire la activitatea de breaslă sau cooperatistă pe care eu le-am aplicat. Afară de aceasta nici înainte și nici după aceea nu am fost chemat la autorități sau autoritățile nu mi

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: arătate că ei mi le-au cerut. Notez că în trecute unde am vorbit de mișcarea sindicală în timpul când fusese instaurată dictatura carlistă este a se înțelege ca organizate de breasla sau corporatistă. ——————

Întrebare:

Referitor la WEISS IOAN ai avut discuții cu colonelul Roman?

Răspuns: Categoric eu nu am avut discuții cu colonelul Roman referitoare la persoana lui WEISS. ——

Întrebare:

WEISS IOAN a fost atins de măsurile luate în general împotriva evreilor de către dictatura carlistă?

Răspuns: Despre WEISS IOAN știu (și mi-a spus vorbotă) că nu a fost atins în vreun fel de măsurile luate în general împotriva evreilor de către dictatura carlistă. ——————

Întrebare:

Ce legături a avut WEISS IOAN, cu siguranța?

Răspuns: Legăturile lui WEISS IOAN cu siguranța în mod particular nu le cunosc. În ce privește legăturile lui WEISS IOAN cu siguranța ca secretar al corporației la care eu nam președinte [redacted]. [redacted] constat în următoarele: ——————

1. Știuta siguranță dată și bănci când au loc adunările membrilor corporației sau breslei;
2. Prezența siguranței prin cele-verbale ale ședințelor comitetului de conducere și adunărilor generale de breslei.
3. Aprobă atât el cât și eu, de a se da bani, câte 500 lei periodic (cu cunoștință 2 sau 3 cazuri de acestea) lui Dănușteanu Mihai care era agent de siguranță. ——————

Deba HERSMAN IOSIF, fost casier al breslei și reprezentantul comunității lor în breasla funcționarilor am auzit că acest DANISTEANU, a fost comunist și a fost arestat în

Semnătura,

Ilmeg

Urmare: Valea Jiului pentru activitate comunistă. Sub presiunea la care a fost supus a trădat într'adevăr o serie de comuniști și a intrat în serviciul siguranței. Nu a încetat însă să simpatizeze și să caute apropierea cercurilor comuniste, pe care le informa despre dispozițiunile anti-comuniste care soseau la siguranța din Satu-Mare. Astfel au putut să fie salvați mulți comuniști de arestări. De aceea comuniștii din Satu-Mare îl sprijineau pe DANISTEANU materialicește. Și astfel s'a întâmplat că din fondurile de ajutor ale breslei, HERSMAN, a cerut în două sau trei cazuri dela mine personal să aprob să i se dea lui DANISTEANU câte 500 lei.

189
197

Întrebare:
Care erau comuniștii din Satu-Mare ce sprijineau materialicește pe DANISTEANU?

Răspuns: Sunt convins, fără să știu precis că comuniștii din gruparea condusă de Eremiaș EMERIC care tot odată era și conducătorul ajutorului roșu îl sprijineau permanent pe DANISTEANU - chiar și din fondurile colectate pentru ajutorul roșu. După cât presupun HERSMAN IOSIF, MARK EMMA (BABA) și WIEDER IACOB membrii breslei funcționarilor particulari aparțineau de gruparea condusă de EREMIAS EMERIC. Cred că și IACOB ALEXANDRU, ca exponent al comuniștilor a întreținut legături cu DANISTEANU, nu știu cine erau cei care făceau parte din gruparea lui, știu că întreținea legături mai strânse cu Av. TÖRÖKFALVI STÉFAN; Dr. FEJES; BIRO IOSIF croitor, care treceau în opinia mai largă a muncitorimii drept conducătorii ai comuniștilor.

Întrebare:
Ce legături ai avut dumneata cu DANISTEANU?

Semnătura,
[signature]

Mod. 185

Urmare: Răspuns: În afară de ajutorul bănesc pe care i-l-am ordonat să i se dea din fondul sindicatului nu am avut altă legătură cu DANISTEANU.

Întrebare:

În breslele care au luat ființă sub dictatura carlistă intrau salariații la un loc cu patronii?

Răspuns: În breslele [illegible] din Satu Mare nu intrau la un loc salariații cu patronii, deoarece și patronii aveau breslele lor și nu era cazul ca să intre în breslele salariaților.

Întrebare:

Dar la adunările breslei la care ai fost dumneata președinte și WEISS secretar, nu luau parte și directorii băncii?

Răspuns: La breasla unde eu am fost președinte iar WEISS secretar, la adunările salariaților nu luau parte și numai cu ocazia tratativelor.

Întrebare:

Ancheta îți atrage atenția că dumneata la toate întrebările puse până în prezent n'ai răspuns în mod sincer.

Răspuns: Am răspuns la toate întrebările în mod sincer și îmi iau răspunderea integrală asupra răspunsurilor date.

Întrebare:

Pentru ce a fost arestat WEISS IOAN de poliția maghiară?

Răspuns: Nu știu și nici nu am auzit vreodată atât dela el cât și dela altcineva ca WEISS IOAN să fi fost arestat vreodată de autoritățile maghiare, și nici nu-mi închipui ca el să fi fost arestat fără ca eu să fi auzit și nu putea să existe vreun motiv pentru care să ajungă în situația aceasta.

În prezența mea pot să arăt că după ce m'am întors din lagărul dela CARACAL în ziua de 15 Sept. 1940 împreună: MARK EMMA; IEREMIAȘ EMERIC; VARGA IOSIF; CZIMENT EMERIC;

Semnătura,

Urmare: Dr. BLUMFELD STEFAN; LAZAR WILHELM; MOZES DESIDERIU;
MESZAROS EUGEN și încă unul de care nu-mi amintesc - cari și
eu am fost în lagăr, cu toții am fost arestați de poliția sau siguranța maghiară și duși și închiși în lagărul din Satu-Mare, de unde am fost lăsați treptat în libertate. Alte arestări, după cele cunoscute de mine, nu s-au mai făcut în legătură cu mișcarea muncitorească de către siguranța sau poliția maghiară, după intrarea armatei hortiste până în toamna anului 1944. Și astfel nici nu se poate presupune ca WEISS să fi fost arestat în legătură cu activitatea lui sindicală, ca exemplu în această privință poate fi dat HERSMAN care era conducătorul sindicatului și cunoscut de toată lumea ca un comunist cu un rol mai însemnat, și totuși nu a fost arestat.

Întrebare:
Pentru ce se prezenta în mod periodic WEISS IOAN la poliția și siguranța maghiară?

Răspuns: Nu am avut niciodată cunoștință de faptul ca WEISS IOAN să fi avut vreo astfel de obligațiune.

Întrebare:
Care erau persoanele care aveau o astfel de obligațiune?

Răspuns: Astfel de obligațiune, o aveau următoarele persoane cunoscute de mine: VARGA IOSIF croitor din Satu-Mare; ZELLINEK EDUARD tipograf și BERGER MARCEL ziarist, tot din Satu-Mare. Ei se prezentau săptămânal. Din discuțiile avute cu ei mi-au spus că atunci când se prezentau anunțau numai că nu au părăsit localitatea. Eu mă prezentam periodic și numai pe bază de citație. Eu mă prezentam numai la VARADI - detectiv - și la Dr. SARKOZY care era șeful siguranței la care justificam că sunt în câmpul muncii. Toate persoanele care aveau astfel de obligații mergeau tot la SARKOZY și VARADI.

Semnătura,

Mod. 185

Urmare : Întrebare:

Știută dumneata care a fost atitudinea lui WEISS față de regimul hortist?

Răspuns: Nu știu care a fost atitudinea lui WEISS față de regimul hortist, deoarece ne întâlneam foarte rar. Știu numai că el trăia foarte bine. Știu că WEISS obișnuia mult la restaurantul ZELINEK, cu funcționarii maghiari de la diverse instituții și în special cu cei de la autorități, armată, poliție și siguranță, între care cunoșteam și cu GARDOȘ VASILE - care era detectiv - (grad de ofițer) apoi cu atașatul militar de la Satu-Mare. Acest Dr GARDOȘ VASILE a fost și după eliberarea Ardealului de Nord în siguranța sau poliția din Satu-Mare, pentru că știu a fost dat afară, și apoi arestat pentru sabotaj economic, după care i-o dat drumul. Deasemenea știu că WEISS mergea aproape zilnic sau de mai multe ori pe zi la poliția și siguranța din Satu-Mare în acest timp, până când a plecat la Oradea.

Întrebare:

Știută dumneata care a fost activitatea lui WEISS în timpul cât a fost în lagăr sau detașamentul de muncă?

Răspuns: După câte știu WEISS IOAN nu a fost în lagăr. Știu din auzite că în detașamentul de muncă cu care a fost în Ucraina, a dat dovadă de multă abilitate câștigând încrederea organelor militare de pază. Astfel a fost repartizat, după cum mi s-a spus, la bucătărie și la aprovizionare, era doi sau trei de luni și dispunea de anumite libertăți mergând să facă aprovizionări atât pentru trebuințele armatei, cât și pentru trebuințele camarazilor săi care din detașament, grație acestei abilități i-a reușit pentru

Semnătura,

Urmare: primi, să se întoarcă acasă sănătos. ~~[illegible]~~ Se comenta
între camarazii lui din detașament, că aceste favoruri 191.
ar fi fost obținute pe prețul lipsei de loialitate față ~~199~~
de tovarășii lui de suferință, din care cauză erau por-
niți împotriva lui. Astfel ei mai erau porniți și îm-
potriva lui DELLMANN ANDREI - cu care WEISS a fost
prieten în detașament. DELLMANN a reușit să vină
în vizită pe acasă în învoire, pe la mijlocul anu-
lui 1944. Acesta a plecat în Palestina în 1950-1951.
S'a svonit că el ar fi fost chiar ucis de camarazii
lui evrei, cu care fusese în detașament și plecați
înainte în Palestina, pentru faptele ce le comisese
împotriva lor. Însă acest svon s'a dovedit a fi exa-
gerat, deoarece a fost numai crunt bătut și con-
strâns să plece din Palestina, plecând în Canada.
Acestea sunt din comentariile care s'au făcut la Satu-
Mare pe baza corespondențelor ce au venit din Palestina.

~~ca~~ Întrebare:

Care a fost activitatea lui WEISS IOAN după reîn-
toarcerea sa din detașamentul de muncă?

Răspuns: WEISS IOAN după reîntoarcerea sa din deta-
șament a activat în cadrul organizațiunilor naționale
evreești luând parte activă la administrarea și
gestionarea fondurilor și ajutoarelor în natură venite
din America prin „Joint" precum și la adminis-
trarea și gestionarea bunurilor mobiliare și imo-
biliare ale evreilor nereîntorși din deportare. ~~După~~
După reîntoarcerea mea la Satu-Mare, împreună cu
WEISS am pornit la reorganizarea sindicatului funcți-
onarilor particulari. Aceasta în Dec. 1944. WEISS a fost
foarte activ mai cu seamă la operațiile de purificare

Mod. 185

Semnătura,
[signature]

Urmare : a cadrelor funcționarimii particulare. În legătură cu acest operațiuni el intra contact cu organele din Satu-Mare. Prin contribuția lui s'a reușit a fi reparat localul sindicatului. ——————

- A fost numit în administrator financiar al județului Satu-Mare, de comandamentul sovietic și după depunerea unui examen a fost menținut în serviciul administrației financiare și după reinstaurarea puterii de stat românești. Sub conducerea lui s'au făcut și lucrările. ——————

- În 1945 s'a înscris în P.C.R. Activitatea lui în Partid nu i-o cunosc, dar știu că cei care erau în conducerea Partidului din Satu-Mare în acel timp erau muncitori. ——————

Întrebare

Arată dumneata tot ce știi despre activitatea lui WEISS cât și a acelora cu care a conlucrat în administrarea și gestionarea ajutoarelor venite prin „Joint", precum și activitatea lui cât și a acelora care au fost cu gestionarea și administrarea bunurilor mobiliare și imobiliare ale evreilor uciși și din deportare. ——————

Răspuns: ——————

Din cauză că subsemnatul în 1940 am venit la religia creștină romano-catolică, mi s'a creat un complex de inferioritate, care mi a împiedecat în executarea atribuțiunilor mele de subprefect însărcinat cu dirijarea și controlul serviciilor al județului Satu-Mare în relațiunile cu comunitatea evreiască, „Joint"-ul și organizațiile sioniste, pentru a evita orice interpretare, ce s'ar putea da în mod tendențios, amestecului meu în treburile serviciilor ale organizațiilor evreiești. Afară de aceasta

Semnătura,

Weiss

Urmare: cazul pe care îl voiu arăta mai jos, nu mi-am mai interesat nici în calitate oficială nici în particular de problemele care frământau populația evreiască în legătură cu repatrierea ajutarea prin Joint și administrarea bunurilor evreilor. Nu declinat nici intervenție directă oficială sau neoficială chiar și în cazurile care mi-au fost rezolvate din motivele arătate. Regret astfel că nu pot servi ancheta cu date suficiente și precise, precum aș dori să o fac. Declar următoarele la întrebările ce mi-a fost puse: În această perioadă (toamna anului 1944-1947) nu cunosc activitatea concretă a lui WEISS IOAN și nici a persoanelor care au fost în conducerea comunității evreiești, Joint și organizațiilor sioniste. ——————

Știu că Jointul a distribuit ca prim ajutor evreilor sinistrați câte 2000 lei gă, și în natură haine, încălțăminte, pături și articole alimentare. Știu că anumite stocuri de mărfuri venite prin Joint au fost deturnate dela regimul inițial și au fost vândute pe piața liberă. Din mărturisirea tribut să menționez că chiar și inculpatul am cumpărat unele articole. Deasemenea și eu am fost invitat de un comerciant din Cluj (al cărui nume îmi scapă și care era membru în conducerea Jointului) să mă prezint pentru a-mi ridica drepturile de ajutor dela WEISS IOAN care era distribuitorul fondurilor dela Joint. Nu declinat să mă prezint arătând că din 1940 nu mă mai consider evreu și am și murit ca de dragul ajutorului să mă declar din nou evreu. Nu circulat versiuni că la baza operațiunilor de ajutorare stau anumite operațiuni de devize. Nu cunosc cazuri concrete.

Mod. 185

Semnătura,

192.

Urmare: Am fost sesizat însă, în calitate de subprefect însărcinat cu chestiuni economice și financiare, că administrarea bunurilor nu corespunde intereselor obștești ale evreimii și că această activitate urmărește mai mult căpătuirea unor persoane din conducerea acestei organizații. Astfel sesizat am intervenit și personal la organizațiile evreiești din Satu-Mare precum și la Uniunea Comunităților evreiești din București de pe str. Oțetari, unde am vorbit cu Dr MARTON ERNEST și Dr. BENEDEK PAUL - acesta din urmă originar din Satu-Mare. Am solicitat și am recomandat să se procedeze la o unificare și uniformizare a administrării și gestionării bunurilor mobiliare și imobiliare ale evreimii, dând și sugestii în sens ca economist și om de finanțe. Am făcut aceasta atât în interesul colectivității evreiești cât și pentru liniștirea opiniei publice generale care privea în bună parte justificat cu multă neîncredere activitatea comunității evreiești, „Jointului" și a organizațiilor sioniste. Această nemulțumire o producea nu numai lezarea intereselor evreimii care s-a întors mai târziu din deportare sau din detașamentele de lucru ei și neglijarea conservării averilor mobiliare și imobiliare, dar în special modul lipsit de orice scrupule exercitat în înstrăinarea unor bunuri pe baze de legături de rudenie create în mod fictiv și imaginar prin abuzuri, și aducerea la tăcere în mod arbitrar și prin șantagiu a unor îndreptățiți legali, deposedați de drepturile lor legitime prin căile și metodele arătate. Intervenția mea nu a dus la rezultat nefiind luată în seamă.

Semnătura,

Urmare: Valul nemulțumirilor a fost și mai mare în jurul metodelor de afaceri puțin oneste exercitate sub egida unei ficțiuni de cooperativă pentru circulația mărfurilor care în acelaș timp administra și între- 193-204
prinderile de mică industrie ale evreimii și care atingeau și codul penal datorită contrabandelor și excrocheriilor făcute. Astfel această cooperativă a trebuit să fie lichidată în mare grabă pentru a se înmormânta trecutul și activitatea ei nefastă și pentru a opri avalanșa care periclita situația unora dintre conducătorii cooperativei; avalanșă pornită din nemulțumirea crescândă a tot mai numeroși evrei legați în interesele lor. Trebue de relevat faptul că această nemulțumire a găsit ecou și în opinia publică creștină, care era interesată în modul de desfacere a produselor aduse în circulație prin această cooperativă. Știind că în conducerea acestei cooperative a fost și WEISS IOAN. Directorul acestei cooperative a fost KÖSZEGI ALEX. și președinte GLÜK ANDREI.
După lichidarea acestei cooperative s'a organizat în cadrul evreimii o nouă cooperativă sub denumirea „UNIREA". In urma unor scandaluri ce s'au produs datorită activității conducerii ei și această cooperativă după o scurtă activitate „puțin onorabilă" a trebuit să fie lichidată. Președintele acestei cooperative a fost GLÜK ANDREI - fost președinte al C.D.E. din Satu-Mare și actualmente director al trustului de lemne din Cluj.

Pentru a scoate în evidență moralitatea persoanei lui GLÜK ANDREI, - care era bun prieten cu WEISS, - și care va face să se înțeleagă mai ușor cum s'au

Semnătura,
[signature]

Mod. 135

Urmare : putut produce nemulțumirile justificate ale oamenilor păgubite, fără mila și cruțare, va fi suficient să relev unicul caz mai concret cunoscut personal de mine și de altfel de notorietate publică la Satu-Mare: Un evreu, KATZ ADALBERT, care lucra în vecinătatea lui GLÜK, în Satu-Mare în str. Eminescu, a fost atras de GLÜK în mrejele sale și a fost depredat de fabuloasa sumă de 15.000 dolari. Numitul nici după multe intervenții nu a putut să reintre în posesia banilor și a recurs chiar la acte agresive spărgând și vitrina dela locuința lui GLÜK. În urma acestui fapt GLÜK a avut tupeul să denunțe pe KATZ la D.G.M. pentru operațiuni ilicite de valute și devize. După îndelungate anchetări, KATZ, ne fiind găsit vinovat a fost eliberat de D.G.M. Perseverând în revendicarea sumei, a fost supus, în urma relațiilor și autorității lui GLÜK, unei prigoane de neînchipuit, încât a fost nevoit să părăsească țara plecând în Cehoslovacia. Nu aș dori să se creadă că am arătat acest caz concret cunoscut de toată lumea de afaceri din Satu-Mare din spirit de răzbunare personală și eu am fost grav păgubit de cooperativa condusă de el și eu asemenea am fost denunțat în mod calomnios de el la D.G.M. împrejurare în urma căreia am fost arestat la data de 13 Mai 1952. și pentrucă am căutat să fiu sincer în cadrul anchetei:

Intrebare:

Arată dumneata prin ce metode au fost jefuiți de averile lor mobiliare și imobiliare, evrei neîntorși sau reîntorși mai târziu din deportare, lagăr sau detașament?

Semnătura,

[signature]

Urmare: Răspuns: Inventarierea bunurilor evreești se făcea, 14
— în timpul când am venit acasă din lagărul de condamnați politici de lângă Debrețin — într-un birou care funcționa pe lângă primăria orașului Satu-Mare. Șeful acestui 202
serviciu era GLÜK ANDREI. Aci se întocmeau actele de luare în primire, de eliberare, de dare în chirie și conservare, precum și de vânzare a diferitelor bunuri ale evreilor încă neîntorși. Deci operațiunile de înstrăinare și păgubire a evreimii din Satu-Mare, au pornit din primele momente dela acest serviciu. Ulterior GLÜK ANDREI, la propunerea județenei de Partid, unde era atunci secretar EIDLITZ ZOLTAN, — care era prieten intim cu el — a fost numit ajutor de primar al orașului Satu-Mare. Astfel s-a întărit poziția lui GLÜK, dându-i-se un câmp mai larg pentru operațiunile și acțiunile sale.

Din domeniul acestor acțiuni cunosc asemenea numai un singur caz concret, fiind sezizat de cei păgubiți și care reflectă din metodele „îndrăznețe" la care s-a recurs. Și anume: am fost vizitat de cumnata colegului meu de bancă HIRS IOSIF (care a murit la Auschwitz) și care a venit din Ungaria în mod special să se intereseze de bunurile rămase dela familiile: HIRS IOSIF și IANOVICI ALEX. care locuiau în casa lor surorile doamnei venite din Ungaria și al cărei nume îmi scapă. Numita mai avea la Satu-Mare o cumnată cunoscută care era soția defunctului ei frate — SWARTZ, care de asemenea a fost la mine. Ele mi-au arătat următoarele: ALEX. IANOVITZ, a avut la Satu-Mare o casă frumoasă și bine mobilată și asigurată și un depozit de radio și articole tehnice.

Mod. 185

Semnătura,

Urmare Dânsa s-a prezentat la organele comunității evreești și a solicitat pe baza legăturilor de rudenie drepturile ei la moștenire. Acolo a aflat că imobilul a fost vândut și nici mobilierul și nici mărfurile din depozit nu mai existau. A cerut actele de inventariere a bunurilor mobiliare și actul de întabulare a casei lui IANOVITZ ALEX. Nu a putut obține nici aceste acte. D-na din Ungaria avea lămuriri că înstrăinarea acestor bunuri s-ar fi făcut cu știința și învoirea D-nei SCHWARTZ – (cumnata creștină din Satu-Mare de care am vorbit mai sus). Luând contact cu d-na SCHWARTZ, a aflat că deși se cunoșteau legăturile ei de rudenie cu familiile HIRS și IANOVITZ și cu toate că chiar dânsa a urmărit să obțină aceste bunuri, acestea au fost înstrăinate fără cunoștința și învoirea ei. D-na din Ungaria nu mi-a putut arăta prin ce metode a fost redusă la tăcere, d-na [redacted] SCHWARTZ, care era cetățeană română cu domiciliul stabil la Satu-Mare, unde trăiește și în prezent, iar ei i s-a recomandat să părăsească țara cât mai repede, fapt ce l-a și făcut. Cu toate insistențele D-nei din Ungaria subsemnatul am declinat să mă amestec sau chiar să cer lămuriri în cazul ei, deși era vorba de colegul meu de bancă HIRS IOSIF. În opinia publică s-au comentat numeroase cazuri similare.

Întrebare:

Arată dumneata ce servicii i-a adus GLÜK lui EIDLITZ?

Răspuns: Nu știu, ca GLÜK să fi onorat pe EIDLITZ pentru numirea sa ca ajutor de primar. Atâta știu personal că EIDLITZ, a obținut în județul nostru, o frumoasă dublă casă cu etaj-valoroasă- și o moară cu toate angrenajele la Pelenul Mare. Din cele spuse de EIDLITZ, acestea ar fi

Semnătura,

Urmare: fost o moștenire ce-i revenea dela o mătușă.

Întrebare:

Arată dumneata ce afaceri murdare s'au făcut prin organizarea cooperativelor sub egida comunității evreești din Satu-Mare, și ce metode au întrebuințat în acest scop?

Răspuns: Nici în acest caz nu știu date concrete, din auzite am aflat în linii mari următoarele: Prima cooperativă evreiască a luat ființă, prin aducerea în patrimoniul ei a mărfurilor și bunurilor găsite în magazinele, branșele, atelierele, și fabricuțele evreești. În aceste fabricuțe cooperativa a prelucrat materiile prime găsite și întreprinderile care prezentau rentabilitate au fost puse de ea în funcțiune. La trecerea în patrimoniul cooperativei a acestor bunuri s'au făcut nenumărate abuzuri, neglijându-se total facerea formelor, care să dea cel puțin aspectul legalității. În atari condițiuni s'a găsit cooperativa față de unii evrei care total s'au întors la Satu-Mare cu întârziere. Nemulțumirea celor păgubiți a grăbit lichidarea acestei cooperative pentru a se evita urmările revendicărilor lor. În urma lipsei de materii prime precum și din alte motive, cooperativa nu putea organiza producția și desfacerea mărfurilor la prețuri oficiale. Deasemenea avea și greutăți financiare. Astfel conducerea cooperativei - care prin cooperativă urmărea pe primul plan căpătuirea sa, - n'a ezitat să recurgă, chiar și la mijloace ce atingeau codul penal ca: luarea de avansuri asupra comenzilor fără chitanță și negarea ulterioară a avansurilor primite, neexecutarea comenzilor în condițiile calitative și cantitative contractate, luarea de supra-prețuri necontrolabile în evidențele cooperativei etc.

Mod. 185

Semnătura,
[illegible]

Urmare: Întrebare: Arată dumneata care a fost activitatea lui
WEISS în cadrul organizațiilor sioniste, Joint și Comuni-
tatea evreiască, după ce s'a întors din detașamentul de muncă;
și care era opinia populației evreești asupra activității
lui în această privință?

Răspuns: Pentru a răspunde clar la această întrebare nu
am suficiente date concrete. Știu că Jointul a avut conven-
ție cu Statul Român pentru transferuri de devize și ope-
rațiuni de valute cu oficialitățile guvernamentale. Prin indu-
cerea în eroare a Jointului și oficialităților române unii
conducători ai Jointului au operat transferuri de devize
în interes personal. Nu știu concret dacă și WEISS a
făcut asemenea fapte se vorbea însă în opinia publică
că și el ar fi făcut asemenea operațiuni pe cont propriu
din veniturile ce și le acumula în mod legal și ilegal
din funcțiunile ce le exercita ca mandatar al Join-
tului și al comunității evreești, ca mandatar al organi-
zațiilor sioniste, — unde se spunea că făcea trafic de
influență —, și ca administrator financiar, unde
a avut deasemeni abilitatea să-și acumuleze venituri
care treceau peste cele legale — (se spunea că primea
sporturi din toate lucrurile, [redacted] abuzând în aceste
mătrapazlâcuri de a face intimidări cu influența
sa la Partid de o parte, iar pe de altă parte recurgând
la mijloace emotive de a impresiona pe negustorii și
industriașii evrei că-ar revendica aceste sume pentru
organizațiile evreești în vederea ajutorării evreimii).
La acordarea ajutoarelor avea ieșiri față de cei ajuto-
rați, care îi jigneau și umileau, ieșiri care desmințeau,
cultura, educația și în special bunul simț de care
trebuia să dispună ca unul care era fiu de medic

Semnătura,
[signature]

Urmare: și avea la bază doctoratul. Ratificarea și compromisul lui au culminat într-un atentat grav la adresa fostului său director de bancă, dacă nu-mi aduc bine aminte - cu numele de BARTHA ARPAD - pentru care arestarea acestuia - care de altfel era un refugiat - care a precipitat moartea prematură a acestuia. Acest atentat a avut loc la mormântul public împotriva lui WEISS, știut fiind că a făcut-o din cauzele, urmărind să ocupe postul de director al băncii în care a lucrat.

Întrebare:
Ce ți-a spus dumitale WEISS, despre activitatea pe care a dus-o în cadrul comunității evreiești, Jointului și organizațiilor sioniste?

Răspuns: În mod concret, din convorbirile avute cu el, nu-mi aduc aminte. Știu că se lăuda cu influența pe care o are la județeanul de Partid și comandamentul trupei, datorită funcțiilor de conducere pe care le deținea în organizațiile evreiești și Joint.

Întrebare:
Cu ce prilejuri avea WEISS relații, și de ce natură erau aceste relații?

Răspuns: WEISS făcea relații cu toate cadrele organizațiilor politice, economice și sociale din Satu-Mare. Natura acestor relații erau pe de-o parte amicale cât și de altă parte de afaceri. Principalii lui colaboratori și prieteni erau: EIDLITZ ZOLTAN; CATZ MARCEL (BALAN); de la jud. de Partid și GLÜK ANDREI de la comunitatea evreiască.

Întrebare:
În ce împrejurări a ajuns WEISS subordonatul dvs.?

Mod. 185

Semnătura,

a înțelegerii dintre diferitele organizațiuni politice din Satu-Mare, când la îndemnarea comandamentului militar sovietic s-a preluat administrația publică civilă. Numitul figura drept un candidat al organizațiilor evreești și a fost susținut în primul rând de subsemnatul, la [illegible] cărora au avut loc tratativele dintre partide politice și organizații evreești.

Întrebare:

Care a fost activitatea lui WEISS după în cadrul sindicatului funcționarilor particulari?

Răspuns: În perioada dela eliberare și până la plecarea sa din Satu-Mare a fost secretarul sindicatului funcționarilor particulari; era un intim colaborator al subsemnatului deoarece eu eram la acest sindicat președinte. Pe la spate știu că mă submina, dar în față îmi arăta prietenie. Astfel că colaborarea dintre noi a fost nederanjată ceeace era în folosul intereselor pe care le reprezenta sindicatul. Numitul și-a dat concursul în special la repararea localului sindicatului. Era foarte activ mai cu seamă în lucrările de verificare a cadrelor, el ținând legătura cu siguranța și poliția.

Întrebare:

Care a fost rezultatul verificării cadrelor de către el?

Răspuns: Din sutele de funcționari verificați s-a respins cererea unui singur funcționar și a fost unul singur sancționat că nu va putea fi membru al sindicatului câteva luni. Eu am fost președintele comisiei de verificare, trebue să recunosc că după ~~era~~ hortistă și fascistă maghiară, rezultatul verificării nu reflectă spiritul ~~[illegible]~~ revoluționar de care a trebuit să

Semnătura,

[signature]

Urmare: fie pătrunsă în acele timpuri comisia de verificare. 197 ~~205~~
Trimisă însă să respingă hotărârilor cu care se împotrivea WEISS dela autoritățile în drept. Astfel din sindicatul nu a fost epurat nici un membru deși despre unii se știa că au avut un rol destul de însemnat în organizațiile fasciste.

Întrebare:

Cu ce persoane venea în contact WEISS - când mergea la autorități, pentru a se consulta în treburile comisiei?

Răspuns: El atât ne spunea, că merge cu actele fiecărei persoane verificate la Partid, la poliție și la siguranță, fără să ne indice numele vreunei persoane care verifica datele din actele membrilor. Rezultatul demersurilor la autorități și la Partid îl comunica comisiei numai verbal.

Întrebare:

Care erau persoanele mai intime cu WEISS, dela siguranță și poliție?

Răspuns: Nu știu precis, însă WEISS ne spunea că pentru orice treburi merge să le rezolve la șefii acestor autorități, adică WEISS LUDOVIC șeful siguranței, iar despre șeful poliției nu-mi mai amintesc numele.

Întrebare:

Ce mai [redacted] știi altceva despre WEISS de când îl cunoști și dela plecarea lui la Oradea?

Răspuns: Eu am urmărit cu mult interes pretenește ascensiunea în carieră a lui WEISS, ca a unei persoane în lansarea căreia am avut și eu o modestă parte, însă după plecarea lui din Satu-Mare am vorbit cu el numai odată când s-a întors din Oradea unde era inspector financiar și odată la Constanța unde era director financiar la Canalul Dunărea-Marea Neagră.

Mod. 185

Semnătura,

Urmare : Când a venit dela Oradea, mi-a prezentat întâiu cel mai notoriu de comunist (nu-mi amintesc cine era) despre activitatea sa și între altele mi-a arătat că a avut un conflict în sfera sa de activitate și influență cu Lotz Karol. În acest conflict ar fi intervenit chiar Comitetul Central al Partidului și după urma anchetei i s'ar fi dat lui WEISS câștig de causă, lărgindu-i-se zona lui de activitate. Ior la Lotz făcându-se percheziție domiciliară s'ar fi găsit peste două Kgr. de aur, monezi străine și valute. În anul 1950 fiind în delegatură la Constanța l-am vizitat pe WEISS în biroul său dela Direcția Canalului. Întâmplător în momentul în care mi-am așezat la dânsul în birou a intrat o funcționară și i-a spus lui WEISS, că este chemat de tovarășul Jacob. WEISS mi-a întrebat dacă mai țin relații de prietenie cu tovarășul Jacob și dacă doresc să-l văd. I-am arătat că în urma situației întreținerea relațiunilor nu de mine depind, cu văzându-l pe ministrul Jacob ultima oară în Februarie 1945 când era secretarul de partid al orașului Cluj. I-am mai spus că ar fi mare plăcere și cinste pentru mine dacă ministrul JACOB mi-ar acorda o scurtă întrevedere, respectiv audiență. WEISS și-a luat repede rămas bun dela mine, rugându-și adresa domiciliului meu din Constanța spunându-mi că îmi va trimete mașina după mâine. L-am mai văzut pe WEISS de câteva ori și în rest de la Constanța și încă nu restaurant unde nu am mai vorbit cu el niciodată, și nici n'a mai trimes mașina după mine pentru a mă întâlni cu ministrul Jacob. Interesul meu de a mă întâlni cu JACOB, era pentru dorința de a-l vedea și de a-l felicita pentru funcția ce o deține

Semnătura,

Urmare: Din anul 1950 - EST nu l-am mai văzut pe WEISS și precum am arătat o parte din cele relatate nu mai cunosc nimic concret din activitatea lui WEISS. 206 198.-

Întrebare:
Cu cine din persoanele cunoscute de dumneata a mai avut WEISS relații după plecarea sa din Satu-Mare?

Răspuns: Când WEISS era la ministerul de Finanțe știu că a mai făcut de mai multe ori din Satu-Mare pentru anumite intervenții. Ultima oară mi-a adus aminte de av. dr. BENEDEK PAUL. De când a fost director la B.B.J. am vorbit despre WEISS numai cu Dr. SAMUEL ANDREI, directorul B.P.J. la Satu-Mare, despre regiunea Baia-Mare cum își vizita și colabora oficialo ca subaltern. Iar despre ce relații au mai existat între el (WEISS) și GLÜK ANDREI și KOSZEGI ALEX. cu care prietenii lui intimi și colaboratori în organizațiile sioniști, nu mai știu nimic deoarece GLÜK a fost transferat cu serviciul la Cluj, iar KOSZEGI la Oradea, încât eu cu aceștia nu m-am mai văzut de mai de zile. Despre relațiile cu defunctul său cumnat Dr. ROSENFELD ANDREI din Satu Mare, știu numai din zvonurile circulate la Satu Mare în cercuri largi, că plecase cu precădere în Palestina, - în pragul arestării sale pentru anumite delicte la legea devizelor, - ar fi fost aranjată la București de WEISS.

După ce am luat prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, motiv pentru care îl semnez pe propria mea răspundere.

Anchetator,
Lt. de Sc. [illegible]

Mod. 185

Semnătura,

199
207

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 în Parniţa (Cehoslovacia) de naţionalitate german- romanizat, de profesie funcţionar de Bancă, cu ultimul domiciliu în Satu Mare Str. Samoil Micu Nr. 141.-

17-20 Martie 1953, Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 9,10
" s'a terminat la " 0,30.-

Intrebare:

Ancheta îţi atrage atenţia de a nu tăinui ci să araţi dumneata tot ce cunoşti şi ştii despre neregulile, abuzurile, şantajele, jafurile, speculaţiunile, etc. comise de EIDLITZ ZOLTAN, CATZ BALAN, WEIS IOAN şi GLUK ANDREI, în timpul cât ai funcţionat ca subprefect al judeţului Satu Mare, şi după aceasta.-

Răspuns:

M'am hotărât să arăt toate actele şi faptele abuzive, comise de cei vizaţi sub masca de membrii în conducerea judeţenei de Partid Satu Mare. în timpul cât am funcţionat în calitate de subprefect.- Activitatea mea de subprefect care a durat circa 4 luni din care peste două luni le-am petrecut la Bucureşti la dispoziţia autorităţilor militare sovietice, m'a pus în situaţia de a putea spune în mare parte mai mult generalităţi, neputând urmări oficial nici cazurile concrete care au trecut prin mâna mea, deoarece şi acestea au fost scoase cu abuz de putere de sub dirijarea şi controlul meu.- Cele ce voi arăta cred că prezintă indicii suficiente pentruca ancheta să le poată desvălui în amănunţime.- Prin arătarea acestora doresc să conving ancheta de buna mea credinţă şi de dorinţa de a contribui la uşurarea muncii anchetei.- Expunerea o fac sistematizat după anumite criterii restrângându-mă numai la chestiuni economice şi financiare, care au intrat în atribuţiunile mele fără să ating problemele politice.- Acestea sunt următoarele:

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

2000

1.- Sustragerea de dirijarea oficială a peste 1.000 (una mie) vagoane grâu.-

După instalarea mea în postul de subprefect în Dec. 1944 am luat contact cu toţi factorii economiei în vederea restabilirii vieţii economice şi financiare a oraşului şi jud. Satu Mare şi am ţinut conferinţe separate pe specialităţi punând la dispoziţie şi experienţa mea de peste 30 ani în domeniul economiei şi financiar, uzând de încrederea de care mă bucuram la acesti factori ca slujbaş al finanţei din Satu Mare.-

Rezultatele consfătuirei le-am tratat pe urmă într'o conferinţă administrativă ţinută în localul prefecturii, la care au participat toate autorităţile instalate de comandamentul sovietic la propunerea judeţenei de Partid.- Hotărârile aduse pe baza concluziilor conferinţei, au primit astfel putere legislativă la care a aderat prin reprezentaţii săi şi judeţeana de Partid, şi au fost consfinţite şi de autorităţile Armatei Sovietice.- Aceasta în urma lipsei unei legislaţii în timpul interregnului (între două regimuri) neputându-se ajunge între partide la înţelegere dacă administraţia publică va fi condusă de legislaţia maghiară sau românească.-

In general s'a menţinut legislaţia maghiară.- In materie economică orice legislaţie însă a fost depăşită de evenimentele de război, în special de retragerea trupelor germane şi maghiare care au devastat tot ce s'a putut şi cu excepţia unei singure intreprinderi, au aruncat în aer sau au avariat grav toate intreprinderile din oraşul Satu Mare, şi împrejurimi.- Această stare a impus autorităţilor locale să ea hotărâri de moment şi cele mai adecvate şi eficiente pentru refacerea uzinelor şi a circulaţiei mărfurilor şi bunurilor agricole.-

In aceste condiţiuni hotărârile aduse de administraţia locală au primit putere de lege de care trebuia să ţină seama toată lumea şi toate organizaţiunile pentru a se pune capăt debandării şi haosului care a existat, pentru interesul general obştesc şi pentru sprijinirea armatelor eliberatoare în luptă de zdrobire a hoardelor fasciste.-

Sub regimul maghiar exista o intreprindere de colectare a cerealelor care colecta cotele oficiale destinate consumului intern şi extern, precum şi însămânţărilor.- Această intreprindere era denumită "Futura" şi avea caracter oficial.- Luând contact cu această intreprindere am aflat cu multă satisfacţie că au putut salva dela distrugere de către armatele fasciste peste una mie vagoane de grâu, care se afla dispersate pe întreg teritoriul judeţului.-

ss/Bretter Tiberiu.-

•//.

209201

Primind tabloul acestor depozite am cerut autorităţilor să ia măsuri pentru asigurarea pazei lor.- Am organizat problema transportului care a fost una din cele mai grele probleme în acele timpuri.- Am făcut repartizarea pe brutării a cotelor corespunzătoare capacităţii de producţie a lor.- Si S'au asigurat rezervele necesare Armatei Sovietice (respectiv cantităţile cerute de autorităţile militare sovietice locale).- Grija noastră s'a extins şi la aprovizionarea restului judeţului şi în special a bazinului minier din Baia Mare.- Deasemeni s'au luat măsuri pentru a se reţine şi conserva cantitatea repartizată însămânţărilor.-

Puţin timp după luarea acestor hotărâri şi măsuri s'a prezentat la mine o delegaţie trimisă de EIDLITZ, care era secretarul judeţenei de Partid, care printr'o comportare brutală şi cu ameninţări mi-au cerut să eliberez de sub dirijarea şi controlul oficial al prefecturei societatea "Futura", deoarece aceasta nu ar fi o organizaţie economică oficială a statului maghiar ci o organizaţie economică particulară, care chiar în urma hotărârilor aduse de consfătuirea administrativă ar dispune liber de comercializarea mărfurilor sale.- Nu pot afirma cu preciziune, dar după câte îmi aduc aminte în fruntea acestei delegaţii a fost KATZ BALAN MARCEL.- La început m'am opus oferindu-mi demiterea.- Luând contact cu comandamentul sovietic am fost convins să rămân mai departe în postul meu, deoarece EIDLITZ a(aranjat) asigurat comandamentul sovietic că interesele populaţiei cu drepturi la cartelă precum şi interesele Armatei Sovietice vor fi respectate.- Pentru modul cum au fost respectate, amintesc următoarele două cazuri concrete; după ce această firmă a fost sustrasă de sub dirijarea şi controlul prefecturii trecând sub dirijarea şi controlul lui EIDLITZ şi KATZ;

Până când această intreprindere era sub dirijarea prefecturei s'a prezentat la mine o delegaţie a minerilor din Baia Mare şi mi-a arătat greutăţile ce le au în aprovizonarea lor, precum şi pericolul de încetare a lucrărilor dela minele şi uzinele din Baia Mare din lipsa de combustibil.- Uzinele din Baia - Mare în acele timpuri lucrau sub conducerea Armatelor Sovietice, care finanţau producţie.-

Delegaţia aceasta era condusă de minierul ROGOJAN dela minele de aur din Baia Mare.- Atunci eram tocmai în ultimul moment al unei plecări a mele la Bucureşti împreună cu delegatul comisiei aliate de control.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

~~20~~ 202

Stiind că la Bucureşti voiu sta mai mult am ordonanţat la dispoziţia minierilor 2o vagoane grâu, constatate suficientă pentru timpul absenţei mele.- Am cerut şefului delegaţiei RAGOJAN, deoarece, eu nu mai aveam timp să i-a contact cu directorul societăţii "Futura", şi să-l roage şi în numele meu să le pună la dispoziţie cantitatea de grâu de mai sus, din magazii apropiate de Baia Mare, ţinând cont de marile greutăţi cauzate de transport.- Deasemeni l-am mai sfătuit să alerge până la delegatul comisiei aliate de control şi să-i pună problema carburanţilor necesari uzinelor din Baia Mare.- După reîntoarcerea mea dela Bucureşti, am aflat trecând prin Baia Mare şi întâlnindu- mă întâmplător cu ROGOJAN că societatea "Futura" cu toate promisiunile ce le-a făcut în ziua prezentării ordonanţei prefecturii nu le-a pus la dispoziţie cantitatea ordonanţată.- Astfel s'au creat nemulţumiri în rându muncitorilor ei fiind nevoiţi aşi procura alimentele pe preţuri de speculă.-

b) După întoarcerea mea dela Bucureşti a venit la m mine comandantul unui detaşament militar sovietic, în trecere prin Satu Mare, cerând să-i punem la dispoziţie pâinea necesară detaşamentului pe câteva zile.- Am arătat acestui comandant că prefectura nu mai dispune de grâu sau făină şi i-am spus să se adreseze comandamentului militar sovietic.- Dela comandamentul militar sovietic am fost chemat la telefon şi mi s'a arătat că deoarece detaşamentul aparţine armatei IV-a Ucrainiene ei nu pot să dea făină din stocurile proprii şi să găsesc eu posibilităţile de a servi acest detaşament în trecere.- Apoi m'am adresat telefonic morii Prinţ vorbind cu proprietarul PRINTZ TIBERIU, care a fost unul din delegaţia care a cerut scoaterea societăţii "Futura" de sub controlul prefecturei.- Dealtfel la această moară s'a măcinat o bună parte din grâul destinat speculei, şi i-am cetut să elibereze pe baza ordonanţei prefecturii 5oo kg. făină detaşamentului militar, luând obligaţi ca imediat ce Prefectura va avea bani să_i achităm valoarea.- PRINTZ a răspuns cinic că ordonanţa prefecturii nu o poate lua în seamă şi cum de îmi închipui că va da făină la preţul oficial.- I-am făcut reproşuri ştiind ce afaceri mari face cu grâul dela Rutura" şi l-am rugat să nu ne compromită faţă de comandamentul sovietic că nu onorează o ordonanţă a prefecturei. PRINTZ a cerut să-i dau o obligaţie personală pe lângă ordonanţa prefecturei că în cazul dacă Prefectura nu va plăti banii până la termenul indicat de el să mă oblig eu că-i voi plăti valoarea la preţul pieţii libere.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Ca să nu ne compromitem pe de o parte, iar pe de altă parte pentru a servi Armata Sovietică, i-am dat această obligaţie.- Prefectu a neavând bani permanent mă vexa ori unde eram pentru a-i plăti contravaloarea celor 500 kg. grâu.- Eu nu i-am plătit şi cred că a ajuns în cele din urmă la o tranzacţie cu prefectura după reîntegrarea regimului românesc.- Nu ştiu data, însă PRINTZ TIBERIU a plecat în Franţa, unde cu banii jefuiţi în ţară şi-a cumpărat o moară.-

c) Am aflat că în vederea creerii (începutul anului 1945 cât şi mai târziu) s'au făcut grave abateri şi cu cartelele de pâine în vederea creării de stocuri de grâu destinate speculaţiei.- Felul serviciului comercial era KRUZLICI, care de altfel a făcut şi multe alte abateri grave şi nu respecta hotărârile prefeturei.- La un moment dat se vede că au nemulţumit şi pe stăpânii lui EIDLITZ şi CATZ, căci se svonea că va fi arestat.- Totuşi a fost menţinut în serviciul primăriei.-

Din cauza speculării în bună parte a celor peste o mie vagoane de grâu s'au produs mari deranjamente şi neajunsuri în aprovizionarea populaţiei şi în executarea campanie de însămânţări, din anul 1945.- Din cele auzite am aflat că au dat anumite cantităţi şi la Baia Mare, uzinelor de acolo, contra a diverse produse în special, contra chimicale care erau aduse în circulaţie exclusiv la preţurile pieţii libere şi afirmativ cantităţi însemnate am fost trecute prin contrabandă în Ungaria.-

2.- <u>Înstrăinarea şi specularea bunurilor părăsite şi rămase depe urma retragerii armatelor fasciste</u>.-

După retragerea armatelor fasciste, au rămas în judeţul Satu Mare, multe bunuri părăsite de aceştia (a acestei armate) sau de proprietarii maghiari retraşi odată cu ele.-

a) De pe urma retragerii armatelor germane au rămas într'o staţie de cale ferată dintre (Satu Mare şi cărei nume era fără să fiu sigur Nagymajeteny) şi Carei din jud Satu Mare, 3 vagoane de articole de fierărie: motoare, scule, instrumente etc.- de mare valoare.- Fiind sesizat că acestea formează obiectul unui jaf public, nefiind recepţionate din motive necunoscute (în Dec. 1944) de armatele sovietice, căreia i se cuveneau pe baza legilor de război drept trafice, am cerut autorităţilor în drept să se îngrijească de paza acestora cât şi de transportul lor la Satu Mare, spre a fi predate serviciului comercial al primăriei unde era şef KRUZLICI.-

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

Fiind plecat la Bucureşti nu am putut urmări desfăşurarea măsurilor luate de poliţie şi primărie, însă după întoarcere cerând informaţiuni mi s'a spus că ar fi fost predate autorităţilor militare sovietice.-Totuşi pe cale particulară întâmplător am aflat că cel puţin o bună parte din aceste articole au fost comercializate prin magazinul de fierărie al lui ROSENBERG zis BUCI.- Magazinul acesta se afla în piaţa mare colţ cu Str. Decebal.- Dealtfel prin acest negustor au fost comercializate în cea mai mare parte şi mărfurile provenite din jefuirea unor magazine particulare de care voi vorbi la capitolul următor.-Acest ROSEMBERG a plecat clandestin din ţară (nu ştiu precis data) în Palestina, despre care se spune că are la Tel-Aviv are una dintre magazinele cele mai mari de fierărie, datorită capitalului ce a reuşit să şi-l creeze în Satu Mare, cu concursul celor care îl patronau, adică : EIDLITZ, CATZ, WEISZ şi GLUK.-Stiu că la trecerea clandestină a lui peste frontieră soţia lui a fost prinsă şi a suferit şi condamnare pentru tentativa de trecere clandestină a frontierei.- După câte ştiu ea se mai află şi astăzi în Satu Mare.-

b) Tot înainte de plecarea mea la Bucureşti în Ianuari 1945 s'a prezentat la mine SINCA TEOFIL subprimarul oraşului Satu Mare (Dec. 1944) cu o adresă a primăriei prin care se cerea aprobarea ca primăria să preia pentru aprovizionarea populaţiei lemnele de foc ce se găseau în pădurile şi staţiunile din împrejurimi, lemne ale căror proprietari erau plecaţi odată cu retragerea armatelor fasciste.- Discutând cu subprimarul SINCA, am cerut numai atât ca să aibă grijă ca preţul de vânzare al lemnelor să fie depus în contul proprietarilor care au datorii la băncile din localitate, iar restul fondurilor să fie depuse în contul proprietarilor fie la primăria Satu Mare, fie la administraţia financiară.- In schimbul acestei condiţiuni am dat actul referentului să-i facă aprobarea.- Era vorba de mai multe sute de vagoane de lemne de foc.- Ori populaţia oraşului suferea mult din cauza lipsei de lemne de foc deşi în împrejurimi aveau cantităţi enorme exploatate de marile industrii forestiere, nu puteam însă rezolva în mod fericit problema transporturilor şi al preţului de vânzare.- In ultima raţiune am aprobat o majorare corespunzătoare a preţului oficial şi am obţinut cu concursul autorităţilor sovietice sprijinul valoros că aprobă utilizarea unor locomotive depe linia ingustă Bixad - Satu Mare, şi pentru necesităţile populaţiei civile.- Reîntors dela Buc. am aflat cu mare stupoare că se vorbea de o mare panama de lemne de foc în care aş fi implicat şi eu, deoarece eu am semnat aprobarea dată primăriei.-

//.

ss/ Bretteri Tiberiu

Spre norocul meu, aprobarea în scris după redactare a fost semnată de fostul prefect şi secretar al judeţului Satu Mare (Dr. ANDERCO STEFAN şi NISTOR IOSIF).- Ori aceasta numai din cauza că aprobarea nu a fost încă redactată până la plecarea mea la Bucureşti.- In ce a costat această mare afacere nu am mai urmărit, cert este că populaţia oraşului nu a primit lemne de foc nici la preţul oficial majorat, ci cu preţ de speculă, iar cu toate greutăţile transporturilor totuşi persista versiunea că o parte din lemne ar fi fost trecută prin contrabandă în Ungaria.- In această privinţă ca primvice primar şi ca om de specialitate ar putea să arate adevărata situaţie.-

3.- Jefuirea fără criterii legale a mai multor magazine şi ateliere de mici industriaşi.-

In afară de jafurile care au avut loc pe calea administraţiei publice arătate mai sus, au fost jefuite şi o serie de magazine, ateliere, de mici industriaşi şi chiar fabrici fără criterii legale, fără forme legale şi fără inventare.- Acestea sunt jafuri independente de cele de care am vorbit în procesul verbal de interogatoriu din 24 Februarie 1953 (în legătură comunitatea şi organizaţiile sioniste).- In mod puţin abil se încerca să se îmbrace unele din aceste jafuri în mantia politică cică proprietarii ar fi fost fascişti.- Insă din cele ce voi arăta unii au fost chiar evrei neîntorşi până în mementul comiterii jafurilor.- Mi-aduc aminte de următoarele cazuri de devastare şi jefuire de magazine: fierăriile IIES şi ARDELEAN, magazinele de sticlărie VAGO şi GEREDAS, depozitul de hârtie HAVAS, marele atelier de tâmplărie care confecţiona bărăci şi alte articole pentru armata ale fabricei de cherestea SOMESANA, numele micilor industriaşi deposedaţi nu le mai reţin.- In afară de fierăriile amintite, restul erau intreprinderi evreeşti integra sau în parte.- Tin să menţionez că în special atelierele micilo industriaşi şi a fabricei SOMESANA au servit la constituirea cooperativei, devenită fabrica Unio şi a altor cooperative meşteşugăreşti.-Accentuez însă că numai în parte cealaltă parte a instalaţiunilor şi a materiilor prime au luat drumul speculei.- Intr'un singur caz s'a încercat, (cred că este o încercare şi nu o întâmplare), să se steargă urmele jafului. S'a incendiat un stoc nominal ce a rămas în depozitul de multe vagoane de hârtie a lui HAVAS.- Depozitul era în vecinătatea locuinţei mele din Str. Petofi.- Chiar personal am alergat la comandamentu sovietic să dea ajutor pentru stingerea focului şi am ajutat şi eu purtând apă cu găleata.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Toate actele acestea şi fapte ilegale au împiedecat refacerea şi redresarea economică a oraşului şi judeţului Satu-Mare, reţinând pe deţinătorii de capitaluri dela participarea lor în comerţ şi industrie.-Toţi cei patru vizaţi la început pot da ample relaţii în această privinţă.-

4.- Contrabandă şi speculaţiuni de valute şi devize.-

Vecinătatea şi necesităţile Ungariei, nedelimitarea frontierelor şi lipsa de pază a acestora au pus judeţul nostru în situaţia de a deveni centrul contrabendelor şi trecerilor clandestine a frontierelor, cât al traficului de devize.- Se uşurau aceste operaţiuni prin existenţa şi crearea de proprietăţi duble, cetăţenii români aveau un petec de pământ în Ungaria şi viceversa.- Se obţineau reciproc dreptul de liberă trecere pentru executarea lucrărilor agricole.- Astfel contrabandiştii profesionişti şi-au procurat şi ei câte un petec de pământ la frontiera româno- ungară delimitată prin tratatul dela Trianon.-

Operaţiunile de devize mai ales cu pengo şi forinţi erau naturale în urma schimburilor de mărfuri de o parte şi pe de altă parte în urma legăturilor familiare reciproce ale cetăţenilor din cele două state.-

Tin să amintesc, fapte de altfel sesizate de mine şi băncii de stat că majoritatea plăţilor particulare între Ungaria şi România continuă şi astăzi pe scara cea mai largă între populaţia civilă care nu din profesiune şi probabil care chiar inconştientă de faptele ce le comite recurge la aceste transferuri conform legii devizelor ilicite.- Dimpotrivă valutării profesionişti recurgeau la serviciile acestor particulari.- Mai explicit cutare cetăţean român are bani la careva membru de familie din Ungaria.- Cel avizat că să trimită bani în Ungaria recurge la acest cetăţean român care scrie rudelor din Ungaria să facă plata către persoana care i se indică de solicitant şi viceversa.- Contrabandele spre Ungaria în perioada de după eliberare culminau în exportul de sare, chimicale şi animale (cai, vite,etc.).- Autorităţile maghiare sprijineau aceste contrabenzi dând prioritate intereselor populaţiei faţă de legile(prohibitare) probabile care de fapt existau şi în Ungaria.- La fel se exercita pe scară intensă schimbul intre lei şi pengo- până la restaurarea regimului românesc care se făcea din partea celor vizaţi la punctul de fontieră Feleac prin Turda.- Ex. EIDLITZ şi KATZ în privinţa schimbului între lei şi pengö prin Turda nu am auzit să fi fost pomenite persoana lui GLUK şi WEISZ.-

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

Se ştie de o firmă de export şi import, dacă nu mă înşel cu numele Generala, care ar fi fost patronată tot de cei vizaţi.- Directorul firmei era unul cu numele de FISCHER (plecat în Palestina) Prin această firmă s'au făcut exporturi în mod legal însă devizele derivate din contravaloarea exporturilor nu au fost cedate.- Ele sunt urmărite şi azi de banca de Stat din Satu Mare.-

Se svonea că cei vizaţi ar fi făcut mari afaceri şi la preschimbarea banilor în 1945, după instaurarea regimului românesc, ştiind în mod abil să producă panică "(venită din sursă oficială în baza funcţiunilor pe care le deţineau) lansând svonur că miile de pengo şi rublele nu vor fi preschi bate.- Eu personal n'am avut ocazia să mă conving de veracitatea acestui svon înclin însă să cred, cunoscând venalitatea respectivilor, că corespunde adevărului.-

Se poate afirma cu certitudine că toate contrabenzil marilor profesionişti ai acestui gen de afaceri erau patronate de cei vizaţi, ceace aveau larga posibilitate să controleze tot ce intra şi ieşea din Satu Mare, spre frontieră şi dinstre frontieră.- Se poate presupune că participau şi la contrabenzile ce le făceau marii contrabandişti şi prin alte puncte de frontieră decât cele din judeţul Satu Mare.- Marii contrabandişti evrei cu care au lucrat împreună cu toţii au părăsit ţara.- Din ei îmi amintesc de fraţii BERCOVICI, de fraţii HEILBRUN şi KAUFMAN.-

Un caz curios îl constitue faptul că cei vizaţi nu au aprobat fraţilor BERCOVICI să aducă în ţară 12.ooo de becuri, cumpărate în Ungaria şi care erau depozitate la punctul de frontieră maghiar,- Senger, deşi fraţii BERCOVICI au ajuns să ofere 5o% din această cantitate, dacă li se aprobă introducerea în ţară şi comercializarea liberă a restului.- Aceasta atunci când în ţară era mare criză de becuri şi când mărfurile româneşti pentru care s'au cumpărat aceste becuri au fost trecute în Ungaria.- Se poate ca în cele din urmă să fi ajuns la vreo înţelegere însă de aceasta nu mai am cunoştinţă.- Cazul acesta îl ştiu dela BERCOVICI, care era clientul băncii la care lucram.- Nu pot preciza data dar cred că tot în anul 1945-1946.-

Contrabandiştii maghiari, mai mici, cred că au rămas la Satu Mare.- De unul BAIOCH am numai cunoştinţă că a ispăşit o condamnare pentru astfel de operaţiuni.-

Cu contrabenzi mai mici se ocupau aproape toţi cetăţenii care aveau moşii, pământuri pe frontiera ambelor ţări.- Dar cei vizaţi, după ce şi-au făcut suma neglijau de a se mai ocupa de cei cu contrabenzi mici.- ss/Bretter Tiberiu.-

•//.

~~210~~ 208.

5.- Felul cum a fost făcută reforma agrară şi administrate bunurile inamice prin C.A.S.B.I.

In privinţa reformei agrare ca un act revoluţionar de dreptate socială, văzând situaţia specifică a judeţului Satu Mare, am susţinut o tezâ practică şi eficientă şi anume: Văzând că în judeţul nostru au fost mii de hectare de pământ ale moşierilor evrei deportaţi şi alte mii de hectare de pământ şi gospodării model ale saşilor care au părăsit ţara cu trupele hortiste şi în urma deportărilor am fost de părere că din aceste gospodării se vor putea satisface în măsură foarte largă impropriietărirea sărăcimii satelor inclusiv romii.- Mi-am exprimat mai departe părerea că în această materie pe timpul interegimului să se adopte legea agrară a statului român, dar în cel mai rău caz a statului maghiar şi să se abandoneze metodele anarhice la care s'au recurs.- Am crezut că executarea sub forme definitive să fie amânată până în toamna anului 1945 pentru a nu periclita însămânţările din moment ce se pot satisface în bună parte pretenţiile din averile evreeşti şi germane.- Prin aceasta s'ar fi realizat şi marele avantagiu pentru economia naţională că nu rămâneau nelucrate, în paragină gospodăriile svabeşti şi se înlătura devastarea şi jefuirea caselor părăsite ale acestora, ştiut fiind că în judeţul nostru au rămas depopulate sate întregi.- Am fost mai departe de părere că industriile agricole părăsite: mari, prese de ulei, cazane de fiert ţuică, istalaţii de dărăcit lână etc.- să fie luate în administraţie publică judeţeană sau comunală şi să se procedeze de îndată la inventarierea lor.-

In aceste probleme economice de mare importanţă mi s'a făcut obiecţiuni din partea (delegaţilor) oamenilor de încredere ai lui EIDLITZ, în frunte cu NISTOR IOSIF care era secretarul prefecturei, chiar la conferinţa administrativă a judeţelor din Nordul Ardealului deslipite pe urma dictatului dela Wiena.- Această conferinţă a fost ţinută în Februarie 1945 în conformitate cu înţelegerea mea cu fostul prefect de Cluj POGACEANU căruia, i-am arătat necesitatea unificării legislative şi a colaborării economice între aceste judeţe.- Eu am compărut la conferinţă venind dela Bucureşti.- . . . . . a fost atât de puternică, încât reîntors la Satu Mare nici nu am mai fost admis la consfătuirile dela prefectură care vizau reforma agrară şi administrarea industriilor agricole părăsite.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Rezultatele neglijării complecte a propunerilor mele făcute ca economist, fără criterii politice, au fost următoarele:

- Compromiterea însămânțărilor din anul 1945
- necultivarea pământurilor din satele svăbești.-
- devastarea vândalică și jefuirea bunurilor particulare și sociale svăbești.-
- nemulțumirea în rândurile celor împroprietăriți în comunele cu pământuri expropriabile puține, atunci când aceștia puteau fi perfect mulțumiți prin colonizare în gospodăriile svăbești și evreești.- Au fost familiști care au primit un jugăr sau două de pământ și trăiau în neschimbată sărăcie prin grajduri și căsuțe în dărăpănare în loc ca aceștia să fie colonizați unde puteau să intre în frumoasele gospodării și case părăsite.-
- Nemulțumirea în rândul celor împroprietăriți a fost adâncită atunci când după realipirea Ardealului de Nord a trebuit să se revizuiască exproprierile conform legilor în vigoare în România, deoarece noii împroprietăriți au fost dislocați din pământurile abia primite dându-li-se în schimb pământuri în alte locuri, mai departe și de proastă calitate.-

Telurile realizate de EIDLITZ și coliții lui în urma abandonării propunerilor mele practice, sunt următoarele:

- Favorizarea moșierilor pentru avantaje personale.- La nevoie obținierea acestor avantaje prin șantaje.- Acordarea posibilităților de a se sustrage de sub expropriere prin vânzările de moment sau prin transcrierea unor loturi pe numele membrilor d de familie.-
- Favorizarea la improprietăriri și la darea(de) în chirie a fabricilor părăsite, tragerea de foloase personale și specularea produselor acestor fabrici.- Aceasta era posibil cu atât mai mult deoarece se făceau fără forme legale.- Tot aci se pot încadra și înstrăinările de bunuri mobiliare și imobiliare, ceace era posibil că la exproprierea acestor bunuri nu se făceau forme legale de inventariere, sau se făceau numai inventarie parțiale după buna apreciere și bunul plac.-

Administrarea bunurilor străine după instaurarea administrației publice românești a trecut asupra C.A.S.B.I., unde se continuau înstrăinările și jafurile sintetizate mai sus.-

Este de notarietate publică că din județul nostru ajungeau chiar și până în capitală la prețuri de speculă făină și în special uleiurile de floarea soarelui produse de aceste mori și prese de ulei care au fost date în chirie rudelor și prietenilor de afaceri, în loc ca să fi fost trecute în administrarea

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

~~218~~ 210—

comunelor sau judeţului.-

In această ordine de idei pot arăta cazul tipic şi clasic de înstrăinare prin abuz de putere, şantaj şi excrocherie a bunurilor străine.-Dealtfel acesta este cazul de cea mai mare anvergură cunoscut şi de opinia publică din Satu Mare.- Prin şantaj, cei vizaţi, au obţinut din averea contelui DEGENFELD păduri ininse.- Pădurile formând proprietatea contelui SZTARAY din Livada (comună) au fost scoase la licitaţie.- Afişarea licitaţiei s'a făcut de aşa manieră ca să nu capete publicitate mai mare.-Pe ziua licitaţiei s'au aşezat paznici care să impiedice accesul altor licitatori la localul primăriei din comuna Livada unde s'a ţinut licitaţia.- Astfel au fost smulse aceste păduri la un preţ derizoriu.- In aceste condiţiuni s'au pus bazele societăţii Fiad, în care după câte ştiu dintre cei vizaţi sunt interesaţi prin membrii de familie sau deghizat KATZ BALAN - MARCEL şi GLUK ANDREI.- De aceştia sunt sigur, se poate să fie şi EIDLITZ şi WEISZ.- Se svonea că au înstrăinat şi linia ferată îngustă ce ducea dela moşia contelul SZTARAY la pădure, vânzând şinile şi traversele care nu au fost cumpărate şi nu au format obiectul licitaţiei.- Se svonea de acaparări în astfel de condiţii de moşii, livezi şi vii, din partea lor şi din partea acoliţilor lor adică şefii de autorităţi.-

Caz tipic de care s'a ocupat şi presa, a fost şi vânzarea/la preţuri derizorii a unei moşii intinse din comuna Dara jud. Satu Mare, prin bancă,-"Creditul naţional Agricol" , unde au obţinut câte 5-lo jugăre de pământ arabil acoliţii celor vizaţi care aveau munci de răspundere în organizaţiile de massă, printre ei aufost şi fascişti.- Preţul la lo jugăre de pământ era de 3 milioane lei în curs de devalorizare, când nu se putea obţine nici un jugăr de pământ prost pentru acest preţ.- Cazul s'a petrecut în anii 1946-1947.- In urma intervenţiei C.C. P.C.R. aceste vânzări au fost anulate iar apoi C.C. P.C.R. prin delegaţii săi a hotărât împărţirea acestor pământuri ţărănimii muncitoare, fapt ce cred că s'a făcut.-

6.- <u>Confiscări abuzive:</u>

Impotriva hotărîrii aduse de consfătuirea administrativă plenarea dela prefectura Satu Mare la începutul lunei Ianuarie 1945, anumite organe în subordine cu consimţământul incontestabil al lui EIDLITZ şi CATZ, continuau confiscările de mărfuri care se aduceau cu mari greutăţi şi riscuri la Satu Mare. Impiedecau astfel redresarea şi refacerea comerţului şi schimbului de mărfuri.- Indrăzneala celor vizaţi în aceste excese, cred că va fi suficient de scos în evidenţă dacă voi

ss/Bretter Tiberiu.-

arăta tentativa de confiscare a unui transport de carburanţi, chestiune în care sunt şi persoanele vizate.- 211

Fiind sesizat de o delegaţie a minierilor din Baia-Mare în frunte cu unul pe nume ROGOJAN, de pericolul încetării funcţionării minelor şi uzinelor din Baia Mare, din cauza lipsei de carburanţi şi astfel de pericolul unui şomaj masiv şi îndelungat, am discutat venind la Bucureşti cu delegatul comisiei aliate de control, (Col CONSTANTINOV originar din Ircutsc) de ce ar fi posibilităţile de a veni în ajutorul bazinului miner din Baia Mare, văzând şi faptul că linia de cale ferată spre Baia Mare este întreruptă din cauza evenimentelor de război.- La comisia aliată de control, Col MUHIN a luat contact cu căpitanul KUROPATCHIN care era comandantul militar al uzinelor PHONIX din Baia Mare, care a confirmat justeţea informaţiilor date de delegaţia minieră şi a indicat cantităţile de carburanţi imediat necesari.-Văzând că venisem la Bucureşti cu delegatul comisiei aliate chiar în scopul de a discuta o serie întreagă de probleme economice şi financiare cu guvernul român, pentru a restabili şi pe timpul interregimului relaţiile cu România, program la care s'a ataşat şi fostul prefect al judeţului Cluj, care mi-a cerut să discut aceste probleme în interesul întregului Arde de Nord şi nu numai în interesul jud. Satu Mare, m'au invitat să discut cu guvernul român şi problema obţinerii carburanţilor.- In acest scop văzând că nu cunoşteam pe nimeni din guvern dela resorturile economico- financiare, vizita mea, respectiv cererea mea de audienţă a fost anunţată fostului ministru de Finanţe ROMNICEANU de către un ofiţer al comisiei aliate de control, care îndeplinea funcţia de translator între mine şi col. MUHIN.- Prezântându-mă la Ministerul de Finanţe, am fost primit imediat în audienţă pa fostul Ministru ROMNICEANU, căruia i-am arătat toate problemele economico- financiare ce le aveam de rezolvat, printre care a fost şi problema carburanţilor.- Acesta a arătat lipsa mare de carburanţi chiar în aprovizionarea uzinelor din capitală, lipsa şi mai mare a materialului rulant pe calea ferată, necesitatea achitării anticipate a valorii, garantarea transportului şi al materialului rulant.- A cerut să-i exoperez (obţin) o audienţă la Dl. VINOGRADOV care era comandantul comisiei aliate de control sau adjunct (nu ştiu precis ce funcţie avea).- Răspunsul comisiei aliate a fost că nu poate garanta nici transportul şi nici materialul rulant, deoarece donform legilor de război sovietice oricare detaşament militar în drum spre front poate rechiziţiona cazanele cu carburanţi, plata o poate face numai comandamentul sovietic al uzinelor din Baia Mare şi numai după primirea efecti-

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

vă a · mărfei.- In privinţa materialului rulant comisia aliată va da sprijin cu toată greutatea enormă ca să dispenseze atâtea c cazane timp de eventual două săptămâni cât v a dura transportul la Satu Mare şi înapoi.- In această chestiune am fost trimis cu col.- CONSTANTINOV delegatul din Satu Mare de comisia aliată la Maiorul LOPATUCHIN (nu sunt sigur de nume).- A rămas de rezolv două probleme şi anume: problema finanţării şi cum vor ajunge ca buranţii dela Satu Mare la Baia Mare.- Am cerut fostului Ministru ROMNICEANU ca şi din interes politic să caute să rezolve problema finanţării.- Negăsind soluţia m'a trimis la fostul guvernator al Băncii Naţionale LEPADATU şi la Ministrul Ardealului POP IONEL, la care am cerut să dirijeze transportul la prefectura Satu Mare, care se va îngriji de încasarea banilor dela comandamentul uzinelor din Baia Mare. Amintiţii nu au găsit altă soluţie decât dacă fie comisia alitată, fie prefectura Satu Mare dă garanţia unei bănci mari din Bucureşti,- Ori aceasta echivala cu plata anticipată.- Căutând să rezolv problema prin orice mijloace m'am adresat băncii Ardelene din Bucureşti, unde am tratat cu directorul KANDEL.- Ei au găsit după câteva zile o persoană care s'a declarat dispusă să finanţeze operaţia punând două condiţiuni: el îşi asuma riscurile până la Satu Mare, eu însă în calitate de subprefect să garantez că marfa nu va fi confiscată şi să-i indic numele unei firme din Satu Mare care prezintă suficientă garanţie materială că va primi contravaloarea,.- In plus a cerut să i se aprobe şi să i se dea la fiecare transport câte două cazane de petrol pentru liberă negociere.-

Greutăţile păreau de neînvins, întâmplarea însă a făcu că l-am întâlnit la Bucureşti pe POP IONEL directorul fabricei D.A.C. din Satu Mare şi director al cooperativei Somesana.- El mi-a spus că trebue să vină la Bucureşti şi preşedintele cooperativei Someşana, RADU IOAN.- Ambii fii d cunoscuţi personal de directorul KANDEL, ca oameni bogaţi şi care merită încredere, l-au prezentat finanţatorului pe nume SCHARF.- S'a ajuns la înţelegere în privinţa garanţiilor şi a comisionului ce va obţine cooperativa.

Eu la rândul meu am dat garanţia că transportul nu va fi confiscat.- (pe baza hotărârii prefecturii Satu Mare de a suprima orice confiscare de mărfuri).-

După aceasta m'am prezentat la Ministerul Petrolului cu POP IONEL (directorul cooperaţiei), care a ridicat aprobarea pentru carburanţii necesari, plus pentru două vagoane de petrol şi a predat-o finanţatorului.- Acesta din prudenţă a expediat numai o parte din marfa aprobată.- ss/Brettter Tiberiu.-

.//.

213 214

După câte îmi aduc aminte 4 cazane de motorină şi două cazane de petrol au sosit la Satu Mare după îndelungate aşteptări.-

Intr'o dimineaţă am fost chemat la judeţeana de Partid de EIDLITZ, unde era de faţă şi JELLINEK şi mi se arată că au blocat şi au confiscat transportul în vederea apropiatei campanii de însămânţări.- Eu am arătat pe scurt cele expuse, de care de altfel ştiau prea bine dela mine şi dela RADU.-Apoi ei m'au ameninţat cu arestarea dacă mă opune confiscării.-Eu le-am spus să discute problema cu RADU, preşedintele cooperativei şi cu comandamentul sovietic.- Le-am mai spus, că din punct de vedere legal protestez contra confiscării deoarece în numele prefecturii am dat garanţii în sens că transportul nu va fi confiscat.- De acolo m'am dus la prefectură, unde abia sosit, a venit la mine ROGOJAN (delegatul uzinelor din Baia Mare) şi-mi spune că a sosit cu locomotiva fabricei Phonix să ducă carburanţii la Baia Mare.- Intre timp linia Satu Mare- Baia Mare se refăcuse chiar de muncitorii fabricei Phonix, cu concursul armatei sovietice.- Baia Mare aflase de sosirea transportului încă în cursul nopţii dela comandamentul militar sovietic din Satu Mare. I-am expus lui ROGOJAN situaţia cu EIDLITZ, şi l-am îndrumat să meargă la EIDLITZ, la RADU şi la comandamentul sovietic şi să se lămurească cu aceştia deoarece eu personal nu mă mai amestec în această chestiune neplăcută simţindu-mă şi aşa grav bolnav.-

Dela prefectură am fost chemat telefonic la comandamentul sovietic, unde se găseau conandanţii militari, EIDLITZ şi KATZ, precum şi RADU.- Eu din partea mea nu am luat parte la discuţii, rolul meu fiind expus de delegatul comisiei aliate de control col. CONSTANTINOV şi am cerut scuze că sunt grav bolnav să pot pleca acasă şi am rugat pe comandanţii sovietici să-mi primească demisia din postul de subprefect şi să pornească anchetă oficială contra mea,- deoarece IELITZ şi KATZ afirmau că eu aş fi făcut o afacere personală cu acest transport.- A doua zi am aflat dela RADU, care m'a vizitat acasă că minierii au bătut poliţiştii care erau puşi de JELLENIK şi au dus transportul de carburanţi la Baia Mare.-

EIDLITZ şi KATZ, au pornit cu mai multe maşini în urmărirea transportului, înarmaţi cu mitraliere şi puşti mitralier Insă scăpându-le transportul s'au prezentat la comandamentul militar sovietic al uzinelor din Baia Mare, revendicând transportul cu o compartare obraznică şi o atitudine ameninţătoare.- In ziua următoare fiind vizitat acasă de col. CONSTANTINOV şi maiorul BUZIN comandantul militar judeţean Satu Mare, mi-au confirmat

.//. ssBretter Tiberiu

cele aflte dela RADU şi mi-au spus că comandantul militar din Baia Mare, vorbind cu ei la telefon despre atitudinea lui EIDLITZ şi CATZ, a întrebat dacă este cazul: " să-i împuşte sau să-i dea afară".- Au fost daţi numai afară.- După însănătoşirea mea relativă, m'am prezentat la comandamentul militar sovietic şi am cerut pornirea anchetei oficiale.- Intre timp EIDLITZ şi KATZ au întocmit un proces verbal cu P.S.D. cu o serie întreagă de inventive la adresa mea şi cu o serie întreagă de născociri în legătură cu drumul meu la Bucureşti.- In rezumat că m'am folosit de ordinul de serviciu al prefecturei, pentru a mă introduce la comisia aliată şi la guvernul român, deşi am luat o delegaţie că mă prezint la congresul Sindicatelor care se ţinea la Bucureşti nu m'am prezentat, că am exoperat carburanţii conform hotărârii prefecturii pentru însămânţări şi i-am destinat speculei, etc.- Ei au prezentat acest proces verbal în vederea anchetei comandamentului militar sovietic.- Data anchetei a fost fixată şi conform înţelegerii cu comandamentul sovietic urma să aibă loc numai în prezenţa juriului militar sovietic, câte 2 delegaţii ai celor două partide (P.C.R. şi P.S.D.) şi un grefier plus doi traducători -translatori.-

Juriul militar a fost compus din comandantul militar BUZIN, care era procuror din Rostov, colonelul CONSTANTINOV şi comandantul N.K.V.D-ului un Maior al cărui nume nu-l mai reţin.-

Pentru atmosferă, însă contrar convenţiei, sala s'a umplut de auditori, aceşti aduşi de CATZ şi EIDLITZ (nu-mi aduc aminte de nume concret al celor auditori, însă în rândul lor era şi activul de bază al P.C.R. de atunci) Colonelul CONSTANTINOV era referentul cauzei, deoarece cunoştea întreaga problemă, în toate amănuntele ei.- In afară de problema propriu zisă a petrolului, în care colonel CONSTANTINOV a putut uşor combate faptul că m'am prezentat la guvernul român anunţat de comisia aliată şi că am cerut carburanţii pentru uzinele din Baia Mare, a putut combate şi acuzarea ce mi s'a adus că nu m'aş fi prezentat la congres, deoarece chiar dânsul m'a condus cu maşina comisiei aliate la congres.- Firesţe, numai după masă după ce am terminat lucrările la comisia aliată de control.-

La congres am fost felicitat de GOGU GEORGESCU preşedintele MIRON SERBAN secretarul congresului şi delegatul C.G.M. şi de toţi colegii care erau acolo, deoarece la deschiderea congresului am fost prezentat ca un luptător veteran care aş fi murit în Ucraina sau la Auswitz.- ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

~~227~~ 215

In cursul anchetei KATZ si EIDLITZ, au avut o atitudine atât de necuviincioasă, încât preşedintele juriului Maiorul BUZIN, care precum am arătat în viaţa civilă era procurorul de Rostov, a rupt în bucăţi, procesul verbal dresat între cele două partide şi apoi l-a aruncat în faţa lui EIDLITZ.- In încheierea anchetei prezidiul a adus hotărârea că respinge toate acuzele cuprinse în procesul verbal, că mă declară perfect nevinovat şi îşi exprimă în numele Armatei Sovietice mulţumiri pentru rezultatele obţinute la Bucureşti contribuind astfel la lupta eroicelor Armate Sovietice şi solicită să-mi retrag demisia şi imediat ce mă refac complect să plec din nou la Bucureşti şi să conving pe finanţatorul carburanţilor să expedieze de urgenţă şi restul mărfii achitate.- Spre mirarea auditoriului se ridică şi ia cuvântul EIDLITZ, care recunoaşte greşeala comisă, cere ertare şi mă roagă să-mi revoc demisia şi să nu mă descurajeze acest incident şi să lucrez cu râvnă de până acum pentru redresarea economică şi financiară a judeţului.-

După anchetă am fost dus la comisia aliată de control unde s'a servit o masă în cinstea mea, la care afară de juriul de anchetă arătat au participat şi comandantul economic un colonel căruia noi îi ziceam FEODOR, comandantul poştelor şi telefoanelor un maior al cărui nume îmi scapă, translatorul acestuia al cărui nume deasemeni în scapă, dar trăeşte la Satu Mare şi secretarul comandamentului un locotenent al cărui nume deasemeni îmi scapă.- La masă comandanţii sovieticii au repetat cele declarate în anchetă.- Seara spre mirarea celor prezenţi, a venit la masa comisiei neinvitat, KATZ MARCEL.- Nu ştiu ce a discutat el cu cei prezenţi, însă după plecarea lui eşind la W.C. împreună cu translatorul amintit, l-am întrebat că dece este atât de enervat şi indignat colonelul CONSTANTINOV. El mi-a spus în câteva cuvinte că l-a enervat KATZ, şi că colonelul ar fi declarat următoarele: "dacă mai ţinea războiului şi această bandă de tâlhari evrei nu va înceta cu jafurile şi obrăzniciile, el personal îi va împuşca".- Această eşire nu am considerat-o nici decum că ar avea o câtuşi de mică nuanţă de antisemitism, deoarece colonelul CONSTANTINOV era membru de partid din anul 1921 şi era un ofiţer superior de elită, care terminase academia militară la Leningrad.-

Faţă de cele exprimate de EIDLITZ, la anchetă ţin să relev, comportarea lui în cele ce au urmat.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

224216

A interzis prefectului ANDERCO să-mi ordonanţeze cheltuelile şi misia de deplasare la Bucureşti, care a durat mai bine de o lună .- Acest lucru mi l-a confirmat însuşi ANDERCO.- In acest caz EIDLITZ susţinea că am câştigat destul la carburanţi Plecând la finele lui Martie din nou la Bucureşti pentru a trata cu finanţatorul carburanţilor SCHARF şi să-mi caut de sănătate la specialiştii din capitală, EIDLITZ a interzis să mi se dea ordin de serviciu reglementar şi să mi se ordonanţeze cheltuelile şi misia de deplasare şi pentru acest drum.- Ori EIDLITZ ştia prea bine că din comisionul obţinut de cooperativă eu nici un ban nu am primit, iar suma ce a primit-o membrii familiei mele nici pe departe nu acoperea cheltuelile mele efective, nici pentru primul drum la Bucureşti.- In timpul întreţinerii mele la Bucureşti au sosit în capitală delegaţii prefecturei Satu Mare pentru a trata la Ministerul de Interne numirea autorităţilor româneşti, deoarece se aprobase reîncadrarea întregului Ardeal de Nord.- Din comisie făcea parte şi CATZ (BALAN)MARCEL. C.C. al P.S.D. îmi ceruse să mă prezint la consfătuire şi să-mi menţin postul de subprefect, deoarece era cea mai mare demnitate deţinută de un social democrat în Nordul Ardealului. - Eu am arătat că nu am pregătirea necesară şi experienţă pentru un post în administraţia publică şi astfel am cerut ca P.S.D. să delege pe un altul cu pregătire şi de altă parte am arătat că nici starea sănătăţii nu-mi permite să ocupe acest post şi că ar egala cu o sinucidere dacă aş accepta adest post până când EIDLITZ şi KATZ vor fi la Satu Mare, căci aceştia au jurat distrugerea mea.- Ministrul adjunct la Interne BURCA m'a stigmatizat chiar şi de trădător pentrucă nu vreau să-mi menţin postul de subprefect în interesul P.S.D.- Eu am persistat în hotărârea mea şi la aceasta a aderat, după multe cereri şi delegatul comisiei aliate.- Totuşi reîntors la Satu Mare, KATZ se lăuda că "i-a reuşit" să mă dea afară din postul de subprefect din cauza panamalei de petrol.-

Am mai avut îndrăsneala să etaleze această afirmaţie mincinoasă şi la comandamentul sovietic.- Comandamentul sovietic pentru a-mi da satisfacţie faţă de opinia publică a hotărât să se afişeze la locuinţa mea în cadru mai restrâns, sărbătoarea retrocedării Ardealului de Nord. şi mi-a eliberat un certificat de serviciu din care reese că plec din acest post cu aprobarea lor pentru a mă reîntoarce în meseria mea iniţială la Bancă.-

Notez că di partea P.S.D. au semnat procesul verbal (care a fost rupt) şi au participat la anchetă următorii doi delegaţi Dr. FISCHER IOSIF avocat şi NAGY STEFAN.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

217.

Translatorul comandamentului sovietic a fost ALPIROVICI MAX, actualmente responsabil de cadre la fabrica de unt şi brânzeturi Aprolacta din Satu Mare.-

Tin să mai notez că RADU IOAN şi POP IONEL au fost asemenea ameninţaţi că vor fi arestaţi şi au fost chemaţi la judeţeana de Partid de EIDLITZ unde li s'a impus să dea declaraţie contra mea.-

Aceştia mi-au spus că au dat declaraţii însă nu reţin în ce sens mi-au arătat că au redactat aceste declaraţii.-

Temeritatea acestor indivizi care au avut îndrăzneala să atace şi transporturi destinate Armatei Sovietice, a ţinut în groază întreg judeţul Satu Mare.- Tot timpul cât au domnit ca satoapi ai acestui judeţ.- Tot atunci când autorităţile sovietice depuneau cele mai mari eforturi să asigure liniştea şi pacea cetăţenilor acestui judeţ.- Indrăzneala lor în goana după jaf a mers până acolo încât pândeau la drumul mare transporturile cu oameni de încredere de ai lor îmbrăcaţi în uniformă a armatei sovietice.-

ss/Bretter Tiberiu.-

In cursul anului 1945, discutând cu EIDLITZ, KATZ şi WEISZ, despre jafurile şi afacerile ilicite şi necinstite ce le fac sub masca partidului, fiind informat că activul de bază îşi primeşte greu şi salariile reduse, le-am făcut reproş sub forma că ar putea fi mai modeşti în câştigurile pe care le i-au pentru ei personal, spunându-le că "eu în locul lor m'am mulţumi cu 2o% din aceste câştiguri şi aş da 8o% Partidului şi nu vicevversa cum fac ei".- Atunci ei mi-au răspuns cu dictovul latin: "Pecunia nou olet",(banul nu are miros) sieste păcat că nu vrei să vii la noi, căci în urma relaţiilor tale şi a încrederii de care te bucuri la toţi factorii economiei am putea face cu toţii afaceri mai bune".-

Tot atunci le-am mai reproşat că transferă banii în străinătate, aşa că nici ţara şi nici poporul nu are nici un folos din averile ce şi le acumulează abuzând de puterea ce o deţin.- Le-am arătat că vechii politicieni şi ei uzau şi abuzau de putere, însă întrebuinţau ceace furau pentru majorarea avuţiei naţionale clădeau palate, făceau intreprinderi industriale şi bancare.-

Am dat apoi de pildă pe KOSZEGI, care aparţinea de mafia lor şi care a început cu mult elan să reclădească la Satu Mare o fabrică de ţigle şi să exploateze pădurile care au intrat în societatea Fiat în condiţiile arătate.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

226 218

Ei mi-au arătat că atitudinea lor este dictată de nesiguranţa apartenenţei teritoriale şi de nesiguranţa întronării regimului comunist.- Deci trebue în grabă să chiverniseaască cât pot lăsând să se înţeleagă că la o eventuală schimbare de regim politic şi social, scoaterea devizelor din ţară va fi dovada cea mai planzibilă , a neîncrederii lor în stabilitatea sistemului comunist şi astfel deci a încrederii în izbânda finală a anglo- americanilor.-

După ce am cetit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susţin şi semnez propriu, nesilit de nimeni.-

ss/Bretter Tiberiu.-

Lt. de Securitate

Tăbârcea Nicolae.-

BN/3/ex.

C.N.S.A.

219-
~~227~~

Proces-Verbal de interogator

Arestat ul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900
PARNIȚA (Cehoslovacia), de naționalitate ~~germ~~ român, de profesie funcționar de bancă, cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samuil Micu Nr. 1.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

17-20 Martie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 0 și 1 min.
„ s'a terminat la „ 0 și 30 „

Intrebare: Ancheta îți atrage atenția de a nu tăinui ci să arăți dimpotrivă tot ce cunoști și știi despre, neregulile, abuzurile, șantajele, jafurile, speculațiunile etc comise de: EIDLITZ ZOLTAN; CATZ BALAN; WEISS IOAN și GLÜK ANDREI, în timpul cât ai funcționat ca subprefect al județului Satu-Mare, și după aceasta.

Răspuns: M'am hotărît să arăt toate acele și faptele abuzive, comise de cei vizați sub masca de membrii în conducerea județului de Partid Satu-Mare în timpul cât am funcționat în calitate de subprefect. Activitatea mea de subprefect care a durat circa 4 luni din care peste două luni le-am petrecut la București la dispoziția autorităților militare sovietice mă pune în situația de a putea spune în majoră parte mai mult generalități, neputând urmări oficial mici cazurile concrete care au trecut prin mâna mea, deoarece și acestea au fost rezolvate cu abuz de putere de subdirijarea și controlul meu. Cele ce voiu arăta cred că pot fi dovedite indirect

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: pentruca ancheta să le poată desvălui în amănuntime. Prin arătarea acestora doresc să conving ancheta de buna mea credință și de dorința de a contribui la ușurarea muncii anchetei. Expunerea o fac sistematizat după anumite criterii restrângându-mă numai la chestiuni economice și financiare, care au intrat în atribuțiunile mele fără să ating problemele politice. Acestea sunt următoarele:

1. Sustragerea dela dirijarea oficială a peste 1.000 (una mie) vagoane grâu.

După instalarea mea în postul de subprefect în Dec. 1944 am luat contact cu toți factorii economici în vederea restabilirii vieții economice și financiare ale orașului și județului Satu-Mare și am ținut conferințe separate pe specialități punând la dispoziție și experiența mea de peste 30 ani în domeniul economic și financiar, uzând de încrederea de care mă bucuram la acești factori ca slujbaș al finanței din Satu-Mare. – Rezultatele consfătuirii le-am tratat pe urmă într-o conferință administrativă ținută în localul prefecturii, la care au participat toate autoritățile instalate de comandamentul sovietic la propunerea județenei de Partid. Hotărârile aduse pe baza concluziilor conferinței, au primit astfel putere legislativă la care a aderat prin reprezentanții săi și județeana de Partid și au fost consfințite și de autoritățile Armatei Sovietice. Aceasta în urma lipsei unei legislații în timpul interregnului (între două regimuri) neputându-se ajunge între partide la înțelegere dacă administrația publică va fi condusă după legislația maghiară sau românească.

Semnătura,

Urmare: În general s'a menținut legislația maghiară. În materie economică orice legislație nouă a fost depășită de evenimentele de război, în special de retragerea trupelor germane și maghiare care au devastat tot ce s'a putut și cu excepția unei singure întreprinderi au aruncat în aer sau au avariat grav toate întreprinderile din orașul Satu-Mare și împrejurimi. Această stare a impus autorităților locale să ia hotărâri de moment și cele mai adecvate și eficiente pentru repararea uzinelor și a circulației mărfurilor și bunurilor agricole. În aceste condițiuni hotărîrile aduse de administrația locală au primit putere de lege de care trebuia să țină seama toată lumea și toate organizațiunile pentru a se pune capăt debandadei și haosului care a existat, pentru interesul general obștesc și pentru sprijinirea Armatelor Eliberatoare în lupta de zdrobire a hoardelor fioroase.

Sub regimul maghiar exista o întreprindere de colectare a cerealelor, care colecta cotele oficiale destinate consumului intern și extern, precum și însămânțărilor. Această întreprindere era denumită „FUTURA" și avea caracter oficial. Având contact cu această întreprindere am aflat cu multă satisfacție că au putut salva de la distrugerea de către armatele fioroase peste una mie vagoane de grâu care se afla dispersate pe întreg teritoriul județului. Primind tabloul acestor depozite am cerut autorităților să ia măsuri pentru asigurarea pazei lor. Am organizat problema transportului care a fost una din cele mai grele probleme în acele timpuri. Am făcut repartizarea pe întreprinderi a cotelor corespunzătoare capacității de producere a lor.

Mod. 185

Semnătura,

Urmare: și s'au asigurat rezervele necesare Trupelor Poștale (respectiv cantitățile cerute de autoritățile militare sovietice locale). Grija morții s'a extins și la aprovizionarea vetului și deținuți și în special a bazinului minier din Baia-Mare. Deasemenea s'au luat măsuri pentru a se reține și conserva cantitatea repartizată către consumatori.

Puțin timp după luarea acestor hotărâri și măsuri, s'a prezentat la mine o delegație trimisă de EIDLITZ, care era secretarul județului de Partid — care printr'o comportare brutală și cu amenințări mi-au cerut să liberez de sub dirijarea și controlul oficial al prefecturei societatea „FUTURA" — deoarece aceasta nu era nici o organizație economică oficială a statului maghiar și o organizație economică particulară, care chiar în urma hotărârilor aduse de conducerea administrativă ar dispune liber de comercializarea mărfurilor sale. Nu pot afirma cu precizione, dar după câte mi-aduc aminte în fruntea acestei delegații a fost CATZ BALAN MARCEL. La început m'am ținut oarecum deoparte. Luând contact cu comandamentul sovietic am fost convins să rămân mai departe în postul meu, deoarece EIDLITZ, a asigurat comandamentul sovietic că interesele populației cu drepturile cuvenite precum și interesele Trupelor sovietice vor fi respectate. Pentru modul cum au fost respectate amintesc următoarele două cazuri concrete; după ce această firmă a fost scoasă de sub dirijarea și controlul prefecturii trecând sub dirijarea și controlul lui EIDLITZ și CATZ;

— După când această întreprindere era sub dirijarea

Semnătura,

Urmare: prefecturii s'a prezentat la mine o delegaţie a minerilor din Baia-Mare şi mi-a arătat greutăţile ce le au în aprovizionarea lor, precum şi pericolul de încetare a lucrărilor dela minele şi uzinele din Baia-Mare din lipsa de combustibil. Uzinele din Baia-Mare în acele timpuri lucrau sub conducerea Armatelor Sovietice, care finanţau producţia. Delegaţia aceasta era condusă de minerul ROGOJAN dela minele de aur din Baia-Mare. Atunci eram tocmai în ultimul moment al unei plecări ale mele la Bucureşti, împreună cu delegatul comisiei aliate de control. Ştiind că la Bucureşti voi sta mai mult am ordonanţat la dispoziţia minerilor 20 (douăzeci) vagoane de grâu, cantitate suficientă pentru timpul absenţei mele. Am cerut şefului delegaţiei - ROGOJAN - deoarece eu nu mai aveam timp să iau contact cu directorul societăţii „FUTURA", şi să-l roage şi în numele să le pună la dispoziţie cantitatea de grâu de mai sus, din magazii apropiate de Baia-Mare, ţinând cont de marile greutăţi cauzate de transport. Deasemeni l-am mai sfătuit să alerge până la delegatul comisiei aliate de control şi să-i pună problema carburanţilor necesari uzinelor din Baia-Mare. După reîntoarcerea mea dela Bucureşti, am aflat trecând prin Baia-Mare şi întâlnindu-mă întâmplător cu Rogojan că societatea „FUTURA" cu toate promisiunile ce le-a făcut în ziua prezentării ordonanţei prefecturii nu le-a pus la dispoziţie cantitatea ordonanţată. Astfel s'au creat nemulţumiri în rândul muncitorilor şi fiind necesar a-ş

Semnătura,
[signature]

Mod. 185

Urmare: procura alimentele pe prețuri de speculă. —

6- După întoarcerea mea dela București a venit la mine comandantul unui detașament militar sovietic, în trecere prin Satu-Mare, cerând să-i punem la dispoziție pâinea necesară detașamentului pe câteva zile. Am arătat acestui comandant că prefectura nu are disponibil de grâu și făină și i-am spus să se adreseze comandamentului militar sovietic. Dela comandamentul militar sovietic am fost chemat la telefon și mi s'a arătat că deoarece detașamentul aparține armatei IV Ucrainene ei nu pot să dea făină din stocurile proprii și să găsesc cu posibilitățile de a servi acest detașament în trecere. Apoi m'am adresat telefonic morii PRINȚ vorbind cu proprietarul - PRINȚ TIBERIU - (care a fost unul din delegația care a cerut scoaterea societății „FUTURA" de sub controlul prefecturei. Deastfel la această moară s'a măcinat o bună parte din grâul destinat speculei) și i-am cerut să elibereze pe baza ordonanței prefecturii 500 kgr făină detașamentului militar, luând obligația ca imediat ce prefectura va avea bani să-i achităm valoarea. PRINȚ a răspuns clar că ordonanța prefecturii nu o poate lua în seamă și cum de îmi închipui că va da făina la prețul oficial. I-am făcut reproșuri știind ce afaceri mari face cu grâul dela „FUTURA" și l-am rugat să nu se compromită în fața comandantului sovietic că nu onorează o ordonanță a prefecturei. Prinț a cerut să-i dau o obligație personală pe lângă ordonanța prefecturei că în cazul dacă prefectura nu va plăti bani până la termenul indicat de el să mă oblig

Semnătura,

Urmare: cu că-i voiu plăti valoarea la „prețul prețuri libere." Ca să nu ne compromitem, pe de o parte iar pe de altă parte pentru a servi Armata Sovietică, i-am dat această obligație. Prefectura neavând bani permanent mă vexa ori unde eram pentru a-i plăti contravaloarea celor 500 Kg. grâu. Eu nu i-am plătit și cred că a ajuns în cele din urmă la o tranzacție cu prefectura după reintegrarea regimului românesc. Nu știu data, când PRINTZ TIBERIU a plecat în Franța, unde cu banii jefuiți în țară și-a cumpărat o moară.

— c Am aflat că în vederea creerii (începutul anului 1945 cât și mai târziu) s'au făcut grave abateri și cu cartelele de pâine în vederea creearii de stocuri de grâu destinate speculației. Șeful serviciului comercial era KRUZLICI, care de altfel a făcut și multe alte abateri grave și nu respecta hotarîrile prefecturei. La un moment dat se vede că au nemulțumit și pe stăpânii lui Eidlitz și Catz căci se svonea că va fi arestat. Totuși a fost menținut în serviciul primăriei.

— Din cauza speculării în bună parte a celor peste o mie vagoane de grâu s'au produs mari deranjamente și neajunsuri în aprovizionarea populației și în executarea campaniei de însămânțări din anul 1945. Din cele auzite am aflat că au dat anumite cantități și la Baia-Mare, uzinelor de acolo, contra a diverse produse în special contra chimicale care erau aduse în circulație exclusiv la prețurile prețuri libere și afirmativ cantități însemnate au fost trecute prin contrabandă în Ungaria. [semnătură]

2. Instrăinarea și specularea bunurilor părăsite și rămase după urma retragerii armatelor fasciste.

Semnătura, [semnătură]

Mod. 185

Urmare: După retragerea armatelor fasciste, au rămas în județul Satu-Mare, multe bunuri părăsite de acestea armate sau de proprietarii maghiari retrași odată cu ele.

a. De pe urma retragerii armatelor germane au rămas în stația de cale ferată din Satu-Mare (al cărei nume era fără să fiu sigur NAGYMAJTENY) și Carei din jud. Satu-Mare, 3 vagoane de articole de fierărie: motoare, scule, instrumentale etc. de mare valoare. Fiind sezizat că acestea formează obiectul unui jaf public, nefiind recepționate din motive necunoscute (în Dec. 1944) de armatele sovietice, cărora îi se cuveneau pe bază legilor de război drept trofee, am cerut autorităților în drept să se ocupe de paza acestora până și de transportul lor la Satu-Mare, spre a fi predate serviciului comercial al primăriei unde era șef KRUZLICI. Fiind plecat la București nu am putut urmări desfășurarea măsurilor luate de poliție și primărie, însă după întoarcere cercând informațiuni mi s-a spus că ar fi fost predate autorităților militare sovietice. Totuși pe cale particulară întâmplător am aflat că cel puțin o bună parte din aceste articole au fost comercializate prin magazinul de fierărie al lui ROSENBERG str. BUCI. Magazinul acesta se afla în piața mare colț cu strada Decebal. De altfel prin acest negustor au fost comercializate în cea mai mare parte și mărfurile provenite din jefuirea unor magazine particulare de care voiu vorbi la capitolul următor. Acest ROSENBERG a plecat clandestin din țară (nu știu precis data) în Palestina, despre care s-a spus că are la TEL AVIV una dintre magazinele cele mai mari de fierărie, datorită capitalului ce a reușit să-l evacueze în Satu-Mare cu

Semnătura,

Urmare: concernul celor care îl patronau, adică: EIDLITZ, CATZ, WEISS și GLÜK. Știu că la tentativa clandestină a lui peste frontieră soția lui a fost prinsă și a suferit o condamnare pentru tentativa de trecere clandestină a frontierei. După câte știu se mai află și astăzi în Satu-Mare.

b Înainte de plecarea mea la București în Ianuarie 1945 s-a prezentat la mine SINCA TEOFIL subprimarul orașului Satu-Mare (Dec. 1944) cu o adresă a primăriei prin care se cerea aprobarea ca pădurea să fie luată pentru aprovizionarea populației lemnele de foc ce se găseau în pădurile și stațiunile din împrejurimi, lemne ale căror proprietari erau plecați odată cu retragerea armatelor germane. Discutând cu subprimarul SINCA, am cerut numai atât ca să aibă grijă ca prețul de vânzare al lemnelor să fie depus în contul proprietarilor care au datorii la băncile din localitate iar restul fondurilor să fie depuse în contul proprietarilor fie la primăria Satu-Mare fie la administrația financiară. În schimbul acestei condițiuni am dat actul referentului să-i facă aprobarea. Era vorba de mai multe mii de vagoane de lemne de foc. Cei populația orașului suferea mult din cauza lipsei de lemne de foc deși în împrejurimi aveam cantități enorme exploatate de marile industrii forestiere, nu puteam însă rezolva în mod ferit problema transporturilor și al prețului de vânzare. În ultima ședință am aprobat o majorare corespunzătoare a prețului oficial și am obținut ca concernul autorităților ~~sovietice~~ sovietice să aprobe utilizarea

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: mari locomotive de pe linia ingustă Bixad-Satu-Mare și pentru necesitățile populației civile. Reîntors de la București, am aflat cu mare stupoare că s-a vorbit de o mare panamă de lemne de foc în care ar fi implicat și eu, deoarece eu am semnat aprobarea dată pentru.

Spre norocul meu, aprobarea în sens după redactare a fost semnată de fostul prefect și secretar al județului Satu-Mare (Dr. ANDERCO STEFAN și VISTOR IOSIF). Din această cauză că aprobarea nu a fost încă redactată până la plecarea mea la București. În ce a constat această mare afacere nu am mai urmărit, certe este că populația orașului nu a primit lemne de foc nici la prețul oficial majorat și cu preț de speculă, iar cu toate greutățile transporturilor totuși permite presupunea că o parte din lemne ar fi fost trecută prin contrabandă în Ungaria. În această privință ca prim vice primar și ca om de specialitate și putea să arate adevărata situație GLÜCKADREI.

3. Jefuirea fără criterii legale a mai multor magazine și ateliere de mici industriași.

În afară de jafurile care au avut loc pe calea administrației publice arătate mai sus, au fost jefuite și o serie de magazine, ateliere de mici industriași și chiar fabrici fără criterii legale, fără forme legale și fără inventariere. Pentru unii jafuri independente de cele de care am vorbit în procesul verbal de interogatoriu din 24 Februarie 1953 (în legătură comunitatea și organizațiile sioniste). În mod puțin abil se încerca să se îmbrace unele din aceste jafuri în

Semnătura,

Mihaly

Urmare: mentia politică: cică proprietarii ar fi fost fasciști. Însă din cele ce voiu arăta unii au fost chiar evrei neîntorși până în momentul comiterii jafurilor. Mi-aduc aminte de următoarele cazuri de devastare și jefuire de magazine: feräriile ILLES și ARDELEAN; Magazinele de sticlărie: VAGO și GÉRÉDAS; depozitul de hârtie HAVAS; marele atelier de tâmplărie care confecționa barăci și alte articole pentru armată ale fabricei de cherestea: SOMEȘANA; numele micilor industriași depredați nu le mai rețin. În afară de ferăriile amintite, restul erau întreprinderi evreiești integral sau în parte. Țin să notez că în special atelierele micilor industriași și a fabricei „SOMEȘANA" au servit la constituirea cooperativei, devenită fabrica „UNIO" și a altor cooperative meșteșugărești. Accentuez însă că numai în parte, cealaltă parte a instalațiunilor și a materialelor prime au luat drumul speculei. Într-un singur caz s'a încercat, (cred că este o încercare și nu o întâmplare), să se șteargă urmele jafului. S'a incendiat un stoc minimal ce a rămas în depozitul de multe vagoane de hârtie a lui HAVAS. Depozitul era în vecinătatea locuinței mele din Strada Petöfi. Chiar personal am alergat la comandamentul sovietic să se dea ajutor pentru stingerea focului și am ajutat și eu purtând apă cu găleata.

Toate actele acestea și fapte ilegale au împiedicat refacerea și redresarea economică a orașului și județului Satu-Mare, reținând pe deținătorii de capitaluri dela participarea lor în comerț și industrie. Toți cei jefuiți văzați la început pot da ample relații în această privință.

Mod. 185

Semnătura,
[signature]

Urmare: 4. Contrabenzi și speculațiuni de valute și devize

Vecinătatea și necesitățile Ungariei, nedelimitarea frontierelor și lipsa de pază a acestora au pus județul nostru în situația de a deveni centrul contrabenzilor și trecerilor clandestine a frontierelor, cât al transferului de devize. Se urmăreau aceste operațiuni prin existența și crearea de proprietăți duble, cetățeni români aveau în petec de pământ în Ungaria și viceversa. Se obțineau reciproc dreptul de liberă trecere pentru executarea lucrărilor agricole. Astfel, contrabandiștii profesioniști și-au procurat și ei câte un petec de pământ la frontiera româno-maghiară delimitată prin tratatul dela TRIANON.

Operațiunile de devize mai ales cu pengö și forinți erau naturale în urma schimburilor de mărfuri de o parte și pe de altă parte în urma legăturilor familiare reciproce ale cetățenilor din cele două state.

Tot se amintește, după de altfel zvonuri de unele bănci de stat că majoritatea plăților particulare între Ungaria și România continuă și astăzi pe scară cea mai largă între populația civilă care nu din profesiune și probabil care chiar nemulțumită de faptele ce le comite recurge la aceste transferuri contrare legii devizelor ilicite. Deopotrivă voluntari, profesioniști recurgeau la serviciile acestor particulari. Voi explicați: cutare cetățean român are bani la cutare membru de familie din Ungaria. Tot el aflat ca să trimită bani în Ungaria recurge la acest cetățean român care scrie rudelor din Ungaria să facă plata către persoana care îi va indica de solicitant și viceversa. Contrabenzile spre Ungaria și persoană de după

Semnătura,

Urmare: Afacerile culminau în exportul de sare, chimicale și animale (cai, vite etc). Autoritățile maghiare sprijineau aceste contrabande dând prioritate interesului populației față de legile prohibitive care de fapt existau și în Ungaria. La fel se exercita pe scară intensă schimbul între lei și pengő până la restaurarea regimului românesc care se făcea din partea celor vizați la punctele de frontieră FELEAC prin Turda. ex (EIDLÜE și KATZ) - În privința schimbului între lei și pengő prin Turda nu am auzit să fi fost pomenite persoana lui GLÜK și WEISS.

Se știe de o firmă de export și import, dacă nu mă înșel cu numele Generala, care ar fi fost patronată tot de cei vizați. Directorul firmei era unul cu numele de FICHER (plecat în Palestina). Prin această firmă s-au făcut exporturi în mod legal, însă devizele derivate din contravaloarea exporturilor nu au fost cedate. Ele sunt urmărite și azi de banca de stat din Satu-Mare.

Se zvonea că cei vizați ar fi făcut mari afaceri și la preschimbarea banilor în 1945, după instaurarea regimului românesc, știind în mod abil să producă panică „(venită din sursă oficială - în baza funcțiunilor pe care le dețineau)" lansând zvonuri că miile de pengő și rublele nu vor fi preschimbate.
Eu personal n-am avut ocazia să mă conving de veracitatea acestui zvon, inclin însă să cred, cunoscând venalitatea respectivilor, că corespunde adevărului.

Se poate afirma cu certitudine că toate contrabandele marilor profesioniști ai acestui gen de afaceri erau patronate de cei vizați, care aveau larga posi-

Semnătura,

Urmare: bilitate să controleze tot ce intra și ieșea din Satu-Mare spre frontieră și dinspre frontieră. Se poate presupune că participau și la contrabanzile ce le făceau marii contrabandiști și prin alte puncte de frontieră decât cele din județul Satu-Mare. Marii contrabandiști evrei cu care au lucrat împreună cu toții au părăsit țara. Eu îmi amintesc de frații BERCOVICI; de frații HEILBRUN și KAUFMAN.

Un caz curios îl constituie faptul că cei vizați nu au aprobat fraților BERCOVICI să aducă în țară 12.000 de becuri, cumpărate în Ungaria și care erau depozitate la punctul de frontieră maghiar CSENGER, deși frații BERCOVICI au ajuns să ofere 50% din această cantitate, dacă li se aprobă introducerea în țară și comercializarea liberă a restului. Aceasta atunci când în țară era mare criză de becuri și când mărfurile românești, pentru care s-au cumpărat aceste becuri au fost trecute în Ungaria. Se poate ca în cele din urmă să fi ajuns la vreo înțelegere însă de aceasta nu mai am cunoștință. Cazul acesta îl știu dela BERCOVICI, care era clientul băncii la care lucram. Nu pot preciza data dar cred că tot în anul 1945-1946.

Contrabandiștii maghiari, mai mici, cred că au rămas la Satu-Mare. De unul BALOCH am numai cunoștință că și-a primit o condamnare pentru astfel de operațiuni.

Cu contrabanzi mai mici se ocupau aproape toți cetățenii care aveau moșii, pământuri și pe frontiera ambelor țări. Dar cei vizați, după ce și-au făcut suma neglijau de a se mai ocupa de cei cu contrabanzi mici

Semnătura: [signature]

5.—Urmare: Felul cum a fost făcută reforma agrară și administrativă bunele maniere ale C.A.S.B.J.

În privința reformei agrare ca un act revoluționar de dreptate socială, văzând situația specifică a județului Satu-Mare am sustinut o bună practică și eficientă. Și anume: Văzând că în județul nostru au fost mii de hectare de pământ ale moșierilor evrei deportați și alte mii de hectare de pământ și gospodării model ale sașilor care au părăsit țara cu trupele hitleriste și în urma deportărilor, am fost de părere că din aceste gospodării s-ar putea naționaliza în mână foarte lungă împroprietărirea țăranilor noștri inclusiv romii. Mi-am exprimat mai departe părerea ca în această materie pe timpul interregnului să se adopte legea agrară a statului român, dar în cel mai rău caz a statului maghiar și să se abandoneze metodele anarhizante la care s-au recurs. Am crezut că executarea sub forme definitive să fie amânată până în toamna anului 1945 pentru a nu perechita însămânțările din moment ce s-ar pune în bună parte pământurile din averile evreești și germane. Prin aceasta s-ar fi realizat și marele avantagiu pentru economia națională că nu ar rămâne neîngrijite, în paragină, gospodăriile sașești și s-ar înlătura depopulările și pierderea vitelor părăsite ale acestora, știut fiind că în județul nostru au rămas depopulate sate întregi. Am fost mai departe de părere că uneltele agricole părăsite: mori, prese de ulei, cazane de fiert țuică, instalații de dăruit lână etc. să fie luate în administrație publică județeană și comunală și să se procedeze de îndată la inventarierea lor.

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: In aceste probleme economice de mare importanță mi s'a făcut obstrucție din partea (delegaților) oamenilor de încredere ai lui EIDLITZ, în frunte cu NISTOR IOSIF care era secretarul prefecturei, chiar la conferința administrativă a județelor din Nordul Ardealului desligite pe urma dictatului dela WIENA. Această conferință a fost ținută în Februarie 1945 și conform unei înțelegeri a mea cu fostul prefect de Cluj -POGACEANU căruia i-am arătat necesitatea unificării legislative și a colaborării economice între aceste județe. Eu am compărut la conferință venind dela București. Obstrucția a fost atât de puternică, încât reîntors la Satu-Mare nici nu am mai fost admis la conferințele dela prefectură care vizau reforma agrară și administrarea industriilor agricole părăsite. Rezultatele neglijării complecte a propunerilor mele făcute ca economist, fără criterii politice, au fost următoarele:

- compromiterea însămânțărilor din anul 1945;
- necultivarea pământurilor din satele ~~stătești~~;
- devastarea vandalică și jefuirea bunurilor particulare și școale ~~de~~ șvăbești;
- nemulțumirea în rândurile celor improprietăriți în comunele cu pământuri expropriabile puține, atunci când aceștia puteau fi perfect mulțumiți prin colonizare în gospodăriile șvăbești și evreești. Au fost familiști care au primit un jugăr sau două de pământ ~~și~~ și trăiau în neschimbată sărăcie prin grajduri și căsuțe în dărăpănare ~~[illegible]~~ în loc ca aceștia să fie strămutați unde puteau să intre în frumoasele gospodării ce erau părăsite.

Semnătura,
[signature]

— Urmare: neacceptarea în rândul celor împroprietăriți a 227.
fost adoptată atunci când după realizarea 231
Tratatului de Pace a trebuit să se recunoască
exproprierile conforme legilor în vigoare în România,
deoarece unii împroprietăriți au fost dislocați din
pământurile atribuite dându-le în schimb
pământuri în alte locuri, mai depărtate și de proastă
calitate.

Țelurile realizate de ENITZ și acoliții lui în urma
abandonării preocupărilor mele practice, sunt următoarele:
- Favorizarea muncitorilor pentru avantaje personale. La
unii obținerea acestor avantaje prin șantaje. Acordarea
posibilităților de a se sustrage de sub expropriere prin
vânzări de moment sau prin transcrierea unor
bunuri pe numele membrilor de familie.
- Favorizarea la împroprietăriri și la darea în chirie
a fabricilor părăsite, tragerea de folosințe personale și
specularea produselor acestor fabrici. Aceasta era
posibil cu atât mai mult deoarece se făceau
fără forme legale. Tot ac'ce pot încadra și înstrăi-
nările de bunuri mobiliare și imobiliare, ceace era
posibil că la exproprierea acestor bunuri nu se facem
forme legale de inventariere, sau se făceau nu-
mai inventarieri parțiale după bună apreciere și
bunul plac.

Administrarea bunurilor străine după instau-
rarea administrației publice românești a fost
supusă C.A.S.B.i. unde se conțineau înstrăinările
și folosințele sustrăgute mai sus.

Este de notorietate publică că din județul nostru
ajungea chiar și până în capitala la prețuri de

Mod. 185

Semnătura,

Urmare : Speculă făina și în special uleiurile de floarea soarelui produse de aceste mori și prese de ulei care au fost date în chirie rudelor și prietenilor de afaceri în loc ca să fi fost trecute în administrarea comunelor sau județului.

În această ordine de idei pot arăta cazul tipic și clasic de înstrăinare prin abuz de putere, șantaj și escrocherie a bunurilor străine. Dealtfel acesta este cazul de cea mai mare anvergură cunoscut și de opinia publică din Satu-Mare. Prin șantaj, cei vizați, au obținut din averea contelui DEGENFELD păduri întinse. Pădurile formând proprietatea contelui SZTARAY din LIVADA (comună) au fost scoase la licitație. Afișarea licitației s-a făcut de așa manieră ca să nu capete publicitate mai mare. Pe ziua licitației s-au așezat paznici care să împiedice accesul altor licitatori la localul primăriei din comuna LIVADA unde s-a ținut licitația. Astfel au fost cumpărate aceste păduri la un preț derizoriu. În aceste condițiuni s-au pus bazele societății FIAD, în care după câte știu dintre cei vizați sunt interesați prin membrii de familie sau deghizat, CATZ BĂLAN MARCEL și GLÜK ANDREI. De aceștia sunt sigur, se poate să fie și EIDLITZ și WEISS. Se vorbea că au înstrăinat și linia ferată îngustă ce ducea dela moara contelui SZTARAY la pădure, vânzând șinele și traversele care nu au fost cumpărate și nu au format obiectul licitației. Se vorbea de acaparări în astfel de condiții de moșii, livezi și vii, din partea lor și din partea acoliților lor adică șefii de autorități.

Caz tipic de care s-a ocupat și presa, a fost și vânzarea la prețuri derizorii a unei moșii întinse din comuna

Semnătura,
[signature]

Urmare: DARA jud. Satu-Mare, prin banca „Creditul national agricol" de unde au obtinut câte 5-10 jugare de pământ arabil acolitii celor vizati care aveau munci de răspundere în organizatiile de masă; printre ei au fost și fasciști. Pretul a 10 jugăre de pământ era de 3 milioane lei în curs de devalorizare, când nu se putea obtine nici un jugar de pământ prost pentru acest pret. Cazul s'a petrecut în anii 1946-1947. În urma interventiei C.C. P.C.R. aceste vânzări au fost anulate iar apoi C.C. P.C.R. prin delegatii săi au hotărât împărtirea acestor pământuri tărănimii nevoiase, fapt ce cred că s'a făcut.

6. Confiscări abuzive.

Împotriva hotărârii aduse de conferința administrativă-plenară dela prefectura Satu-Mare la începutul lunei Ianuarie 1945, anumite organe în subordine cu consimțământul incontestabil al lui EISLITZ și CATZ, continuau ~~[illegible]~~ confiscările de mărfuri care se aduceau cu mari greutăti și riscuri la Satu-Mare. Împiedicau astfel redresarea și refacerea comerțului și schimbului de mărfuri.

Îndrăzneala celor vizati în aceste excese, cred că va fi suficient de scos în evidentă dacă voiu arăta tentativa de confiscare a unui transport de carburanți, chestiune în care sunt și personal vizat.

Fiind sesizat de o delegatie a minerilor din Baia-Mare în frunte cu unul pe nume ROGOJAN, de pericolul încetării funcționării minelor și uzinelor din Baia-Mare, din cauza lipsei de carburanți și astfel de pericolul unui șomaj masiv și îndelungat

Mod. 135

Semnătura,
[signature]

Urmare: am discutat venind la București cu delegatul comisiei aliate de control, -(col. CONSTANTINOV originar din IRCUTSC) - de care ar fi posibilitățile de a veni în ajutorul bazinului minier din BAIA-MARE, văzând și faptul că linia de cale ferată spre Baia-Mare este întreruptă din cauza evenimentelor de război. La comisia aliată de control - col. MUHIN - a luat contact cu căpitanul KUROPATCHIN care era comandantul militar al uzinelor PHÖNIX din Baia-Mare, care a confirmat justețea informațiilor date de delegația minieră și a indicat cantitățile de carburanți imediat necesari. Văzând că venisem la București cu delegatul comisiei aliate chiar în scopul de a discuta o serie întreagă de probleme economice și financiare cu guvernul român, pentru a restabili și pe timpul interregnului relațiile cu România, program la care s-a atașat și fostul prefect al județului CLUJ, care mi-a cerut să discut aceste probleme în interesul întregului Ardeal de Nord și nu numai în interesul jud. Satu-Mare, - m-au invitat să discut cu guvernul român și problema obținerii carburanților. - În acest scop văzând că nu cunoșteam pe nimeni din guvern dela resorturile economico-financiare, vizita mea, [redacted] -respectiv cererea mea de audiență - a fost anunțată fostului ministru de Finanțe ROMNICEANU de către un ofițer al comisiei aliate de control - care îndeplinea funcția de translator între mine și col. MUHIN. Prezentându-mă la Ministerul de Finanțe, am fost primit imediat în audiență de fostul ministru ROMNICEANU, căruia

Semnătura,

Urmare: i-am arătat toate problemele economico-financiare ce le aveam de rezolvat, printre care a fost și problema carburanților. Acesta a arătat lipsa mare de carburanți chiar în aprovizionarea uzinelor din capitală, lipsa și mai mare a materialului rulant pe calea ferată, necesitatea achitării anticipate a valorii, garantarea transportului și al materialului rulant. A cerut să-i expe-perez (obțin) o audiență la Lt. VINOGRADOV - care era comandantul comisiei aliate de control sau adjunct (nu știu precis ce funcție avea). Răspunsul comisiei aliate a fost că nu poate garanta nici transportul și nici materialul rulant, deoarece conform legilor de război sovietice oricare detașament militar în drum spre front poate rechiziționa cazanele cu carburanți, plata o poate face numai comandamentul sovietic al uzinelor din Baia-Mare și numai după primirea efectivă a mărfei. În privința materialului rulant comisia aliată va da sprijin cu toată greutatea enormă ce o are să dispenseze atâtea cazane timp de eventual două săptămâni cât va dura transportul la Satu-Mare și înapoi. În această chestiune am fost trimis cu col. CONSTANTINOV delegatul din Satu-Mare de comisiei aliate, la maiorul LOPATUCHIN (nu sunt sigur de nume). A rămas de rezolvat două probleme și anume: problema finanțării și cum vor ajunge carburanții dela Satu-Mare la Baia-Mare. Am cerut fostului ministru ROMNICEANU; ca și din interes politic să caute să rezolve problema finanțării. Negăsind soluția m'a trimis la ~~fostul~~ guvernatorul Băncii Naționale - LEPĂDATU și la ministrul ARDEALULUI - POP IONEL -, la care am cerut să dirijeze

Semnătura,
[signature]

Urmare : transportul la prefectura Satu-Mare, cum și na
îngrijit de încasarea banilor dela comandamentul
ungurilor din Baia-Mare. Aceștia nu au garantat
voluntar decât dacă fie emisă alcătă, fie prefec-
tura Satu-Mare dă garanția unei bănci mari din
București. Eu, accasta echivala cu pierderea antici-
pată. Căutând să rezolv problema prin orice mijloace
m'am adresat băncii ardelene din București, unde
am tratat cu [redacted] direc-
torul KANSEL. Și am garat după câteva zile
persoană care s'a declarat dispusă să garanteze ope-
rația punând două condițiuni : el își asumă riscurile
până la Satu-Mare, eu urmă să calătoresc cu prefect să
garantez că marfa nu va fi confiscată și să-i indic
numele unei firme din Satu-Mare care prezintă
suficientă garanție materială că va putea con-
travaloarea. Îmi plus a cerut să i se aprobe și
să i se dea la fiecare transport câte două cazane
de petrol pentru liberă negociere.

Greutățile păreau de nedepășit, întâmplarea însă a făcut
că l-am întâlnit la București pe POPIONEL - directorul
fabricei S.A.C. din Satu-Mare și director al cooperativei
„SOMEȘANA". El mi-a spus că trebue să vină la
București și președintele cooperativei „SOMEȘANA",
- RAȘIOAN. Ținând seama de cunoștințele personale de
directorul KANSEL, ca oameni loyali și care merită
încredere l-am prezentat funcționarului pe nume SCHARF.
S'a ajuns la înțelegere în privința garanțiilor și a
condițiunilor că va obține cooperatura.

Eu la rândul meu am dat garanția că transportul nu
va fi confiscat. (pe baza hotărîrii prefecturii Satu Mare

Semnătura,

Urmare: de a nouă oară confiscare de mărfuri) ——

După aceasta m'am prezentat la ministrul Petrolului cu POPIONEL (directul cooperatorei) care a aprobat aprobarea pentru carburanții necesari plus pentru două vagoane [redacted] de petrol și a predat-o șefului. Acesta din prudență a expediat numai o parte din marfa aprobată. ——

După câte mi-aduc aminte 4 vagoane de motorină și două vagoane de petrol au sosit la Satu-Mare după îndelungate așteptări. ——

Inițial denumită am fost chemat la judecătoria de Portăl la EIOLITZ, unde era de față și JELLINEK și mi s'a arătat că au blocat și au confiscat transportul în vederea apropiatei campanii de însămânțări. Eu am arătat pe scurt cele expuse, de care de altfel știam prea bine dela mine și dela RADU. Apoi ei mi-au amenințat cu arestarea dacă mă opun confiscării. Eu le-am spus să discute problema cu RADU, președintele cooperatorei și cu comandamentul sovietic. Le-am mai spus, că din punct de vedere legal protestez contra confiscării deoarece din numele prefecturii am dat garanții în scris că transportul nu va fi confiscat. De acolo m'am dus la prefectură, unde abia sosit, a venit la mine ROGOJAN (delegatul ugurelor din Baia-Mare) și-mi spune că a sosit cu locomotiva fabricei „PHÖNIX" să ducă carburanții la Baia-Mare. Între timp linia Satu-Mare - Baia Mare a refăcut chiar de muncitorii fabricei PHÖNIX, cu concursul armatei sovietice. Baia-Mare aflase de sosirea transportului încă în cursul nopții dela coman-

Semnătura,

Mod. 185

Urmare : comandamentul militar sovietic din Satu-Mare.

I-am expus lui ROGOJAN situaţia cu EISLITZ, şi l-am îndemnat să meargă la EISLITZ, la RADU şi la comandamentul sovietic şi să se lămurească cu aceştia deoarece eu personal nu mă mai amestec în această chestiune neplăcută simţindu-mă şi aşa grav bolnav.

Dela prefectură am fost chemat telefonic la comandamentul sovietic unde se găseau comandanţii militari, EISLITZ şi CATZ, precum şi RADU.

Eu din partea mea nu am luat parte la discuţii; rolul meu fiind expus de delegatul comisiei aliate de control Col. CONSTANTINOV şi am cerut [illegible] că sunt grav bolnav, să pot pleca acasă şi am rugat pe comandanţii sovietici să-mi primească demisia din postul de subprefect şi să pornească anchetă oficială contra mea, deoarece EISLITZ şi CATZ afirmau că eu aş fi făcut o afacere personală cu acest transport.

A doua zi am aflat dela RADU, care m-a vizitat acasă că minerii au bătut poliţiştii care erau puşi de JELLENIK şi au dus transportul de carburanţi la BAIA-MARE.

EISLITZ şi CATZ, au pornit cu mai multe maşini în urmărirea transportului, înarmaţi cu mitraliere şi puşti-mitraliere. Însă scăpându-le transportul s-au prezentat la comandamentul militar sovietic al uzinelor din Baia-Mare, revendicând transportul cu o comportare obraznică şi o atitudine amenintătoare. În ziua următoare fiind vizitat acasă de Col. CONSTANTINOV şi Noscul

Semnătura,

[signature]

Urmare: BUZIN - comandantul militar judeţean - Satu-Mare, 231
mi-au confirmat cele aflate dela RAUU şi mi-au 229
spus că comandantul militar din BAIA-MARE, vorbind cu ei la telefon despre atitudinea lui EIDLITZ şi CATZ, a întrebat dacă este cazul: „să-i împuşte sau să-i dea afară." Au fost daţi numai afară.
După înapoierea mea relatată, m-am prezentat la comandamentul militar sovietic şi am cerut pornirea anchetei oficiale. Între timp EIDLITZ şi CATZ au întocmit un proces-verbal cu P.S.D. cu o serie întreagă de invective la adresa mea şi cu o serie întreagă de acuzaţii în legătură cu drumul meu la Bucureşti. Au reţinut: „că m-am folosit de ordinul de serviciu al prefecturei pentru a mă introduce la comisia aliată şi la guvernul român; deşi am luat o delegaţie că mă prezint la congresul sindicatelor care se ţinea la Bucureşti nu m-am prezentat; că am exoperat carburanţi conform hotărîrii prefecturii pentru însămânţări şi i-am destinat speculei etc." Ei au prezentat acest proces-verbal în vederea anchetei comandamentului militar sovietic. Data anchetei a fost fixată şi conform înţelegerii cu comandamentul sovietic urma să aibă loc numai în prezenţa juriului militar sovietic, câte 2 delegaţi ai celor două partide (P.C.R şi P.S.D) şi un grefier plus doi translatori.
Juriul militar a fost compus din comandantul militar BUZIN, care era primar din ROSTOV, Colonel CONSTANTINOV şi comandantul E.N.K.A.V.D.-ului N.K.V.D. un Maior al cărui nume nu-l mai reţin.

Semnătura,
[signature]

Mod. 135

Urmare : Pentru atmosferă, unde contrar convenției, sala s-a umplut de auditori, aceștia aduși de CATZ și EISLITZ (nu-mi aduc aminte de numele concret al celor auditori, unde în rândul lor era și actorul de bază al P.C.R. de atunci). Colonelul CONSTANTINOV era referentul cauzei, deoarece cunoștea întreaga problemă în toate amănuntele ei. În afară de problema propriu zisă a petrolului, în care colonel CONSTANTINOV a putut ușor combate faptul că m-am prezentat la guvernul român ca trimis de comisia aliată și că am cerut carburanți pentru uzinele din Baia-Mare, a putut combate și acuzarea care mi s-a adus că nu m-aș fi prezentat la congres, deoarece chiar dânsul m-a condus cu mașina comisiei aliate la congres. Firește, numai după masă după ce am terminat lucrările la comisia aliată de control.

La congres am fost felicitat de GOGU GEORGESCU președintele, MIRON SERBAN secretarul congresului și delegatul C.G.M. și de toți colegii care erau acolo, deoarece la deschiderea congresului am fost prezentat ca un luptător veteran care aș fi murit în Ukraina sau la AUSWITZ.

În cursul anchetei CATZ și EISLITZ, au avut o atitudine atât de necuviincioasă încât președintele juriului maiorul BUZIN, care precum am arătat în viața civilă era procurorul de ROSTOV, a rupt în bucăți procesul verbal dintre cele două partide și a l-a aruncat în fața lui EISLITZ.

În încheierea anchetei prezidiul a adus hotărârea că respinge toate acuzele cuprinse în procesul-verbal,

Semnătura,
[signature]

Urmare: că mă declară perfect nevinovat și își exprimă în numele Armatei Sovietice mulțumiri pentru rezultatele obținute la București contribuind astfel la lupta eroicelor Armate Sovietice și solicită să-mi retrag demisia și imediat ce mă refac complect să plec din nou la București și să conving pe [illegible] carburanților să expedieze de urgență și restul mărfii achitate. Spre stupoarea auditoriului, se ridică și ia cuvântul EIDLITZ, care recunoaște greșeala comisă, cere iertare și mă roagă să-mi revoc demisia și să nu mă descurajeze acest incident și să lucrez cu râvna de până acum pentru redresarea economică și financiară a județului. 232 ~~240~~

După anchetă am fost dus la comisia aliată de control unde s-a servit o masă în cinstea mea, la care afară de juriul de anchetă arătat au participat și comandantul economic un colonel căruia noi îi ziceam FEODOR, comandantul poștelor și telefoanelor un maior al cărui nume îmi scapă, translatorul acestui maior, al cărui nume deasemenea îmi scapă dar trăiește la Satu-Mare și secretarul comandamentului un locotenent al cărui nume deasemenea îmi scapă. La masa comandanții sovietici au repetat cele declarate în anchetă. Seara spre mirarea celor prezenți, a venit la masa comisiei, neinvitat, CATZ MARCEL. Nu știu ce a discutat el cu cei prezenți, iar după plecarea lui, fiind la W.C. împreună cu translatorul amintit, l-am întrebat că de ce este atât de enervat și indignat colonelul CONSTANTINOV. El mi-a spus în câteva cuvinte că l-a enervat CATZ, și că colonelul ar fi declarat următoarele.

Semnătura,
[signature]

Urmare: „dacă mai ține războiul și această bandă de tâlhari evrei nu va înceta cu jafurile și obrăzniciile, el personal îi va împușca". Această știre nu am considerat-o nici decum că aș avea o câtuși de mică nuanță de antisemitism, deoarece colonelul CONSTANTINOV era membru de partid din anul 1921 și era un ofițer superior deosebit care terminase academia militară la Leningrad.

Față de cele expuse de EIDLITZ, la anchetă țin să relev, comportarea lui în cele ce au urmat. A interzis prefectului ANDERCO să-mi ordonanțeze cheltuielile și misia de deplasare la București care a durat mai bine de o lună. Acest lucru mi l-a confirmat însuși ANDERCO. În acest caz EIDLITZ susținea că am câștigat destul la carburanți. Plecând la finele lui Martie din nou la București pentru a trata cu finanțatorul carburanților -SCHARF- și să-mi caut de sănătate la specialiștii din capitală, EIDLITZ, a interzis să mi se dea ordin de serviciu reglementar și să mi se ordonanțeze cheltuielile și misia de deplasare și pentru acest drum. Ori, EIDLITZ știa prea bine, că din comisionul obținut de cooperativă eu nici un ban nu am primit, iar suma ce a primit-o membrii familiei mele nici pe departe nu acoperea cheltuielile mele efective nici pentru primul drum la Buc.

În timpul întreținerii mele la București au sosit în capitală delegații prefecturii Satu-Mare pentru a trata la ministerul de interne numirea autorităților românești, deoarece se aproba retrocedarea întregului Ardeal de Nord. Din comisie făcea

Semnătura,

[signature]

Urmare: parte și CATZ (BALAN) MARCEL. C.C. al P.S.D. 233 ~~241~~

îmi ceruse să mă pregătesc la consfătuire și să-mi mențin postul de subprefect, deoarece era cea mai mare demnitate deținută de un social democrat în Nordul Ardealului. Eu am arătat că nu am pregătirea necesară și experiență pentru un post în administrație publică și astfel am cerut ca P.S.D. să aleagă pe un altul cu pregătire și de altă parte am arătat că nici starea sănătății nu-mi permite să ~~mi~~ să ocupe acest post și că ar egala cu o sinucidere dacă aș accepta acest post până când EIDLITZ și CATZ vor fi la Satu-Mare, căci aceștia au jurat distrugerea mea. Ministrul adjunct la interne -BURCA- m-a stigmatizat dihor și de trădător pentru că nu vreau să-mi mențin postul de subprefect în interesul P.S.D.

Eu am persistat în hotărârea mea și la aceasta a aderat, după multe cereri și delegatul comisiei aliate. Atunci reîntors la Satu-Mare CATZ, se lăuda că „i-a reușit" să mă dea afară din postul de subprefect din cauza panamalei [illegible]".

A mai avut îndrăzneala să-~~mi~~ etaleze această afirmație mincinoasă și la comandamentul sovietic. Cdt. sovietic pentru a-mi da satisfacție față de opinia publică a hotărât să se oficieze la locuința mea în cadrul mai restrâns, sărbătorirea eliberării Ardealului de NORD și mi-a eliberat un certificat de serviciu din care reiese că plec din acest post cu aprobarea lor pentru a mă reîntoarce în meseria mea inițială la bancă.

Notez că din partea P.S.D. am semnat procesul-verbal

Semnătura,

Urmare: (care asfost rupt.) n'au participat la ancheta ar-
matrii lor delegati Gh. FICHER IOSIF avocat si
NAGY STEFAN, traducatorul comandamentului
precum si a fost ALPIROVICI MAX, actualmente respon-
sabil de cadre la fabrica de mot si transporturi „APRO-
LACTA" din Satu-Mare.

Tin sa mai notez ca RADU IOAN si POPIONEL
au fost asemenea amendati cu bani si arestati si au
fost demonati de judecatoria de Tinut de EISLITZ
unde li s'a impus sa dea declaratie contra mea.
Acestia mi-au spus ca au dat declaratie mai mult
silit si ca ei mi-au aratat ca au redactat aceste declaratii.

Temeritatea acestor individi care au avut indraz-
neala sa ataca si transporturi destinate Armatei
Sovietice, a tinut in groaza intreg judetul Satu-Mare
tot timpul cat au domnit ca autoritati si acestui
judet. Tot atunci cand autoritatile sovietice depuneau
cele mai mari eforturi sa asigure linistea si pa-
catuirea acestui judet. Indrazneala lor in goana
dupa jaf a mers pana acolo incat pandeau la
drumul mare transporturile cu oameni de incredere ai
lor imbracati in uniforma a armatei sovietice. —

In cursul anului 1945, discutand cu EISLITZ, CATZ si WEISS,
despre jafurile si afacerile ilicite si necuviincioase ce le fac
sub marca Partidului, fiind informat ca actualul de
baza si primele greu si salariile reduse, - le-am
facut reproș sub forma ca ar putea fi mai moderati
in castigurile pe care le fac pentru ei personal,
spunandu-le ca, eu in locul lor m'as multumi cu
20% din aceste castiguri si as da 80% Partidului si
nu vice versa cum fac ei."

Semnătura,

Urmare: Atunci ei mi-au răspuns cu dictonul latin: „Pecunia non olet" (banul nu are miros) și este păcat că nu vrei să vii la noi, căci în urma relațiilor tale și a încrederii de care te bucuri la toți factorii economici am putea face cu toții afaceri mai bune"

Tot atunci le-am mai reproșat că transferă banii în străinătate, așa că nici țara și nici poporul nu are nici un folos din averile ce și le acumulează abuzând de puterea ce o dețin. Le-am arătat că vechii politicieni și ei uzau și abuzau de putere, însă întrebuințau ceea ce furau pentru majorarea avuției naționale: clădeau palate, făceau întreprinderi industriale și bancare. Am dat apoi de pildă pe KOSZEGI, care aparținea de mafia lor și care a început cu mult elan să reclădească la Satu-Mare o fabrică de țigle și să exploateze pădurile care au intrat în societatea „FIAT" în condițiile arătate.

Ei mi-au arătat că atitudinea lor este dictată de nesiguranța apartenenței teritoriale și de nesiguranța introducerii regimului comunist. Deci trebuie în grabă să chiverniseasacă cât pot, lăsând să se înțeleagă că la o eventuală schimbare de regim politic și social, scoaterea devizelor din țară va fi dovada cea mai plauzibilă a neîncrederii lor în stabilitatea sistemului comunist și astfel deci a încrederii în izbânda finală a anglo-americanilor.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susțin și semnez propriu nesilit de nimeni. [signature]

Anchetator:
Lt. de Sec. [illegible]

Semnătura,
[signature]

Mod. 135

235
243

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 în com. Parniţa (Cehoslovacia) de naţionalitate germano-romanizat, de profesie funcţionar de Bancă, cu ultimul domiciliu în Satu Mare Str. Samoil Micu Nr. 1.-

21 Martie 1953, Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 0,45
" s'a terminat la "

Intrebare:

Ancheta îţi cere să arăţi tot ce cunoşti d-ta despre abuzurile săvârşite de EIDLITZ , KATZ şi WEISZ cu sprijinul organelor poliţieneşti din Satu Mare?

Răspuns:

Eliberarea judeţului nostru de sub fascism a avut urmarea logică de a trage la răspundere şi a pedepsi elementele fasciste care din anumite motive cunoscute de ei mai bine au preferat să rămână la noi şi să nu se retragă cu trupele şi autorităţile fasciste.- Intre aceştia se găseşte figura sinistră şi faimoasă a lui GÁRDOS VASILE - comisar la siguranţa maghiară şi care în timpul ocupaţiei germane era cu tot gradul lui inferior responsabilul Gestapoului pe lângă poliţia şi siguranţa maghiară din Sat Mare.- Astfel se poate spune cu drept cuvânt că numitul a fost patronul oficial al Ghettoului şi deportăţilor evreilor din Satu Mare, precum şi unul din aceia care a avut un rol important în arestarea şi maltratarea comuniştilor cu ocazia marelul proces intentat comuniştilor din Nordul Ardealului în anul 1942-1943.- Despre această figură sinistră se spune că înainte de dictatul dela Viena ar fi fost spionul Ungariei şi i-a reuşit să fugă din România în preajma arestării lui.- Acest (detectiv) comisar, pe care nici nu-l cunoşteam personal şi chiar din vedere l-am cunoscut numai în Aprilie 1944 când am fost arestat şi m'a predat Gestapoului unde el era şeful, m'a persecutat în tot timpul şi până la finele regimului hortist.- Stiu şi din cazul propriu că el era omul de încredere, sau mai bine zis şeful serviciului Gestapou din poliţia maghiară, deoarece în chestiunea arestării şi eliberării mele Gestapoul trata cu el,

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

244296

şi anume în prima zi când am fost arestat de Gestapo şi siguranţa maghiară în Aprilie 1944, cu vreo 8o de evrei din elita-evreiască el s'a opus eliberării mele după ce am dovedit şefului propriu siz al gestapoului Dr. KEINTZ, cu actele ce le posedam asupra mea că sunt de origine arian şi de religie romănò-catolic care în baza legilor maghiare am fost declarat deplin creştin cu toate că 4o de ani am avut religia mozaică.- Intre cei arestaţi a mai fost un creştin cu numele MAYER, care a fost arestat pe bază de confuzie de nume, dar despre care se afirma că ar fi fost comunist.- Acest MAYIER a stat tot timpul de circa 6 săptămâni arestat cu mine.- Find prezentat de Dr. KEINTZ lui GARDOS ca să fiu eliberat, numitul a strigat la mine următoarele: "până când trăesc eu vei înfunda puşcăria din cauza atitudinei naţionale româneşti şi din cauza activităţii comuniste ce ai desfăşurat-o sub ocupaţia valahă".- A intrat apoi în cabinetul şefului poliţiei maghiare, unde se găsea Dr. KEINTZ şi unde urma să fiu eu introdus de GARDOS, care nu voia să-mi dea drumul.- După ce a intrat el, maiorul de poliţie maghiară CZEGENYI, a declarat în prezenţa mea, însă adresându-se celorlalţi poliţişti următoarele: "Acest câine slugarnic al Gestapoului merită să fie spânzurat că predă Gestapoului şi cetăţeni maghiari creştini, care şi-au văzut de treabă în tot timpul regimului maghiar".- Rezultatul a fost că eu am fost reţinut mai departe la dispoziţia Gestapoului până la 3o Mai 1944 zi în care a plecat şi ultimul transport de evrei din Ghettou.-

Cu concursul acestui GARDOS, am fost internat în Sept. 194o, după ce m'am întors din lagărul de internare din Caracăl, în lagărul de internare maghiar din Satu Mare.-

Văzând că am scăpat din ghiarele Gestapoului la 24 August 1944, când am fost internaţi românii ardeleni (ca urmare a evenimentului istoric din 23 August 1944 din România) Acest GARDOS a dispus şi internarea mea şi a soţiei mele.-Acum nu mai ştiam nici eu că ce mai sunt pe lumen în faţa lui: cu comunişti, m'a arestat ca comunist, cu evreii m'a arestat ca evreu şi acuma mă arestează cu românii ca român.-

Stiind că internarea românilor ardeleni va fi de scurtă durată, a aranjat să fiu trimis în unicul detaşament special de care ştiu din Nordul Ardealului de deţinuţi politici români dela Bistriţa, notez că tot detaşamentul a constat din 19 politicieni din judeţul Bistriţa- Năsăud şi eu eram singurul din alt judeţ şi eram singurul care nu eram de obârşie română.-

Ce însemnătate avea acest detaşament de ostateci este suficient să arăt că ne păzeau 5 ofiţeri şi 29 de subofiţeri

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

245237

şi soldaţi şi stătea la dispoziţia detaşamentului o garnitură compusă din 4 vagoane, care staţiona cu noi în haltele unde poposeam şi lucram.-

GARDOS în convingerea că i-a reuşit să mă lichideze s'a dus la patronul meu BOCSI FRANCISC şi actualmente cu domiciliul în Satu Mare,) şi i-a spus următoarele: "acum, însfârşit, îţi vei lua un alt contabil căci am avut grijă ca BRETTER să nu se mai întoarcă".- Aceasta mi-a spus-o personal fostul meu patron în Noembrie 1944 când m'am înters de lângă Debreţin, unde a fost ultima etapă a detaşamentului redus la 9 persoane, în următoarele condiţiuni: Au evadat 2 dela gara de triaj din Dej cu ocazia unui bombardament, (aci urmam să fim împuşcaţi din cauza evadării fiecare al 4-lea).-Eu am căzut în acest lot şi am fost pus la zid în faţa plutonului de execuţie şi numai graţie sosirii în ultimul moment al comandantului dela Dej care a oprit execuţia, am scăpat cu viaţă.- Ceilalţi 8 lângă Debreţin la Pallag Puszta tot pe bază de numărătoare au fost ridicaţi dintre noi şi duşi în loc necunoscut.- Noi din detaşament eram atunci de părerea că au fost duşi pentrua fi executaţi.- Eu nu i-am mai întâlnit şi nu am mai auzit de ei.- Stiu însă dela un gardian care are şi actualmente croitorie la Baia Mare şi care s'a înapoiat cu noi că era hotărât dacă nu se apropiau trupele sovietice să fim executaţi la marginea pădurilor din Pallag Puszta, pentrucă ei să poată fugi mai repede.- Comandatnul detaşamentului însă, după fuga majorităţii gardienilor ne-a eliberat contra unei declaraţii scrise, prin care ne-am luat angajamentul că în cazul dacă trupele sovietice vor fi respinse, ne vom reîntoarce imediat la primirea ordinului de chemare sub sancţiune că în caz de nesupunere să fie împuşcaţe soţiile noastre şi să ni se confiste averea.- Pentru astă răspundeam solidar.- Comandantul se numea TOTH profesor universitar la Academia de Agricultură din Debreţin şi care a funcţionat înainte la Cluj.- Cu acessta şi cu nimeni altul în afară de fostul gardian, nu m'am mai întâlnit dela dispariţie.- După instalarea administraţiei publice numită de comandamentul sovietic din Satu Mare, mergând la poliţie spre marea mea mirare îl găsesc pe acest GARDOS în exerciţiul funcţiunei ce a deţinut-o la poliţia maghiară (adică e era comisar).- Numitul mi-a rânjit în faţă.- Apoi am făcut reproşuri lui JELIENIK şi WEISZ LUDOVIC - primul şeful poliţiei şi secundul şeful Siguranţei, că menţin în post o canalie care a nenorocit atâţia evrei şi comunişti şi care a fost persecutorul meu, care totuşi am fost unul din conducătorii muncitorimii din Satu Mare.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Era de faţă şi KATZ,- Mi- s'a răspuns că sunt naiv şi că nu mă pricep la lucruri similare, deoarece ei au o foarte mare nevoie de serviciile lui GARDOSI.- Atunci eu am cerut să-i mute în altă localitate, căci altfel nici în calitate oficială nu mai sunt dispus să calc pragul poliţiei sau siguranţei.- Totuşi el a fost menţinut în poliţie şi era unul dintre cei mai buni colaboratori ai lui EIDLITZ, KATZ şi WEISZ ION.-

Am înţeles, mai bine importanţa rolului lui GARDOS, când KATZ, venind în vizită la locuinţa mea, mi-a arătat lista membrilor Volks-Bund-ului şi a partidului Nylas (legionar maghiar şi mi-a spus că a găsit arhiva Gestapoului din Satu Mare la Oradea.- Mi-a spus să revăd lista şi să arat care dintre ei m'au persecutat sub regimul hortist şi în special care au stare materială mai bună, căci vor să mă răzbune şi pe mine,- Eu i -am mulţumit pentru atenţie şi i-am spus mai departe că: "Dacă eu nu am putut obţine dela voi, pentru interesele voastre materiale, înlăturarea sau mutarea lui GARDOS şi nici eliberarea celor trei persoane care m'au schingiuit sub regimul hortist, deşi v'am cerut aceasta cu lacrimi în ochi, nu mai am nimic ce să cer dela voi.-" Dealtfel, precum îmi internii eu sunt cavaler medicval, care dacă nu pot să-mi iau satisfacţie personal, nu mă răzbun pe nimeni cu puterea altora".-

Precum era şi firesc KATZ mi-a arătat clar, că au interese la fiecare arestare şi deportare şi cele trei persoane a căror eliberare le-am cerut erau persoane bine situaţe.-

Atunci a devenit clar în faţa mea că zvonurile despre bazele şi motivele cărdăşiei dintre KATZ, GARDOS EIDLITZ, WEISS ION, JELENIK par a fi cu totul adevărate şi anume: GARDOS a plă celor arătaţi să nu fie deportat el şi cumnatul său, un negustor de naţionalitate svab, cu numele WILLSTEIN, care şi-a maghiarnizat numele ulterior în VEGVARI şi că cunoscând pe toţi fascişti şvabi şi maghiari, care au la activul lor păcate mari îi deserveşte mafiei arătate pentru a fi încasaţi,(adică să le ia bani) ca să-i lase liberi şi să nu-i deporteze, ştiut fiind că din jud. Satu Mare au fost deportaţi o serie de svabi care nu au plecat cu trupele hortiste.- recum şi o serie de fascişti maghiari, eventual cu fapte cu mult mai neînsemnate la activul lor, decât al celor care au avut bani să plătească pentru ca să nu fie deportaţi sau arestaţi.-

In centrul abuzurilor, şantajelor şi sperţurilor era KATZ MARCEL, care din interesele sale personale a ajuns să inducă şi organele sovietice la executarea operaţiunilor de deportare a svabilor şi fascistilor.- ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

247239

KATZ dispunea arestările prin organele poliţiei şi siguranţei, iar şefii acestor instituţii incontestabil trebuiau să ştie de matrapazlâcurile ce se făceau.- Declar însă că niciodată nu am auzit ca WEIS LUDOVIC şeful siguranţei să se fi lăsat şperţuit de cineva.-

Conrupţia dela poliţie ajunsese notorie şi atrăgătoare. Se dădea buzna pentru orice post la poliţie, deoarece oferea posibilităţi de îmbogăţire nu numai în jurul arestaţilor ci şi în jurul altor operaţiuni: jefuirea fără de control a caselor părăsite pe urma bombardamentelor şi evenimentelor de război, confiscări de transporturi de mărfuri, trecerea clandestină a frontierelor, etc.-

Nu mai puţin servea drept scut şi paravan unor fascişti notorii, care ulterior poate au fost descoperiţi şi apoi arestaţi sau destituiţi din poliţie.-

Astfel, îmi aduc aminte că aghiotantul lui JELENIK cât şi alţii de al căror nume nu-mi aduc aminte, au fost arestaţi de către organele lor superioare.-

Si eu împreună cu soţia mea am fost victime ale şantajului din partea persoanelor arătate, şantaj care a avut la bază în primul rând reducerea mea la tăcere în ceace priveşte persoana lui GARDOS şi pe de altă pa te pentru a sprijini la comandamentul sovietic menţinerea în serviciu a şefului poliţiei şi alţii din poliţie de care nu-mi aduc aminte şi de care comandamentul sovietic nu prea era mulţumit.- In ce mă priveşte personal am susţinut pe JELLENIK, trebue însă să accentuez că nu ca urmare a şantajului ci în urma colaborării în mişcarea muncitorească de dinainte de 1940, eu nedând nici-o atenţie şantajului suferind numai scârbă morală faţă de un fost colaborator care s'a pretat la astfel de acte.- Nici - soţia mea nu a susţinut pe urma şantajului pe nimeni, neavând de ce să se teamă nici ea şi nici eu.-

Santajul a fost comis, cu declaraţia lui GARDOS în legătură cu anchetarea mea de Gestapou şi cu alte chestiuni din Viaţa mea şi a soţiei mele pe care le cunosc numai parţial din motivul că venind acasă şi găsindu-l pe JELLENIK stând de vorbă cu soţia mea, am văzut că JELLENIK ascunde o scrisoare pe care a scos-o din mâna soţiei mele.- Interesându-mă despre ce este vorba mi s'a spus că este declaraţia dată de GARDOS împotriva noastră.- Am cerut să -mi arate şi mie scrisoarea însă soţia mea m'a rugat cu lacrimi în ochi spunându-mi: "nu ceti tu tată dragă,această declaraţie murdară, că-ţi va face numai inimă rea".-

.//.

ss/Bretter Tiberiu.-

218240

Atunci eu nu am mai stăruit să mai citesc şi am aflat numai treptat în decursul timpului, despre anumite calomnii, injurături şi inpective aduse la adresa mea şi în special la adresa soţiei mele, în legătură cu demersurile ei să mă scape din ghiarele lui GARDOS şi a Gestapoului.- Soţia mea a fost anunţată că declaraţia lui GARDOS va fi publicată în presă sau chiar tipărită şi vândută pe piaţă.- In cursul timpului am aflat că această scrisoare a fost redactată în biroul poliţiei împreună cu JELENIK şi KATZ.- Tin să notez că această scrisoare a fost predată şi comandamentului sovietic şi în general acuzaţiile lui GARDOS au fost comunicate de KATZ şi N.K.V.D-ului, care m'a anchetat înainte de a fi obţinut numirea de subprefect.-

Ancheta mea la comandamentul sovietic, împreună cu conversaţiile a ţinut timp de 5 ore şi jumătate.- Mentalitatea şi moralitatea lui KATZ, poate fi scoasă în evidenţă, chiar şi cu comportarea lui, că în timp ce mă denunţa la N.K.V.D., el personal m'a dus la comandamentul sovietic să mă prezinte ca să fiu numit subprefect pe baza hotărării dintre partide şi cu propunerea judeţenei Partidului Comunist Maghiar.- Acolo KATZ a avut timpul să-mi spună în faţă următoarele: "Iar ai avut noroc cu soţia ta că este românca, căci altfel pe tine ca german te deportam în U.R.S.S.".- Eu atunci l-am înjurat şi cu această s'a încheiat acest incident.-

Ancheta N.K.V.D.-ului asupra mea s'a făcut în prezenţa unui maoir comandantul N.K.V.D., a maiorului BUZIN, comandantul militar judeţean, colonelul CONSTANTINOV delegatul Comisie Aliate de Control şi colonelul care era însărcinat cu problemele economice, al cărui nume îmi scapă.- In linii generale am arătat comisiei de anchetă următoarele: am fost cu totul ilegal transferat Gestapoului de siguranţa maghiară, fără a arăta în această privinţă rolul lui GARDOS, cu acuza că sunt evreu şi comunist camuflat.- Am arătat că sunt cetăţean maghiar, că nu am făcut parte sub regimul maghiar din niciun partid politic şi nici din vre-o organizaţie profesională muncitorească.- Am mai arătat mai departe că timp de 4o de ani am fost de fapt de religi mozaică însă sunt de origine ariană şi anume de naţionalitate germană, religia iniţială a tătălui şi bunicului meu a fost (sâmbătistă (o religie - sectă creştină care stătea pe baza testamentului vechi), în urma persecutării acestei sedte o parte dintre scetori a trecut la altă religie creştină,(ceace) cei care nu au vrut să se lepede de testamentul vechi au trecu la religia mozaică.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

In Ungaria fiind cunoscută istoria acestei secte s'a adus o lege prin care s'a promulgat că cei originari din această sectă în cazul dacă trec dela religia mozaică din nou la o religie creştină vor fi declaraţi deplin creştini cu toate drepturile de care se bucură şi ceilalţi.- Eu am trecut în 1940 la religia româno- catolică şi am obţinut dela Ministerul Justiţiei Maghiare decretul prin care am fost declarat creştin cu toate drepturile.- Revenirea mea la creştinism a avut la bază în primul rând motive sentimentale şi anume am făcut-o din atenţi faţă de soţia mea care era românca - creştină cu sentimente religioase desvoltate şi care la rândul ei a avut mult de suferit chiar şi în sânul familiei că s'a măritat cu un evreu.- In 1940, se poate constata, în Ungaria nu au început persecuţiile contra evreilor ci mult mai târziu, deci afirmaţia din declaraţia lui GARDOS că aş fi trădat cauza evreiască - botezându- mă din interes personal nu a avut nici-o bază serioasă, deoarece în profesiunea mea nu am avut nici un folos din revenirea la creştinism pentrucă plana asupra mea bănuiala că aş fi comunist camuflat, care am instigat înainte de 1940 la greve.- Mi s'a dat posibilitatea să aduc dovezi dela intreprinderi că nu am participat la nici-o grevă în mod activ.- La greva dela fabrica "Unio", care aparţinea de Banca unde serveam, rolul meu s'a redus la intervenţia făcută la consiliul Administrator să se dea curs(cererilor) revendicărilor, nu s'a operat nici-o arestare şi toţi greviştii au rămas în serviciu.- Deci şi prin aceasta a căzut afirmaţia lui GARDOS că aş fi fost instigator comunist, eu atunci nueram nici şeful Partidului Socialist, ci numai preşedintele Sindicatului Funcţionarilor particulari. Am fost întrebat că pe care comunişti îi cunosc şi ce legătură am cu ei.- Am arătat că am cunoscut numai câţiva comunişti care lucrau în Sindicatele legale şi altă legătură cu ei nu am avut.- Aceştia însă au fost cu toţii condamnaţi în marele proces intentat comuniştilor din Ardealul de Nord aşa că la Satu Mare nu mai există nici rămăşiţă de adevăraţi comunişti.- Am arătat c că am fost la Gestapou şi după eliberare de mai multe ori anchetat în urma denunţurilor ce se dădeau contra mea şi odată mi s'a făcut şi percheziţie domiciliară fiind denunţat că deţin un revolver.-

Presupun că acest denunţ a fost depus de KRUZLICI, deoarece el-a percheziţie subofiţerul mi-a spus că denunţul a fost dat de un vecin.-

ss/Bretter Tiberiu.-

230 242.-

Un alt denunţ s'a afirmat că aş aparţine sectei "Martorii lui Iehova", sectă urmărită atunci de Gestapou şi Siguranţă-maghiară.- Prin aceasta s'a urmărit în mod tendenţios să se facă o mistificare cu secte sâmbătiste din care mă trag şi care nu mai există dela finele secolului trecut.- Mi-s'au cerut informaţii economice în prezenţa patronilor mei; BOCSI FRANCISC şi SZATMARY LUDOVIC, ca interpret în limba germană, deoarece ei nu ştiau nemţeşte şi eu lucrau la ei în calitate de contabil.- Relativ la firma "Bocsi, am fost întrebaţi în ce măsură poate firma să preea mărfurile dela mici industriaşi evrei deportaţi şi în ce măsură ar putea să finanţeze continuarea activităţii acestor industrii.- Relativ la SZATMARI cu care am fost personal la Gestapou, am fost întrebaţi dacă putem prelua pluta rămasă dela familiile GUTH, care se află gajată la banca de scont din Ardeal.- Această plută a fost cumpărată la licitaţie dela această bancă şi din încredinţarea lui SZATMARI am luat şi eu parte la licitaţie ca ofertant.-

Declar că afară de cele arătate nici o altă informaţie cu caracter economic, politic sau social sau chiar personal, nu mi s'a cerut.- Dovada cea mai planzabilă că în jurul arestării şi anchetării mele nimeni nici interogat nu a fost.- Si în cei nouă ani scurşi de atunci, nimeni nu a depus vre-o plângere contra mea că aş fi denunţat pe cineva.-

Când am fost împreună cu SZATMARI la Gestapou, anchetatorul meu mi-a spus să-l aşteptăm că vine în aceiaşi direcţie cu noi şi merge la Dr. DAMIAN TITU, conducătorul P.N.T. şi ne-a cerut că dacă-l cunoaştem să-l prezentăm lui.-

Intre timp, anchetatorul a fost reţinut telefonic şi nu a mai venit cu noi, aşa că nu ştiu dacă l-a mai vizitat pe Dr. DEMIAN TITU.-

Am mai arătat că nu am băut şi nu am chefuit niciodată şi nici nu-a fost la mine vre-o dată Dr. KEINTZ comandantu Gestapoului.-Dr. KEINTZ când eram împreună cu primul lot de 80 de evrei, în prezenţa tuturora, m'a întrebat în două rânduri: "Spune sincer, domnule BRETTER, că deşi ai fost de religie mozaică, totuşi nu eşti evre"? Am răspuns categoric, Nu! Apoi m'a întrebat: "Eşti circumcis"? Am răspuns: "Da".- A întrebat mai departe: "Si totuşi nu eşti evreu"? Am răspuns categoric : NU! şi am arătat că toţi sâmbătişti care au trecut la religia mozaică s'au circumcis.- Atunci s'a adresat către întreg colectivul arestat şi a pus întrebarea:

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

"Spuneţi d-stră, este dl. BRETTER, evreu sau nu?" Toţi au răspuns în cor: Nu!

Nici-o altă convorbire sau întrevedere cu Dr.KEINTZ nu am avut.- Din acest lot ştiu că mai este la Satu Mare Dr. MAYER MARTIN dentist, locueşte în Satu Mare pe Str. Ştefan cel Mare.- (Arestarea a fost în Aprilie 1944). Nu am cunoştinţă că Dr. KEINTZ să fi cerut soţiei mele să-i devină amantă în schimbul eliberării mele.- Dar precum însuşi comandantul N.K.V.D ului a încercat să mă liniştească văzându-mă foarte impresionat mi-a arătat că astfel de cazuri s'au întâmplat cu zeci de mii de femei sovietice şi nici un om sovietic nu găseşte în acest şantaj ceva dezordonat ci mai mult un martiraj.- Am arătat că este adevărat că am dat câte un pahar de ţuică sau vin subofiţerilor, soldaţilor şi şoferului Gestapoului când au fost la mine să mă citeze pentru anchetă, sau pentru percheziţie domiciliară. şi după cum cere bună cuviinţă am ciocnit cu ei.- La firma Bocsi, am ciocnit un pahar de vin şi cu anchetatorul meu, care venise cu un colonel sas, care a fost comandant de regiment la Bistriţa şi care era translatorul Gestapoului şi căruia în bună parte îi datorez eliberarea şi viaţa mea.- Ei au venit la firma Bocsi să cumpere vin şi lichior.- Patronul meu BOCSI i-a invitat în biroul unde lucram şi deoarece el nu ştia nemţeşte m'au poftit şi pe mine la masă.- In fine într'o Duminică stând (de) la poarta casei unde locuiam venea dela strand un ofiţer ungur cu un subofiţer dela serviciul economic al Gestapoului.- Văzându-mă în poartă, au venit la mine şi ofiţerul maghiar s'a interesat dacă SZATMARI a cumpărat pluta şi dacă a început să confecţioneze articole de plută pentru pantofi, că i-ar trebui pentru soţia lui.-

Fiindu-mi vecin i-am invitat înăuntru şi i-am servit un aperitiv şi câte un spriţz. Dacă am recunoscut că am ciocnit cu atâţia, aş recunoaşte şi faptul că am băut cu Dr. KEINTZ, dacă aceasta s'ar fi întâmplat.- Dar precum am spus că aceşti criminali care dela Marseille până la Stalingrad au omorât desigur mii de oameni, mie totuşi în baza actelor justificative şi a intervenţiei soţiei mele mi-au redat libertatea şi viaţa.- Eu eram considerat un biet evreu în plus şi comunist şi prin acest gest de a fi oferit c-te un pahar de vin, unor criminali care faţă de mine au fost oameni, nu cred că este admis să se tragă concluzii greşite, căci şi azi când primesc vreo citaţie dela careva autoritate, obişnuesc să ofer curierului câte un pahar de rachiu sau vin şi dacă nu am, atunci îi

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

52 244.

dau cel puţin câteva ţigări.- Şi în fond nu este preţ prea scump pentru libertate şi viaţă.-

Am arătat mai departe că este foarte curios că eu care am fost anchetat, ca alţi 18.ooo de evrei dar care nici-o altă relaţie nu am avut cu Gestapoul decât ca arestat şi anchetat, să fiu stigmatizat, ca informator al Gestapoului, până când circa 18 familii evreeşti, care au fost scutiţi de legile rasiale pentrucă în România, au făcut politică iredentistă maghiară, şi erau în permanent contactu cu Gestapoul, în urma rolului lor în viaţa economică, politică şi a comunităţii evreeşti nici unul nu a fost stigmatizat ca atare.- Tot aşa nici muncitorul MAYER, care a fost tot timpul arestat cu mine şi nevasta căruia mergea întotdeauna cu nevastămea la Gestapou să intervină şi ea pentru soţul ei.-

Gestapoul a dat ordin să fim eliberaţi amândoi în 28 Mai 1944.- MAYIER a fost eliberat, dar GARDOS mie nu a vrut să-mi dea drumul.- Soţia mea s'a prezentat din nou la Gestapou, unde a avut şi o criză cu inima, căzând în leşin.- Tot efectul acestei scene, anchetatorul meu a intervenit categoric la(Gestapou) GARDOS să mă elibereze.- Numai astfel cu greu am fost eliberat la data de 3o Mai 1944.- Mergând mai departe, am arătat, precum am expus mai înainte acest GARDOS văzând că am scăpat din ghiarele Gestapoului m'a arestat cu românii la 24 August 1944 şi la 5 Sept. 1944 m'a trimis în detaşamentul special de condamnaţi politici români.- Dacă aş fi fost în slujba Gestapoului cred că va înţelege oricare om, care nu este rău intenţionat că atunci GARDOS nu ar fi îndrăznit să mă aresteze, şi pe deasupra să mă trimită şi în detaşamentul de condamnaţi politici,- Sau este svonul că aş fi intervenit eu sau familia mea la Gestapou să mă salveze din ghiarele siguranţei maghiare.- Ori de o astfel de intervenţie nu se pomeneşte în denunţul contra mea.-

Este adevărat că GARDOS a fost la locuinţa mea şi mi-adus la închisoare un pachet dela soţia mea.- Nu am cunoştinţă că soţia mea să i se fi oferit lui ca să mă elibereze precum afirmă GARDOS în denunţ.-

Totuşi a avut atâta obraz că recunoaşte că nu a acceptat oferta soţiei mele.-

Ca încheere comandantul N.K.V.D. mi-a pus ultima întrebare: "D-ta care conform actelor eşti de origine german, ai fost înscris în Volkdbund, sau în partidul naţional socialist german?"

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Am răspuns, cu un categoric Nu!Am arătat mai departe că există lista de membri ai celor două organizaţii politice la Katz Balan Marcel, de unde se poate constata că eu nu figurez în nici una din liste, deşi ca o curiozitate figuram în lista Volks Bund-ului şi câtiva români, şi chiar vre-o doi sau trei evrei.- Tot aşa s'a găsit arhiva Gestapoului la Oradea şi dacă aşi fi fost în slujba Gestapoului ar trebui să figurez şi eu în evidenţele lor sau ar trebui să existe vreun raport de al meu.- Ori nici una dintre acestea nu s'au găsit în arhiva Gestapoului.- In linii generale cu acestea s'a încheiat anchetarea mea la organele comandamentului militar sovietic şi încă în aceiaşi seară mi s'a dat completa satisfacţie faţă de aceste calomnii înjurioase,- dându-mi-se numirea de subprefect, o autorizaţie de liberă circulaţie şi o autorizaţie de liber acces în clădirile comandamentele unităţilor militare sovietice din Satu Mare.- Cred că aceste documente se mai găsesc încă la locuinţa mea.-

Menţionez că în această anchetă nu am vorbit personal cu GARDOS ci vorbeam numai de poliţia şi siguranţa maghiară.- In cadrul declaraţiei de mai sus am făcut numai anumite menţiuni care vizau declaraţiile lui GARDOS, deacum fragmentar cunoscute de mine.-

In aceiaşi ordine de idei şi pentru a demonstra completa lipsă de scrupule în acţiunile de calomniere şi distrugere pornite contra mea de EIDLITZ, KATZ, WEISZ şi GARDOS, ţin să mai redau următoarele: după instaurarea regimului românesc la 1o Aprilie 1945, s'au luat măsuri pentru verificarea politică a cadrelor în general.- Impotriva voinţei mele, fiind o chestiune foarte delicată, am fost numit la propunerea judeţenei de partid şi cu avizul siguranţei, (la jud. de partid era EIDLITZ şi KATZ iar la siguranţă WEISZ LUDOVIC) preşedintele comisiei de verificare a funcţionarilor.- Adică eu, care am fost stigmatizat ca informator al Gestapoului, sunt numit chiar de calomniatorii mei ca preşedinte al unei comisii de verificare a activităţii fasciste al unui colectiv atât de însemnat.- Precum am arătat în alt loc secretarul comisiei a fost WEISZ IOAN, care ţinea contactul cu siguranţa şi cu jud. de Partid, iar noi cei din comisie propriu zis, aprobam în mod mecanic hotărârile ce ni le comunica verbal WEISZ IOAN.- Astfel nu ni se poate explica că din cadrul funcţionarilor nu s'a operat nici-o epurare.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Din cadrul comisiei mi-aduc aminte numai de unul NEMES STEFAN, care şi astăzi este în Satu Mare. - Comisia era mai mare de ceilalţi nu-mi aduc în prezent aminte numele lor.-

După arestarea lui GARDOS cred că în anul 1946, pentru sabotaj economic am fost chemat de WEISZ LUDOVIC la siguranţă şi mi-a cerut să depun o plângere contra lui GARDOS, în care să arat toată prigoana dusă de aceştia împotriva mea. Eu am refuzat să depun plângerea, din motivele şi raţionamentul pe care cred că l-am rédat lui WEISZ LUDOVIC în următoarele: "prigoana neumană dusă de acest individ contra mea îţi este prea bine cunoscută.- Totuşi când am cerut şi în calitatea mea oficială de subprefect să-l înlăturaţi şi tu ai arătat că aveţi interese să-l menţineţi în serviciu şi ai invocat marele merit ce-l are că a "salvat" dela Ghettou pe doi mari industriaşi evrei FREUND ALEX. fabricant de textile şi GUTH ALEXEANDRU, fabricant de depouri şi articole de plută, pentru suma de 15.000 dolari.- Acest merit atârna mai greu în cumpănă decât prigonirea neumană al unui conducător al muncitorimii.- Care este baza morală pe care îmi ceri azi o declaraţie contra lui GARDOS şi c ce aş putea declara atunci când voi în urma atribuţiunilor voastr "pro primu" nu-l trageţi la răspundere în numele statului român pentru spionaj făcut împotriva statului român şi în favoarea Ungariei"? "Prosecundo" nu-l trageţi la răspundere pentru arestarea, schingiuirea şi trimiterea la moarte a celor mai reprezentative figuri ale clasei muncitoare,- adică a comuniştilor condamnaţi în marele proces al comuniştilor din Nordul Ardealului".- "Pro tertro" nu-l trageţi la răspundere pentru jefuirea şi eventual maltratarea evreilor în Ghettouri, toate aceste acte şi fapte întâmplându-se în timpul cât numitul a fost comisar al siguranţei maghiare.- Ori pentru faptul că a fost omul de încredere al Gestapoului nu poate fi tras la răspundere deoarece a procedat în subordine ca funcţionar de stat atunci când întreg aparatul de stat începând dela primul Ministru până la portar, întreaga suflare maghiară cu excepţia unui mic mănunchi de elemente democrate, au stat neprecupeţit în slujba bandelor hitleriste.- Stiut fiind că Ungaria a luptat până la urmă alături de hitlerişti.- Astfel ar trebui să se tragă la răspundere 14.000.000 de cetăţeni maghiari.- Dacă pentru marile crime colective arătate în cele trei puncte numitului nu i s'a stirbit nici un fir de păr, este ridicol să presupun chiar că pentru prigonirea mea va fi tras la răspundere.-

ss/Bretter Tiberiu.-

•//.

~~255~~ 244

Deci eu care nu am denunţat până acum pe nimeni, nu mă voi face ridicol să depun o plângere de care "Ab.ovo" (dela început) ştiu că nu va fi luată în seamă ci va deveni un simplu act de dosar.- Faţă de cele spuse de mine, numitul WEISZ LUDOVIC a persistat în accentuarea intereselor deosebite pe care le avea siguranţa să-l mai menţină un anumit timp în serviciul siguranţei.-

La acest capitol cred că nu este lipsit de interes dacă voi arăta până la ce limită a eforturilor a ajuns acest om adică GARDOS, împreună cu WEISZ IOAN să mă distrugă.- Inainte de dictatul dela Viena, am scris multe articole şi am avut multe polemie de presă în legătură cu mişcarea muncitorească.- Gazetele locale româneşti care au început s'o scalde în limbajul fascist m'au atacat că sunt evreu şi comunist.- Eu am arătat că deşi sunt considerat evreu, sunt absolvent al liceului românesc din Blaj, care a fost focarul culturii şi a aspiraţiunilor naţionale româneşti.- Astfel, eu mi-am însuşit spiritualiceşte şi sufleteşte toate aspiraţiunile naţionale ale poporului român.-

Gazeta românească era finanţată de Banca Românească, directorul era EMIL TISCA.- După dictatul dela Wiena, numitul a ajuns cu slujba la Braşov.- GARDOS şi WEISZ IOAN, au luat contact cu EMIL TISCA, care le-a trimis gazetele şi corespondenţa ce am avut-o în privinţa polemicelor cu şeful redactor al gazetei Mircea Laţia - patronate de banca Românească.-

Am aflat de aceasta dela soţia lui JUNGER ZOLTAN, care era secretara av. MURVAI.- Aceste traduceri le-au predat diferitelor autorităţi între altele şi cercului de recrutare din Seini.- Conseci ţa a fost că am fost stigmatizat ca trădător al intereselor naţionale maghiare în timpul ocupaţiei valahe.- Am fost purtat la cercul de recrutare ani de zile pentru ca să-mi recunoască origina(soc.) creştină, deşi am depus toate actele şi decretul ministerial prin care am fost decretat creştin cu depline drepturi.- Pe urmă mi s'a refuzat dreptul la termen redus, făcând apele la Ministerul de Război din Budapesta s'a adus hotărârea uluitoare că: " în urma atitudinei politice, din timpul ocupaţiei valahe sunt declarat nedemn de a purta uniforma armatei maghiare",drept urmare în 1942, când s'au recrutat

.//. ss/Bretter Tiberiu.-

detaşamentele de lucru evreeşti, pentru a fi trimise în Ucraina, am primit şi eu ordin de chemare.- Aceasta cu totul ilegal, căci chiar dacă nu eram decretat creştin cu toate drepturile, având soţie creştină, eram scutit de rigorile legilor rasiale.- Deci nu puteam fi trimis în Ucraina.- Influenţa lui GARDOS însă era atât de puternică, încât căpitanul LEKO,(probabil era numai Lt.) nu a vrut să-mi dea drumul cu toate argumentele legale invocate şi mi-a dat ordin să-mi eau echipamentul şi să stau pe terasa clădiri cercului de recrutare pentru a fi îmbrăcat când va pleca primul transport.- Soţia mea care mă condusese la serviciu şi cu care împreună am vorbit cu LEKI, după ce acesta s'a arătat de neîndaplecat, luase primul tren şi a plecat la Cluj la corpul de armată.- Acolo a vorbit cu comandantul şi şeful statului major al corpului.- Seful statului Major al corp. a dat ordin telefonic să fiu lăsat la vatră.- Acest ordin a parvenit cu două ceasuri înainte de îmbarcarea primului transport.- Dacă soţia mea întârzia, graţie prigoanei lui GARDOS, putrezeau şi oasele mele încă din 1942 prin câmpiile întinse ale Ucrainei.-

Am expus acestea pentru a se putea trage deducţii de ce servicii de informaţii dispunea GARDOS în România, dacă pentru un nenorocit de contabil de băcănie, cum eram eu sub regimul hortist, a ştiut să pună în mişcare pe EMIL TISCA directorul Băncii Româneşti.-

După ce am cetit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt, şi am constatat că corespund întocmai cu cele declarate de mine, semnez şi susţin propriu, nesilit de nimeni.-

ss/Bretter Tiberiu.-

Lt. de Securitate

Tăbârcea Nicolae.-

BN/3/ex.

257 249.

Proces-Verbal de interogator

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Iulie 1900
în com. PARNITA (Cehoslovacia) de naționalitate germano-romanizat
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
de profesie funcționar de bancă, cu ultimul domiciliu în Satu-Mare
Str. Samuel Micu Nr 1.

21-22 Martie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 0 și 45 min.

„ s'a terminat la ora ..... și ..... min.

Intrebare: Ancheta îți cere să arăți tot ce cunoști dumneata despre abuzurile săvârșite de EIDLITZ, KATZ și WEISS cu sprijinul organelor polițienești din Satu-Mare. —

Răspuns: Eliberarea județului nostru de sub fascism a avut urmarea logică de a trage la răspundere și a pedepsi elementele fasciste care din anumite motive cunoscute de și mai bine au preferat să rămâna la noi și să nu se retragă cu trupele și autoritățile fasciste. Intre acestia se găsește figura sinistră și faimoasă a lui GARDOS VASILE - comisar la siguranța maghiară și care în timpul ocupației germane era cu tot gradul lui inferior reprezentantul GESTAPO-ului pe lângă poliția și siguranța maghiară din Satu-Mare. — Astfel se poate spune cu drept cuvânt că numitul a fost patronul oficial al GHETOU-lui și deportărilor evreilor din Satu-Mare, precum și unul din acela care a avut un rol important în arestarea și maltratarea comuniștilor cu ocazia marelui proces intentat comuniștilor din

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: Nordul Ardealului, în anul 1942-1943. Despre această figură sinistră se spune că trimis de dictatorul dela Viena ar fi fost sprijinul Ungariei și i-a venit să fugă din România în preajma arestării lui. — Fost (detectiv) comisar, pe care nici nu-l cunoșteam personal și chiar din vedere l-am cunoscut numai în Aprilie 1944 când am fost arestat și m'a predat GESTAPO-ului unde el era șeful, mi-a persecutat în fost timpul și până la finele regimului horthist. Știu și din cazul propriu că el era omul de încredere sau mai bine zis șeful serviciului GESTAPO din poliția maghiară, deoarece în chestiunea arestării și eliberării mele GESTAPO-ul trata cu el și anume în prima zi când am fost arestat de GESTAPO și ungurește maghiara în Aprilie 1944, cu vreo 80 de evrei - din altă eventuală - el s'a opus eliberării mele după ce am dovedit șefului propriu zis al GESTAPO-ului Dr KEINTZ, cu actele ce le posedam asupra mea că sunt de origine ariană și de religie romano-catolică, care în baza legilor maghiare am fost declarat deplin creștin cu toate că 40 de ani am avut religia mozaică. Între cei arestați a mai fost un creștin cu numele MAYER, care a fost arestat pe bază de confuzie de nume, dar despre care se afirma că ar fi fost comunist. Fost MAYER a stat tot timpul de circa 6 săptămâni arestat cu mine. Fiind prezentat de Dr KEINTZ lui GARDOS ca să fie eliberat, acesta a strigat la mine următoarele: „până când trăiește un evreu ungurii pier-că-rea din cauza atitudinei naționale românești și din cauza activității comuniste ce ai desfășurat-o sub regimul valah". A intrat apoi în cabinetul

Semnătura.

Urmare: șefului poliției maghiare, unde se găsea Dr. ~~58~~ 250
KEINTZ și unde urma să fiu eu introdus de GARDOS
care mi voia să-mi dea drumul. După ce a intrat
el, maiorul de poliție maghiară CZEGENYI, a declarat
în prezența mea, unde adunându-se ceilalți polițiști
următoarele: „Acest câine sangvinic al Gestapoului
merită să fie spânzurat căci predă GESTAPO-ului și ce-
tățeni maghiari creștini, care și-au văzut de treabă
în tot timpul regimului maghiar." Rezultatul a fost
că eu am fost reținut mai departe la dispoziția GESTAPO-ului,
până la 30 Mai 1944 - zi în care a plecat și ultimul trans-
port de evrei din GHETO.

Cu concursul acestui GARDOS, am fost internat în Sept.
1940, după ce m'am întors din lagărul de internare din
Caracal, în lagărul de internare maghiar din Satu-Mare.
Văzând că am scăpat din ghearele GESTAPO-ului la
24 August 1944, când au fost internați românii arde-
leni, (ca urmare a evenimentului istoric din 23 Aug. 1944
din România) - acest GARDOS a dispus și internarea mea
și a soției mele. Acum nu mai știam nici eu că ce
mai sunt pe lume în fața lui: cu comuniștii m'a ares-
tat ca comunist, cu evrei m'a arestat ca evreu și
acum mă arestează cu românii ca român.

Știind că internarea românilor ardeleni va fi de
scurtă durată, a aranjat să fiu trimis în unicul
detașament special, de care știu - din nordul ardealului
de deținuți politici români dela BISTRIȚA, notez
că tot detașamentul a constat din 19 politicieni din
județul Bistrița-Năsăud și eu eram singurul din alt
județ și eram singurul care nu eram de obârșie română.
Ce însemnătate avea acest detașament de ostatici este sufi-

Mod. 185

Semnătura,
[signature]

Urmare : venit să-arat că ne păzeau 5 ofițeri și 29 de subofițeri și soldați și stăteau la dispoziția detașamentului guvernatură compusă din 4 vagoane, care staționa cu noi în halta unde așteptam și lucram. ——— CARDOȘ în convorbirea că i-a venit să mă bucăzze la dus la patronul meu BOCSI FRANCISC și actualmente cu domiciliul în Satu-Mare) și i-a spus următoarele: „acum, în fârșit, îți vei lua un alt contabil căci am avut grijă că BRETTER să nu se mai întoarcă". Această mi-a spus-o personal fostul meu patron în Noembrie 1944 când m-am reîntors de lângă Debrețin, unde a fost ultima etapă a detașamentului redus la 9 persoane, în urmatoarele condițiuni: 2 au evadat dela gara de triaj din Dej cu ocazia unui bombardament, (a căruia urmare să fim împușcați din cauza evadării fiecare al 5-lea) eu am căzut în acel lot și am fost pus la zid în fața plutonului de execuție și numai grație sorții în ultimul moment a/ comandantului dela Dej care a fost executat ca și ceilalți am scăpat cu viața.- & lângă Debrețin la PALLAG PUSZTA în baza de numărătoare am fost radiați dintre noi 7 dintre ei în loc necunoscut. Noi din detașament eram atunci de părere că am fost duși pentru a fi executați. Eu nu m-am mai întâlnit și nu am mai auzit de ei. Știu însă dela un gardian, care are și actualmente există la BAIA-MARE și care s-a înțeles cu noi că era hotărât dacă nu se opreau trupele sovietice să fim executați la marginea pădurii din PALLAG PUSZTA, pentrucă ei să poată fugi mai repede. Comandantul detașamentului însă, după fuga majorității gardienilor ne-a eliberat contra unei declarații scrise, prin

Semnătura,

L. Metz

Urmare: care ne-am luat angajamentul că în cazul când 251
forțele inverse vor fi impuse, ne vom reîntoarce imediat
la postul ordonului de chemare nu sanctiunea că în
caz de neîmplinire să fie împușcate soțiile noastre și noi
ni se confiște averea. Pentru asta răspundeam solidar.
Comandantul se numea TOTH profesor universitar la
academia de agricultură din Debrețin și care a funcționat
înainte la Cluj. Cu acesta n-am mai avut altul în afară
de fostul gardian nu ne-am mai întâlnit decât după dezgropări.
După instalarea administrației publice, numită de
comandamentul inverse din Satu-Mare, mergând la
poliție spre marea mea mirare îl găsesc pe acest
GARDOS în exercițiul funcțiunii ce o deținut-o la
poliția maghiară (adică era comisar). Numitul mi-a
ieșit în față. Apoi am făcut reproșuri lui JELLENIK
și WEISS LUDVIC, - primul șeful poliției și acesta
șeful gărzii -, că mențin în post, o canalie care a
denunțat ființa evreiască comunistă și care a fost pesecutorul meu, care tatăl meu fost unul din conducătorii
muncitorimii din Satu-Mare. Era de față și KATZ.
Mi-a răspuns că sunt naiv și că nu mă pricep la
lucruri similare, deoarece el are o foarte mare nevoie
de serviciile lui GARDOS. Atunci eu am cerut să-l
mute în altă localitate, căci altfel nu în calitate
oficială nu mai sunt dispus să colaborez cu agenții poliției sau
gărzii. Totuși el a fost menținut în poliție și era
unul dintre cei mai buni colaboratori ai lui EIDLITZ,
[redacted] KATZ și WEISS IOAN.

Am înțeles, mai bine, importanța rolului lui GARDOS,
când KATZ, venind în vizită la locuința mea, mi-a
arătat lista membrilor VOLKS-BUND-ului și a puti-

Mod. 185

Semnătura,

Urmare: dulu NYILAS (legionar-maghiar) și mi-a spus că a găsit arhiva GESTAPO-ului din Satu-Mare la Oradea. Mi-a spus să-i dau lista și să-i arat care dintre ei mi-au pericitat sub regimul hortist și în special care au stare materială mai bună, ca să-i mă răzbune și pe mine. Eu i-am mulțumit pentru atenție și i-am spus mai departe că: „dacă eu nu am putut obține dela voi, pentru interese pentru materiale, înlăturarea sau mutarea lui GARDOS și mai ales eliberarea celor trei persoane care m-au ajutat sub regimul hortist, deși v-am cunoscut eu la ochii mei, nu mai am nimic ce să-i cer dela voi. Dealtfel, precum îmi spun întotdeauna eu sunt cavaler medieval, care dacă nu pot să-și iau satisfacție personal, nu mă răzbun pe nimeni cu pumnul altuia."

Precum era și firesc KATZ mi-a arătat clar, că au interese la ființa arestare și deportare și celor trei persoane a căror eliberare le-am cerut eram persoane bine situate.

Atunci a devenit clar în fața mea că zvonurile despre bazele și mișcările căilor ferate dintre KATZ; GARDOS; EISLITZ; WEISS IOAN; JELLENIK pot să fi cu totul adevărate. Și anume: GARDOS a plătit celor arătați să mă fie deportat el și cumnatul său - un negustor de naționalitate evreu cu numele WILLISTEIN, care și-a maghiarizat numele ulterior în VEGVARI și că cumpărând pe toți jandarmii evrei și maghiari, care au la activul lor păcate mari și deserte mafiei erau toți pentru a fi încercați (adică să le ia bani) ca să-i lase liberi și să nu-i deporteze, știut

Semnătura,

Urmare: fiindcă din județul Satu-Mare au fost deportați
o serie de svabi care nu au plecat cu trupele hitleriste
precum și o serie de fasciști maghiari, eventual cu
fapte cu mult mai neînsemnate la activul lor, decât
al celor care au avut bani să plătească pentru ca
să nu fie deportați sau arestați.

În centrul abuzurilor, șantajelor și speculelor era
KATZ MARCEL, care din interesele sale personale a
ajuns să inducă în eroare și organele sovietice la executarea
operațiunilor de deportare a svabilor și fasciștilor.

KATZ dispunea arestările prin organele poliției și siguranței, iar șefii acestor instituții incontestabil trebuiau
să știe de matrapazlâcurile ce se făceau. Declar însă
că niciodată nu am auzit ca WEISS LUDOVIC șeful siguranței să se fi lăsat specrutat de cineva.

x Corupția dela poliție ajunsese notorie și atrăgătoare
se dădea bușna pentru orice post la poliție, deoarece
oferea posibilități de îmbogățire nu numai în jurul
arestărilor ci și în jurul altor operațiuni: jefuirea fără
de control a caselor părăsite pe urma bombardamentelor
și evenimentelor de război; confiscări de transporturi de
mărfuri; trecerea clandestină a frontierelor, etc.

Nu mai putem scoate dreptul și paravan unor
fasciști notorii, care ulterior poate au fost descoperiți și
apoi arestați sau destituiți din poliție.

Astfel, mi aduc aminte că aghiotantul lui JELLENIK
cât și alții de al căror nume nu-mi aduc aminte, ~~care~~ au
fost arestați de către organele lor superioare.

Și eu împreună cu soția mea am fost victime ale șantajului din partea persoanelor arătate, șantaj care a
avut la bază în primul rând reducerea mea la tăcere

Mod. 185

Semnătura,

Urmare: în ceace privește persoana lui GARDOS și pe de altă
parte pentru a sprijini la comandamentul sovietic men-
ținerea în serviciu a șefului poliției și alții din poliție
de care nu-mi aduc aminte și de care comandamentul sovi-
etic nu prea era mulțumit. În ce ~~[illegible]~~ mă privește perso-
nal am susținut pe JELLENIK, trebue însă să accentuez
că nu ca urmare a șantajului ci în urma colaborării în
mișcarea muncitorească de dinainte de 1940, eu nedând
nici o atenție șantajului referind numai scârba morală
față de un fost colaborator care s'a pretat la astfel de
acte. Nici soția mea nu a susținut pe urma șantajului
pe nimeni, neavând de ce să se teme nici ea și nici eu.
Șantajul a fost comis, cu declarația lui GARDOS în
legătură cu anchetarea mea de GESTAPO și cu alte
chestiuni din viața mea și a soției mele pe care le
cunosc numai parțial din motivul că venind acasă
și găsindu-l pe JELLENIK, stând de vorbă cu soția
mea am văzut că JELLENIK ascunde o scrisoare pe
care a scos-o din mâna soției mele. Interesându-mă
despre ce este vorba mi s'a spus că este declarația dată
de GARDOS împotriva noastră. Am cerut să-mi arate
și mie scrisoarea însă soția mea m'a rugat cu lacri-
mi în ochi spunându-mi: „nu citi tu tată dragă,
aceasta declarație murdară, că-ți va face numai
inimă rea." Atunci eu nu am mai stăruit s'o mai
citesc și am aflat numai treptat în decursul timpu-
lui, despre anumite calomnii, injurii și invective aduse
la adresa mea și în special la adresa soției mele,
în legătură cu demersurile ei să mă scape din ghiarele
lui GARDOS și a GESTAPO-ului. Soția mea a fost
amenințată că declarația lui GARDOS va fi publicată

Semnătura,
[signature]

Urmare: în presă sau chiar tipărită și răspândită pe piață. 253.
În cursul lunii am aflat că această rezoluție a fost 261
redactată în biroul politic împreună cu JELLENIK și KATZ.
Eu știu că această rezoluție a fost predată și comandamentului sovietic și în general acuzațiile lui GARDOS
au fost comunicate de KATZ și N.K.V.D.-ului, care mi-au
anchetat înainte de a fi obținut numirea de subprefect.
Ancheta mea la comandamentul sovietic împreună cu
convorbirile a ținut timp de 5 ore și jumătate. Mentalitatea
și moralitatea lui KATZ, pentru fi recorsă în credință, chiar
și cu comportarea lui, că în timp ce mă denunță la N.K.V.D.
el personal m-a dus la comandamentul sovietic să mă
prezinte ca 10 fiu numit subprefect pe baza hotărârii dintre
partide și cu propunerea Județului partidului comunist maghiar.
Gerlo, KATZ a avut tupeul să-mi spună în față următoarele: „Tot ai avut noroc, cu nevasta ta că este românică,
că ți altfel pe tine ca german te deportam în U.R.S.S.".
Eu atunci l-am trimis și cu această s-a încheiat acest
incident. ——————————————————
Ancheta E.N.K.V.D. asupra mea s-a făcut în prezența unui
maior - comandantul E.N.K.V.D - a maiorului BUZIN, comandantul militar județean, colonelul CONSTANTINOV delegatul comisiei aliate de control și colonelul care era
însărcinat cu problemele economice al cărui nume nu-l știu.
În linii generale am arătat comisiei de anchetă următoarele: am fost cu titlul ilegal transferat GESTAPO-ului
de siguranță maghiară, fără a arăta în această privință rolul lui GARDOS, cu acuza că sunt evreu și
comunist camuflat. Eu arătat că sunt cetățean maghiar,
că nu am făcut parte sub regimul maghiar din nici un
partid politic și nici din o organizație profesională

Mod. 185

Semnătura,

Urmare: muncitorească. Aici mai arătat mai departe că timp de 40 de ani am fost de fapt de religie mozaică, încă sunt de origine ariană și anume de naționalitate germană; religia inițială a tatălui și bunicului meu a fost sâmbătistă (o religie-sectă creștină care stătea pe baza testamentului vechi), în urma persecutării acestei secte o parte dintre sectari a trecut la altă religie creștină, cei care nu au vrut să se lepede de testamentul vechi au trecut la religia mozaică. În Ungaria fiind amorcută istoria acestei secte s-a adus o lege prin care s-a promulgat că cei originari din această sectă în cazul dacă trec dela religia mozaică din nou la o religie creștină vor fi declarați deplin creștini cu toate drepturile de care se bucură și ceilalți. Eu am trecut în 1940 la religia romano-catolică și am obținut dela Ministerul Justiției maghiare decretul prin care am fost declarat creștin cu toate drepturile, revenirea mea la creștinism a avut la bază în primul rând motive sentimentale și anume am făcut-o din atenție față de soția mea care era româncă-creștină cu sentimente religioase dezvoltate și care la rândul ei a avut o mult de suferit chiar și în rândul familiei că s-a măritat cu un evreu. În 1940, se poate constata în Ungaria nu au început persecuțiile contra evreilor ci mult mai târziu, deci afirmația din declarația lui GARDOS că aș fi trădat cauza evreiască botezându-mă din interes personal nu a avut nici o bază serioasă, deoarece în profesiunea mea nu am avut nici un folos din revenirea la creștinism pentrucă planea asupra mea bănuiala că aș fi comunist camuflat, care am instigat înainte de 1940 la greve. Mi s-a dat posibilitatea să

Semnătura,
[illegible]

Urmare: adus două zile dela întreprinderi că nu am participat la nici o grevă în mod activ. La greva dela fabrica „UNIO" care aparținea de banca unde serveam rolul meu s'a redus la intervenția făcută la consiliul administrator să x dea curs revendicărilor greviștilor. I'a dat curs integral revendicărilor, nu s'a operat nici o arestare și toți greviștii au rămas în serviciu. Deci și prin aceasta a căpătat afirmația lui GARDOS că aș fi fost instigator comunist, eu atunci nu eram nici șeful partidului social-democrat și nu mai președintele sindicatului funcționarilor particulari. Am fost întrebat ce pe care comuniști îi cunosc și ce legătură am cu ei. Am arătat că am cunoscut numai câțiva comuniști care lucrau în sindicatele legale și altă legătură cu ei nu am avut. Pentru mine am fost cu toți condamnați în marele proces intentat comuniștilor din Ardealul de nord ora că la Satu-Mare nu mai există nici o mână de adversari comuniști. Am arătat că am fost la GESTAPO și după eliberare de mai multe ori am chemat în urma denunțurilor ce x dădeau contra mea x odată mi s'a făcut și percheziție domiciliară fiind denunțat că dețin un revolver. Pompos că acest denunț a fost dăruit de KRÜZLICI, deoarece i-a percheziționat subofițerul ei-a spus că denunțul a fost dat de un vecin. Un alt denunț s'a afirmat că aș aparține secței „Martorii lui Iehova", secță urmărită atunci de GESTAPO și sprijinită mascată. Prin aceasta s'a urmărit în mod tendențios să x facă o mistificare cu secta sâmbătiștilor din care mă trag și care nu mai există dela finele secolului trecut. Mi s'au cerut informații economice în prezența patronilor mei, - BOCSI FRANCISC și SZATMARY LUDOVIC, ca interpret în limba germană, deoarece ei nu știau nemțește și eu lucram la ei

Semnătura,

Mod. 185

Urmare : în calitate de contabel. Relativ la firma „BOCSI" am fost întrebat în ce măsură prota firma să facă marfurile dela unii industriași evrei deportați și în ce măsură aș putea să garantez continuarea activității acestor industrii. Relativ la SZATMARI cu care am fost personal la GESTAPO, am fost întrebat dacă putem prelua gluta rămasă dela familiile GUTH care se afla gajată la banca de vest din Arad. Această glută a fost cumpărată la licitație dela această bancă și din încredințarea lui SZATMARI am luat și eu parte la licitație ca ofertant. — Declar că afară de cele arătate nu i-o altă informație cu caracter economic, politic sau social sau chiar personal, nu mi s-a cerut. Dovada cea mai plauzibilă că în jurul arestării și anchetării mele nimeni nici interogat nu a fost. În cei nouă ani de atunci nimeni nu a depus vreo plângere contra mea că aș fi denunțat pe cineva.

Când am fost împreună cu SZATMARI la GESTAPO, anchetatorul meu mi-a spus să-l așteptăm că vine în aceeași direcție cu noi și merge la Dr. DEMIAN TITU, conducătorul P.N.T. și mi-a cerut că dacă-l cunoaștem să-l prezentăm lui. — Între timp, anchetatorul a fost rechemat telefonic și nu a mai venit cu noi, așa că nu știu dacă l-a mai văzut pe Dr. DEMIAN-TITU. —

Am mai arătat că nu am băut și nu am chefuit niciodată și nici nu a fost la mine vreo dată Dr. KEINTZ - comandantul GESTAPO. - Dr. KEINTZ, când eram împreună cu primul lot de 80 de evrei în prezența funcționarului mi-a întrebat în două rân-

Semnătura,

Urmare : duri : „ spune sincer, domnule BRETTER, că 255
deși a fost de religie mozaică, totuși nu ești evreu ? " 263
Am răspuns categoric : „ Nu ! " Apoi m-a întrebat :
„ Ești circumcis ? " Am răspuns : „ Da. " A întrebat
mai departe : „ Și totuși nu ești evreu ? " Am răspuns
categoric : „ Nu ! " și am arătat că toți sașibatiști
care au trecut la religia mozaică s-au circumcis.
Atunci s-a adresat către întregul efectivul arestat și
a pus întrebarea : „ Spuneți Domniei, este Dl. BRETTER,
evreu sau nu ? " Toți au răspuns în cor : „ Nu ! "
Nici o altă convorbire sau întrevedere cu Dr. KEINTZ
nu am avut. Din acest lot știu că mai este la Satu-
Mare Dr. MAYER MARTIN dentist, locuește în Satu-Mare
pe Str. ȘTEFAN cel MARE. (Fotografia a fost în Aprilie 1944)
Nu am cunoștință că Dr. KEINTZ să fi cerut soției
mele să-i devină amantă în schimbul eliberării mele.
Dar precum ținusă comandantul N.K.V.D.-ului a încercat
să mă liniștească văzându-mă foarte impresionat, mi-a
arătat că astfel de cazuri s-au întâmplat cu zeci de
mii de femei soțetice și nici un soț etic nu găsește
în acest șantaj ceva dezonorant ci mai mult un
martiraj. Am arătat că este adevărat că am dat
câte un pahar de țuică sau vin subofițerilor, soldaților
și ofițerului GESTAPO-ului, când am fost la
mine să mă ceteze pentru anchetă, sau pentru per-
chezițiile domiciliară și după cum este bună cuviința
am încercat cu ei. La firma BOCSI, am încercat
un pahar de vin și cu anchetatorul meu, care venise
cu un colonel sas, care a fost comandant de regi-
ment la BISTRIȚA și care era traducătorul GESTAPO-ului
și căruia în bună parte îi datorez eliberarea și

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: viata mea. Ei au venit la firma „BOCSI" să
cumpere vin și lichior. Patronul meu - BOCSI - i-a
invitat în birou - unde lucram și deoarece el nu
știa nemțește m'au poftit și pe mine la masă.
În fine, într'o duminică stând la poarta casei
unde locuiam venea dela ștrand un ofițer
ungur cu un subofițer dela serviciul economic
al GESTAPO. Văzându-mă în poartă, au venit
la mine și ofițerul maghiar s'a interesat, dacă
SZATMARI a cumpărat pluta și dacă a înce-
put să confecționeze articole de plută pentru
pantofi; că i-ar trebui pentru soția lui. —
Fiindu-mi vecin i-am invitat înăuntru și i-am
servit un aperitiv și câte un șpriț. Dacă am
recunoscut că am cinstit cu atâtia, aș recunoaște
și faptul că am băut cu Dr KEINTZ, dacă
acestea s'ar fi întâmplat. Dar precum am
spus că acești criminali care dela MARSEILLE
până la Stalingrad, au omorît desigur mii de
oameni, mie totuși în baza actelor justifi-
cative și a intervenției soției mele mi-au redat
libertatea și viața. Eu eram considerat un
biet evreu în plus și comunist și prin acest gest
de a fi oferit câte un pahar de vin, unor crimi-
nali care față de mine au fost oameni, nu cred
că este admis să se tragă concluzii greșite,
căci și azi când primesc vreo citație dela careva
autoritate, obișnuesc să ofer curierului câte un
pahar de rachiu sau vin și dacă nu am, atunci
îi dau cel puțin câteva țigări. Și în fond nu
este preț prea recomp. pentru libertate și viață.

Semnătura,

Urmare: Am arătat mai departe că este foarte curios 256.
că în care am fost anchetat, ca alți 18.000 de evrei, 264
doar care nici o altă relație nu am avut cu GESTAPO-
decât ca arestat și anchetat, să fiu stigmatizat,
ca informator al GESTAPO, până când cele
18 familii evreești, care au fost scutite de legile
rasiale pentrucă în România, au făcut politica
iredentistă maghiară și erau în permanent con-
tact cu GESTAPO, în urma rolului lor în viața
economică, politică și comunitară evreiești, nici
unul nu a fost stigmatizat ca atare. Tot așa
mi-a mărturisit MAYER, care a fost tot timpul arest-
fost cu mine și nevasta căruia mergea în toate
ziua cu rugăminea la GESTAPO- să intervină
și ea pentru soțul ei. ——————
GESTAPO, a dat ordin să fim eliberați amândoi
în 28 Mai 1944. MAYER a fost eliberat, dar GARDOS
mie nu a vrut să-mi dea drumul. Soția mea
s'a prezentat din nou la GESTAPO, unde a avut o
ședință cu mine, căzând în leșin. Sub efectul
acestei scene, anchetatorul meu a intervenit ca-
tegoric la GARDOS să mă elibereze. Numai
astfel am greu am fost eliberat la data de 30
Mai 1944. Mergând mai departe, am arătat,
precum am expus mai înainte, acest GARDOS, că-
zând că am scăpat din ghiarele GESTAPO, în'a
arestat cu românii la 24 Aug. 1944 și la 5 Sept.
1944, m'a trimis în detașamentul special de
condamnați politici români. Dacă aș fi fost în
slujba GESTAPO, cred că s'ar înțelege ori care
om, care nu este rău intenționat că atunci

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: GARDOS nu ar fi îndrăznit să mă aresteze și pe dinaintea să mă întrebe și în declarațiunile de condamnați politici. Sau este imposibil că ar fi intervenit eu sau familia mea la GESTAPO să mă salveze din ghearele sîngeroase ungurești. Ori de o astfel de intervenție nu se găsește în dosarul contra mea. —

Este adevărat că GARDOS a fost la locuința mea și mi-a adus la închisoare un pachet de la soția mea. Nu am cunoștință că soția mea să i se fi oferit lui ca să mă elibereze precum afirmă GARDOS în declarație. —

Totuși a avut atâta obraz că recunoaște că mi-a acceptat oferta soției mele. —

La încheiere, comandantul N.K.V.D. mi-a pus ultima întrebare: „Dumneata, care conform actelor ești de origine germană, ai fost înscris în VOLKSBUND, sau în partidul național socialist-german?“ Am răspuns, cu un categoric: „Nu!“. Am arătat mai departe că există lista de membrii ai celor două organizații politice la KATZ BALAN MARCEL, de unde se poate constata că eu nu figurez în nici una din liste, deși ca o curiozitate figuram în lista VOLKS-BUND și câțiva români și chiar vreo doi sau trei evrei. Tot așa s-a găsit arhiva GESTAPO-ului la ORADEA și de unde aș fi fost în vizibia GESTAPO ar trebui să figurez și eu în evidențele lor sau ar trebui să existe vreun raport de al meu. Dar nici una dintre acestea nu s-au găsit în arhiva GESTAPO. În linii generale cu acestea s-a încheiat an-

Semnătura,

Urmare: cheiarea mea la organele Comandamentului militar sovietic și încă în aceeași seară mi s-a dat completa satisfacție față de acele calomnii injurioase, dându-mi-se mențiunea de nobjpefect, autorizație de liberă circulație și o autorizație de liber acces în clădirile comandamentului militar sovietic din Satu-Mare. - Cred că acele documente se mai găsesc încă la brumuța mea. - Menționez că în la această anchetă mi-am vorbit personal de GARDOS, e vorbeam numai de politică și siguranță imaghiară. În cadrul declarației de mai sus am făcut numai amintiri mențiuni care vizau declarațiile lui GARDOS, deoarece fragmentar emoționate de mine.

În același ordine de idei și pentru a demonstra completa lipsă de scrupule în acțiunile de calomniere și defăimare pornite contra mea de EIDLITZ, CATZ, WEISS și GARDOS, fac să mai redau următoarele, după instaurarea regimului românesc la 10 Aprilie 1945, s-au luat măsuri pentru verificarea politică a cadrelor în general. Împotriva voinței mele, fiind o chestiune foarte delicată, am fost numit la propunerea județului de Poliție și cu ordin special, ↑ (la Jud de Poliție era EIDLITZ și CATZ cât și siguranța WEISS LUDOVIC) președintele comisiei de verificare a funcționarilor. Această eu, care am fost stigmatizat ca informator al GESTAPO-ului, sunt numit chiar de calomniatorii mei, ca președinte al unei comisii de verificare a activității foștilor activiști al unui colectiv atât de întinat. Precum am arătat în alt loc scopul comisiei

Semnătura

Mod. 185

265
257.

Urmare: a fost WEISS IOAN, care timea contactul cu siguranța și cu jud. de Partid, zor unii cei din comună pentru ca aprobau în mod mecanic hotărîrile ce mi le comunica verbal WEISS IOAN. Astfel nu mi se poate imputa că din cadrul funcționarilor nu s-a operat nici o epurare. Din cadrul comunei mi-a dus aminte numai de unul NEMES STEFAN, care și astăzi este în Satu-Mare. Comisia era mai mare, de ceilalți nu mi-mi aduc în prezent aminte numele lor.

După arestarea lui GARDOS, cred că în anul 1946, pentru sabotaj economic am fost chemat de WEISS LUDOVIC la siguranță și mi-a cerut să depun o plângere contra lui GARDOS, în care să arat toată prigoana dusă de acesta împotriva mea. Eu am refuzat să depun plângerea, din motivele și raționamentul pe care cred că l-am redat lui WEISS LUDOVIC în următoarele: „prigoana nemaiauzită dusă de acest individ contra mea știe este prea bine cunoscută. Totuși când am cerut și în calitatea mea oficială de sub-prefect să-l înlăturați și tu ai arătat că aveți interese să-l menținând în serviciu și ai invocat marele merit ce-l are că a „salvat" dela GHETO, pe doi mari industriași evrei, FREUND ALEX. fabricant de textile și GUTH ALEX. fabricant de dopuri și articole de pluță, pentru suma de 15.000 dolari. Fapt mult mai grav în cuprinsul decât prigonirea nemaiauzită al unui conducător al ministerului. Care este baza morală pe care îmi ceri azi o declarație contra lui GARDOS și ce aș putea

Semnătura,

2658

Urmare: declara atunci când vei în urma atributiunilor
noastre, pro primo "nu-l tragetí la răspundere
în numele statului român pentru spionaj fă-
cut împotriva statului român și în favoarea
Ungariei?" „Pro secundo" nu-l tragetí la răs-
pundere pentru arestarea, schingiuirea și tri-
miterea la moarte a celor mai reprezentative
figuri ale clasei muncitoare, adică a comuniștilor
condamnați în marele proces al comuniștilor din
vodul Idealului". „Pro tertio" nu-l tragetí
la răspundere pentru jefuirea și eventual
maltratarea evreilor în AETO, toate acte
acte și fapte întâmplându-se în timpul
cât numitul a fost comisar al siguranței
maghiare. Cu pentru faptul că a fost omul
de încredere al GESTAPO-ului nu poate fi
tras la răspundere deoarece a procedat
în mbrăcăminte ca funcționar de stat atunci
când întreg aparatul de stat începând dela
primul ministru până la portar, întreaga
suflare maghiară cu excepția unui mic nu-
mărul de elemente democrate, au stat nepe-
cetit în slujba bandelor hitleriste, știut
fiind că Ungaria a luptat până la armă
alături de hitleriști. Astfel ar trebui să se
tragă la răspundere 14.000.000 de cetățeni
maghiari. Dacă pentru marele crime colective
arătate în cele trei puncte numitului nu i s'a
strâmbat nici un fir de păr, este sigur că
presupun chiar că pentru purgonirea mea
va fi tras la răspundere. Deci eu care nu

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: au denunțat până acum pe mulți, nu mi-ar fi greu să redactez și depun o plângere de care „ab ovo" (dela început) că nu va fi luată în seamă știu (știu) și va deveni un simplu act de dosar."

Față de cele spuse de mine, ministrul WEISS LUDOVIC a permis în acceptarea interzicerii pe care le avea siguranța să-l mai mențină un anumit timp în serviciul siguranței. —

La acest capitol cred că nu este lipsit de interes dacă voiu arăta până la ce limită a sforțărilor a ajuns acest om ridicol GARDOS, împreună cu WEISS IOAN și mă distrugă. Înainte de dictatul dela Viena, au scris multe articole și am avut multe polemici de presă în legătură cu mișcarea muncitorească. Gazetele locale românești care au început și o scoală în limbajul fățiș m'au atacat că sunt evreu și comunist. Eu am arătat că dacă sunt considerat evreu, sunt absolvent al liceului românesc din Blaj, care a fost focarul culturii și a aspirațiilor naționale românești. Astfel, eu mi-am însușit spiritualicește și înțeleptește toate aspirațiunile naționale ale poporului român. Nu sunt comunist, dar sunt bun realist și fost odată bun patriot român. Gazeta românească era finanțată de Banca Românească, directorul ei EMIL TISCA. După dictatul dela Viena, ministrul a ajuns ca slujba la Brașov. GARDOS și WEISS IOAN, au luat contact cu EMIL TISCA, care le-a trimes gazetele și corespondența ce au avut-o în

Semnătura

Urmare: pricina polemicilor cu șeful redactor al gazetei - HIRCEA LATIA - pătronate de Banca Românească. Ai predat acestea pentru trădarea birourilui arrestat din Satu-Mare, MURVAI VASILE ev. Am aflat de acestea dela soția lui JUNGER ZOLTAN, care era secretara ev. MURVAI. Acste trădări le-au predat dușmanilor autorități, între altele și cercului de recrutare din SECINI. Bănuiala a fost că am fost stigmatizat ca trădător al intereselor naționale maghiare în timpul ocupației valahe. Am fost purtat la cercul de recrutare ani de zile pentru ca să-mi recunoască originea creștină, deși am depus toate actele și decretul ministerial prin care am fost decretat creștin cu deplene drepturi. — De aceea mi s'a refuzat dreptul la termen redus, făcând apel la ministerul de război din Budapesta și acolo hotărîrea ulterioară că: „în urma atitudinei politice din timpul ocupației valahe nu-mi declarat nedemn de a purta uniforma armatei maghiare". Drept urmare în 1942, când s-au recrutat detașamentele de lucru evreești, pentru a fi trimise în Ucraina, am primit și eu ordin de chemare. Acesta cu totul ilegal, căci chiar dacă nu eram decretat creștin cu toate drepturile, având soție creștină eram scutit de rigorile legilor rasiale. Dar nu puteam fi trimis în UKRAINA. Influența lui GARDOS, era atât de puternică, încât, căpitanul LEKO,

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: (probabil era numai locotenent) nu a vrut să-mi dea drumul cu toate argumentele legale invocate și mi-a dat ordin să-mi iau echipamentul și să stau pe terasa clădirii cercului de recrutare pentru a fi îmbarcat când va pleca primul transport. Soția mea care mă condusese la Seini, și cu care împreună am vorbit cu Leko, după ce acesta s-a arătat de neîndupleat, - luase primul tren și a plecat la Cluj la corpul de armată. Acolo a vorbit cu comandantul și șeful statului major al corpului. Șeful statului major a dat ordin telefonic să fiu lăsat la vatră. Acest ordin a parvenit cu două ceasuri înainte de îmbarcarea primului transport. Dacă soția mea întârzia, grație prigoanei lui GARDOS, putrezeau și oasele mele încă din 1942 prin câmpurile întinse ale UKRAINEI. —

Am expus aceasta pentru a se putea trage deducții de ce servicii de informații dispunea GARDOS în România, dacă pentru un nenorocit de contabil de Săcuieni, cum eram eu sub regimul hortist, a știut să pună în mișcare pe EMIL TISCA directorul băncii românești. —

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu, cuvânt cu cuvânt, și am constatat că corespunde întrucâtva cu cele declarate de mine, semnez și subscris propriu inculpat de mâna mea.

Anchetator
Lt. de Securitate [illegible]

[signature]

Semnătura,

~~267~~ 260

Proces-Verbal de interogator

Arestat Ul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 în com. PARNITA (Cehoslovacia) de naționalitate germano-romanizat, de profesie funcționar, cu ultimul domiciliu în Satu-Mare str. Samuel Micu Nr. 1.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

27 Martie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 18 și — min.

„ s'a terminat la ora 24 și 30 min.

Intrebare: Arată dumneta când și în ce împrejurări l-ai cunoscut pe MAIOR (MAHLER) VASILE?

Răspuns: L-am cunoscut pe MAIOR (MAHLER) VASILE, cam prin anul 1928, când a venit funcționar la banca MARMOROS BLANK et co. sucursala Satu-Mare, cred că după lichidarea băncii s'a înapoiat la locul lui natal la Deva. Acolo știu că a activitate a depus declarații asupra celor, unde înainte de a reveni la Satu-Mare a fost concentrat într'o fabrică de rășini sau chimică dela Deva. După eliberare s'a înapoiat la Satu-Mare în calitate de director la „Joint-Bank" sucursala Satu-Mare. În 1947 când a luat ființă banca „Ardeleană" din Satu-Mare, a venit ca director la această bancă unde a stat până la naționalizarea băncilor. După naționalizare a intrat în slujba băncii de Stat. Aci în această privință a funcționat un timp scurt și a trecut la I.P.E.I.L. - Satu-Mare. Dela I.P.E.I.L. cred că în 1951

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare: a revenit la banca de stat din Satu-Mare, la care a funcționat în calitate de inspector. După un anumit timp a fost numit director adjunct. La începutul anului 1952 a fost numit director regional la banca de stat din Oradea. Înainte de a obține această numire se dorește ca va merge ca atașat comercial la Budapesta. —

Întrebare:
Ce cunoști dumneata despre activitatea politică a lui MAIOR VASILE de când îl cunoști și până în anul 1952?

Răspuns: În prima fază a întâlnirii sale la Satu-Mare nu a făcut nici o politică nedăunătoare. Afirmator la Deva, ar fi fost înscris în partidul maghiar din Ardeal (partid revizionist). După eliberare (1944-1945) când s-a înapoiat la Satu-Mare s-a înscris în P.C.R. A fost în organizația de bază a băncii de stat, depunând o activitate intensă. — Însă activitatea lui în cadrul Partidului era ipocrită, deoarece am-l determină nici o bănuială nici felul de viață să fie un adept sincer al ideologiei comuniste.

Întrebare:
Care este originea socială a lui MAIOR VASILE?

Răspuns: După câte știu este fiul unui ingener dela C.F.R. - Deva - care în urma clasei de salarizare avea drept la titlul de „MILTOSAGOS" adică era mai puțin decât „excelență", deoarece știu că părinții lui erau foarte bine situați (bogați) și au dat școlire adecvată fiului lor situației lor. Însă nu știu din ce motive nu a terminat studiile politehnice, având numai trei ani frecvență. —

Semnătura,

Întrebare:

Urmare: Care a fost activitatea lui pe tărâmul bancar până la eliberare? 261 261

Răspuns: Activitatea lui pe tărâmul bancar până la eliberare a fost redusă, deoarece era un simplu funcționar, fără să aibă vreo muncă de răspundere.

Întrebare:

Ce relații a avut el în această perioadă?

Răspuns: A avut relații în această perioadă în special cu familia SARKANY-A. (decedat) de la fabrica căruia a luat-o în căsătorie. Nu mai reține cu cine mai avea relații mai strânse.

Întrebare:

Care era felul de viață al lui Major, înainte și după eliberare?

Răspuns: Înainte și după eliberare MAIOR, frecventa numai cercurile evreiești bogate și a dus o viață uzuală.

Întrebare:

În ce relații ai fost dumneata cu această persoană înainte și după eliberare?

Răspuns: Atât înainte cât și după eliberare cu MAIOR, eu am avut numai relații colegiale. Nu știu minte să fi avut conflicte cu el.

Întrebare:

Cu cine și ce relații avea MAIOR după eliberare până în 952?

Răspuns: După eliberare (1944-45), cât timp a fost directorul Joint-Bankului din Satu-Mare dela înființare până în Ianuarie 1947, lucra și colabora cu conducătorii comunității evreiești și ai organizațiilor economice și sociale evreiești, despre care am arătat modul cum au jefuit bunurile evreilor nerecunoscuți.

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: din lagare și deportare. Din 1947, a lucrat într-un domeniu larg cu factorii economici din Satu-Mare și împrejurimi ca director al băncii Agricole până la naționalizarea băncilor în Iunie 1948. Din 1948, ca inspector și apoi director al băncii de stat din Satu-Mare, a obținut cu toți factorii economici și financiari din Satu-Mare și împrejurimi, până când a fost numit director regional la banca de stat din Oradea, - (începutul anului 1952). —
Știu că era în relații de prietenie cu urmăritorii care l-au ajutat în ascensiunea sa carieristă: EIDLITZ, WEISS IOAN, CATZ BALAN MARCEL și GLÜK ANDREI.
Întrebare:
Când a lucrat MAIOR la I.P.E.I.L. Satu-Mare și ce activitate a desfășurat în cadrul acestei întreprinderi?
Răspuns: Știu că MAIOR a plecat dela banca de stat la I.P.E.I.L. Satu-Mare la finele anului 1948 sau în cursul anului 1949 și a lucrat 2 ani ca șef al serviciului administrativ. Nu cunosc activitatea lui de acolo, știu însă că a gestionat de bine (corect) la un moment dat - din cauza afacerilor dela I.P.E.I.L. -, să părăsească I.P.E.I.L. și să revină la banca de stat cu un salar inferior.
Într-o convorbire avută cu colegul FAZEKAS VASILE care plecase dela banca [redacted] împreună cu MAIOR la I.P.E.I.L și revenise la banca tot împreună în 1951, am aflat că au părăsit I.P.E.I.L. de frica că-i poate pușcăria după urma afacerilor ce se făceau acolo. În ce măsură au luat și poate la aceste afaceri eu nu cunosc.
Întrebare: Cu cine și de ce fel de afaceri s-a ocupat

Semnătura,

Urmare: MAIOR, cât a fost în Satu-Mare?

Răspuns: Nu cunosc cercetările făcute de MAIOR. În opinia publică se vorbea de anumite operațiuni abuzive la ajutoarele venite prin Joint, și transferurile de devize și operațiunile de valută ce le făcea prin banca Joint.

Întrebare: Arată dacă cunoști despre activitatea lui MAIOR, ca administrator unic al băncii comerciale din Satu-Mare?

Răspuns: În virtutea legii bancare care prevedea fuziunea băncilor provinciale cu marile bănci a căror existență a fost asigurată de consiliul superior bancar, banca comercială din Satu-Mare, conform ordinului primit dela centrala din Budapesta a hotărît fuziunea cu banca „Ardeleana" din București, care era filiala centralei din Budapesta: Banca Comercială Ungară din Pesta. Actele de fuziune au fost încheiate pe data de 30 Aprilie 1948, dată când subsemnatul care am fost directorul băncii comerciale din Satu-Mare am predat toate bunurile și agendele acestei bănci. Administrator unic a fost numit în urma relațiunilor ce le avea, MAIOR. Activitatea proprie zisă în această calitate nu o cunosc. Doresc însă să expun un caz de transfer de devize efectuat în numele fostei „Casa Noastră", anteceasoare de drept a băncii comerciale din Satu-Mare, operație în care sunt vizat direct și acționat în judecată astăzi. În Mai 1948 se transferă din contul fostei bănci „Casa Noastră S.A." o sumă de 503 dolari în favoarea exportatorului

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: de plante medicinale IZRAEL RATH, din
Arad, dela „BANCA din ANVERS"-Belgia, sumă
care exista la această bancă de prin anii 1940-41.
Istoricul acestui transfer precum l-am redat și la
judecătorul de instrucție constă în următoarele:
ILEANA RATH din BECLEAN comună pe lângă
Bistrița Năsăud, - mama lui IZRAEL RATH, se
ocupa cu exportul de plante medicinale în
Statele Unite. În preajma dictatului dela
VIENA, s-au făcut două exporturi de circa 500
dolari fiecare în Statele Unite. Exporturile au fost
girate de fosta bancă „Casa Noastră" Satu-Mare.
Această bancă a fost vândută sub ocupația
maghiară cu data de 8 Aprilie 1941, băncii
comerciale ungare din Pesta, - Budapesta. -
După toate probabilitățile aceste exporturi au
fost lichidate încă sub regimul maghiar prin
banca națională ungară din Budapesta.
După realipirea Ardealului de Nord, banca
națională română a reclamat băncii comerci-
ale din Satu-Mare, lichidarea devizelor pro-
venite din aceste două exporturi făcute în 1940
înainte de dictatul dela Viena. Arhiva băncii
„Casa Noastră", a fost distrusă pe urma
evenimentelor de război. Astfel banca comer-
cială nu posedă nici un act și nici în registre
nu figura, contra-valoarea vreunuia dintre
aceste două exporturi. Figura însă un export
de 503 dolari, deci cam în jurul valorii vreunuia
dintre exporturile reclamate de „Banca Naț-
ională Română". Banca Comercială din

Semnătura,

Urmare : Satu-Mare a crezut atunci Băncii Naționale s'a cerut să-i comunice date mai apropiate s' să-i dea concurs ca să poată anunță s'le vândul ei contravaloare exportatorilor. Banca Comercială a luat contact cu toți corespondenții bancari din Statele Unite Americane s' cu destinatarii exporturilor însă nu a putut da de urma lor. Presupunând că lichidarea s'a făcut pe seama de ocupație maghiară, a luat contact s'cu Banca Națională Ungară din Budapesta, de unde a primit răspunsul că arhiva ei a fost dusă în Germania, unde s'a mutat, așa că nu poate să dea nici o detalii. Crede însă că exporturile au fost lichidate până la, deoarece s' băncile din Nordul Ardealului au fost obligate să cedeze toate devizele lor, Băncii Naționale Ungare, după dictatul dela VIENA. Cu cât acestea B.N.R. s' au cerut să intervină Banca Comercială din Satu-Mare de unde obligație de cedare.

În 1946, s'a prezentat la Banca Comercială din Satu-Mare ISZRAEL RATH care a cerut concursul să poată deconta un export făcut de mama lui. Banca Comercială a pornit o vastă corespondență pe baza numelor indicate de ISZRAEL RATH. Răspunsurile le comunica lui RATH la ARAD, unde mutându-se avea o firmă de export de plante medicinale. La începutul anului 1948 RATH, s'a prezentat la Banca Comercială s'a cerut să-i se elibereze

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: cu încredere câteva hârtii de vexsori semnate de bancă în alb, ca să am fie nevoit să vină pentru fiecare vexsorare dela Arad la Satu-Mare. Fiind cunoscut băncii ca om corect și știind că acest fel de corespondență, nu prezintă nici un risc deoarece răspunderile vin la bancă, i s'au eliberat câteva vexsori semnate în alb. RATH, a dat voie să fac eu vexsorare, transmițând copia vexsorilor expediate băncii comerciale. Până când a existat banca comercială, adică până la 30 Aprilie 1948, RATH nu dăduse de urma sumei de 503 dolari. După fuzionarea băncii comerciale cu Banca Ardeleană, eu am intrat în vexsorul Băncii Naționale din Satu-Mare (Iunie 1948).

În 22 Iunie 1948, am fost chemat telefonic la Banca Ardeleană, de funcționara SZŐCS MARGARETA, care fusese în ultima etapă a existenței băncii comerciale șef-contabila acestei bănci. Fiind la Banca Ardeleană numita mi-a arătat o vexsore venită dela banca din Anvers, prin care comunică că a transferat din contul băncii „Banca Nordica" în contul lui IZRAEL RATH din ARAD, suma de 503 dolari în baza unei vexsori din 29 Aprilie 1948. Rog a se reține, că Banca comercială a închidat cu data de 30 Aprilie și vexsorarea la care se referă banca din ANVERS, poartă data din 29 Aprilie 1948 deci cu o zi înainte de închiderea băncii comerciale. Eu am predat vexsori în alb pentru ședințe-

Semnătura,

264
DTT.

Urmare: Direcția băncii Ardelene din Satu Mare, băncii Naționale din Satu Mare și Centralei din Budapesta, deoarece era vorba că voi trece de director adjunct la banca Ardeleană din Brașov și nu voiu putea să-mi dau semnătura la caz de nevoie, corespondenței care s'ar mai duce în numele băncii comerciale. Văzând rezervarea băncii din Anvers nu știam ce s'a întâmplat și nici mi i-au dat prea mare însemnătate. Am fost de credință că RATH a dat de urma acestor bani, a ajuns la o tranzacție cu banca Ardeleană care a dispus transferarea sumei în contul lui RATH anticipând rezervarea cu data de 29 Iulie 1948, din motivul că la 30 Iulie banca comercială a lichidat. Pe de altă parte mi-au lucrat că banca Națională Română al cărei funcționar eram a primit aceste dovezi care după aprecierea mea se cuveneau băncii Naționale Ungare. ——

Am vorbit cu administrator unic - MAIOR - și am trimis rezervarea originală a băncii din ANVERS, arătând B.N.R. că am vrea și la Budapesta ca să vedem dacă nu cumva revendică B.N. Ungară această sumă. I-am mai rugat pe MAIOR să-i scrie ~~Fot~~ atunci și lui RATH la ARAD, ca să ia contact cu B.N.R din Buc. și să culeagă aceste dovezi în favoarea B.N.R. Au trecut de atunci trei ani și în 1951, când o rezervare la Banca de Stat din Satu-Mare de la centrala din

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: Bucureşti prin care se dispune să mi se ceară o declaraţie în legătură cu acest transfer. Nu i-am dat mare însemnătate şi din memorie am repetat cele expuse şi în tot răspunsul meu încercam să apăr banca Ardeleană neştiind nici cel puţin ce s-a întâmplat după scrisoarea ce am expediat-o la 22 Iunie 1948 B.N.R. din Buc. Deodată vine la Banca de Stat un dosar, prin care se cere darea în judecată a băncii Comerciale prin prevenirea ei, adică subsemnatul, SZÖCS Margareta, - contabilă - şi BARBUL VASILE procurist, şi banca românească prin prevenitii ei, deoarece această bancă a contrasemnat actele de export. Din dosar am aflat că RATH a dispus asupra sumei la finele lui Noembrie 1949, deci un an şi jumătate mai târziu, de când a aflat B.N.R. de transferarea sumei în favoarea lui RATH. Am rămas surprins de cele aflate şi nedumerit şi până azi asupra motivelor pentru care nici banca Ardeleană, nici banca de Stat nu l-a urmărit pe RATH, pentru cedarea acestor devize. Aceasta cu atât mai mult că RATH, nu era un individ particular - anonim - greu de găsit, căci avea firmă înregistrată la Arad şi lucrat permanent cu B.N.R. - Arad şi a fost şi la B.N.R. Bucureşti de repetate ori, tocmai în chestiunea acestor dolari. — Nu ştiu dacă MAIOR i-a scris lui RATH, precum ne-am înţeles, pentru ca să-l someze să cedeze devizele şi să încaseze comisionul

Semnătura, [signature]

Urmare: curentul băncii Ardelene. Dela SZÖCS MARGARETA am aflat însă că MAIOR intr'adevăr a mai 2 cerut să-i dicteze o scrisoare lui RATH. I-a cerut 272
Margaretei SZÖCS, dosarul lui RATH și dosarul băncii comerciale din Pesta pentruca să-i scrie și acestea, după cum ne-am înțeles. Acest dosare, urmează, stăteau în pupitrul biroului Margaretei SZÖCS, pentruca dânsa administra fostele agende ale ~~B.A.R.~~ Băncii Comerciale din Satu-Mare. Margareta SZÖCS spre mirarea ei nu a mai dat de urma nici unuia dintre aceste dosare care au dispărut în timpul concediului ei de vară.
Fiind bănuitoare, a cerut lui MAIOR ca, fără suparare, să-i permită să cerceteze și biroul și dulapul lui MAIOR, căci a rezolvat împreună cu BARUL - fost procurist - și RAK Iosif - fost curier al băncii comerciale, ~~fosta~~ banca „Ardeleana", fără să dea de urma acestor dosare. Este evident că eram a avut interesul ca aceste două dosare să dispară. MAIOR, ar fi răs ironic, cert este că aceste dosare nu au mai văzut lumina zilei. Margareta SZÖCS, îmi afirma, că îmi aduce aminte însă vag că RATH ar fi fost la MAIOR.
După această scurtă expunere tu să arăt că, această destituire a fost instituită de cabinetul și camera de instrucție și de parchetul Satu-Mare, care în lipsă de orice dovezi, a clasat causa în relații cu foști procuriști băncii comerciale și cu foști procuriști băncii românești, mențiunându-se acuza numai contra mea și care

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: constă în: „favorizator de infracțiune, învoluntar și fără interes" Best este un lucru: RATH, nu a putut să scrie scrisoarea către banca din ANVERS, ca să i se transfere banii fără cunoștința băncii Rodelene și a băncii de Stat, deoarece a știut că banca din Anvers va comunica băncii Rodelene executarea transferului. De altă parte a mai stat în România încă un an și jumătate și avea fermă înregistrată, pe unde a mai lucrat și cu PLAFAR din Brad, astfel că cunoștea legile de devize din țară și consecințele grave a unei contravenții la legea devizelor. De altă parte mă raport personal trebue să știut că pare foarte cinstit că toți procurorii celor două bănci sunt achitați deja de cabinetul și camera de instrucție și de parchetul din Satu-Mare, în lipsă de orice dovadă și contra mea totuși se menține acuza, fiecăruia ceea de mai care nu este gravă, deși nu există nici contra mea nici o altă probă decât că banca Comercială a eliberat scrisori în alb lui RATH, băncii Rodelene, B.N.R și băncii Comerciale din Pesta. Nu este identificat nici exportul în cheltuieli după care personal am fermă convingere că este un export efectuat sub regimul maghiar.

Le-am întrebat pe Dl. judecător de instrucție, - POP VICTOR - din Satu-Mare (în 1951): cum se explică achitarea tuturor celorlalte persoane și menținerea acuzei numai contra mea, mea dovedică, scrisorile în alb nu au putut fi

Semnătura,

Urmare: eliberate cu o singură semnătură, deci
carera dintre procurești o. putut să dea semnă-
tura doua." POP VICTOR, mi-a răspuns:
„că singur nu am recunoscut că am dat scri-
sori în alb lui RATH, ceace de fapt nu dove-
dește vreo vinovăție, dar din punct de vedere
juridic se poate interpreta că am favorizat
pe infractor, punându-i la dispoziție mij-
locul cu care se poate presupune că a comis
infracțiunea, deci dacă SZÖCS, afirmă
că RATH, a dat mărturie de falsare scri-
sorii în alb și în cinstea faptului că din
mai multe din scrisorile scrise de RATH,
nu reese, că RATH ar fi scris băncii din
ANVERS să i se transfere banii. Explicân-
du-mi nedumerirea, judecătorul POP mi-a
făcut să înțeleg că el a fost nevoit să
mențină acuza cel puțin în forma de mai
sus și a încercat să mă liniștească că voi
fi desigur achitat de curtea de apel din
Oradea, care judecă procesul în afară de
atmosfera din Satu-Mare.

La Oradea, fiindu-mi un advocat, m-am
dus cu el (FRIEDMAN VASILE) la parchet să
studiem dosarul și întâmplarea a făcut
că în cabinet se găseau doi procurori: GALEA
NICOLAE și SIMON VASILE, pe care îi cunoșteam
deoarece au activat cândva și la tribunalul
din Satu-Mare. Dânșii știind cu cine de
vorbă și-au exprimat mirarea asupra con-
damnării ce care au fost dat în judecată.

Mod. 185

Semnătura,

Urmare : arătând că este unică în practica lor, când banca de stat prezintă un astfel de dosar în care nu se găsește nici o probațiune împotriva inculpaților. De fapt curtea în deliberările avute a dispus ca banca de stat să prezinte probațiune corespunzătoare. Banca de stat neputând prezenta nici o probațiune, advocatul băncii de stat din Oradea, a cerut să se ia în fond pe baza declarației mele că i-am eliberat și lui RATH scrisori în alb. Curtea a respins în ultima ședință la care au participat înainte de ărestarea mea, cererea băncii de stat și a pronunțat hotărârea interveniră ca banca de stat să prezinte cel puțin în fotocopie scrisoarea adresată băncii din ANVERS prin care se ordonă transferarea devizelor în favoarea lui RATH. —

Am avut prilejul să discut la Satu-Mare cu doi domni al căror nume îmi scapă din contencioul băncii de stat din Buc. - unul directorul ei fiind chiar advocatul care a redactat actul de dare mea în judecată și cu alți doi domni dela serviciul de urmărire aurului și devizelor ai din controla băncii de stat al căror nume deasemeni îmi scapă, precum și cu STANESCU TRAIAN, inspector coordonator dela urmărirea aurului și devizelor, al din controla băncii de stat, le-am făcut reproșuri că m'au dat în judecată fără nici o vină și fără vre o cercetare din partea lor că aș avea

Semnătura,

Ianc

Urmare: vreo culpă. I-am rugat să studieze din nou dosarul completat cu hotărârea cabinetului de instrucție și al parchetului din Satu-Mare și să intervină la D-l președinte AUREL VIJOLI, ca să aprobe încetarea urmăririi contra mea. Aceasta și din motive materiale, căci deși sunt sigur că voiu fi achitat de curte, advocatul, spesele de călătorie și întreținerea mea la ORADEA, la fiecare ședință câte două zile, consumă tot salariul meu redus pe care-l primesc dela bancă.

Neobținând nici un rezultat în ultima instanță m-am adresat președintelui Aurel Vijoli cerându-i direct să aprobe încetarea urmăririi și contra mea din moment ce s-a încetat urmărirea contra tuturor celorlalte persoane deoarece nu pot suporta materialmente cheltuelile dimpreună de proces. Hotărârea nu mi-a parvenit și între timp D-l VIJOLI a fost înlăturat dela conducerea băncii de Stat.

Îmi să amintesc că în evidențele băncii Comerciale din Satu-Mare mai figurau unele devize nelichidate din exporturile făcute prin banca „Gara noastră" înainte de dictatul dela Viena și de care nu știu în ce formă au fost lichidate de banca „Ardeleana" etc. Aceste au fost unică lichidate, căci în bilanțul de lichidare al băncii comerciale din Satu-Mare nu mai figurau. Mi-aduc aminte de două poziții mai mari: Una de 300 dolari, provenită dela un exportator din Oradea. Cealaltă de circa

267

Mod. 135

Semnătura,

Urmare : 600 lire turcești provenite dela un exportator din Sighet. Exportul în chestiune a fost contravenat de banca de Scont a Romăniei din București. La plecarea mea dela banca Comercială am atras atențiunea băncii Ardelene, - directorul MOLNAR VASILE - să ia contact cu banca de Scont a Romăniei și să mă înștiințeze posibilitatea de lichidare a acum după aproape zece ani. Nu știu ce măsuri s'au luat din partea băncii Ardelene.

După ce am prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și mâna propriu rostit de mine.

Semnătura,

268.

~~2744~~

Proces-Verbal de interogator

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 IV 1900, în com. Parcuța (Cehoslovacia) de naționalitate germano-român, de profesie funcționar, cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samuel Micu 41
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

30 Martie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 9 și 15 min.

„ s'a terminat la ora 16 și 30 min.

Intrebare: Când și în ce împrejurări l-ai cunoscut dumneta pe GLÜK ANDREI?

Răspuns: Pe GLÜK ANDREI îl cunosc din Dec. 1944, după întoarcerea mea din detașamentul de condamnați politici români. Pe atunci el era șeful serviciului de administrare a bunurilor ocupate, serviciu care se ocupa de inventarierea, administrarea, darea în chirie și conservare, precum și vânzarea bunurilor mobiliare și imobiliare ale evreilor deportați din lagăre și detașamente de muncă. Acest serviciu funcționa la primăria Satu-Mare unde era primar MATOCSI LUDOVIC, iar GLÜK ajutorul acestuia.

Intrebare:

În ce relații erai dumneta cu GLÜK ANDREI?

Răspuns: Cu GLÜK ANDREI, eu am fost în relații de amanteță și în relațiuni bancare, banca funcționând din Satu-Mare, unde activam eu, administrând depuneri încredințate de către GLÜK ANDREI.

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Întrebare:
Urmare: De cine și de ce natură avea relații GLÖK ANDREI?
Răspuns: GLÖK ANDREI, avea relații în primul rând cu conducătorii organizațiilor sociale și economice evreiești, cu marii oameni de afaceri, și în calitate de președinte cu autoritățile și cercurile largi cetățenești din Satu-Mare. Știu că avea în tune relații de prietenie și afaceri cu: Dr. FOLIAN EMERIC; KÖSZEGI ALEX.; și în general advocații care activau la comunități și celelalte organizații evreiești ca Dr FISCHER IOSIF; Dr. SAMUEL ANDREI; Dr BORGIDAN ZOLTAN etc
Întrebare:
În ce relații era GLÖK ANDREI cu EIDLITZ; CATZ BALAN MARCEL și WEISS IOAN?
Răspuns: După cât știu GLÖK ANDREI cu EIDLITZ ZOLTAN: CATZBALAN MARCEL și WEISS IOAN, era în relațiile cele mai intime, pînă în preajma candidaturii la postul de președinte. Colaborau și în domeniul economic adică la afaceri pentru interese personale și la înființarea societăților evreiești
Întrebare:
Bine, când și la ce afaceri a colaborat GLÖK ANDREI cu EIDLITZ; CATZ și WEISS?
Răspuns: În mod concret știu de colaborarea lor la formarea societății financiare „FIAD". După cum am arătat în prima proces-verbal de interogatoriu anterior. Nu știu de cît cît de mari ar fi figurează ca acționari, personal sau prin interpuși, știu însă sigur că GLÖK și CATZ sunt interesați în această societate. În ședința publică de vorbea că pădurile și restul averii ar fi aparate prin șantaj și abuz de putere de această societate, și ar evalua la circa 100.000 de dolari.

Semnătura,

Urmare: Alte afaceri ale acestora în mod concret nu le cunosc. 269
Deoarece eu nu am colaborat cu dânșii în mici o direcție ~~275~~
de această natură și de altfel am fost sfătuit și
încurajat de Dr. BENEDEK PAUL, care era un cola-
borator al ministrului și nu mă interesez de opera-
țiunile acestora. Acest sfat bolșevist mi-a fost dat
de ministrul la finele anului 1945, el fiind de altfel
avocatul băncii comerciale din Satu-Mare unde eram
angajat.

Întrebare: Ce relații bancare ați avut dumneata cu GLÜK?
Răspuns: După cum am amintit, banca comercială la
care eram angajat, administra depunerile lui
GLÜK care veneau dela o unitate la alta, concret nu-mi
aduc aminte ce sume erau, însă erau sume apreciabile.
În preajma stabilizării monetare, din August 1947,
am ferit lui GLÜK să preia în contul depunerilor
ce le avea niște mărfuri de mașini și bicarbonat
de sodiu, de unii client al băncii cu numele
Eugen TOTH din Oradea, care a gajat aceste
mărfuri la bancă, neputându-le prompt-vinde
și plăti Satu-Mare marea sumă de bani ca
să achite ulcul de plasarea mărfii, contactat
pentru a fi dus la Oradea. Prin această operație
GLÜK și-a putut plasa banii inflaționiști în
valori sigure, încât după stabilizarea întreprinsă
și-a exprimat și multumirea către mine pentru
sfatul ce i l-am dat în mod cu totul dezinteresat.
După stabilizarea din 1947, ministrul a dispus
ca mărfurile să fie predate cooperativei evreiești
„UNIKER", la care el era președinte. S-a pu-
tut realizarea mărfurilor chiar direct-

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: rul coop. - ELEFANT ALEX. - Numitul a preluat însă numai bicarbonatul de sodiu, deoarece unele dintre lăzile cu unsori de mașini se scurgeau și s-au mucegăit în depozitul băncii. Spunea că nu are nici local corespunzător pentru depozitare și nici clientelă organizată pentru acest gen de marfă, atunci, în urma autorizării și ordinului lui GLÜK, unsorile de mașini au fost predate asociației patronilor de batoze, tractoare și mașini agricole care luase ființă în primăvara anului 1947. Această asociație s-a dovedit a fi incorectă. Și-a însușit nu numai marfa lui GLÜK ci și altele, precum și fondurile predate de asociați pentru aprovizionare de carburanți și curele. Au și fost arestați - președintele [redacted] VARGA IULIU, directorul ERDELY VASILE și secretarul asociației al cărui nume îmi scapă. Pentru apărarea intereselor lui GLÜK, am angajat un advocat, care a obținut ridicare de sechestru asupra unui atelier mecanic și asupra magaziei în care se mai afla o parte din unsorile de mașini încă nevândute. În decurs, organele polițienești sigilând atelierul și magazia. În cursul nopții - directorul și secretarul asociației au rupt sigiliul și au sustras o serie întreagă de mașini și unelte din cele sechestrate și inventariate de organele polițienești, precum și o parte din unsorile din magazie. Numiții trași la răspundere au invocat motivul că în atelier se aflau mașini și unelte ale președintelui, ale secretarului și ale asociației. Astfel ei au sustras numai proprietatea lor personală. Poliția - comisarul GLÜK MIHAI și TÖKÖK -

Semnătura,
[signature]

Urmare: a făcut o nouă sigilare, dar s-[redacted] omis să facă o nouă inventariere a obiectelor sechestrate.
După ce VARGA IULIU -preşedintele- a fost eliberat din puşcărie (8 luni), a revendicat obiectele sechestrate ce formând proprietatea lui personală.
A ieşit la iveală că directorul şi contabilul asociaţiei când au rupt sigiliul au înstrăinat şi o parte a bunurilor preşedintelui VARGA. Iar VARGA revendica şi aceste bunuri înstrăinate, deoarece, figurau în inventarul dresat de organele poliţieneşti şi care precum am arătat nu a fost refăcut pe baza situaţiei reale, care s'a prezentat după noua sigilare a atelierului. Varga a depus plângere la prd. de Portăd şi la judecătorul de instrucţie Dr SIMON VASILE.
Judecătorul de instrucţie, a dat sfatul ca să se elibereze lui VARGA, obiectele sechestrate şi pentru evitarea procesului şi a eventualelor neplăceri, văzând situaţia socială şi politică a lui GLÜK, acesta să renunţe la proces şi să se lase păgubaş. —
Faţă de acest scurt istoric, GLÜK ANDREI, arestat şi dus la Deva, pentru trafic de valute şi transfer de devize, (la începutul lunii Mai 1952), prin împrejurări necunoscute de mine, dă miliţiei din Deva o declaraţie în sensul că a transferat în străinătate toţi dolarii proveniţi din vânzarea casei lor cu etaj din Deva, afară de numai de 700 dolari, pe care mi-iar fi predat mie pentru cumpărare de mărfuri de marmură. Dar eu nu am primit nici bani nici marfa.
La 10 Mai 1952, am primit un ordin telefonic, transmis mie prin miliţia Satu-Mare, ca să mă prezint la D.G.M. la dl maior HOTIRA IOSIF.

Semnătura,
[illegible signature]

Mod. 185

Urmare: Neştiind despre ce este vorba şi nici din ordin nu reieşea vreo urgenţă m'am prezentat a doua zi dimineaţa (era duminică) la dl comandant al miliţiei din Satu-Mare, şi am solicitat să-mi dea o foaie de drum, neştiind despre este vorba şi neavând bani. El m-a îndrumat la regionala miliţiei Baia-Mare. M'am prezentat la Banca de Stat din Baia-Mare şi am solicitat să vină cu mine la regionala miliţiei pentru a obţine foaia de drum. Directorul adjunct - PASCARIU - a chemat la telefon pe dl. maior comandant al miliţiei căruia i-a expus cazul. Dl Maior, a arătat că nu poate să dea foaia de drum, deoarece ordinul nu a fost transmis prin regională ci prin raionala Satu-Mare. A dat apoi sfatul să cer foaia de drum dela D.G.M. Reîntors la Satu-Mare, încă în seara aceleiaşi zile am depus la miliţia Satu-Mare o cerere timbrată către D.G.M. ca să-mi trimită foaia de drum. A doua zi în 13 Mai 1952, am plecat la Seini, unde îndeplineam funcţia de inspector delegat pe lângă agenţia băncii de stat. La ora 12, am fost chemat la miliţia Seini şi am fost arestat de Dl Lt. MOCANU, dela miliţia din Deva şi dus apoi la Deva în cursul aceleiaşi zile. La Deva am aflat cu multă surprindere, despre denunţul mincinos al lui GLÜK ANDREI. Fiind înfăţişaţi, GLÜK a recunoscut că a primit marfa, astfel că paguba nu a mai avut din partea mea. Arată însă că nu a primit banii dela cooperativa unde era el preşedinte pentru bicarbonatul de sodiu. Ori pentru asta cred

Semnătura, [illegible]

Urmare: că eu nu pot fi învinovățit, precum nici pentru faptul că nu a primit banii pentru mostrele de mărfuri deoarece aceste mostre au fost predate creditorii la ordinul și cu autorizația lui. A modificat declarația și în scrisul că dolarii nu mi-i-a dat personal ci băncii Comerciale unde eu eram debitor. L-am pus să jure pe sfinte și fetiță că spune adevărul și eu la rândul meu i-am jurat că pentru aceste mărfuri s-au folosit leii depuși la banca Comercială. Dar este și ridicol și așa ceva numai în fața unor oameni necunoscători în materie se poate afirma că cineva în acele timpuri să cumpere pentru dolari, mostre de mașini care cu toată lipsa de mărfuri din timpul inflației nu putea fi plasată la Satu-Mare. Cu atât mai surprinzător este îndrăzneala lui GLÜK să dea o așa explicație neglijabilă, când printr-un specialist în baza mostrei luate dela bancă, a constatat că marfa este de calitate rea, încă a cumpărat-o căci totuși prezenta o valoare mai mare decât leii în plină inflație. A venit atunci cu o nouă improvizare și a arătat că probabil banca a schimbat dolarii în lei și de fapt marfa a fost achitată în lei. Eu la înfățișare am spus pe scurt: „datele vorbesc". Din registrele băncii se poate constata că depunerea în lei a existat cu multe săptămâni s-au probabil luni înainte de tranzacțiunea cu mărfuri. Iar din registre se poate vedea clar că în ziua în care se ridica depunerea se achita datoria debitorului Eugen TOMA, care a avut în gaj mărfurile în chestiune. Cred că este atât de

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: dar că oricine va înțelege întreaga operație și completa lipsă de temei a denunțului lui GLÜK.

Dela Deva în 22 sau 23 Mai 1952 am fost transportat împreună cu GLÜK ANDREI, Dr. GLÜK LUDOVIC - fratele lui; KÖSZEGI; ABRAHAM - funcționar la I.P.E.I.L. Satu-Mare, la D.G.M. București, încătușat de un spărgător KLEIN OSCAR. Ceilalți inculpați de gradul I-ii nu erau legați. Fiind chemat spre anchetare în cabinetul D-lui maior IOSIF VASILE, în primele minute după introducerea mea în cabinet s'a prezentat după nume un domn sergent dela securitate. Iar de atunci sunt în arestul securității fără să fi fost ascultat de D.G.M.

- In ceace privește tratamentul și modul de anchetare la care am fost supus la Deva de Dl Locot. MOCANU, arăt următoarele: In timp ce inculpatul de gradul I-ii GLÜK ANDREI, avea cameră separată cu pat, eu am fost instalat într'o cameră comună cu borfași, hoți și spărgători. Am fost legat în lanțuri sau cătușe. Am fost ținut în picioare cu fața la perete aproape tot timpul anchetei. Două zile am fost ținut pe coridorul rece fără haină. Eram permanent înjurat și umilit în fața hoților și borfașilor. Iar la audierile din cabinetul D-lui Locot. MOCANU, am fost amenințat sub diferite forme și intimidat. Mi se cerea în primul rând și în mod energic să dau o declarație că de fapt am primit dolari dela GLÜK, pentru mărfuri. Mi se propunea pe de altă parte să predau o cotă anumită din suma de 700 dolari miliției și atunci voiu fi lăsat liber, fără consecințe penale. S'a apelat și la rațiunea mea că drumurile la Deva în cazul unui eventual proces mă vor costa mai mult decât

Semnătura,
[signature]

Urmare : dolarii cu care n'ar mulțumi. Eu i-am arătat Dlui Gh. HOCANU, că mă surprinde atît purtarea cât și atitudinea din partea unui ziarist precum arăta că este. L-am rugat ca să se poarte civilizat ca și cu GLÖK, când am fost înștiințați, că ei altfel nu sunt dispus să mai dau nici o declarație și am cerut să fiu transferat la D.G.P. pentru anchetare. Dl. H. ca mi-a dat afară și nu a mai admis întrevederea cu GLÖK deși am cerut-o pentru ca să-mi fie semnată declarația. Precum am arătat GLÖK a recunoscut că a primit marfa deci pagubă nu mai are. Atunci am explicat Dlui H. HOCANU că trebue să înțeleagă că din momentul ce marfa primită de GLÖK a fost achitată, nu mai banca comercială nu mai putem să avem dolari, decât dacă marfa ar fi avut și avut pentru dolari. Altfel eu nu am de unde să dau decât dolari. Am solicitat să treacă în procesul verbal de interogatoriu declarația lui GLÖK ANDREI, că a primit marfa dela banca Comercială. Dl. Gh. HOCANU, mi-a înjurat, mi-a insultat, mi-a amenințat de față cu GLÖK și a protestat împotriva celor ce ceream eu să se treacă și care erau recunoscute de GLÖK. - arătând că el este anchetatorul și nu eu. Astfel deoarece arătat D.G.P. cuprinde procese-verbale cu lămuriri esențiale și capitale pentru stabilirea reală a situației și constatarea unei grosolane ce stă la baza dezmințirii dată de GLÖK împotriva mea. Drept încheere mi-s'a zis că am procedat rău că nu am dat declarația de recunoaștere ce mi-s'a cerut și că voiu avea foarte multe de suferit la București.

Însărcinarea lui GLÖK, cred că denotă cu prisosință

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: încrederea mafiei în caracterul meu. Şi anume: toate operaţiunile cu banca Comercială din Satu-Mare, GLÜK ANDREI le făcea prin soţia lui. Deci dacă s'a făcut vreo operaţiune de valute ~~...~~ nemijlocit ar fi implicată în această afacere şi soţia lui. Cunoscându-mă a ştiut că deşi m'a înfundat cu totul nevinovat şi soţia mea îmi a rămas acasă cu banii ca a lui, şi eu datorii, nu voiu implica în această chestiune şi pe soţia lui. Am formulat aci acest amănunt cu sufletul împăcat că operaţia bancară nefiind făcută în dolari soţia lui GLÜK nu poate fi implicată.

Afară de această tranzacţiune de mărfuri GLÜK ANDREI, respectiv soţia lui nu au avut la banca Comercială Satu-Mare, decât operaţiuni de depuneri în lei.

Întrebare:

Explică dumneata care a fost interesul lui GLÜK pentru a te băga într'o asemenea operaţiune?

Răspuns: Nu pot înţelege şi nu pot nici să-mi explic acest lucru.

Întrebare: Cele ce afirma el îi uşurau situaţia lui s'au o agrava?

Răspuns: Sub raport juridic implicarea mea avea consecinţe numai asupra mea fără ca să-i fi uşurat lui situaţia sau să-i fi agravat din moment ce el recunoscuse că restul dolarilor proveniţi din vânzarea casei părinteşti i-a transferat prin diferiţi indivizi în străinătate.

Întrebare:

În ce relaţii se afla GLÜK ANDREI cu MAHLER VASILE?

Răspuns: GLÜK ANDREI cu MAHLER VASILE se afla în cele mai bune relaţii de prietenie căci au crescut împreună la Deva şi aveau aceeaşi prieteni în cunoştinţa lor adică: EIDLITZ, CATZ, şi SABO EUGEN, fost ...

Semnătura,
[signature]

Urmare: satul de cadre la judeteana de Partid Satu-Mare, actualmente la C.C.P.M.R. fost la serviciul de cadre.

Intrebare:

Pe ce te bazezi dumneata când afirmi că persoanele de mai sus i-au sprijinit în ascensiune?

Răspuns: Când afirm acest lucru mă bazez pe cunoașterea relațiunilor care au existat la Satu-Mare între persoanele amintite, adică relațiuni de colaborare în afaceri și prietenie. În acest sprijinul lui (HAHLER) MAIER VASILE cumnat cu SARKANY NIC din Satu-Mare fiindcă știu că la Satu-Mare proprietarul cel mai mare a fost SABO EUGEN a fost SARKANY NIC, datorită căruia pe urmă a existat un sprijin reciproc în ascensiune.

Intrebare:

Arată dumneata tot ce mai cunoști despre GLÜK ANDREI?

Răspuns: Nu mai cunosc nici un caz concret despre el.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și susțin propriu, nesilit de nimeni.

Semnătura,

274.-
180

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 în com. Parniţa (Cehoslovacia), de naţionalitate german- romanizat, de profesie funcţionar, cu ultimul domiciliu în Satu Mare, Str.Samuel Marcu Nr. 1.-

30 Martie 1953, Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 19,15
" s'a terminat la " 23.-

Intrebare:

Când şi în ce împrejurări l-ai cunoscut d-ta pe GARDOS VASILE?

Răspuns:

L-am cunoscut pe GARDOS VASILE, în luna Aprilie 1944, când am fost arestat de Gestapou şi el s'a opus eliberării mele.- Stiu că era comisar al siguranţei maghiare şi omul de încredere al Gestapoului pe lângă poliţia şi siguranţa maghiară în Satu Mare.-

Intrebare:

Care a fost activitatea lui GARDOS ca om de încredere al Gestapoului pe lângă poliţia şi siguranţa maghiară din Satu Mare?

Răspuns:

Din cazul primului lot de 80 evrei arestaţi cu care am fost şi eu deţinut ştiu că GARDOS ancheta din însărcinarea Gestapoului, toate cazurile ce s'au ivit în legătură cu cei arestaţi.- Eu în tot timpul existenţei Gestapoului era că în afară de cele arătate în P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie a.c., eu nu mai cunosc nimic concret despre activitatea lui GARDOS.-

Intrebare:

In P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie a.c., d-ta afirmi că GARDOS cât şi alţii ca EIDLITZ , BALAN KATZ şi WEISZ IOAN, a fost unul din acei oameni care au pornit o acţiune de calomniere şi distrugere a d-tale.- Ancheta îţi cere să arăţi ce l-a determinat pe GARDOS să facă aceasta?

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Răspuns:

Pot întrezări în prigoana dusă contra mea de GARDOS, numai instictul profesional de apărare a intereselor naţionale maghiare, eu apărând în fsţa lui mai cu seamă în urma descrierilor lui WEIS IOAN ca un element foarte periculos sub raport naţional, religios şi politic precum şi al căsniciei.-

Intrebare:

Pe ce te bazezi d-ta când susţii că WEISZ IOAN te-ar fi descris lui GARDOS în aşa fel încât acesta să te prigonească?

Răspuns:

In această privinţă mă bazez pe informaţiunile ce le posedam că WEISZ IOAN are întâlniri dese cu slujbaşii autorităţilor şi poliţiei maghiare la ştrandul JELLINEK, unde desigur a încheiat şi prietenie cu GARDOS.- Presupunerea mea o mai bazez pe faptul că numai WEISZ IOAN ar fi putut fi acela ca fost colaborator intim în mişcarea sindicală şi cooperatistă, care ar fi putut indica lui GARDOS adresa lui TISCA EMIL Directorul românesti, care deţinea ziarele în care au apărut articolele mele în care profesam sentimentele naţionale româneşti şi cazul socialist, dar patriotic românesc.- Or aceste gazete precum şi corespondenta cu şef redactorul gazetei, au constituit primele baze materiale ale prigoanei fasciste maghiare împotriva mea.- După aceasta a urmat că trecând la religia româno- catolică pe bază de acte de origine germană la Satu Mare, care este centrul şvabilor maghiarnizaţi, precum era firesc eu trebuia să mă ataşez naţionalităţii svăbeşti maghiarnizate şi bisericii româno- catolice maghiare, lucru pe care nu l-am făcut, ceace iar le-a dat impresia că aş fi un trădător al intereselor naţionale şi bisericeşti maghiare în favoarea românilor.-

Intrebare:

Dar ce WEIS era legat de interesde naţionale şi bisericeşti maghiare?

Răspuns:

Eu nu l-am cunoscut personal pe GARDOS decât cu ocazia arestării primului lot evreesc. Nu posed astfel informaţii precise despre comportarea lui în diverse relaţiuni.- După eliberarea mea în Iunie 1944 se vorbea în general în opinia publică maghiară despre sumele cu care se întorcea zilnic din Ghettou acest GARDOS care era omul de încredere al Gestapoului.-

Eu nu ştiu dacă banii pe care îl lua el dela evrei îi întrebuinţa pentru sine sau îi dădea Gestapoului, însă opinia publică era de părere că GARDOS, câştigă foarte frumos la anchetele

.//.. ss/Bretter Tiberiu.-

28.-276

pe care le făcea în Ghetou.- Stiu că în Ghettou foarte mulţi evrei au fost maltrataţi de organele represive maghiare pentru a destăinui locurile unde au depus sau ascuns, banii, giuvaere, devize şi alte obiecte de valoare.-

Intrebare:

Cu cine şi dece natură erau relaţiile lui GARDOS?

Răspuns:

Stiu că era prieten la băutură cu JELENIK EDVARD şeful poliţiei din Satu Mare.- Era în relaţii bune de afaceri cu FREUND ALEXANDRU, fabricant de textile de care am arătat că l-a scăpat de Ghettou şi care l-a sprijinit şi la alte intreprinderi evreeşti după ce GARDOS şi-a înfiinţat atelier electro-tehnic. FREUND în prezent este decedat.-

Intrebare:

In ce relaţii se afla el cu EIDLITZ, KATZ, WEIS IOAN, WEIS LUDOVIC şi GLUK?

Răspuns:

Nu ştiu în ce relaţii era cu aceştia însă presupun că erau în relaţiile cele mai bune din moment ce l-au ţinut în poliţie şi pe mai departe.-

Intrebare:

Pentru ce l-au ţinut în poliţie şi pe mai departe?

Răspuns:

Nu cunosc motivele, însă mi-au arătat, atunci când eu am cerut înlăturarea sau mutarea lui din poliţia Satu Mare, KATZ ELLENIK şi WEIS LUDOVIC că au interese deosebite să-l menţină pe GARDOS în serviciul poliţiei.-

Intrebare:

Ce fel de interese deosebite au avut?

Răspuns:

Interesele deosebite pe care le-au avut le văd în faptele relatate că cunoscând activitatea din timpurile fasciste maghiare ale unei serii întregi de persoane precum şi situaţia materială a acestora, a putut fi în serviciul lor la discriminările la arestarea fascistilor şi la trimiterea în deportare a şvabilor şi fascistilor maghiari.- Precum am arătat ştiu că unele persoane au putut scăpa de arestare şi deportare deoarece dădeau bani şi erau taxaţi, după informaţiile ce le dădea GARDOS în ceace priveşte situaţia materială a lor.- In aceste operaţiuni a venit în ajutorul celor amintiţi şi faptul că s'a găsit arhiva Gestapoului la Oradea şi KATZ mi-a arătat lista membrilor partidelor fasciste şi a Volksbund-ului care s'au găsit în această arhivă şi m'a invitat şi pe mine să arăt care au fost persoanele

.//. ss/Bretter Tiberiu.

277

care m'au persecutat şi dacă le cunosc situaţia materială.-

Intrebare:

Cine a dat relaţii celor ce au găsit arhiva Gestapoului la Oradea şi cine sunt persoanele cu care ai discutat d-ta cele aflate dela KATZ?

Răspuns:

Nu ştiu care sunt pe soanele care au dat relaţii pentru găsirea arhivei Gestapoului la Orade, însă cele aflate dela KATZ le-am discutat de repetate ori cu WEISZ LUDOVIC, JELENIK EDUARD, FEJOS, WEISZ IOAN şi EIDLITZ.-

Eu am discutat cu ei această problemă numai sub raportu-chestiunei mele personale şi anume că conform declaraţiei lui GARDOS aş fi fost informatorul Gestapoului şi am arătat că este la mintea fiecărui om că în acest caz minimul ce mi-ar fi putut cere Gestapoul ar fi fost să mă înscriu ca unul de origine germană în Volskbundu-lui care nu era o organizaţie politică şi una naţională în care erau înscrişi toţi germanii fără deosebire de vederi politice sau religioase.- Or găsindu-se arhiva Gestapoului eu nu am fost găsit ca informatori şi nici măcar în lista Volskbundu-lui deşi în aceasta au figurat vre-o câţiva români şi evrei. -

Interogatoriul a fost întrerupt la ora 9.-

După ce am cetit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, semnez şi susţin propriu, nesilit de nimeni.-

ss/Bretter Tiberiu. -

Lt. de Securitate

Tâbârcea Nicolae.-

BN/3/ex.

278.-
~~284~~

Proces-Verbal de interogator

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 în com. Jarovta (Cehoslovacia), de naționalitate germană-românizat, de profesie funcționar cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samuel Micu Nr 1
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

30 Martie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 19 și 15 min.

„ s'a terminat la ora 23 și - min.

Intrebare: Când și în ce împrejurări l-ai cunoscut denumitul pe GARDOS VASILE?

Răspuns: L-am cunoscut pe GARDOS VASILE, în luna Aprilie 1944, când am fost arestat de GESTAPO și el s'a pus eliberării mele. Știu că era comisar al siguranței maghiare și omul de încredere al GESTAPOului pe lângă poliția și siguranța maghiară în Satu-Mare.

Intrebare:

Care a fost activitatea lui GARDOS, ca om de încredere al al GESTAPOului pe lângă poliția și siguranța maghiară din Satu-Mare?

Răspuns: Din cazul primului lot de 80 evrei arestați cu care am fost și eu deținut știu că GARDOS ancheta din însărcinarea GESTAPOului. Toate cazurile s'au luat în legătură cu cei arestați. În tot timpul existenței GHETOului am fost în arestul poliției maghiare la dispoziția GESTAPOului, așa că în afară de cele arătate în P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie a.c. nu mai cunosc nimic concret despre activitatea lui GARDOS.

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Întrebare:

Urmare: În P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie a.c. dumneata afirmi că GARDOS cât și alții ca EISLITZ, BALAN CATZ și WEISS IOAN, a fost unul din acei oameni care au pornit o acțiune de calomniere și distrugere a dumitale. Ancheta își cere să arăți ce l-a determinat pe GARDOS să facă aceasta?

Răspuns: Pot întreza în purtarea lui contra mea de GARDOS, numai instinctul profesional de apărare a intereselor naționale maghiare, cu apărând în fața lui încă cu scamă în urma descrierilor lui WEISS IOAN ca un element foarte periculos sub raport național, religios și politic precum și al cărturiei.

Întrebare: În ce bază zici dumneata când mărturisești că WEISS IOAN ți-ar fi dezvăluit lui GARDOS în așa fel încât acesta să te pârască?

Răspuns: În această privință mă bazez pe informațiunile ce le posedam că WEISS IOAN are întâlniri dese cu slujbași autorităților și politiei maghiare la standul JELLINEK, unde desigur a încheiat și pactul cu GARDOS. Presupunerea mea o mai bazez pe faptul că numai WEISS IOAN ar fi putut fi acela, ca fost colaborator intim în redacția și corporatistă, care ar fi putut indica lui GARDOS, adresa lui TISCA EMIL-directorul băncii românești, care deține ziarele în care au apărut articolele încă în care persecuam sentimentele naționale românești și cugetul realist dar patriotic românesc. Or aceste gazete precum și corespondența cu redactorul gazetei, au constituit pentru baze materiale ale pârîrei fostei maghiare împotriva mea. După aceste a urmat că fiecând la religia romano-catolică și bazându-de acte de origine germană la Satu-Mare care este

Semnătura,

Urmare: cultul evreilor maghiarizați, precum era firesc eu trebuia să mă atașez naționalității evreiești maghiarizate și bisericii romano catolice maghiare, lucru pe care nu l-am făcut, ceea ce le-a dat impresia că aș fi un trădător al intereselor naționale și bisericești maghiare în favoarea românilor. ——

Întrebare:

Dar ce WEISS era legat de interesele naționale și bisericești maghiare?

Răspuns: Și WEISS ca toți evreii în relații bune cu el din Satu-Mare au sentimente și afinități național culturale maghiare. Astfel WEISS în afară de linia evreiască, linie după care mă privea [illegible] trădător, (deoarece am revenit la creștinism), era firesc să mă privească tot ca trădător și după linia național cultural maghiară pe care era el situat.

Întrebare:

Care a fost comportarea lui GARDOS, când a fost în siguranța maghiară?

Răspuns: Eu nu l-am cunoscut personal pe GARDOS decât cu ocazia arestării primului lot evreesc. Nu posed astfel informații precise despre comportarea lui în diverse relațiuni. După eliberarea mea în Iunie 1944 se vorbea în general în opinia publică „maghiară" despre modul cu care se întorcea zilnic din GETO, acest GARDOS care era omul de încredere al GESTAPO-ului. ——

Eu nu știu dacă banii pe care îi lua el dela evrei îi întrebuința pentru sine sau îi dădea GESTAPO, însă opinia publică era de părere că GARDOS câștiga foarte frumos la anchetele pe care le făcea în GETO. Știu că în GETO foarte mulți evrei au fost maltratați de organele represive maghiare pentru a destăinui lucrurile

Semnătura,

Urmare: unde au depus sau oscums, bani, giuvaere, de-
vize și alte obiecte de valoare.

Întrebare: Cu cine și de ce natură erau relațiile lui GARDOS?
Răspuns: Știu că era prieten la băutură cu ȚELLENIK
EDUARD șeful poliției din Satu-Mare. Era în relații
bune de afaceri cu FREUND ALEXANDRU, fabricant de tex-
tile de care am arătat că l-a scăpat de GETO și care l-a
sprijinit și la altele întreprinderi evreești după ce GAR-
DOS s'a înființat atelier electro-tehnic. FREUND în
prezent este decedat.

Întrebare: În ce relații se afla el cu EIDLITZ; CATZ;
WEISS IOAN; WEISS LUDOVIC și GLÜK?
Răspuns: Nu știu în ce relații era cu aceștia cu deo-
sebire că erau în relațiile cele mai bune din moment
ce l-au ținut în poliție și pe mai departe.

Întrebare: Pentru ce l-au ținut în poliție și pe mai departe?
Răspuns: Nu cunosc motivele, însă mi-au arătat, atunci
când eu am cerut înlăturarea sau mutarea lui din poliția
Satu-Mare, CATZ; ȚELLENIK și WEISS LUDOVIC că au
interese deosebite să-l mențină pe GARDOS în serviciul
poliției.

Întrebare: Ce fel de interese deosebite au avut?
Răspuns: Interesele deosebite pe care le-au avut le văd
în faptele relatate că mereu când actualitatea din timpu-
rile foștei ungurimi ale unei serii întregi de persoane
precum și situația materială a acestora, a putut
fi în serviciul lor la descoperirile ce se făceau
pe baze de situații materiale la arestarea foștilor
și la trimiterea în deportare a evreilor și foștilor
maghiari. Precum am arătat știu că unele persoane
au putut scăpa de arestare și deportare deoarece dădeau

Semnătura,

Urmare: bani și erau taxați, după informațiile ce le dădea GARDOS în ceea ce privește situația materială a lor. În aceste operațiuni a venit în ajutorul celor amintiți ~~286~~ și faptul că s-a găsit arhiva GESTAPO la Oradea și CATZ mi-a arătat lista membrilor partidelor fasciste și a VOLKS-BUND-ului, care s-au găsit în această arhivă și mi-a arătat și pe mine să arăt care au fost persoanele care m-au persecutat și dacă le cunosc situația materială. ——

Întrebare:

Cine a dat relații celor ce au găsit arhiva GESTAPO-ului la Oradea și care sunt persoanele cu care ai discutat dumneata cele aflate dela CATZ?

Răspuns: Nu știu care sunt persoanele care au dat relații pentru găsirea arhivei GESTAPO la Oradea, iar cele aflate dela CATZ le-am discutat de repetate ori cu WEISS LUDOVIC; JELLENIK EDUARD; FEJÖS; WEISS IOAN și EISLITZ. ——

Eu am discutat cu ei această problemă numai sub raportul chestiunei mele personale și anume că conform declarației lui GARDOS, aș fi fost informatorul GESTAPO-ului, și am arătat că este la mintea fiecărui om că în acest caz minimul ce mi-ar fi putut cere GESTAPO-ul ar fi fost să mă înscriu ca unul de origine germană în VOLKS-BUND, care nu era o organizație politică ci una națională în care s-au înscris toți germanii fără deosebire de vederi politice sau religioase. Ori găsindu-se arhiva GESTAPO eu nu am fost găsit ca informator și nici măcar în lista VOLKS-Bundului, deși în aceasta au figurat vreo câțiva români și evrei. ——

Mod. 185

Semnătura,
[signature]

Urmare: Interogatoriul a fost întrerupt la ora 9.
După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și noi cetimi propriu [illegible] de mine.

Anchetator.

[signature]

[signature]

Semnătura,

F. Li Tabora
Rezultatul anchetei

281-

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900 în com. Parnița (Cehoslovacia), de naționalitate german-romanizat, de profesie funcționar, cu ultimul domiciliu în Satu Mare Str. Samuel Micu Nr. 1.-

9 Aprilie 1953, București
Interogatoriul a început la ora 9,ol
" s'a terminat la 15,3o.-

Intrebare:

In procesul verbal din 3o Martie a.c,, d-ta afirmi că GARDOS la anchetele pe care le făcea la GETOU, lua bani dela evrei Ancheta îți cere să arăți prin ce metode lua el acești bani și dela cine știi aceste lucruri?

Răspuns:

Știu că din Ghetou,GARDOS venea zilnic încărcat de bani, însă nu cunosc metodele și împrejurările prin care lua el dela evrei acești bani.- De metodele în general folosite în Ghetou am auzit unele amănunte dela Dr. ANDERCO STEFAN, RADU IOAN și IOTHARY IOSIF, care dădea zilnic târcoale în jurul Ghettoului, și vorbea sau corespundeau cu niste evrei pe care le iubeau și care erau internate în Ghetou.- Astfel ei mi-au spus că în special evreii cunoscuți ca fiind bogați erau crunt bătuți ca să divulge unde au depus sau au ascuns bani, devize și giuvaere.-

Intrebare:

De cine erau evreii crunt bătuți?

Răspuns:

De organele de represiune maghiare, ca politie siguranța si jandarmeria.-

Intrebare:

In ce calitate mergea GARDOS în Ghettou?

Răspuns:

GARDOS mergea la Ghettou, ca om de încredere al Gestapoului de pe lângă poliția și siguranța Satu Mare.-

Intrebare:

Pe ce te bazezi d-ta când afirmi acest lucru?

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

288282

Răspuns:

Stiu că era omul de încredere al Gestapoului din cazul meu personal deoarece şeful Gestapoului Dr. KEINTZ a tratat exclusiv cu el cazul arestării şi punerii mele în libertate.- La o parte din aceste discuţii am fost şi eu de faţă.- De altfel ştiu că şi alţi evrei din primul lot de arestaţi au fost diferiţi de şeful Gestapoului lui GARDOS spre anchetare, cum de altfel am fost interogat şi eu tot de GARDOS. In timpul cât eram interogat de GARDOS, iar mă părăsea puţin pentru a discuta cu şeful Gestapoului intrând în cabinetul şefului poliţiei, iar eu aşteptând pe sală până când el va veni să mă interogheze din nou, maiorul de poliţie CZEGENYI a declarat în prezenţa mea de faţă fiind şi alţi oameni din cadrul poliţiei maghiare (pe care eu nu-i cunoşteam) că: "Acest câine sangvinic diferă Gestapoului şi cetăţeni maghiari creştini care şi-au văzut de treabă sub regimul maghiar".- El a făcut această aluzie la persoana lui GARDOS şi la arestarea mea.-

I n t r e b a r e :

Care a fost poziţia lui GARDOS faţă de Dr. KEINTZ asupra situaţiei dumitale?

Răspuns:

Stiu că Dr. KEINTZ, a dat ordin categoric lui GARDOS în prezenţa mea să mă elibereze, deoarece conform actelor ce le posedam arestarea mea nu era legală.- Atunci el s'a opus şi mi-a spus mie în ungureşte fără ca dr. KEINTZ să înţeleagă, că:"până când el trăieşte eu voi infunda puşcăria, din cauza atitudinei mele politice din timpul ocupaţiei valahe".- După ce mi-a spus aceasta s'a dus după dr. KEINTZ în cabinetul şefului poliţiei maghiare unde a aranjat ca să nu fiu eliberat.- Tot el s'a opus să fiu eliberat şi după ce am fost anchetat de către un neamţ cu gradul de "Oberscharffuhrer" dela Gestapou şi care constatase deasemeni ilegalitatea ţinerii mele în arest.- Când afirm acest lucru mă bazez pe faptul că MAYER care a fost tot timpul arestat cu mine şi anchetat tot de acest neamţ a fost eliberat în ziua de 28 Mai 1944, iar eu numai după o nouă intervenţie a soţiei mele la anchetatorul meu, am fost eliberat numai la 3o Mai 1944.- Stiu că şi MAYER a fost anchetat de GARDOS.- El se află în timpul arestării mele la Satu Mare şi era salariat la C.F.R. El fusese arestat de Gestapou odată cu evreii din cauza confuziei de nume şi bănuit că ar fi comunist.- Atunci el era muncitor.- Cu el apoi nu am mai avut nici un fel de relaţii ştiu numai despre el că în 195o-1951 fusese un timp scurt bucătar la cantina băncii de stat Satu Mare.-

.//.

ss/Bretter Tiberiu.

289 283

Aceasta până a intra la C.F.R. cu el nu am mai discutat niciodată întâmplarea cu GARDOS.- Din evreii din primul lot cu care am fost arestat și au fost internați de GARDOS știu că au supraveţuit deportarea următorii: Dr. MAYER MARTIN dentist, se află la arestarea mea în Satu Mare Str. Stefan cel Mare și GLUK MIHAI fost comisar de poliție și înainte de 1940 și după eliberare în Satu Mare de unde știu că a fost mutat la Salonta sau la Blaj și apoi arestat (însă nu cunosc din ce cauză) în anul 1949-1950.-

Intrebare:

Ce mai știi d-ta despre GLUK MIHAI?

Răspuns:

Eu pe el îl cunosc de dinainte de 1940, este originar din Satu Mare, era comisar (nu știu precis gradul), dar știu că lucra la biroul judiciar unde a lucrat și după eliberare. El făcea parte din primul lot de evrei cu care a fost arestat și deportat la Auschwitz, s'a întors numai cu Dr. MAYER.-Stiu că imediat după venirea sa a pus în funcţie în mod particular 1 sau 2 taxicuri pe piață la Satu Mare.- Nu cunosc în ce relații mai era cu GARDOS în cadrul poliției din Satu Mare.- Stiu că GLUK MIHAI, era privit în cercurile polițienești ca un profesionist bun, era un om inteligent și serviabil cu populația.- Sunt convins că el ar putea să dea multe relații în legătură cu activitatea lui GARDOS în Gehttou precum și după eliberare.-

Intrebare:

Cum a decurs interogarea d-tale de către GARDOS și ce probleme ați discutat?

Răspuns:

El m'a interogat cu un ton ridicat, fără să mă lovească și problemele ce le-am discutat s'au mărginit exclusiv la motivele arestării mele care au constat în acuzațiile că aș fi evreu și comunist camuflat și că aș fi avut o atitudine antimaghiară sub regimul românesc.- Altceva nu s'a mai desbătut.- In anchetă eu am avut o atitudine de negare față de acuzațiile ce mi le-a adus.-

Intrebare:

D-ta ai afirmat în cadrul anchetei că anumite persoane ți-a spus că au tot interesul să se folosească de GARDOS.- Ancheta îți cere să arăți când anume s'a petrecut acest lucru?

Răspuns:

Acest lucru s'a petrecut în Ianuarie 1945, când eu am cerut lui JELLENIK și lui KATZ să-l înlăture din poliție.

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

290 284

Iar când mi-au spus că au interesul să-l menţină le-am spus: "Măcar atâta lucru să faceţi pentru mine, mutaţi-l din Satu Mare" pentru a nu-mi râde în faţă de câte ori vin la poliţie.- Insă ei mi-au spus că sunt naiv şi nu mă pricep în chestiuni poliţieneşti.-

Intrebare:

Dar alte persoane când ţi-au mai afirmat asemenea lucru

Răspuns:

Persoane care mi-au mai afirmat asemenea lucruri sunt: WEISZ LUDOVIC când mi-a cerut să dau declaraţia despre GARDOS între anii 1945-1946, când GARDOS fusese arestat pentru unele maşini electrice ale unei fabrici textile din Satu Mare.- Din cele ce am citit în gazeta locală din acel timp îmi amintesc că GARDOS ar fi înstrăinat unele motoare electice, iar altele nu le-ar fi restituit la timp reparate, producând deranjamente în mersul producţiei.- Stiu că la proces GARDOS s'ar fi apărat că ar fi primit maşiniile dela fostul proprietar FEUND ALEX.- care fusese scăpat de el dela internarea în Ghettou împreună cu GUTH ALEX.- pentru suma de 15.000 dolari.- Este aproape exclus ca eu să nu fi protestat şi la EIDLITZ asupra menţinerii în serviciu a lui GARDOS însă nu-miaduc aminte ce discuţii am avut cu el- Cu alte persoane nu am mai discutat nimic asupra nemulţumirilor ce le aveam eu din cauza menţinerii în serviciu a lui GARDOS.-

INtrebare:

Când a pornit GARDOS după eliberare prima acţiune de defăimare a d-tale.-

Răspuns:

GARDOS a pornit acţiunea de defăimare a mea imediat după ce a aflat că am scăpat cu viaţă din detaşamentul de condamnaţi politici români unde am fost trimis tot în urma intervenţiei lui.- Acţiunea a constat în aceea că m'a denunţat lui JELENIK şi WEIS LUDOVIC că aş fi fost informator al Gestapoului, cu scopul de a se pune la adăpost faţă de eventuala mea răzbunare pentru prigonirea ce a dus-o contra mea în timpul regimului horthist,- deci a încercat să mă reducă la tăcere.-

Intrebare:

Explică d-ta mai amănunţit în ce constă reducerea la tăcere?

Răspuns:

Reducerea la tăcere pe care încerca el s-o realizeze constă în aceea că eu de teama compromiterii mele în faţa opiniei publice, voi renunţa la răzbunare.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Intrebare:

Totuşi ce amploare a luat denunţul dat de el?

Răspuns:

In opinia publică denunţul care a fost dat de el imediat după ce m'am întors, nua avut niciun răsunet, însă la jud. de Partid şi cadrele băncii de stat într'o măsură oarecare, i s'a dat crezare, fără ca să se ancheteze realitatea acestei declaraţii calomnioase, şi mie mi s'a invocat la banca de stat (în anul 1948-1949) ca una din motivele pentru care sunt persecutat, consecutiv retrogradat în serviciu.-

Despre declaraţia în scris a lui GARDOS am aflat numai după numirea mea ca subprefect când JELENIK a prezentat-o soţiei mele.- Despre faptul că opinia publică ştia despre denunţul calomnios al lui GARDOS împotriva mea, eu am aflat dela KATZ MARCEL în momentul când m'a dus la comandamentul sovietic pentru a fi prezentat în vederea numirii mele de subprefect nu mult după reîntoarcerea mea în Decembrie 1944.-

Intrebare:

Dela cine ai aflat d-ta prima dată de această acţiune a lui GARDOS?

Răspuns:

In mod categoric că despre această calomniere a lui GARDOS am aflat dela KATZ BALAN MARCEL pentru prima dată numai în momentul în care m'a condus la comandamentul militar sovietic pentru a fi prezentat în vederea numirii mele ca subprefect.-

Intrebare:

KATZ BALAN MARCEL ţi-a spus textual că acest(document) denunţ este făcut de GARDOS?

Răspuns:

El atunci nu mi-a spus-o textual că acest denunţ a pornit dela GARDOS, dar eu bănuiam că numai dela GARDOS putea să fi pornit, lucru de care eu m'am convins în Dec. 1944 sau Ianuarie 1945 când JELENIK A căutat să şantajeze şi pe soţia mea.-

Intrebare:

Ce te făcea să bănueşti că numai GARDOS ar fi fost în stare să ticluiască asemenea denunţ?

Răspuns:

Deoarece nici un om bine intenţionat nici măcar în presupunere nu putea să creadcă că m'aş fi înjosit să ajung un informator al Gestapoului persoana, activitatea şi mentalitatea mea fiind cunoscute, era logic să bănuesc cu siguranţă că numai GARDOS poate fi plănuitorul acestei calomnii de frica eventualei mele răzbunări.-

ss/Bretter Tiberiu.-

//

286

In opinia publică nici nu a putut prinde o astfel de calomnie, neexistând nici un om care cel puţin interogat să fi fost pe urma arestării mele. Iar de GARDOS mai ştiam că se află în Satu Mare.-

Intrebare:

Ancheta îţi atrage atenţia să arăţi în mod sincer ce anume te-a determinat să ascunzi N.K.V.D-ului că GARDOS, a fost iniţiatorul tuturor acţiunilor depe urma cărora ai avut de suferit din partea Gestapoului şi a regimului hortist, deasemeni rolul lui în cadrul poliţiei maghiare şi ca om de încredere al Gestapoului (aşa cum descrii d-ta în P.V.de interogatoriul din 21 - 22 Martie a.c.) din moment ce ştiai că el se află în Satu Mare, şi în afară de aceasta mai erai şi aproape sigur că el nu altul a pornit din nou acţiunea de calomniere a dumitale?

Răspuns:

Chiar dacă aveam certitudinea că GARDOS personal şi singur a pornit acţiunea de persecutare şi ponegrire contra mea nici atunci în urma raţionamentelor arătate lui WEISZ LUDOVIC să dau plângere în scris, (fapt descris de mine în P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie a.c.), nu aş fi dat N.K.V.D. o astfel de plângere.- Aceasta nu corespundea caracterului şi convingerilor mele şi pe de altă parte ar fi fost lipsit de rost şi ridicol să depun tocmai eu o astfel de plângere, când sub prisma de vedere al unui poliţist maghiar, am găsit că neîncrederea faţă de mine a lui GARDOS se prezintă întrucâtva justificată din moment ce eu am rămas în urma recreştinării mele tot pe linia românească şi socialistă.- N.K.V.D. avea un rol de tranziţie pentru a asigura ordinea în spatele frontului până la instituirea unei autorităţi guvernamentale ceace o făcea în colaborare cu Partidul comunist maghiar, şi cu resturile organelor de ordine maghiare care au rămas pe teritoriul eliberat.- N.K.-V.D. astfel nici aşa nu ţinea seamă de eventuala mea plângere numai după ce lua avizul jud. de Partid şi a poliţiei maghiare rămase.- Actele şi faptele lui GARDOS erau prea bine cunoscute atât de jud. de Partid cât şi de cei rămaşi din poliţia maghiară şi dacă ei au judecat că aceste acte şi fapte îl îndreptăţesc pe GARDOS să rămână mai departe în slujba poliţiei maghiare, ar fi fost ridicol şi copilăresc să sper cel puţin că N.K.V.D. îl va trage la răspundere pe GARDOS de dragul meu, mai cu seamă că în fond în momentul prezentării eram un simplu anchetat căruia KATZ BALAN MARCEL a mai ţinut încă să-i atragă atenţia că se poate bucura că nu va fi deportat.-

ss/Bretter Tiberiu.-

.//.

Nu am avut dece să mă mai tem de acest GARDOS, căci mai mult rău nici aşa nu-mi mai putea face, decât cum mi-o făcuse cu acea declaraţie calomnioasă şi aveam cu atât mai puţin să mă tem când ştiam că a fost arestat şi am refuzat totuşi lui WEISZ LUDOVIC să dau declaraţie contra lui (în anul 1945-1946) şi azi după 9 ani de zile dela consumarea dramei mele cu Gestapoul , am şi mai puţin motiv să-mi fie teamă, să arăt sincer motivele pentru care nu l-am denunţat pe GARDOS nici atunci şi nici până în prezent, căci date concrete despre activitatea lui nu am şi cunosc numai acţiunile lui duse împotriva mea, care sub aspectul persoanei lui nu cred să aibă importanţă în faţa anchetei.- Pornind pe calea destăinuirilor sincere din Martie 1953, declar sub toată răspunderea că cele arătat de mine sunt absolut sincere şi nu am ascuns nimic din motive obiective sau subiective.-

Intrebare:

Pentru ce nu corespundea caracterul şi convingerilor dumitale să-l arăţi pe GARDOS în adevărata lui lumină N.K.V.D-ului?

Răspuns:

Eu nu am declarat N.K.V.D- pe GARDOS deoarece eu personal consider demascarea concetăţenilor în faţa unor organe poliţieneşti străine, de crima cea mai abjectă.Deci GARDOS îmi era concetăţean, iar N.K.V.D. organ de stat străin, pentrucă în Ungaria nu a fost un 23 August şi ungurii fascişti au luptat contra armatelor sovietice până la capăt alături de germanii hitleriştii.-

Intrebare:

Atunci pentru ce ai mai făcut paradă de fraze socialiste în cadrul anchetei din moment ce în practică prin tăinuirea în faţa N.K.V.D. a unui criminal de război, ai dovedit a fi fascist notoriu duşman înverşunat al intereselor şi cauzei clasei muncitoare. Ancheta îţi mai atrage încă odată atenţia că trebue să arăţi toată activitatea criminală a lui GARDOS, iar în legătură cu această s'o arăţi şi pe a dumitale?

Răspuns:

In afară de cele relatate nu mai cunosc nimic din activitatea lui GARDOS.- In ce mă priveşte pe mine eu nu am desfăşurat niciodată vre-o activitate fascistă, dimpotrivă am fost internat de 5 ori pentru activitate antifascistă.-

Intrebare:

Minciuni! Se ştie pentru ce ai fost internat d-ta de 5 ori, ce crezi că dacă vrei nega activitatea lui GARDOS îţi vrei scăpa pielea? Alege una din două, ori spui totul până la capăt, ori intri alături de GARDOS?

./// ss/Bretter Tiberiu.-

Răspuns:

Cele spuse sunt întru totul adevărate şi intemeiate. Voi încerca să spun tot adevărul.-

Interogatoriul a fost întrerupt.-

După ce am cetit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susţin şi semnez propriu, nesilit de nimeni.-

ss/Bretter Tiberiu

Lt. de Securitate

Tăbârcea Nicolae.-

C.N.S.A.

BN/3/ex.

~~289~~ 289

Proces-Verbal de interogator

Arestatul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900
în com. Tarnița (Cehoslovacia) de naționalitate germano-romanizat, de profesie
funcționar, cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samuel Vaida Nr 1
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

9 Aprilie 195___

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 0 și 1 min.
„ s'a terminat la ora 15 și 30 min.

Intrebare: În procesul verbal din 30 Martie a.c. dumneata afirmi, că GARDOS la anchetele pe care le făcea la GETO, lua bani dela evrei. Acheta îți cere să arăți prin ce metode lua el acești bani și dela cine știi aceste lucruri?

Răspuns: Știu că din GETO, GARDOS venea zilnic încărcat de bani, însă nu cunosc metodele și împrejurările prin care lua el dela evrei acești bani. De metodele în general folosite în GETO, am auzit multe amănunte dela Dr. ANDERCO STEFAN, RADU IOAN și LOTHARY IOSIF, care dădeau zilnic tărcoale în jurul GETOului și vorbeau sau corespundeau cu unele evreice de care întrebau și care erau internate în GETO. Astfel mi-au spus că în special evrei emigranți ca fiind bogați erau crunt bătuți ca să dezvăluie unde au depus sau au ascuns bani, devize și giuvaere.

Intrebare: De cine erau evreii crunt bătuți?

Răspuns: De regulă de ofițerii superiori, ca: poliția ungurească și jandarmerească.

Semnătura,

Mod 185

Întrebare:
Urmare: În ce calitate mergea GARDOS în GETO?
Răspuns: Gardos mergea la GETO, ca om de încredere al GESTAPO-ului de pe lângă poliția și siguranța Satu-Mare.
Întrebare:
De ce te bazezi dumneata când afirmi acest lucru?
Răspuns: Știu că era omul de încredere al GESTAPO-ului din cazul meu personal deoarece șeful GESTAPO-ului Dr. KEINTZ, a tratat exclusiv cu el cazul arestării și punerii mele în libertate. La o parte din aceste discuții am fost și eu de față. De altfel știu că și alți evrei din primul lot de arestați au fost deferiți de șeful GESTAPO lui GARDOS spre anchetare, cum de altfel am fost interogat și eu tot de GARDOS. În timpul cât eram interogat de GARDOS, ios mă păzeau pentru a discuta cu șeful GESTÁPO, ~~înțelând~~ în cabinetul șefului poliției fără eu așteptând pe hol până când el va reveni să mă interogheze din nou, maiorul de poliție CZEGENYI a declarat în prezența mea de față fiind și alți oameni din cadrul poliției maghiare (pe care eu nu-i cunoșteam) că: „Acest câine rasa evreiască deferă GESTAPO-ului și cetățeni maghiari-creștini care și-au răzgândit de treabă sub regimul maghiar." El a făcut aceasta aluzie la persoana lui GARDOS și la arestarea mea.
Întrebare:
Care a fost poziția lui GARDOS față de Dr KEINTZ atunci situației dumitale?
Răspuns: Știu că Dr KEINTZ, a dat ordin categoric lui GARDOS în prezența mea să mă elibereze, deoarece conform actelor ce le posedam arestarea mea nu era legală. Atunci el s-a opus și mi-a spus mie în ungurește fără ca Dr KEINT să înțeleagă, că: „până când el

Semnătura,

Urmare: trăiești cu voie în funda pușcăriei, din cauza atitudinei mele politice din timpul ocupației valahe". După ce mi-a spus aceste s-a dus după Dr. KEINTZ în cabinetul șefului șefului poliției maghiare unde a cerut ca să nu fiu eliberat. Tot el s-a opus să fiu eliberat și după ce am fost anchetat de către un neamț cu gradul de „Oberscharfführer" dela GESTAPO și care constatase dresemeni ilegalitatea ținerii mele în arest. Când afirm acest lucru mă bazez pe faptul că MAYER care a fost tot timpul arestat cu mine și anchetat tot de acest neamț a fost eliberat în ziua de 28 Mai 1944 iar eu numai după o nouă intervenție a soției mele la anchetatorul meu, am fost eliberat numai la 30 Mai 1944. Știu că și MAYER a fost anchetat de GARDOS. El se afla în timpul arestării mele la Satu-Mare și era salariat la C.F.R. El fusese arestat de GESTAPO odată cu evreii din cauza confuziei de nume și bănuit că ar fi evreu…, Atunci el era muncitor. Cu el apoi nu am mai avut nici un fel de relații, știu numai despre el că în 1950-1951 fusese un timp scurt bucătar la cantina băncii de stat Satu-Mare. Aceasta până a intra la C.F.R. Cu el nu am mai discutat niciodată întâmplarea cu GARDOS. Dar evreii din pricina lor în care am fost arestat și am fost interogați de Gardos știu că au suportat deportarea următorii: Dr MAYER MARTIN dentist, se afla la arestarea mea în Satu-Mare str. Ștefan cel Mare și GLÜK MIHAI fost comisar de poliție și înainte de 1940 și după eliberare în Satu-Mare, de unde știu că a fost mutat la Salonta sau în Sălaj și apoi arestat (însă nu cunosc din ce cauză) în anul 1949-950.

Întrebare:

Ce mai știi dumneata despre GLÜK MIHAI?

Răspuns: Eu pe el îl cunosc de dinainte de 1940, este originar

Semnătura,
[signature]

Mod. 135

Urmare : din Satu-Mare, era comisar (nu știu precis grad) dar știu că lucra la biroul judiciar unde a lucrat și după eliberare. El din primul lot de evrei care a fost arestat și deportat la AUSCHWITZ s'a întors numai cu Dr. MAYER. Știu că imediat după venirea sa a fost în funcție în mod particular 1 an - 1 taxiuri pe piața Satu-Mare. Nu cunosc în ce relații mai era cu GARDOS în cadrul poliției din Satu-Mare. Știu că GLÜK MIHAI, era șeful în cercurile polițienești cu un pregătire bună, era un om inteligent și sociabil cu populația. Sunt convins că el ar putea să dea multe relații în legătură cu activitatea lui GARDOS în GETO precum și după eliberare.

Întrebare:
Cine a dispus interogarea dumitale de către GARDOS și ce probleme ați discutat?

Răspuns: El m'a interogat cu un ton ridicat, fără să mă întrebe și probleme a le-am discutat o'au urmărit exclusiv la motivele acțiunii mele care au constat în denunțările că aș fi evreu și comunist camuflat și că aș fi avut o atitudine antimaghiară în regimul românesc. Atâta nu mai mult. În anchetă eu am avut o atitudine de negare față de acuzațiile ce mi le-a adus.

Întrebare:
Dumneata ai afirmat în cadrul anchetei că amintitul persoana ți-a spus că, au fost intenționat să se folosească de GARDOS, Anchetatorul ține cont să arăți când anume s'a petrecut acest lucru?

Răspuns: Acest lucru s'a petrecut în Ianuarie 1945, când eu am cerut lui JELLENIK și lui KATZ să-l eliberăm din poliție. Dar când mi-au spus că au intenționat să-l menținâ le-am spus: „Pâcar atâta lucru să faceți pentru mine, mulțumesc!" din Satu-Mare „pentru a nu-mi râde în față de cele ori vin la poliție. Însă ei mi-au spus că sunt naiv și nu înțeleg

Semnătura,

Urmare: pricep în discuţiuni politicoase. ———

Întrebare:

Dar alte persoane când ţi-au mai afirmat asemenea lucruri?

Răspuns: Persoane care mi-au mai afirmat asemenea lucruri sunt: WEISS LUDOVIC când mi-a cerut să dau declaraţie despre GARDOS între anii 1945-1946, când GARDOS fusese arestat pentru unele maşini electrice ale unei fabrici textile din Satu-Mare. Din cele ce am citit în gazeta locală din acel timp îmi amintesc că GARDOS ar fi sustrăinat unele motoare electrice iar altele nu le-ar fi restituit la timp reparate, producând deranjamente în mersul producţiei. Ştiu că la proces GARDOS s'ar fi apărat că ar fi primit maşinile dela fostul proprietar FEUND ALEX. care fusese scăpat de el dela internarea în GETO împreună cu GUTH ALEX. pentru suma de 15.000 dolari. ———

Este aproape exclus ~~[illegible]~~ ca eu să nu fi protestat şi la EIDLITZ asupra menţinerii în serviciu a lui GARDOS însă nu-mi aduc aminte ce discuţii am avut cu el. Cu alte persoane nu am mai discutat nimic asupra nemulţumirilor ce le aveam eu din cauza menţinerii în serviciu a lui GARDOS.

Întrebare:

Când a pornit GARDOS după eliberare prima acţiune de defăimare a dumitale?

Răspuns: GARDOS a pornit acţiunea de defăimare a mea imediat după ce a aflat că am scăpat cu viaţă din detaşamentul de condamnaţi politici români unde am fost trimis tot în urma intervenţiei lui. Acţiunea a constat în aceea că m-a denunţat lui JELLENIK şi WEISS LUDOVIC că aş fi fost informator a GESTAPO, cu scopul de a se pune la adăpost faţă de eventuala mea răzbunare pentru prigoana ce a dus-o contra mea în timpul regimului hortist.

Mod. 185

Semnătura,

[signature]

Urmare: deci a încercat să mă reducă la tăcere.

Intrebare:

Explică dumneata mai amănunțit în ce constă reducerea la tăcere?

Răspuns: Reducerea la tăcere pe care încerca el s-o realizeze consta în aceea: că eu de teama compromiterii mele în fața opiniei publice voiu renunța la urmărire.

Intrebare:

Totuși ce amploare a luat denunțul dat de el?

Răspuns: In opinia publică denunțul care a fost dat de el imediat după ce m-am întors, nu a avut nici un răsunet, iar la jud. de Partid și cadrele băncii de stat intr-o măsură oarecare i s-a dat crezare, fără ca să se ancheteze realitatea acestei declarații calomnioase și chiar mi s-a imputat la banca de stat (în anul 1948-1949) ca una din motivele pentru care sunt persecutat, concentrat retrogradat în serviciu.

Despre declarația în scris a lui GARDOS am aflat numai după numirea mea ca subprefect când JELLENIK a prezentat-o soției mele. Despre faptul că opinia publică știa despre denunțul calomnios a lui GARDOS împotriva, eu am aflat dela KATZ MARCEL în momentul când m-a dus la comandamentul sovietic pentru a fi prezentat în vederea numirii mele de subprefect în urmă după reîntoarcerea mea în Dec. 1944.

Intrebare:

Dela cine ai aflat dumneata prima dată de această acțiune a lui GARDOS?

Răspuns: In mod categoric că despre această calomnie a lui GARDOS am aflat dela KATZ BALAM MARCEL pentru prima dată numai în momentul în care m-a condus la comandamentul militar sovietic pentru a fi

Semnătura,
[signature]

Urmare: prezentat în vederea numirii mele ca subprefect. 292

~~298~~

Intrebare:

KATZ BALAN MARCEL ţi-a spus textual că acest denunţ este pornit de GARDOS?

Răspuns: El atunci nu mi-a spus-o textual că acest denunţ a pornit dela GARDOS, dar eu bănuiam că numai dela GARDOS putea să fi pornit, lucru de care eu m'am convins în Dec. 1944 sau Ian. 1945, când JELLENIK a căutat să şantajeze şi pe soţia mea.

Intrebare:

Ce te făcea să bănuești că numai GARDOS ar fi fost în stare să ticluiască asemenea denunţ?

Răspuns: Deoarece nici un om bine intenţionat nici măcar în presupunere nu putea să creadă că m'aş fi înjosit să ajung un informator al GESTAPO-ului, persoana, activitatea şi mentalitatea mea fiind cunoscute, era logic să bănuesc cu siguranţă că numai GARDOS poate fi plăsmuitorul acestei calomnii de frica eventualei mele răzbunări. In opinia publică nici nu a putut prinde o astfel de calomnie, neexistând nici un om care cel puţin interogat să fi fost pe urma arestării mele. Iar de GARDOS mai știam să se afla în Satu-Mare.

Intrebare:

Ancheta îţi atrage atenţia să arăţi în mod sincer ce anume te-a determinat să acuzi E.N.K.V.D.-ului: că GARDOS a fost instigatorul tuturor acţiunilor dupe urma cărora ai avut de suferit din partea GESTAPO-ului şi a regimului hortist, discreminând rolul lui în cadrul poliţiei maghiare și ca om de încredere al GESTAPO-ului - (aşa cum descrii dumneata în P.V. de interogatoriu din 21-22 III a.c.)

Mod. 135

Semnătura,

[signature]

Urmare : din moment ce știai că el se află în Satu-Mare, și în afară de aceasta mai erai și aproape singur că el nu altul a pornit din nou acțiunea de calomniere a dumitale?

Răspuns: Chiar dacă aveam certitudinea că GARDOS personal și singur a pornit acțiunea de persecutare și ponegrire contra mea nici atunci în urma rațio-namentelor arătate dl. WEISS LUDOVIC să dau plân-gere în scris, (fapt descris de mine în P.V. de interogatorii din 21-22 III a.c.), nu aș fi dat EN.K.V.D. o astfel de plângere. Aceasta nu corespundea caracterului și convingerilor mele și pe de altă parte ar fi fost lipsit de rost și ridicol să depun tocmai eu o astfel de plângere, când sub prisma de vedere al unui polițist maghiar am găsit că neîncrederea față de mine a lui GARDOS se prezenta întrucâtva justificată din moment ce eu am ră-mas în urma recreștinării mele tot pe linia ro-mânească și realistă. EN.K.V.D. avea un rol de tranziție pentru a asigura ordinea în spatele frontului până la instituirea unei autorități guvernamentale ceace o făcea în colaborare cu Partidul Comunist Maghiar și cu resturile orga-nelor de ordine maghiare care au rămas pe teritoriul eliberat. EN.K.V.D. astfel nici nu ți-nea seamă de eventuala mea plângere numai după ce lua avizul jud. de Partid și a poliției maghiare rămase. Actele și faptele lui GARDOS erau prea bine cunoscute atât de jud. de Partid cât și de cei rămași din poliția maghiară și dacă ei au judecat că aceste acte și fapte îl îndreptățesc pe GARDOS să rămână mai departe

Semnătura,

[illegible]

Urmare: în slujba poliției maghiare, ar fi fost radical și copilăresc să sper cel puțin că E.N.K.V.D. îl va trage la răspundere pe GARDOS de dragul meu, mai cu seamă că în fond în momentul prezentării eram un simplu anchetat căruia CATE BALAN MARCEL a mai ținut încă să-i atragă atenția că s-ar putea întâmpla să nu voi fi deportat. Nu am avut decât să mă mai țin de acest GARDOS, căci mai mult rău nici așa nu-mi mai putea face, decât cum mi-o făcuse cu acea declarație calomnioasă și având cu atât mai puțin să mă țină când știam că a fost arestat și am refuzat Tribunalului lui WEISS LUDOVIC să dau declarație contra lui (în anul 1945-1946) și azi după 9 ani de zile dela comunicarea dramului cu GESTAPO, am și mai puțin motive, să-mi fie teamă, să arăt sincer motivele pentru care am denunțat pe GARDOS mai întâi și mai până în prezent, căci date concrete despre activitatea lui nu am și cunosc numai acțiunile lui dușmănoase împotriva mea, care din aspectul personalei lui nu cred să aibă importanță în fața anchetei. Pornind pe calea destăinuirilor sincere din Martie 1953, declar din toată răspunderea că cele arătate de mine sunt absolut sincere și nu am ascuns nimic din motive obiective sau subiective.

Întrebare:
Pentru ce nu corespundea caracterului și convingerilor dumitale să-l arăți pe GARDOS ca adevărata lui lumină E.N.K.V.D. ului?

Răspuns: Eu nu am declarat E.N.K.V.D. pe GARDOS deoarece eu personal, consider demascarea conce-

Mod. 185

Semnătura,

Urmare: tăinuitor în fața unor organe polițienești străine, de crima cea mai abjectă. Deci GARDOS îmi era concetățean, iar ENKVD organ de stat străin, pentrucă în Ungaria nu a fost un 23 August și ungurii fasciști au luptat contra armatelor sovietice până la capăt alături de germanii hitleriști.

Intrebare:

Atunci pentruce ai mai făcut paradă de fraze socialiste în cadrul anchetei din moment ce în practică prin tăinuirea în fața ENKVD a unui criminal de război, ai dovedit a fi fascist notoriu, dușman înverșunat al intereselor și cauzei clasei muncitoare?

Ancheta îți mai atrage încă odată atenția că trebue să arăți toată activitatea criminală a lui GARDOS iar în legătură cu aceasta s-o arăți și pe a dumitale.

Răspuns: In afară de cele relatate nu mai cunosc nimic din activitatea lui GARDOS. In ce mă privește pe mine eu nu am desfășurat niciodată vreo activitate fascistă, dimpotrivă am fost internat de 5 ori pentru activitate antifascistă.

Intrebare:

Minciuni! Se știe pentruce ai fost internat dumneata de 5 ori, ori crezi că dacă vei nega activitatea lui GARDOS îți vei scăpa pielea? Alege una din două, ori spui totul până la capăt ori intri alături de GARDOS?

Răspuns: Cele spuse sunt întru totul adevărate și întemeiate. Voi încerca să spun tot adevărul.

Interogatoriul a fost întrerupt.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susțin și semnez propriu mânuit de mine.

Anchetator,
Lt. de sec.

Semnătura

Proces-Verbal de interogator

Arestat ul BRETTER TIBERIU, născut la 24 Apr. 1900 în com. Parnița (Cehoslovacia) de naționalitate german-romanizat, de profesie funcționar, cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samoil Micu Nr 1.

(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

23 Aprilie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 7 și 30 min.

,, s'a terminat la ora 13^30 și 30 min.

Intrebare: În P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie dumneata afirmi că ai fost șantajat de EIDLITZ, KATZ și WEISS pentru a fi redus la tăcere în privința persoanei lui GARDOS pe de o parte și în al doilea rând pentru menținerea lui JELLENEK în poliție. Ancheta îți cere să arăți în mod concret cum și când a avut loc acest șantaj.

Răspuns: În luna Ianuarie 1945 sau luna Martie, venind acasă am găsit pe JELLENEK EDUARD șeful poliției din Satu-Mare, stând de vorbă cu nevasta-mea. Când am intrat în cameră am observat că JELLENEK a retras o scrisoare. Interesându-mă ce scrisoare este soția mea m'a rugat ca să nu o citesc, că-mi va face inimă rea. Treptat am aflat dela soția mea în cursul timpului că este vorba de o declarație a lui GARDOS VASILE prin care ponegrește pe soția mea și redă în mod falsificat arestarea și anchetarea mea la GESTAPO. JELLENEK a cerut soției mele să intervenim la comandamentul sovietic ca să fie menținut în postul de șef de poliție.

Semnătura,

[signature]

Urmare : Tot odată i-a spus că această declarație a lui GARBOS va fi publicată în presă în cazul când nu-i vom satisface cererea. Fără ca să știu eu că i-a pus la cale cu șantaj am intervenit la comandamentul sovietic în interesul lui JELLENEK de mai multe ori începând din luna Martie 1945. Nu șantaj direct nu a mai fost impotriva mea. Și nici nu am mai fost amenințat.

Întrebare:
Ancheta îți atrage atenția că răspunsul dat mai sus se contrazice cu afirmația dumitale în legătură cu faptul că ai fost șantajat în legătură cu persoana lui GARBOS, din P.V. de interogatoriu din 21-22 Martie a.c. Ți se mai atrage încă odată atenția să spui adevărul de care din aceste răspunsuri ai încercat să duci în eroare ancheta?
Răspuns: Contradicția apare din redactarea greșită de către mine a frazei aferente la plural, deoarece nevrând nimeni mai de JELLENEK se întrepretează că ar fi fost vorba de EISLITZ, KATZ etc. JELLENEK mi a cerut decât pur și simplu lui la comandamentul sovietic. El fiind șeful direct al lui GARBOS și de care am stăruit cel mai mult să-l înlăture pe GARBOS, prin această declarație în mod indirect a urmărit să mă reducă la tăcere în ceea privește revendicarea nemulțumită a înlăturării lui GARBOS.

Întrebare: În P.V. de interog. din 24-29 Martie a.c. declarați ați că ați reprezentat lui EISLITZ, KATZ și WEISS IOAN jafurile și afacerile necurate ce le făceau sub numele Partidului. Ancheta Vă cere să arătați concret ce ați declarat cu și în această privință?
Răspuns: Sunt foarte sigur că am arătat cu și declarația mea convorbirii în care eu le-am reprezentat jafurile și afacerile necurate ce le făceau sub numele Partidului, fapt ce

Semnătura,

Urmare: se îngrijească ca activiștilor să li se creeze condiții mai bune de trai. Însă nu pot să precizez când au avut loc și cu care persoane anume, însă este sigur că numai cu conducătorii ași județeni de partid am putut avea asemenea discuții. 301 295

Întrebare: Tot în P.V. de interogatoriu din 24-29 III a.c. dumneata afirmi că le-ai făcut reproșuri lui EIDLITZ, KATZ și WEISS IOAN; pentrucă făceau transferuri de bani în străinătate. Ancheta îți cere să arăți pe ce bază le-ai făcut dumneata aceste reproșuri?

Răspuns: Eu nu cunosc afacerile lor concrete, știam aceste lucruri numai din opinia publică.

Întrebare: În P.V. de interogatoriu din 24-29 III a.c. dumneata susții că WEISS IOAN își acumula în mod legal și ilegal venituri prin funcțiile ce le exercita ca mandator al Joint-ului, comunității evreești și organizațiilor sioniste. Ancheta îți cere să dovedești temeinicia afirmațiilor dumitale.

Răspuns: Precum am declarat nu am nici un caz concret în această privință. Știam aceste lucruri numai din opinia publică.

Întrebare: De la cine din opinia publică știai dumneata toate cele ai afirmat dumneata mai sus?

Răspuns: Nu pot să precizez nici o persoană.

Întrebare: Cine l-a propus pe WEISS IOAN în funcția de sub-administrator financiar?

Răspuns: WEISS IOAN, a fost propus în funcția de sub-administrator financiar de comitetul evreiesc reprezentat prin Dr FISCHER IOSIF și KÖSZEGI.

Întrebare:
Cât timp a fost WEISS IOAN subadministrator financiar?

Răspuns: El a fost administrator financiar pe zi. La reluarea administrației românești (10 Aprilie)

Mod. Nr. 185

Semnătura,

Urmare: In P.V. de interogatoriu din 24-29 III a.c. dumneata noştii că matrapazlâcurile şi comportarea lui WEISS IOAN au culminat printr-un atentat grav la persoana fostului său director de bancă, atentat care i-a cauzat moartea. Ancheta îţi cere să arăţi cum, când şi prin ce mijloace a săvârşit WEISS IOAN acest atentat?

Răspuns: Eu nu pot preciza data şi împrejurările când s'a petrecut acest caz. Se discuta aceasta în cercurile colegiale ale Băncii Casa de Păstrare din judeţul Satu-Mare. Eu am discutat acest lucru după câte mi-a duce aminte cu BARNA STEFAN directorul şi ERDELYI VASILE procuristul numitei bănci.

După ce am citit prezentul prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez şi mă ştiu propriu mărturit de mâna mea. [signature]

Semnătura,

Proces-Verbal de interogator

Arestat BRETTER TIBERIU, născut la 24 Aprilie 1900, (R.P.R.) Romînia, cetățean român, de profesie funcționar cu ultimul domiciliu în Satu-Mare Str. Samuel Micu Nr 1

(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

27 Aprilie 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora .... și .... min.

" s'a terminat la ora .... și .... min.

Intrebare: Arată toată activitatea ta trădătoare față de populația evreească din rândurile căreia faci parte?

Răspuns: Nu fac parte din rândurile populației evreești?

Intrebare: atunci acesta a fost motivul pentru care ai avut activitate trădătoare față de populația evreească în timpul regimului Hortist din Ardeal

Răspuns: Nu am avut niciun fel de activitate trădătoare față de populația evreească

Intrebare: De ce nu vrei să vorbești de legăturile pe care le-ai avut cu Dr Kreutz șeful gestapoului

Răspuns: Nu am avut niciun fel de legătură cu această persoană

Intrebare: Acesta e adevărul?

Răspuns: Da.

Intrebare: Da cunoști această persoană?

Răspuns: Da o cunosc

Semnătura,

Mod. Nr. 185

Urmare:

Întrebare: Îi funcția pe care o deține?

Răspuns: Da știam că este șeful Gestapoului

Întrebare: De ce nu ați dorit să vorbiți de întâlnirea pe care ați avut-o cu Dr. Kaindl, când ați fost întrebat?

Răspuns: Nu am avut niciun fel de întâlnire cu Dr Kaindl de care să spun acest lucru nimic.

Întrebare: Ați fost întrebat dacă acest lucru nu este cunoscut și altor persoane - deci ați fost rugat să nu vorbiți cu nimeni despre acest lucru?

Răspuns:

Semnătura,

PROCES VERBAL DE INTEROGÁTORIU

Arestatul CRAIU IOAN, născut la 3 Februarie 1908, în comuna Bunaşti Regiunea Argeş, consilier ministerial la Ministerul Finanţelor, fiul lui Nicolae şi Elisabeta, căsătorit, am 3 copii, cu ultimul domiciliu în Bucureşti str. Medic Veterinar Locuşteanu nr. 22.-

8 Iulie 1952, Bucureşti.
Interogatoriul a început la ora 21,15
" s'a terminat " 24,35

Intrebare:

Ai afirmat că WEISZ IOAN, directorul general al B.C.I-ului, în munca sa a desfăşurat o activitate duşmănoasă faţă de directivele Partidului şi Guvernului. Arată concret în ce a constat această activitate?

Răspuns:

Din activitatea lui WEISZ IOAN, cunosc următoarele:

A fost cumnat cu CERNICICA DUMITRU şi se spune că este rudă cu IACOB ALEXANDRU.-

La sfârşitul anului 1947, a fost încadrat ca subdirector la Dir. Contabilităţilor directe din Ministerul Finanţelor. La 1 Ianuarie 1949, a fost făcut director la Dir. Contabilităţii normate. In cursul anului 1949, a fost numit şeful Contabilităţii la Canal, unde a funcţionat până în luna Februarie 1951, când a fost numit director general la B.C.I.-

La Canal nu a încasat avansurile date la cărăuşi, lucrători şi cantine, sumă care se ridică la circa 50 milioane bani dinainte de reformă.-

In locul lui a propus şi a fost numit şef contabil la Canal POPA COSTEA, unul despre care se spune că este fiu de chiabur. Inainte de a fi fost numit POPA COSTEA şef contabil la Canal, a fost director adjunct la Dir. Buget din Ministerul de Finanţe.-

WEISZ a primit în serviciu la Canal pe toţi funcţionarii comprimaţi din Ministerul Finanţelor, printre care şi pe VASILE CONSTANTINESCU fost director general al monopolului şi alcoolului.-

ss. Craiu Ioan

./.

30298

Nu a arătat Băncii de Investiţii rezervele interne ale Canalului, adică materialele cumpărate şi neconsumate până la finele anului, spre a fi scăzute din finanţarea următoare.-

După câte am aflat că atâta timp cât a fost şef contabil la Canal, a avut o anchetă pe linie de partid.-

A fost adus din funcţia de şef contabil dela Canal de IACOB ALEXANDRU care a intervenit ca să fie numit director general la B.C.I., ceeace i-a şi reuşit.-

In urma propunerii lui IACOB ALEXANDRU, a fost decorat cu Ordinul Muncii pentru munca desfăşurată la Canal, deşi în afară de lipsurile mai sus arătate a avut şi altele.-

Direcţia de Aprovizionare a Ministerului Energiei Electrice şi Electrificării s'a plâns că B.C.I-ul nu i-a achitat importurile făcute.-

Plata situaţiilor de lucrări executate construcţii nu s'au plătit în termenul legal de 3-5 zile.-

Nu a lămurit toate rezervele interne ale construcţiilor în regie pentru ca aceste rezerve să fie scăzute din finanţarea următoare.-

Nu a lămurit după ce se deschide finanţarea: după devize sau devize de execuţie.-

Nu a avut o atitudine justă faţă de secţia Plan Finanţe, din cauză că spunea că aceasta l-a susţinut pe fostul director TOPCIU dela B.C.I. pe care WEISZ IOAN cu concursul lui IACOB ALEXANDRU l-a înlocuit.-

A ştiut că NESTOR BADEA este nepot al lui MIHALACHE şi totuşi l-a menţinut în post de conducere în B.C.I.-

Nu a verificat complect modul de utilizare a fondului de salarii la construcţii.-

Nu a verificat complect costul construcţiilor şi ieftinirea acestui cost.-

WEISZ IOAN a dat dispoziţiuni ca să se retragă creditul acordat societăţii Sovrom Construcţii, înainte de a se fi pronunţat comisia mixtă româno-sovietică.-

In legătură cu WEISZ IOAN ar putea da o serie de date TOPCIU care în prezent este la Ministerul Industriei Lemnului şi Hârtiei.-

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde cu cele declarate de mine verbal, îl susţin şi semnez fără să fiu silit de cineva.-

LT.DE SECURITATE ss.Craiu Ioan

CM/5 ex. Simonis Emil

305
299

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestatul Ivaiu Ioan - născut la 3-Febr.-1908 în com. Bucureşti Reg Argeş consilier Ministerial la Min. Finanţelor, fiul lui Nicolae şi Elisabeta
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
căsătorit are 3 copii, cu ultimul domiciliu în Bucureşti Str. Medic Vet. Constantin 28

8 - Iulie - 1952.

Oraşul Bucureşti

Interogatoriul a început la ora 21. şi min. 15.-

„ s'a terminat la „ 24 şi „ 35.

Intrebare: Ai afirmat că Weisz Ioan directorul general al B.B.J.-ului, în munca sa a desfăşurat o activitate duşmănoasă faţă de directivele Partidului şi Guvernului. Arată concret în ce a constat această activitate.?

- Răspuns. Din activitatea lui Weisz Ioan amintesc următoarele:

A fost numit cu bezmilica Dumitru şi se spune că este rudă cu Iakob Alexandru.

La sfârşitul anului 1947 a fost încadrat ca subdirector la Div. Contribuţiilor directe din Ministerul Finanţelor. La 1- Ianuarie 1949 a fost făcut director la Div. Contabilităţii noi-înfiinţate. În luna anului 1949 a fost numit şeful contabilităţii la Canal unde a funcţionat până în luna Februarie 1951 când a fost numit Director General la B.B.J.

La canal nu a încasat avansurile date la zi-ziuri, lucrători şi cantine sumă care se ridică la cca 50 milioane, bani dinainte de reformă.

Mod. 185

Iscălitura

Urmare: În locul lui a propus și a fost numit șef contabil la canal Popa Costea, unul despre care se spune că este fin de chiabur. Înainte de a fi fost numit Popa Costea șef contabil la canal a fost Div. adjunct la Div. Buget din Ministerul de finanțe.

Weisz a primit în serviciu la canal pe toți funcționarii concentrați din Ministerul Finanțelor printre care și pe Vasile Constantinescu fost Dir. Gen. al monopolului și alcoolului.

Nu a arătat Băncii de Investiții rezervele interne ale canalului, adică materialele cumpărate și necon-sumate până la finele anului, spre a fi scăzute din finanțarea următoare.

După cât am aflat în atâta timp cât a fost șef contabil la canal a avut o anchetă pe linie de partid.

A fost adus din funcția de șef contabil de la canal de Bakob Alexandru care a intervenit ca să fie numit Director General la B. C. J. ceeace i-a și reușit.

În urma propunerii lui Bakob Alexandru a fost decorat cu Ordinul Muncii pentru munca desfășurată la canal deși în afară de lipsurile mai sus arătate a avut și altele.

Direcția de Aprovizionare a Ministerului Energiei Electrice și Electrificări se plânge că B. C. J.-ul nu i-a achitat importurile făcute.

Plata situațiilor de lucrări executate construcții nu o'au plătit în termenul legal de 3-5 zile.

Nu a lămurit toate rezervele interne ale construcțiilor în vederea pentru ca aceste rezerve să fie scăzute din finanțarea următoare.

Iscălitura,

3/

Urmare: Nu a lămurit după ce se deschide finanțarea: după devize sau devize de execuție. ——————

Nu a avut o atitudine justă față de secția Plan Finanțe din cauză că opunea că aceasta la susținut pe fostul director Topciu dela B.C.I. pe care Weisz Ioan în concursul lui Iakob Alexandru l-a înlocuit. ——————

A știut că Nestor Badea este nepot a lui Mihalache și totuș la menținut în post de conducere în B.C.I.. ——————

Nu sa verificat complet modul de utilizare a ~~salariilor~~ fondului de salarii la construcții. ——————

Rectificat cu știrea mea [signature]

Nu sa verificat complect costul construcțiilor și ieftinirea acestui cost. ——————

Weisz Ioan a dat dispozițiuni ca să se retragă creditul acordat societății Sovrom Construcții înainte de a se fi pronunțat comisia mixtă Româno-sovietică. ——

In legătură cu Weisz Ioan ar putea da o serie de date Topciu care în prezent este la Ministerul Industriei Lemnului și Hârtiei. ——————

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde cu cele declarate de mine verbal îl susțin și semnez fără să fiu silit de cineva ——————

[signature]

Anchetator.

[signature]

Lt. Simionis Emil.

Iscălitura,

307 301.

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul CRAIU IOAN, născut la 3 Februarie 1908 în comuna Buneşti Regiunea Argeş, Consilier la Ministerul Finanţelor, fiul lui NICOLAE şi ELISABETA, căsătorit, cu ultimul domiciliu în Bucureşti Str. Medic Vet. Locusteanu Nr.22.-

10 Iulie 1952, Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 21,10
" s'a terminat " 24,30

Intrebare :

Ai afirmat că WEISZ IOAN, directorul general al B.C.I-ului, în munca sa a desfăşurat o activitate duşmănoasă faţă de directivele Partidului şi Guvernului.- Arată concret în ce a constat această activitate ?

Răspuns :

Din activitatea lui WEISZ IOAN cunosc următoarele :

A fost cumnat cu CERNICICA DUMITRU şi se spune că este rudă cu IACOB ALEXANDRU.-

La sfârşitul anului 1947, a fost încadrat ca subdirector al Dir.Contribuţiilor Directe din Ministerul Finanţelor.- In luna Ianuarie 1949 a fost numit ca director al Contabilităţii normate.- In cursul anului 1949 a fost numit şeful Contabilităţii la Canal, unde a funcţionat până în luna Februarie 1951, când a fost numit directorul general al B.C.I-ului.-

La canal nu a încasat avansurile date la cărăuşi, lucrători şi cantine, sumă care se ridică la cca 50 milioane lei, bani dinainte de reforma monetară.-

Adică hotărârea Consiliului de Miniştri prevedea ca lucrătorii şi cărăuşii din alte părţi decât Constanţa, să li se acorde avansuri din contul sumei retribuţiilor lor.- Aceste

.//. ss/. CRAIU ION

302

avansuri urmau să fie reţinute dela aceştia odată cu primirea salariilor sau retribuţiilor lor pentru muncile prestate.- Deasemenea acestora şi altor muncitori li s'au acordat credite la cantină,care la fel trebuiau reţinute din plata retribuţiilor lor.- Aceste sume nu au fost reţinute la timp,motiv pentru care a rămas restantă suma sus arătată.- Sumele acestea ar fi trebuit să fie încasate dacă altfel nu se putea din urmăriri silite prin portărei ceeace nu a făcut,total.- Toate acestea le-am aflat dela actualul şef contabil al Canalului POPA COSTEA, recomandat de către WEISZ IOAN, care a venit la Minister şi s'a plâns de aceste lucruri, cerând dela Ministerul de Finanţe, descărcarea pentru ele, ceeace nu s'a acordat, urmând ca să le încaseze tot prin portărei.- Despre acestea mai poate da relaţii OTTO RUBICEV Dir. Bugetului.-

In urma propunerii lui, a şi fost numit ca şef contabil la Canal POPA COSTEA, unul despre care se spune că este fiu de chiabur.- POPA COSTEA, înainte de a fi fost numit şef contabil la Canal a fost Director Adjunct la Dir.Bugetului în Ministerul Finanţelor.-

In timpul când WEISZ IOAN a îndeplinit funcţia de şef contabil la Canal, a primit acolo în serviciu pe o mare parte dintre funcţionarii comprimaţi dela Ministerul de Finanţe, aşa de exemplu pe VASILE CONSTANTINESCU fost director general al Monopolului şi Alcoolului, pe MUSTEA fost subdirector la Dir. Bugetului, pe GABROVEANU fost şef contabil la B.C.I. şi alţii.-

Nu a arătat Băncii de Investiţii rezervele interne ale Canalului, adică materialele cumpărate şi neconsumate până la finele anului, spre a fi scăzute din finanţarea următoare.- Dela TOPCIU am aflat că valoarea acestor materiale neconsumate şi nedeclarate pentru scădere din finanţarea anului următor, se ridică la aproximativ 500 milioane lei,bani dinainte de reforma monetară.- Acestea au fost materiale de construcţii şi piese de schimb pentru maşini.- Despre aceste rezerve nedeclarate mai ştie şi poate da relaţii MENDEL director la B.C.I.- Această sumă susarătată în cazul când WEISZ IOAN ar fi declarat materialele neconsumate, ar fi putut fi investite în altă parte.-

Am aflat că în timpul cât a fost şef contabil la Canal WEISZ IOAN, a avut o anchetă pe linie de cadre însă fără să

.//.

ss/. CRAIU IOAN

pot preciza pentru ce anume.-

A fost adus din funcţia de şef contabil dela Canal de IACOB ALEXANDRU, care a intervenit ca să fie numit director general la B.C.I., ceeace i-a şi reuşit.-

In urma propunerii lui IACOB ALEXANDRU la LUCA VASILE, a fost decorat cu Ordinul Muncii pentru munca depusă la Canal, deşi în afară de lipsurile mai sus arătate a avut şi altele.-

Direcţia de Aprovizionare a Ministerului Energiei Electrice şi Electrificării s'a plâns că B.C.I-ul nu i-a achitat importurile de maşini şi piese importante, fapt care a determinat ca această Direcţie să nu verse în termen, lunar, beneficiile realizate la Buget. Despre acestea poate da relaţii contabilul şef al Dir. de Aprovizionare din Ministerul sus arătat, al cărui nume nu-mi reamintesc. Acest contabil a fost inspector special în Ministerul de Finanţe.-

Plata situaţiilor de lucrări executate în construcţii nu s'a plătit în termenul legal de 3-5 zile, ci la interval şi de 10-15 zile. Adică B.C.I-ul era obligat ca după ce periodic din partea constructorilor i se depuneau situaţia lucrărilor executate la clădirile respective, ea nu le achita suma prevăzută în termenul legal de 3-5 zile, decât mai târziu.-

Nu a lămurit toate rezervele interne ale construcţiilor în regie pentru ca aceste rezerve să fie scăzute din finanţarea următoare. In luna Martie sau Aprilie 1952, s'a cerut din partea B.C.I. de către Direcţia Bugetului, de către şeful de sector VELEANU ca să arate care este suma acestor rezerve interne şi pentru construcţiile în regie care nu sunt întreprinderi economice pentru a putea fixa suma care trebuia prevăzută în buget pentru investiţii. Nu a răspuns decât pentru rezervele interne ale construcţiilor în regie care sunt întreprinderi economice. Nu s'a ocupat deloc de rezervele interne ale construcţiilor în regie care nu sunt întreprinderi economice cum este chiar şi Canalul.-

Nu a lămurit după ce se deschide finanţarea adică: după devize de execuţie.-

Dacă se deschide după devize atunci constructorul primea avansul de 15% din valoarea întreagă a lucrării fapt ceeace permitea ca acesta să aibe o mai mare mobilitate financiară. Dacă finanţarea s'a deschis după deviz de execuţie, adică după lucrări parţiale avansul de 15% se acorda numai din valoarea parţială a lucrării şi nu din valoarea ei totală, fapt ce nu aducea la o mişcare financiară a constructorului.-

ss. CRAIU IOAN

.//.

Nu a avut o atitudine justă faţă de Secţia Plan Finanţe, înjurându-i pe motivul că aceştia l-au susţinut pe fostul director TOPCIU dela B.C.I.de care lui WEISZ IOAN i-a fost frică că-i va ocupa postul şi pe care cu concursul lui IACOB ALEXANDRU l-a mutat după câte ştiu la un sovrom.-

A ştiut că NESTOR BADEA este nepot al lui MIHALACHE şi totuşi l-a menţinut în post de conducere la B.C.I.-

Nu a verificat complect modul de utilizare a fondului de salarii la construcţii. Astfel,de exemplu: la hotel Aro din oraşul Stalin am locuit ca detaşaţi ingineri şefi,şefi contabili şi alţi funcţionari mai mult timp pentru care se plăteau lunar câte 25.ooo lei,bani dinainte de reforma monetară,bani care se scoteau din beneficiul întreprinderilor. Acest lucru s'a întâmplat şi în alte părţi.-

Nu a verificat complect costul construcţiilor şi ieftinirea acestui cost; de exemplu: întreprinderile Ministerului Construcţiilor cărora Statul a trebuit să le acopere în anul 1951 o pierdere de peste un miliard lei,bani dinainte de reforma monetară,din lipsa acestor verificări.-

WEISZ IOAN a dat dispoziţiuni ca să se retragă creditul acordat societăţii Sovrom-Construcţii înainte de a se fi pronunţat comisia mixtă româno-sovietică. Societatea Sovrom-Construcţii în anul 195o a avut dat din partea Ministerului Finanţelor,un credit de circa 2 miliarde şi jumătate ce-l folosea drept fond de rulment. WEISZ IOAN a dat dispoziţiuni să fie retras acest credit înainte ca comisia românosovietică să se fi pronunţat asupra restituirii acestui credit,fapt ce a adus la greutăţi financiare pentru societatea Sovrom-Construcţii.Fiind lipsită de bani câtva timp până când s'a revenit asupra dispoziţiei date,aceasta în urma hotărârii Comisiei româno-sovietice (TOPCIU în legătură cu aceasta posedă toate actele doveditoare).-

In legătură cu WEISZ IOAN poate da relaţii complecte cu date şi acte concrete TOPCIU care în prezent este după câte ştiu subdirector la Ministerul Industriei Lemnului şi hârtiei şi care prin luna Februarie 1952 mi-a spus că ştie tot despre WEISZ şi că a înaintat la secţia Plan-Finanţe a C.C.al P.M.R.un memoriu de 6o pagini în care a arătat concret toată activitatea lui WEISZ IOAN.-

ss.Craiu Ioan

.//.

3H 305

După ce am citit procesul verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că este întocmai cu cele declarate de mine, susţin şi semnez.-

ss. Craiu Ioan

LT. DE SECURITATE

Simonis Emil

CM/5 ex.

C.N.S.A.S.

306

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestat Weisz Ioan, născut la 3 Febr. 1908 în com. Bunești Reg. Argeș, consilier Min. la Ministerul Finanțelor, fiul lui Nicolae și Elisabeta
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
căsătorit, cu ultimul domiciliu în București Str. Medic Vet. Lonștean Nr. 12.

10 Iulie 1952

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 21. și min. 10.
„ s'a terminat la „ 24. și „ 30

Intrebare: Ai afirmat că Weisz Ioan directorul General al B.b.J.-ului, în munca sa a desfășurat o activitate dușmănoasă față de directivele Partidului și Guvernului. Arată concret în ce a constat această activitate?

Răspuns: Din activitatea lui Weisz Ioan cunosc următoarele:

A fost numit în Cazmicia Centrală și se spune că este rudă cu Jakab Alexandru.

La sfârșitul anului 1947, a fost încadrat ca subdirector al Div. Contribuțiilor Directe din Ministerul Finanțelor. În luna Ianuarie 1949 a fost numit ca Director al contabilității noi-mate. În cursul anului 1949 a fost numit șeful contabilității la Canal, unde a funcționat până în luna Februarie 1951, când a fost numit director general al B.-b.-J.-ului.

La canal mi a încasat avansurile date la casierii lucrărilor în cantină, sumă care se ridică la cca 50 milioane lei, bani dinainte de reforma monetară.

Mod. 185

Iscălitura

In Urmare: Adică hotărîrea Consiliului de Miniștri prevedea ca lucrătorii și țăranii din alte părți decît constanța să li se acorde avansuri din contul sumei retribuțiilor lor. Aceste avansuri urmau să fie reținute dela acestia odată cu primirea salariilor sau retribuțiilor lor pentru muncile prestate. De asemenea acestora și altor muncitori li sau acordat credite la canal, care la fel trebuiau reținute din plata retribuțiilor lor. Aceste sume nu au fost reținute la timp, motiv pentru care a rămas restantă suma sus arătată. Sumele acestea au fi trebuit să fie încasate dacă altfel nu se putea prin măsuri silite prin poștărei ceeace nu a făcut, total. — Toate acestea le-am aflat dela actualul șef contabil al canalului Rosa Bostea, recomandat de către Weisz Ioan, care a venit la Minister și se plîns de aceste lucruri, cerînd dela Ministerul de Finante despăgubirea pentru ele ceeace nu sa acordat, urmînd ca să le încaseze tot prin poștărei. Despre acestea mai poate da relații Otto Rubicek Dir. Bugetului. ═══

In urma percheziției lui a și fost numit ca șef contabil la canal Rosa Bostea, unul despre care se spune că este fin de chiabur. Rosa Bostea inainte de a fi fost numit șef contabil la canal a fost Dir. adjunct la Dir. Bugetului în Ministerul Finantelor.

In timpul cînd Weisz Ioan a îndeplinit funcția de șef contabil la canal, a primit acolo în serviciu pe o mare parte dintre funcționarii angajați dela Ministerul de Finante, ca de exemplu pe Vasile Constantinescu fost director general al monopolului și alcoolului pe Mustea fost sub director la Dir. Bugetului pe Gabrovean fost șef contabil la B.b.V. și alții. —

Iscălitura,

Urmare: Nu a arătat Băncii de Investiții rezervele interne ale Canalului, adică materialele cumpărate și neconsumate până la finele anului, spre a fi scăzute din finanțarea următoare. Dela Topciu am aflat că valoarea acestor materiale neconsumate și nedeclarate pentru scădere din finanțarea anului următor se ridică la aproximativ 500 milioane lei, bani dinainte de reforma monetară. Acestea au fost materiale de construcții și piese de schimb pentru mașini. Despre aceste rezerve nedeclarate mai știe și poate da relații Mendel director la B.C.I.. Această sumă susarătată în cazul când Weisz Ioan ar fi declarat materialele neconsumate, ar fi putut fi investite în altă parte.

Am aflat că în timpul cât a fost șef contabil la Canal Weisz Ioan a avut o anchetă pe linie de cadre însă fără să pot preciza pentru ce anume.

A fost adus din funcția de șef contabil dela Canal de Iakob Alexandru care a intervenit ca să fie numit director general la B.C.I. ceeace i-a și reușit.

In urma propunerii lui Iakob Alexandru la Luca V. a fost decorat cu Ordinul Muncii pentru munca depusă la Canal, deși în afară de lipsurile mai susarătate a avut și altele.

Direcția de Aprovizionare a Ministerului Energiei Electrice și Electrificării se plânge că B.C.I.-ul nu i-a achitat importurile de mașini și piese importate, fapt care a determinat ca această Direcție să nu verse în termen, lunar, beneficiile realizate la Buget. Despre aceasta poate da relații contabilul șef al Dir. de Aprovizionare din Ministerul susarătat, al cărui nume nu-mi reamintesc. Acest contabil a fost Inspector

Iscălitura,

[signature]

4/

Urmare: special în Ministerul de Finanțe. ———

Plata situațiilor de lucrări executate în construcții nu s'au plătit în termenul legal de 3-5 zile, ci la' interval ș' de 10-15 zile. Adică B.B.J.-ul era obligat ca după ce periodic din partea constructorilor i se depuneau situațiile lucrărilor executate la clădirile respective, ea nu le achita suma prevăzută în termenul legal de 3-5 zile, dcât mai târziu. ———

Nu a lămurit toate rezervele interne ale constructiilor în regie pentru ca aceste rezerve să fie scăzute din finanțarea următoare. În luna Martie sau Aprilie 1952 s'a cerut din partea B.B.J.-ului de către Direcția Bugetului, de către Șeful de sector Velcanu ca să arate care este suma acestor rezerve interne și pentru construcțiile în regie care nu sunt întreprinderi economice pentru a putea fixa suma care trebuia prevăzută în buget pentru investiții. Nu a răspuns decât pentru rezervele interne ale construcțiilor în regie care sunt întreprinderi economice. Nu se ocupat de loc de rezervele interne ale construcțiilor în regie care nu sunt întreprinderi economice nici este chiar și bănuitul. ———

Nu a lămurit după ce se deschide finanțarea adică: după devize sau devize de execuție. ———

Dacă se deschide după devize atunci constructorul primea avansul de 15% din valoarea întreagă a lucrării fapt ce ne permitea ca acesta să aibe o mai mare mobilitate financiară. Dacă finanțarea se deschide după deviz de execuție adică după lucrări parțiale, avansul de 15% se acorda numai din valoarea parțială a lucrării și nu din valoarea ei totală, fapt ce nu aducea la o mișcare financiară a constructorului.

Iscălitura,

5/

Urmare: Nu a avut o atitudine justă față de Secția Plan Finanțe înjurându-i pe motivul că acestia l-au sustinut pe fostul director Togoiu de la B.C.F. de care lui Weisz Ioan i-a fost frică că-i va ocupa postul și fie care un concurent lui Iakob Alexandru la mutat dupăcâte știu la un Sovrom.

A știut că Nastor Badea este nepot a lui Mihalache și totuș la menținut în post de conducere la B.C.F.

Nu a verificat complect modul de utilizare a fondului de salarii la construcții

Astfel de exemplu: la Hotel Ava din Orașul Stalin au locuit ca detasați ingineri șefi, șefi contabili și alți funcționari mai mult timp pentru care se plăteau lunar câte 25.000 lei, bani dinainte de reforma monetară, bani care se scoteau din beneficiul întreprinderilor. Acest lucru pe întâmplat și în alte părți.

Nu a verificat complect costul construcțiilor și ieftinirea acestui cost; de exemplu: întreprinderile Ministerului Construcțiilor cărora Statul a trebuit să le acopere în anul 1951 o pierdere de peste 1 miliard lei, bani dinainte de reforma monetară, din lipsa acestor verificări.

Weisz Ioan a dat dispoziții ca să se returneze creditul acordat societății Sovrom-Construcții înainte de a se fi pronunțat comisia mixtă româno-sovietică. Societatea Sovrom-Construcții în anul 1950 a avut dat din partea Ministerului Finanțelor un credit de cca 2 miliarde și jumătate cel folosea drept fond de rulment. Weisz Ioan a dat dispoziții să fie returnat acest credit înainte ca comisia româno-sovietică să se fi pronunțat asupra restituirii acestui credit, fapt ce a adus la

Iscălitura,

3+3 308.

6/

Urmare: granturi financiare pentru societatea Sovrom - construcții. Fiind lipsită de bani câtva timp până când au venit urmare dispoziției date, aceasta în urma hotărârii comisiei romîno - sovietice. (Topciu în leg cu acestea posedă toate actele doveditoare)

În legătură cu Weisz Ioan poate da relații complecte cu date și acte concrete Topciu care în prezent este după câte știu Sub director la Ministerul Industriei Lemnului și Hârtiei și care prin luna Februarie 1952 mi-a spus că știe tot despre Weisz și că a înaintat la secția Bean Finanțe a b.b. al P.M.R. un memoriu de 60 pagini în care a arătat concret toată activitatea lui Weisz Ioan-

După ce am citit prezentul proces - verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde cu cele declarate de mine verbal îl susțin și semnez fără ca fiu silit de cineva

Anchetator.

dr. Simonis Emil.

Iscălitura,

~~3~~ 309

Proces-Verbal de interogator

Arestat ul Gidlitz Zoltan de profesie funcționar născut la 2 Februarie 1912 în Satu Mare fiul lui Ignatie
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
și Fani cu ultimul domiciliu în București Str. Ivan Turgheniev Nr. 30.-

3 August 1953

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 15 și - min.

„ s'a terminat la ora 1 și 30 min.

Intrebare: Când l-ai cunoscut pe Weisz Ioan și de cine ți-a fost prezentat?

Răspuns: În Decembrie 1944 când am fost numit secretar al gruparii P.C.R. Satu Mare printre primii care au venit la partid a fost și Weisz Ioan cu care ocazie l-am cunoscut.

Întrebare: Ce știi d-ta despre trecutul lui Weisz Ioan

Răspuns: Știu că era fiul unui medic fără avere, iar în anul 1931-1932 a plecat în Franța la Grenoble unde și-a luat doctoratul în științe economice. La întoarcere în țară s'a angajat ca funcționar la Banca de Păstrare din satu Mare. În 1936 a fost secretar al sindicatului funcționarilor particulari al cărui președinte era Social-democratul Bretter Tiberiu.

În 1941 Weisz Ioan a fost arestat de autoritățile hortiste Maghiare împreună cu Bretter Tiberiu și alții din conducerea sindicatului, după care a

Semnătura,
Gidlitz Zoltan

Mod. 185

Urmare: fost trimis în Ucraina într-un detașament de pedeștri unde a stat până când frontul a ajuns lângă Satu Mare, fugind din detașament a rămas în Satu Mare. Toate acestea le știu din declarațiile sale de partid, din convorbirile avute cu el, precum și din discuțiile avute cu Sarcony Nicolae care a fost cu el în detașament, Vicolar Jacob care a lucrat cu el în sindicat, dela Bălan Marcel și alții. Altceva în legătură cu trecutul lui Weisz Ioan nu mai cunosc.-

Întrebare: Le știi despre lui Weisz Ioan în detașament?

Răspuns: Din convorbirile personale pe care le-am avut cu Weisz Ioan și cu Sarcony Nicolae am aflat că Weisz Ioan a fost unul dintre conducătorii de detașament adică fiecare legătura între comisia detașamentului și conducerea militară a detașamentului fără a avea careva avantaj în urma acestei misiuni.-

Weisz Ioan mi-a spus că a stat împreună cu Erenicas Emerie din conducerea P.C.R. Satu Mare până la moartea acestuia.

După ce armata horthistă a fost înfrântă la Voronej, detașamentul lor s'a destrămat și s'a retras în interiorul țării. Când a ajuns la satu Mare Weisz Ioan s'a așezat și a așteptat trupele sovietice. Altceva nu mai știu în legătură cu activitatea s'a în detașament.-

Întrebare: Cum a devenit Weisz Ioan membru de partid?

Răspuns: Nu știu.-

Întrebare: Când și de cine a fost propus și numit Weisz Ioan subadministrator la administrația financiară

Semnătura,
Ecaterina Zvetan

~~3663~~ 310.

Urmare: din Satu Mare;

Răspuns: La sfârșitul lunei decembrie 1944 comandamentul sovietic mi a rugat în calitate de secretar jud. P.C.R. ca să avem grijă de toate organele de Stat să funcționeze în bună regulă și în funcția lor să propunem oameni corespunzători componenți ai partidelor democratice. —

În acea vreme conducerea Partidului nu era formată definitiv ion eu încă eram nou la Satu Mare. —

Goldberger Nicolae care mi a întâlnit mi-a prezentat câțiva oameni vechi în mișcare pe care pot să i folosesc în munca de organizare a Partidului acești erau: Varga Ludovic, Bălan Moral, Sarkony Nicolae și alții. După ei am primit această sarcină am constituit cu Varga Ludovic și cu Bălan Nicolae care au propus pentru postul de sub administrator pe Weisz Ioan, despre care am înștiințat comandamentul Sovietic. Menționez că nu știu cum s a întâmplat întâlnirea respectivului deoarece cu problema financiară s a ocupat Varga Ludovic și Sarkony Nicolae. —

În această calitate Weisz Ioan a funcționat până la sosirea lunei Martie 1945, dată când a fost înființată administrație Românească în tot Ardealul de Nord.

Însă Weisz Ioan a rămas mai departe în cadrul administrației financiare ocupând un post de inspector. —

Întrebare: Ce activitate a avut Weisz Ioan în Satu Mare?

Răspuns: Weisz Ioan pe lângă activitatea ce a depus în cadrul administrației financiare a

Semnătura

Urmare: făcut parte și din comisia de organizare a sindicatelor ocupându-se în special cu funcționarii particulari a cărui recrutare a fost până în 1940-1941 când a fost oprită de către autoritățile maghiare. —

În calitate de unul administrator financiar Weisz era legat de sectorul financiar, la inceput de Varga Ludovic, Köszegi Francise, Sorkany Vicentie și de Lustig Emeric, activând pentru procurarea de fonduri pentru Partid, de aceeași a mai activat în comisia de organizare a comitetului democrat Evreiesc. —

Întrebare: Ne-ați cunoscut activitatea lui Weisz Ioan la comitetul democrat evreiesc?

Răspuns: Weisz Ioan a făcut parte din fracțiunea membrilor de partid din conducerea Comitetului Democrat Evreiesc împreună cu Glück Andor, Klein Alexandru, Köszegi Francise și alții.

În această calitate au înființat un club Evreiesc care în loc să contribue la democratizarea păturilor evreiești a întărit în cadrul acestuia ura socială contra populației Maghiare. —

Legătura cu C.D.E. din partea partidului a fost ținută cu Dr. Klein Ernest care îmi raporta despre activitatea acestei organizații. —

Am fost informat că Weisz Ioan care era în conducerea C.D.E. în fiecare seară se afla în cadrul clubului în societatea cărturilor burghezi evreiești din Satu Mare ca: fabricantul de spirt Herman și alții. Acest club a mai fost frecventat și de burghezia română, care împreună cu burghezia evreiască au creiat o atmosferă dușmănoasă

Semnătura,
Eiselt Zoltan

 311.

Urmare: șovină împotriva populației Maghiare. —

Chefuri, jocuri de noroc în valută și în aur în valori mari a fost activitatea de bază a acestui club, însă nu am cunoștință dacă Weisz Ioan ar fi jucat, nu am avut nici-o sesizare în acest sens. —

Weisz Ioan din toate manifestările ce se sărbătoare în cadrul clubului, nu s'a ocupat numai de jocurile de noroc, în urma cărui fapt s'a făcut din partea poliției un control în timpul activității de club și s'au confiscat valorile aflate asupra jucătorilor. —

Datorită faptului că Weisz Ioan se afla mereu în anturajul burgheziei s'a complăcut în această situație, deci era de acord cu aceștia, cu manifestările lor dușmănoase, cel puțin nu s'a ocupat de aceasta, și nici nu am cunoștință că ar fi luat atitudine împotriva acestor manifestări. —

Clubul era un local de lux și nu dădea posibilitatea decât acelora care aveau bani mult să-l frecventeze, fapt care a influențat în mare măsură specula și goana după averi din partea evreilor. —

Faptul că burghezia avea o mare încredere în Weisz Ioan a fost solicitat de aceștia să preia conducerea Băncii de Credit Mărunt pentru Satu Mare, bancă ce aparținea județului, această propunere Weisz a refuzat-o deoarece nu a vrut să părăsească administrația financiară, propunând în locul său pe cumnatul lui Sarkany Niculae. Această propunere a discutat-o cu mine spunându-mi că deși banca județului

Semnătura: [signature]

Urmare: din Satu Mare va fi condusă de un membru de Partid fondurile acelei bănci se vă putea folosi în folosul Partidului. —

Eu am fost deacord cu această propunere și am vorbit cu persoana propusă să primească postul respectiv, însă nu cunosc rezultatul cum s'a organizat această bancă, deoarece acest sector nu-mi aparținea mie. —

Despre această faptă să aibă cunoștință Lustig Emerie, Sorkany Nicolae și Bălan Nicolae. —

Întrebare: Ce legături a avut Waisz Ioan cu Goințu? —

Răspuns: Nu știu ca Waisz să fi avut legături cu Goințu. —

Întrebare: Ce afaceri a făcut Waisz Ioan la Satu Mare în interes personal? —

Răspuns: Nu cunosc. —

Întrebare: Ce legături a avut Waisz cu ofițerii americani ce au vizitat Satu Mare, în Martie, Aprilie 1945?

Răspuns: În iarna anului 1945-1946 un grup de ofițeri americani au vizitat Satu Mare și-au convocat o ședință cu conducătorii vieții publice și politice din Satu Mare, la această ședință au luat parte mai multe printre care și Waisz Ioan.

Despre această ședință Regionala de Partid Oradea a fost sesizată chiar de Waisz Ioan, iar tovarășul Vasile fostul răspunzător organizator al Regionalei P.C.R. Oradea s'a ocupat cu cercetarea acestei ședințe despre care a înștiințat și C.C. P.M.R. Nu știu ca Waisz Ioan să fi avut și alte legături în afară de ședință cu ofițerii americani. —

Semnătura

3312.

Urmare: Intrebare: Cînd şi cum a fost adus la Ministerul de Finanţe şi de către cine?

Răspuns: Weisz Ioan până la sfîrşitul anului 1947 a funcţionat ca inspector Regional Financiar la inspectoratul financiar Oradea, totodată a activat şi în cadrul secţiei financiare a Regiunii de Partid. —

După ce Cernicica Dumitru a fost numit ca director general a personalului la Ministerul de Finanţe a cerut membri de partid pricepuţi în problemele financiare să-i aducă la Ministr. A cerut cu mine şi am hotărît să aducem pe Weisz la bucureşti deoarece am şi fost numindul în postul de director adjunct la Direcţia Veniturilor Populare. —

Intrebare: Ce activitate a avut Weisz Ioan la Ministerul de Finanţe?

Răspuns: La început prin 1947-1948 a avut o activitate mai mult de birou fără a cunoaşte munca de pe teren. După un scurt timp a fost pus în comisia de trimiteri în judecată a infractiunilor fiscale. În cadrul comisiei a avut o atitudine prin care cerea în majoritatea cazurilor trimiterea în judecată a infractorilor.

Însă a muncit superficial şi nu a controlat toate dosarele trimise în faţa acestei comisii, lăsînd multe cazuri să scape de trimitere în judecată din partea secretariatului comisiei. Nu am cunoştinţă că Weisz ar fi avut cazuri unde ar fi fost amestecat, întrucît s'au făcut anchete cu privire la Weisz nu a reieşit nimic compromiţător. —

În anul 1948 Weisz Ioan a fost numit şi în instanţa de impunere pe capitală.

Semnătura.
Dimitru Fortan

Urmare: În această calitate în scurt timp s'a făcut cunoscut pe capitală că în fața instanței de impunere din care și Weisz făcea parte, impozabilii sunt impuși groși fără să-și aibă posibilitatea de a-și schimba încadrarea.

În acea vreme (1948) încă nu s'a terminat definitiv cu vechiul procedeu de a se lua spre știre din sectorul particular din partea organelor de impunere.

Însă Weisz nu s'a văzut de treabă și a lipsit mult dela instanță, iar contribuabilii care au văzut că Weisz este prezent la instanță nu s'au prezentat la impunere pentru că au căutat să fie reprezentați în fața altor instanțe.

Deci Weisz și-a creat în jurul lui o atmosferă - că este sever și nu se fac apropieri de el prin mici mijlocitori, dar din cauza neglijenței s'ale a rămas numai ca o reclamă în schimbarea sistematică veche a spețelor.

Din discuțiile avute cu Crainic Ioan și cu Ambrozie Aurel acestea mi-au spus că Weisz a reușit să-și cunoască munca sectorului unde a fost repartizat (Director Adjunct) această cunoștință însă a primită dela un funcționar vechi cu numele de Bădescu fostul cumnat al lui Papanace (conducătorul Legionar) care a rezolvat toate rezultatele lui Weisz.

În martie 1949 Ministerul de Finanțe s'a reorganizat iar Weisz Ioan a fost înaintat în grad și numit ca director al Direcției Normării Contabile pentru întreprinderi. Intre convorbirile avute cu Weisz mi-a spus că s'a procedat cu el greșit pentru faptul că a fost luat dela sectorul Venituri

Semnătura, Zoltan
Eugen

Urmare: unde în acea vreme el era singur funcționar venit din câmpul muncii. El mi-a spus că ar fi fost mulțumit să rămână și pe mai departe în vechiul post deoarece noua muncă este mai mult teoretică având legături numai cu sectorul de Stat. Deci se vede că Weisz a dorit să aibă legături și mai departe cu sectorul particular chiar într-o funcție mai mică, însă nu am indicii deci Weisz avea asemenea dorință.-

Weisz Ioan în noua funcție ca director, sub masca introducerii disciplinei a început teroriza subalternilor prin retrogradare și scoaterea lor din serviciu pentru ori și ce lucru de nimic. Cu toate că în cadrul direcției condusă de Weisz a domnit o atmosferă de nesiguranță, totuși cu ajutorul consilierului Sovietic a reușit să pună norme obligatorii de contabilizare pentru mai multe sectoare de Stat cuprinzând și planul de conturi. Deasemeni a reușit să scoată pe contabilii din sectorul de Stat de sub influența corpului contabililor cari susțineau superioritatea să contabilizare Germane, și cari era o piedică serioasă în introducerea noului sistem de contabilizare, în acest sens a schimbat și conducerea corpului contabililor. A înființat cursuri de inițiere pentru noul sistem de contabilitate în cadrul Ministerului Finanțelor. În schimb a neglijat în mare măsură crearea unui corp de control și de îndrumare, dând ca normă obligatorie în mod birocratic noua metodă din care cauză la început era multe neînțelegeri care a întârziat efectul noului sistem.—

<u>Întrebare:</u> Ce legături a avut Weisz Ioan cu Vasile Luca?

Semnătura,
Eciotu Zoltan

Urmare: Rezumat: Incepând din luna 1949 când Weisz a fost numit ca director al Direcției Normării Contabile a venit de câteva ori la Vasile Luca pentru a cere semnarea diferitelor lucrări făcute de Direcția Normării Contabile. A mai fost chemat la mai multe ședințe privind direcția condusă de el, de asemenea Weisz a făcut parte și din colegiul ministerului de Finanțe, atât timp cât a funcționat ca director al direcției normării contabile alte legături nu a avut cu Vasile Luca, însă Vasile Luca deja atunci a văzut că Weisz este un executant bun și instrucțiunile liniei trasate de el până la îndeplinirea obiectivului, aceasta știe din convorbirile avute cu Vasile Luca care mi-a spus că Weisz este om capabil și că este mulțumit de el.

În anul 1950 când s-a format Direcția Generală Economică - Marea Răzgiță ministrul de Finanțe trebuia să propună un director financiar al acestei direcții Generale. În acest fapt Vasile Luca la numit pe Weisz Ioan. Am fost prezent la mai multe convorbiri avute între Vasile Luca și Weisz când Vasile Luca dădea instrucțiuni lui Weisz - că în cadrul Direcției Generale el este reprezentantul Ministerului de Finanțe și trebuie să urmărească numai dispozițiile Ministerului Finanțelor, indiferent dacă primește alte dispoziții din partea cui, Weisz a raportat lui Vasile Luca că atât sindicatul cât și organizația de Partid se amestecă în problemele financiare, Vasile Luca a dat dispoziții să nu se amestece nimeni în problemele financiare.

Weisz Ioan a executat întocmai linia trasată de Vasile Luca, în urma căruia fapt s'a creiat

Semnătura

 320314

Urmare: multe greutăți în organizarea șantierului, creând nemulțumiri în cadrul muncitorilor, și nesiguranță între cadrele de conducere, iar Weisz era să fie bătut din partea muncitorilor.

În urma acestor fapte C.C. P.M.R. și C.G.M. a întreprins mai multe anchete, însă Vasile Luca mereu la apărat pe Weisz Ioan.

Weisz Ioan mereu la informat pe Vasile Luca despre orișice întâmplări în cadrul Direcției Canalului din această cauză Vasile Luca era mulțumit de Weisz. —

În anul 1951 Weisz Ioan a fost numit ca director general la Banca de Investiții, ținând legătura cu Iacob Alexandru și uneori cu Vasile Luca, Weisz Ioan a introdus în viață măsurile Ministerului de Finanțe care loveau în construcția socialismului. Weisz Ioan în urma îndrumării de către Iacob Alexandru, a început o luptă contra organizației de partid și sindicat din Banca de Credit pt. Investiții, și contra secției Plan Finanțe a C.C. P.M.R. —

Pentru aceste fapte comise de către Weisz s-a cerut din partea secției plan finanțe pedepsirea lui, însă Vasile Luca și data aceasta la apărat. —

În toamna anului 1951 Weisz Ioan m-a informat că unele măsuri pe care le-a primit din partea lui Iacob, lovesc chiar în apărarea țării, după aceasta Weisz i-a spus și lui Vasile Luca care nu a luat nici o măsură de îndreptare și nici contra lui Iacob Alexandru. —

Menționez că Weisz m-a rugat înainte de a intra la Vasile Luca că atât timp cât

Semnătura:

Urmare: va stoi imediat la Vasile Luca să apese pe Iacob Alexandru să nu intre imediat.-

Nu știu exact ce au discutat doar lucrurile au mers și mai departe la fel, cu toate că eu am încercat prevenit pe Weisz că va răspunde o dată pentru măsurile introduse de el în cadrul Băncii.-

Weisz a introdus ori și ce măsură preconizată de Luca fără consimțământul Lucă a avut încredere în acesta ajutându-l în toate ocaziile, aranjând pentru acesta să fie și decorat.-

În afară de legăturile profesionale nu știu să fi avut și alte legături.-

Întrebare: Pentru care motive a fost numit Weisz Ioan directorul contabilității și Financiar al Direcției Canalului Dunărea - Marea Neagră?

Răspuns: Weisz a fost numit în acest post pentru motivul că ocupația lui de bază era contabilitatea, de mai mulți ani lucra în cadrul Ministerului de Finanțe, deci cunoștea și legile fiscale, era și membru de Partid verificat, era directorul Normării contabile și cunoștea legislația contabilă Sovietică. Se părea acestor și Vasile Luca și-a exprimat că este un element bun.-

Întrebare: La insistențele a primit Weisz Ioan dela Vasile Luca,

Răspuns: Weisz Ioan venea mai la Vasile Luca deoarece Luca legătură cu Vijoli Aurel și cu Iacob Alexandru. Știu că Weisz Ioan primea dela Vasile Luca sarcini cu caracter general prin care atrăgea atenția lui Weisz că în ori și ce împrejurare și contra oricui trebue să ducă lupta trasată de Ministerul de Finanțe, mereu îi atrăgea atenția lui Weisz

Semnătura,
Executor

Urmare: că numai Ministerul de Finanțe are grijă de introducerea disciplinei financiare, și că unii vor să construiască socialismul cu ori ce preț dar Ministerul de Finanțe trebue să vegheze ca această construcție să coste puțin. Această sarcină am auzit-o cu ocazia urgentării lucrării canalului din partea Primului Secretar, iar Vasile Luca a dat dispoziție lui Weisz să nu mai acorde nici un fond lucrările dela canal până când toate formele legale a acestor cheltueli nu vor fi îndeplinite.

Weisz a introdus în viață această sarcină primită dela Vasile Luca, prin care a cauzat opriri în construcția canalului. Numai după intervenția directorului general a canalului, Hosu Gh., la Vasile Luca, fondurile pentru finanțarea canalului au fost redeschise. Această atitudine Weisz a menținut-o în tot timpul cât a funcționat ca director a contabilității la canal cât și în calitate de director general a băncii de investiții, susținând, că numai el introduce disciplina financiară și că alții ca: Hosu Gh., Sostena și alții vor să bage anarhie.

Însăși sarcinile în general Weisz le-a primit dela Iacob Alexandru, iar când erau cazuri mai grave Iacob mergea împreună cu Weisz la Vasile Luca care a întărit sarcinile trasate de Iacob Alexandru.

Weisz de multe ori mi-a spus că unele măsuri primite dela Iacob lovesc direct în economia țării, cu toate acestea el a introdus-o mulțumindu-se numai să se înțeleagă cu organele respective pentru ușurarea introducerii acestor măsuri.

Semnătura,
[signature]

Urmare: Din toate aceste sarcini primite din partea lui Vasile Luca și Iacob cel mai grav caz era oprirea finanțării lucrărilor Sovromcanal, pentru care chiar și Sovietul s'au scandalizat că în nicio țară nu s'au luoat astfel de măsuri contra societăților sovietice.

Pentru faptul că Weisz Ioan a introdus aceste măsuri date de Vasile Luca, acesta a ținut foarte mult la Weisz.

Întrebare: Arată d-ta cum Weisz Ioan la informat pe Vasile Luca despre stadiul lucrărilor canalului și despre alte probleme legate de Canal?

Răspuns: În discuțiile avute între Vasile Luca și Weisz, discuții care parte din ele le-am auzit și eu, Weisz Raporta lui Luca despre volumul lucrărilor recepționate, și prețul de cost prea mare a acestor lucrări, deasemenea l-a informat de anarhia generală ce domnește în cadrul șantierului Canalului, arătat că mașinile sosite și se distrug din lipsă stau se acoperă și se ruginesc.

Spunea că directorul general adjunct tehnic Ing. Löbel (despre care știa că este vechi simpatizant al mișcării muncitorești;) că este omul de încredere a primului Secretar, Despre Löbel mai spunea că până când acesta va fi în acest post lucrările nu vor înainta pentru faptul că sabotează lucrările, că face risipă de materiale și bani.

În urma acestor risipiri Vasile Luca a luoat măsuri iar Ing. Löbel a fost schimbat din acest post, și a fost numit în locul lui Ing. Grünberg provenit dela C.F.R.

Arăta lui Luca că directorul planificării Canalu

Semnătura

Urmare: vechi în mișcarea muncitorească numai în cursul lucrărilor, din care cauză și acesta a fost schimbat 322 din funcția sa și arestat. ~~~~~~~~

Dronmeni a început să bage intrigi și contra lui Pastenea directorul general adjunct administrativ. La început a încercat să bage intrigi și contra lui Hosu susținând că acesta stă sub influența sabotorilor și că acesta semnează lucrările fără să știe ce semnează, Dronmeni a atâtat pe Luca contra conducerii Partidului și sindicatului dela canal. ~~~~~~~~

Pe baza informațiilor date de Waisz lui Vasile Luca acesta cerea mereu schimbări în cadrul conducerii canalului creând o atmosferă de nesiguranță în rândul conducerii canalului, în acest fel a încetinit ritmul mersului al lucrărilor.

Menționez că aceste informații ce au fost date lui Luca de către Waisz nu știu dacă au fost cerute de acesta sau au fost date din propria inițiativă a lui Waisz. –

Întrebare: Toate informațiile pe care le-a dat Waisz lui Luca au fost juste?

Răspuns: Nu știu dacă informațiile date de Waisz au fost juste sau nejuste, însă părerea mea este majoritatea lucrurilor sugerate de Waisz se puteau aranja și intern în cadrul conducerii canalului fără să cauzeze perturbări în bunul mers al canalului.

Întrebare: Ce l-a determinat pe Waisz Ioan să dea aceste informații lui Vasile Luca?

Răspuns: Din convorbirile personale avute cu Waisz Ioan, acesta mi-a spus că din cauza situației anarhice ce domnește la canal au frică că odată vor fi

Semnătura,
Kalits Zoltan

Urmare: trași au toți la răspundere, iar el nu vrea să pătimească ca ceilalți și pentru aceasta informa pe Vasile Luca și alte organe de Stat și de Partid.-

Menționez că am fost informat din partea subalternilor lui Waisz că și în sectorul condus de el nu merge munca bine.-

Totodată el a vrut să se arate că numai el singur are grijă de bunul mers al canalului.

Nu am cunoștință să fi urmărit și alte scopuri însă toate informațiile date de Waisz lui Luca au fost folosite de acesta după cum am arătat mai sus, îngreunând bunul mers al construcției canalului.-

Întrebare: Ce instrucțiuni i-a dat Vasile Luca lui Waisz referitor la sabotarea lucrărilor canalului?

Răspuns: Nu am cunoștință dacă Vasile Luca a dat lui Waisz Ioan astfel de instrucțiuni, însă măsurile ce au fost luate a încetinit lucrările canalului.-

Întrebare: Ce instrucțiuni i-a dat Vasile Luca lui Waisz Ioan cu privire la legăturile cu conducerea canalului și a S.M.R.-ului?

Răspuns: Așa cum am arătat mai sus Vasile Luca a dat instrucțiuni lui Waisz că dânsul este reprezentantul Ministerului de Finanțe în conducerea canalului, și că el este dator să urmărească numai instrucțiunile date din partea Ministerului de Finanțe chiar dacă acestea sunt contrare dispoziției conducerii canalului și a liniei trasate de organizația de Partid.-

Întrebare: Cum a fost numit Waisz Ioan director general la Banca de Credit pt. Investiții?

Semnătura,
[illegible]

Urmare: Răspuns: După ce Vasile Luca a fost nevoit să schimbe pe Octav Livezianu din cauza incapacității acestuia, a fost numit în locul său Weisz Ioan pe baza propunerii lui Iacob Alexandru dându-i funcția de director general al Băncii de investiții. Între timp Vasile Luca mi-a spus să vin să-l anunțez pe Weisz în acest post pentru că este mulțumit de el, la această întâlnire a lui Vasile Luca și eu i-am spus să facă bine să-l numească în acest post deoarece a fost funcționar de bancă și va putea face față sarcinii primite. —

Întrebare: Ce activitate a avut Weisz Ioan la Banca de Credit pt. Investiții?

Răspuns: Imediat după numirea sa la Banca de Credit pt. Investiții în funcția de director general Weisz Ioan a început să ia măsuri severe pentru întărirea disciplinei în muncă, funcționării cum au executat o bancă la timp au fost scoși imediat din muncă.

În urma acestor măsuri severe a introdus o frică în rândul funcționarilor din Bancă.

Weisz nu a mulțumit cu ședința lui suprimând cu Vișoli Aurel care răspundea pentru întregul sector bancar, spunând că nu primește ca să mai ajute din partea acestuia și că are mai mult legătură cu Direcția Finanțelor Economice Naționale care era în cadrul lui Iacob Alexandru. Weisz Ioan de comun acord cu Iacob au emis ca B.C.I. să treacă din sectorul lui Vișoli în sectorul coordonat de Iacob Alexandru, acest lucru s-a și întâmplat. —

După această schimbare Weisz a început și mai

Semnătura

Urmare: mult scoaterea elementelor din bancă, cu care nu era mulțumit, indiferent de apartenența lor politică și funcția ce o ocupau.

Concedia conducerea sindicatului, a organizației de partid, șeful secției de cadre etc. etc.

Secția plan Finanțe a C.C. P.M.R. a intervenit la Weisz pentru a opri na în serviciu a acestor concediați; însă Weisz contra liniei dat de secția plan Finanțe a C.C. P.M.R. a continuat și mai departe această activitate, mai mult, a început să se agite și contra conducerii secției plan Finanțe.

În urma acestor măsuri luate de Weisz fără, susținând că ca să acționeze contra liniei date de C.C. P.M.R. a distrus complect autoritatea organizației de partid, desființând prin aceasta controlul și ajutorul Partidului în treburile băncii, aplicând metode dictatoriale străine de Partid. –

Eu am discutat cu Weisz arătându-i că prin această acțiune banditească face jocul reacțiunii, dânsul mi-a spus că el concediat au fost elemente ne corespunzătoare, însă aceste schimbări se puteau face în concordanță cu secția plan Finanțe fără a știrbi autoritatea Partidului, de asemenea mi-a mai spus că în această acțiune a fost autorizat de Iacob Alexandru care i-a spus să acționeze fără frică chiar și contra ~~a~~ C.C. P.M.R. –

Secția plan Finanțe a C.C. P.M.R. prin Vass Ladislau a cerut lui Vasile Luca să i-a măsuri contra acestei acțiuni dușmănoase de Weisz, însă Vasile Luca i-a luat apărarea lui Weisz spunând că el răspunde de ceea ce face. (Weisz Ioan)

În urma acestei atitudini a lui Weisz

Semnătura: Eszter Zoltán

Urmare: Varlik Banca a avut și mai multe înțelegeri în persona lui Weisz. — 318.

După ce Weisz a „curățat" banca de elementele cu care nu era „mulțumit" a început să ia măsuri pentru introducerea cu strictețe a legilor existente și liniei trasate de Ministerul de Finanțe în economia națională.

În acea vreme 1950-1951 încă unitățile economice ca: Fabrici, Șantiere etc. nu erau încă organizate perfect ca să poată să facă față prescripțiilor legale la timp din cauza lipsei de cadre tehnice suficiente.

Weisz aplicând linia trasată de Ministerul de Finanțe, în multe cazuri a cauzat întârzieri la deschiderea anumitor lucrări la timpul planificat, sau a oprit acele lucrări, prin aceasta a lovit în executarea planului general. —

Unele din aceste măsuri erau justificate deoarece trebuia să se introducă disciplina și în sectorul de investiții, să se termine cu deturnări de fonduri, și cu construcții neplanificate, iar alte măsuri luate de Weisz erau pe jumătate pentru faptul că lovea în construcții mari privind apărarea țării sau șantiere mari a Ministerului de Construcții și a Sovromconstrucție. —

Întrebare: Ce mai cunoști în legătură cu activitatea lui Weisz desfășurată la Banca de Credit pt. Investiții?

Răspuns: Nu mai cunosc nimic în afară de ele arătate mai sus. —

Întrebare: Cum te-a informat Weisz Ioan pe deasupra cu privire la strângerea de material de către C.C. și Securitate privind pe Varlik Banca și Ministerul de Finanțe?

Semnătura,
Emeric Toplan

Urmare: Răspuns: Weisz Ioan nici odată nu mi-a informat că securitatea și-au C. C. strâns date împotriva lui Vasile Iuca.

După ce comisia de anchetă a C. C. și-a încetat activitatea la Banca de Investiții Weisz mi-a informat despre aceasta spunându-mi foarte rușinat că nu este lăsat să muncească, că și funcționarii sunt cercetați în muncă iar cei din C. C. nu se pricep la problemele bancare.

Dosarul mi-a mai spus că l-a cerut să pească de toată Banca, și că el nu se lasă să fie mai hărțuit. Mi-a mai informat că înainte de retragerea muncitorii multe firme au cerut să depună sumele de bani aflate asupra lor însă el nu a primit.

Comisia de anchetă l-a întrebat această chestiune dosarul a fost și verificat și cât a fost găsit în regulă. Mi-a mai spus că a dat multe informații lui Mureșanu Vasile. Nu mult înainte de arestarea lui Weisz recent mi-a spus că a fost chemat la C.C. P.M.R. și că acolo i-au fost arătați că a sabotat Economia Națională și că știe că va fi arestat.

Întrebare: Dacă ați mai ceva de arătat ceva despre activitatea lui Weisz?

Răspuns: Nu mai am de arătat nimic în legătură cu activitatea lui Weisz desfășurată la Ministerul de Finanțe cât și la Canal. —

După ce am citit prezentul proces-verbal cuvânt cu cuvânt și am constatat că el corespunde în totul cu ale declarate de mine sunt și semnez

Anchetator prim
Lt. Petrescu

Anchetat. —
Emeric Zoltan

Semnătura,

25/Nov 1953 ~~20~~ 319

Declarație

Subsemnatul Kidlitz Zoltan fiul lui Ignatie și Fany născut în satu Mare anul 1912 Februarie 2, cu ultimul domiciliu în București Str. Ungheni Nr. 30. dau următoarele declarații despre Weiss Ivan, aflat la activitatea lui în comisia de Reparare care a funcționat în satu Mare în primăvara anului 1945

Eu am venit în anul 1944 luna decembrie când am fost trimis la ~~Satu-Mare~~ din partea C.C. P.C.R. ca sfetnic județean. Până în 6 Martie 1945 a fost asignat ca Administrația financiară și secretarul Sindicatului funcționarilor particulari. - După 6 Martie a rămas pe mai departe la Administrația financiară ca Inspector, și pe mai departe a fost secretarul funcționarilor particulari

Imediat după 6 Martie s'a făcut o epurare a funcționarilor dela Prefectura, despre care nu am avut cunoștință întrucât nu mi-au fost înștiințat din București și prefectura era în mâna Maghiarilor (Adjunct) și Social-democraților (Bretter)

Însă după ce am luat măsurile, de îndepărtare am luat și mi cunoștință despre epurarea care s'a făcut acolo.

Peste vreun timp s'a făcut epurarea tuturor instituțiilor de stat, dar nu-mi aduc aminte exact cine era în acea comisie. Din partea particulari sa ocupat secretarul asignat de atunci Varga Ludovic, care era din Satu-Mare și ~~[illegible]~~ teo pe toți funcționarii -

/ -

vedi, și din când în când m'a informat cum decurge munca respectivă. Weisz nu știu dacă a fost oficial în această comisie, dar știu că și el s'a ocupat cu problema epurației, verificând listele funcționarilor, întrucât și el cunoștea ~~pe~~ în general pe toți funcționarii.

Însă Weisz are un principiu, ceace multe ori atât mie cât și altora - Bălab Marcel, Nistor Al. - spunea că nu semnează nimica, astfel dorind să fugă de răspundere.

Comisia de epurare nici nu putea să funcționeze fără el fiind în conducerea Sindicatului și chiar din oficiu trebuia să fie în comisie.

Aceasta îmi este declarația ceace semnez nesilit de nimeni -

Ridula Zoltan

C.N.S.A.S.

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Arestatul EIDLITZ ZOLTAN, născut la 2 Februarie 1912 în Satu Mare, fiul lui IGNATIU şiFANI, de profesie funcţionar, cu ultimul domiciliu în Bucureşti Str.Ivan Turgheniev No.30.

23 Ianuarie 1954- Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 9,20
" s'a terminat la ora 11,30

Intrebare ;

Cât timp ai funcţionat Dta ca activist de Partid la Satu Mare?

Răspuns;

Din Decemvrie 1944 până în Aprilie 1945, am funcţionat ca secretar al Jud.P.C.R.Satu Mare.

Din Aprilie 1945 până în Septemvrie am fost responsabil de cadre al regionalei Satu Mare.

Intrebare ;

Ce persoane de cetăţenie străină, în afată de sovietici şi maghiari, au vizitat în acel timp oraşul Satu-Mare.

Răspuns;

In timpul cât eu am funcţionat ca secretar al Jud.şi ca responsabil de cadre al regionalei Satu Mare, oraşul Satu Mare nu a fost vizitat de personalităţi străine în mod oficial sau neoficial.

Menţionez că la sfârşitul anului 1945 sau începutul anului 1944 când funcţionam ca responsabil de cadre al regionalei P.C.R.Oradia, am fost sesizaţi, MURESEANU VASILE (ADY LADISLAU), LEONTIN SALAJEANU şi eu că un grup de ofiţeri americani au vizitat oraşul Satul Mare unde au stat 2-3 zile, în care timp au stat de vorbă separat cu o serie de personalităţi politice (social democraţi, liberali şi ţărănişti şi administrative, şi au mai ţinut o şedinţă comună cu toate personalităţile politice şi administrative din oraşul şi judeţul Satu Mare.

32732

Cu această ocazie primarul oraşului Satu Mare cu numele MATOLCI LUDOVIC, U.P.M.-ist, care era membru de partid în acel timp, a făcut declaraţii politice şoviniste împotriva apartenenţei Ardealului la România şi despre libertăţile politice ale populaţiei maghiare.

Despre această şedinţă am fost sesizaţi prin telefon de către WEISS IOAN sau FISCHER GAVRILA din conducerea Jud. de Partid Satu Mare. După această şedinţă WEISS IOAN a fost chemat de către MURESEANU VASILE, resp.org.al reg.P.C.R. Oradia, deoarece WEISS a participat la această şedinţă.

WEISS IOAN după ce a stat de vorbă cu MURESEANU, WEISS m'a informat şi pe mine, vorbindu_mi despre cele de mai sus şi că BRETTER TIBERIU din conducerea P.S.D. Satu Mare, a fost deseori împreună cu ofiţerii americani.

Tot WEISS mi-a spus că aceştia au fost găzduiţi de unul anume BRETAN AUREL din conducerea P.N.T. Satu Mare.

După cum îmi amintesc eu, WEISS IOAN, a fost translatorul acestor ofiţeri americani, deoarece ei nu ştiau maghiara sau româneşte, iar WEISS cunoştea limba franceză sau engleză. Despre acestea eu am sesizat şi C.C. P.C.R.prin rapoartele noastre din conducerea regională pe linie de secretar, organizare şi cadre la rubrica manifestări duşmănoase unde am arătat cazul lui MATOLCI.

După scurt timp MATOLCI LUDOVIC, a fost schimbat prin NISTOR IOSIF (tot U.P.M.-ist). Sedinţa a avut loc la Tri unal sau la Administraţia Financiară din Satu Mare. Nu ştiu sigur, însă aşa mi-aduc aminte că ofiţerii americani au făcut o vizită şi la prefectura Satu Mare, unde era prefect ANDERCO STEFAN sau PALCAU.

Despre vizitele făcute de ofiţerii americani am fost sesizat atunci şi de WEISS LADISLAU care era şeful siguranţei din Satu Mare, care i-a ţinut sub supraveghere.

Intrebare ;

WEISS IOAN a informat numai verbal conducerea regionalei P.C.R. despre vizitele ce le-au făcut ofiţerii americani la Satu Mare ?

Răspuns;

Pe mine, WEISS IOAN m'a informat numai verbal despre vizitele făcute de ofiţerii americani la Satu Mare şi nu am cunoştinţă că ar fi dat cuiva raport şi în scris.

.//.

322

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez propriu , nesilit de nimeni.

Anchetatori ss.EIDLITZ ZOLTAN
CPT.
I.Niculescu
LT.MAJ.
N.Tăbârcea,

3 ex./E.M.

C.N.S.A.

329323

Proces-Verbal de interogator

Arestat a l EISLITZ ZOLTAN, născut la 2 Febr. 1912 în
Satu-Mare, fiul lui IGNATIU și Fani, de profesie funcționar,
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)
cu ultimul domiciliu în București Str. Ivan Mihneiu Nr. 30

23 Ianuarie 1954

Orașul București

Interogatoriul a început la ora 9 și 20 min.
„ s'a terminat la ora 11 și 30 min.

Intrebare: Cât timp ai funcționat dumneata ca activist de partid la Satu-Mare?

Răspuns: Din Dec. 1944 până în Aprilie 1945, am funcționat ca secretar al jud. P.C.R. Satu-Mare.
Din Aprilie 1945 până în Sept. 1945 am fost responsabil de cadre al regionalei Satu-Mare.

Intrebare:
Ce persoane de cetățenie străină, în afară de sovietici și maghiari, au vizitat în acel timp orașul Satu-Mare?

Răspuns: In timpul cât eu am funcționat ca secretar al jud. și ca responsabil de cadre al regionalei Satu-Mare, orașul Satu-Mare nu a fost vizitat de personalități străine în mod oficial sau neoficial.-
Menționez, că la sfârșitul anului 1945 sau începutul anului 1946 când funcționam ca responsabil de cadre al regionalei P.C.R.

Semnătura,
Eisl Zoltan

Mod 185

Urmare : Oradea, am fost vizitați, Mureșanu Vasile (Ady Ladislau), Leontin Sălăjeanu și eu că un grup de ofițeri americani au vizitat orașul Satu-Mare unde au stat 2-3 zile, în cursul timpului au stat de vorbă separat cu unele de personalități politice (vechi-democrați, liberali și țărăniști) și de administrative. Am mai luat o ședință comună cu toate personalitățile politice și administrative din orașul și județul Satu-Mare.

Cu această ocazie primarul orașului Satu-Mare cu numele MATOLCI LUDOVIC, ungur, (U.P.M.) care era membru de partid în acel timp, a făcut declarații foarte urâte împotriva apartenenței Ardealului la România și despre libertățile politice ale populației maghiare.

După această ședință am fost vizitați prin telefon de către WEISS IOAN sau FISCHER GAVRILA din conducerea jud. de Partid Satu-Mare.

După această ședință WEISS IOAN a fost chemat de către MURESEANU VASILE, resp. org. al Reg. P.C.R. Oradea, deoarece WEISS a participat la această ședință.-

WEISS IOAN după ce a stat de vorbă cu MURESEANU, WEISS mi-a informat și pe mine, vorbindu-mi despre cele de mai sus și că BRETTER TIBERIU din conducerea P.S.D. Satu-Mare, a fost deasemeni împreună cu ofițerii americani. Tot WEISS mi-a spus că aceștia au fost găzduiți de unul anume BRETAN AUREL din conducerea P.N.T. Satu-Mare.

După cum îmi amintesc eu, WEISS IOAN, a fost

Semnătura,
Csanki Zoltan

Urmare: translatorul acestor ofițeri americani, deoarece ei nu știau maghiara sau românește, iar ~~320~~ 324
WEISS cunoaște limba franceză sau engleză.
Despre aceasta eu am sesizat și C.C. P.C.R. prin rapoartele noastre din conducerea regională pe linie de sector, organizare și conducere la unele manifestări dușmănoase unde am arătat cazul lui MATOLCI.

După scurt timp, MATOLCI LUDOVIC, a fost schimbat prin NISTOR IOSIF (fost upemist)
Sedințele a avut loc la Tribunal sau la Administrația Financiară din Satu-Mare.

Nu din depun, însă așa îmi aduc aminte că ofițerii americani au făcut vizite și la prefectura Satu-Mare, unde era prefect ANDERCO STEFAN sau PALCĂU.

Despre vizitele făcute de ofițerii americani am fost sesizat atunci și de WEISS LADISLAV care era șeful siguranței din Satu-Mare, care i-a ținut sub supraveghere.

Întrebare:
WEISS IOAN a informat numai verbal conducerea regionalei P.C.R. despre vizitele ce le-au făcut ofițerii americani la Satu-Mare?

Răspuns: Pe mine WEISS IOAN, m-a informat numai verbal despre vizitele făcute de ofițerii americani la Satu-Mare și nu am cunoștință că ar fi dat cumva raport și în scris.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că, corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și subscriu propriu [illegible] ale mele:

Anchetatori
Cpt. I. Niculescu
Lt. Maj. Tabărcea NR

Mod.

Semnătura,
[illegible] Zoltan

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

29 Mai 1953 Orașul București

Interogatoriul a început la ora 10 și ...... minute. Interogatoriul s'a terminat la ora ...... și ...... minute.

Eu, Lt. de securitate Tătărcea Nicolae

am interogat în calitate de martor

(pe ~~arestatul, reținutul,~~ martorul)

1. Numele GHETE 2. Pronumele VASILE

3. Anul, luna și ziua nașterii 1911-15-Dec. 4. Locul nașterii Nărăud -

5. Cetățenia român 6. Naționalitatea român

7. Apartenența politică fără de partid din ce an ......

8. Studii Liceul „Mihail EMINESCU" din Satu-Mare (când, unde și ce școală a absolvit) 1921-22 Beiuș, 1922-24 Blaj, 1924-930 Satu-Mare

9. Profesia funcționar tehnic în construcții 10. Ultimul loc de muncă și funcția Prodaliment, Lorda și Bindușcu, contabil

11. Ultimul domiciliu domiciliu provizoriu Maria Rosetti 7 Buc.

12. Situația familiară necăsătorit (divorțat) (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl a fost funcționar, fără avere decedat din 1932. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 Nici un fel de activitate politică am avut simpatie față de țărăniști ai lui [illegible], după 23 Aug. 1944 am votat cu partidele democratice. (în ce partide politice a fost, participare în alegeri)

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit (înainte și după 23 August 1944) înainte și după 23 Aug. 1944.

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție sunt reformat.

17. Dacă a fost prizonier (unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost, decât o singură dată la Budapesta când eram în liceu, cu un tren special la un match de foot-ball.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat, Am fost judecat de tribunalul București și sunt în revizuire și cu aplicațiunea amnistiei, cauza procesului constă în imputarea pentru plată a unei cantități de americă (pânză). Altul nu am mai avut.

Intrebare: Când și în ce împrejurări l-ai cunoscut dumneata pe WEISS IOAN?

Răspuns: Pe WEISS IOAN l-am cunoscut între anii 1925-1930 la Satu-Mare, unde eu am urmat liceul iar el comerțul superior. Cu el nu am avut relații de prietenie ci numai de cunoștință.

Intrebare: Ce cunoști dumneata din activitatea politică și profesională dusă de acesta până la 23 August 1944?

Răspuns: Nu cunosc activitatea lui politică și profesională până la 23 August 1944. In această privință pot să dau relații amănunțite exacte a SAMUEL ANDREI, care a fost procuror la Tribunalul

Semnătura,

Urmare: Satu-Mare și actualmente director la B.T.J. Baia-Mare. Nu știu precis dacă mai este în această funcțiune în prezent, deoarece el fusese numit director de către WEISS IOAN, cu care era bun prieten din copilărie; HERMAN, care a avut un mare atelier de tâmplărie mobilă al prezentului în Satu-Mare, BENEDEK PAUL și BENEDEK TIBOR; frații FISCHER; SZOBEL farmacistul din Satu-Mare. Știu că cu acesta el a rămas prieten din copilărie și până mai târziu. Știu că WEISS împreună cu cei arătați mai sus erau cei mai mari susținători materiali și morali pentru triumful ideii sportive horthyste, „BARCOHBA". Nu cunosc dacă WEISS era încadrat în vreo organizație horthystă, știu numai că în cercul lui de prieteni se discutau probleme pro-horthyste.

Întrebare: Dar după 23 Aug. 1944?

Răspuns: Știu că WEISS după 23 Aug. a fost numit administrator la Poșta-Mare, apoi la inspectoratul financiar Oradea, de unde a trecut la cabinetul Vicepreședintelui de finanțe ca unul din consilieri și capul pe lângă EIBLITZ, unde a lucrat în cadrul comisiei de descoperire a fraudelor fiscale. Apoi a trecut la contabilitate fost în Min. de Finanțe, după câtva timp a fost director contabilitate în Cc. D.F.C. și apoi numit Dir. Gen. la B.C.J. Relații amănunțite despre activitatea lui de la 23 Aug. 1944 până la ajuns Director Gen. la B.C.J. se recomandă a fi ascultați: IONAS POMPILIU din Bucșa frații MIHALCA. Știu că era membru de partid, însă nu cunosc nimic concret din activitatea lui politică și profesională, din cauză că nu am avut relații mai apropiate cu el.

Semnătura,

Urmare: Răspuns: Când și în ce împrejurări ați aflat numărul de contul de bancă din străinătate al lui WEISS IOAN?

Răspuns:

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Dr. 11 Teberecca pentru ... [illegible]

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul IONAS POMPILIU, născut la 16.8.1912 în Oradea, fiul lui PETRU şi AURELIA, de profesie contabil, căsătorit, având un copil, cu ultimul domiciliu în Buc. str. Mihai Vodă Nr. 13, et. 4, ap. 16 Raionul V.I. Lenin.-

12 August 1952, Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 12,45
" s'a terminat la " 15. -

Intrebare:

D-ta cunoşti o persoană cu numele de WEIS ION?

Răspuns:

Da. Cunosc pe WEIS ION fost în ultimul timp director al B.C.I.-

Intrebare:

Arată d-ta când şi prin ce împrejurare l-ai cunoscut pe WEIS ION?

Răspuns:

Pe WEIS ION l-am cunoscut la sfârşitul lunei Februarie 1948, fiind trimis la acesta de către EIDLITZ pentru rezolvarea unei probleme fiscale.-

Intrebare:

Arată relaţiile dintre d-ta şi WEIS ION?

Răspuns:

Intre mine şi WEIS au fost relaţii tovărăşeşti.-

Intrebare:

Arată d-ta tot ce cunoşti despre WEIS ION?

Răspuns:

WEIS ION este Dr. în drept dela Budapesta.- Deasemeni a mai studiat şi în Franţa. Este fiu de medic iar un unchi de al lui a avut o bancă la Satul Mare unde era interesat şi tatăl său. A fost căsătorit cu cumnata lui CERNICIA din Ministerul de Finanţe. - Stiu deasemeni că are un cumnat fugit din ţară.-

Stiu că a fost cel mai intim prieten cu EIDLITZ.- Pentru orice problemă ce se ivea se consultau şi o rezolvau împreună.-

ss/Ionaş Pompiliu.

./.

334
320.

A intrat în Ministerul de Finanţe ca subdirector de Contabilitate direct şi a fost secretarul Comisiei pentru trimiterea actelor de contravenţie la Parchet.- A fost directorul îndrumării şi normării contabile de unde la 2o Mai 1949 a fost numit şeful contabil al D.G.C.- Aici a stat până la 1.III.1951 de unde a plecat la B.C.I. în calitate de director general.-

Dela GHETE VASILE am aflat că bijuteriile şi celelalte obiecte de valoare cu care cumnatul lui WEIS a fugit au fost depuse la dispoziţia lui WEIS la Bank Luisane Zurick - Linde Strase 18 Conto 819 pe numele GUSTAV.-

Stiu dela POPA ALEXANDRU fost consilier la Curtea de Conturi şi ulterior la controlul Financiar din Ministerul de Finanţe care mi-a spus că el ştie şi că are dovezi că WEIS şi EIDLITZ au făcut afaceri în Ministerul de Finanţe.- Mi-a vorbit de un act de 3oo.ooo pe care i-a luat WEISS într'o chestiune când era secretarul Comisiei pentru trimiterea actelor de contravenţie la parchetul Curţii.-

Stiu despre WEIS în timpul când lucra la Canal că era dur, un om care şi-a adunat în jurul lui oameni ai regimurilor trecute ca MIRA, STELIAN, POPESCU, MUSTRA şi alţii, iar primele le dădea la cine vroia el.-

Controlul Financiar din Ministerul de Finanţe pentru o cumpărătură de circa 1o.ooo.ooo lei de obiecte în mare parte inutile a imputat lui OANCEA - care era bănuit că ar fi făcut o afacere în această chestiune - suma de lei 1.2oo.ooo.-

Aceşti bani OANCEA nu i-a dat deoarece WEIS ION a oprit să-i se reţină din salariu contrariu dispoziţiunilor Ministerului de Finanţe.-

Această chestiune ocunoaşte foarte bine POPA JENICA din Ministerul de Finanţe, directorul Controlului Financiar.-

In toamna anului 1949 s'a preluat de către D.G.C. un magazin I.C.S. Banat -al cărui director era DEUTCHE WILLIAM.-

La preluarea mărfurilor s'a constatat o lipsă de 4o.79o lei care în urma unei verificări de către organele Contr. Finanţelor intern din D.G.C. s'a imputat suma lui DEUTCHE W. însărcinat cu lichidarea şi predarea acestor mărfuri D.G.C.-

Deşi s'au făcut formele de reţinere a acestuia, nu s'au respectat din dispoziţia lui WEIS ION.-

ss/Ionaş Pompiliu

.//.

In urma contestaţiei făcute de DEUTSCHE suma s'a redus la 17.448 lei, sumă ce la fel nu s'a reţinut şi care în urma unor cercetări din dispoziţia lui WEISS, a fost anulată.-Revizorii Contabili care au lucrat au fost DOBRESCU GHE. şi POPEANU VIRGIL.-

Intregul dosar se găseşte în arhiva C.F.I - D.G.C. din Constanţa.-

După ce am cetit cele declarate, susţin şi semnez.

ss/Ionaş Pompiliu

Slt. de Securitate

Mihailescu Gheorghe.

BN/5/ex.

C.N.S.A.S.

330

Proces-Verbal de interogatoriu

Arestat Lazar Constantin, născ. 16.02.912 în Oradea, fiul lui Petru și Aurelia, de profesie Contabil, căsătorit, având un copil, cu ultimul domiciliu în Bucureşti, str. Mihai Vodă nr. 13 Et. 4. Ap. 16 Raion V. I. Lenin.

(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

12 August 195 2

Orașul Bucureşti.

Interogatorul a început la ora 12 și 45 minute

" s'a terminat la " 15 și " "

Intrebare: Dta cunoşti o persoană cu numele de Weiss Ioan.

Răspuns:

- Da. Cunosc pe Weiss Ioan fost în ultimul timp Director al B.C.I..

Întrebare - Arată Dta când şi prin ce împrejurare l-ai cunoscut pe Weiss Ioan.

Răspuns:

- Pe Weiss Ioan l-am cunoscut la sfârşitul lunei Februarie 1948, fiind trimis de acesta de către Gidlitz pentru rezolvarea unei probleme fiscale.

Întrebare - Arată relaţiile dintre Dta şi Weiss I.

Răspuns:

- Între mine şi Weiss am fost relaţii tovărăşeşti.

Întrebare - Arată Dta tot ce cunoşti despre Weiss Ioan.

Răspuns:

- Weiss Ioan este Dr. în Drept de la Budapesta

Mod. 185

Semnătura,

Urmare: Deasemeni a mai studiat și în Franța. Este fiu de medic iar un unchi de al lui a avut o bancă la Satu Mare unde era interesat și tatăl său. A fost căsătorit cu cumnata lui Cernicica din Minist. de Fin. Știu deasemeni că are un cumnat fugit din țară.

Știu că a fost cel mai intim prieten cu Sidlitz. Pentru orice problemă ce se ivea se consultau și o rezolvau împreună.

A intrat în Minist. de Fin. ca subdirector la Contribuțiile directe și a fost secretarul Comisiei pentru trimiterea actelor de contravenție la Parchet. A fost director de îndrumări și normări contabile de unde la 20 Mai 1949 a fost numit Șeful Contabil al D.G.C.. Aici a stat până la 1.III.951 de unde a plecat la B.C.I. în calitate de Director G-al.

Dela Ghețe Vasile am aflat că bijuteriile și celelalte obiecte de valoare cu care cumnatul lui Waiss a fugit au fost depuse la dispoziția lui Waiss la Bank Suisse-Zürich - Linden Strasse 18 - Conto 819 pe numele Gustav.

Știu dela Popa Alexandru fost consilier la Curtea de Conturi și ulterior la Controlul Financiar din Minist. de Finanțe - care mi-a spus - că el știe și că are dovezi că Waiss și Sidlitz au făcut afaceri în Minist. de Finanțe. Mi-a vorbit de un act de 300000 pe care l-a luat Waiss într-o chestiune când era secretarul Comisiei

Semnătura,
[signature]

331
~~337~~

Urmare: pentru trimiterea actelor de contravenție la parchet.

Știu despre Waiss - în timpul când lucra la Canal - cât era dur, sau om care și-a adunat în jurul lui oamenii ai regimurilor trecute ca Mira, Stelian Popescu, Mustia și alții cari pomicle le dădea la cine voia el.

Controlul Financiar din Minist. de Finanțe pentru o cumpărătură de circa 10.000.000 lei de obiecte în mare parte inutile a imputat lui Oancea - care era bănuit că ar fi făcut o afacere în această chestiune - suma de lei 1.200.000.

Acești bani Oancea nu i-a dat deoarece Waiss I. a oprit să i se rețină din salariu contrariu dispozițiunilor Minist. de Finanțe.

Această chestiune o cunoaște foarte bine Popa Jenică din Minist. de Fin. Direcția Controlului Financiar.

În toamna anului 1949 s'a preluat de către D.G.C. un magazin Y.C.S. Banat - al cărui director era Deutsche William.

La preluarea mărfurilor s'a constatat o lipsă de 41790 lei care în urma unei verificări de către organele Contr. fin. intern din D.G.C. s'a imputat suma lui Deutsche W. însărcinat cu lichidarea și soldarea acestor mărfuri D.G.C.

Deși s'au făcut formele de reținere aceasta nu s'au respectat din dispoziția lui Waiss Ioan.

În urma contestației făcute de Deutsche suma s'a redus la 17.448 lei, sumă ce la fel nu s'a reținut și care în urma unor cercetări din dispoziția lui Waiss

Iscălitura,

Urmare: a fost anulată. Revizorii Contabili care au lucrat au fost Dobrescu Gh. și Popeanu Virgil.

Întregul dosar se găsește în arhiva C.F./ D.G.C./ din Constanța.

După ce am citit cele declarate, susțin și semnez.

Anchetator
Slt. de Securitate
[signature]
MIHAILESCU GH

[signature]

Iscălitura,

332

338

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul IONAS POMPILIU, născut la 16 August 1912 în Oradea, de naţionalitate română, de prof. contabil, cu domiciliul în Bucureşti Str. Mihai Vodă Nr. 13.-

23 Aprilie 1953, Bucureşti
Interogatoriul a început la ora 18
" s'a terminat la " 23.-

Intrebare:

In P.V. de interogatoriul din 12 Aug. 1952, d-ta ai afirmat că WEIS IOAN este doctor în drept dela Budapesta.- Anchetatorul îţi cere să arăţi de unde cunoşti d-ta acest lucru?

Răspuns:

Această chestiune o cunosc chiar din gura dl. WEISZ ION, faţă de care m'am apropiat cu ocazia căsniciei lui în anul 1949 luna Aprilie sau Mai.- Deasemeni am mai aflat acest lucru dela prietenul lui din copilărie MIHAICA ALEXANDRU, care a fost avocat şi locueşte pe strada din dosul blocului Ferichide Nr. 7-9 etajul 6, Bucureşti.-

Intrebare:

Arată d-ta care a fost activitatea lui în cadrul Ministerului de Finanţe ca subdirectorul de contabilitate?

Răspuns:

Stiu că era subdirectorul impozitelor directe şi că în această calitate aproba planuri de plata impozitelor , aprobări ce se găsesc în arhiva M.F. şi că în permanenţă îl găseam în M.F. de dimineaţa şi până seara.- Stiu că a fost secretarul comisiei pentru trimiterea actelor la parchet.- In această calitate ştiu că s'a vorbit că face afaceri prin retragerea unor dosare dela parchet sau netrimiterea altora, însă cazuri concrete nu cunosc.- In calitatea sa de secretar al comisiei ştiu că avea contact permanent cu prim procurorul Tribunalului ADRIAN DUMITRIU şi cu procurorul PETRE IONESCU, delegat cu rezolvarea dosarelor fiscale.- In această calitate a sa de subdirector, a condus ancheta dela administraţia financiară Albastru, al cărui administrator financiar a fost

ss/Ionaş Pompiliu.-

.//.

338

GROPPER, despre care am fost anunţaţi că i s'a dat 100.000 lei, sperţ în legătură cu industria cânepei.- Av. industriei cânepei ca intermedia operaţiunea de predare a sperţuluis'a prezentat la biroul nostru unde am luat seriile banilor ce urmau să se dea, comunicându-i ca el să plece iar după plecarea sa la 20 sau 30 339 minute, sosim şi noi.- Dl. WEISZ care a sosit la administraţia financiară împreună cu subsemnatul a fost informat de avocatul respectiv că banii sau dat la două persoane, suma 100.000 lei al cărui nume îmi scapă (era ajutorul lui GROPPER) şi unui funcţionar 20.000 pe care i-am găsit în sertarul funcţionarului respectiv de al cărui nume nu-mi amintesc.- Cu toate cercetările făcute 100.000 nu s'a găsit.- Menţionez că sperţul iniţial era de 250.000 lei.- In cadrul aces or cercetări GROPPER a fost adus la cabinetul dl. EIDLITZ, unde a fost reţinut până seara la ora 11 sau 12. - La un moment dat dl. WEISZ sub titlul de încercare mi-a spus: "ce ar fi să-i cer lui GROPPER 100.000 sau 150.000 lei pentru a-l lăsa liber definitiv".- Răspunsul meu a fost: "nu aş face acest lucru".- La care dl. WEISZ A răspuns: "ai dreptate".-

Nu cunosc dacă până la urmă au făcut vreo tranzacţie pentru lichidarea acestei urmăriri.- In aceiaşi seară GROPPER a plecat acasă, iar după un timp oarecare a fost pus în disponibilitate.- După acest caz la câtva timp am fost reţinut 5-6 zile de procurorul AGHINI dela Trib. Ilfov.- In declaraţiile pe care le-a dat lui îmi amintesc că mi s'a pus şi o întrebare în legătură cu cercetările dela administraţia financiară Albastru, adică toate actele şi banii ridicaţi din birourile administraţiei financiare au fost aduse de subsemnatul şi WEISZ în cabinetul dl. EIDLITZ.- Am arătat actele şi banii sau depus în casa de fier a cărei chei se găsea asupra dl. EIDLITZ.- Aceşti bani trebuiau depuşi de subsemnatul a doua zi la casa de depuneri şi consemnaţiuni şi recipisa depusă la dosarul în cauză.- Acest lucru nu s'a făcut a doua zi întrucât dl.EIDLITZ plecase într'o deplasare şi cheile se găseau asupra lui.- Ulterior eu personal i-am depus la casa de depuneri şi recipisa am predat-o tot personal tov. procuror AGHINI.- După câte ştiu ăsta ar fi fost motivul de bază pentru care aş fi fost reţinut.- Ulterior dl. WEISZ mi-a spus în biroul său dela D.G.C. că nu după mine umblau ci după EIDLITZ şi că dacă el nu era, puteam să fiu reţinut mult şi bine până se lămurea situaţia. Atât în 1948-1949 cât şi în 1950 mi-a repetat aceste vorbe în mai multe rânduri.-

Prin aceasta dl. WEISZ căuta să-mi imprime o supunere totală faţă de el şi de dorinţele lui în munca ce o aveam în D.G.C.-

ss% Ionaş Pompiliu.-

.//.

334. 340

Pentru a confirma acest lucru voi arăta următorul caz: Fiind şeful controlului financiar intern am primit o notă informativă dela dl. WEISZ prin care se arăta legăturile între un funcţionar şi tov. Col. POSTEUCA.- Dl. WEISZ mi-a spus "fă o cercetare serioa să si leagă persoana tov. POSTEUCA de matrapazlâcurile acestui funcţionar (al cărui nume nu mi-l amintesc) ca să-l punem la punct pe tov. POSTEUCA.- Cercetarea am ordonat-o printr'un revizor contabil, a cărui constatare a fost contrarie vederilor dl. WEISZ şi pe care idee (a revizorului contabil) mi-am însuşit-o.

Cazul de mai sus a fost în luna Iulie 1950.- Tot în aceiaşi lună WEISZ m'a chemat în birou şi mi-a spus textual: "te duci la sectorul transporturi, îl vei verifica pe şeful contabil PATRASCU, care este omul lui POSTEUCA şi care toată ziua se întreţine cu şeful contabil vorbind de rău de evrei deşi a stat ((POSTEUCA) 20 de ani în puşcărie.- Această dispoziţie am executat-o personal şi cum nu se putea executa suspendarea şefului contabil fiind contrar dispoziţiunilor legale nu a fost mulţumit cu referatul pe care l-am prezentat spunându-mi : ţi-i frică de POSTEUCA? are să ţi strângă el într'o zi texticolele! Aceste cazuri le-am arătat în cuprinsul celor lo -12 pagini cu ocazia verificării mele ca membru de partid la colegiul din Constanta, al cărei preşedinte a fost tov. STANCULEASA.- Inainte de a fi verificat de colegiul de Partid, dl. WEISZ în permanenţă mă aminînţa spunându-mi: "D-ta trebue să munceşti mult pentrucă ai păcate multe", când am cerut concediul, el mi-a spus: " am să-ţi dau eu concediul "! adică să mă aresteze.- Nu ştiam ce s'a întâmplat.- Abea în ziua de 2-3 August 1950, am fost chemat la clegiul de Partid pus faţă în faţă cu un funcţionar SCHOLL dela sectorul aprovizionării din D.G.C. care m'a acuzat că am făcut parte din comisia de deportare a evreilor din Bucovina şi că eu l-am trimis pe el.- După ce i-am pus 2-3 întrebări a negat că el ştie că eu aş fi făcut parte din comisie şi că l-aş fi trimis pe el spunând că a auzit dela d-na BUMBAC acest lucru.- Răspunsul nu a fost D-na BUMBAC trăeşte şi este soţia unui funcţionar din cadrul M.F.- După circa 3 ore de întrebări şi discuţii preşedintele STANCULEASA mi-a spus: "du-te acasă şi peste 4 zile te reîntorci si mi-aduci o autobiografie amănunţită.- Afară de această autobiografie îmi faci separat o declaraţie de felul cum crezi d-ta că s'a pus această actiune în legătură cu dl. WEISZ.- Când i-am dus tov. STANCULEASA autobiografia şi declaraţia mi-a spus: "tovarăşe mergi pe această linie cinstită, linie pe care ţi-a arătat-o Partidul".-

ss/Ionaş Pompiliu

./.

335
347

Abia atunci mi-am dat seama ce căuta acest SCHOLL la dl. WEISZ înainte cu o lună când se pregătea darea mea afară din Partid și din serviciu.- Reîntors dela colegiul de partid, dl. WEISZ m'a întrebat: "ce am făcut"? "Dacă mi-a luat carnetul"? Când i l-am arătat că nu, a rămas foarte surprins.- In această perioadă au fost și organele Ministerului de Finanțe cu care s'a ținut o ședință o ședință la care au participat întregul corp de control din D.G.C., ședință în care am fost discreditat de dl. WEISZ concluzionând schimbarea mea.- Chemat într'o ședință strânsă de responsabilul echipei M.F. la care a luat parte subsemnatul și dl. WEISZ, am arătat că mă declar incapabil a lucra cu dl.WEISZ și că rog organele M.F. să ia măsuri de schimbarea mea așa cum WEISZ a cerut-o în ședință.- După o discuție care a ținut cca 4 ore, concluzia organelor de control ale M.F. a fost să rămân în continuare cel puțin o lună de zile timp în care voi pune la punct toate deficiențele, cucru cu care dl. WEISZ nu prea a fost de acord.- In ziua de 17 August 1950 venind dela București, WEISZ mi-a dat adresa tov. DEUTSCH WILLIAM, din cuprinsul căreia mi-am dat seama de toate părerile care au fost contra mea, adresă pe care o depun în copie, originalul se găsește la D.G.C. controlul financiar intern.- Primind această adresă l-am anunțat pe dl. WEISZ ca șef ierarhic al meu că mă voi duce la tov. Ministru HOSU căci problema este rezolvată de dânsul (adică de WEISZ).- După toate aceste întâmplate am stat de vorbă cu WEISZ între 4 ochi pe la sfârșitul lunei August 1950 în biroul lui la D.G.C. întrebân du-l dacă după cât mă cunoaște dânsul ar putea crede că eu aș fi putut face parte din comisia de deportare a evreilor; răspunsul său a fost un încet "nu".- După aceasta cu un ton extrem de serios mi-a spus: tovarășe IONAS, cunoști posibilitățile mele și legăturile pe care le am, te-am mai scos odată din pușcărie, îmi vei răspunde precis la 3 întrebări pentru care îți dau timp de gândit 3-4 zile, aceste întrebări au fost: 1.- dacă ai fost legionar, 2.- dacă ai făcut parte din comisia de deportare și 3.- care este părerea dumitale despre această acțiune îndreptată contra dumitale.- Oare nu este o acțiune contra noastră a acelora care am venit din M.F. pentru a fi compromiși? Răspunsul meu a fost următorul: "Nu am nevoie de nici un minut pentru a vă da aceste răspunsuri" și care au fost următoarele: "1.- Nu am fost legionar niciodată și nici măcar nu am simpatizat cu ei și cred că nu veți găsi în această republică un om care să afirme acest lucru.-

ss/Ionaș Pompiliu.-

.//.

2.- Nu am făcut parte din nici-o comisie de pe lângă guvernământul sau camera de muncă în legătură cu deportarea sau trimiterea evreilor la muncă.- 3.- Nu-mi pot să-mi tâlmăcesc ce ar putea să fie în această acțiune de defăimare a mea.- Cu ultimul răspuns dl. WEISZ nu a fost mulțumit și a insistat totuși, totuși, să-mi dau părerea, lucru pe care eu nu l-am făcut, întrucât părerea mea în această privință am depus-o la colegiul de partid cu ocazia verificării mele.- Din discuțiile avute cu el asupra ultimei întrebări, mi-am dat seama că el cunoaște conținutul celor 10 pagini depuse de mine la colegiul de Partid.- Cred că el a aflat dela colegiul de Partid printr'un tovarăș ce făcea parte din comitetul de Partid al Canalului originar din Arad, și prieten cu dânsul, al cărui soție se numește EVA și face parte tot din org. de partid a Canalului (Numele lui în prezent îmi scapă).-

După aceste discuții avute cu el, la 1 Octombrie 1950 am fost schimbat dela C.F.I. și trecut ca responsabil cu formarea cadrelor contabile din D.G.C., unde am activat până la 1 August 1951.- Dela plecarea lui dela Canal la 1 Martie 1951, l-am revăzut pe stradă și într'un singur rând sau două la B.C.I. în legătură oficiale de serviciu, în legătură cu probleme ale trustului Prodaliment-ului.-

Intrebare:

Cu cine a colaborat WEISZ IOAN în funcțiile ce le-a avut ca subdirector de contabilitate, secretar al comisiei pentru trimiterea actelor la parchet și D.G.C., cât și persoanele care i-au fost subalterni și persoane mai intime din afara serviciului său?

Răspuns:

WEISZ IOAN, a avut colaboratori în cadrul M.F. subdirector BADESCU, dir. ANDREESCU, BAGHINA, și secretarul general CRAIU IOAN.- Interni în M.F. pe EIDLITZ ZOLTAN, pe SANDU STEFANIA KATZ BAIAN, GABOR și alții de care nu-mi amintesc.-

In D.G.C. a avut colaboratori pe : OANCEA, actualmente consilier la Centrocoop, MUSTA OCTAVIAN, PETROPOL, CABROVEANU și alții.- Intimi la canal în problemele de serviciu l-a avut pe OANCEA LEON, subalterni a avut pe DOBRESCU, MIRACOST (colaborator și intim), CONSTANTINESCU VASILE, SERBANESCU DUMITRU, SCHEDSNITZEITZ (singurul om care îi spunea lui WEISZ în față greșelile ce le făcea) motiv pentru care l-a și înlăturat din postul de șef al sectorului contabil, azi este șeful contabil la sectorul administrativ din D.G.C.- Constanța.-

ss/Ionaș Pompiliu.-

.//.

Intrebare:

Ce cine şi ce afaceri a făcut WEISZ în funcţiile ce le-a avut?

Răspuns:

Concret în această privinţă nu ştiu nimic în afară de cele relatate de mine în P.V. din 12 Aug. 1952.-

Intrebare:

Ce mai cunoşti d-ta în legătură cu activitatea lui WEISZ?

Răspuns:

Din acţiunea lui de risipă financiară pe care o făcea la Canal ştiu că, chema depe toate şantierele şefii contabili şi responsabilii financiari pentru şedinţe pentru ca după o aşteptare după câteva ore să-i trimită acasă spunându-le că le va comunica data pentru când a fost amânată şedinţa.- Se pierdeau zile de muncă -om zeci şi sute plus cheltuiala ce se făcea cu aceştia chemându-i şi purtându-i pe drum fără rost.- In această privinţă şi-a altor acţiuni alè lui pe care în prezent nu mi le amintesc, se găsesc date în declaraţia mea dată la colegiul de Partid.- In ce priveşte acţiunea lui de sabotaj, a lui WEISZ la Canal, se găsesc cred date suficiente în rapoartele organelor de control ale B.C.I şi M.F. echipă condusă de POPA JENICA.-

In şedinţa de verificare a membrilor de partid din D.G.C. am luat parte şi eu.- La verificarea tov. KLEIN SAMUEL, actualmente director la un atelier al M.F. verificare ce a fost foarte tare şi la care a luat cuvântul primul WEISZ, arătând o serie de lucruri în legătură cu viaţa lui KLEIN SAMUEL, după această şedinţă venind spre casă cu KLEIN, acesta mi-a spus textual: "Să vorbesc eu despre viata lui WEISZ şi să arăt comportarea pe care a avut-o în detaşamentele de muncă", etc. etc.- El foarte supărat mi-a spus că se va duce la EIDLITZ şi va arăta că l-a lovit WEISZ şi că va face tot posibilul să reintre în Partid, ceace s'a şi întâmplat.-

Depozitarea bijuteriilor familiare de către cumnatul lui WEISZ fugit în străinătate o ştiu dela GHETE VASILE, actualmente funcţionar la trustul Prodeliment din Burdujeni.- Nota care am lăsat-o la 12 August cu banca şi contul este chiar scrisul dânsului deasemeni trebue să arăt că odată cu fuga din ţară a cumnatului său, WEISZ m'a rugat să intervin pentru autentificarea unei declaraţii de renunţare la o casă ce a rămas dela cumnatul său, actul de renunţare l-am făcut la Tribunalul Ilfov, operaţiune la care a asistat şi procurorul PETRE IONESCU în 1949 luna Aprilie sau Mai.-

ss/Ionaş Pompiliu.-

.//.

Cu această ocazie WEISZ mi-a spus că banditul de cumnatu-său a furat și a luat tot ce a avut lăsându-i doar mobila din 3 camere dela defuncta sa soră.-

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susțin și semnez propriu, nesilit de nimeni. -

ss/Ionaș Pompiliu.-

Lt. de Securitate

Tăbârcea Nicolae.-

BN/3/ex.

~~345~~
339

Proces-Verbal de interogatoriu

Martorul ~~Arestat~~ IONAS POMPILIU, născut la 16 Aug 1912 Oradea de naționalitate română, de prof. contabilitate domiciliat în Bucureşti Str. Mihai Vodă 13.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

23 Aprilie 1953

Oraşul Bucureşti

Interogatoriul a început la ora 18 şi min. —

„ s'a terminat „ „ 23 „ „ —

Intrebare: Cu P.V. de interog. din 12 Aug 1952 - declarată-ai ofensat că WEISS IOAN este doctor în drept dela Budapesta. Ancheta îți cere să arăți de unde cunoști-declarată acest lucru?

Răspuns: Pentru cheltuieli o cunosc chiar din gura dl WEISS IOAN, față de care mi-am arătat cu ocazia căsătoriei lui în anul 1949 luna Aprilie sau Mai. De asemenea am mai aflat acest lucru dela prietenii lui din copilărie MIHAIL ALEXANDRU, care a fost arestat și locuește pe strada din dosul blocului FERICHIDE Nr 7-9 etajul 6, Bucureşti.

Întrebare:

Arată-declarată care a fost activitatea lui în cadrul Ministerului de Finanțe ca subdirector de contabilitate?

Răspuns: Știu că era subdirectorul impozitelor directe și că în această calitate aproba pensii de plata impozitelor, aprobări ce se găsesc în arhiva M.F. și că în permanență îl găseam în M.F. de dimineață și până seara. Știu că a fost membrul comisiei pentru lămurirea actelor

Iscălitura,

Urmare: la parchet. În această calitate știu că s'a vorbit
că face afaceri prin sustragerea unui dosar dela par-
chet sau netrimiterea altora, unde cazurile concrete nu
cunosc. În calitatea sa de secretar al comisiei știu că
avea contact permanent cu prim-procurorul tribuna-
lului ADRIAN DUMITRIU și cu procurorul PETREIONESCU,
delegat cu rezolvarea dosarelor fiscale. În calitatea sa
de subdirector a condus ancheta dela administrația
financiară albastru, al cărui admin. financiar a
fost GROPPER, despre care am fost anunțați că i s'a
dat 100.000 lei șpert în legătură cu industria
cânepei. Av. industriei cânepii care intermediase opera-
țiunea de predare a șpertului s'a prezentat la biroul
nostru unde am luat seria banilor ce urmau să se dea
comunicându-i ca el să plece iar după plecarea sa
la 20' sau 30' vom veni și noi. Dl WEISS care a venit la
administrația financiară împreună cu subsemnatul
a fost informat de avocatul respectiv că banii s'au
dat la două persoane, unuia 100.000 lei al cărui
nume îmi scapă (era ajutorul lui GROPPER) și
unui funcționar 20.000 pe care i-am găsit în ser-
tarul funcționarului respectiv de al cărui nume
nu-mi amintesc. Cu toate cercetările făcute 100.000
nu s'a găsit. Menționez că șpertul inițial era de
250.000 lei. În cadrul acestei cercetări GROPPER
a fost adus la cabinetul dl EISLITZ, unde a
fost reținut până seara la ora 11 sau 12. La un
moment dat Dl WEISS sub titlul de încercare
mi-a spus: „ce aș fi să-i cer lui GROPPER 100.000
sau 150.000 lei pentru a-l lăsa liber definitiv."
Răspunsul meu a fost: „nu aș face acest lucru"
la care dl WEISS a răspuns: „ai dreptate." —

c. 8305

Iscălitura,

Urmare: Nu cunosc dacă până la urmă au făcut vreo tranzacție pentru lichidarea acestei urmăriri. În aceeași seară GROPPER a plecat acasă, iar după un timp oarecare a fost pus în disponibilitate. După acest caz la câtva timp am fost reținut 5-6 zile de procurorul AGHINI dela trib. ILFOV. În declarațiile pe care le-am dat lui amintesc că mi s'a pus și o întrebare în legătură cu ridicările dela adm. financiară albastru, adică toate actele și banii ridicați din birourile adm. financiare au fost aduse de subsemnatul și WEISS în cabinetul Dl. EIDLITZ. Am sortat actele și banii s'au depus în casa de fier a cărei chei se găsea asupra dl. EIDLITZ. Acești bani trebuiau depuși de subsemnatul a doua zi la casa de depuneri și consemnațiuni și recipisa depusă la dosarul în cauză. Acest lucru nu s'a făcut a doua zi întrucât dl EIDLITZ plecase într'o deplasare și cheile se găseau asupra lui. Ulterior eu personal i-am depus la casa de depuneri și recipisa am predat-o tot personal tov. procuror AGHINI. După câte știu aceasta ar fi fost motivul de bază pentru care aș fi fost reținut. Ulterior Dl WEISS mi-a spus în biroul său dela D.G.C. că nu după mine umblau ci după EIDLITZ și că, dacă el nu era, puteam să fiu reținut mult și bine până se lămurea situația. Atât în 1948-1949 cât și în 1950 mi-a repetat aceste vorbe în mai multe rânduri.

Prin aceasta Dl WEISS căuta să-mi impună o supunere totală față de el și de dorințele lui în munca ce o ocupam în D.G.C. Pentru a confirma acest lucru voi arăta următorul caz: Fiind șeful controlului financiar intern am primit o notă informativă dela Dl WEISS prin care se arăta legăturile între un funcționar

Semnătura,
[signature]

Urmare: și tov. Col. POSTEUCĂ. Dl. WEISS mi-a spus: fă o cercetare serioasă și leagă persoana tov. POSTEUCA de matrapazlâcurile acestui funcționar (al cărui nume nu mi-l amintesc) ca să-l punem la punct pe tov. POSTEUCA. Cercetarea am redactat-o pentru un revizor contabil a cărui constatare a fost contrarie vederilor Dl. WEISS și pe care idee (a revizorului contabil) mi-am însușit-o.

-Cazul de mai sus a fost în luna Iulie 1950. Tot în aceeași lună WEISS m-a chemat în birou și mi-a spus textual: „te duci la sectorul transporturi, îl vei verifica pe șeful contabil PATRASCU, care este omul lui POSTEUCA și care toată ziua se întreține cu șeful contabil vorbind de rău de evrei din-a stat -(POSTEUCA)- 20 de ani în pușcărie. Această dispoziție am executat-o personal și cum nu se putea executa suspendarea șefului contabil fiind contrar dispozițiunilor legale nu a fost mulțumit cu referatul pe care l-am prezentat spunându-mi: ții fața de POSTEUCA? are să-ți strângă el într-o zi testicolele! Aceste cazuri le-am arătat în cuprinsul celor 10-12 pagini cu ocazia reverificării mele ca membru de partid la colegiul din Constanța, al cărui președinte a fost tov. STANCULEASA.
Înainte de a fi verificat de colegiul de Partid, Dl. WEISS în permanență mă amenința spunându-mi: „Dta trebuie să împuști mult pustanca și păcate multe,"
-când am cerut concediul - el mi-a spus: „am să-ți dau eu concediu" adică să mă avertizeze. Nu știam ce s'a întâmplat. Abea în ziua de 2-3 Aug. 1950, ~~când~~ am fost chemat la colegiul de Partid pus față în față cu un funcționar SCHOLL-dela sectorul

Semnătura: [signature]

~~347~~ 341

Urmare: operaţionarii din D.G.C. care m-a acuzat
că am făcut parte din comisia de deportare a evreilor
din Bucureşti şi că eram trimis pe el. După ce i-am
pus 2-3 întrebări a negat că el ştie că eu aş fi făcut
parte din comisie şi că l-aş fi trimis pe el spunând că
a auzit dela D-na BUMBAC acest lucru. Răspunsul
meu a fost: D-na BUMBAC trăieşte şi este soţia unui
funcţionar din cadrul M.F. - După circa 3 ore de
întrebări şi discuţii preşedintele STANCULEASA
mi-a spus: „du-te acasă şi peste 4 zile te reîntorci
şi-mi aduci o autobiografie amănunţită. Afară de
această autobiografie îmi faci separat o declaraţie
de felul cum crezi dumneata că s-a pus această
acţiune în legătură cu Dl WEISS. Când i-am
dus tov. STANCULEASA autobiografia şi declaraţia
mi-a spus: „tovarăşe mergi pe această linie cinstită,
linie pe care ţi-a arătat-o Partidul."
Abea atunci mi-am dat seama ce căuta acest
SCHOLL la Dl WEISS înainte cu o lună când
se pregătea darea mea afară din Partid şi din serviciu.
Reîntors dela colegiul de partid, Dl WEISS m-a
întrebat: „ce am făcut?" dacă mi-a luat carnetul?
când i l-am arătat că nu a rămas foarte surprins.
În această perioadă au fost şi organele Ministerului
de Finanţe cu care s-a ţinut o şedinţă la care au parti-
cipat întreg corpul de control din D.G.C., şedinţă în
care am fost discreditat de Dl. WEISS, concluzionând
schimbarea mea. Chemat într-o şedinţă ştiută de
responsabilul echipei M.F. la care a luat parte sub-
semnatul şi Dl WEISS, am arătat că mă declar in-
capabil a lucra cu Dl WEISS şi că rog organele
M.F. să ia măsuri de schimbarea mea aşa cum

Semnătura.

Urmare: WEISS a cerut-o în ședință". După o discuție care
a ținut cca. 4 ore, concluzia organelor de control ale
M.F. a fost să rămân în continuare cel puțin o lună
de zile timp în care voi pune la punct toate deficiențele,
lucru cu care Dl WEISS nu prea a fost de acord.
În ziua de 17 August 1950 venind dela București - WEISS -
mi-a dat adresa tov. DEUTSCH WILIAM, din cu-
prinsul căreia mi-am dat seama de toate porni-
rile care au fost contra mea, - adresă pe care o de-
pun în copie - originalul se găsește la D.G.C. controlului
financiar intern. Primind această adresă l-am
anunțat pe Dl WEISS, ca șef ierarhic al meu, că
mă voi duce la tov. ministru HOSSU. Dl WEISS
nu m-a lăsat să mă duc la tov HOSSU, căci pro-
blema este rezolvată de dânsul (zicea de WEISS).
După toate aceste întâmplate am stat de vorbă cu
WEISS între 4 ochi pela sfârșitul lunii Aug. 1950
în biroul lui la D.G.C. întrebându-l „dacă" după
cât mă cunoaște dânsul ar putea crede că eu aș
fi putut face parte din comisia de deportare a
evreilor," răspunsul său a fost un încet „nu". După
aceasta cu un ton extrem de serios mi-a spus: tovarășe
IONAȘ, cunoști posibilitățile mele și legăturile pe care le
am, te-am mai scos odată din pușcărie, îmi vei răs-
punde precis la 3 întrebări pentru care îți dau timp
de gândit 3-4 zile, aceste întrebări au fost 1. dacă ai
fost legionar; 2. dacă ai făcut parte din comisia de depor-
tare și 3.- care este părerea dumitale despre această acțiune
îndreptată contra dumitale. oare nu este o acțiune
contra noastră a acelora care am venit din M.F. pentru
a fi compromiși?" Răspunsul meu a fost următorul:
„Nu am nevoie de nici un minut pentru a vă da aceste

Semnătura, [signature]

-5-

~~348~~ 342.

Urmare: răspunsuri, și care au fost următoarele: „1. Nu am fost legionar niciodată și nici măcar nu am simpatizat cu ei și cred că nu veți găsi în această republică nici nu care să afirme acest lucru. 2.- Nu am făcut parte din nici o comisie de pe lângă guvernământul sau camera de muncă, în legătură cu deportarea sau trimiterea evreilor la muncă. 3.- Nu-mi pot să-mi închipui ce ar putea să fie în această acțiune de defăimare a mea. La ultimul răspuns Dl WEISS nu a fost mulțumit și a insistat, totuși, să-mi dau părerea, lucru pe care eu nu l-am făcut, întrucât părerea mea în această privință am depus-o la colegiul de partid cu ocazia reverificării mele. Din discuțiile avute cu el asupra ultimei întrebări, mi-am dat seama că el cunoaște conținutul celor 10 pagini depuse de mine la colegiul de Partid. Cred că el a aflat dela colegiul de Partid prin tovarăș ce făcea parte din comitetul de Partid al bancului regional din ARAD și prin cu Lăurul, al cărui soție se numește EVA și face parte tot din org. de partid al bancului. (Numele lui în prezent nu-l cunosc).

După aceste discuții avute cu el, la 1 Oct 1950 am fost schimbat dela C.F.I. și trecut ca responsabil cu formarea cadrelor contabile din Z.G.C. unde am activat până la 1 Aug 1951. Dela plecarea lui dela bancă la 1 III 951, l-am revăzut pe stradă și întâlnit singur rând sau două la B.C.I. în legături oficiale de serviciu în legătură cu probleme ale trustului PROALIMENTARI.

Întrebare: Cu cine a colaborat WEISS IOAN în funcțiile ce le-a avut ca subdirector de contabilitate, secretar al comisiei pentru transmiterea actelor la Porchet și Z.G.C.

Semnătura [signature]

Urmare: cât și personalul care i-au fost subaltern și persoane mai intime din afara serviciului său?

Răspuns: WEISS IOAN, a avut colaboratori în cadrul M.F. subsecretar BADESCU, dir. ANDREESCU; BAGHINA; și secretarul general CRAIU IOAN. Intimi în M.F. fiu EISLITZ ZOLTAN; pe SANDU STEFANIA; KATZBALAN; GABOR și alții de care nu-mi amintesc.

În D.G.C. a avut colaboratori pe: CANCEA - actualmente consilier la Centrocoop; MUSTA OCTAVIAN; PETROPOL; GABROVEANU și alții. Intimi la canal în problemele de serviciu a avut pe CANCEA LEON; subaltern a avut pe: IOBESCU; MIRACONST (colaborator și intim), CONSTANTINESCU VASILE; SERBANESCU DUMITRU; SCHOENTEWITZ - (singurul din care își spunea lui WEISS înfețoșă greșelile ce le făcea) motiv pentru care l-a și înlăturat din postul de șef al serviciului contabil-azi este șeful contabil la serviciul aduna. din D.G.C. Constanța.

Întrebare:

Cu cine și ce afaceri a făcut WEISS în funcțiile ce le-a avut?

Răspuns: Conform în această privință nu știu amănunte în afară de cele relatate de mine în P.V. din 12 Aug 1952.

Întrebare:

Ce mai cunoști dumneata în legătură cu activitatea lui WEISS?

Răspuns: Din activitatea lui de strâns financiare pe care o făcea la canal știu că, chema de pe toate șantierele șefii contabili și răspunzătorii financiari pentru ședințe, pentru ca după o oră și jumătate două ore să-i trimită acasă spunându-le că le va comunica data pentru când o fost amânată ședința. De pildă zile de muncă-am zeci și mii plus cheltuieli ce se făceau cu acestea chemându-i și pretinzându-le diurne fără rost. În această privință și o altă activitate ale lui pe care în prezent nu

Semnătura,

Urmare: mi le amintesc, se găsesc date în declarația mea dată la colegiul de Partid. În ce privește acțiunea lui de sabotaj a lui WEISS la banal, se găsesc cred date suficiente în rapoartele organelor de control ale B.C.I. și M.F. echipă condusă de POPA JENICĂ.

În ședința de verificare a membrilor de Partid din D.G.C. am luat parte și eu. La verificarea tov. KLEIN SAMUEL, actualmente director la un atelier al M.F., verificare ce a fost foarte tare și la care a luat cuvântul prietenul WEISS, arătând o serie de lucruri în legătură cu viața lui KLEIN SAMUEL, după această ședință venind spre casă cu KLEIN, acesta mi-a spus textual: „să-l vorbesc eu despre viața lui WEISS și să arăt comportarea pe care a avut-o în detașamentele de muncă" etc. etc. El foarte supărat mi-a spus că se va duce la EISLITZ și va arăta cum l-a lovit WEISS și că va face tot posibilul să reintre în Partid, ceeace s'a și întâmplat.

Depozitarea bijuteriilor familiare de către cumnatul lui WEISS fugit în străinătate o știu dela GHETE VASILE, actualmente funcționar la trustul Prodaliment din Burdujeni. Nota care am lăsat-o la 12 Aug. cu banca și contul este chiar scrisul domnului, deasemeni trebue să arăt că odată cu fuga din țară a cumnatului său, WEISS m-a rugat să intervin pentru autentificarea unei declarații de renunțare la o casă ce a rămas dela cumnatul său, actul de renunțare l-am făcut la tribunalul ILFOV, operațiune la care a asistat și prietenul PETRE IONESCU în 1949 luna Aprilie sau Mai. Cu această ocazie WEISS mi-a spus că banditul de cumnatu-su a fugit și a luat tot ce a avut lăsându-i doar mobila din 3 camere dela

Semnătura,

Urmare: de functo se roză. ———

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, susțin și semnez propriu nesilit de nimeni.

Anchetator,
Lt. de Sec. Tăbărcea Nicolae

Martor,
[signature]

Semnătura:

C.N.S.A.S.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

3 Vol
344

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

23 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 20 și 10 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 21 și 30 minute.

Eu, Lt. de Securitate Kolbaner Francisc

am interogat în calitate de anchetatori

(~~pe arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele JELLINEK 2. Pronumele EDUARD

3. Anul, luna și ziua nașterii 1889 Decembrie 21 4. Locul nașterii comuna Băița rai. Cehu Silvaniei Reg. Baia-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiară

7. Apartenența politică fără de partid/exclus din P.M.R. din ce an 1951

8. Studii 2 clase secundare în Satu-Mare în 1903
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia tipograf 10. Ultimul loc de muncă și funcția pensionar

11. Ultimul domiciliu în Satu-Mare str. Dreptății Nr. 14.-

12. Situația familiară căsătorit cu BÜTE ILEANA de 57 ani, casnică (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația) domiciliată în Satu-Mare, copii: EDUARD de 37 ani comisdetor, condamnat la 15 ani pentru crimă de război.-

13. Origina socială tata a fost lăcătuș, averea nu am (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent) posedat, sunt decedați.-

14. Activitatea politică până în 1947 membru în P.C.R. — (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,
Jellinek Eduard

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție armata austro-ungara, reg. 5 Infanterie Satu-Mare, soldat

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost

Intrebare: Ce persoane de cetățenie străină au fost în Satu-Mare cât timp Dta erai șeful Poliției din Satu-Mare?

Răspuns: Fiind șeful Poliției din Satu-Mare din 22 Decembrie 1944 și până în 31 Iulie 1945 în care perioadă după cum îmi reamintesc în cursul lunei Februarie 1945 am fost chemat de către fostul Comandant Sovietic al orașului cu numele de BUZIN cu gradul de maior, ca să mă duc până la teatru. Ajungând la teatru am fost recomandat de către maiorul BUZIN la 3 ofițeri superiori dintre care 2 erau americani îmbrăcați în

Semnătura,
Gellinek Edward

Urmare: uniforma militară americană mult după cum îmi reamintesc era în gradul de Colonel, iar celălalt era Lt. Colonel, iar al 3-lea era îmbrăcat în haina militară engleză și avea gradul de Lt. Colonel.

Ofițerul american cu gradul de colonel vorbea limba maghiară spunându-mi: „că mult te lucruri bune a auzit despre mine". În urma acestora am dat mâna cu ei și am intrat în teatru, iar dânșii au mai rămas afară cu maiorul BUZIN. Alte discuții nu am avut cu dânșii și nici nu am fost vizitat de ei la sediul poliției. De alte persoane străine nu am cunoștință nici fi fost în Satu-Mare, cât timp eram șeful poliției. Relații mai detaila te în acest sens ar putea da STANCIU NIL din Baia Mare care era șeful Siguranței de atunci și WEISZ LUDOVIC care era bărbierul lui STANCIU care are legături permanente cu Comandamentul Sovietic și cu EIDLITZ ZOLTAN secretarul Partidului de atunci.-

Întrebare: Când și în ce împrejurări ai cunoscut pe WEISS IOAN și ce relații ai avut cu dânsul:

Răspuns: Cunosc pe WEISS IOAN din Decembrie 1944 când era directorul administrației financiare din Satu-Mare. Afară de relații oficiale ce am avut cu dânsul ca șeful poliției, alte legături nu am avut cu dânsul și nu știu nimic despre activitatea lui de nici o natură.-

Prezentul proces verbal de interogator după ce mi-a fost tradus cuvânt cu cuvânt în

Semnătura,

Weltner Eduard

Urmare: limba maghiară, am constatat că corespunde cu cele declarate de mine, pe care susțin și semnez proprie.-

Anchetator:

Lt. Kolbaner Francisc

Zellner Edmond

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

X 346.
352

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

23 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 8 și 15 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 10 și 45 minute.

Eu, Lt. de Sc. Kolbasev Francisc și Lt. Tabârcea Nicolae

am interogat în calitate de anchetatori

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele JEKLI 2. Pronumele MARIA

3. Anul, luna și ziua nașterii 1899 August 19 4. Locul nașterii Satu-Mare.

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiară

7. Apartenența politică fără de partid din ce an

8. Studii 4 secundare și 1 clasă comercială în 1916 Satu-Mare
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia contabilă 10. Ultimul loc de muncă și funcția contabilă la O.R.A.C.A. Satu-Mare

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Str. Gh. Coșbuc 14.

12. Situația familiară necăsătorită
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl a fost mecanic, nu a avut avere, decedat.
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 nu am făcut politică nicicodată
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura,
Jekli Alexandru

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit
(înainte și după 23 August 1944)
niciodată.

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție

17. Dacă a fost prizonier
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce în 1929
și 1937 am fost la Budapesta la expoziția
internațională și a fost acolo.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu
am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat nu am fost judecată și nici pedepsă
nu am primit niciodată.

Intrebare: De când îl cunoști dumneata pe WEISS IOAN?
Raspuns: Pe WEISS IOAN îl cunosc din anul 1934
sau 1935, când fost transferat dela filiala
băncii „Casa de Pățiare" din Șighet, la secu-
dunta și jud. din Satu-Mare. El a fost transferat
la banca „Casa de Pățiare" din Satu-Mare, în urma
intervenției fratelui său (nu știu precis a cuiva),
care avea relații largi.
Intrebare: Ce funcție a îndeplinit?
Raspuns: În cadrul băncii WEISS IOAN, datorită fap-
tului că terminase academia comercială în Franța
sau Italia, și vorbea limbile: franceză, engleză
și germană a îndeplinit funcția de corespondent

Semnătura,

Urmare: al băncii cu străinătatea, lucrând totodată 247
și la secția devize. După cedarea Ardealului de Nord 353
puțin timp a mai îndeplinit aceste funcții, apoi
a fost numit casier al băncii până când a fost
concentrat la detașamentul de muncă.

Întrebare:

Ce relații a avut WEISS în cadrul și în afara băncii?

Răspuns: WEISS IOAN era în bune relații cu cei din conducerea băncii ca: STEINER IOSIF director general al băncii; HIRS ALEXANDRU director; KELNER EUGEN subdirector; HUNVALD ISIDOR jurisconsult, toți aceștia au fost deportați și nu s-au mai reîntors. Știu că mai era în bune relații cu BARNA ȘTEFAN, care și el a lucrat cu WEISS la devize.

Nu cunosc relațiile lui din afara băncii.

Întrebare: Cum s-a întors WEISS din detașament?

Răspuns: În luna Septembrie ziua de 16 a fost primul bombardament în Satu-Mare. Până la sfârșitul lunii noi ne refugiam (toți funcționarii) în comunele apropiate, ne duceam seara și veneam dimineața pentru ca în cursul zilei să lucrăm la bancă. Pe atunci era director TÖRÖK DIONISIE. Înainte de masă, în una din zilele dela sfârșitul lunii Septembrie 1944, când eram singură la poartă și așteptam pe ceilalți funcționari, a apărut în fața mea WEISS IOAN, care mi-a spus ca nu cumva să spun la cineva că a venit acasă, deoarece sunt trupe fasciste și el se teme de ele. El era îmbrăcat în haine proaste.
În discuția ce am avut-o el m-a întrebat dacă nu au rămas la mine obiectele de valoare ale evreilor deportați. Eu i-am răspuns că la mine nu sunt, însă dacă are nevoie de bani pot să-i împrumut, dându-i astfel 2.000 pengő, ~~[illegible]~~

Semnătura,
[illegible signature]

Urmare: După aceasta el a plecat cu banii, atrăgându-mi încă odată atenția că să nu spun nimănui de existența lui în Satu-Mare. După această întâmplare, eu m-am refugiat într-o comună împrejurătoare, revenind-mă la 15 Octombrie 1944, așteptând trupele eliberatoare. La 25 Oct. 1944 Satu-Mare a fost eliberat de trupele Române. În prima zi a doua zi de la eliberare s-a prezentat WEISS IOAN la locuința mea din str. Gheorghe Barbu Nr 14. Fiindu-i foame l-am invitat la masă. După ce a mâncat mi-a restituit cele 2000 pengö. Eu l-am întrebat că unde a stat până în prezent, la care dânsul mi-a răspuns, că acuma nu-mi spune că îmi va spune odată. (———

Apoi l-am întrebat ce o să facă el, mi-a răspuns că-și va căuta mai întâi familia și apoi va vedea ce a rămas de el. La prima întâlnire din Sept. 1944 WEISS m-a întrebat de cele bănci, iară când a venit la locuința mea mi-a întrebat unde sunt cheile de la casele de bani ale băncii. Atunci eu i-am spus că sunt la directorul general FÖRÖK DIONISIE, care în ziua de 22-23 Octombrie a dispărut fără să am cunoștință dacă le-a luat la dânsul sau le-a lăsat undeva. Tot în cadrul acestei discuții WEISS mi-a spus că în timpul cât a fost ascuns de eliberare în Satu-Mare a locuit la Dr. WIEZLER, care a fost în conducerea VOLKS-BUND-ului din Satu-Mare. ———

Mai târziu WEISS a fost numit la administrația financiară din Satu-Mare. ———

Mai amintesc că în cursul lunei Dec. 1944, WEISS a venit la mine la bancă unde lucram și mi-a întrebat dacă nu am avut cevă legături cu germanii

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Ürmare: întrucât numele meu are o consonanţă germană.
Eu i-am spus că nu am avut, iar el mi-a atras atenţia că cei care au astfel de nume vor fi duşi la munca obligatorie, că deja din Banat au şi fost duşi.
După aceasta, fratele meu a fost ridicat cu lotul ce urma să plece. În acel timp a venit WEISS din nou la bancă, cu care ocazie eu l-am rugat să intervină pentru a fi scos din lot fratele meu.
El mi-a spus că nu poate să facă nimic deoarece nu are nici un amestec şi făcând un gest cinic şi o mutră respingătoare a mai adăugat că nu poate să intervină. Faţă de această poziţie a lui mi-a părut rău că l-am întrebat.
După această întâmplare, când mă întâlneam cu el evitam să discut.
Ştiu că în luna Martie 1945, a venit WEISS la banca Casa de Păstrare în timpul când a fost adus din Ungaria, fostul director general TÖRÖK DIONISIE, pentru a da relaţii asupra cheilor dela casele de fier ale băncii. Ştiu că TÖRÖK a fost reţinut două zile, iar în urma intervenţiei lui WEISS de a fi pus în libertate acesta a fost expulzat din ţară.
Atunci şi nici mai târziu nu am mai avut nici o discuţie cu WEISS IOAN.
După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez şi notez propriu scris de mine.

Anchetatori:
Lt. de Securitate,
Kolbaner Francin
Tobărcea Nicolae

Semnătura.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

349
~~355~~

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

14 Mai 1953 Orașul București.

Interogatoriul a început la ora 16 și 15 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 19 și 45 minute.

Eu, Lt. Tabârcea Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

1. Numele KATZENBERGER (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Pronumele ERNEST

3. Anul, luna și ziua nașterii 1912 Mai 22 4. Locul nașterii Satu-Mare.

5. Cetățenia Română 6. Naționalitatea română.

7. Apartenența politică P.M.R. provenit din P.C.R. din ce an 1945

8. Studii patru clase primare făcute la Satu-Mare (când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia mecanic-auto și șofeur 10. Ultimul loc de muncă și funcția Depoul București autobuze secția moto.

11. Ultimul domiciliu București Str. Gurului 33

12. Situația familiară căsătorit, HEASCU IOLANDA, de 36 ani și 3 copii cu numele NICOLAE, VERONICA și HERMAN. (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială muncitori calificați (mecanic-auto) au muncit o coasă. În prezent nu mai sunt în viață. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 numai în cadrul P.C.R. începând din anul 1945. Nu am fost ~~arestat~~ anchetat. (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri) cu nimeni.

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am avut nici
(înainte și după 23 August 1944)
înainte și nici după 23 August 1944.

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție în armata română la compania de Pompieri București (Gutenberg) în anul 1934

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce În anul 1933 în Palestina, unde am stat închis o zi și o noapte apoi am intrat în armată. În 1937 am umblat în Europa centrală ca șofeur și în 1950-51, am fost ca autocar al lotului național prin țările de democrație populară

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat niciodată.

Intrebare: Când și în ce împrejurări l-ai cunoscut dumneata pe WEISS IOAN?

Răspuns: Il cunosc pe WEISS IOAN, din vedere din anul 1925-1926, fără să fi avut nici un fel de relații cu el până în anul 1944 Noembrie-Dec. când am devenit activist de partid pe sectorul auto.

Intrebare:
Unde a urmat WEISS studiile universitare?

Răspuns: Nu cunosc unde a făcut Weiss studiile universitare. Insă în această privință poate să dea relații KLEIN SAMUEL care a fost și el într-un liceu din Satu Mare și a locuit mai mult timp acolo.

Intrebare: Cine au fost părinții lui WEISS?

Semnătura,
[signature]

Răspuns: Tatăl lui WEISS a fost medic și administrator 350.-
Urmare: ~~~ sau director la o mare bancă din Satu-Mare. Știu că
era ca cumnat pe Dr ROSENFELS ex. care a fost 350
conducător sionist. Știu că a susținut o casă de
fumuroasă (o mică vilă) care era situată în [redacted]
centrul celor mai bogate din Satu-Mare. ~~~
Întrebare: Care a fost activitatea lui WEISS până
în anul 1944?
Răspuns: Nu cunosc activitatea lui, deoarece cauza că eu
am lipsit din Satu-Mare din 1934 - până în 1940.
~~Cunoscut~~ Cunosc numai că a fost membru al celor
care a înființat echipa „BARCOHBA" (echipa
evreilor burghezi și sioniști). Această echipă a existat
între anii 1925 - 1939 [redacted]. Nu cunosc ce activitate a
dus în cadrul detașamentului de muncă în care a fost
luat, deoarece eu am fost în altul. Însă părerea mea
este că el a murit în detașamentul 110/15 datorită
faptului că el era burghez și a avut port mare, port
care a fost purtat din un maghiar. ~~~
Întrebare:
Din partea cui și în îngrijirea a fost numit
WEISS în funcția de subadministrator financiar?
Răspuns: Nu cunosc acest lucru. ~~~
Întrebare: De cine și cum au fost administrate bunurile
evreilor neevacuați din deportare?
Răspuns: Bunurile evreilor neevacuați din deportare au
fost administrate de un consiliu, din acesta mi-amintesc
de GLÜK ANDREI și alții avocați care nu urmăreau altceva
decât să profite pentru interesul lor personal. ~~~
Întrebare: Care a fost activitatea lui WEISS după
ce s'a întors din detașamentul de muncă?
Răspuns: Știu că a intrat în administrația financiară

Semnătura,

Urmare: din Satu-Mare și venea în acești calități deseori pe la județeana și regionala de Partid. Știu că era în colectivul financiar al județenei și apoi al regionalei de Partid. În general el a activat numai pe linie financiară, pentru în care este foarte priceput.

Întrebare: Care a fost rolul lui WEISS în afacerea care i-au făcut în Satu-Mare și ce amănunte cunoaște dumneata în acest sens?

Răspuns: Nu cunosc și nici nu am avut posibilitatea să cunosc acest lucru. Știu că WEISS făcea afaceri sau mai bine zis acțiuni cu scopul de a strânge donații pentru județeana și regionala de Partid. Astfel cunosc că am mers împreună cu el să colectăm dela diferite mori uleiuri și făină pentru activiști și cantina jud. de Partid.

Întrebare:

Când s-a împărțit pentru prima oară ajutorul foamei la Satu-Mare?

Răspuns: Prima oară s-a împărțit ajutorul foamei la începutul anului 1944 sau în cursul anului 1945. (nu-mi amintesc)

Întrebare:

Cu ce persoane din partea foamei avea WEISS relații?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru

Întrebare: Cine l-a ocupat cu împărțirea acestui ajutor?

Răspuns: L-a ocupat cu împărțirea acestui ajutor GLÜKANOREI și alții de care nu-mi amintesc.

Întrebare:

Cine a fost casier la foamei?

Răspuns: La început a fost funcționar chiar WEISS IOAN; MAHLER; GLÜKANOREI și fratele lui; Ioan.

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Urmare: lea SARKANY și cred că au mai fost și FISCHER IOSIF; FRIDMAN EMERIC. Toți aceștia au fost tot timpul dreapta exponenții șovinștilor din Satu-Mare. Casier era o fată de al cărei nume nu-mi mai amintesc. 351

Afacerile care s'au făcut prin Joint a fost o camătă jranică. Știu că și eu personal am vrut să iau un împrumut la „Joint-Bank", unde mi s'au pus asemenea condițiuni încât [illegible] cu mare greutate cred că am luat un împrumut (nu sunt sigur) știu că mi s'a cerut doi giranți cu avere și cu dobânda plătită înainte. La mine să fi împrumutat era mai ușor pentru că eram activist de partid, însă alta era situația pentru cei săraci ca și mine unde nu aveau trecerea pe care o aveam eu.

Intrebare:

Care erau relațiile lui WEISS în Satu-Mare?

Răspuns: Știu că cei mai buni prieteni ai lui WEISS pe Satu-Mare erau: dr. RADU IOAN, -fost prefect, - TAMAS FLAVIU - era la admin. financiară; ERDELY VASILE fost mare morar și care a fugit din țară. Aceste prietenii la el le-am văzut prin aceea că făceau chefuri împreună și alte intimități. Mai era în bune relații cu: EIDLITZ și în general cu toți activiștii printre care eram și eu.

Intrebare:

Ce cunoști dumneata din activitatea desfășurată de WEISS la Cradia; Min. de Finanțe; Banat și B.C.J.?

Răspuns: Știu că a avut diferite funcții în aceste locuri însă nu cunosc ce activitate a dus. După ce el a ocupat diferite funcții de răspundere s'a îngâmfat și nu a vrut să mai stea de vorbă cu mine. Din activitatea lui la Banat mai cunosc faptul că unui prieten al meu cu numele de KLEIN

Semnătura,
[signature]

Urmare: SAMUEL i-a adus o serie de acuzații neadevărate pentru a-l înlătura, deoarece acesta era unul din acei oameni care cunoaște cel mai bine viața și activitatea lui WEISS IOAN, și au lucrat împreună pe linie financiară la Județeana de Partid. Eu mă bazez pe faptul că KLEIN căuta să murdărească în mod cunoscut la Banat(?), a fost premiat(?), și pentru faptul că WEISS care a lucrat atâția ani lângă el în Satu-Mare și cunoștea foarte bine toate ale lui KLEIN, ca membru de partid nu a sesizat Partidul ci numai atunci când acesta era la bancă pentru a-l înlătura din muncă prin acuzații nejuste.

Întrebare:

Ce mai cunoști dumneata despre WEISS IOAN?

Răspuns: Știu că WEISS nu are caracter prin cele ce cunosc eu despre el în următoarele împrejurări: S-a însurat de vreo două ori însă acestea a făcut-o numai cu scopul de a-și întări poziția și influența lui în Partid.

Mai cunosc cazul când WEISS ne-a luat pe mai mulți pentru a scoate un transport de spirt din fabrica de la Baia-Sprie la Satu-Mare pentru interesele Partidului. Nu cunosc cine erau acei care făceau controlul din partea fiscului. Eu am executat numai transportul.

Mai sunt cazuri ce le cunosc în legătură cu WEISS însă pe care nu stăpânesc în prezent în mod concret.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și susțin propriu [illegible] de [illegible].

Anchetator

Lt. de Sec. Tănăsescu Vir.(?)

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

852

358

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

17 Mai 1953 Orașul București

Interogatoriul a început la ora 10 și 5 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 19 și — minute.

Eu, Lt. de Sec. Tabârcea Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

1. Numele KLEIN (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Pronumele SAMUEL

3. Anul, luna și ziua nașterii 1910 Dec. 5 4. Locul nașterii Satu-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu

7. Apartenența politică membru de Partid din ce an 1945

8. Studii clasa clase de gimnaziu Satu Mare 1920-1922 (când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia mecanic-auto 10. Ultimul loc de muncă și funcția M.S.S. atelierul central șeful serviciului depozit.

11. Ultimul domiciliu Gabriel Peri Nr 4 Bp 4.

12. Situația familiară căsătorit în 1934, Sofia ROSEN-BERG Maria născută în 1913 la 1 Ian, (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația) copii: Suzana de 7 ani și Iosef de 6 ani.

13. Originea socială muncitorească tatăl mama a fost spălătoreasă, ambii decedați. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 în 1937-1940 a avut legătură cu ajutorul Roșu, din 1945 - m.d.p. (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri) permanent din P.C.R.

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție In 1932 la reg. tractiune automobile București, ca soferu.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am mai 1933 ca soferu in Italia. In 1947 in Budapesta

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare Nu am contrezgat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat Nu am fost judecat.

Intrebare: Când și în împrejurări l-ai cunoscut dumneata pe WEISS IOAN?

Răspuns: Il cunosc pe WEISS IOAN din vedere din anul 1934 sau chiar mai înainte, însă mi-a fost o cunoștință mai apropiată începând din anul 1945 când am lucrat împreună la prefectura de Poștă, eu eram responsabilul administrativ-financiar al comitetului județean iar el era și colectorul voluntar pentru strângerea de fonduri.

Intrebare:
Care este originea lui socială?

Răspuns: Originea socială a lui WEISS este burgheză, deoarece știu că tatăl lui era directorul

Semnătura,

Urmare: unei bănci din Satu-Mare. Știu că era director 353.
unul cu numele de WEISS ALFRED care nu era tatăl
lui. Tatăl lui avea o casă frumoasă în cartierul ~~359~~
burghezilor și cred că avea acțiuni la banca
unde era director întrucât eu știu că un director
de bancă în mod categoric trebuia să fie acționar.

Răspuns:
Unde a urmat WEISS studiile universitare?

Răspuns: Din cele ce mi-a spus el cât și dela cunoștințele lui mai apropiate ca: Dr FRIDMAN EMERIC; FISCHER GABRIEL domiciliat în București și alții de care nu-mi amintesc, știu că el a urmat studiile universitare la Paris. Tot din anchete știu că la Paris au mai urmat studiile universitare și Dr FRIDMAN EMERIC și fratele lui FISCHER GABRIEL care este secretarul tov. LOUIS SAILLANT. Cu privire la situației familiare și urmării studiilor pot da relații mai sigure [illegible] și soția tov. lt. de securitate WEISS LUDOVIC, care lucrează la procuratura generală.

Întrebare:
Care a fost activitatea politică a lui WEISS dela terminarea studiilor universitare până la eliberarea [illegible].

Răspuns: Știu că WEISS era membru în P.S.D. și lucra împreună cu BRETTER Tiberiu. În această privință poate să mai dea relații SARKANY NICOLAE care a fost și el în P.S.D.

Întrebare:
Care a fost activitatea lui WEISS în detașamentul de muncă?

Răspuns: Nu cunosc activitatea lui WEISS în detașamentul de muncă decât din cele aflate dela tov. STEINBERGER MARTIN și SARKANY NIC cât și alții care au mai fost în detașament cu el, WEISS a avut

Semnătura,
[signature]

Urmare: o comportare necuviincioasă în cadrul detașamentului față de ceilalți evrei.

Întrebare: Din partea cui și în ce împrejurări a fost numit WEISS în funcția de subadministrator financiar?

Răspuns: WEISS a fost numit în funcția aceasta de fostul ~~[illegible]~~ secretar județean EIDLITZ. Știu în mod precis acest lucru deoarece eram în biroul județean de Partid, unde s'a propus și totdeauna acest lucru. Comandamentul sovietic pe baza propunerii județenei de Partid aproba numirile propuse de biroul județean. Încă în luna Decembrie 1944 nu era populație în Satu-Mare și nu era nici un fel de organizare organizare economico-administrativă. Această organizare nu avut loc decât începând din luna Ianuarie 1945. Știu că în luna Decembrie când am ajuns la Satu-Mare stând de vorbă cu tov. VARGA LUDOVIC întrebându-l dacă s'a organizat Partidul mi-a spus că comandantul cpt. JUKOV, care era din partea Armatei Roșii nu a a vrut să audă de vreo organizare deoarece nu avea aprobare. Comitetul județean de Partid a luat ființă în modul următor: In luna Ianuarie 1945 când a venit tov. NICOLAE GOLDBERGER din partea C.C. P.C.R. care l-a adus pe EIDLITZ. Atunci JUKOV plecase în altă parte, în locul lui fiind altul al cărui nume nu mi-l amintesc care a confirmat legalitatea comitetului județean de Partid. După puțin timp pe la sfârșitul lunii Ianuarie am intrat și eu în comitetul județean.

Întrebare: Cum a intrat WEISS în Partid?

Răspuns: Foarte ușor se intra în Partid, deoarece EIDLITZ spunea că în preajma primării în Partid instrucțiunile

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Urmare: nnoau în felul următor: poate intra în Partid și acei care au fost membrii ai partidelor fasciste și profasciste dacă nu au fost în conducerea acestora. Contra acestui sistem eram numai eu și VARGA LUDOVIC întrucât noi cunoșteam bine Satu-Mare și caracterul oamenilor. În cadrul biroului județean am fost criticați deseori și chiar de către V. Luca care venea din partea Comitetului Central care ne-a caracterizat ca stângiști. În anul 1945 V. Luca a fost (deseori) de mai multe ori la Satu-Mare și dormea la EIDLITZ. Mi-aduc aminte că eu m-am opus împreună cu VARGA LUDOVIC ca să colaborăm și punem ca președinte pe MURGU (fost prefect în Transnistria) la corp. „UNIO" fabrica de vagoane, care a fost organizată de jud. de Partid. EIDLITZ până la urmă mi l-a impus și astfel el a fost numit. Deasemeni m-am opus ca să fie m.d.p. frațele lui MURGU deoarece știam că acesta înainte fusese ajutat de regimul burghezo-moșieresc ca să aleagă un atelier propriu. Până la urmă a fost impus și acesta să intre în Partid. În asemenea împrejurări a intrat în Partid și WEISS IOAN.

Cred că EIDLITZ se cunoștea cu WEISS IOAN, din faptul că tatăl lui EIDLITZ era morar (avea o moară la Pelesul Mare) și locuia în Satu-Mare pe o stradă apropiată de locuința lui WEISS. Eu am umblat în școala evreească împreună cu EIDLITZ unde era poreclit de noi „sobrlaml". Eu am mai discutat cu EIDLITZ anumite întâmplări ce ni le aminteam din copilărie. De WEISS nu-mi amintesc ca să fi urmat această școală însă ținând cont de faptul că părinții lor erau burghezi marcanți în Satu-Mare

Semnătura,

Urmare: cu cercetările cei WEISS și EIBLITZ au fost cunoscuți operați din copilărie.

Întrebare:

Înainte de înființarea C.D.E. ce fel de comitet evreiesc era în Satu-Mare?

Răspuns: Imediat după eliberarea orașului Satu-Mare, evreii care s'au întors au format un comitet care avea misiunea de ajutorare și apărare a drepturilor evreiești. Acest comitet a existat până în toamna anului 1945 după ce s'a înființat regionala de Partid la Oradea și a luat ființă C.D.E. pe țară. Din cei în fruntea acestui comitet era cunoscutul BORGHIDOSIF - plecat din țară clandestin - însoțitorul căruia s'a dus o lupță aprigă din partea mai multor m.d.p. pentru a-l aduce înapoi. În acest comitet eu activat până în luna Decembrie 1944 și am fost ales în comitetul executiv în luna Ianuarie când s'au făcut alegerile la nivelul județului de Partid. Din partea Partidului au intrat în conducerea comitetului (comitetul executiv județean) și tov. Dr KLEINERNEST - care în același timp era membru în comitetul județean P.C.R - în prezent șeful Secției clinice T.B.C Timișoara și GLÖCK ANDREI și alți cunoscuți fruntași. Când s'a format C.D.E. au fost din nou alegeri. BORGHIDA s'a opus formării C.D.E. tatăl până la urmă a cedat și a rămas mai departe președinte și la C.D.E. până în anul 1946-1947, când a devenit la o nouă alegere ca președinte GLÖCK ANDREI, deoarece m.d.p. erau câștigat mai mulți influență. În comitetul mai larg intrau 60-70 persoane între care puteau să fie și WEISS IOAN. În comitetul executiv în care intrau 11-13 persoane, adică din Ianuarie 1945 până la când a plecat la Oradea, WEISS nu a fost în

Semnătura,

Urmare: comitetului executiv. ~~355~~ 361

Întrebare: Care a fost activitatea lui WEISS în timpul cât a stat la Satu-Mare?

Răspuns: Cât timp a fost WEISS în Satu-Mare a dus următoarea activitate: A fost sub-director la administrația financiară din Ianuarie 1945 până a plecat la Oradea (toamna anului 1945). Totodată a fost și în colectivul voluntar al secției administrative a județenei de Partid. În activitatea lui de subdirector al administrației financiare ținea legătura cu EIDLITZ până la înființarea regionalei de Partid. EIDLITZ în ședințele biroului județean spunea despre WEISS că se pricepe în munca ce o are și că se pricepe bine. În activitatea lui voluntară pe linie de strângere de fonduri pentru județeana de Partid, avea o listă de oameni dela care să strângă fonduri. În afară de aceasta el și la administrația financiară mai strângea donații dela diverse persoane neprevăzute în liste. Sumele strânse pe bază de liste erau justificate pe bază de chitanțe, însă nu cunosc cum intrau în cassa jud. de Partid cele neprevăzute. Pentru faptul că eu nu am fost de acord cu WEISS în privința metodele de strângere a donațiilor am fost înlocuit cu KÖSEGI de de către EIDLITZ între Iulie și August 1945.

Întrebare:

Cu cine și ce fel de relații întreținea WEISS în Satu-Mare?

Răspuns: La Satu-Mare știu că WEISS era în bune relații cu RADU IOAN și frații lui; cu TAMAS FLAVIU, cu KÖSZEGI; EIDLITZ și FRIDMAN EMERIC și ERDELY VASILE. Avea relații și cu alții însă întâmplătoare sau de serviciu.

Întrebare:

Când s'a împărțit la Satu-Mare ajutorul Joint?

Răspuns: Știu că la Satu-Mare s'a împărțit ajutorul

Mod. Nr. 185

Semnătura,

Urmare: „Joint" de vreo două sau trei ori. În luna Decembrie 1944, se împărțea bani și rufărie nu numai pentru evreii sătmăreni ci și pentru alți evrei care ~~[illegible]~~ erau în trecere. Tot în acest timp s'au mai împărțit sume mai mari de bani pentru sprijinirea evreilor reîntorși de a-și reface căminele. În continuare aproximativ 2 ani de zile au venit mai multe loturi mai mari constând, în bani, alimente, medicamente, îmbrăcăminte și rufărie care s'au împărțit prin comitetul evreesc în continuare cu comitetul democratic evreesc în colaborare cu comunitățile evreești ortodoxă și neologă. Știu că au fost nemulțumiri în sânul populației pentru felul cum s'au făcut aceste împărțiri.

Au mai venit ajutoare dela Joint direct la comunitățile evreești, la distribuirea cărora C.D.E. nu s'a putut amesteca.

În acest timp au venit mai multe persoane din partea centralei Jointului și comunităților evreilor, care au dat instrucțiuni și controlau felul cum se făcea distribuirea. Nu-mi amintesc de numele nimănuia din acestea. Relații asupra acestora poate să dea ~~[illegible]~~ SCHARTZ, care a fost ~~membru~~ în comitetul democratic evreesc și în acelaș timp a condus bucătăria susținută din fondul Jointului. El este vecinul ~~lui~~ SILAGI dela C.C. U.T.M. deasemeni mai poate da relații ~~[illegible]~~ BARNA SUZANA care a fost secretara C.D.E. și toate sau majoritatea documentelor treceau prin mâna ei.

Întrebare:

Cu ce persoane din partea centralei Jointului avea WEISS legături?

Răspuns: Nu cunosc această problemă.

Întrebare: Ce persoane din Satu-Mare s'au ocupat efectiv cu distribuirea ajutorului venit prin Joint?

Răspuns: S'au ocupat efectiv cu împărțirea ajutorului Joint, salariații C.D.E și comunităților evreești; Din

Semnătura,

[signature]

Urmare: acești salariați cei mai mulți au plecat din țară și-mi amintesc din ei rămași pe numărătoare: SCHARTZ; MOSCOVICI 356
care lucrează la întreprinderea „Doja" din Satu-Mare; ALTHAN 362
contabil la Satu-Mare; BRAUN care ~~lucrează~~ este de profesie
croitor din Satu-Mare. Când veneau bolșevicii mai mulți dădeau
ajutor soției mele KLEIN MARIA; soției lui SCHWARTZ
ERNEST care era și membru în C.S.E., - care în prezent se află
în Satu-Mare ELEFANT Ștefan care lucrează la combus-
tibilul Satu-Mare și alții.

Mai era membru în C.S.E. din partea unui sfătuit din
Satu-Mare Ing. chimist MERCZAMER, care se află în Satu-Mare.
Contribuția îndeplinirii acestor împărțiri era făcută de
cătră ~~F~~ numărătorii din partea C.S.E.: SIMON VASILE
în prezent judecător la Oradea; SAMUEL ANDREI, director
la B.C.J. Satu-Mare; GLÜCK ANDREI ca președinte; Dr
FISCHER IOSIF dela Satu-Mare și Dr. KLEIN ERNEST
Dir Sanatoriului T.B.C. din Timișoara; Dr GROSS ALEXANDRU care
era director la un spital de noroi din VATRA-DORNEI
și cu alții.

Întrebare: Care a fost rolul lui WEISS în distribuirea ajutorului Joint?

Răspuns: Cât eu am lucrat în C.S.E. nu cunosc activitatea pe care a dus-o WEISS pe linia evreiască.

Întrebare: Care a fost rolul lui WEISS în Joint-Bank?

Răspuns: Nu știu precis când a luat ființă Joint-Bank (aproximativ la sfârșitul anului 1945 - începutul 1946). Inițial a fost director MAHLER (MAIOR) VASILE și apoi a fost fratele lui GLÜCK ANDREI. Gerantul băncii a fost FISCHER IOSIF. Nu cunosc care a fost rolul lui WEISS în Joint-Bank, deoarece acesta venea legătura în problemele financiare numai cu EISLITZ.

Întrebare: Când au fost lichidate băncile din Satu-Mare?

Mod. Nr. 185

Semnătura,

Urmare: Nu cunosc această problemă. Relații poate să dea
tov. BARNA STEFAN, activistul C.C.P.M.R. care a fost directorul
unei bănci din Satu-Mare, numit de noi.
La începutul anului 1945, la Banca economică (GAZDASAGHI
BANK) a fost numit în conducere FISCHER IOSIF. La altă
bancă a fost director BRETTER. La aceste bănci cât și
la altele au fost lăsate în păstrare înainte de plecarea evreilor
în deportare, numeroase lucruri de valoare: bijuterii, su-
fiarse și mărfuri. In 1945 în cadrul C.D.E. (comitetului evreiesc) a pus
problema îngrijirii acestor bunuri. In acest scop a fost
înființat un birou pe lângă prezidiu pentru a înregistra
bunurile rămase la bănci și la oamenii proprietarilor. Tot
în cadrul comitetului evreiesc s-a hotărât ca obiectele de valoare
și bunurile evreilor care nu s-au reîntors să fie duse astfel pe
baza unui inventar, obiectele de valoare (bijuteriile) în
seiful lui BORGHIDA IOSIF fost președinte al C.D.E. iar [struck through]
mărfurile celor nereîntorși au fost vândute printr-un
fel de cooperativă iar ideea a fost ca banii să fie păstrați
pentru cei care urmau să se reîntoarcă. Din acești bani
era reținut un anumit procentaj între aproximativ 5-10%
pentru întreținerea funcționarilor C.D.E.
Știu că atunci s-au făcut abuzuri în forma următoare: au
fost luate bunurile și mărfurile mai importante și reparti-
zate la oamenii mai de încredere [struck through] pentru burghe-
zia evreiască care le-au ținut acasă la ei; din aceștia
îmi aduc aminte de următorii: BORGHIDA; KÖSZEGI; și
alții. Relații precise poate să dea tovarășa BARNA SUZANA și funcțio-
narii care au mai fost acolo.
Întrebare: Când și de cine s-au alcătuit listele membrilor WOLKS-
BUNDULUI și NYLAS?
Răspuns: Nu cunosc cine au făcut aceste liste. Ele au apărut după

Semnătura,
[signature]

Urmare: foarte scurt timp după venirea lui EIDLITZ. Personal 357
și eu am lucrat la completarea acestor liste cu adresele respective
pentru a contribui la ridicarea acestora împreună cu WEISS
LUDOVIC și FLEIGHER WILHELM angajat la Satu-Mare 263
la un magazin de stofă. Știu că EIDLITZ s'a opus să
fie ridicat WIZLER care este și azi în Satu-Mare, fost
în conducerea WOLKS-BUNDului, despre ~~El~~ care EIDLITZ spu-
nea că avem nevoie de el pentru a arăta și alți oameni
~~din oameni~~ din organizațiile fasciste.

~~Intrebare~~:
Ce oameni cunoscuți de dumneata și văzuți în aceste liste
și care nu au fost ridicați din diferite motive?
Răspuns: Frații VALENT care în 1948 erau în Satu-Mare
deoarece atunci au fost ascunși de MATOLCI; Nevasta
lui FLEIGHER WILHELM, care în acelor timp era în
lagărul de Auschwitz (deportată ca evreică), ea s'a întors
și trăește cu soțul la Satu-Mare. Deasemeni ~~la~~ KATE-
ENDER ERNEST care în acel ~~..~~ timp a fost cu unitatea în
detașamentul de muncă; ~~..~~ BOSMA FRITZ ofiter de miliție
în București (care a fost scos depe această listă); frații:
WITLINGHER ARPAD fost sofer și apoi responsabil de
transport la regionala de Postul Baia-Mare, iar acum
~~este~~ director la un S.M.T. din Baia-Mare (pentru acesta
am intervenit eu personal deoarece știam nu putea să fie
membru al WOLKS-BUNDului.) Despre frații lui nu știu
unde lucrează. Se poate să mai fie și alții despre care eu
nu-mi amintesc în prezent.

Intrebare:
Care a fost activitatea lui WEISS după ce a plecat din Satu-Mare?
Răspuns: WEISS a lucrat apoi la regionala administrației
financiare Oradea, de unde a plecat la București

Mod. Nr. 185

Semnătura,
[signature]

Urmare: la Ministerul de Finanțe după ce în conducerea acestuia a venit V. Luca. Mai aproape cunosc activitatea lui de la Canal. Se spunea despre el că muncește foarte mult însă munca lui ~~în~~ general nu era unde greutăți: ca de exemplu ~~și~~ semnarea statelor de salarii ale șoferilor de multe ori a fost ~~era~~ întârziată de către el și mai multe zile la rând din care cauză s-au creat nemulțumiri și între șoferi și mecanici fapt care determina să-și dea demisia din serviciu. Am fost și eu personal la WEISS să se rezolve aceste probleme și nici eu nu am reușit deoarece el găsea întotdeauna obiecțiuni în marea lor majoritate nejuste. El îmi mai spunea că „de aceea am fost pus aici de către Vasile Luca ca să am grijă de banii poporului". Datorită faptului că eu am denunțat cumpărarea unui stoc cu 450.000 lei prin consignația care nu avea val. mai mare de 50.000 lei și niște încălzitoare de parbriz auto în număr de aproximativ 170, din care peste 70 nu erau bune ~~(~~ cumpărate tot prin consignația la prețuri mari, (Toate aceste au fost respinse la recepționare) lucruri pe care i le-am raportat lui WEISS și nu a făcut nimic, până mi-s-a creat o atmosferă ca la verificarea să fiu exclus din Partid. La verificarea mea a participat WEISS IOAN și MARTON din partea comitetului de Partid al Canalului care au cerut excluderea mea din Partid invocând o serie de lucruri nejuste.

Știu că erau dificultăți serioase între WEISS deoparte și tovarășii: MOSSU și POSTEUCA și comitetul de Partid pe de altă parte datorită poziției hotărâte a lui WEISS de a introduce la Canal pe linie financiară linia lui V. Luca. Știu că în urma acestor dificultăți a fost chemat de mai multe ori la V. Luca. Odată după ce s-a întors întrebându-l

Semnătura,
[signature]

Urmare : ce-ai făcut la București, mi-a spus: că am ridicat mai departe aici la Canal, V. Luca are mai departe încredere în mine și acestia nu au reușit ca să mă înlăture de aici (cînd că această discuție a avut loc în Primăvara anului 1950). Activitatea lui pe linie de cadre nu o cunosc. Poate da relații în această privință tov KANNER și SAVA care au lucrat la Cadrele din D.G.C. 358

Intrebare:

Cu cine și ce fel de relații a avut WEISS cât a fost în București?

Răspuns: Știu că în București WEISS a fost în bune relații cu EISLITZ; NISTOR; MUREȘEANU (ADY) VASILE și frații lui, Alții nu mai cunosc.

Intrebare:

Arată dumneata tot ce mai cunoști despre WEISS IOAN?

Răspuns: In prezent nu-mi mai amintesc nimic despre WEISS IOAN.

~~Intrebare~~ După ce am citit cuvânt cu cuvântul prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susțin și semnez propriu rezultat de mineni.

Anchetator:
Lt. de Sec. Tărăsciuc Nic.

[signature]

Mod. Nr. 185 Semnătura,

359
365

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

Martorul LAZAR STEFAN, născut la 11 Decembrie 1925, în comuna Hajdunanoș.R.P.U., de profesie funcționar la D.G. Treburilor C.M. domiciliat în București Str. Traian Nr.5o

14 Iulie 1953 București.-
Interogatoriul a început la 17.
" s'a terminat la 19

Intrebare:
Unde te aflai d-ta în toamna anului 1944 ?
Răspuns:
In toamna anului 1944 domiciliam împreună cu părinți și fratele meu GAVRIL în Satul Mare.-
Intrebare:
Unde anume locuiai în Satu-Mare ?
Răspuns:
Până la 26 Octombrie-data eliberări Satului Mare de către trupele sovietice, am locuit împreună cu părinți și fratele meu în casa unui crâsitor evreu anume SOLOMON pe strada Alea Somosport(Malul de jos al Someșului)
Intrebare:
Da alte familii nu ai mai locuit în această perioadă la Satu-Mare ?
Răspuns:
La late familii nu am mai locuit în această perioadă în Satu-Mare.-
Intrebare:
Dar membri familiei d-tale au mai locuit în altă parte în această perioadă la Satu-Mare ?
Răspuns:
Toto timpul membri familiei au locuit împreună cu mine, așa că nu au mai locuit în altă parte ?

.//.

360
365

Intrebare:

Pe un avocat WITZLER A din Satu Mare îl cunoşti ?

Răspuns:

Da, în zilele cât au trecut trupele germane în retragerea prin Satu-Mare, am fost ascuns eu şi familia mea câteva zile de către avocatul WITZLER A întâi în casa sa o noapte şi apoi într'un bloc alăturat în pivniţă.-

Intrebare:

Cine este WITZLER A ?

Răspuns:

WITZLER A era avocat în Satu Mare. In anul 1941 a făcut parte din VOLKS BUND unde a ocupat un post de răspundere, acest lucru l-am auzit dela tatăl meu, care spunea că ulterior a fost exclus din VALKS BUND, tatăl meu mi-a spus că excluderea lui WITZLER A din VALKS BUND a avut loc chiar în cursul anului 1941.-

Intrebare:

Din ce motiv d-ta ia ascuns şi nu ai arătat dela început că ai stat şi la WITZLER A împreună cu familia ?

Răspuns:

Ssusţin că nu am arătat dela început că am fost ascuns împreună cu familia la avocatul WITZLER A, deoarece am uitat.-

Intrebare:

La WITZLER A, a mai locuit cineva în afară de familia d-tale.-?

Răspuns:

O noapte cât am stat asunşi la WITZLER acasă am găsit acolo şi pe WEISS IOAN care era scuns de mai înainte acolo. Când am fost ascunşi în privniţa din blocul alăturat WEISS IOAN a rămas în continuare în cala lui WITZLER.-

Intrebare:

In ce condiţiuni a ajuns WEISS IOAN în casa lui WITZLER A ?

Răspuns:

După câte am auzit eu din discuţiile care au avut loc între tatăl mei, WITZLER A şi WEISS IOAN în noaptea cât am stat asunşi chiar în casa lui VITZLER ştiu următoarele;

WITZLER A şi WEISS IOAN au fost colegi de universitate. Deasemeni WISS IOAN era într'un detaşament de muncă din care a fugit şi a fost ascuns de către WITZLER A.-

.//.

357
361

Intrebare:

Ce ştii în legătură cu modul în care a fugit WEISS IOAN din detaşamentul de muncă, locul şi data ?

Răspuns:

Nu cunosc împrejurările în care WEISS IOAN a fugit din detaşamentul de muncă nici locul de unde nici data, când l-am întâlnit în casa lui WITZLER era în jurul date de 2o Octombrie 1944.Si după câte imireamintesc venise de scurt timp în casa lui WITZLER fără să pot preciza în ce împrejurări.Precizez că venirea lui WEISS în casa lui WITZLER a avut loc cu câteva zile înainte de a veni noi.

Intrebare:

Pe unde a mai stat ascuns WIESS IOAN dela fuga din detaşamentul de muncă şi până la data când a fost ascuns de WITZLER M.- ?

Răspuns:

Nu cunosc absolut nimic în legătură cu aceasta.-

Intrebare:

Cine a mai fugit odată cu WEISS IOAN din detaşamnet ?

Răspuns:

Nu ţin minte ca WEISS IOAN să fi povestit că a mai fugit cu cineva din detaşament, în tot cazul nu mai era cu nimeni din detaşamentul în casa lui WITZLER.-

Intrebare

Cu ce sa ocupat WEIS IOAN cât a stat ascuns în casa lui WITZLER A ?

Răspuns:

Deoarece am stat cu el numai o singură noapte nu cunosc cu ce sa pcupat WEISS IOAN în acest timp .-

Intrebare:

Ce activitate a desf şurat WEISS IOAN după ce Satu-Mare a fost eliberat de către trupele sovietice ?

Răspuns:

După eliberarea Statului Mare de către trupele sovietice WEISS IOAN a fost administrator adjunct la adiministraţia financiară.Apoi ştiu că a fost mutat la Oradea tot pe linia Ministerului de Finanţe.Când am venit în Bucureşti am auzit că este director general al B.C.I.-ului.-

.//.

362

Intrebare:

Cum a fost numit WEISS IOAN administrator adjunct la administraţia financiară din Satu-Mare ?

Răspuns:

Nu cunosc împrejurările în care WEISS IOAN a fost numit ca administrator adjunct la administraţia financiară din Satu-Mare dar bănuesc că a fost numit cu ajutorul organizaţiei de partid.-

Intrebare:

Nu cunosc ce legături a avut WEISS IOAN în acea perioadă cu P.C.R-ulu dar eu fiind activist de partid la comuna judeţul Satu-Mare în anul 1945 l-am văzut pe WEISS IOAN venind de câteva ori pela EIDLITZ ZOLTAN, BAKA ARPAD şi pe ăa alţi membrii ai comunei judeţene, însă nu cunosc cu ce treburi venea pe acolo.După câte ştiu du când am devenit cu activist el era deacum membru dl P.C.R..-

Intrebare:

Ce altceva mai cunoşti în legătură cu activitatea lui WEISS IOAN ?

Răspuns:

Nu mai cunosc absolut nimic în legătură cu activitatea lui WEISS IOAN.-

Prezentul pro ces verbal de interogatoriu l-am cîtit cuvânt cu cuvânt şi corespunde în totul cu cele declarate de mine pentru care susţin şi semnez propiu.-

ANCHETATOR ss. Lazăr Stefan
LT DE SEDURITATE,
Barbu Lenobel,

363.-
~~369~~

Proces-Verbal de interogator

Martorul ~~Arestat~~ Lazăr Ștefan - născut la 11 Septembrie 1925 în com. Hajdunanaș - RPR, de profesie ~~avocat~~ funcționar la S.G. Trebuilor. C.M. domiciliat în Buc. Str. Traian 50.
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

14. Julie 1953.

Orașul Bucureți

Interogatoriul a început la ora 17 și — min.

„ s'a terminat la ora 19 și — min.

Intrebare: Unde te aflai dumneata în toamna anului 1944?

Răspuns

În toamna anului 1944 domiciliam împreună cu părinții și fratele meu Gavril în satul Rone.

Intrebare

Unde anume locuiai în satul-Rone?

Răspuns

Până la 26 Octombrie - data eliberării satului Rone de către trupele sovietice am locuit împreună cu părinții și fratele în casa unui oarecare anume Solomon pe strada Alaș Somospert (Malul de jos al Someșului)

Intrebare

La altă familie nu ai mai locuit în această perioadă la satul - Rone?

Semnătura

Mod. Nr. 185

Urmare: Răspuns

La altă familie nu am mai locuit în această perioadă în Satul-Mare.

Întrebare

Dar membri familiei dumitale au mai locuit în altă parte în această perioadă la Satul-Mare?

Răspuns

Tot timpul membri familiei au locuit împreună cu mine, ora că nu au mai locuit în altă parte.

Întrebare.

Pe un avocat Witzler A din Satul Mare cunoști?

Răspuns

Da în fiecare cât am trecut trupele germane în retragere prin Satul-Mare am fost oaspeți eu și familia mea câteva zile de către avocatul Witzler A. (~~au fost oaspeți~~), întâi în casa sa o noapte și apoi într-un bloc alăturat în proprietatea lui.

Întrebare

Cine este Witzler A.?

Răspuns

Witzler A. era avocat în Satul Mare. În anul 1941 a fost șeful partidului Volks Bund unde a ocupat un post de răspundere, aceasta am aflat-o de la tatăl meu, care spunea că ulterior a fost exclus din Volks Bund.

Semnătura,

Urmare: Tatăl meu mi-a spus că excluderea lui Wizler A din Volks Bund a avut loc chiar în cursul anului 1941

Intrebare

Din ce motiv dumneata ai ascuns și nu ai arătat dela început că ai stat și la Wizler A. împreună cu familia?

Răspuns

Susțin că nu am arătat dela început că am fost ascunși împreună cu familia la avocatul Wizler A. deoarece am uitat.

Intrebare

La Wizler A. a mai locuit cineva în afară de familia dumitale?

Răspuns

În noaptea cât am stat ascunși la Wizler A. acasă am găsit acolo și pe Weisz Ioan care era ascuns de mai înainte acolo. Când noi am fost ascunși în pivnița din blocul alăturat Weisz Ioan a rămas în continuare în casa lui Wizler.

Intrebare

În ce condițiuni a ajuns Weisz Ioan în casa lui Wizler A.

Răspuns

După câte am auzit eu ~~(dela)~~ din discuțiile care au avut loc între tatăl meu, Wizler A și Weisz Ioan în noaptea cât am stat ascunși chiar în casa lui Wizler știu următoarele:

'Wizler A cu Weisz au fost colegi de

Semnătura [signature]

Urmare: universitate. declarant că Weisz Ioan era într'un detașament de muncă din care a fugit și' a fost asmus de către Wizler A.

Întrebare

Ce știți în legătură cu modul în care a fugit Weisz Ioan din detașamentul de muncă, locul și data?

Răspuns

Nu cunosc împrejurările în care Weisz Ioan a fugit din detașamentul de muncă nici locul de unde nici data. Când l-am întâlnit în casa lui Wizler era în jurul datei de 20 Octombrie 1944. Și după câte îmi reamintesc venise de curând în casa lui Wizler fără să pot preciza în ce împrejurări. Precizez că venirea lui Weisz în casa lui Wizler a avut loc cu câteva zile înainte de o veni noi.

Întrebare

Pe unde a mai stat asmus Weisz Ioan după fuga din detașament și până la data când a fost asmus de Wizler A.

Răspuns

Nu cunosc absolut nimica în legătură cu aceasta.

Întrebare

Cine a mai fugit odată cu Weisz Ioan din detașament?

Răspuns

Nu țin minte ca Weisz Ioan să fi

Semnătura

#365

Urmare: poretit că a mai fugit un
cineva din detașament, în tot cazul
nu mai era cu nimeni din detașament
în casa lui Wizler

Întrebare

Ce e știe despre Weisz Ioan cât a
stat ascuns în casa lui Wizler A?

Răspuns

Despre cât a stat el nemai a
singură noapte nu cunoaște că s'a
ascuns Weisz Ioan în acest timp.

Întrebare

Ce activitate a desfășurat Weisz Ioan
după ce Satul - Mare a fost eliberat
de către trupele sovietice?

Răspuns

După eliberarea Satului - Mare de către
trupele sovietice Weisz Ioan a fost
administrator adjunct la administrația
financiară. Apoi din că a fost mutat
la Oradea tot pe linia ministerului de
finanțe. Când am venit în București
am aflat că este director general la B.C.I.

Întrebare

Cine a fost numit Weisz Ioan adm.
adjunct la administrația financiară
din Satul - Mare?

Răspuns

Nu cunosc împrejurările în care Weisz
Ioan a fost numit ca administrator
adjunct la administrația financiară din
Satul - Mare dar știu că a fost

Semnătura

Urmare: numit cu ajutorul org. de partid.

Întrebare

Ce legături a avut Weisz Ioan în acea perioadă cu P.C.R.-?

Răspuns

Nu cunosc ce legături a avut Weisz Ioan în acea perioadă cu P.C.R.-ul dar eu fiind activist de partid la com. jud. B. satul meu în anul 1945 l-am văzut pe Weisz Ioan venind de câteva ori pela Kidlitz Zoltan, Baki Arpad și pe la alți membri ai com. județean, însă nu cunosc (nu) ce treburi veneau pentru. După cât știu eu când am devenit eu activist el era deasemenea membru al P.C.R.

Întrebare

Ce altceva cunoști în legătură cu activitatea lui Weisz Ioan?

Răspuns

Nu mai cunosc absolut nimica în legătură cu activitatea lui Weisz Ioan.

Prezentul proces verbal de interogatoriu l-am citit cuvânt cu cuvânt și corespunde în totul celor declarate de mine și care susțin și semnez propria

Anchetator
Lt. Barbu Teodor

Semnătura,

366

PROCES VERBAL DE INTEROGATORIU

2o Iunie 1953, Satu Mare
Interogatoriul a început la ora 11
" s'a terminat la "13,3o.

Noi Lt. de Securitate KOLBANES FRANCISC şi TABARCEA NICOLAE am interogat în calitate de anchetoatori pe Martorul:

MATOLCI LUDOVIC, născut la 19 Ianuarie 189o în Satu Mare, Reg. Baia Mare, cetăţean român de naţionalitate maghiară, fără de partid (exclus din 1948), posed ca studii 5 clase secundare în 1945 la Satu Mare, în particular, de profesie zidar - maistru la I.R.C Satu Mare, domiciliat în Str. Rosvelt 19 Satu Mare, căsătorit cu ERDEY IULIANA, de 6o ani casnică, IULIANA de 36 ani funcţionară, mai are un fiu IOSIF de 31 ani despre care nu mai ştie nimid din 1944 de meserie zidar.- Părinţii au fost agricultori ţărani mijlocaşi, ei sunt decedaţi.- Intrat în P.S.D. din 19o5, iar din 1919 în P.C.R. până în anul 1948, când am fost exclus din Partid pentru că eram exploatator.- Nu am fost decorat niciodată. Serviciul Militar satisfăcut în armata Austro-Ungară în Bat. 5 Infanterie din Budapesta, am fost responsabil politic al unei companii. Nu am fost prizonier.- In 1936 am fost la expoziţia dela Praga şi Leipzig.- Am fost reţinut de mai multe ori în timpul ocupaţiei maghiare din Ardealul de Nord şi a regimului burghezo- moşieresc român, pentru activitate politică.- Nu am fost condamnat.-

Intrebare:
Ce funcţie ai avut d-ta după 23 August 1944?
Răspuns:
După 23 August 1944, din luna Decembrie am îndeplinit funcţia de primar din Satu Mare, unde am funcţionat până în luna Aprilie 1946. In această funcţie am fost propus de EIDLITZ ZOLTAN care era secretarul jud. de Partid.-

ss/Matolci Ludovic.-

.//.

367.

Intrebare:

De ce persoane de cetăţenie străină ai fost vizitat în timpul cât d-ta ai fost primar?

Răspuns:

In cursul lunei Martie sau Aprilie 1945 (precis nu-mi amintesc) am fost vizitat de către doi ofiţeri superiori din armata americană, care au fost aduşi la mine în cabinetul primăriei oraşului Satu Mare, de către numitul WEISS IOAN, care era adjunctul lui RADU IOAN şeful administraţiei financiare din Satu Mare.- Cu această ocazie WEISS IOAN mi-a recomandat aceşti doi ofiţeri americani, spunându-mi că sunt trimişi de către judeţeana de Partid unde era secretar EIDLITZ, pentru a mă vizita şi a-mi lua informaţii în următoarele privinţe.-

Astfel s'au interesat de trecutul meu, ocupaţia activitatea politică, în ce partid eram atunci, aum a fost primită armata sovietică, starea de spirit a populaţiei în general şi pe categorii sociale, ce se proectează în privinţa refacerii oraşului, despre situaţia administrativă a oraşului dacă au rămas ca funcţionari cei din trecut, dacă ei toţi sunt comunişti sau nu.- Ei mau întrebat cum privesc eu în viitor din punct de vedere politic situaţia României.- M'au mai întrebat despre procentajul populaţiei pe naţionalităţi, situaţia economică a oraşului şi alte amănunte de care numi aduc aminte.- Eu le-am spus numele meu, că întrecut am fost zidar, că sunt membru P.C.R. că am dus activitate politică în trecut, că armata sovietică a fost primită cu bucurie de toată populaţia oraşului,că starea de spirit a populaţiei în general este bună pentru că s'a terminat cu războiu.- Le-am spus cum vom reînoi oraşul, că vom pune în funcţiune fabricile instituţiile, etc., că administraţia este proastă fiind în curs de organizare.- Când m'au întrebat despre funcţionari le-am spus că nu toţi sunt comunişti deoarece mulţi dintre ei sunt vechi.-

Când m'au întrebat depsre cum văd eu în viitor situaţia politică a României, le-am spus că văd desvoltarea ei pe un drum democratic în strânsă relaţii de prietenie cu Uniunea Sovietică, deoarece ne-a eliberat şi ne este vecină.- Atunci ei mi-au spus că şi ei au luptat, nu numai Uniunea Sovietică ne-a eliberat şi că după terminarea războiului va fi rezolvată această problemă.- ss/Matolci Ludovic.-

.//.

368

In ceace priveşte procentajul populaţiei le-am sp spus că în oraş majoritatea populaţiei este de naţionalitate maghiară, însă în judeţ majoritatea sunt români şi alte naţionalităţi.- Despre situaţia economică le-am spus că este grea deoarece a fost distrugeri şi jafuri din partea armatelor fasciste.-

M'au mai întrebat despre cum merge colaborarea cu comandamentul sovietic, dacă ne înţelegem sau sunt divergenţe l-a care eu am răspuns că ne înţelegem foarte bine şi colaborăm din toate punctele de vedere.-

Intrucât subsemnatul nu posed limbi străine toate întrebările lor şi răspunsurile date de mine au fost traduse de WEISS IOAN, care vorbea cu ei în limba engleză sau fracneză, precis nu-mi amintesc în ce limbă.-

Stiu că unul dintre ei era corespondent de presă sau reporter, căci avea atârnat de gât un aparat de fotografiat şi nota pe un carnet notesc toate răspunsurile mele despre care credea că corespund cu realitatea.-

In timpul discuţiilor, când eu stăteam la biroul meu, ei în faţa mea pe nişte fotolii, iar WEISS stătea lângă ei în aceiaşi linie pe un scaun intorsc cu corpul către ei, (traducând şi purtând şi alte discuţii intime), ei au văzut deasupra biroului meu portretul tovarăşului Stalin şi al lui Lenin.- Atunci ei uitându-se la tablouri au spus ironic că ce tablouri reuşite sunt, că nu au mai văzut aşa reuşite ca a cestea şi vor să le fotografieze.- Eu nu sunt sigur dacă le-a fotografiat, însă am văzut că în simpul discuţiilor referitor la tablouri au mânuit aparatul de fotografiat.- Eu prevăzând ironia lor le-am spus să se întoarcă şi să privească portretul fostului rege Mihai, la care ei mi-au răspuns că numai cele două portrete îi interesează.-

Aceste discuţii au durat circa o oră.- După aceasta WEISS a plecat cu ei la o altă instituţie (nu ştiu care) căci au mai fost şi la altele.- Reţin minte vag că WEISS mi-a spus că a mai fost cu ofiţeri americani pe la poliţie unde era şef JELENIK.-

La aceste discuţii nu a mai participat nimeni în afară de cei arătaţi mai sus, ştiu că între timp unii funcţionari căutând să intre la mine le-am spus să revină mai târziu căci eram ocupat.-

ss/Matolci Ludovic.-

.//.

34369

Aceasta a fost prima şi ultima discuţie pe care am avut-o cu aceşti ofiţeri americani.-

In afară de aceştia eu nu am cunoştinţă să mai fi fost alţii în Satu Mare.-

Intrebare:

Cum s'a comportat WEISS IOAN cu d-ta după această întâlnire?

Răspuns

Eu nu eram în relaţii cu WEISS în afară de cele oficiale, însă nu am văzut la el nici-o schimbare în comportarea sa faţă de mine,- şi nu îmi reamintesc să mai fi discutat cu WEIIS despre această întâlnire.- Stiu că i-am comunicat lui EIDLITZ, că a fost WEISS cu ofiţerii americani la mine, el atunci mi-a spus că cunoaşte acest lucru.- Mi-aduc aminte numai că după câteva zile întâlnindu-mă cu WEISS IOAN şi întrebându-l care a fost impresia ofiţerilor americani, el mi-a spus că ei au rămas surprinşi de răspunsurile pe care le-am dat eu ştiindu-mă muncitor, zidar.-

Intrebare:

Ce cunoşti d-ta despre WEISS IOAN?

Răspuns:

Eu îl cunosc pe WEISS din vedere din 1941-42, iar mai din apropiere dela Banca Casa de Păstrare unde era casier.- Nu cunosc care a fost activitatea politică în trecut în niciun caz nu a fost social- democrat sau comunist.- Stiu numai că era un om cu idei burgheze, neataşat regimului democrat, şi pătruns în Partid numai din interesul său personal.- Stiu că era în bune relaţii cu RADU IOAN, altceva despre WEISS nu cunosc.-

Intrebare:

Cum te-ai folosit d-ta de cartea de vizită primită de ofiţerii americani?

Răspuns

Eu nu am primit absolut nimic dela ofiţeri americani şi nici nu mi-am luat vreo obligaţie.-

După ce am cetit cuvânt cu cuvânt prezentul P.V. de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine, semnez şi susţin propriu, nesilit de nimeni.-

ss/Matolci Ludovic.-

ANCHETATORI:

Lt. Kolbanes Francisc

Lt. Tăbârcea Nicolae.-

BN/5/ex.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

~~7~~ 6370.

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

20 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 11 și ~~-~~ minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 13 și 30 minute.

~~Eu~~ Lt. de securitate: Kolbazer Francisc și Tătărcea Nicolae anchetatori.

am interogat în calitate de (pe ~~arestatul~~, reținutul, martorul)

1. Numele HATOLCI 2. Pronumele LUDOVIC

3. Anul, luna și ziua nașterii 1890 Ianuarie 19 4. Locul nașterii Satu-Mare Reg. Baia-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiar

7. Apartenența politică fără de partid (exclus din 1948) din ce an

8. Studii 5 clase secundare, în 1945 la Satu-Mare, în pensionar, (când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia zidar 10. Ultimul loc de muncă și funcția muncitor la I.R.C. Satu-Mare.

11. Ultimul domiciliu Str. Roosvelt 19 Satu-Mare

12. Situația familiară ~~căsătorit~~, ERDEY IULIANA, 60 ani (soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația) căsătorită, Iuliana de 36 ani funcționară, mai are un fiu IOSIF de 31 ani despre care nu mai știe nimic din 1944, de meserie zidar.

13. Origina socială Părinții au fost agricultori, țărani mijlocași, ei sunt decedați. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 în P.S.D. din 1905 iar din 1919 în P.C.R. până în anul 1948, când am fost exclus (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri) din Partid pentru că eram exploatator.

Semnătura,
Hatolci Ludovic

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit nicodată.
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție în armata austro-ungară în Reg 5 infanterie din Budapesta, a fost responsabil politic al unei companii

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce în 1936 am fost la expoziția dela Praga și Leipzig

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat am fost reținut de mai multe ori în timpul represiei maghiare din Ardealul de Nord ca și al regimului burghezo-moșieresc român, pentru activitate politică. Nu am fost condamnat.

Intrebare: Ce funcții ai avut deținute după 23 Aug 1944?
Raspuns: După 23 Aug. 1944, din luna Decembrie am îndeplinit funcția de pescar din Satu-Mare, unde am funcționat până în luna Aprilie 1946. In această funcție am fost propus de EISLITZ IOLIAN ca și secretarul jud. de partid.
Intrebare:
De ce persoane de cetățenie străină ai fost vizitat în timpul cât deținute ai fost pescar?
Raspuns: In cursul lunei Martie sau Aprilie 1945 (precis nu-mi amintesc) am fost vizitat de către doi ofițeri superiori din armata americană, care au fost aduși la mine în cabinetul

Semnătura,
Matolcsi Ludovic

Urmare: ~~al~~ primăriei orașului Satu-Mare, de către ~~[illegible]~~ 271.
ministrul WEISS IOAN, care era adjunctul lui
RADU IOAN șeful administrației financiare din
Satu-Mare. În această ocazie WEISS IOAN mi-a
recomandat acești doi oameni amintiți, spunându-mi
că sunt trimiși de către județeana de Partid un de
era secretar EIDLITZ, pentru a mea vizita și a-mi da
informații în următoarele privințe:

Atât el cât interesat de trecutul meu, ocupația,
activitatea politică, în ce partid eram atunci, cum
a fost primită arestarea mea, starea de spirit
a populației în general și pe categorii sociale, ce
se proiectează în privința refacerii orașului, despre
situația administrativă a orașului, dacă am cu-
noscut ca funcționari ceva din trecut, dacă ei toți
sunt comuniști sau nu. Mi-au mai întrebat cum
priveam eu în viitor din punct de vedere politic situația
României. Mi-au mai întrebat despre procentajul
populației pe naționalități, situația economică
a orașului și alte amănunte de care nu-mi aduc
aminte. Eu le-am spus numele meu, că în trecut
am fost zidar, că sunt membru P.C.R. că am dus
activitate politică în trecut, că arestarea mea a
fost primită cu bucurie de toată populația orașului,
că starea de spirit a populației în general este bună
pentrucă s-a terminat cu războiul. Le-am spus
cum vom reface orașul, că vom pune în funcțiune
fabricile, instituțiile etc. că administrația este încă
fiind în curs de organizare. Când mi-au întrebat
despre funcționari le-am spus că în toți sunt comu-
niști deoarece mulți dintre aceștia sunt morți.
Când mi-au întrebat despre cum văd eu în viitor

Semnătura,
Mihalcsi Ludovic

Urmare: situația politică a Rom[â]niei, le-am spus că văd desvoltarea ei pe cale democratică în strânse relații de prietenie cu Uniunea Sovietică, deoarece ne-a eliberat și ne este vecină. Atunci ei mi-au spus că și ei au luptat, mi-au mărturisit Uniunea Sovietică ne-a eliberat și că după terminarea războiului vor fi rezolvate această problemă.

În ceace privește procentajul populației le-am spus că în oraș majoritatea populației este de naționalitate maghiară iară în județ majoritatea sunt români și altă naționalitate. Despre situația economică le-am spus că este grea deoarece s-a făcut distrugeri și jafuri din partea armatelor fasciste.

Mai mi-a întrebat despre cum merge colaborarea cu comandamentul sovietic, dacă ne înțelegem sau mai divergențe la care eu am răspuns că ne înțelegem foarte bine și colaborăm din toate punctele de vedere.

Întrucât subsemnatul nu pot înțelege toate întrebările lor și răspunsurile date de mine au fost traduse de WEISS IOAN, care vorbea cu ei în limba engleză sau franceză, precum mi-au amintesc în ce limbă.

Știu că unul dintre ei era corespondent de presă sau reporter, căci avea atârnat de gât un aparat de fotografiat și nota pe [illegible] cu creionul notițe toate răspunsurile mele despre care credea că corespund cu realitatea.

În timpul discuțiilor, când eu stăteam la fereastra mea, ei în fața mea pe marele fotolii, iar WEISS stătea lângă mine în același timp pe un scaun întors cu corpul către ei,

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

[illegible]

Urmare: (traducând și punând și alte discuții intime), ei au văzut deasupra biroului meu portretul tovarășului Stalin și al lui Lenin. Atunci ei uitându-se la tablouri au spus ironic că ce tablouri reușite sunt, că nu au mai văzut așa reușite ca acestea și vor să le fotografieze. Eu nu sunt sigur dacă le-a fotografiat, însă am văzut că în timpul discuțiilor referitor la tablouri au mânuit aparatul de fotografiat. Eu pricepând ironia lor le-am spus să se întoarcă și să privească portretul fostului rege Mihai, la care ei mi-au răspuns că numai cele două portrete îi interesează.

Aceste discuții au durat circa o oră. După aceste WEISS a plecat cu ei la o altă instituție (nu știu care) căci au mai fost și la altele. Rețin minte vag că WEISS mi-a spus că a mai fost cu ofițerii americani pe la poliție unde era șef JELLENEK.

La aceste discuții nu a mai participat nimeni în afară de cei arătați mai sus, știu că între timp unii funcționari căutând să intre la mine le-am spus să vină mai târziu căci eram ocupat.

Aceasta a fost prima și ultima discuție pe care am avut-o cu acești ofițeri americani.

În afară de aceștia eu nu am cunoștință să mai fi fost alții în Satu-Mare.

Întrebare:

Cum s-a comportat WEISS IOAN cu dumneata după această ~~[illegible]~~ întâlnire?

Răspuns: Eu nu eram în relații cu WEISS în afară cele oficiale, însă nu am văzut la el nici o schimbare în comportarea sa față de mine. Și ~~[illegible]~~ nu îmi reamintesc să mai fi discutat cu WEISS despre

Semnătura.
[signature]

Urmare: această întâlnire. Știu că i-am comunicat lui EISLITZ, că a fost WEISS cu ofițerii americani la mine, el atunci mi-a spus că cunoaște acest lucru. Mi-aduc aminte numai că după câteva zile întâlnindu-mă cu WEISS IOAN și întrebându-l care a fost impresia ofițerilor americani, el mi-a spus că ei au rămas surprinși de răspunsurile pe care le-am dat eu știindu-mă numai tot, zadar.

Întrebare:
Ce cunoști dumneata despre WEISS IOAN?

Răspuns: Eu îl cunosc pe WEISS din vedere din 1941-42, ca mai deși apropiere dela Banca Casa de Păstrare unde era casier. Nu cunosc care a fost activitatea politică în trecut, în nici un caz nu a fost social-democrat sau comunist. Știu numai că era un om cu idei burgheze, neaderat regimului democrat, și pătruns în Partid numai din interesul său personal. Știu că era în bune relații cu RADU IOAN, altceva despre WEISS nu cunosc.

Întrebare:
Cum te-ai folosit dumneata de cartea de rețetă primită dela ofițerii americani?

Răspuns: Eu nu am primit absolut nimic dela ofițerii americani și nici nu mi-am luat vreo obligație.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și scris propriu nesilit de nimeni:

Anchetatori:
Lt. Kolbanc Francisc
Lt. Tabărcea Nicolae

Iustoleci Ludovic

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

373
~~377~~

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

13 Mai 195 3 Orașul Bucuresti

Interogatoriul a început la ora 18 și 10 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 22 și 30 minute.

Eu, Lt. de Securitate Tătărcea Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

(pe arestatul, reținutul, martorul)

1. Numele Mihalca 2. Pronumele Alexandru

3. Anul, luna și ziua nașterii 5 IV 1912 4. Locul nașterii

Lemeni raionul Baia Mare (fost Ocol. Maramureș)

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea român

7. Apartenența politică fost P.C.R. și P.M.R. din ce an 1945

8. Studii licența în drept în București 1935, școala de cadre P.T.T. pentru intelectuali 1949

(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia avocat 10. Ultimul loc de muncă și funcția Direcția muncitorească a Victoriei Muncii" reprezentant.

11. Ultimul domiciliu V. Conta Nr 7. București.

12. Situația familiară căsătorit. un copil de 9 ani.

(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatal a fost pensionar (pensionar) fără avere.

(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 am dus activitate politică

(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

numai din Februarie 1945 în cadrul P.C.R. Nu am participat la alegerile ce s'au făcut înainte de 23 August 1944.

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decoraţii, distincţii şi premii guvernamentale – nimic –
(inainte şi după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcţie Am făcut şcoala militară de ofiţeri de rezervă la Oradea în anul 1935-1936. Stagiul în Reg. 87 Infanterie Satu-Mare. Concentrat cu intermitenţe în 39-40. Din 1941 până în sept. 1944 am fost la Bat. 1 Pază bări[?] fiscale Bucureşti, Buzău

17. Dacă a fost prizonier Nu am fost prizonier.
(unde şi când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când şi în legătură cu ce nu am fost

19. Dacă a participat în bande, în organizaţii contra-revoluţionare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine şi la ce pedepse a fost condamnat Nu am fost judecat niciodată din punct de vedere penal.

Intrebare: Care din colegii dumitale din timpul studenţiei se mai află astăzi în ţară?

Răspuns: Acestea sunt: AVRAM BUNACIU rectorul universităţii din Bucureşti; BUCUR SCHIOPU – ministru adjunct ultima dată M.C.I.; MIHALCA ADRIAN – consilier la justiţie; PETROVANU FRANCISC avocat la Baia-Mare; Dr POP AUREL şef-medic al oraşului Satu-Mare; IONAŞ POMPILIU, contabil la întreprinderea comunală raion Bucureşti reg. Buc.; ROMAN DINU, a fost ultima oară planificator la bancă; Dr IACOB FRANCISC este medic – nu ştiu unde anume; Dr HARSTEIN la Preşedinţie; PALCOVICI IOSIF – căpitan M.I. la Bucureşti, repartizat ultima oară la Oradea; DAUBNER FRANCISC este la Tg. Mureş funcţionar la

Semnătura, Mihalca

Urmare: secțiunea financiară; Dr. RADULESCU GHE, medic dentist în București; Dr. IONESCU VALEA - director al spitalului CARITAS; ZISVIANU VALER - ~~[illegible]~~ la colegiul capitalei (tribunal); DULFU PETRE este la Roșiori în cadrul comitetului pentru colectare de produse agricole; GALEA GHE - directorul spitalului „I.C. FRIMU" Florești; BOTOS PAUL a fost ultima oară plutonier în miliție; BOTOS IOSIF este în cadrul securității Baia-Mare și alții de care nu-mi amintesc.

Întrebare:

Când și în ce împrejurări l-ai cunoscut dumneata pe WEISS IOAN?

Răspuns: Pe WEISS IOAN l-am cunoscut la Satu-Mare din anul 1928-1929, cu prilejul vizitelor pe care le făceam la Satu-Mare. Veneam deseori la diferite spectacole și meciuri sportive. Din echipele sportive îmi amintesc mai bine de Olimpia și Macabi din Satu-Mare. Îmi aduc aminte vag în ce împrejurare am făcut cunoștință cu el. Precizări pot să dau din 1945 toamna și începând din 1946. Relații mai amănunțite din această perioadă pot să dea cei care au făcut liceul cu el la Satu-Mare Dr. POP AUREL, MIHALCA ADRIAN - judecători de carieră în prezent la Ministerul de Finanțe la oficiul juridic; și Dr. LAZAR ANDREI ~~este~~ la Președinția Consiliului de Miniștri lucrează în cadrul unei comisii;

Întrebare:

Unde a urmat WEISS IOAN studiile universitare?

Răspuns: Nu pot să precizez unde a urmat WEISS IOAN studiile universitare. Din discuțiile avute cu WEISS în anul 1947-1948 și cu IONAȘ POMPILIU am informația vagă că ar fi făcut studiile în Franța. Relații precise în această privință poate să dea IONAȘ POMPILIU și tov. SENCOVICI ministrul industriei ușoare cu care WEISS

Semnătura, [signature]

Urmare: era prietenul Dragomirului și colonelul BÎRTAS care dușmănește îl cunoaște mai de mult timp și RAIF IOSIF este fost director la centrul de difuzare a cărții după LIPSCANI București.

Întrebare:

Unde și-a luat WEISS IOAN doctoratul în drept?

Răspuns: Nu cunosc acest lucru.

Întrebare:

Care a fost activitatea lui politică în liceu și în timpul studenției?

Răspuns: Nu cunosc care a fost activitatea lui politică în liceu, cât a fost student și după terminarea studiilor până în anul 1945. WEISS mi-a spus de mai multe ori că a luptat în ilegalitate pentru ideea socialistă.

Întrebare:

Ce cunoști și ce fel de relații întreținea WEISS cât a fost în Baia-Mare?

Răspuns: Nu cunosc care au fost relațiile lui WEISS la Baia-Mare. Știu că avea relații mai apropiate cu persoanele ca ZIOVIANU și POPAUREL.

Întrebare:

Ce cunoști despre activitatea lui WEISS în cadrul administrației financiare din Baia-Mare?

Răspuns: În timpul cât eram avocat la PHOENIX din Baia-Mare centrala București în 1945-1946 s'a pus problema pentru unele categorii profesionale, reintegrarea în drepturile foștilor patroni, ca urmare a legii de restituire a bunurilor expropriate de fostul guvern horthist, consultându-mă cu WEISS cu privire introducerii acestei în Baia-Mare a fost de părere că este o greșeală din partea mea și că trebue să întreprindem și noi în partidul statului. În această mi-a povestit și un

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Urmare: mai târziu ca a rezolva restituirea întreprinderii.
În cursul anului 1946, am primit câteva rânduri într-o scrisoare din partea lui WEISS prin care îmi spunea să constitui o întreprindere de import export, - societate - în legătură cu care mi-a explicat personal și confidențial mai târziu la București, că scopul este să se poată realiza fonduri pentru regionala de Partid.
Tot atunci mi-a indicat două sau trei persoane care trebuie să facă parte din această întreprindere, din acestea îmi aduc aminte de EISLITZ, frate cu EISLITZ care a fost la ministerul de Finanțe.
Până la urmă nu s-a realizat nimic, deoarece WEISS a fost chemat în muncă la Ministerul de Finanțe.

Întrebare:

Ce cunoști dumneata din activitatea desfășurată de WEISS IOAN, la Ministerul de Finanțe, la banca și B.C.I.?

Răspuns: Din activitatea profesională a lui WEISS la Ministerul de Finanțe nu pot da precizări întrucât am avut cu el relații din afară. Știu că era prieten cu EISLITZ și în unele cazuri EISLITZ îl consulta pe WEISS. Astfel, cu ocazia impunerii avocaților când eram secretar al sindicatului ~~lui din~~ colegiului avocaților din București, am cerut părerea lui EISLITZ, care m-a îndrumat apoi la WEISS, care mi-a dat îndrumări pe baza cărora să facă și colegiul propuneri. Ce activitate a dus la banca și B.C.I. nu cunosc însă el afirma că muncește mult.

Întrebare:

În ce fel de relații ai fost dumneata cu WEISS la București?

Răspuns: Cu WEISS la București am fost în relații

Semnătura: [signature]

Urmare: apropiate. Astfel cu el eram deschiși din punct de vedere ideologic și îi ceream părerea în diferite probleme. Probleme mai importante pe care le-am discutat cu el sunt: plimbându-ne am discutat despre conflictul dintre EIDLITZ și V. Tăutu și procesul lui VASILESCU ALBU AV. - acasă la el.

- În toamna anului 1948 a început conflictul între EIDLITZ și TAUTU. Din cauzele conflictului eu cunosc următoarele: TAUTU îl acuza pe EIDLITZ, că este străin de realitate, impulsiv și cu metode de comandă iar EIDLITZ îl acuza pe TAUTU că este necinstit și pervers. TAUTU mai spunea despre EIDLITZ, că cu prilejul unei anchete și percheziții domiciliare ar fi sustras un album valoros de timbre filatelice. [illegible] dintre [illegible] cred că o mai provenit dintr-o anchetă la sioniști unde s-ar fi găsit valori importante de valută. Acest lucru nu l-am aflat în timpul anchetei ci ulterior dela TAUTU și JONAS.

Față de mine WEISS nu s-a manifestat în problema anchetei făcute la sioniști. Știu că a fost consultat în diferite probleme tov IANCU HERȘCOVICI dela colegiul avocaților (fostul la sabotajul de stat) de către EIDLITZ. Nu știu precis dacă și în această ~~problemă~~ a fost consultat.

În conflictul dintre TAUTU și EIDLITZ, la rugămintea lui TAUTU l-am consultat pe WEISS și i-am propus să-i împăcăm, iar WEISS mi-a răspuns că nu are nimic împotrivă însă nu crede că se poate și că în această chestiune să mă adresez lui EIDLITZ. Adresându-mă lui EIDLITZ, acesta nici nu a vrut să audă.

În timpul când mi s-a cerut să-l apăr pe VASILESCU ALBU, după ce mi-am oferit personal soției acestuia, l-am consultat pe WEISS să-mi spună dacă pot să-l

Semnătura: [signature]

Urmare: apăr. WEISS nu mi-a dat un răspuns precis, din urmă dela IONAS și Dr LAZAR, că EIDLITZ este supărat pe mine pentrucă îl apăr pe VASILESCU ALBU. După părerea mea care se bazează pe piesele dosarului cunoscute de mine; tov. VASILESCU ALBU, a fost nevinovat și totuși a fost condamnat, rezultat care cred că provine dela EIDLITZ. Această părere mi-am format-o din împrejurarea că EIDLITZ, venea des la partea supremă, parchet, iar pe de altă se informa indirect pas cu pas, prin IONAS și alții de mersul procesului. Cred că în aceeași situație se află și procesul lui TAUTU.

Cred că ingerințele asupra procesului au fost executate de EIDLITZ prin ADRIAN MIHALCA, care era în foarte strânse raporturi cu EIDLITZ în timpul căderea consilier la ministerul justiției, raporturi care durează între ei încă dela Oradia. Această părere a mea se bazează pe faptul că toate incidentele ridicate cu ocazia apărării lui VASILESCU ALBU la secția III-a a tribunalului Ilfov, ședința fiind prezidată de tov VASILESCU - în prezent în ministerul Justiției; au fost respinse unul după altul.

[illegible] mai importante nu am avut cu WEISS. Au mai fost cazuri când am cerut lui WEISS sprijin de ordin personal. Astfel, odată cerându-i să mă încadreze la B.C.J. în vreo slujbă mi-a răspuns că mai bine mă împrumută cu bani și mi-a dat 3 sau 5.000 lei și mi-a promis că se ocupă de o încadrare a mea în B.C.J. Acest caz a fost în vara anului 1951.

La începutul anului 1952 i-am comunicat lui WEISS că s-a ~~fost~~ eliberat VASILESCU ALBU față de care el s-a mulțumit să rețină acest amănunt.

Semnătura
[signature]

Întrebare:

Urmare: Ce mai cunoști domnule din activitatea lui WEISS?

Răspuns: Știam dela STIRIACESCU funcționar la B.C.I.; ca WEISS era dus și venea în conducerea B.C.I. și mai ales fiind de specialitate.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt rezumatul percepției de interogatoriu, și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine motiv și semnez propriu mână de mine.

Anchetator,
Lt. de Jc. Tatărcu Vir.

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

~~385~~
344

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

29 Mai 195 3 Orașul Bucuresti

Interogatoriul a început la ora 17 și 50 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora ..... și ..... minute.

Eu, Ț. de Securitate

am interogat în calitate de martor

1. Numele Mihalca (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Pronumele Vasile

3. Anul, luna și ziua nașterii 3 Iunie 1909 4. Locul nașterii com. Cernești Reg. Baia-Mare.

5. Cetățenia Român 6. Naționalitatea Român

7. Apartenența politică fără de partid din ce an —

8. Studii Licența în drept facult. Cluj. 1928-1933.
(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia avocat azi în corpul deputaților 10. Ultimul loc de muncă și funcția cooperativa „Coprochim" str. Mihai Bravu Nr 19.

11. Ultimul domiciliu C.A. Rosetti 36 A.

12. Situația familiară căsătorit cu soția de 39 ani de profesie funcționară la Minist. de Finanțe C.E.C. am copil de 6 ani.
(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatal fost preot, pensionar, nu au avut averea înainte și după 23 Aug. 1944.
(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 nu am dus nici un fel de activitate politică, înainte de 23 August nu nu-am exercitat dreptul de alegător, după 23 Aug. 1944 am votat cu F.D.P.
(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura

Md. Nr. 186

- 2

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu am primit nici (înainte și după 23 August 1944) înainte și nici după 23 Aug. 1944.

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție am făcut școala de ofițeri de rezervă di inf. Nr 1 din Bucrești în 1933/934.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost. (unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost în străinătate.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat nu am fost judecat și condamnat penal.

Intrebare: Când și în ce împrejurări l-ai cunoscut dumneta pe WEISS IOAN?
Răspuns: Pe WEISS IOAN l-am cunoscut în 1946 sau 1947 prin fratele meu sau prin frații RADU sau frații POP din Satu-Mare, la București cu prilejul unei întâlniri întâmplătoare. Dealtfel eu știam de el dela oameni care erau cunoștințe comune încă din copilărie.
Intrebare:
In ce relații ai fost dumneata cu WEISS IOAN?
Răspuns: Cu WEISS am fost în relații de cunoștință, destul de apropiate în calitate de conjudețeni și de vechi.

Semnătura, [signature]

Intrebare:
Urmare: Ce cunoşti dumneata din activitatea tradatoare a lui WEISS IOAN?

Raspuns: Nu cunosc în nici un fel activitatea pe care a desfaşurat o-o.

Intrebare: Dumneata ai întreţinut legaturi prin corespondenţă cu WEISS IOAN?

Raspuns: Cu WEISS IOAN nu am întreţinut legături prin corespondentă niciodată. ———.

Intrebare: Securitatea posedă dovezi din care reese că dumneata detii o parte din corespondenta şi unele acte personale ale lui WEISS IOAN şi deci îţi cerem să-ţi precizezi poziţia!

Raspuns: Nu mi-s-o dat niciodată nici-o scrisoare de Weiss, nici altă persoană nu mi-o dat vre-o scrisoare de a io păstra

Intrebare: Cu ce preoţi ai întreţinut legaturi în timpul războiului şi după 23 August 1944?

Răspuns: Nici în timpul războiului şi nici după 23 August 1944 nu am avut legaturi cu niciun preot sau călugar, indiferent de confesiunea din care facea parte

Intrebare Cand ai intrat în mişcarea legionară

Răspuns: N'am facut parte din mişcarea legionară

Acest Proces Verbal de interogatoriu după ce l-am citit cuvant cu cuvant şi el corespunde cu cele spuse de mine îl sustiu şi semnez

Lt de Securitate

Mihalache

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

~~3~~ 379

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

22 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 17 și 15 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 20 și — minute.

Noi Lt. de sc. Kolbasov Francisc și Lt. Tătărcuș N/c.

am interogat în calitate de anchetatori

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele Puskas 2. Pronumele Andrei

3. Anul, luna și ziua nașterii 25 Februarie 1905 4. Locul nașterii

în com. Hrib raia Satu-Mare reg. Baia-Mare.

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiar

7. Apartenența politică fără de partid din ce an —

8. Studii 3 clase primare în Satu-Mare 1922.

(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia pantofar 10. Ultimul loc de muncă și funcția agricultor în Satu-Mare

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare str. 24 Ianuarie Nr 16.

12. Situația familiară căsătorit cu HAGA ELISABETA în vârstă de 56 ani, comună are un copil cu numele de IRINA de 27-28 ani, muncitoare la „Lucru și Norocul" din Satu-Mare.

(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

13. Origina socială tatăl a fost agricultor și a avut 4 ha, dela care l-a rămas mostenire 2 ha. Părinții mulți decedați.

(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 nu a fost în cadrul mișcării. Participare în alegeri)

(în ce partide politice a fost.

Semnătura,

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale nu a fost încadrat
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție În armată rondul
în Div. 7 Munți de munte, în calitate soldat
cu gradul de ordonanț ca șantofer.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost.
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am
fost în străinătate.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu
am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat nu am fost judecat și condamnat.

Intrebare: De când și cunoști dumneata pe WEISS IOAN?
Raspuns: Îl cunosc pe WEISS IOAN din anul
1935-1936 (nu știu precis anul) când a intrat
ca funcționar în funcția de casier la banca
„Casa de Păstrare" unde subsemnatul eram
om de serviciu. Nu cunosc în ce împrejurări
a ajuns el funcționar la această bancă.
Intrebare: Cu ce s'a ocupat în cadrul băncii?
Raspuns: Știu că era casier și îmi cunosc
activitatea lui îndeaproape cu alți colegi
lucrat cu el ca: IEKLI MARIA; ANDERCO BAR-
TOLOMEU; ANDREI FRANCISC, în acest sector.
Intrebare: Ce relații avea WEISS în cadrul

Semnătura,

Urmare: şi în afara băncii!

Răspuns: Nu cunosc care au fost relaţiile lui intime din bancă şi în afara ei.

Intrebare:

Intre ce împrejurări a fost luat WEISS în detaşamentul de muncă obligatoriu?

Răspuns: In 1942 sau 1943, când WEISS mai era încă casier la bancă ştiu că a fost luat în detaşamentul de muncă. Nu ştiu din ce motive a fost luat el, cred însă că a fost denunţat de cineva. Această presupunere a mea nu se bazează pe nimic concret.

Intrebare: Arată dumneata ce a făcut WEISS cu tezaurul băncii „casa de Păstrare" după ce s'a întors din detaşamentul de muncă?

Răspuns: Nu ştiu precis, dacă înainte sau după eliberare a fost acest caz însă ştiu că a venit WEISS la mine singur şi s'a interesat de cheile băncii „Casa de Păstrare", ce i-am spus că ele sunt la directorul BARTA, care era refugiat la vila Satu-Mare. După aproximativ 8-10 zile după eliberare a venit la mine comandantul sovietic al oraşului împreună cu inginerul şef GOSIN, care era primar al oraşului şi mi-au cerut cheile dela tezaurul băncii care se afla în subsol şi în alte case din interiorul clădirii băncii. Am fost luat apoi la comandamentul sovietic unde am fost interogat, fără să le dau vreun răspuns precis în privinţa cheilor, în afară de faptul că ele or fi la directorul BARTA, TÖRÖK şi la fostul casier. Apoi am fost lăsat

Semnătura.
Grosbor Ignác

Urmare: liber. După 4-5 zile am văzut că au venit un grup de 7-8 ostași și ofițeri sovietici care au ridicat cele ce se aflau în tezaurul băncii prin forțarea casselor. În acel timp eu nefiind de față în bancă nu cunosc ca WEISS să fi asistat la ridicarea tezaurului. Știu numai că imediat după plecarea camionului au venit funcționarii băncii din care îmi amintesc de: BARNA ȘTEFAN, IEKII MARIA, MEZEI IULIANA și alții care au strâns hârtiile băncii pe care le-au depozitat în etajul de sus al băncii iar hârtiile fără valoare le-au ars. Eu aceste, îmi aduc aminte - nu știu precis când - că au venit la mine WEISS IOAN împreună cu FISCHER IOSIF și m-au întrebat, că unde sunt obiectele de valoare ale evreilor deportați, la întrebarea aceasta pusă ei, eu am și jurat că nu știu unde sunt. Nu cunosc dacă s-au mai interesat de acest lucru la altcineva.

Nu cunosc dacă obiectele de valoare ale evreilor au fost ridicate de WEISS IOAN și FISCHER IOSIF în timpul când pe baza convenției de armistițiu au fost ridicate averile sau obiectele de valoare ale fasciștilor depuse la bancă. "Casa de Păstrare", de către echipa trimisă în această privință de comandamentul sovietic.

După ce am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și eu propriu necitit de nimeni:

Anchetatori:
Lt. Holbaner Francisc
Lt. Tabărcea Nicolae

[signature]

Semnătura,

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

X
~~307~~
384.

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

19 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 17 și — minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 24 și 10 minute.

Eu, Lt. de securitate Țățâma Nicolae

am interogat în calitate de anchetator

1. Numele VARGA (pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul) 2. Pronumele LUDOVIC
3. Anul, luna și ziua nașterii 1903 7 Martie 4. Locul nașterii Satu-Mare
5. Cetățenia română 6. Naționalitatea maghiar
7. Apartenența politică P.M.R. din ce an 1945
8. Studii 4 clase liceu la Satu-Mare, între anii 1914-1919. (când, unde și ce școală a absolvit)
9. Profesia dentist. 10. Ultimul loc de muncă și funcția Spitalul unificat Satu-Mare, director administrativ.
11. Ultimul domiciliu Str. Elena Vasel 4
12. Situația familiară căsătorit cu Hadi Margareta, în vârstă de 46 ani, mp. la comuna de zi „Gondiola". (soția, copii, numele lor, vârsta lor: domiciliu și ocupația) nu avem copii.
13. Origina socială tatal a fost vânzător de ziare, nu a avut avere. Este decedat din 1943. (averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)
14. Activitatea politică până în 1947, din 1933 am avut legătura cu ajutorul roșu și membru de partid din 1945. (în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

Semnătura
Varga Ludovic

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale am primit în 1952 medalia luptătorul antifascist.
(înainte și după 23 August 1944)

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție În armata română, în anii 1925-1926 în reg. 87 Infanterie, Satu-Mare.

17. Dacă a fost prizonier nu am fost
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce nu am fost în străinătate.

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare nu am participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost condamnat Nu am fost judecat nici odată.

Intrebare: De când îl cunoști domnește pe WEISS IOAN?
Raspuns: Îl cunosc pe WEISS IOAN din anul 1939, când pe acea stradă (str. Bazaraților) locuia atât el cât și eu și ne întâlneam la plaja Somes. Din 1939, până în 1942 eu nu am avut discuții cu el. În 1942 știu că am vorbit și cu WEISS, când era la FEINI, unde eu am fost și mă întâlnesc cu unii tovarăși de ai mei care au fost condamnați pentru activitate comunistă de tribunalul maghiar. Aceștia erau: HORVATH ZOLTAN, CIKOI AMBROZIE și BIRO IOSIF și LAZAR WILHELM. Nici unul din aceștia nu mai s-au întors înapoi toți au murit în detașament. Detașamentul în care era WEISS știu că era format

Semnătura,
Varga Ludovic

Urmare: numai din averi bogați și comuniști.

Întrebare: care a fost ocupația lui WEISS până în 1944.

382

Răspuns: Știu că WEISS a fost funcționar la banca „Casa Noastră" până în 1942, dela această dată a fost în detașament și nu ne-am mai văzut cu el decât în Dec. 1944 sau Ianuarie 1945.

Întrebare:

Care a fost activitatea politică a lui WEISS IOAN, până în anul 1944?

Răspuns: Nu cunosc care a fost activitatea lui politică. Știu dela BRETTER TIBERIU și Dr GERGEI (decedat) că din anul 1939-1940, că WEISS a fost ales în funcție de conducere în cadrul corporațiilor. Nu mai știu nimic despre ce funcție era vorba.

Întrebare:

Care au fost relațiile lui WEISS până în anul 1944?

Răspuns: Nu cunosc care au fost relațiile lui WEISS până în anul 1944.

Întrebare: În ce relații a fost WEISS cu BERCEI IULIU?

Răspuns: Nu cunosc ce relații au fost între ei. Știu numai că a fost comandant în detașamentul în care a fost WEISS, numitul BERCEI IULIU, care a venit în Februarie 1944 la Satu-Mare în vizită cu MOZES DESIDERIU și alții. Atunci BERCEI i-a spus lui MOZES cât și la ceilalți că să meargă la poliția maghiară spre a anunța că au venit acasă, spunând totodată că el garantează că poliția nu le va face nimic. Nu știu ce au făcut ceilalți (numai ca SARKANY MICLOS), dar MOSES după ce s-a prezentat a fost arestat, apoi internat într-un lagăr de unde nu a mai venit acasă.

Semnătura

Varga Iuliu

Întrebare:

Urmare: Ce fel de relații au fost între WEISS și WIEZLER ALBERT?

Răspuns: Știu că între WEISS și WIEZLER nu au relații apropiate după 1945 (înainte nu cunosc), însă nu știu pe ce se bazau aceste relații. Am auzit că WIEZLER în anul 1944 a fost în funcția ce o avea ca președinte al VOSKS-BUND-ului în GHETO la CULIC (BLAER) ETA. Pentru ce-am aflat chiar de la ea, (CULIC ETA) care era în legătură cu WIESLER. Știu că CULIC ETA a fost exclusă din Partid pentrucă a fost în formațiunea grupului din 1933, cât și pentru faptul că a fost în legătură cu WIESLER. În 1949, după ce a fost exclusă din Partid a plecat la București și a ajuns funcționară la ministerul de externe. Ea a fost demascată de KLEINANTON și subsemnatul.

Întrebare: Cine l-a numit pe WEISS ca administrator financiar al jud. Satu-Mare?

Răspuns: Știu că pe WEISS l-a propus la comandamentul sovietic în funcția de administrator financiar al jud. Satu-Mare, EIDLITZ ZOLTAN în Dec. 1944 sau Ianuarie 1945.

Întrebare:

Cum a intrat WEISS în Partid?

Răspuns: EIDLITZ a venit în Satu-Mare în jurul zilei de 25 Dec 1944. Până atunci nu s-au făcut nici un fel de încercări în Partid, ele au început a se face în luna Februarie 1945. Nu cunosc dacă WEISS și-a prezentat singur sau a fost chemat, în orice caz el a fost primit în Partid de către EIDLITZ sau KATZ (BALAN) MARCEL.

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Întrebare: 388
Urmare: Ce ați aflat despre WEISS? 383
Răspuns: Știu că a fost în colectivul voluntar al rețelei administrative a județului pentru a strânge fonduri. A supravegheat activitatea lui Radu Ioan. Deasemeni a fost întrebuințat în acțiunile întreprinse pentru ridicarea foaierilor. În această privință eu nu pot preciza că el nu participa personal la acțiuni ci numai la dirijarea lor împreună cu alții, EIDLITZ; KATZ MARCEL; WEISS LUDOVIC și JELLENIK. În aceste acțiuni rolul lui WEISS IOAN consta în aceea că făcea adunări de ridicare pe baza listelor de foaieri: VOLKS-BUNDISTI, VILAȘIȘTI etc.
Întrebare:
În ce împrejurări s'a întors din deținutul WEISS IOAN?
Răspuns: Nu cunosc acest lucru, știu numai că la SATMARI LUDOVIC, care locuia pe Strada Chiniței, până la venirea armatei Roșii, au fost arestați mai mulți evrei care au scăpat înainte fugind din lagăre sau detașamente. Nu știu dacă WEISS se afla printre ei.
Întrebare;
Cu cine și ce fel de relații a avut WEISS după ce s'a întors din detașament?
Răspuns: Știu că WEISS se afla în relații de prietenie cu următorii: RADU IOAN; SUTA MIHAI; BRETTER TIBERIU; ANDERCO STEFAN.
Întrebare: În ce fel de relații se afla WEISS cu EIDLITZ?
Răspuns: Știu că WEISS era în strânse relații de prietenie cu EIDLITZ, dar nu cunosc ce anume l-a determinat să se împrietenească.

Semnătura.
Varga Szolnok

Intrebare:
Urmare: In ce fel de relații se afla WEISS cu FRIDMAN EMERIC?
Raspuns: Nu cunosc acest lucru.
Intrebare: Care a fost rolul lui WEISS in Joint-Bank?
Raspuns: Nu cunosc care a fost rolul lui WEISS in JOINT-Bank. In această privință pot să dea relații KÖSZEGI; TÖRÖK (contabil la Mondiale) și WERTHEIMER (plecat) care au fost in Joint Bank.
Intrebare:
Care a fost rolul lui WEISS IOAN in comitetul evreesc
Raspuns: Știu că WEISS a fost în comitetul de conducere al comitetului evreesc în anul 1945. Nu știu cât timp.
Intrebare:
Dela cine a primit conducerea județenei de Partid listele cu numele fasciștilor, volks-bundiștilor, nyilasiștilor etc.?
Raspuns: Nu știu dela cine a primit conducerea jud. de Partid aceste liste. Știu numai că cel mai mult s'a ocupat de această problemă KATZ MARCEL.
Intrebare: Ce persoane au fost șterse depe aceste liste?
Raspuns: Depe aceste liste au fost șterși mai mulți, ca de ex. POLNER GABRIELA învățătoare în Satu-Mare; KATZENSJER ERNEST, și alții de care nu-mi amintesc. Au fost șterși pe motivul că aceștia nu erau vinovați.
Intrebare:
GARDOS VASILE nu a adus vreo liste?
Raspuns: Nu cunosc ca el să fi adus vreo listă. Știu despre GARDOS numai că a fost în poliția maghiară, iar în funcția pe care a avut-o împreună cu SARKOZY și VARADI, a salvu-

Semnătura,

~~48~~ 384.

Urmare: Întrebare: Dar cu cine?

Răspuns: Nu mai ştiu numele.

Întrebare: Ce mai ştiţi dumneata în afară de cele arătate despre WEISS IOAN?

Răspuns: Cunoştinţa, fără ca în această privinţă să am dreptul comunic că WEISS IOAN înainte de 1944 a fost vorbit, deoarece majoritatea clienţilor care au urmat biroul comercial cu el erau vorbiţi, ca de ex. FRIDMAN EMERIC; SARKANY ALOIS (medic dentist); WERTHEIMER TIBERIU; SANUEL ANDREI şi alţii despre care am aflat mai târziu că au fost prinşi cu el. Deseori eram mai multe ceasuri când WEISS împreună cu EIBLITZ, în cadrul discuţiilor purtate aveau loc şi discuţii în contradictoriu între români şi maghiari. De exemplu în anul 1945, când a fost şedinţă cu vorbitorul român de la C.C. P.C.R. pentru a lămuri pe unii maghiari care nu ştiau limba română, spunându-i lui EIBLITZ că este necesar să se traducă, atunci acesta împreună cu WEISS a spus: „ce mai trebe limba română să ştie la Budapesta" iar WEISS a mai adăugat că „dacă cineva ştie numai limba ţolos să ştie în Palestina".

— Ştiu că în 1946 în Satu-Mare s'a format un trust al capitaliştilor (cercetaţi) care am avea sediul comun administraţiei Porţelanului, în frunte cu care se aflau: KÖSEGI; MAIOR (fostul Jozsi-Bank); WERTHEIMER şi WEISS IOAN - cel şi TÖRÖK care acela era contabil. Ei deţineau: o fabrică de ţiglă; o fabrică de cherestea; o prăvălie angros de ţesături, care aceştia aveau legături comerciale cu străinătatea legal şi ilegal. Acest trust a căştigat

Semnătura,

Urmare: gonit pe mulți din cei care erau comuniști
și simpatizanți. Știu că după câteva zile dela
eliberarea Budapestei, eu împreună cu LUSTIG
EMERIC și KÖHALMI din Oradea, aflând dela
niște oameni că SARKOZY este la ministerul
agriculturii, ne-am deplasat cu o mașină
până la Budapesta să-l găsim. ~~însă~~ Am
găsit o persoană cu numele de Dr SARKOZI ADAL-
BERT, însă nu era acela pe care-l căutam noi.

<u>Întrebare:</u>
Ce măsuri au fost luate împotriva lui GARDOS?

<u>Răspuns:</u> Știu că GARDOS a fost arestat și trimis
tribunalul militar din Cluj de către WEISS LU-
DOVIC. Nu știu ce pedeapsă a primit GARDOS dar
după puțin timp a fost acasă. În aceiași situație
a fost și cazul Dr. TEVELI și Dr KISS BERTOLON
care amândoi au fost deputați horthyști. Azi nu
știu unde se află aceștia. Mai mulți au fost pedepsiți
VANCEA și jandarmi din SEINI care au primit
între 20-25 ani închisoare.

<u>Întrebare:</u>
În ce relații a fost WEISS IOAN cu GARDOS VASILE?

<u>Răspuns:</u> Nu cunosc acest lucru.

<u>Întrebare:</u> Lui GARDOS i s'a făcut vreo perche-
ziție domiciliară?

<u>Răspuns:</u> Nu am auzit ca lui GARDOS să i se
fi făcut vreo percheziție domiciliară.

<u>Întrebare:</u>
Cu WEISS IOAN nu ai avut niciodată discuții
asupra lui GARDOS?

<u>Răspuns:</u> Cu WEISS nu am avut niciodată dis-
cuții asupra lui GARDOS.

Semnătura.
Nagy Sandor

~~391~~ 385

Urmare: foarte mult. Din cei care erau în conducerea acestui trust au dat ceva bani la partid însă foarte puțini KÖSZEGI și WEISS IOAN.

Știu că cei care erau în conducerea acestui trust, deci și WEISS, erau primii care cunoșteau cursul dolarului și ei erau acei care influențau bursa din Satu-Mare.

Dealtfel este foarte suspectă averea lui KÖSZEGI la Satu-Mare, căci s'a prezentat cu carnet de membru ~~de~~ al partidului maghiar, era sărac, nici haine nu avea bune pe el, iar de când s'a împrietenit cu WEISS și ceilalți, a ajuns să fie unul din cei mai bogați din Satu-Mare.

KÖSEGI la început a fost acceptat de partid și chiar responsabil administrativ, însă după ce a fost schimbat a intrat în trustul despre care am arătat mai sus.

Deasemeni WEISS mai se prietenea cu LOTHAR care a fost cu el în admin. financiară. Acest LOTHAR era renumit în Satu-Mare, în afară de RADU IOAN, în privința speculațiilor ce le făcea.

După am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu și am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine semnez și notez propriu rezultat de mine.

Anchetator,
Lt. de Sec. Tăbârcea Nicolae

Varga Ludovic

Semnătura.

REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI

386

PROCES-VERBAL DE INTEROGATORIU

23 Iunie 1953 Orașul Satu-Mare

Interogatoriul a început la ora 17 și 30 minute. Interogatoriul s'a terminat la ora 20 și 5 minute.

Eu, A. de Lt. Kolbaner Francisc n. H. Tabăreca Nr. 2

am interogat în calitate de anchetator

(pe ~~arestatul, reținutul~~, martorul)

1. Numele WIEZLER 2. Pronumele ALBERT

3. Anul, luna și ziua nașterii 1909 21 Aprilie 4. Locul nașterii Satu-Mare

5. Cetățenia română 6. Naționalitatea evreu.

7. Apartenența politică fără de partid din ce an —

8. Studii universitate în drept la Cluj terminat în 1933.

(când, unde și ce școală a absolvit)

9. Profesia funcționar (avocat) 10. Ultimul loc de muncă și funcția funcționar la I.C.I.A. Satu-Mare.

11. Ultimul domiciliu Satu-Mare Str. Republicei 61.

12. Situația familiară căsătorit cu Elisabeta Rose în vârstă de 36 ani, am trei copii între 8 și 12 ani.

(soția, copii, numele lor, vârsta lor, domiciliu și ocupația)

Soția este casnică, copii sunt elevi.

13. Origina socială fostul a fost om de serviciu la biroul din Satu-Mare, nu a avut avere.

(averea părinților până la 23 August 1944 și în prezent)

14. Activitatea politică până în 1947 am fost membru în organizația culturală germană din 1939, iar din 1943-1944

(în ce partide politice a fost. Participare în alegeri)

am fost ridicat din oficiu la UKS-BUNS, la care am fost ales președinte ~~fără~~ în lipsa mea, la care am refuzat mereu în mod public și nu am mai avut o contă funcție.

Semnătura

Md. Nr. 186

15. Decorații, distincții și premii guvernamentale *nu am primit*
(înainte și după 23 August 1944)
nicodată.

16. In ce armată a făcut serviciu, grad, funcție *La Rey 87 Inf. Satu-*
Mare în anul 1930-1931., cu gradul de fruntaș T.R.

17. Dacă a fost prizonier *nu am fost.*
(unde și când)

18. Dacă a fost în străinătate, unde, când și în legătură cu ce *în anul*
1929 am fost în Germania, cetate bun, pentru
a studia medicina, întors apoi din lipsă de mijloace materiale

19. Dacă a participat în bande, în organizații contra-revoluționare *nu am*
participat.

20. Dacă a fost judecat, când, din ce cauze, de cine și la ce pedepse a fost
condamnat *nu am fost judecat sau condamnat.*

Intrebare: *De când îl cunoști domnule pe WEISS IOAN?*
Raspuns: Pe WEISS îl cunosc din 1922, din timpul
când am urmat împreună (fiind chiar colegi de
bancă) liceul romano-catolic maghiar din Satu-Mare.
Până în clasa 4-a am fost colegi, apoi el a urmat
școala comercială superioară. Nu știu dacă a luat
bacalaureatul comercial la Satu-Mare sau știu
că școlile superioare comerciale le-a terminat în
Franța, după câte îmi știu în orașul GRENOBLE
Intrebare:
Cu ce s-a ocupat WEISS după ce s-a întors din Franța?
Raspuns: Nu cunosc unde a fost WEISS până în 1937, în
Satu-Mare știu că nu l-am văzut. Știu că a apărut

Semnătura,

Urmare: deodată în Satu-Mare și a intrat funcționar la banca „Casa de Păstrare”

Relații cu el în afară afară de cele din timpul școlii nu am avut până în 1942, când m-am întâlnit cu el întâmplător și mi s-a plâns că trebuie să se încorporeze și că trebuie să plece în companie de muncă. După aceea nu l-am mai văzut până în luna septembrie înainte de primul bombardament care a fost în ziua de 16-17 sept. cu câteva zile.

Această întâlnire a avut loc în următoarele împrejurări: în gara Satu-Mare am văzut un tren în care se aflau mulți oameni care lucrau în detașamente venite din regiunea Cluj (nu știu precis), trenul fiind în staționare oamenii se plimbau pe peron, la un moment dat printre ei l-am zărit pe WEISS IOAN. Atunci eu am intrat în vorbă cu el și i-am spus să rămână pe loc, el a acceptat și am pornit în afara gării; totodată ne-a urmat DELMAN și încă alți 2 ((unul din Seini și unul din Batorci, nu le mai rețin numele). În parcul orașului Satu-Mare, ne-am oprit și am discutat posibilitățile de a rămâne și a sta ascunși până la eliberare. Astfel am convenit ca WEISS să stea chiar în locuința mea, DELMAN în primele două zile, deasemeni a stat la mine, apoi a stat o la cunoștință a lui, iar ceilalți doi au stat în pivnițele fabricii de unt, până la eliberare.

- La locuința mea au mai stat și membrii familiei Lazăr. (din aceștia mai trăiesc astăzi: Lazăr Ștefan care este la buletinul oficial la București și Lazăr Gavril medic și mama lor care sunt la București).

- Cât WEISS a stat la mine s-a interesat de situația din Satu-Mare, asculta radioul pentru a fi la

Semnătura,
[signature]

Urmare: avut cu evenimentele depe front. Deasemeni
s'a mai interesat de FISCHER IOSIF ca să nu știu dacă
s'a întâlnit cu el.
Când a fost găzduit la mine a avut ceva bani.
Între timp mi-a spus că are de primit ceva bani
dela cineva și îmi aduc aminte că a și primit,
cu prilejul când el a mai părăsit foarte rar (ca 4 ori)
locuința. Nu știu dela cine i-a primit și cu cine
s'a întâlnit.
În timpul cât a locuit la mine, a avut o atitudine
favorabilă, imediat, chiar din ziua eliberării 25 Oct. 1944
miercuri, WEISS și-schimbat atitudinea și s'a alăturat
mișcărilor de revendicare ale intereselor evreești. Astfel
s'a angrenat în această mișcare împreună cu FISCHER
IOSIF, GLÜCK ANDREI, KATZ MARCEL și alții orga-
nizând un comitet evreesc.
Acest comitet evreesc a pus pe primul plan refacerea imediată
economică a evreimii și predominarea lor integrală
stârnind dezbinarea între naționalitățile conlo-
cuitoare. Atitudinea lui WEISS era radicală accep-
tând în principiu aceste revendicări, însă căuta să
sprijine pe toți cunoscuții lui de altă naționalitate,
presupun că și pe mine m'a sprijinit să scot
la iveală atitudinea mea omenoasă și astfel
influențând mult colectivul în care și el a lucrat
nu am fost ridicat ca mulți alți conaționali ai mei.
Nu cunosc în concret metodele și mijloacele ce le-au
folosit însă acest cerc în care făcea și el parte fiecare
persoană s'a îmbogățit foarte mult prin acti-
vitatea ce au dus-o și deci WEISS care avea foarte
mulți bani, și care m'a întrebat și pe mine [illegible]-

Observație: Fiecare pagină a procesului-verbal se iscălește de către arestat sau martor, iar ultima pagină și de către anchetator.

Urmare: cunoaște dacă am nevoie de bani să mă adresez lui. (în 1945 - sfârșitul lunii martie, în fața poștei). Dela această dată nici nu am mai vorbit cu el.

Întrebare:

Cu cine și ce fel de relații a avut WEISS IOAN?

Răspuns: Știu că WEISS IOAN era în relații intime și de afaceri cu FISCHER IOSIF; GLÜCK ANDREI; frații FUCHS; SIMON VASILE; BENEDEK TIBOR și PAUL; ERDELY VASILE; FRIDMAN EMERIC; SARKANY MICLOS și SAMUEL ANDREI. Deasemenea știu că era în bune relații cu EIDLITZ; JELLENER și WEISS LUDOVIC.

Întrebare: Ce persoane străine de cetățenie română au cutreerat orașul și regiunea Satu-Mare?

Răspuns: Știu că la începutul anului 1945 a fost în Satu-Mare un „JEEP" cu 2 sau mai mulți ofițeri americani, eu personal personal am văzut această mașină trecând prin fața primăriei orașului din Satu-Mare. Nu știu cu cine din Satu-Mare a luat legătura și cine l-a călăuzit.

Îmi mai aduc aminte că tot în acel timp, când la Satu-Mare dolarul era banul de circulație, (lacș) am văzut în fața hotelului „Dacia" în prezent „9 Mai" un camion de culoare gris al U.N.R.A. Nu știu ce persoane se aflau în el și cu cine a luat legătura.

Întrebare:

Ce mai cunoști dumneata despre WEISS IOAN?

Răspuns: Știu că WEISS IOAN era adjunctul lui FISCHER IOSIF la „Joint-Bank".

Știu prin felul cum au acționat și au înconjurat comandamentul sovietic, au dus lucrarea de situații ce loveau în prestigiul Armatei Roșii.

Semnătura: [signature]

Urmare: Nu cunosc cazuri concrete în această privinţă, însă prin cercetarea mai amănunţită s-ar putea descoperi că au fost ~~indivizi~~ organizaţi care au îmbrăcat uniforme militare sovietice şi s-au dedat la jafuri şi contrabandă.

În anii 1948-1949-1950, în Satu-Mare circula zvonul că la Ministerul de Finanţe este o clică de sătmăreni prin care se poate rezolva orice problemă a celor din Satu-Mare care au fost în relaţii cu ei.

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces-verbal de interogatoriu şi am constatat că corespunde întocmai cu cele declarate de mine susţin şi semnez ~~propriu~~ iscălit de mâna mea.

Anchetatori:

Lt. de Sec. Kolbanr Francisc

Lt. de Sec. Tăbărcea Nic.

Semnătura,

Proces verbal de confruntare

Dresat în București azi 29 Iuni 1953.

Noi Lt. de Securitate Anghel Marin și Toderca Mircea din M.S.S., constatând nepotrivirile care există între declarațiile numiților Ghete Vasile și Janos Campilin am procedat la confruntarea lor după cum urmează

<u>Întrebare: pentru Ghete Vasile</u>

Cunoști persoana cu care ți se face confruntarea, cine este

Răspuns: Da cunosc persoana cu care sunt confruntat se numește Janos Campilin

Ghetie

<u>Întrebare: pentru Janos Campilin</u>

~~Dta~~ Cunoști persoana din fața D-tale

Răspuns: Da. Este Ghete Vasile.

Janos

<u>Întrebare pentru Janos Campilin</u>

Ce discuții ai avut D-ta cu Ghete Vasile referitor la Weiss Ioan precizează locul și data

<u>Răspuns:</u> Pe la începutul anului 1951, ~~în~~ venind la mine acasă Ghete Vasile să-i acord un mic ajutor bănesc, i-am spus că sunt supărat deoarece Weiss Ioan mă persecută și [illegible] el fiind din orașul Satu Mare, dacă poate să-mi furnizeze niște date precise în legătură cu persoana lui Weiss Ioan. Eu i-am arătat câteva elemente ca de exp: Este fiu de [illegible], cu legături mari la care d-l Ghete mi-a spus. De el poate să-mi dea date precise în

Janos

legătură cu banii pe care Weiss ~~…~~ i-au
în străinătate și avere familiei câmpuri din
bijuterii ce se găsesc depuse la o bancă din
Elveția putându-mi da chiar contul și
banca ce are a și făcut, adăugându-mi
o damă sau o ticlo și un cartan pentru
care l-am remunerat cu 20-30 lei.
Cu această ocazie iarăși i-am arătat câteva
elemente amintind pe frații PRINZ, mari
fabricanți din Satul Mare, la care d-l
Sluti mi-a răspuns că și el cunoaște
legăturile pe care le are Weisz Ioan
cu acești comercianți și mulți alții al căror nume
nu mi amintesc. Tot cu această
ocazie mi-a spus că: ~~nu știu~~ cu câteva
zile în urmă a asistat la o discuție cu
un anume Benedec tot din Satul Mare
care a arătat răutatea lui Weiss și că el
cunoaște o serie de lucruri despre acest Weiss
în legătură cu comportarea sa în lagăr și
cu afacerile pe care le face
Țin să precizez că i-am spus d-lui Sluta, că
de acest act n-am să uzez (e vorba de
cartonul cu care el s-a prezentat la mine)
[signature]

Intrebare: pentru Slute Vasile
Corespunde cu realitatea cele afirmate de
d-l Ianos Iampilin și pe care d-ta le-ai auzit?
Răspuns: Recunosc că d-l Janos Iampilin
când am mers la el ca să mă ajute cu
ceva bani serviciu sau mâncare mi-a
spus că are o serie de neplăceri cu Weiss
Ioan, bandit și hoț, și care îl lucrează
pe toate căile și că trebuie să-i dea
la cap. În continuare d-sul mi-a
mai spus că un cumnat sau rudă
a lui Weiss, a fugit în străinătate și ia
dus averea (și banii și bijuteriile) [signature]

În această asociație de idei, eu i-am spus d-lui
Janos Pampilian că am să-i procur dovezi contra
lui Weiss Ioan pentru a-i putea da în cap.
Astfel eu i-am spus că am să-i aduc aceste dovezi
și după câteva zile i-am adus așa cum spune el
un cartan pe care am scris personal numele
unei bănci din Elveția și un număr de
cont.
~~Restul din~~
Celelalte lucruri arătate de d-l Ioanas Pampilian în
răspunsul său le recunosc în întregime și în afară de
~~aceasta~~ mai adaug că i-am povestit mai multe
așa zise informații despre Weiss pe care eu il inv.
pe d-l Ianus să și le amintească
Toate informațiile pe care eu le-am furnizat
lui Janos Pampilian nu corespund cu
realitatea ele sunt fantezii de-ale mele. Am
făcut acest lucru cu scopul de a lăsa să creadă
d-l Ianos Pampilian că-i sunt utile datele
date de mine și care în fond nu erau adevărate
și d-sa nici nu le-a crezut, deoarece el dumnealui mi-a
spus că sunt nebun pe ce aia spun la care eu
i-am răspuns că da.

Arțic

Întrebare pentru Janos Pampilian
Mai ai ceva de adăugat la cele arătate mai
sus și care este realitatea în legătură cu faptul
că d-l Hubi afirmă că d-ta i-ai spus că Weiss
cu banii și trădătoarea și nu el!

Răspuns: Eu nu mai am nimic de adăugat
la cele spuse de mine și îmi mențin
cele declarate de mine referitor la faptul că
el mi-a spus că Weiss cu banii și fugirea
să trădătoare

[signature]

Întrebare pentru Ghete Vasile

Mai ceva de arătat în legătură cu cele discutate la adresa lui Weiss, cu Jonas Campilie?

Răspuns: Țin să mai arăt că i-am mai spus d-lui Jonas Campilie și despre faptul că am avut la Mihalcea Vasile un pachet cu scrisori prejudiciabile sau cari aparține lui Weiss și că numele băncii și Nr de cont le-am aflat tot dela acest Mihalcea Vasile, spunându-le d-lui Jonas.. și aceste lucruri sunt [illegible] mele

[signature]

Întrebare pentru Jonas Campilie

Sunt adevărate cele arătate de Ghete V. mai sus?

Răspuns: Da corespunde întru faptul că mi-a vorbit de aceste scrisori a lui Weiss cari se găsi la Mihalcea V.

Despre cealaltă parte a răspunsului dat de d-l Ghete Vasile eu nu-mi amintesc, el poate să aibă dreptate

Drept pentru care am încheiat prezentul proces verbal de confruntare spre cele legale.

Of. de Securitate [signature]

[signature]

[signature]

Urmare :

~~377~~
391

Proces Verbal de interogatoriu

Încheiat în Buc. azi 29 Mai 1953.

Noi Lt de Securitate. Anghel Mamui [illegible] [illegible]
din M.S.S. constatând nepotrivirea între declarațiile
numiților Mihalcea Vasile și Shete Vasile am
procedat la confruntarea lor după cum urmează:

Întrebare pentru Mihalcea Vasile.
Cunoști persoana cu care ești confruntat
Răspuns: Da cunosc persoana cu care sunt
confruntat, se numește Shete Vasile

Întrebare: pentru Shete Vasile
Dar d-ta îl cunoști pe Dtul
Răspuns: Da îl cunosc se numește Vasile Mihalcea

Întrebare: Shete Vasile:
Arată tot ce cunoști d-ta despre Mihalcea Vasile!
Răspuns: Știu că D-nul Mihalcea Vasile a fost arestat și că
a stat închis un an de zile. Motivele pentru care a fost arestat
- mi le-a expus Dânsul - și constau din: Coriolan Coltău - prietenul
D-lui Mihalcea Vasile - a dat o declarație - referitor la D-lui Mihalcea
ca să justifice nu știu ce, și că astfel din cauza lui Coriolan
Coltău a fost arestat.
În afară de acestea mai cunosc despre D-nul Mihalcea Vasile - de la
Dânsul că la serviciul de Personal al C.E.C.-ului are o declarație în
care arată el personal că este legionar. Acest lucru mi l-a spus

Semnătura,

Mod. 185

Urmare: În anul 1947 când am funcționa la C.E.C.

Eu vă mai arăt că d-nul Mihalca Vasile a avut legături având în vedere foarte bune cu Arhiepiscopul CISAR, Monseniorul DURCOVICI, Canonicul SUBERT și IOHANELI și alții.

Deasemenea mai arăt că d-nul Mihalca Vasile scria la „Farul nou" ziarul episcopiei catolice din București.

În discuțiile avute cu d-nul Mihalca Vasile după ce a fost eliberat mi-a spus că arestarea sa și al altor persoane care au făcut parte din grupul său se datorește unei declarații ale mele în care am arătat despre un popă (al cărui nume nu mi-l amintesc) că a stat ascuns în funcție de paznic la o întreprindere înființată de fabrica de Ciment Titan din București.

Am declarație

Întrebare pentru Mihalca Vasile:

Corespunde în realitate cele arătate mai sus de Ghelu Vasile.

Răspuns: În legătură cu cele declarate de d-nul Ghelu Vasile eu vă arăt că am funcționat în calitate de pedagog la Liceul Sf. Sava din anul 1935 până în anul 1938 cu care ocazie am cunoscut tot personalul care administra liceul cât și cei dela arhiepiscopie. În perioada cât am fost pedagog d-nul Ghelu Vasile a locuit circa 2 ani împreună cu mine. Este adevărat faptul că am lucrat - mai des în timpul vacanțelor - la ziarul „Farul Nou"

Este deasemenea adevărat că în dosarul meu dela C.E.C. există o declarație dată de mine înșiși - în care arătam că am fost legionar fără ca eu să fi fost. Această declarație am făcut-o în anul 1942. Motivul pentru care am arătat că am fost legionar a constat din cauza unor stări de contradicție dintre mine și șeful meu Carianopol care îmi înmâna formularele - a cuprinsul întrebări - deși am fost non-legionar.

În legătură cu motivele arestării mele ele corespund

Semnătura

Mihalca.

Urmare: cu cele declarate de Gheţi Vasile. ~~398~~

In legătură cu arunderea preotului - despre care vorbeşte 392

Fratul Gheţi Vasile - cele arătate de Dânsul le-am aflat dela

el după eliberarea mea. Mihalaş

Drept pentru care am încheiat prezentul proces

verbal spre cele legale

Lt. cercetător Mihalaş

Semnătura,

Mod. 185

CNSAS